

CASUS CONFERENTIARUM

IMPRIMI POTEST SERVATIS SERVANDIS

Mechliniæ, 20 Junii 1908.

FR. MARCUS DE VOS, Min. Prov.

IMPRIMATUR

Mechliniæ, 25 Junii 1908.

J. THYS, Can., lib. Cens.

CASUS CONFERENTIARUM

BELGICÆ PROVINCIÆ

FRATRUM MINORUM

ANNIS 1903-1907

PROPOSITI ET SOLUTI

AB EJUSDEM PROVINCIÆ ALUMNO

P. FR. ATHANASIO LEVRIE

THEOLOGICAL
LIBRARY
O. F. M.

SANTA BARBARA
NO. 18,939

MECHLINIÆ
TYPOGRAPHIA PROVINCIÆ

4262

250.88
L 667

Ad lectorem.

De indole præsentis operis deque fine quem in scribendo ob oculos sibi proposuit auctor hæc pauca præfari liceat.

Ad tramitem constitutionum nostrarum generalium n. 233, qualibet hebdomada in singulis conventibus, habetur sacrorum canonum, casuum conscientiae tam ex Theologia Morali quam ex nostra Regula depromptorum et sacrae Liturgiae collatio, ad quam omnes patres confessarii convenire tenentur. Conferentia illa theologica in id potissimum tendit ut sacerdotibus, qui cura animarum funguntur, usui sit practico, ostendendo nimirum viam et modum quo præcepta in Theologia Morali tradita executioni salutari demandari atque ad praxim redigi debeant.

Ab anno 1903 casus conferentiarum fuere propositi ab A. V. P. Athanasio Levrie, ad quem insuper, post institutam modestam discussionem, transmittenda erat horum solutio. Laudatus Pater finales solutiones proposuit, illæque typice exaratae excreverunt in quinque opuscula quæ hucusque confessariis Provinciæ nostræ privato usui fuerunt.

Verum, quia primæ illius editionis jam desiderantur exemplaria, Provinciæ superiores, utilitatis juniorum sacerdotum causa, opportunum judicarunt seriem conferentiarum denuo typis mandare, necnon, ut quorundam extraneorum desiderio fieret satis, publici juris facere, eo vel magis quod casus in illis opusculis expositi et soluti in præsentī complectantur universam Theologiam Moralem.

Et re quidem vera : inter ea opera quæ scientiam practicam sacri confessionalis exponunt, non ultimum sibi locum vindicabit præsens iste libellus. Delectus variorum casuum, expositio eorum nitida necnon erudita et adæquata solutio theoriam egregie dilucidant. Summam præterea operam curamque per totum opus in id navavit auctor ut semper recto tramite incederet, atque inter varias sententias eam exploraret quæ magis consentanea menti et usui ecclesiæ sibi appareret. Ut pes ejus staret in directo — cuique legenti statim patebit — fere nunquam probatissimos auctores e manibus deposuit.

Quæ cum ita sint, ultro scriptori conciliabitur periti lectoris fides.

P. A. D.

CASUS CONFERENTIARUM
ANNI 1903

Digitized by the Internet Archive
in 2025

De actibus humanis.

CASUS I.

1. Cajus hospitibus ad suam tabernam confluentibus liberaliter vinum, cerevisiam etc. administrat, quantum ipsis libet; quo fit ut plures sæpe inebrientur; excusat se dicendo quod ita agat tum ne damnum patiatur, tum ut bibulorum blasphemias et imprecationes præcaveat.

2. Margarita nobilis mulier formam suam excolit ornatu juxta statum suum ut viro suo placeat; sed cum nobili statui non omnino respondeat fortuna, expensæ mulieris pro suo ornatu excedunt sat notabiliter summam ad hoc a marito concessam; unde interdum querimoniæ quas tamen mulier, blanditiis aliisque femineis artificiis sedare semper potest. Ast, ipsa conscia, non soli viro suo placet, sed et a pluribus aliis concupiscitur, quibus tamen ipsa non attendit, soli viro suo placere intendens, neque ideo ornatum diminuit existimans melius esse quod præter intentionem suam non soli marito placeat quam quod ipsi displiceat.

Quæritur 1° Quid et quotuplex sit actus humanus?

2° Quid sit voluntarium *a*) in se, *b*) in causa?

3° An malus effectus imputandus sit ei qui causam voluntarie ponit quin effectum illum quem tamen prævidet intendat?

4° Quid ad singula in casu?

Ad 1^m. Resp. Actus humanus est actus quem homo sciens et volens libere ponit. Actus enim humanus proprie ille intelligitur qui ita homini convenit ut tum quoad substantiam, tum quoad modum agendi differat ab actionibus brutorum animalium. Omnes hominis actus perfecte rationales, etiam intellectiones necessariae, differunt quidem quoad substantiam ab actionibus brutorum; attamen, ut etiam quoad modum ab illis differant, debent a voluntate libere procedere.

Multiplex est actus humanus, nimirum:

1° *Elicitus*, qui immediate procedit a voluntate et in ea consummatur, ut amor, odium; et *imperatus*, qui ex imperio seu motu voluntatis ponitur ab aliis potentiis, sive internis, ut actus fidei, meditatio, cogitatio; sive externis, ut deambulatio, locutio.

2° *Internus*, qui nullo externo signo manifestatur, ut

actus fidei; et *externus*, qui aliquo signo externo manifestatur, quamvis per accidens a nemine percipiatur.

3° *Bonus*, vel *malus*, vel *indifferens*, prout rectae rationi vel est conformis, vel difformis, vel nullam cum recta ratione convenientiam aut repugnantiam habet.

4° *Naturalis* vel *supernaturalis*, prout solis naturae viribus vel gratiae auxilio producit.

5° *Validus* vel *invalidus*, prout omnibus conditionibus ad effectum proprium producendum essentialibus gaudet, vel aliqua caret.

Ad 2^m. Praenotandum. Voluntarium dicitur id quod procedit a principio intrinseco ex cognitione finis; seu id quod procedit a voluntate deliberata. Attamen, ut aliquid sit alicui voluntarium non requiritur quod physice aut immediate ab ejus procedat voluntate; sed potest sufficere quod moraliter tantum et remote ab ea procedat; ut apparet in exemplo occidentis, non per se seu physice, sed per sicarium adeoque moraliter. Ita mors Uriæ ab hostibus in bello occisi voluntaria erat Davidi, et quidem directe seu in se, quippe qui eam intenderat, ad Joab « scribens in epistola: ponite Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum est praelium; et derelinquite eum, ut percussus intereat. » II Reg. XI, 15. Cfr. Theol. mor. gen. Seminarii Meehlinskiensis, de act. hum. n° 9.

Respondeo ad a) Voluntarium in se est id quod procedit a voluntate tendente in illud ut in finem aut medium ad finem.

Ad b) Voluntarium in causa est id quod agens minime quidem intendit, sed quod sequitur ex causa quam tenetur non ponere ne illud sequatur, et quam tamen voluntarie ponit praevidens illum effectum.

Dicitur: « Est id quod agens minime intendit », secus enim esset voluntarium in se. Cum autem omnis homo deliberate agens intendat aliquem actionis suæ

finem, sequitur agentem in casu aliud quid intendere; unde patet hic agi de causa quæ duplicem habet effectum, unum intentum, alterum non intentum.

Dicitur : « Sed quod sequitur ex causa : » causa hæc intelligitur sive physica sive moralis; sub causa autem morali comprehenditur etiam causa occasionalis. Cum enim hic quæreretur quid sit voluntarium in causa, oportet ut definitio comprehendat omnes casus in quibus aliquid alicui ab omnibus imputatur ut ipsi voluntarium in causa; atqui omnes conveniunt ruinam proximi spirituales, etiam ob scandalum indirectum, imputari scandalizanti ut ipsi voluntariam in causa; porro tale scandalum non datur nisi per causam occasionalem; ergo.

Effectus qui per se, seu suapte natura sequitur ex illa causa, intelligitur sequi etiamsi forte per accidens non sequatur. Ita x.gr. qui naviculam invertit ut socium, quem odit, aquis submergat, prævidens se una cum ipso periturum, reus est non tantum homicidii, sed et suicidii, quamvis propriam mortem non intendat, et etiamsi ipse inopinato adhuc vivus ex aquis eripiat.

Dicitur : « Quam tenetur non ponere ne illud sequatur ». Obligatio non ponendi causam oriri potest ex variis virtutibus contra quas peccabit ille qui causam voluntarie ponit absque ratione excusante. Attamen, ut effectus dici possit alicui voluntarius in causa non sufficit quod adsit obligatio non ponendi causam; imo non sufficit quod causa sit intrinsece mala; sed requiritur quod ob illum effectum teneatur causam non ponere. Ratio est, quia si ipse effectus non obstat quominus causa ponatur deest fundamentum ob quod effectus possit agenti imputari. Similiter non sufficit quod teneatur effectum impedire; sed requiritur quod ad eum impediendum teneatur causam illam non ponere. Ratio est eadem ac supra; quia si effectus non obstat quomi-

nus causa illa ponatur deest fundamentum ob quod effectus possit agenti imputari. Exemplo sint confessarius et medicus aut chirurgus qui tenentur quidem, quantum possunt commotiones carnales cohibere, sed non tenentur exercitium sui officii aut artis omittere ad eas impediendas.

Dicitur : « Et quam tamen voluntarie ponit », secus enim actus non esset humanus.

Dicitur : « Prævidens illum effectum », secus enim quoad illum effectum actus non esset humanus.

Ad 3^m. Resp. Affirmative si tenetur causam non ponere ne ille effectus sequatur : secus negative.

Ad 4^m. Resp. 1° Quoad Cajum. Traditio potus in casu est causa mere occasionalis, et ebrietas tribuenda est bibulorum malitiæ. Occasionem quidem illam ex charitate ab illis amovere tenetur Cajus, per se; ast, generatim loquendo excusatur ab illa obligatione, tum ob bibulorum blasphemias et imprecationes merito timendas, tum ob damnum quod ipsi ex potus denegatione esset subeundum. Cfr. Elbel theol. mor. n° 17. — Constantini casum sextum.

Dico : generatim loquendo : nam in casu particulari, ubi scilicet ageretur de bibulo quem novit ebrietati jam proximum, et de quo jam expertus est timendum non esse quod ob potus denegationem in blasphemias aut imprecationes erumpat, aut quod ideo tabernam suam derelinquat, teneretur utique ex charitate ulteriorem potum ei denegare ; damnum enim quod ex denegatione solius hujus ulterioris potus ipsi subeundum est, nimis parvi momenti est ut valeat eum ab hac obligatione excusare.

2° Quoad Margaritam. a) Optima quidem est hujus intentio placendi marito ; verum, patet per se hanc intentionem non impedire quominus peccet expensas pro ornatu suo nimis augendo, et ita occasionem præbendo

querimoniis mariti ; implicat enim quod alicui velimus placere per actum quem novimus illi non parum displicere. Satagat Margarita placere marito non intrinseca ornatus pretiositate, quæ, cum oculis non appareat, ad placendum nihil confert et marito displicet, sed externa cultûs elegantia et munditia quæ formam adjuvant et quibus ipsæ pauperes norunt capere divites. Cæterum non videtur graviter peccare, tum quia non constat de relative gravi excessu expensarum, tum ob bonam intentionem quam habet, tum quia non constat quod maritus sit valde invitus, quamvis interdum querimonias quasdam hanc ob causam moveat ; sat facile enim illas sedare videtur Margarita.

b) Si ejus ornatus est decens juxta morem patriæ, non peccat ex eo quod ab aliis concupiscatur ; effectus enim ille non ipsi sed intuentium malitiæ tribuendus est. Quoad charitatem autem ex qua tenemur aliorum peccata præcavere si absque proportionato incommodo possumus, excusatur eo quod debeat marito placere ; neque quidquam ad rem hic facit quod ejus ornatus excedat proportionem suæ fortunæ ; nam hoc alii ignorant, spectatque ad solum suum maritum. Imo etiamsi non esset conjugata sed omnino libera, non ideo tamen teneretur se vestire vel ornare infra statum suum ne alii eam concupiscant, eo magis quod etiam ornatum minuendo non posset impedire quominus ab aliis concupiscatur ; de facto enim non est mulier tam pauper aut sordida quæ non a quibusdam concupiscatur. Cæterum obligatio ex charitate subveniendi proximo in sua necessitate, ubi hæc necessitas levis est et fere tota pendet ab ejus voluntate, valde levis est, et sæpe nulla ; a levi autem illa obligatione excusat quodcumque rationabile motivum.

CASUS 2.

Hermodoro confessario accedit juvenis octodecim circiter annorum qui confitetur : 1° Se carnes manducasse die Veneris dum putabat esse diem Jovis ; 2° Loro quo percutiebat canem qui puellam invadebat attigisse infeliciter ipsam puellam quæ inde oculum perdidit ; 3° Sæpius animo volvisse, imo et fovisse turpes cogitationes et prava desideria, necnon pluries seipsum tetigisse et pollutiones procurasse ; de his autem omnibus numquam locutum fuisse in confessione, eo quod putaverit non esse peccata.

Quæritur : 1° Quid et quotuplex sit ignorantia ? Quid inadvertentia ?

2° Quid faciant ignorantia et inadvertentia in ordine ad voluntarium et ad peccatum ?

3° An in omni materia et circa peccata tum interna tum externa admitti possit ignorantia ?

4° Quid judicandum de accusatis a juvene in casu et quid de præteritis ejus confessionibus ?

Ad 1^m. Resp. 1° Ignorantia generatim est carentia scientiæ subjecto convenientis.

2° Multiplex est ignorantia, nimirum :

a) Alia est *juris*, alia *facti*.

Est *juris* quando ignoratur ipsa lex præcipientis aut prohibens talem actum, aut statuens talem pœnam, præsertim extraordinariam ; item quando nescitur num lex sese extendat ad talem actum.

Est *facti* quando quis ignorat se actum ponere quem scit lege prohibitum ; v. g. sciens carnem prohiberi die veneris manducat carnem nesciens esse carnem aut esse diem veneris.

b) Alia est *invicibilis*, alia *vincibilis*.

Invicibilis est ea quæ vinci non potest, vel quia nulla in mente oritur cogitatio aut dubitatio de re quæ ignoratur, aut de obligatione eam sciendi : vel quia, adhibita morali diligentia, veritas cognosci non potest. Moralis porro diligentia nomine intelligitur ea diligentia quæ est moraliter possibilis, quæ scilicet pro rei gravitate et adjunctis et pro personæ capacitate sine

nimio incommodo sive proprio sive alieno adhiberi potest; quippe hæc diligentia solet a prudentibus adhiberi. Cfr. Costantini n° 60. — Génicot n. 17. Hæc, ut patet, voluntaria non est.

Vincibilis est ea quam quis, orta jam dubitatione de re quæ ignoratur, aut de obligatione eam sciendi, vincere potest adhibendo convenientem seu proportionatam diligentiam. Quod si negligit hanc diligentiam adhibere, aut non adhibet sufficientem, hæc ignorantia erit plus minusve voluntaria, saltem in causa, scilicet in omissione convenientis diligentiae ad ignorantiam depellendam; estque etiam plus minusve culpabilis si subjectum tenetur eam vincere et obligationem illam animadvertit.

Dico: « Saltem in causa », quia potest etiam esse voluntaria in se.

Subdividitur ignorantia vincibilis in *affectatam*, quæ est intenta a subjecto, et de qua intelligitur illud Job XXI, 14 « Recede a nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus »; — in *crassam* seu supinam, quæ habetur in eo qui nullum aut vix ullum conatum fecit ad ignorantiam depellendam; — in *mere vincibilem*, quæ habetur in eo qui ad ignorantiam vincendam diligentiam quidem aliquam adhibuit, sed non sufficientem.

c) Alia est *antecedens*, alia *consequens*, alia *concomitans*.

Antecedens dicitur ea quæ est invicibilis et est causa quod ponatur actus qui ea seclusa non poneretur.

Consequens dicitur ea quæ est vincibilis et est causa quod ponatur actus qui ea seclusa non poneretur.

Concomitans est ea quæ actum quidem comitatur, sed non est causa quod ponatur, cum ea seclusa equidem poneretur.

3° Inadvertentia est carentia actualis cogitationis de re alias cognita.

Ad 2^m. Resp. 1° Ignorantia *antecedens*, seu invincibilis quæ est causa actus, causat involuntarium cum sit involuntaria, et excusat a peccato. Hinc pueri vel rudes non peccant dum inhonesta quædam peragunt quorum malitiam nullatenus percipiunt. Confer propositionem 68 inter Baianas damnatam : « Infidelitas pure negativa in his quibus Christus non est prædicatus, peccatum est » ; — et 2^{am} inter 31 ab Alexandro VIII damnatas : « Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc, in statu naturæ lapsæ, operantem ex ipsa non excusat a peccato formali ».

2° Ignorantia *consequens*, seu vincibilis quæ est causa actus, non potest causare penitus involuntarium cum sit ipsa plus minusve voluntaria, sed minuit plus minusve voluntarium et peccatum prout est mere vincibilis, vel crassa seu supina, vel affectata ; imo adeo minuire potest voluntarium et peccatum ut etiam in materia gravissima peccetur tantum leviter ; ut si negligentia inquirendi sit levis tantum. Ratio est quia effectus ille non est voluntarius nisi quatenus ejus causa, scilicet ignorantia, est voluntaria ; non potest igitur esse magis voluntaria aut culpabilis quam ipsa.

3° Ignorantia *concomitans*, cum non sit causa actus qui cum illa ponitur, eo ipso nequit esse causa sive voluntarii sive involuntarii. Attamen, prout ipsa est vincibilis aut invicibilis actus qui cum illa ponitur erit voluntarius aut mere non voluntarius respectu ad id quod ignoratur. Etenim :

a) Si ipsa est invincibilis repugnat quod actus sit voluntarius, cum nihil volitum nisi præcognitum ; ex alia parte actus non est proprie involuntarius cum voluntati minime repugnet ; est ergo tantummodo non voluntarius.

b) Si ipsa est vincibilis, actus qui cum illa ponitur erit voluntarius, non quidem in causa, quia neque ex

ignorantia, neque ex inquisitionis defectu sequitur, sed in se. Voluntas enim tunc amplectitur objectum actus, non quidem prout a parte rei se habet, sed prout in confuso videt quod possit se habere, et negligit inquirere quia perinde ipsi est utrum revera ita se habeat necne; voluntarius igitur est ille actus in se, et si est prohibitus est etiam peccatum. X. gr. In vigilia Ascensionis Domini aut Assumptionis B. M. V. dubito an sit abstinendum a carnibus, de jejuniis autem minime cogito. Facili inquisitione dubium solvere possum, sed non curo dicens: ad quid? sive enim mihi liceat, sive non liceat, equidem manducabo carnes. Idem dixissem de jejuniis si de eo cogitasset. In hoc casu patet ignorantiam, licet voluntariam, minime tamen esse causam transgressionis legis, quamvis transgressionem concomitet; patet etiam perinde esse utrum lex abstinentiæ pro illa die de facto existat, necne, ita ut æque peccem in vigilia Ascensionis quam in vigilia Assumptionis; patet insuper transgressionem esse voluntariam in se. Transgressio autem legis jejunii in vigilia Assumptionis quamvis non sit proprie involuntaria, est tamen non voluntaria; cum enim minime de eo cogitaverim deest prorsus voluntarium. Verum, voluntarius et peccaminosus est internus ille affectus habitualis ad legis jejunii transgressionem.

4° Inadvertentia vel est, vel non est causa actus.

Si primum, idem de illa dicendum ac de ignorantia antecedente. Si secundum, idem de illa dicendum ac de ignorantia invincibili concomitante.

Ad 3^m. Resp. affirmative, et quidem non tantum vincibilis sed et invincibilis, ut patet ex innumeris controversiis theologorum in omni materia et circa peccata tum interna, tum externa; in specie autem quoad materiam juris naturalis, quamvis unanimiter doceant theologi dari non posse invicibilem ignorantiam quoad

primaria hujus legis principia, unanimiter tamen etiam admittunt talem dari posse in conclusionibus plus minusve remotis pro majori aut minori cujusque instructione et ingenii acumine; patet enim per se magnam quoad hoc esse differentiam inter theologum et hominem ingenii retusi qui absque ulla religiosa aut alia instructione paulatim crevit in viis et plateis.

Ad 4^m. Resp. quoad 1^m. Erat ignorantia facti invincibilis et involuntaria; unde legis transgressio neque voluntaria erat, neque peccatum.

Quoad 2^m. Hoc accidit fortuito et contra voluntatem; unde in hoc penitus deficit voluntarium et abest peccatum.

Quoad 3^m. Cum doceant theologi hanc ignorantiam esse possibilem, et cum juvenis ille videatur sincere loqui, credendus est pro se loquens, et de præteritis confessionibus non est inquietandus. Cfr. Elbel de conscientia n. 127-133.

Utique instruendus est juvenis pro futuro, sed in præsentī cum candide dicat se putasse quod non erant peccata, nil juvabunt ulteriores interrogationes hac de re; inservient unice ad ipsum confessarium intricandum et juvenis conscientiam perturbandam. Curet igitur confessarius obtinere materiam absolutionis, et quidem, in casu, per confessionem peccatorum præteritæ vitæ potius in genere quam per confessionem alicujus peccati particularis.

CASUS 3.

Titio confessario confitentur inter alios : 1° Faniula quæ feriis sextis debuit hero suo præparare et ad mensam apponere carnes, et nuper a filio familias vim passa est ; 2° Mercator qui ob negotia sui commercii frequenter petere debet unam alteramve magnam civitatem, ubi in publico diversorio carnes manducat diebus vetitis ; turpibus sermonibus verbum suum intermiscet ; impiis dicteris contra Religionem, S. Pontificem etc. nihil prorsus opponit, quin et eadem externe saltem videtur interdum approbare subridendo ; verum subjungit ; Pater mi, nihil horum feci ex mala voluntate, et solummodo ad evitandas molestias et irrisiones aliorum hospitem.

Quæritur : 1° Quid et quotuplex sit metus ? Quid faciat metus in ordine ad voluntarium et ad peccatum ?

2° Quænam sit differentia inter vim et metum ? et quid faciat vis in ordine ad voluntarium et ad peccatum ?

3° An, in quo et quantum peccaverint famula et mercator in casu.

Ad 1^m. Resp. quoad 1^m. Metus est mentis trepidatio instantis vel futuri mali seu periculi causa.

Multiplex distinguitur ; siquidem :

a) Alius est gravis, alius levis. Duplici sensu hoc sumitur :

Uno sensu dum spectatur ipsa mentis trepidatio seu perturbatio, quæ generatim quidem est levis, ita ut deliberationem ad actum humanum requisitam non impediat ; sed aliquando est valde gravis, ita ut deliberationem vel penitus impediat, vel non nisi valde imperfectam permittat.

Metum autem levem juxta hunc priorem sensum, alio sensu distinguunt auctores in gravem et levem spectato malo quod timetur grave vel leve, sive absolute sive relative, conjunctim cum ejus periculo certo, saltem moraliter, aut plus minusve probabili tantum. Hinc, juxta hunc sensum, metus dicitur levis : 1° Si malum quod timetur sit absolute vel relative leve, etiamsi ejus periculum sit moraliter certum : 2° Si malum quod timetur sit absolute vel relative grave, sed ejus periculum parum probabile. Dicitur vero gravis si malum

quod timetur sit absolute vel relative grave, ejusque periculum moraliter certum.

b) Alius est ab intrinseco, alius ab extrinseco.

Prior habetur dum res ipsa metum facit, seu dum metus oritur ex causa non libera, veluti, si nauta metuat naufragium, reus pœnam, viator latronum incursus, deprehensus cum alterius filia in clauso cubiculo vindictam patris non incutientis metum. Haine q. 22. Practice in idem recidunt Génicot n. 28. — Lehmkuhl n. 24 et alii.

Posterior habetur cum alius infert metum, ut si in ultimo exemplo mox allato pater minis adigeret deprehensum ad filiam suam ducendam.

c) Metus qui ab alio incutitur alius est juste, alius injuste incussus. Juste incussus ille est qui incutitur ab eo qui jus habet illum inferendi et quidem eo modo quo infert. Injuste incussus dicitur qui vel sine jure infertur, vel injurioso modo. X. gr. Si minitans me aditurum esse judicem, adigam te ad opus debitum, metus est juste incussus: si minitans percussione, vulnus, aut quamlibet privatam vindictam, te adigam ad opus indebitum, vel etiam ad opus debitum, metus est injuste incussus. Costantini n. 68.

d) Metus est reverentialis, vel non, prout malum quod timetur expectatur ex parte parentum aliorumve quibus timens subjacet, aut non. Metus reverentialis facile evadere potest gravis, etiamsi nec verbera, nec similes sævitie timeantur. Haine q. 22. Génicot n. 28 in fine.

Quoad 2^m. Si mentis trepidatio seu perturbatio est gravis adeo ut vel omnem deliberationem impediat, vel non relinquat nisi valde imperfectam, patet voluntarium vel penitus abesse, vel non adesse nisi valde imperfectum: unde tunc vel nullum adest peccatum, vel non nisi leve, etiam in materia gravissima.

Si vero mentis trepidatio est levis tantum, ut plerumque contingit, non impedit deliberationem, neque proinde voluntarium, quantumvis grave sit malum quod imminet, neque excusat a peccato si ipsa lex quæ actum prohibet non cessat tunc obligare. Hinc eos, qui metu suppliciorum a fide christiana defecerunt, semper Ecclesia tamquam apostatas abhorruit.

Attamen actus qui ex metu ponitur habet plerumque etiam aliquid de involuntario, tum quia mentis trepidatio deliberationem aliquatenus minuit, saltem si malum quod imminet est grave, tum quia *regulariter* opus quod ex metu ponitur sociatam quamdam habet voluntatis repugnantiam ob affectum ad oppositum. Ideo opera mala ex metu posita censentur magis venia digna quam si sponte ponantur; unde Nicœna et Ancyrana Synodus decreverunt ut facilior venia tribueretur iis fidelibus qui ob metum suppliciorum defecerant quam iis qui sponte sacrificaverant.

Dixi : *regulariter* : quia actum ex metu positum non necessario comitatur ille affectus ad oppositum. Ita, teste Concilio Tridentino (Sess. XIV. C. 4) dolor conceptus ex metu gehennæ excludere potest affectum ad peccatum.

Insuper metus facit quod actus qui ex eo ponitur sæpe sit invalidus sive ex ipsa rei natura, sive ex legis dispositione.

Ad 2^m. Resp. quoad 1^m. a) Metus et vis, ex S. Thoma (1, 2, q. 6, a. 6.) differunt secundum præsens et futurum. Vis enim infertur ab agente præsentem; metus vero oritur ex apprehensione mali futuri, forte nunquam eventuri.

b) metus afficit potentias interiores, vis autem exteriores.

c) Metus plerumque non impedit quominus actus

procedat a deliberata agentis voluntate ; vis vero facit quod actus procedat ab agente extraneo.

d) Vis sæpe causat metum.

Quoad 2^m. Vis tollit omnino voluntarium. Ratio est quia actus vi positus, et omissio actus vi impediti, procedunt ab agente extraneo, non vero a voluntate vim patientis.

Hinc ulterius sequitur quod vim patienti nequeunt ad peccatum imputari.

Ad 3^m. Resp. 1° Quoad famulam. a) Non peccavit feriis sextis carnes hero suo præparando et ad mensam apponendo. Non enim tenetur illa heri sui conscientiam examinare, aut inquirere utrum necne licentiam manducandi carnes habeat. Imo etiamsi certo sciat herum suum peccare, non peccaret tamen ipsa, quia ratione famulatus excusatur a cooperatione illa mere materiali. Ita inter alios Elbel part. II, n. 363 seqq. — Pius Vandervelde tom. II, p. 48 resol. 1^a — Haine tom. I de coop. q. 104.

b) Neque peccavit in hoc quod a filiofamilias vim passa sit, dummodo externe pro viribus restiterit et interne non consenserit.

2° Quoad mercatorem. a) Peccat, per se, et quidem graviter diebus vetitis carnes in publico diversorio manducando ad evitandas molestias et irrisiones aliorum hospitum. Etenim in magna civitate, ut habet casus, plerumque sat facile inveniri potest diversorium ubi illis diebus cibis licitus præstetur et absque ullo incommodo manducetur ; molestiæ autem et irrisiones aliorum hospitum ibi plerumque timendæ non sunt, aut facile evitantur.

b) Peccat quoque verbum suum turpibus sermonibus intermiscendo ; utrum autem graviter necne, hoc dijudicandum est ex natura istius turpiloquii, ex gravitate

cooperationis et ex circumstantiis personarum. Cfr. P. Pium Vandervelde Princ. tom. I, p. 253, n. 215, 3°.

c) Impiis dieteriis contra Religionem, S. Pontificem etc. nihil opponendo non peccat, quia nihil proficeret, imo, indoctus et timidus cum sit, rem forte in pejus ageret. Cfr. Gury Casus tom I, p. 125. Utrum autem graviter peccaverit eo quod externe saltem videatur eadem interdum approbare subridendo, hoc pendet a sensu seu significatione illius surbrisus. Certo graviter peccavit si subridendo habuerit intentionem simulandi approbationem; secus incerta nimis est subbrisus significatio, ut propter illum possit mercator peccato gravi inculari.

CASUS 4.

Titius operarius: 1° Die Veneris surripuit in domo patroni sui et statim manducavit offulam carnis immemor diei Veneris; 2° Ob urgentem necessitatem coactus fuit laborare una die dominica, audita tamen missa; 3° Adamans speciosam puellam, volensque illam gemmis et margaritis inducere ad secum fornicandum, sed non habens unde talia sibi comparet, sategit aperire arcam sui patroni ut gravem inde extrahat pecuniæ summam; frustra tamen, quia omnibus ejus conatibus restitit arcæ sera. Nunc autem confessionem instituens, hæc omnia confitetur dicendo; « manducavi semel carnes die veneris; semel laboravi die dominica; tentationem habui furandi pecuniam, sed non feci ».

Quæritur: 1° Quomodo distinguantur circumstantiæ actus humani?

2° Quænam in confessione sint exprimendæ et quare?

3° Quænam sint confessionis Titii vitia?

Ad 1^m. Resp. Distinguuntur pro triplici ratione qua in moralitatem influunt, scilicet:

1° Aliæ transferunt actum in aliam speciem theologiam, efficiendo ut quod ex objecto est veniale peccatum fiat mortale, vel quod est mortale fiat veniale aut nullum.

2° Aliæ addunt novam speciem moralem, dum scilicet malitia quæ ex circumstantia accedit actui, est specie diversa a malitia quam actus habet ab objecto. Sic in furto sacrilego habetur ex objecto malitia contra justitiam, sed ex circumstantia loci vel rei accedit malitia contra religionem.

3° Aliæ augent vel minuunt malitiam intra eandem speciem tum moralem, tum theologicam, sed nullam novam addunt malitiam.

Ad 2^m. Resp. 1° Exprimendæ sunt circumstantiæ a) quæ de veniali faciunt mortale, et b) quæ actui addunt malitiam gravem specie distinctam ab ea quam actus habet ratione objecti. Utrumque patet ex Tridentino (Sess. XIV de pœnit. can. 7) :

« Si quis dixerit, in sacramento pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta et quæ sunt contra duo ultima decalogi præcepta, et circumstantias quæ speciem peccati mutant, anathema sit. »

2° Circumstantiæ quæ de mortali faciunt veniale aut nullum exprimendæ sunt tantum si ipse actus accusatur, quia secus accusaretur mortale non commissum: sed nulla est obligatio ipsum actum accusandi.

3° Aliæ circumstantiæ non sunt necessario exprimendæ, nisi ratio extrinseca accedat, v. g. reservatio, quæ certam quampiam furti quantitatem, vel gradum incestus afficiat. Cfr. Gury Ball. tom. II, n. 484.

Ad 3^m. Resp. 1° Dicendo : « manducavi semel carnes die veneris » accusat mortale quod non commisit; immemor enim erat diei veneris. Hanc igitur circumstantiam debuit accusationi addere, aut ipsam accusationem omittere. Quod autem offulam illam carnis surripuerit, hoc non erat necessario accusandum, cum ob

parvitatem materiæ fuerit duntaxat veniale peccatum.

2º Dicendo : « Semel laboravi die dominica » accusat mortale non commissum, cum ad hoc ob urgentem necessitatem fuerit coactus. Debuit igitur et hanc circumstantiam accusationi jungere, aut accusationem ipsam omittere.

3º Dicendo : « tentationem habui furandi pecuniam, sed non feci », celat peccata mortalia commissa; nempe, propositum efficax adamatam puellam inducendi ad secum fornicandum, et tentamina ad gravem pecuniæ summam in hunc finem furandam.

CASUS 5.

Duobus sacerdotibus piis magis quam doctis inter se colloquentibus de efficacia orationis, de perseverantia in gratia, de merito actuum humanorum et de præmio cœlestis gloriæ, opportune intrat Pater N. Sacræ Theologiæ Lector quem cum gaudio excipiunt, cuique sequentes quæstiones proponunt :

1º Quid et quotuplex est meritum supernaturale? Evolve responsum?

2º Quid requiritur ad meritum de condigno, quid ad meritum de congruo?

3º Quid de condigno, quid de congruo mereri possumus?

Ad 1^m. Resp. Meritum supernaturale, seu theologicum, in concreto spectatum, est opus bonum ab homine viatore in obsequium Dei factum, potens Deum movere ad præmii supernaturalis retributionem; in abstracto vero spectatum, est illa operis affectio seu conditio quâ moveri potest Deus ad præmium retribuendum. Schouppe, de gratia, n. 353.

Distinguitur : 1º in *essentiale* et *participatum*.

Essentiale est meritum quod inest operibus Christi, eique soli competit, utpote fundatum dignitate atque

excellētia infinita personæ merentis: vocatur quoque meritum excellētiæ.

Participatum est illud quod vim quidem merendi veram habet, sed eam mutuatur et haurit ex Christi meritis, sicut palmes fructificandi vim haurit e vite. Hujusmodi sunt opera meritoria nostra. Schoupe, de gratia n. 354.

2º In meritum condignum seu *de condigno*, et meritum *de congruo*.

Meritum *de condigno* in concreto spectatum, est illud opus bonum quod cum supernaturali præmio eam habet proportionem quam ad hoc constituit divina Sapientia, et ob quam Deus homini promisit operi tali dare supernaturale illud præmium. Pro quo observa quod Deus creans hominem constituit illi finem supernaturalem, vitam scilicet æternam, hic in terris tempore probationis promerendam, et deinde in cœlis obtinendam. Medium autem adaptans supernaturali illi fini, constituit hominem in statu supernaturali gratiæ et charitatis, « quo homo redditur formaliter sanctus, justus, Deo gratus, filius Dei adoptivus, aliquomodo consors divinæ naturæ, deiformis, et ad gloriam æternam omnino comparatus » (Schoupe de creat. n. 132); in quo insuper statu opera ejus, ut ab inhabitantis Spiritus Sancti gratia procedunt, sunt supernaturalia, vere divino-humana, et meritoria vitæ æternæ et augmenti gratiæ sanctificantis, charitatis et gloriæ cœlestis. Ordinem illum supernaturalem evertit quidem lapsu suo Adam, sed Christus Jesus, Homo-Deus, cui non ad mensuram dedit Deus spiritum charitatis et gratiæ, et ex cujus plenitudine nos omnes accepimus, restauravit illum abundanter.

Itaque cum Ipse Deus const tuerit requisitam proportionem inter opus et præmium, et homini promiserit tali operi tale præmium dare, sequitur per se tale opus tale præmium condigne mereri, et ex Ipsius Dei ordi-

natione tali operi tale præmium striete deberi. Cæterum « per meritum (istud) Deus non proprie homini, sed sibi ipsi debitor fit. Debet nempe suæ sapientiæ, providentiæ et veracitati, ut homini recte agenti illud tribuat, ad quod eum ordinavit, et quod illi promisit ». Costantini n. 83.

Constitutâ a Deo proportio opus inter et præmium e duobus exsurgit; nempe: ex dignitate personæ operantis ut est filius Dei adoptivus, membrum Christi; et ex dignitate operis quatenus a Spiritus Sancti gratia procedit.

« Si loquamur de opere meritorio, secundum quod procedit ex gratia Spiritus Sancti, sic est meritorium vitæ æternæ ex condigno. Sic enim valor meriti attenditur secundum virtutem Spiritus Sancti moventis nos in vitam æternam secundum illud Joannis IV, 14: Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Attenditur etiam pretium operis secundum dignitatem gratiæ, per quam homo consors factus divinæ naturæ adoptatur in filium Dei, cui debetur hereditas ex ipso jure adoptionis, secundum illud Rom. VIII, 17. Si filii et hæredes ». S. Thom. I, 2, q. 114, a. 3.

« Ideo autem opera bona justî, qua procedunt ex gratia, merentur ex condigno vitam æternam et cum ea æqualitatem habent, quia opus sunt, non jam meri hominis ex libero arbitrio duntaxat agentis, sed membri Christi, quod vivificatum a capite suo et ab inhabitante Spiritu Sancto, divina virtute operatur, actusque ponit vere divino-humanos ». Martinet Inst. Theol. tom. IV, p. 60.

« Cum enim ille ipse Christus Jesus tamquam caput in membra, et tamquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat; quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, et comitatur, et subsequitur, et sine qua nullo pacto Deo grata et meritoria esse pos-

sent : nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quo minus plene illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ statu satisfecisse, et vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, vere promeruisse censeantur ». Conc. Trid. De Justif. Cap. 16.

Meritum *de congruo* illud est quod debitam proportionem cum præmio non habet, neque proinde præmium exigere valet ; attamen habet aliquid de illa proportionem, et inde habet congruentiam ad præmium ex liberalitate Dei conferendum ; quod præmium si Deus promisit erit meritum de congruo infallibili, si vero non promisit erit meritum de congruo fallibili, et vix differt ab impetratione, cum qua non solum a Vasquez, sed ab Augustino et Tridentino confunditur. Cfr. Schouppe n. 356.

Ad 2^m. Notandum. Cum agatur de merito quo nos *viatores in præsentis rerum Providentia* actibus nostris, utique *humanis* seu voluntariis et liberis, vitam æternam possimus promereri sive de condigno, sive de congruo, non est cur istæ omnes conditiones, quæ jam in ipsa quæstione subintelliguntur, superflue ponamus. Itaque Resp. 1° Ad meritum *de condigno* requiritur et sufficit : *opus bonum justis*. Constat ex omnibus quæ de hoc merito diximus in responso ad primam quæstionem. Opus istud debet quidem cum gratia poni ; sed cum virtus Christi bona justificatorum opera semper antecedit, et concomitet et subsequatur, eaque omnia ex Spiritus Sancti gratia per se procedant, non est cur hanc conditionem, quæ verificatur eo ipso quod actus justis sit bonus, superflue addamus. Idem docet S. Thomas dum scribit (de malo q. 2, a. v. in undecimo, quod concedit) : « Ergo omnis actus habentis charitatem vel est meritorium, vel est peccatum, et nullus est indifferens ». Item Scotus (Oxon. 2, dist. 7, q. un. n. 13 Edit. Vivès Para-

siis 1893 tom. XII, pag. 388) : « Modo quilibet vel est in gratia, vel in peccato. Si in gratia, et habet actum moraliter bonum; ergo gratia inclinatur in illum, et ita est meritorius ».

2° Ad meritum *de congruo* requiritur et sufficit: opus supernaturale, seu quod cum gratia actuali ponitur. Si enim non est supernaturale, caret omni proportionem cum præmio supernaturali; si vero est supernaturale, eatenus placet Deo ut fructus actionis divinæ simul et bonæ voluntatis hominis qui gratia sibi concessa bene usus est; et indubie movebitur Deus ad ulteriorem gratiam homini illi conferendam; nam « qui habet, dabitur ei et abundabit » dicit Christus apud Matthæum XIII, 12.

Ad 3^m. Resp. 1° De condigno potest justus sibi mereri gratiæ sanctificantis augmentum, vitam æternam, et gloriæ augmentum.

2° De congruo infallibili potest peccator sibi mereri primam gratiam habitualement seu sanctificantem per actum contritionis perfectæ; quod S. Augustinus (Epist. 149, Cap. 3, n. 9) et Tridentinum (Sess. XIV, Cap. 4) satis testantur.

3° De congruo fallibili plura sibi mereri seu impetrare possunt tam peccatores quam justi; imo justus etiam aliis.

De Conscientia.

CASUS 6.

Marsilia tempore paschali confessionem instituens exponit sequentia : 1° In pueritia aliquoties audiui a matre me per mendacium mereri infernum, nihilominus sæpe tunc temporis mentita sum ; 2° Adultior facta nonnumquam coram aliis turpia protuli, putans quidem me peccare, sed non cogitans an mortaliter an venialiter ; 3° Nunc autem post ultimam confessionem bis die dominica missæ non interfui, prima vice ob prolem parvulam inquietam, altera ob infirmitatem ; in festo Epiphaniæ etiam missam non audiui, et non nisi unam in Natali Domini.

Quæritur : 1° An et quare liceat, necne, agere contra conscientiam erroneam prohibentem vel præcipientem ?

2° Quale et quantum peccatum committat qui contra talem conscientiam agit ?

3° Quid de singulis a Marsilia expositis iudices ?

Ad 1^m. Notandum. 1° Dicitur in quæstione : « prohibentem vel præcipientem : » Agitur igitur de conscientia certa ; hæc enim sola præcipit vel prohibet ; hæc insuper sola est proprie conscientia, sola est regula actuum humanorum. 2° Dum quæritur an liceat, necne, agere contra conscientiam erroneam prohibentem vel præcipientem, patet agi de actione vel omissione libera ; secus enim quæstio esset absurda.

Resp. Non licet. Ratio est quia agens faceret id quod certo iudicat esse malum ; ergo formaliter peccaret. Cfr. Elbel. n. 137.

Ad 2^m. Resp. 1° Si quemadmodum conscientia illa erronea cum certitudine dictat obligationem (prohibet enim vel præcipit), ita etiam intellectus cum certitudine morali apprehendit hujus obligationis qualitatem et quantitatem, tale et tantum peccatum committit agens quale et quantum intellectus apprehendit. Ratio est, quia actus voluntatis specificantur ab objectis suis, non prout sunt in se, sed prout proponuntur ab intellectu, et prout voluntas in illa tendit. Unde dicit S. Thom.

(lec. 2, in C. XIV, ad Rom.) « Actus judicantur secundum voluntatem agentium. »

2° Si vero intellectus non percipit eum aliqua certitudine *qualitatem* obligationis, tale peccatum committit agens quale saltem in confuso apprehendit. Cæterum, impossibile est quod agens contra perceptam aliquam obligationem non concipiat hunc actum saltem sub generali ratione inobedientiæ; unde tunc saltem inobedientiæ peccatum committet.

3° Si intellectus non percipit eum aliqua certitudine *quantitatem* obligationis, tunc

a) vel agens in illo actu ducitur prava animi dispositione qua vult agere sive mortale sit peccatum sive veniale; et tunc patet quod graviter peccat. Dico: « in illo actu ducitur etc. », nam sola illa prava animi dispositio habitualis non sufficit ad peccatum actuale, sed requiritur ut in actum prodeat; prodire autem in actum non potest absque eo quod agens quomodocumque cogitaverit de gravitate malitiæ. Eo ipso igitur quod agentem supponimus in suo actu duci prava illa animi dispositione, supponimus etiam eum saltem in confuso de malitiæ gravitate cogitasse.

b) Vel agens non ducitur prava tali animi dispositione, et tunc vel habet verum dubium aut suspensionem de malæ actionis gravitate, vel non. Si primum peccat graviter, quia periculo mortalis peccati temere se scienter exponit. Si secundum peccat leviter tantum, quia ad peccatum formaliter grave semper requiritur cognitio gravitatis, saltem confusa. Cavendum tamen, ut bene notat P. Génicot n. 54, ne tanquam serius dubium habeatur inanis quædam phantasiæ apprehensio, qualis in scrupulosis crebro occurrit. Cfr. Elbel. n. 140.

Ad 3^m. Resp. De 1° judico quod tunc temporis Marsilia capax nondum erat peccati gravis ob defectum sufficientis discretionis.

De 2° judico illam quidem peccasse sed venialiter tantum, quia egit ex animi levitate non cogitans de gravi. Cfr. Supra Resp. ad secundam quæst. 3^ob) Si secundum.

De 3° judico Marsiliam, quam hæc sua confessio denotat mulierem haud ignaram, in nullo eorum quæ exponit peccasse, eamque hoc bene scire, sed simpliciter exponere in confessione quæcumque sub aliqua specie mali aut minus perfecti illi contigerunt, ut solent timoratæ personæ utriusque sexus. Cum autem sciat die dominica missæ auditionem esse obligatoriam, hinc pro illis addit causas excusantes; pro festo vero Epiphaniæ et pro Natali Domini cum sciat se proprie non egisse contra aliquod præceptum, nullam addit excusationem.

CASUS 7.

Duo juniores confessarii, Severus et Benignus, acriter quidem, sed amice tamen inter se disputantes concludendo resolvunt: 1us, ego tutiora semper sequor, aliisque sequenda propono. Ego vero, inquit 2us, opinione solide probabili ad licite operandum in omnibus contentus sum, et idem agere cunctis secure permitto. Hinc quæritur:

1° Qua conscientia sint dirigendi actus humani? Proba.

2° Quomodo conscientia probabilis aut etiam dubia evadere possit saltem moraliter certa?

3° Cui ex disputantibus causa sit tribuenda?

Ad 1^m. Resp. Dirigendi sunt actus humani conscientia moraliter certa. Talis conscientia habetur quando quis firmiter judicat talem actum hic et nunc poni posse ut honestum, aut poni debere ut præceptum, aut omitti debere ut illicitum. Quod autem firmo tali iudicio, seu moraliter certa conscientia, actus humani dirigendi sint, sic probatur: Non licet se habere practice indifferentem ad bonum et malum, cum unum sit faciendum et alterum

omittendum; atqui, agens cum conscientia non moraliter certa circa honestatem suæ actionis habet se in illa actione practice indifferentem ad bonum et malum; ergo illicite agit, seu peccat. Hinc illud Apostoli ad Rom. XIV, 23: « Omne quod non est ex fide (seu firma persuasione quod sit honestum) peccatum est. » Hinc quoque obligatio aut abstinendi ab actu, aut inquirendi de ejus honestate, et conscientiam moraliter certam efformandi.

Nota. 1° Sola conscientia certa, seu firmiter judicans de honestate actionis est vere et proprie conscientia, quia illa sola vere dictat. Non excludit tamen possibilitatem errandi; unde potest esse vera seu recta, aut erronea; sed si erronea est, est invincibiliter erronea.

2° Firmitas illa judicii, seu certitudo conscientiæ non excludit penitus omnem errandi formidinem, etiam scilicet vanam aut imprudentem. Certitudo enim absoluta non potest in agibilibus communiter haberi; unde diximus requiri certitudinem moralem, seu actus dirigi debere conscientia moraliter certa.

Ad 2^m. Resp. Hoc diversimode fieri potest pro diversis personis. Vel enim dubitans est rudis qui de re judicare nequit, et ille consulat probos et peritos, v. g. confessorium, parochum, aut aliam personam prudentem, qualis illa est quam dubitans rationabiliter pro pia et perita in re, de qua agitur, habet. Cfr. Elbel, n. 150. — Lehmkuhl, n. 50. Haine q. 20. Vel dubitans est excultus, et tunc si dubium est negativum seu absque motivo rationabili spernet illud; si vero dubium est fundatum, adhibita prius morali diligentia ad illud vincendum, si vinci non possit, practice illud deponet ope alicujus principii reflexi.

Ad 3^m. Resp. Ex duabus conclusionibus quibus Severus et Benignus sententiam suam et praxim exponunt, minime sciri potest cuinam ex illis sit causa tribuenda.

Disputant de modo vel medio quo in dubio conscientia possit certa efformari.

Severus autem dicit : « ego tutiora semper sequor. »

Si Severus semper sequitur tutiora quia sincere putat hominem, quoties dubitat an aliqua obligatio existat necne, teneri practice se gerere perinde ac si de facto talis obligatio existat, agit quidem ex conscientia certa, sed non concipitur quomodo hoc possit sincere sentire, cum vix ullus theologus catholicus sententiam illam non respuat. Si vero tutiora semper sequitur absque eo quod sentiat se ad hoc semper teneri, sed quia sincere putat se ita agendo nequidem posse materialiter peccare, intentio hæc sane bona est, et agit cum conscientia certa; sed verum non est quod ita non possit materialiter peccare: nam saltem in collisione potest peccare materialiter, dum nempe prævalentiam aut præferentiam tribuit legi quam tantum supponit existere, et postponit legem quæ vere existit; et si in hoc casu materialiter tantum peccat, hoc unice provenit ex bona fide in qua supponimus eum versari, licet hoc vix credibile videatur. — Cæterum non est sapientis, ne dicam sensati, conscientiam suam *semper*, ut fert Severi conclusio, hoc obliquo et imperfecto modo certam efformare. (Cfr. Haine q. 33); neque hæc agendi ratio quidquam commune habet cum voto aut proposito perfectiora semper sectandi.

Dicit insuper Severus : « aliisque sequenda propono. »

Si hoc ita intelligit ut aliis proponat, seu illos doceat, debere se gerere perinde ac si talis obligatio de facto existat, aberrat Severus, et in errorem inducit suos pœnitentes. Si vero ita intelligit ut tale eis dumtaxat consilium præbeat, minus quidem malum est, sed equidem absurdum præbet eis consilium, et multos in errorem inducet.

Benignus vero dicit : « ego opinione solide probabili ad licite operandum in omnibus contentus sum, et idem agere cunctis secure permitto. »

Minime clara est hæc Benigni conclusio. Non enim constat utrum solida illa probabilitas quæ ipsi ad licite operandum in omnibus sufficit, respiciat solam actionis (vel omissionis) liceitatem ; an vero respiciat etiam quid aliud, v. g., aptitudinem medii ad finem, jus ad rem quam alter possidet, valorem actus etc., ita ut asserat simul v. g. se ad finem, etiam absolute assequendum, secure uti medio minus tuto, posthabito tuto, dummodo, solide probabile sit finem etiam illo medio assequi posse.

Si primo sensu accipitur, recta est Benigni agendi ratio in omni casu ubi talis solida probabilitas vere existit, modo tamen (quod Benignus profecto subaudit) ope principii reflexi conscientiam certam sibi efformet. Cfr. Lehmkuhl, n. 82.

Si secundo sensu accipitur aberrat Benignus qui sane non sine logico vitio concludit a tali probabilitate ad liceitatem actionis, — ab apto ad licitum, — a valido ad licitum, — a probabili jure ad licitam surreptionem etc. Ita x. gr. quamvis solide probabile sit, imo prorsus certum, quod consecratio panis fermentati sit valida, perperam tamen inde concluderet Benignus sibi licere pro lubitu consecrare in azymo aut in fermentato. Cfr. Lehmkuhl, n. 82.

CASUS 8.

Philothea, haud ignobilis domicella et optimæ voluntatis, fere continuo anxiatu circa præteritas suas confessiones, utpote sine sufficienti integritate, vel debita contritione, aut proposito requisito factas : quapropter etiam atque etiam confessarium rogat ut confessionem generalem instituere sibi permittat. Præterea tentationibus et incidentiis importunissimis exagitari solet modo contra Deum ac veram fidem, modo contra cœlites, et non raro contra virtutem castitatis, et licet omni modo conetur se opponere et excutere tentationes, nihilominus fatetur eas illico redire in mentem et quidem ad longam satis moram : qua de causa Philothea, aliquando etiam coram aliis, faciem avertere caputque agitare solet, et sin minus altiori, saltem intelligibili voce dicere : Phui, phui : nolo, nolo, non consentio etc. Quæritur :

1° Quid sit conscientia scrupulosa ?

2° Quomodo generatim tractandi sint scrupulosi ?

3° Quomodo si non in omni materia, sed in una alterave tantum tales sint, et in plerisque aliis laxiores ?

4° Quid de bona Philothea censendum, et quid consilii in singulis ipsi suggerendum, vel etiam imponendum ?

Ad 1^m. Resp. Conscientia scrupulosa proprie talis, seu quatenus significat dictamen actuale e scrupulis formatum, est iudicium practicum, fundatum in scrupulo, et hinc erronee dictans talem actum esse hic et nunc ponendum ut præceptum, aut omittendum ut prohibitum. Est igitur species conscientiae erroneæ, et « quemadmodum conscientia erronea non consistit formaliter in errore, sed in dictamine intellectus ex errore deducto, ita pariter conscientia scrupulosa formaliter non consistit in ipso scrupulo, sed in dictamine practico ex inani motivo concepto. » Elbel, n. 212.

Nomine conscientiae scrupulosæ sæpe designatur status animæ habitualiter scrupulis obnoxia, quæque ob levia motiva, absque rationabili causa seu fundamento, sæpe formidat de peccato ubi revera non est.

Scrupulus autem ipse est inanis apprehensio vel suspicio de pravitate operis, conjuncta cum quadam for-

midine et anxietate mentis. Hæc autem anxietas versatur circa actus tam positos quam ponendos.

Ad 2^m. Resp. 1° Confessarius satagat sollicite expiscari sitne pœnitens vere scrupulosus necne; in quo tamen diffidat feminis ne decipiatur ab illis quæ scrupulosas se fingunt.

2° Cum deprehenderit pœnitentem esse vere scrupulosum, diligenter causam scrupulorum investiget, ut remedia opportuna adhibere valeat.

3° Generatim mitem erga scrupulosos se præbeat ne dolor addatur afflicto.

4° A scrupuloso consultus respondeat absolute et sine hæsitatione, ne timidius loquendo scrupulos augeat.

5° Non permittat repetere confessiones vel dubia, maxime si semel ad satietatem audiverit; immo vero omnimodis conetur eidem persuadere, ut omissis meris dubiis vel incidentiis aliisve ineptiis, confiteatur peccata certa dumtaxat.

Cæterum si scrupulosus confidit confessario eique obedit, facile curabitur; secus est incurabilis.

Ad 3^m. Resp. Hi partim ut scrupulosi, partim ut laxi tractandi sunt.

Ad 4^m. Resp. 1° De bona Philothæa censeo eam indubie scrupulis agitari.

2° Non est ei permittenda confessio generalis, quia minime proderit, sed potius nocebit augendo anxietates. Confessarius satagat ei persuadere ut de præterito deinceps non loquatur, imo, quantum potest, jam non cogitet.

3° Satagat ei inculcare incidentias illas et tentationes quantumvis malas non esse peccata, sed potius materiam meritorum.

4° Consulat ut importunis tentationibus studeat moderate resistere, non agitando caput aliosve gestus exercendo, sed potius omnimodis conetur inter tentatio-

num procellas quietum conservare animum, excludendo præcise internum consensum; quod optime præstabit intendendo illi, quod actu operatur, utputa orationi vel labori manuali, vel si actu non habet quod agat, cogitet quid egerit aut quid proxime agendum sibi incumbat.

Ratio est, quia hoc modo molestiæ tentationum, quasi sine sensu evanescent, quandoquidem certum sit quod intellectus pluribus intentus ad singula minus fit attentus, ac proin quo magis se uni objecto solet applicare, eo longius solet ab altero recedere. Elbel, n. 226 et seq.

CASUS 9.

Strigonius, Belgii incola, sciens horam veram, seu solarii saltem quindecim minutis præcedere horam civilem, et utrumque modum horas computandi adhiberi posse tum quoad abstinentiam, tum quoad jejunium naturale ad communionem servandum, hac utitur horarum differentia in suum commodum, quoties magnam festivitatem, in qua ad sacram communionem accessurus est, præcedit vigilia abstinentiam a carnibus exigens. Procedit autem hoc modo: statim post naturalem mediam noctem manducat offulam carnis cum accessoriis: curat autem hæc expediri antequam in horologio civitatis sonet hora 12^a; deinde, postquam in multam lucem dormivit, petit ecclesiam, ubi missam audit et ad sacram communionem accedit. Quæritur:

1° An inter plures opiniones probabiles liceat modo hanc, modo oppositam sequi (utendo scil. principiis reflexis ut ex probabili fiat certa conscientia)? Sive an et quando liceat mutare sententiam semel admissam?

2° Quid judicandum de Strigonii agendi ratione in casu?

Ad 1^m. Notandum. Usus uniuscujusque istarum opinionum supponitur licitus (ope principii reflexi quo ex propabili fiat certa conscientia); ita ut quæstio fiat dumtaxat de liceitate mutationis sententiæ.

Resp. Affirmative *per se*, cum nulla sit *per se* obligatoria.

Dico, *per se*, quia per accidens hoc non liceret si cederet in scandalum aliorum, si desineret in absurdum, si jus certum alterius laderetur, si certa obligatio violaretur. Cfr. Haine q. 37. Génicot, n. 81. Lehmkuhl, n. 114 et 115.

Ad 2^m. Resp. Desinit in absurdum et est illicita.

a) Desinit in absurdum; nam inter diem Festum et hujus Vigiliam practice ponit Strigonius spatium quadrantis quod neque Vigiliæ, neque Festo pertineat; sed tale quadrantis spatium nullus legislator agnoscit; unde, relate ad leges, est inane figmentum.

b) Est illicita, quia violat certam obligationem quam habet Strigonius ne ad communionem accedat non jejunus. Etenim Ecclesia permittit quidem spatium istud quadrantis jungere utrilibet diei, sed non permittit illud utrique diei subtrahere. Dum igitur Strigonius subtrahit illum horæ quadrantem Vigiliæ et carnes manducat, eo ipso adjungit eum diei Festo, et jam non est jejunus qui possit die illa ad communionem accedere. (Cfr. « Acta Ordinis » tom. XVIII, pag. 192. Responsa S. Congr. Inquis. diei 9 Maji 1892 et diei 9 Aug. 1899, ad dubium circa tempus Zonarium et Medium, relate ad ecclesiasticas obligationes).

De legibus.

CASUS IO.

Docuit Joannes Wicleff nullum esse dominum civilem, nullum esse episcopum, dum est in peccato mortali. — Similiter docuit Joannes Huss neminem vicem gerere Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus. Itaque:

1° Proba tum Ecclesiam, tum Principes sæculares habere potestatem condendi leges.

2° Proba eos potestatem hanc habere a Deo.

3° Proba, contra Joannem Wicleff et Joannem Huss, hanc potestatem leges condendi non pendere a probitate vitæ.

Ad 1^m. Resp. 1° Ecclesiam habere potestatem condendi leges, quæ ad finem ipsi propositum assequendum conducunt, probatur :

a) Ex Scriptura. Dicit Christus Petro (Matth. XVI, 18 et 19) : « Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis » ; et (Jois XXI, 15 et 16) : *Pasce agnos meos* » et (17) « *Pasce oves meas* ».

Apostolis autem dixit (Matth. XVIII, 18) : « Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in Cœlo : et quæcumque solveritis super terram erunt soluta et in Cœlo. »

His verbis intelligimus potestatem ligandi, seu potestatem legislativam, et quas hæc involvit judicariam et coactivam, Apostolis omnibus esse collatam ; ast Petro, ut omnium pastori Christique Vicario in terris, independentem et supremam : Apostolis vero ut Ecclesiæ dæibus, dependenter a Petro summo omnium duce. Cfr. Beelen ad Matth. XVIII, 18. — Schouppe De Ecclesia, n. 128 et 162.

b) Ex traditione et constanti Ecclesiæ praxi, seu ex variis constitutionibus apostolicis, et Conciliis quibus statuta disciplinaria condita sunt. Ita jam legitur Act. Apost. XV. 28 et 29. « Visum est enim Spiritui Sancto et nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria : Ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, et sanguine, et suffocato, et fornicatione ; a quibus custodientes vos, bene agetis. Valete. »

c) Ex ratione. Ecclesia enim est societas perfecta in suo genere. Ergo gaudere debet potestate expedita ad proprium regimen necessaria. Atqui Ecclesia suo regi-
mini providere non posset, nisi facultatem condendi leges haberet ; multi enim sunt abusus reprimendi inter

fideles, multaque ad Dei cultum promovendum aut servandum, et ad animarum salutem procurandam constituenda sunt. Ergo.

2° Principes sæculares habere potestatem leges ferendi quo ad finem temporalis felicitatis conducant, probatur :

a) Ex scriptura. Prov. VIII, 15 et 16 : « Per me reges regnant, et legum conditores justa decernunt : Per me principes imperant, et potentes decernunt justitiam. » Et I Petri II, 13 et seqq. : « Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum : sive regi, quasi præcellenti; sive ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum : quia sic est voluntas Dei. » Et Rom. XIII, 1 et seqq. « Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit : Non est enim potestas nisi a Deo : quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt :... Si autem malum feceris, time; non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est : vindex in iram ei, qui malum agit. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. »

His verbis Scriptura aperte loquitur 1° de summa auctoritate in rebus temporalibus, cui competit jus gladii seu jus vitæ et mortis; 2° de auctoritate, cui plane obediendum sit sub pœna æternæ damnationis, adeoque de auctoritate, quæ in conscientia præcipere, jubere possit.

b) Ex ratione. In societate optimis etiam legibus instructa, nihilominus ex humana fragilitate et malitia oriuntur lites et contentiones, exsurgunt jurgia, patrantur crimina, ita ut gladius auctoritatis publicæ non semper maneat in vagina. Quid foret si leges non essent ! Lex est coagulum, sal, anima societatis. Sine lege non

datur societas. Ipsa igitur societatis natura exigit ut illi quibus cura incumbit societatis formandæ, conservandæ et extendendæ habeant potestatem leges ferendi.

Ad 2^m. Resp. Textus Scripturæ supra citati ad probandum tum Ecclesiam, tum Principes sæculares habere potestatem condendi leges, probant etiam eos hanc potestatem habere a Deo.

Cæterum omnis potestas, mediate saltem, divina est : ipsa enim potestas naturalis, quæ omnis potestatis humanæ radix est, provenit a Deo, utpote auctore ordinis naturalis, qui ordo est expressio voluntatis divinæ. Quod præclare testatur Apostolus ad Romanos scribens : « Non est potestas nisi a Deo; quæ autem sunt (potestates), a Deo ordinatæ sunt » (XIII, 1) : et Prov. VIII, 15 : « Per me reges regnant. » Schouppe de Ecclesia, n. 117. Leo vero XIII de politici imperii divina origine sic scribit in *Encycl. « Immortale Dei »* (1 Nov. 1885) : « Quoniam vero non potest societas ulla consistere, nisi si aliquis omnibus præsit, efficaci similique movens singulos ad commune propositum impulsione, efficitur, civili hominum communitati necessariam esse auctoritatem, qua regatur; quæ, non secus ac societas a natura proptereaque a Deo ipso oriatur auctore. Ex quo illud consequitur, potestatem publicam per se ipsam non esse nisi a Deo. Solus enim Deus est verissimus maximusque rerum Dominus, cui subesse et servire omnia, quæcumque sunt, necesse est : ita ut quicumque jus imperandi habent, non id aliunde accipiant, nisi ab illo summo omnium principe Deo. Non est potestas nisi a Deo. »

Ad 3^m. Resp. Potestatem leges condendi non pendere a probitate vitæ, probatur ex eo quod Concilium Constantiense sub Martino V damnaverit propositionem 15^{am} Joannis Wicleff et 12^{am} Joannis Huss, citatas in casu. « Aliunde id inviete eruitur ex SS. Litteris. Sic Christus jubet tributum dari Cesari principi ethnico

(Matth. XXII, 21) et obedire Scribis et Phariseis secundum legem præcipientibus, quamvis malis et improbis (ibid. XXIII, 3). Item Paulus docet Principes, etiam infideles, esse Dei ministros, ipsisque parendum esse, non solum propter iram, sed propter conscientiam (Rom. XIII, 5-7). » Haine de legibus q. 5.

CASUS II.

Paterfamilias filio suo perpetuo amenti præbet carnes manducandas diebus veneris, eumque laborare facit diebus festis.

Quæritur: 1° Quodnam sit subjectum legis?

2° An pueri ante septennium usum rationis adepti, obligentur legibus ecclesiæ?

3° An prædictus paterfamilias egerit licite?

4° An hoc idem fieri possit cum eo, qui actu habet lucida intervalla?

5° An sit mortale excitare perpetuo amentem ad turpia aut blasphemiam?

Ad 1^m. Resp. 1° Generatim, seu absque legum distinctione.

Subjectum legis sunt omnes illi legislatoris subditi quos legislator vult lege sua ligari. Unde isti, dum contra legem agunt lædunt saltem objective seu materialiter ordinem recti. Unde etiam non licet eos ad legis violationem, etsi subjective inculpabilem, inducere; nam ipsa illa actio objective sumpta in legis subjecto pertinet ad res moraliter malas, atque ita, qui alterum ad eam utcumque inducit ipse rem malam voluntarie amplectitur et verum formaleque peccatum committit. Cfr. Theol. Mechl. De leg. n. 48. Lemhkuhl, n. 133.

2° In specie a) Subjectum legis naturalis est omnis creatura rationalis. Omnis enim rationalis creatura est Dei subdita, et lex naturalis pro rationali creatura con-

stituta est, eique essentialiter est conjuncta. Hinc omnis homo, sive rationis usum habeat sive non, eo ipso quod sit Dei subditus et rationalis naturæ particeps, est legis naturalis subjectum. Unde etiam infantes et amentes dum agunt contra legem naturalem, quæ ordinem naturalem conservare jubet, perturbare vetat, faciunt id quod recto ordini naturaliter et essentialiter repugnat, et peccant licet materialiter tantum; qui vero eos ad talia inducit, ipse rem malam voluntarie amplectitur et verum formaleque peccatum committit. Elbel, n. 358. — Theol. Mechl. n. 48. — Lehmkuhl, n. 133 seqq.

b) Subjectum legis positivæ sunt illi legislatoris subditi qui sunt rationis capaces et pro quibus lex lata est.

Dicitur « legislatoris subditi », quia potestas legislativa in iis, ad quos se extendit, subjectionem importat; subjectio autem non datur nisi in subditis. Haine q. 20.

Dicitur « rationis capaces », quia soli illi, qui habitualiter ratione utuntur, ad socialem finem aliquid præstare possunt. Lex autem, quæ positive fertur, hæc sola ratione ferri potest ut finis socialis promoveatur; ergo ad illos solos dirigitur, qui eum possunt promoveri. Lehmkuhl, n. 134.

Dicitur « pro quibus lex lata est », non enim omnes leges pro omnibus legislatoris subditis feruntur. Ita v. g. lex militiæ non adstringit ad militare servitium feminas, sed solum masculos et quidem determinatæ ætatis; ita etiam nemo subijcitur legi jejunii ecclesiastici, quantum ad unicam refectionem, ante annum vigesimum primum; et innumeræ sunt leges quæ pro certa dumtaxat hominum classe feruntur: pro clero, pro magistratibus, pro regularibus etc.

Ad 2^m. Resp. Potest Ecclesia illos obligare, et de facto obligat Tridentinum ad annuam confessionem omnes doli capaces qui peccati mortalis conscientiam habent. Attamen generatim loquendo « legislator atten-

dit id quod communiter habetur et in pluribus accidit » (S. Thom. 2, 2, q. 147, a. 4) et ut habetur in jure « ea quæ raro accidunt contemnunt legislatores »: unde, juxta multos auctores, pueros ante septennium usum rationis adeptos censetur Ecclesia legibus suis non obligare nisi expresse dicat; et huic sententiæ suffragatur praxis S. Pœnitentiariæ, ex responso 15 Martii 1837, ubi dicitur: « Pueros *post* septennium, teneri observare qualitatem ciborum ab Ecclesia præscriptorum ».

Cfr. De Angelis lib. 3, tit. 46, n. 5. — Haine q. 25. — Lehmkuhl, n. 138. — Génicot, n. 94, 5°. — Gury, n. 93, quær. 2°. — Theol. Mechl. n. 50, q. 2.

Ad 3^m. Affirmative, ut patet ex responso ad primam quæstionem 2° b). Suppono tamen eum non abuti viribus filii, secus enim quantum ad hoc illicite egisset.

Ad 4^m. Negative, saltem si multa lucida intervalla habeat, ita ut sit in statu quasi habituali usus rationis. Cfr. Génicot, n. 94, 6°. — Gury, n. 92, 3°.

Ad 5^m. Affirmative ut patet ex responso ad primam quæstionem 2°, a).

CASUS 12.

Exuperius, die festo Patroni loci sui iter suscepturus, auditionem sacri præcepti ante discessum prætermisit, quia certo perventurus erat ad alium locum ante horam decimam qua Missa ultima in propria parochia celebrabatur, nec, postquam illuc advenisset curavit ut sacro interesset licet facile potuisset. Alia die, summo mane perveniens in urbem in qua tota illa die permansurus erat, audivit ibi speciale festum de præcepto celebrari; ipse tamen de missa audienda minime curavit.

Quæritur: 1° An peregrini teneantur legibus juris communis quando versantur in loco ubi hæ non vigent?

2° An legibus particularibus proprii territorii a quo absunt?

3° Quid si peregrinus a proprio territorio discesserit ut se legis obligationi subducatur?

4º An peregrini et vagi teneantur legibus loci in quo commorantur, licet nullum ibi domicilium vel quasidomicilium acquisierint ?

5º An Exuperius peccaverit in citatis casibus ?

Ad 1^m. Notandum. Peregrini vocantur, qui habentes domicilium vel quasi-domicilium extra illud versantur.

Resp. Negative generatim loquendo, quia privilegium istud, quod nempe lex juris communis in illo loco non vigeat, est territoriale, unde omnes qui in illo sunt territorio fruuntur hoc privilegio.

Dico generatim loquendo, quia excipitur lex clandestinitatis matrimonii, *saltem* quoad eos qui in fraudem legis locum illum petierint. Cfr. Lehmkühl, n. 141 et 159. — Ballerini ad n^m 94 quær. 3º Gury.

Dicitur *saltem* quia disputatur utrum valide ibi contrahant peregrini qui absque fraude locum illum petierint. Vide Génicot, tom. II, n. 502, 4º. — Lehmkühl, tom. II, n. 780. — Haine De Matr. q. 136. — Costantini, n. 885, VII.

Ad 2^m. Resp. Generatim negative: siquidem lex illa per se territorialis est, et mediante territorio incolae ejus afficit. Dico: generatim: nam excipitur:

1º Si fictione juris in proprio territorio adhuc praesentes censeantur; quod praesertim contingit:

a) Ratione rei quam in territorio possident: ut domum, praedia etc. ob quae tenentur legibus tributorum; — vel beneficium aut officium v. g. parochiale ob quod tenentur legibus satisfacere beneficium istud vel officium concernentibus etc.

b) Ratione actionis quam in illo exercent. Et sic v. g. extra territorium vendens domum in eo sitam, tenetur ejusdem leges servare in venditione. — Similiter qui extra territorium existens commisit crimen v. g. homicidium in ipso territorio, censetur praesens in illo.

2º Si in fraudem legis exeant e territorio ad obtinen-

dam absolutionem a casibus reservatis. Cfr. Lehmkuhl, n. 141. Haine q. 30 et 31.

Ad 3^m. Resp. Etiam tunc peregrinum generatim non teneri legibus non vigentibus in territorio ubi versatur, sive leges illæ sint juris communis, sive juris particularis proprii sui territorii. Lex enim non obligat ut quis maneat in loco ubi viget, sed ut subditus eam, dum in illo loco est, observet.

Dico generatim quia excipiendi sunt duo casus jam supra citati :

1^s. Dum peregrinus a proprio territorio discessit ut se subducat obligationi legis *communis* prohibentis matrimonium clandestinum.

2^s. Dum peregrinus a proprio territorio discessit ut absolvatur a casibus lege *particulari* sui territorii reservatis.

Ad 4^m. Prænotandum. Vagi dicuntur qui domicilium vel quasi-domicilium nullibi habent.

Resp. 1° Tenentur legibus juris communis in eo loco vigentibus, etsi in proprio (peregrinorum scil.) territorio non vigeant. Si quis tamen in suo aut alio territorio jam satisfecerit legi communi, non tenetur per se iterum satisfacere adveniens in locum ubi serius urget, quia Ecclesia non bis solutionem ejusdem debiti exigit. Ita Italus qui in patria jejunavit vigilia S. Petri, non tenetur per se iterum jejunare in Belgio ubi adest, dum fit jejunium ad sabbatum sequens translatum.

2° Tenentur legibus particularibus loci circa contractus et delicta.

3° Per accidens obligantur legibus particularibus loci, quotiescumque ex lege non servata oriretur perturbatio aut scandalum.

4° Extra hos casus non tenentur. Nam quamquam lex territorialis est, tamen fertur in subditos; subditi autem hujus particularis legislatoris non sunt qui in

jens territorio nec domicilium, nec quasi-domicilium habent.

Ad 5^m. Praenotandum. Nemo impeditur quominus particulari patriae suae legi se subtrahat exeundo e suo territorio; quo fit ut legis subjectum esse desinat; et haec voluntas per se peccaminosa non est. Attamen quamdiu in territorio versatur, et subditus legis existit, non potest sine proportionata causa scienter impedimentum ponere quo adimpletio legis moraliter impossibilis fiat; eo enim ipso momento contraheret culpam voluntariae omissionis. Dum igitur Exuperius vult per egressum e territorio se subtrahere obligationi audiendi missam, debet discessum suum et iter ita ordinare ut missae auditio non fiat impossibilis ante egressum e proprio territorio; secus enim peccatum omissionis jam commissum esset in proprio territorio ante introitum in alienum territorium. Hinc ad quaestionem.

Resp. Exuperius non peccavit in primo casu, si auditio missae nondum facta erat impossibilis eo momento quo e territorio egressus est; secus peccavit, et quidem formaliter si ad hoc adverterit. — Quod autem in alieno territorio non curaverit ut sacro interesset, in hoc non peccavit, quia ibi minime tenebatur hac lege particulari sui loci.

Neque peccavit, *per se*, in secundo casu, quia non tenebatur particulari illa lege istius urbis. Dico *per se*, quia per accidens poterat teneri ob scandalum, ut supra dictum est in responso ad 4^m quaestionem.

CASUS 13.

Cajus non tantum tributum successiones gravans defraudavit, sed etiam contra legem sub pœna gravissima prohibentem venationem sæpius venatur; dumque propter hæc et alia graviora crimina damnaretur ad durissimum et diuturnum carcerem, amicis suadentibus et instrumenta præbentibus, disruptis vincula, carcerem infregit atque evasit.

Quæritur: 1° An lex humana, præsertim civilis, obliget in conscientia, idque sub gravi?

2° Quodnam inter legem moralem et legem pœnalem intercedat discrimen?

3° An detur lex pure pœnalis?

4° Quid ad casum: a) Quoad legem tributum gravantis successione?

b) Quoad legem prohibentem venationem? c) An peccaverint tum Cajus carcerem effringendo tum amici ejus id ei suadendo et ad hoc instrumenta præbendo?

Ad 1^m. Resp. 1° Lex humana, etiam civilis obligat in conscientia saltem ad aliquid sive directe, sive indirecte. Ex ipsa enim sua notione lex est vinculum ordinis moralis quod sine ulla obligatione in conscientia non recte concipitur. Unde etiam Paulus ad Rom. XIII, 5. « Subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam ». Cfr. Elbel, n. 292. — Lehmkuhl, n. 146.

Dicitur: « sive directe, sive indirecte », nam « obligatio conscientiae, quamquam est omni legi propria, tamen a quibusdam legum generibus non directe, sed indirecte et consequenter tantum oritur. Id nimirum obtinet in lege favorabili et in lege irritante ». Lehmkuhl, n. 147 ad I.

Dicitur: « saltem ad aliquid », scilicet saltem ad hoc quod non liceat vi resistere legitimæ auctoritati pœnam contra transgressores statutam infligenti.

2° Obligat per se sub gravi in re gravi, sub levi in re levi; imo res undequaque levis incapax est gravis obligationis, adeo ut superior eam sub gravi præcipere nequeat. Lehmkuhl, n. 146, IV.

Dico : per se, nam etiam in re gravi potest obligare sub levi, quia obligatio gravis est effectus moralis dependens a voluntate legislatoris. In dubio autem, utrum materia legis sit gravis an levis, talis existimanda est, qualis eam legislator judicaverit. Haine q. 46. Génicot, n. 107. Lehmkuhl, n. 147 seqq.

Ad 2^m. Resp. Hoc inter utramque intercedit discrimen quod lex moralis immediate in conscientia obligat ad rem per legem propositam aut præstandam aut evitandam; lex vero pœnalis obligat disjunctive ad actum aut ad pœnam; nempe ista lex non obligat moraliter (seu sub culpa) ad illud præstandum quod ipsa lege (explicite vel implicite) constituitur, sed eos qui deprehenduntur illud non præstitisse obligat ad ferendum aliud, si juxta legem imponitur, quod magis onerosum est, et improprie (deest enim culpa) pœna dicitur. Illa autem pœna, modo lex propter alias causas invalida non sit, tunc subeunda est in conscientia, hoc saltem sensu quod legitimæ auctoritati eam infligenti non liceat vi resistere. Cfr. Lehmkuhl, n. 146, II. — Constantini, n. 112, IX. Haine q. 45.

Ad 3^m. Resp. Communis Doctorum sententia est 1° non dari leges ecclesiæ mere pœnales, præter regulas aut constitutiones quorundam Ordinum Religiosorum. 2° Plures leges civiles, sive e primæva legislatoris intentione, sive ex universali consuetudine, esse mere pœnales, v. g. leges prohibentes cæsionem lignorum, sive herbarum, piscationem, venationem; vel certo tributo gravantes merces quæ ex alieno territorio invehuntur. Haine q. 56. Génicot, n. 141. S. Alphonsus, lib. 1, n. 145.

Ad 4. a) Quoad legem tributi gravantis successionem.

Prænotandum. Illustr. Dom. Waffelaert, in opere De Virt. Card. Tract. II, de just. n. 419, agens de nostris hodiernis tributis, argumentationem suam con-

cludit his verbis: « Ex hisce nobis certum videtur leges tributarias apud nos dici non posse mere pœnales, saltem generaliter id affirmari non posse, et revera cadere argumenta pro opposita sententia adducta ». — Timendum igitur non est ne forte ipse non satis tribuat legi, aut, Cajo nostro nimis faveat. En igitur quid de Caji casu scribit n. 421: « Quod spectat obligationem declarandi (res tributo subjectas), demonstrari nequit obligationem hanc esse justitiæ, sed immediatam conscientiæ obligationem si agnoscere debeamus, hæc solius obedientiæ est. Præterea leges qua parte declarationem imponunt esse mere pœnales probabiliter defendi posse putamus, et his revera aptantur pleraque argumenta supra adducta (ab iis scil. qui sentiunt tributa nostra, saltem indirecta, esse mere pœnalia). Quidquid sit, certum est non esse restitutioni locum ubicumque, in re proprie tributaria, declaratio fuerit omissa, aut falsa. Deinde etiam illi qui leges immediate ex obedientia ad declarationem obligare censent, monent declarationem non esse faciendam nisi in quantum consuetudo communis legem interpretatur. Ita... pro tributo solvendo quod vocant « droits de succession », jam universaliter et ipsi timorati non solent declarare, saltem quoad magnam partem, pecunias et valores uti dicitur; et certe æquum non est gravare pios et bonos dum mali onus non subeunt ». Itaque.

Resp. Cajum non esse inquietandum ut patet ex prænotato. Cfr. Lehmkühl, n. 984. — Génicot, n. 572 seqq. Constantini, n. 626.

b) Quoad legem prohibentem venationem.

Resp. Ex hoc capite non peccavit, per se, Cajus. Nam, non peccavit contra justitiam commutativam: siquidem animalia quæ cepit erant nullius, ut supponitur; neque contra obedientiam peccavit, cum recepta consuetudo hujusmodi prohibitiones tamquam mere

pœnales habeat, nec commune bonum strictiorem obligationem requirat. Génicot, n. 483. — S. Alph., n. 145.

Dico, per se, quia peccare potuit per accidens ob periculum gravis damni cui se et familiam saepe exponit.

c) Quoad carceris effractionem. Resp. cum Génicot, tom. II, n. 12 III, et multis aliis. Non peccavit Cajus carcerem effringendo; licite enim fugit. Cæteris autem, dummodo non sint ministri justitiæ, licuit eum in fuga capiendâ juvare tum consilio, tum suppeditatis instrumentis; nam nihil pravi in hoc apparet quod alteri suadeatur res ipsi licita, et quod ad eandem exsequendam juvetur. Iisdem tamen non licuisset eum in effringendo carcere juvare: quia tale jus omnibus agnoscere nequiret, quin inde sequerentur gravissima publicæ tranquillitatis damna. (S. Alph., n. 282).

CASUS 14.

Controversia ingens diu et acriter agitur in cœtu sacerdotum de rebus theologicis disputantium, circa vim consuetudinis tum ad legem abrogandam, tum ad legem condendam, aliis contra alios contententibus præter honestatem consuetudinis et diuturnitatem sufficientem, expressum Principis consensum requiri ad legem abrogandam; aliis itidem contra alios contententibus nullum subditorum liberum actum requiri ad constituendam consuetudinem vim legis habentem, imo Principis voluntatem, etiam solam et antecederet ad omnem subditorum actum ad hoc sufficere. Quæritur:

1° Quænam conditiones requirantur ut lex consuetudine contraria abrogetur?

2° Quænam conditiones requirantur ut consuetudo præter legem vim legis obtineat?

3° Quid ad singula in casu?

Ad 1^m. Resp. Requiritur conditiones sequentes:

1° Ut consuetudo sit rationabilis. Quod ita explicat

Reiffenstuel (in lib. 1 Decret. tit. 4, n. 34). « Ea consuetudo, generatim loquendo, est irrationabilis quæ vel juri naturali aut divino adversatur, vel a Jure Canonico reprobatur, vel peccandi licentiam aut occasionem præbet, vel alia ratione communi utilitati perniciosa est; quæ vero in nullo horum deficit, censetur rationalis. »

2º Ut sit a communitate (vel saltem a majore ejusdem parte eam repræsentante) cui vera lex imponi possit, ut Provincia, Diœcesis, vel peculiaris hominum classis v. g. clericorum, judicum etc. Cfr. Reiffenstuel (in lib. 1 Decret. tit. 4, n. 110 seqq.).

3º Ut frequentetur per actus liberos, videlicet non vi aut metu positos, non ex errore aut ignorantia; — publicos, ita ut usus legi contrarius ex illis demonstrari possit; — constanter et diu repetitos, nempe non interruptos usquedum, prudentum judicio, consuetudo sit constituta, quod probabilius post decennium statui posse docet Reiffenstuel (l. c. n. 105) cum multis Doctoribus, contra alios qui longius tempus requirunt vel nullum tempus determinari posse putant.

4º Ut adsit Principis consensus legalis « qui, ait Reiffenstuel (l. c. n. 138) datur per legem, sive per jus ipsum, quatenus legislatores per publicam legis auctoritatem consentiunt in omnes consuetudines rationabiles ac legitime præscriptas, easque firmas esse vimque legis habere volunt; ut capite ultimo hujus tituli » (de consuetudine), ubi Gregorius IX scribit: « Licet etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas, non est tamen usque adeo valitura ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, *nisi fuerit rationalis et legitime præscripta* ».

Talem consensum requiri et sufficere docet et probat Reiffenstuel (l. c. n. 139 seqq.) cum communi jurisperitorum, « quam etiam, ait, sequuntur Theologi,

ut Suarez lib. 7 de legibus Cap. 13. — Sanchez lib. 7 de Matrim. disput. 4, n. 11; Layman lib. I, tract. 4, Cap. 24, n. 2, et tacendo alios Barthol. Mastrius disput. 2, theol. mor. n. 201.

Confirmatur : quia quando adest consensus expressus Principis super consuetudine contraria legi, non est opus præscriptione, cum ipso facto Princeps revocet legem suam. Similiter, quando intervenit consensus tacitus, seu tolerantia Principis, scientis suam legem non servari, et tamen non prohibentis, nec punientis transgressores, cum posset : rursúm opus non est, ut abrogetur lex per contrariam consuetudinem, et viâ præscriptionis : cum jam censeatur tolli per tacitam Principis revocationem, seu viâ conniventiae ».

Ad 2^m. Resp. Præter ea quæ supra requiruntur ut consuetudo legi contraria obligationem tollere possit, requiritur ut non tantum sit rationabilis, sed et utilis communi bono. Item quod introducta sit cum animo se obligandi, ergo neque ex errore, quo subditi putabant se jam aliunde obligatos esse; neque ex mera devotione, nolentes obligationem veram contrahere (Reiffenstuel l. c. n. 129). Imo in dubio standum est pro libertate, scilicet voluisse subditos ex sola devotione quædam observare (Reiffenstuel l. c. n. 130. — Lehmkühl, n. 176).

Communiter, etiam pro hac consuetudine, assumitur decennium pro tempore quod requiratur et sufficiat; sunt tamen qui putent quadraginta annorum spatium requiri, quam sententiam veriore habet Haine q. 104, cum hic non de solvendo agatur, sed de ligando, juraque promptiora sint ad solvendum quam ad ligandum. Bene notat Génicot, n. 129 hæc potius juvare ad originem aliquarum legum hodie vigentium explicandam quam ad novas introducendas : nam raro constabit de animo communitatis aliquam obligationem sibi imponere volentis quam tamen aliunde abesse norit.

Ad 3^m. Resp. In cœtu illo duæ quæstiones agitantur, ut ex casus positione constat.

1° Utrum præter honestatem consuetudinis et diurnitatem sufficientem, requiratur principis consensus expressus ad obligationem legis tollendam? Ad quam quæstionem respondendum negative, sed sufficere consensum legalem ut in responso ad primam quæstionem n. 4° dictum est.

2° Utrum ad constituendam consuetudinem vim legis habentem requirantur ex parte subditorum actus liberi? ad quod dicendum, non fuisse hoc unquam inter Doctores disputatum, sed ab omnibus semper fuisse requisitum. De illis autem qui asserunt Principis voluntatem, etiam solam, et antecederet ad omnem subditorum actum, sufficere ad constituendam consuetudinem vim legis habentem, dicendum eos prorsus carere notione consuetudinis et sententiam emittere quæ sanum sensum non habet.

CASUS 15.

Non raro accidit, adsistendo divinis officiis, sacrisque functionibus in Cathedralibus, collegiatis et ecclesiis etiam Regularium et parochialibus, ut videantur quidam ritus et cœremoniæ, quæ aperte opponuntur decisionibus sacræ Rituum Congregationis. Quæritur igitur :

1° Quanta sit potestas S. Congr. Rituum in re liturgica? et an ejus Decreta sint præceptiva ac obligent in foro conscientiæ?

2° An ejus Decreta seu Responsa ad particularium personarum quæsitæ, fiant generalia, seu deserviant pro Ecclesia universali?

Ad 1^m. Resp. 1° S. Rituum Congregatio, etiam R. Pontifice non consulto neque approbante, potestatem leges ferendi habet, ut ex Constit. Sixti V. « Immensa » et variis decretis apparet. Sufficit retulisse decretum

23 Maji 1846 a S. Pontifice Pio IX, 17 Julii ejusdem anni in omnibus approbatum atque confirmatum: « Ad sequens dubium: An decreta a S. R. Congr. emanata et responsiones quaecumque ab ipsa propositis dubiis scripto *formiter* editæ, eandem habeant auctoritatem ac si immediate ab ipso Summo Pontifice promanarent, quamvis nulla facta fuerit de iisdem relatio Sanctitati Suæ? Sacra Rituum Congregatio, ad Vaticanum sub-signata die coadunata in Ordinario Cœtu, audita a subscripto Secretario fidei relatione, expositisque rationum momentis et diligenter consideratis, rescribendum censuit: Affirmative ». Atque ita rescripsit. 2916 (novæ editionis) 5051 (antiquæ edit.).

Ut autem *formiter* editæ fuerint, sufficit ut subscriptæ fuerint a Sacræ Rituum Congregationis Præfecto et Secretario, ac ejusdem sigillo munitæ. S. C. R. 8 April 1854 (3023, antiquitus 5202).

2° Ejus decreta alia sunt præceptiva, alia directiva.

Præceptiva sunt, quando conditiones habent requisitas ad rigorosum Decretum aliquid præcipiens vel prohibens, v. g. si dicatur: « servandum esse, vel eliminandam consuetudinem », vel « ita rescripsit et servari mandavit », vel si versentur circa rubricas præceptivas, easque declarent et interpretentur.

Directiva sunt quæ aliquid permittunt, aut consilium dant, v. g. si dicatur: « Laudabilius esset, convenit, concedi, tolerari, permitti possit » vel verba similia. Item si Decreta versentur circa rubricas solum directivas, vel si sint decreta mere particularia, pro iis nempe ad quos non sunt directa.

Porro præceptiva obligant in conscientia sub gravi vel levi pro ratione materiæ; directiva, secluso contemptu, non obligant sub peccato.

Ad 2^m. Resp. 1° Negative quoad illa Decreta vel Responsa quæ exceptionem quamdam, dispensationem

vel privilegium ab universali aliqua lege liturgica concedunt. Quod per se patet.

2° Si Decreta illa seu Responsa ad particularium personarum quæsitæ non sunt nisi mera jam existentis legis declaratio comprehensiva, admittunt communiter Auctores, quamvis forma sit particularis responsi et promulgatio universalis non fiat, nihilominus omnes ubique, idque jam vi legis antea existentis, adstringi, qui utrumque sensum legis vel Congregationis cognoverint. Lehmkuhl, n. 206, 4º. — Génicot, n. 139. Aichner Comp. J. Eccl. § 18, nota 11.

3º Si Decreta illa seu Responsa ad particularium personarum quæsitæ, sunt declarationes extensivæ legum præexistentium, non videntur obligare nisi eos ad quos diriguntur. Quæ enim pro uno loco sanciantur non propterea ad alios pertinent in quibus alia possunt esse adjuncta, consuetudines etc. Neque ipsa R. Pontificis oracula, pro uno loco edita, universum orbem obligant vel, sine sufficiente promulgatione, ubique servanda sunt. Génicot, n. 139. Lehmkuhl, n. 206.

CASUS 16.

1) Ovibus in pratum ductis, invigilat ipsis Tityrus pastor, qui recubans sub tegmine fagi mox consopitur et gravi somno corripitur. Interea grex in vicina prædia totus dilabitur. Sed ecce custos publicus apparet! Tityrus ab eo iudicibus traductus, ad mulctam simul et ad damnorum reparationem juridica sententia cogitur. Pastor autem infelix iudicans iniquam esse sententiam, partim ex bonis privatorum, partimque ex fisco se compensare non dubitat. Alias infelix homo a iudice damnatus ad solvendum debitum, cui jam satisfecerat, cum nullum modum haberet iudice probandi factam esse solutionem, maxime contristatus et afflictus in occulta compensatione dolorem lenire ac sedare festinavit.

2) Nazarius sacerdos, absque facultate legit librum impium et hæreticum; at bona fide ducitur, scilicet ad eum confutandum. Insuper moraliter

certus est nullum perversionis periculum ex hujusmodi lectione sibi imminere. Itaque non putat se peccare, quia, cessante pro eo fine legis, lex ipsa etiam cessare debet. Quæritur :

1° Quomodo judicis sententia differt a lege ?

2° Quid ad utramque facit quod in falsa præsumptione fundentur ?

3° An in utroque suo casu justa judicis sententia damnatus sit Tityrus et an potuerit se in utroque casu compensare ?

4° An recte ratiocinatus sit Nazarius ? An graviter peccaverit ? An censuram incurrerit ?

Ad 1^m. Resp. Lex determinat obligationes et jura subditorum, simul et pœnas quibus illi plectantur qui obligationes suas non implent aut jura aliorum non servant ; sententia vero judicis auctoritative applicat leges casibus particularibus, juxta eas scilicet lites dirimendo pœnasque congruas delinquentibus imponendo.

Ad 2^m. Resp. Utraque, si falsa præsumptione nitatur, caret vi.

Explanatur. Præsumptio alia dicitur *juris*, alia *hominis*.

Præsumptio *juris* est ea quæ in lege exprimitur, quum nempe lex aliquid præsumit, atque ex tali præsumptione aliquid decernit.

Præsumptio *hominis* ea est, quæ conceipitur a quovis viro prudente.

1° Præsumptio *juris* distinguitur in præsumptionem *periculi* et præsumptionem *facti*.

Præsumptio *periculi* est quum legislator ex communiter contingentibus prævidens aliquid mali esse eventurum, ad periculum præcavendum, quidpiam jubet aut vetat. Ita ex. gr. prohibetur lectio quorundam librorum.

Præsumptio *facti* est quum legislator reputans aliquid fuisse factum, quia communiter fieri solet, inde, non secus ac si factum esset jura et obligationes constituit : ex. gr. illum qui natus est de parentibus christianis, et inter christianos more christiano vixit, reputat esse

baptizatum et baptizati jura ei tribuit. Costantini, n. 154.

Jam vero sive præsumptio sit *periculi*, sive *facti*, si falsa est illa præsumptio quæ legis est fundamentum, cadit lex, ut per se patet. Ita, ex. gr., quoad præsumptionem *periculi*, si Legislator ex communiter contingentibus falso præsumens cælibem vix aut ne vix quidem posse continenter vivere, prohibeat cælibatum, hæc lex vi careret.

Item, quoad præsumptionem *facti* « ex C. 2, de Rest. spol. in VI, debitor non tenetur æs alienum solvere, si creditor cautionem reddiderit aut consciderit; quia præsumitur debitum ita fuisse remissum: sed tamen debitor tenetur solvere, si aliunde constet hanc præsumptionem falsam esse, ex. gr. si demonstrari possit creditorem ex errore cautionem reddidisse aut conscidisse ». Costantini, n. 154.

2º Sententia judicis quæ nititur falsa præsumptione, sive propter defectum juris seu legis juxta quam judicat et quam validam reputat cum tamen nullius sit valoris quia v. g. juri naturali aut divino adversatur; sive propter facti falsam suppositionem vel probationem, nullius est valoris in foro conscientiæ. Ratio est quia judicis sententia non habet vim nisi quatenus supponitur declarativa justi: qua præsumptione per certam contrarii cognitionem sublata, jam omnem vim obligandi amittit. Cfr. Génicot tom. II, n. 8, VIII; Lehmkühl tom I, n. 804. Haine q. 51.

Ad 3^m. Resp. In 1º casu fuit justa judicis sententia damnatus, cum ibi adfuerit culpa saltem juridica; neque ipsi licuit sese in hoc casu compensare; unde sese compensando, sicuti fecit, commisit verum furtum tum erga privatos, tum erga fiscum. Cfr. Lehmkühl, n. 965; Costantini, n. 516; Génicot, n. 518, III.

In 2º casu sententia judicis erat materialiter seu ob-

jective injusta utpote fundata in falsa præsumptione facti, quod nempe solutio facta non fuerit. In hoc casu poterat igitur Tityrus occulte se compensare. Cfr. Lehmkuhl, n. 804, 7. Génicot tom. II, n. 8, VIII.

Ad 4^m. Resp. 1° Non recte ratiocinatus est Nazarius: siquidem lex prohibens lectionem illius libri fundatur non in falsa sed in vera præsumptione periculi communis. Verissimum enim est lectionem illam esse lectoribus generatim gravissimum perversionis periculum; unde vigilantis et prudentis legislatoris est periculum istud a subditis suis positiva et generali prohibitione avertere. Patet autem generali illa prohibitione non illi tantum comprehendendi quibus jam lege naturali talis lectio prohibita est; inutilis enim foret talis lex, saltem si sit simplex prohibitio absque sanctione pœnæ, et insufficiens si sit prohibitio cum sanctione pœnæ; quia pauci semper essent qui putarent se lege illa obligari, ut experientia sciunt omnes qui curæ animarum incumbunt; quis enim lector pravi et impii ephemeridis aut libri non putat se absque perversionis periculo talia legere?

Quod igitur periculum istud non existat pro Nazario, ut ipse putat, hoc minime inficit veritatem præsumptionis, neque potest eum a lege positive prohibente eximere aut excusare. Cæterum, si omnino expediat bono publico ut aliquis doctus librum illum legat ad illum confutandum, dispensatio concedetur; et si aliquando ita urgeat publica necessitas ut tempus ad superiorem recurrendi non habeatur, tunc datur locus epikeiæ.

2° Cum ex casus positione liqueat Nazarium bona fide et bona intentione egisse, sequitur eum non peccasse, saltem formaliter.

3° Cum Nazarius non peccaverit formaliter, sequitur, eum non incurrisse censuram.

CASUS 17.

Aurelius mercator a suo confessario petit secum dispensari in jejunio et abstinentia a carnibus. Sed confessarius statim illi respondet sibi neuti-quam competere facultatem hac in lege dispensandi; proinde necessario recurrendum fore ad parochum, vel ad Episcopum, vel ad ipsum summum Pontificem. Aurelius Romam scribit, allegans ætatem quinquaginta sex annorum, continua itinera negotiationis suæ causa peragenda simul et debilitatem stomachi et nauseam piscium. At ibidem repulsam passus, suum adit Ordinarium, ipsi eodem prorsus modo rem exponens, et illico dispensatur. Mox autem incipit dubitare de valore dispensationis, tum quia non dixerat Ordinario sibi Romæ dispensationem fuisse negatam, tum quia non videtur sibi satis infirmus. Hinc dubium expositurus recurrit ad confessarium qui secum quærit:

- 1° Quis possit dispensare in legibus a) valide, b) licite?
- 2° Quæ sit dispensatio sub — vel obreptitia et an sit valida?
- 3° An valeat dispensatio ab uno superiore negata et ab alio, hujus negationis inscio, concessa?
- 4° Quid ad casum?

Ad 1^m. Resp. ad a) Legislatur potest in lege sua aut antecessoris aut inferioris valide dispensare etiam sine causa, quia lex omnino ab ejus voluntate pendet, quamvis dispensando sine rationabili causa imprudenter ageret, et graviter peccaret si grave scandalum adesset aut grave aliorum damnum. Costantini, n. 137. Omnes autem alii qui ab eo immediate aut mediate potestatem ordinariam aut delegatam habent, possunt, intra limites hujus sibi factæ potestatis, valide dispensare tunc tantum quando justa adest dispensandi causa.

Ad b) Omnis qui dispensare potest valide, potest et licite ubi justa dispensandi causa adest.

Ad 2^m. Resp. 1° Dispensatio est subreptitia si in ejus petitione reticetur verum; obreptitia si in petitione exprimitur falsum. « Hæc tamen distinctio, ait Génicot, n. 123 in nota, nullius momenti est, cum juridice in eodem censu ponantur reticentia veri et expressio falsi ».

Patet autem per se reticentiam veri et expressionem

falsi intelligi debere de iis quæ aliquomodo ad rem pertineant, quamvis non requiratur ut versentur circa rem essentialem, ut patet ex auctoribus qui communiter distinguunt inter rem essentialem et non essentialem. Neque requiritur ut dolose hæc fiant; nam etiam tunc subreptitia vel obreptitia est dispensatio quando per simplicitatem vel ignorantiam veritas reticetur vel falsitas exprimitur in petitione. Cfr. Génicot, n. 123, III.

2º Valet dispensatio ob-vel subreptitia : a) Si in supplica neque reticetur id quod de jure absolute exprimendum est, neque deest causa motiva vera, quæ in re, de qua agitur, pro causa canonica ex stylo curiæ et consuetudine habeatur. Cfr. Gury, n. 119, 4º; Lehmkühl, n. 169 in fine; Costantini, n. 137, 2º.

b) Si « motu proprio » dispensatio conceditur. Haine q. 89; Lehmkühl, nº 168, I.

Ad 3^m. Resp. Affirmative. Etenim, uterque habet potestatem dispensandi, ut suppono: ad utrumque igitur pertinet iudicium de causæ sufficientia. Iudicium autem hoc tum speculativum, tum practicum potest differre. Quoad speculativum enim iudicium fieri potest quod primus ut insufficientem habeat causam quam alter habet ut dubie sufficientem, vel quod primus ut dubie sufficientem habeat causam quam alter habet ut sufficientem. Quoad practicum vero iudicium contingere potest quod ob causam quam uterque dubie sufficientem habet, primus deneget, secundus concedat dispensationem; et quidem uterque recte: dum enim dubie sufficiens est causa, neuter tenetur dispensationem concedere, quam tamen licite et valide concedere potest; « quia secus onus superioribus impositum intolerabile evaderet, et innumeris scrupulis tum quoad dispensantem, tum quoad petentes esset obnoxium ». Gury, n. 118, quær. 3º ad 2^m.

Hinc patet quoque iudicium practicum unius minime

determinari iudicio practico alterius; sed unum esse ab altero independens; unde petitio nequit dici subreptitia ex eo quod denegatio dispensationis a primo, taceatur in supplica ad secundum.

Exceptionem ponit Gury (n. 119, 5°). Si superior negans dispensationem expresse restringat dispensandi facultatem inferioris; sed utrum talis restrictio unquam apponatur in rescripto quo petita aliqua dispensatio denegatur, ego ignoro.

Ad 4^m. Resp. Acquiescat Aurelius; valida enim est Ordinarii dispensatio, ut patet ex responso ad quaestionem præcedentem.

De peccatis.

CASUS 18.

Quirinus, variis tentationibus impuris diu noctuque vexatus, sæpius dubitat an eisdem consensum præstiterit. Anxietate speciali laborat ob motus turpes quos sæpe expertus est quin eis attenderit aut oraverit.

Quæritur : 1° Quid sit peccatum? Quid formale peccatum? Quid materiale peccatum? Quid formale peccati? Quid materiale peccati?

2° Quænam requirantur ad formale peccatum mortale?

3° Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale possit esse veniale tantum?

4° Quænam sint signa imperfectæ advertentiæ et imperfecti consensus?

5° Quid proinde confessario iudicandum de Quirino, et quomodo cum illo practice procedendum?

Ad 1^m. Resp. Peccatum, sumptum pro eo quod tum de formali peccato, tum de materiali peccato affirmari possit, sicut hic sumiter ut ex sequentibus quæsitis constat, est : transgressio legis divinæ.

Formale peccatum est voluntaria transgressio legis divinæ. Hoc est proprie peccatum prout peccatum dicit offensam Dei.

Materiale peccatum est involuntaria transgressio legis divinæ.

Formale peccati (seu offensæ Dei) est ipsa actûs cum lege divina difformitas prout agentis voluntaria est, seu est ipsa actûs malitia.

Materiale peccati (seu offensæ Dei) est ipse actus physicus voluntariæ transgressionis legis divinæ, seu, est ipsa entitas physica in qua malitia subjectatur.

Ad 2^m. Resp. Cum formale peccatum mortale sit plene voluntaria legis divinæ transgressio apprehensa ut gravis, sequitur ad illud requiri hæc tria :

1° Lex seu obligatio saltem existimata.

2° Ut intellectus sive recte, sive erronee apprehendat hujus legis transgressionem ut graviter illicitam.

3° Ut nihilominus voluntas cum perfecto consensu legem illam transgrediatur.

Ad 3^m. Resp. Ex sequentibus, nimirum :

1° Ex eo quod intellectus sive recte, sive erronee, non apprehendat in actu nisi levem malitiam.

2° Ex imperfectione actus : sive quia intellectus imperfecte tantum advertit ad malitiam actus, ut contingit in semi-vigili, semi-ebrio, ad alias simul res plurimum attendente, etc.; sive quia voluntas imperfecte tantum consentit, ut contingit in eo qui circa objectum sub grave prohibitum non plene delectatur.

Ad 4^m. Resp. cum Elbel n. 578. « 1° Defectu sufficientis advertentiæ certe non mortaliter peccasse censendus est si dicat (pœnitens), quod valde tenuiter et quasi semidormiens apprehenderit malitiam actus; vel si dicat, se certe hoc vel illud non fuisse facturum, si apprehendisset tantam malitiam; vel denique, si fateatur, se vehementissima passione v. g. iræ vel etiam distractione fuisse præoccupatum, ut ferme nesciverit, quid ageret; 2° a fortiori defectu sufficientis consensus (in dubio) præsumi potest ac debet non peccasse morta-

liter, si advertatur esse homo conscientiae valde timoratae, ita ut nunquam vel admodum raro soleat consentire in peccatum mortale; vel si fateatur, quod erga tale peccatum v. g. pollutionis semper habeat aversionem, ita ut, tametsi facile potuisset eam procurare certo numquam fuisset facturus; vel si soleat sapius protestari contra quodcumque peccatum grave aut certe contra illud, quod de facto sese incidisse fatetur. Plura hujusmodi indicia semipleni consensus vel insufficientis advertentiae ad ea, quae mox recensuimus reductibilia, videri possunt apud Herinx p. 2, tract. 2, disp. 7, n. 41. — Sporer tr. 1, c. 5, sect. 2, n. 12 et alios passim ».

Ad 5^m. Resp. Ad 1^m quod minime peccaverit Quirinus; et ad 2^m instruendus est et tranquillandus.

CASUS 19.

Flavius voto castitatis obstrictus consanguineam suam, matrimonio junctam, nuper violenter oppressit. Idem apud eandem tempore sex mensium diversis vicibus summam totalem 1000 francorum furatus est. Hinc quaeritur :

1° Quænam peccata specie inter se differant, et quæ solo numero ?

2° An et quare confessarius ista cognoscere debeat ?

3° Quot et quænam in primo crimine peccata specie, et in secundo, numero diversa Flavius commiserit ?

4° Quoad circumstantiam consanguinitatis an integritati confessionis satisfaceret, dicendo se peccasse cum consanguinea, an vero gradum et lineam exprimere deberet ?

Ad 1^m. Resp. Ea peccata differunt specie inter se quæ diversis virtutibus, aut eidem virtuti contrario aut diverso modo opponuntur; illa vero solo numero differunt quæ eidem virtuti eodem modo opponuntur.

Ad 2^m. Resp. Debet confessarius ista cognoscere, non quidem scientia exquisita quæ paucorum est docto-

rum, sed ordinaria seu communi, ut integritati confessionis providere possit adjuvando et debite interrogando poenitentem qui peccatorum suorum numerum et species non sufficienter declarat in confessione.

Ad 3^m. Resp. In primo crimine commisit saltem 5 specie diversa peccata, nimirum : 1° Fornicatio *contra castitatem*.

2° Violenta conjugatæ mulieris oppressio, in qua duplex reperitur *injustia*, una scilicet erga mulierem oppressam, altera erga ejusdem maritum.

3° Scandalum directum *contra charitatem*.

4° Incestus *contra reverentiam* naturalem debitam parentibus et propinquis. S. Thom. 2, 2, q. 154, a. 9. Haine q. 77. Gury, n. 423, S. Alph., n. 448.

5° Infidelitatis in promissis erga Deum, *contra religionem*, seu contra reverentiam Deo debitam. Cfr. Gury-Ball, not. ad n. 286.

Insuper, si Flavius est persona sacra, quod ex casus positione non datur scire, habetur sacrilegium *contra religionem*. Cfr. Gury-Ball. not. ad n. 286.

In secundo crimine, si ab initio sibi proposuit hanc aut majorem, aut etiam indeterminate magnam pecuniæ summam diversis vicibus surripere et hanc voluntatem nunquam retractavit, unum tantum peccatum commisit; si vero nihil tale sibi proposuit, fecit saltem tot peccata quot furta.

Ad 4^m. Notandum. Docet S. Alphonsus (lib. VI, n. 469 seq.) solum primum tum consanguinitatis, tum affinitatis gradum in linea recta specie ab aliis differre. (Haine q. 78). Supposito igitur quod consanguinea illa non sit ejus mater aut filia.

Resp. Affirmative ad primam partem, negative ad secundam partem. Contingere tamen potest quod confessarius teneatur inquirere de gradu, v. g. si secundus

gradus esset casus reservatus a quo ipse non haberet potestatem absolvendi; tunc per accidens interroganti confessario gradus declarandus esset.

CASUS 20.

Mævius sacerdos sacramentalem confessionem instituens dicit se pluries cogitationes pravas sive contra castitatem, sive contra charitatem in mente volvisse non sine complacentia. Interrogatus num forte etiam voluntarie habuerit prava desideria, respondit: ita, sed solum inefficacia.

Nihil ulterius interrogat confessarius, sed Mævium, quem bene dispositum existimat, absolvit. Quæritur:

1º Qua ratione inter cogitationes peccaminosas a se invicem differant desiderium, gaudium et delectatio morosa?

2º An Mævius in sua confessione satis expresserit numerum et speciem peccatorum suorum?

3º An debuisset explicare objectum et objectivas circumstantias tum pravatum cogitationum, tum pravatum desideriorum inefficacium?

Ad 1^m. Prænotanda. *Desiderium* pravum est actus voluntatis rem malam exoptantis, vel cum proposito illud exequendi (et tunc dicitur efficax), vel saltem cum consensu ut exequeretur datis certis conditionibus, et hoc est desiderium inefficax.

Conditio hic non respicit ipsum desiderium, quod est absolutum, cum de facto vere existat; sed respicit desiderii efficaciam, seu propositum rem malam exequendi quod adesset si adessent certæ circumstantiæ, nunc vero abest eo quod illæ circumstantiæ absint.

Gaudium definiri solet « boni possessi et amati fruitio » (Suarez. In 1, 2, tr. 2. Disp. 7. Sect. 1, n. 3-5). Qua de re ita S. Thomas (1, 2, q. 31, a. 3): « Gaudium est quædam species delectationis... Delectamur enim et in his, quæ concupiscimus, ea adipiscentes... »

Gaudere tamen quis potest etiam de actu sive præte-

rito sive futuro, quatenus per imaginationem exhibetur ut præsens.

Itaque, gaudium, ut hic intelligitur, et quidem de re mala, est quædam species delectationis in hoc consistens quod voluntas malam actionem, propriam aut alienam, præteritam, præsentem aut futuram, approbet seu gratam et acceptam habeat. Respicit autem actionem externam, concretam, individuum.

Delectatio morosa est deliberata delectatio de re mala, non in concreto, sed in abstracto menti repræsentata, absque desiderio, etiam inefficaci, eam perpetrandi. Quibus notatis :

Resp. 1° Desiderium differt a gaudio quia nequit esse de præterito aut de præsentem sicut gaudium. Differt quoque a delectatione morosa, quia hæc sumitur hic cum exclusione desiderii, etiam inefficaci.

2° Gaudium differt a delectatione morosa, quia illud respicit actum externum, concretum, individuum; hæc vero respicit actum in abstracto menti repræsentatum.

Ad 2^m. Resp. Negative ad utrumque. Etenim definivit Concilium Tridentinum (sess. XIV de Pœnit. Can. 7), ad remissionem peccatorum necessarium esse jure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria ex debita et diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta et quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, et circumstantias quæ speciem mutant. Atqui ad hoc non sufficit dicere : pluries peccavi contra charitatem et castitatem; plus autem non dicit Mævius. Ergo.

Ad 3^m. Resp. 1° Debit explicare objectum et objectivas circumstantias tum pravorum desideriorum inefficacium, tum pravæ cogitationum in quantum hæveniunt sub nomine gaudii de re prava. Ratio est, quod per utrumque voluntas tendit in actum externum tamquam in objectum quod approbat in executione sive

hypothetica sive absoluta; necessario igitur fertur in ea omnia quæ novit cum existentia objecti necessario connexa. Cfr. Génicot, n. 170; Gury, n. 167.

2º Quoad pravas cogitationes in quantum hæ veniunt sub nomine delectationis morosæ de re prava, debuit Mævius explicare earum objectum; sed probabilius non debuit explicare activas circumstantias.

Ratio primi est quia quisquis delectatur de objecto pravo, illud approbat, eique affectu suo adhæret. Ergo quo gradu ac specie objectum sit malum, eodem plane erit mala ejusdem delectatio. Ergo. Gury, n. 169. S. Thom. 1, 2, q. 74, a. 8. S. Lig. n. 15.

Ratio secundi est, quia simplex delectatio non tendit in objectum ut externe positum aut ponendum, sed in eo quiescit ut representato per intellectum; porro intellectus abstrahit ab aliis objecti proprietatibus præter illam quæ delectationem movet. Gury, n. 170, quær. 1º.
— Génicot, n. 172, II.

CASUS 21.

Jucundius die festi manet domi tempore missæ; temporis autem fallendi gratia vadit ad popinam vicinam, ubi ludit cum caupone, qui jam primam missam audierat; nollet enim iste caupo peccare, saltem graviter; ideoque, desiderando quandoque res illicitas, sedulo apponit conditionem « si hoc liceret », aut quid simile; v. g. die veneris, ait: « quam libentissime carnes hodie comederem, nisi lex Ecclesiæ obstaret! » aut videns speciosam puellam: « O! quam pulchra puella! quam libenter illi copularer si esset mea conjux ». Quæritur:

1º An Jucundius peccaverit ludendo in casu? An caupo colludendo?

2º Quandonam peccatum omissionis incipiat imputari?

3º Quale peccatum sit desiderium absolutum rei malæ?

4º Quid de desideriiis dictis conditionatis, v. g. sub conditione: « si non esset malum »; an hujusmodi desideria sint peccata et qualia peccata?

5º An culpa vacent desideria cauponis in casu? Si non, quale et quantum sint peccatum?

Ad 1^m. Resp. Non peccavit Jucundius ludendo; quia lusus ille non est in se malus, ut suppono, neque causa est omissionis Sacri cum qua mere concomitanter se habet. Cfr. Haine q. 32.

Neque peccavit collusor ejus caupo; cum enim Jucundius non peccet ludendo, et in casu nulla exponatur ratio ob quam caupo ex sua parte licite ludere non possit, nihil obstat quominus colludant Jucundius et caupo. Supponitur tamen abesse scandalum.

Ad 2^m. Resp. « Eo ipso momento quo advertenter ponitur illius causa, etsi ommissio non sequatur. Hinc qui inebriatur praevidens se ommissurum Sacrum, etsi accideret ut postea Sacro adesset, praeter ebrietatem confiteri debet peccatum omissionis: quia praestitit consensum, cum causam posuit. » Haine q. 33.

Ad 3^m. Resp. cum Haine q. 35. « Tale desiderium, etiam inefficax, est peccatum ejusdem speciei atque malitiae, mortalis vel venialis quam cognoscitur habere ipsum objectum desideratum. Hinc desiderium furandi rem gravem, occidendi, fornicandi, erit peccatum grave furti, homicidii, fornicationis. Similiter qui desiderat peccare cum persona quam novit conjugatam, consanguineam, affinem, aut voto castitatis ligatam, contrahit has circumstantias: quia desiderium fertur in opus externum ut a parte rei ponendum; ponitur autem cum omnibus suis circumstantiis, quae si cognitae sint, sunt indirecte et interpretative volitae ».

Ad 4^m. Resp. 1° Si conditio non ipsum desiderium sed ejus efficaciam spectet, et generatim, si non respiciat ipsam malitiam actus: ut v. g. « occiderem vel fornicarem si non essem sacerdos, — carnes manducarem die veneris si non displiceret matri meae », patet per se desiderium, quoad malitiam, esse absolutum, licet inefficax. Quid autem de tali desiderio sentiendum sit, dictum est in responso ad quaestionem praecedentem.

2° Si conditio apposita spectet quidem malitiam actus, sed talem, quæ sit ab eo inseparabilis : v. g. « adirem meretricem si copula cum illa esset licita, — si polygamia liceret ducerem Cajam, alteram uxorem »; in hoc supposito ipsum pravum desiderium, *spectatis verbis*, non existit; tantummodo enim enuntiatur quod desiderium existeret in alia rerum conditione. Unde hoc non videtur esse peccatum. Dixi tamen : *spectatis verbis*; nam sub tegumento talis hypothetici desiderii sæpe latet affectus ad rem malam, seu desiderium verum sed inefficax, aut morosa delectatio de ipsa re mala. Cæterum periculosum semper est immorari stultis hujusmodi velleitatibus ob periculum consensûs in objectum malum.

3° Si conditio spectet malitiam separabilem ab actu, eo quod actus illicitus sit tantum quia prohibitus, adeoque conditio apposita tollat totam operis malitiam : v. g. « ederem carnes nisi esset dies veneris »; nullum est peccatum, ut per se patet.

Ad 5^m. Resp. 1° Ut patet ex mox dictis, culpa vacat ejus desiderium edendi carnes nisi lex Ecclesiæ obstaret.

2° Hæc exclamatio quæ ex corde erumpit: « O ! quam pulchra puella ! quam libenter illi copularer », indubie est animæ valde concupiscentis; utrum autem verba : « si esset mea conjux », actuale desiderium impediant, et non sint potius inania verba, addita pro forma dumtaxat, ut forma illa conditionalis sit tegumentum desiderii inefficacis, vel saltem pravi affectus vere existentis, ipsius cauponis est examinare dum tempus aderit peccata sua confitendi, ut ea tunc rite accusare possit.

CASUS 22.

Achilles neosacerdos petit a magistro cœremoniarum :

1° Quando in sacra liturgia dici debeat : « Jube Domine benedicere » ; quando vero : « Jube domne benedicere » ; et quæ sit ratio differentiæ ?

2° Quare invitatorium omittatur in festo Epiphaniæ, dicatur vero infra ejusdem octavam ?

3° Si sacristia sita est retro post altare, a qua altaris parte, Epistolæ scil. an Evangelii, debeat de sacristia ire ante altare ; et a qua parte debeat deinde ire de altare ad sacristiam ?

4° An ultimum Evangelium missæ a sacerdote oblique stante, ut ad Evangelium infra missam, recitari debeat ?

Ad 1^m. Resp. 1° Dici debet « Jube Domine » :

a) In missa a celebrante sive Episcopo sive simplici sacerdote antequam evangelium incipiat. (Cærem. Ep. l. II, C. VIII, n. 41. — Ritus servandus in celeb. missæ VI, 2, — et Ordo Missæ).

b) In officio ab Episcopo solemniter celebrante Matutinum, antequam nonam cantat lectionem. « Si non aderit in choro major se, stans dicit versus altare : Jube Domine benedicere, cui absolute respondetur per chorum : Amen. Si vero adesset Legatus aut aliquis Prælati major se, Episcopus versus ad illum peteret benedictionem ; ille vero stans in loco suo responderet : « Ad societatem etc. » vel : « Per evangelica etc. » Cærem. Ep. l. II, C. V, n. 9.

2° Dici debet « Jube domne » :

a) A Diacono antequam cantat Evangelium sive in missa (vide ordinem missæ), sive in lotionem pedum fer. V in Cœna Domini. (Cærem. Ep. l. II, C. XXIV, n. 5).

b) In nocturnis, saltem si officium publice aut cum alio recitetur. Excipitur tamen casus supra expositus de Episcopo qui nonam dicturus est lectionem in matutino solemniter celebrato.

In recitatione privata, putant nonnulli dicendum esse « Jube Domine » ; ita Lohner et Romsée ; sed vide-

tur omnino dicendum « Jube domne », etiam in recitatione privata. Vide De Herdt, Parte IV, n. 57 II; Bouvry tom I, pars II, sect. III, tit. XXV.

3° Ratio differentiae est quia in casibus ubi dicendum est : « Jube Domine » alloquimur Deum ; in casibus autem ubi dicendum est : « Jube domne » alloquimur hominem. Vide Mærium in Hierolexicon, verbo « Dominus », ubi affert hunc versum : Cœlestem Dominum, terrestrem dicito Dominum.

Ad 2^m. Notandum. Romsée scribit non esse quarendum mysterium in modo peculiari incipiendi matutinum in festo Epiphaniæ. « Sic enim, ait, antiquitus officium semper incipiebat, adeoque precise in officio hodierno forma antiqua retinetur ».

Sed quæri potest, quare servata fuerit illa singularis forma in hoc festo ; et quare non infra octavam ?

Resp. Docet Durandus (lib. 6, cap. 16) : in festo omitti Invitatorium, quia visa stella, statim venerunt Magi, muto nuntio, non loquente, adorare Dominum ; item ad detestandum fraudulentam Herodis invitationem ad Christum adorandum. Infra octavam vero dicitur Invitatorium nomine Magorum alios invitantium ad Christum adorandum. Cfr. Bouvry tom. I, p. 477.

Ad 3^m. Resp. S. R. C., die 12 Aug. 1854 huic dubio sequens dedit Responsum haud clarum. « A sacristia e sinistra egrediendum, a dextera ad illam accedendum ».

Sed in nova editione Decretorum Auth. Congr. S. Rit. ex actis ejusdem collecta, ejusque auctoritate sub auspiciis Leonis Papæ XIII promulgata anno 1901, Responsum istud reformatum datur sequentibus verbis : « ad 12, a Sacristia e parte Evangelii egrediendum ; e parte Epistolæ ad illam accedendum ». (n. 3029, prius 5208).

Ad 4^m. Respondit S. Rit. Congregatio 30 Aug. 1892 : « ad 5^m affirmative » (3792 novæ editionis).

De virtutibus in genere.

CASUS 23.

Petrus et Paulus, occasione cujusdam concionis auditæ, amice quidem, magno tamen animorum æstu inter se disputant de connexionione virtutum inter se, de earumdem fine, medio etc. Verum cum uterque plus æquo addictus proprio videatur sensui, quo magis fervet atque protrahitur disputatio, eo obscurior res fit. Idcirco ut tandem aliquando contentioni finis imponatur, communi consilio conveniunt adire egregium theologum, a quo petunt :

1° Quomodo virtutes inter se connectantur ?

2° Quomodo virtutes acquirantur, augeantur, minuantur ; et quomodo permaneant ?

3° Quid sit medium virtutis ?

4° Denique quis sit virtutum finis ?

Ad 1^m. Resp. Quædam virtutes ita sunt inter se connexæ ut una sine altera esse non possit ; nimirum :

1° Virtutes morales infusæ et dona Spiritus Sancti inter se connexa sunt per charitatem, ita ut cum charitate simul infundantur, permaneant et amittantur. S. Thom. 1, 2, q. 65, a. 3. Cfr. Trid. sess. 6, cap. 7.

2° Virtutes morales acquisitæ, si sunt perfectæ, quibus scilicet persistitur in proprio virtutis bono, quocumque eventu occurrente, connexæ sunt inter se, quatenus mutua associatione et auxilio juvari debent. Sic nullus perfecte castus est, qui non sit prudens, fortis, liberalis, ne errore, minis vel pecuniæ amittendæ metu contra castitatem peccet. S. Thom. a. 1.

3° Inter virtutes theologicas hæc est connexio, ut charitas in statu viæ non possit haberi sine fide et spe, nec spes sine fide (S. Thom. a. 5); et vicissim fides et spes sine charitate non includant rationem perfectæ virtutis, quæ scilicet habentem faciat simpliciter bonum. S. Thom. a. 4.

Ad 2^m. Resp. 1° Virtutes acquiruntur et augentur per infusionem vel per actuum exercitium.

a) Per infusionem acquiruntur virtutes supernaturales et dona Spiritus Sancti, sicut et eorundem augmentum; nimirum in justificatione, ita ut actus præcedentes sint tantum dispositiones, non vero causæ efficientes: virtutum enim infusarum, sive per se, sive per accidens, causa efficiens est solus Deus; qui tamen, juxta legem suam ordinariam, illas in nobis non operatur, nisi vel per sacramenta, ut causas instrumentales, vel prævia cooperatione gratiæ Dei; atque hæc in adultis tamquam causa dispositiva necessaria est. Cfr. Trid. sess. 6, C. 5-7.

b) Per actum exercitium virtutes naturales acquiri, conservari et augeri solent: per unum enim actum habitus acquiri non solet, nisi forte adeo foret intensus et diuturnus, ut pluribus æquivaleret. S. Thom. q. 51, a. 2, et q. 63, a. 2.

2º Virtutes naturales, tam quoad intensitatem habitus quam quoad fervorem actus diminui possunt. — Virtutes supernaturales diminui non possunt quoad intensitatem habitus; in hac saltem providentia hujusmodi diminutionis causa assignari nequit; bene tamen diminui possunt quoad exercitium et fervorem actûs.

3º Virtutes acquisitæ per actum exercitium, amittuntur tum per diuturnum illius exercitii omissionem, tum, et quidem citius, per actus ipsis contrarios.

Charitas et dona Spiritus Sancti omnesque virtutes morales infusæ amittuntur per quodlibet peccatum mortale.

Spes amittitur tum per peccatum mortale directe et formaliter illi oppositum, id est per desperationem (Elbel, n. 5. Schouppe, n. 94), tum per amissionem fidei.

Fides amittitur per peccatum mortale directe et formaliter illi oppositum, seu per peccatum infidelitatis. (Elbel, n. 5. Schouppe, n. 94. Trid. sess. 6, Cap. 15).

4º Post hanc vitam : a) In damnatis nulla virtus manet.

b) In beatis manent virtutes quæ nullam important imperfectionem statui eorum repugnantem: unde manent charitas, dona Spiritus Sancti, atque etiam virtutes morales, quoad aliquos, non tamen quoad omnes actus: sed evacuatur fides, quia involvit objecti obscuritatem: item spes, quia negat objecti præsentiam.

c) In purgatorio manent fides, spes et charitas; item dona Spiritus Sancti, ac virtutes morales quoad aliquos et multo plures actus quam in beatis; v. g. fortitudo manet quoad actum patientiæ.

Ad 3^m. Resp. Medium virtutis est mensura qua ab ea excluditur excessus et defectus: ita v. g. liberalitas media est inter prodigalitatem et avaritiam, obedientia media inter servilitatem et inobedientiam, fortitudo media inter temeritatem et timiditatem.

Ad 4^m. Resp. Finis virtutum naturalium est hominem perficere, qua homo est: id est quatenus animal ratione et voluntate præditum; atque eum, per rectas tum rationis, tum voluntatis operationes, ad beatitudinem ordinare. — Finis vero virtutum supernaturalium est hominem ordinare ad beatitudinem supernaturalem, eumque perficere qua discipulus est Jesu-Christi Filii Dei. Hæc autem perfectio in eo consistit, ut homo similis evadat divini illius exemplaris, secundum illud Apostoli (ad Rom. VIII, 29): « Quos præseivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui ». Id autem efficiunt virtutes supernaturales reformando et sanctificando intellectum, voluntatem et sensus: scilicet intellectum fides, voluntatem spes et charitas; sensus vero virtutes morales infusæ emendant et sanctificent. (Schouppe, n. 85).

De virtute fidei.

CASUS 24.

Sabinus, ad confessionale vocatus ut confessionem alicujus seniculi excipiat, invenit eum ne mediocriter quidem tinctum in materia fidei. Quam ob rem velut hominem salutis suæ nimis incuriosum objurgando et increpando sine absolutione eum dimittit, donec melius instructus redierit.

Quæritur : 1º quænam scienda et credenda sint de necessitate medii, quænam de necessitate præcepti ?

2º Quomodo amittatur habitus infusus fidei ?

3º An possint absolvi qui ignorant necessaria necessitate medii vel præcepti ?

4º Quomodo cum hujusmodi ignorantibus sit agendum in confessione ?

5º An Sabinus bene processerit ?

Ad 1^m. Prænotanda. In rebus ad salutem spectantibus, aliquid necessarium dicitur dupliciter, nempe, necessitate medii et necessitate præcepti.

Necessarium necessitate medii dicitur illud, sine quo, etiam si inculpabiliter desit, finis obtineri non potest. Ita de necessitate medii ad salutem omni prorsus homini necessarius est status gratiæ; parvulis et perpetuo amentibus de necessitate medii ad justificationem et salutem obtinendam necessarius est baptismus; adultis ratione utentibus necessitate medii ad justificationem obtinendam necessaria est fides actualis et explicita quarundam veritatum revelatarum. — Necessarium necessitate præcepti illud dicitur, quod requiritur ex præcepto speciali, cujus transgressio obex est ad salutem consequendam; ita tamen ut sine illius impletionem salus obtineri possit, si nempe ob rationes excusantes, v. g. ob ignorantiam invincibilem, præceptum illud non impleatur.

His notatis :

Resp. 1º Parvuli et perpetuo amentes sine ullo actu personali, per baptismum, consequuntur sanctificantem gratiam, quam deinde certissime (Lehmkuhl, n. 278) non

amittent nisi mortalem culpam personalem contraxerint. Cfr. Génicot, n. 191. Elbel, Part. II, conferentia I, n. 13 et seq.

2° Adultis ratione utentibus explicite scienda et credenda sunt de necessitate mediæ ad justificationis gratiam obtinendam, hæc saltem duo : a) Quod Deus sit, et b) quod inquirentibus se remunerator sit. Constat ex Apostolo ad Hebræos XI, 6 : « Sine fide autem impossibile est placere Deo : credere enim oportet accedentem ad Deum quia est et inquirentibus se remunerator sit ».

« Ex ipsius argumenti natura liquet hic unice agi de iis qui actus humani capaces sunt, nequaquam de infantibus vel perpetuo amentibus, qui, sine ullo actu personali, per baptismum, consequuntur justificationem, quam non amittent propter omissionem actus cuius non sunt capaces ». Génicot, n. 191.

« Hæc necessitas mediæ intelligitur de iis, qui actibus suis ad justificationem acquirendam conferre debent. Qui vero ante usum rationis baptizati sunt, certissime sanctificantem gratiam non amittunt, nisi mortalem culpam personalem contraxerint ». Lehmkuhl, n. 278. Cfr. Elbel Part. II, Conferent. I, n. 12 et seqq.; item Bertolotti, tom. II, p. 179.

Utrum autem idem dicendum sit de mysteriis Sanctissimæ Trinitatis et Incarnationis, disputatur inter catholicos, et alii aliam sententiam dicunt probabiliorrem. Cfr. Génicot, n. 191, II. Lehmkuhl, n. 277 et seq.

« Præter omnes conatus adhibendi sunt ut nemo baptizetur, absolvatur vel moriatur quin explicite utrumque mysterium crediderit : cum enim agatur de iis quæ, etiam inculpabiliter ommissa, salutem impedire possent, non licet spernere probabilitatem, saltem extrinsecam, sententiæ severioris. Certe tamen sufficit ut rudes hæc tam sublimia modo valde imperfecto apprehendant, nempe, sicut exponit Lehmkuhl (lib. I, n. 279),

ut sensu harum veritatum intellecto, divina fide eas assumant, etsi interrogati ulteriorem rationem reddere nequeant. Non raro, præsertim in regionibus barbaris, occurrere possunt qui hæc mysteria proprio conceptu apprehendere nequeant ideoque neque explicitè credant: hi quoad hoc assimilandi sunt infantibus et amentibus. (Ballerini Palm. n. 15) ». Génicot, n. 191, II.

3° Unusquisque christianus, qui impotentia non excusetur, tenetur de necessitate præcepti explicitè credere et scire, crasso saltem modo et quoad substantiam:

a) Symbolum Apostolorum; b) Decalogum: cum his præceptis vitam conformare debeat; c) sacramenta omnibus necessaria, nempe baptismum, Eucharistiam, poenitentiam; reliqua quando opus est ut suscipiantur.

Ut huic obligationi, quatenus gravis est, satisfiat, sufficit ut de singulis punctis, quæ in prædictis continentur, interrogatus recte respondeat, saltem quoad substantiam, prout ab Ecclesia proponitur.

4° In rigore præcepti non tenentur fideles ad cognoscenda memoriter verba et seriem Orationis Dominicæ, multo minus Salutationis Angelicæ: siquidem nullum exstat præceptum ut hæc aliæve orationes vocales ab omnibus recitentur. — In praxi qui orationes illas ignorant monendi sunt ut addiscant; vix enim aliter præcepto orationis aliisque satisfacient. Génicot, n. 192, III et IV.

Ad 2^m. Resp. Habitus infusus fidei non amittitur per infidelitatem mere negativam, id est per omissionem actus fidei, dum hujus obligatio urget; sed per peccatum mortale directe fidei contrarium, quod directe tollit objectum formale fidei; id est per peccatum infidelitatis positivæ, hæreseos scilicet et apostasiæ. Trid. sess. VI, Cap. 15. — Elbel, n. 5 et 196. — Schoupe, n. 94. — Theol. ad usum Seminarii Mechlin. De peccatis fidei oppositis.

Ad 3^m. Resp. 1° Nec licite, nec valide absolvi possunt qui ignorant Deum existere et esse remuneratorem. Ratio est, quia illi ob defectum medii simpliciter necessarii incapaces sunt justificationis, ergo etiam absolutionis. Aliunde nemo potest habere spem salutis, quin Deum remuneratorem credat. — Quod confessiones præteritas spectat, patet confessiones factas in hac ignorantia esse invalidas adeoque repetendas. Theol. Mechl. n. 31, quær. 4°.

2° Qui ignorant mysteria SS. Trinitatis et Incarnationis non possunt absolvi licite extra casum necessitatis, puta periculum mortis, quia confessarius tales absolvendo exponit sacramentum periculo nullitatis; sed probabiliter (Theol. Mechl.), vel etiam probabilius (Haine q. 30) absolvuntur valide, si versentur in ignorantia invincibili, nec consequenter necessario repetendæ sunt confessiones præcedentes, in eo ignorantie statu peractæ. Haine q. 30. Génicot, n. 191. Ball. P. n. 18. — Probabilitas sententiæ negantis fidem explicitam horum mysteriorum necessariam esse necessitate medii, efficit ut in casu necessitatis, puta moribundus, saltem sub tacita conditione absolvi possit, si tunc instrui nequeat.

3° Ignorantes necessaria de necessitate præcepti possunt absolvi, si de sua ignorantia, quatenus culpabilis est, doleant cum proposito discendi. Haine q. 30.

Ad 4^m. Resp. Confessarius non potest eos absolvere antequam sciant et credant ea quæ scire et credere debent ut hic et nunc sacramentum valide et licite eis administrari possit. Debet igitur breviter eos instruere circa scitu necessaria ad validam et licitam sacramenti susceptionem. Quare v. g. cum eis signum crucis faciat ejusque singula verba breviter explicet; deinde conetur cum illis elicere actum formalem fidei, spei, charitatis et contritionis; tandem si promiserint se reliquis scitu

necessariis addiscendis (modo adhuc sint capaces) operam daturos esse, et peccata rite confessi fuerint, repetitis etiam, si quæ antea invalide peractæ fuerint confessionibus, absolvantur, nisi quid aliud obstet.

Ad 5^m. Resp. Negative, nam cum seniculi illius ignorantia videatur unice provenire ex mentis imbecillitate et memoriæ debilitate, commiseratione potius quam increpatione dignus erat. Debuit igitur confessarius animum seniculi revocare ad memoriam illorum mysteriorum, eumque deinde monere ut, ipso præformante, eliciat actus fidei, spei, charitatis et contritionis, tandem rite confessum et dispositum absolvere. Minime expedit similes ignorantes sine absolutione dimittere donec instructi fuerint; quia ob eorum incapacitatem id frustra fieret; sed valde consultum est eos monere, ut frequenter accedant ad aliquem familiarem, ut, illo auxiliante et verbis præeunte, renouent actus fidei, spei, charitatis et contritionis, ut ita facilius eos memoria teneant et etiam fructus inde provenientes consequantur.

CASUS 25.

Titius amicitiam contraxit cum viro acatholico, cæteroquin honesto, cui partem domus suæ sublocaverat. Sæpius cum ipso it deambulatum, necnon et ad templum ejus sectæ, in quo tum cæremoniis interest, tum conciones audit. Præterea, precibus amici victus, ibidem organum pulsat. Dum idem amicus graviter ægrotaret, rogat Titium ut ad se advocare velit ministrum suæ sectæ. Is econtra ad proprium parochum pergit, ab eoque consilium accipit nefas esse illum ministrum accersire. Domum rediens ministrum ab alio vocatum ingredientem miratur, eumque depellere non audet. Paulo post moritur iste protestans, ad cujus funus invitatus Titius cadaver ad sepulcrum comitatur atque ejus depositioni adest. Hinc quæritur :

1° Quænam communicatio fidelium *a*) cum infidelibus et Judæis, *b*) cum hæreticis sit vetita, *c*) signanter quoad matrimonium ?

2° Quid de singulis in casu sentiendum ?

Ad 1^m. Resp. 1° Vetita est communicatio fidelium cum *infidelibus* in divinis seu sacris, id est in iis quæ ad religionem præcise pertinent, nempe in eorum dogmatibus, sacrificiis, orationibus et ritibus superstitiosis; quia hoc esset profiteri infidelitatem. Unde Apostolus II Cor. VI, 15: « Quæ pars fidei cum infidele? »

In specie quod attinet communicationem fidelium cum *Judæis*, Ecclesia tum ad tuendam christianæ religionis dignitatem, tum ad cavendum perversionis periculum, prohibuit ne christiani familiariter uterentur *Judæis* ac signanter (c. Nullus, c. Omnes, c. *Judæi*), ne cum eis habitent eorumve convivii intersint; ne comuni balneo utantur, ne iisdem famulentur, aut eos ut medicos adhibeant; ne mulieres christianæ lactent *Judæorum* infantes, etc. Attamen, secluso scandali et perversionis periculo, non est mortale si quis cum *Judæis* in his communiect: imo nulla est culpa, si fiat ob rationabilem causam vel consuetudine interveniente, quæ hodie ferme ubique obtinet. Theol. Mechl. n. 40.

2° A S. Sede constanter prohibita est communicatio cum hæreticis in divinis; et in mixtis quatenus ad religionem spectant, puta in ritu religioso matrimonii vel funerum.

Hinc, non licet sacramenta ab hæreticis petere, nec administrationi sacramenti ab hæretico peractæ cooperari positive, nec patrinum agere in baptismo qui acatholico ritu ministretur.

Catholicis regulariter etiam non licet hæreticorum aut schismaticorum concionibus, baptismis et matrimoniis interesse. (S. Inquis. 10 Maji 1770).

Non licet nosocomii curam gerentibus, v. g. monialibus, ministrum falsæ religionis advocare, quando infirmi acatholici eum ad se venire cupiunt ut ab eo religionis auxilia et solatia petant, sed oportet ut passive se habeant: ita ex responso S. Inquis. 14 Martii 1848.

Illa autem verba : « passive se habere » ita explicuit ipsum S. Officium in litteris ad Vic. Apost. Ægypti 31 Jan. 1872, ut nulli catholico licitum sit directe obsequi petitioni acatholicorum infirmantium ut vocent aliquem hujus sectæ ministrum ; liceat tamen uti aliqua persona ad eandem sectam pertinente ad eundem ministrum vocandum, cum hac ratione salva maneat prohibitio communicandi in divinis cum acatholicis. Utramque declarationem iterum probavit Leo XIII, 26 Dec. 1898.

Similiter dicendum de ministro hæretico vocando ad ritus funebres defuncto persolvendos. Génicot, n. 198 seqq. Acta Ord. t. 18, p. 58.

3° Quoad matrimonium, Ecclesia vetat matrimonia mixta, Catholicorum scilicet cum acatholicis, eaque semper detestata est ; matrimonia vero catholicorum cum infidelibus non tantum vetat sed et dirimit. Quoad assistentiam vero catholicorum ad nuptias hæreticorum, infidelium vel quæ illicite contrahuntur inter partem catholicam et partem acatholicam, respondit S. Inquis. 14 Jan. 1874 : « Tolerari posse ut catholici hujusmodi nuptiis, civilis officii causa tantum adsint, semoto scandalo et quovis perversionis periculo, necnon ecclesiasticæ auctoritatis contemptu. »

Ad 2^m. Resp. 1° Amicitiam contrahere cum viro acatholico cæteroquin honesto, partem domus suæ ei sublocare, et cum eo deambulaturo ire, hodie dum per se, seu secluso scandalo et perversionis periculo, illicitum non est ; videtur tamen non innocuum fuisse Titio, cum multorum peccatorum eidem exstiterit occasio. Graviter enim peccavit acatholicæ sectæ templum sæpius adeundo ut ibi cæremoniis intersit, conciones audiat, organa pulset.

2° Recte respondit parochus nefas esse Titio acatholicum ministrum advocare.

3° Acatholicum ministrum domum ingredientem

depellere non tenebatur Titius, etiamsi acatholicus ægrotus non sublocasset domum, sed tantummodo ibi tamquam de familia habitasset.

4° Quoad funus et sepulturam notandum quod, juxta Decretum S. Inquisitionis 13 Jan. 1818, hæreticorum funeribus et sepulturæ interesse licet his conditionibus: ut præstetur assistentia mere materialis seu ut nullum actum religionis ponere catholici intendant; *ut ab hac assistentia abstinere nequeant sine gravi damno vel periculo*, quod certe non obtinet ubi quis assistit proprio lubitu, nullo adstrictus civilis officii debito: tandem ut catholici nullatenus cum hæreticis communicent in sacris, ideoque nec simul orent, nec se ritibus eorum immisceant, nec luminaria deferant, neque pro defuncti anima suffragia persolvant. — Itaque, cum ex casus positione minime constet Titium non potuisse sine gravi damno vel periculo ab hac assistentia abstinere, dicendum eum etiam in hoc peccasse *per se*.

Dico: *per se*, nam videndum quoque quid habeat consuetudo regionis ab Episcopis tolerata, ne temere et sine fructu bona fides perturbetur si quando (ut sæpe contingit) hæc materialis præsentia facilius præstatur ubi catholici acatholicis mixti degunt. Imo etiam ubi catholici bona fide, ob metum gravis mali, præstant communicationem in sacris prorsus illicitam, poterunt animarum pastores vel confessarii, qui non fuerint de hac re interrogati, dissimulare ad graviora mala vitanda, ut declaravit S. Inquisitio Decreto 26 April. 1894 pro catholicis Russiaci imperii. Génicot, n. 201.

De spe et vitiis oppositis.

CASUS 26.

Titius, bonis omnibus affluens, 1° vellet perpetuo in hac vita manere; 2° dicit uxori, utinam liceret nobis perpetuo convivere; 3° in læthalem morbum incidens, putans se moriturum, ait: O Deus! numquam a te cœlum petii, cur terram mihi invides? 4° distulerat pœnitentiam in finem vitæ, cogitans tunc esse satis maturum, Deum etiam in fine vitæ innumeris pepercisse; 5° denique aliquando recogitans paucitatem prædestinatorum, intra se aiebat: nullum in me invenio prædestinationis signum, sed potius plura signa reprobationis; ad quid ergo cohibeo me a voluptatibus quousque vixero?

Quæritur: 1° quid sit sperare spe theologica?

2° Quomodo amittatur habitus infusus spei?

3° Quænam peccata opponantur spei, ea definiendo?

4° Quid ad casum?

5° Quomodo confessarius juvabit tum præsumentes, tum desperantes?

Ad 1^m. Resp. Sperare spe theologica est: æternam beatitudinem, ob omnipotentis Dei fidelitatem in suis promissis, cum certa fiducia expectare ex meritis Christi et sanctis operibus nostris, quæ scilicet cum auxilio gratiæ in Deo sunt facta.

Ad 2^m. Resp. cum Elbel, n. 196: « Quomodo habitus infusus fidei amittitur per peccatum infidelitatis positivæ, hæreseos scilicet et apostasiæ, ita pariter habitus spei amittitur per peccatum positivum desperationis, immo et per quodvis peccatum mortale spei directe oppositum, id est quod directe tollit objectum formale spei, uti sunt positiva et efficax nolitio vel contemptus beatitudinis; neglectus mediorum ad illam assequendam, eo quod judicetur vel apprehendatur velut impossibilis; itemque dejectio animi ex eo, quasi Deus non possit aut non velit nos salvare. Potest etiam amitti per peccatum formalis et positivæ infidelitatis: quia cum

fides sit quasi basis omnium virtutum, ea sublata, pariter spem corruere necessum est. Nihilominus quemadmodum fides non amittitur per infidelitatem mere negativam, id est omissionem actus fidei, dum hujus obligatio urget; ita pariter habitus spei non deperditur per omissionem actus spei, quandoquidem hæc ommissio directe non opponitur motivo spei. » Cfr. Sporer tr. 2, c. 4, sect. 4, n. 19. Croix l. 2, 4, n. 129.

Neque amittitur spes per præsumptionem, si non adsit formalis infidelitas: quia præsumptio relinquit motivum fidei, nec reddit hominem inhabilem ad sperandum. Neque amittitur per inefficacem displicentiam beatitudinis. Haine q. 57.

Ad 3^m. Resp. Peccata spei principaliter opposita sunt desperatio et præsumptio.

Desperatio (positiva de qua loquimur) est actus voluntatis quo quis efficaciter renuit æternam beatitudinem prosecui, eo quod hanc apprehendat obtentu impossibilem, vel nimis arduam, vel saltem non futuram. Cfr. Elbel, n. 180. Theol. Mechl. n. 54.

Præsumptio, prout est peccatum spei oppositum, est actus voluntatis quo quis temerarie exspectat beatitudinem æternam vel media ad illam; quod fit 1° si quis confidat salutem consequi solis propriis viribus, et hæc fuit præsumptio Pelagianorum; 2° si quis confidat salutem consequi ex sola Dei misericordia, « sicut, ait S. Thomas a. 1, cum aliquis sperat se veniam obtinere sine pœnitentia, vel gloriam sine meritis », et hæc est præsumptio Protestantium; 3° si fiducia de divina misericordia, seu facilitas veniæ obtinendæ, sit causa liberius peccandi et diu in peccatis permanendi, et hac quandoque laborant catholici. Theol. Mechl. n. 55.

Ad 4^m. Resp. Quoad 1°, 2° et 3°.

Desiderium illud, perpetuo scilicet in hoc mundo vivendi, nisi homo insanire velit, concipi potest tantum-

modo, ait Lehmkuhl n. 313, per modum alicujus velleitatis; siquidem versatur circa rem, quæ ab omnibus sanæ mentis hominibus concipitur ut impossibilis. Hæc autem velleitas potest 1° esse manifestatio magnæ inclinationis naturalis erga bona hujus mundi, ita tamen, ut homo nihilominus ad futuram vitam adspiret eamque voluntate vera præferat. Non est hic casus Titii qui cælum minime desiderat et *numquam* a Deo petiit. 2° Potest eâdem futuræ vitæ prosecutione permanente (neque hic igitur est Titii casus), velleitas illa esse fuga et timor incertitudinis, qualis vita in æternum ducenda sit, beata scilicet aut infelix, ita ut velleitas sit potius non moriendi quam periculum damnationis subeundi. 3° Illa velleitas perpetuo hic vivendi potest consistere in eo quod præfertur voluptas præsentis vitæ bonis æternis atque possessioni Dei. Solus hic tertius modus ex se peccatum mortale est, idque contra spem atque eam destruens. Hic est autem casus Titii, qui bonis omnibus affluens, perpetuo vellet hic in terris cum uxore vivere, cælum minime desiderans, adeo ut in lethali morbo putans se moriturum exclamaverit: o Deus! numquam a te cælum petii, cur terram mihi invides? In quo præter grave peccatum contra spem habetur quoque grave peccatum blasphemiæ, et contemptus Dei, quatenus scilicet expresse declarat se Eum ut summum suum bonum non habere, Eique præferre præsentis vitæ delicias; quod certe peccatum ex genere suo gravissimum est, etiam contra charitatem erga Deum.

Quoad 4°. Animadvertit Elbel n. 194, «etiam illos præsumptuosos esse adnumerandos, qui voluntarie sese resolvunt, ducere dies suos in bonis, peccata peccatis cumulare, pœnitentiam vero usque ad finem vitæ differre, eo quod sciant, misericordiam Dei esse infinitam, proptereaque nedum Dismæ conerucifixo, sed et aliis innumeris peccatoribus in fine vitæ pepercisse. Peccant

revera tales peccato præsumptionis in Spiritum Sanctum, ejus bonitate abutuntur, dum hujus intuitu inducuntur ad liberius peccandum ». Ex illis est noster quoque Titius, qui distulit pœnitentiam in finem vitæ, cogitans tunc esse satis maturum, Deum etiam in fine vitæ innumeris pepercisse. Ergo.

Quoad 5°. Dico cum Elbel n. 183. Titius procul dubio commisit peccatum desperationis: quandoquidem opere ipso monstravit, se abjecisse voluntatem tendendi ad beatitudinem, eo quod existimaverit hanc vel sibi jam impossibilem, vel certe nunquam futuram; immo vero hæc pessima persuasionem motus fuit ad liberius peccandum quousque viveret.

Ad 5^m. Resp. 1° Quoad præsumentes; cum præsumptio, si innitatur propriæ virtuti, procedat ex inani gloria; si vero inordinate innitatur divinæ misericordiæ vel potentiæ, videatur oriri directe ex superbia (S. Thom. a. 4); remedia contra præsumptionem sunt tum humilitas, tum meditatio inscrutabilium Dei judiciorum: Deus siquidem non irridetur, ac de se nimium præsumentes justo judicio punit. Theol. Mechl. n. 55, q. 4. Hæc igitur remedia confessarius suadeat pœnitentibus præsumentibus.

2° Quoad desperantes. Pœnitentes desperationi dediti a confessario cum magna circumspectione, prudentia et patientia sunt moderandi; juxta diversitatem ingeniorum et varium desperationis genus. Alio enim modo dirigendi sunt qui ex pusillanimitate, vel ex diabolica tentatione ad desperationem impelluntur; alio qui ex malitia, vel peccatorum pondere et flagitiosa vita in eam acti sunt.

Quoad priores remedia, quæ juvant quodammodo extrinsecus, sunt: specialis devotio erga Divinum Cor ac Dominicam Passionem, devotio erga B. Virginem, quæ a Patribus ut quoddam prædestinationis signum

prædicatur, accessus devotus ad SS. Eucharistiæ sacramentum; remedia intrinsecus cum spe cohærentia: meditatio divinorum attributorum, quæ objectum spei formale constituunt, atque illorum attributorum insignis manifestationis tam abundanter factæ, videlicet recordatio summorum beneficiorum, quæ Deus humano generi reipsa contulit, necnon factorum fere innumerabilem, quibus continentur misericordiæ divinæ exempla splendidissima, meditatio insuper parabolarum, quæ a Christo Domino in Evangelio proponuntur, ex. gr. de ove perditâ, de filio prodigo etc.

Quoad posteriores insuper et præ aliis pœnitens retrahendus est a vitiis et a peccatis, simul tamen fiducia in auxilium divinum, quo peccata caveri possint, excitanda est. Elbel, n. 192. Gury, n. 216. Lehmkühl, n. 311.

De charitate.

CASUS 27.

Christianus accusat se in confessione : 1° quod Deum non super omnia amaverit, eo quod ex corde magis amet uxorem suam, quam Deum; 2° quod elicuerit quidem interdum actum charitatis, verum non amet Deum propter seipsum solum, sed etiam intuitu divinæ mercedis, seu æternæ beatitudinis. His auditis, secum quærit confessarius :

1° Quid et quotuplex sit charitas ?

2° Quodnam sit charitatis objectum *a*) materiale, *b*) formale ?

3° Quotuplex amor erga Deum distinguatur et qualis ad præceptum implendum requiratur ?

4° Quandonam præceptum charitatis erga Deum urgeat, et quomodo ei satisfiat ?

5° Quomodo sibi hic in casu respondendum vel agendum ?

Ad 1^m. Resp. Charitas est virtus supernaturalis infusa, qua Deum uti summum bonum et finem nostrum

ultimum diligimus super omnia propter se, atque nosmetipsos et proximum sicut nos propter Deum.

Alia est habitualis, alia actualis; — alia est appetitive super omnia, alia intensive super omnia, prout Deus omnibus praefertur, vel insuper diligitur amore vehementiori seu intensiori ac quodlibet aliud. — Alia dicitur charitas erga Deum, alia erga proximum, prout Deum vel proximum respicit. Utraque tamen una est virtus ex S. Thoma (2, 2, q. 25, a. 1), cum unum semper sit motivum, nempe propter Deum.

Ad 2^m. Resp. 1° Objectum materiale primum est Deus juxta illud (Matth. XXII, 37 seq.): « Diliges Dominum Deum tuum... Hoc est maximum et primum mandatum ». Objectum vero materiale secundarium sumus ipsi nos, et proximus noster, quo nomine intelliguntur quicumque sunt capaces aeternae beatitudinis, etiam inimici.

2° Objectum formale seu motivum proprium et specificativum charitatis est bonitas Dei absoluta, qua bonus est in se, seu divinae perfectiones, sive considerentur collective, sive distributive, cum perfectiones non distinguantur realiter in Deo. Haine q. 61.

Ad 3^m. Resp. Datur amor concupiscentiae seu spei et amor benevolentiae seu charitatis; quoad hunc datur amor Dei super omnia appetitive, et amor Dei super omnia intensive. Ad praeceptum autem charitatis implendum requiritur amor benevolentiae seu charitatis qua Deum amamus super omnia appetitive; hoc est, ut pluris Deum aestimemus quam nosmetipsos et cætera omnia, et ita Deum amemus, ut nullo alio amore patiamur ab eo separari lethaliter peccando. Hoc pertinet ad ipsam essentiam charitatis; sed minime necesse est, ut charitas sit intensive super omnia, id est conatu intensiori, ut volunt quidam rigoristae: hoc enim esset nimis

grave, et plurimorum occasio peccatorum. Cfr. Haine, q. 65. Elbel, n. 202.

Ad 4^m. Resp. 1° Obligat per se seu ratione ipsius charitatis: 1° in initio rationis moraliter sumpto; 2° probabiliter in periculo mortis; 3° sæpius in vitæ decursu; ita tamen ut christiane viventes huic obligationi abunde satisfaciant; deinde 4° in tentatione odii quæ sine actu charitatis elicitò vinci nequeat. — Per accidens seu ratione alterius præcepti obligat, generatim quoties urget aliud præceptum ad cuius observationem charitas vel status gratiæ, qui desit, necessarius est; speciatim: 1° cum quis peccati mortalis conscius, deficiente confessorio, tenetur celebrare aliudve sacramentum vivorum suscipere, vel sacramentum quodvis administrare, saltem ut minister ad hoc specialiter deputatus: in his enim casibus obligatur ad actum contritionis perfectæ, quæ includit actum charitatis; 2° quando est periculum graviter peccandi quod removeri non possit nisi actu charitatis. Theol. Mechl. n. 69, q. 2. Suarez d. 5, s. 3, n. 3 seq. S. Alph. n. 23. Haine q. 66. Lehmkuhl, n. 322. Elbel, n. 203 et seq.

2° Præcepto charitatis satisfacere possunt fideles non solum per actum amoris formalem et omnino expressum, dicendo v. g. diligo Deum propter se et super omnia; sed etiam per actum aliquomodo implicitum, dummodo vere charitas interveniat: puta *gaudendo* de Dei perfectionibus, quia ipsi bonæ sunt, deque honore qui Deo a creaturis exhibetur; *desiderando* ut nullus eum offendant sicque male ipsi velit; *orando* devote: « Sanctificetur nomen tuum, fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra »; *vitando peccatum*, quia Deo displicet; bonum opus faciendo, quia hoc vult Deus et acceptum habet. Theol. Mechl. ibid. Haine ibid. Génicot, n. 212. Elbel, n. 205.

Ad 5^m. Resp. Quoad primum. Si christianus magis

amat uxorem quam Deum amore appetiatiuo, patet eum graviter peccare; si vero uxorem amat magis quam Deum amore intensivo tantum, ita ut Deum amore appetiatiuo præferat uxori, nolletque propter uxorem Deum graviter offendere, tranquillandus est; quia amor Dei super omnia intensive non requiritur, ut supra dictum est ad 3^{am} quæst.

Quoad secundum. Unum non excludit alterum; quia bonum hominis non opponitur bono Dei. Unde etiam quoad hoc tranquillandus est christianus. Cæterum, si ratio propter quam et sub qua christianus vult divinam mercedem, seu æternam beatitudinem, unionem cum Deo ejusque visionem, non est ipse christianus sed Deus, hoc ipsum desiderium erit actus perfectæ charitatis, cum non sistat in se sed in Deo, cui seipsum per unionem vult, suamque felicitatem formaliter ad Dei felicitatem refert, in eaque constituit. Theol. Meehl. n. 59, q. 2. Lehmkühl, n. 317.

De dilectione proximi.

CASUS 28.

Dicit Christus (Matth. XXII. 39): « Diliges proximum tuum sicut teipsum » — et (Matth. V. 44): « Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros ».

Quæritur: 1° Quis in primo textu intelligendus sit per « proximum tuum »?

2° Quid importent verba: « sicut teipsum »?

3° Cum quanto incommodo succurrendum sit proximo in variis suis necessitatibus?

4° Quis sit ordo charitatis?

5° Quænam dilectionis signa debeamus exhibere inimico?

Ad 1^m. Resp. « Nomine proximi intelligitur omnis rationalis creatura æternæ beatitudinis particeps aut

capax; adeoque 1° nos ipsi, imo et corpus nostrum, quod aliquomodo capax est æternæ felicitatis, scilicet per quamdam redundantiam ex fruitione animæ; 2° omnis homo viator, etiam infidelis, peccator, inimicus; 3° sancti in cœlo, angeli boni, animæ in purgatorio detentæ. Excluduntur itaque damnati et angeli mali ». Theol. Mechl. n. 60, q. 2.

Ratio est quia, saltem juxta communissimam, Christus hic loquitur de dilectione per charitatem. Atqui hujus objectum directum, cui scilicet bonum volumus, est primario quidem ipse Deus, sed secundario etiam omne illud in quo divina bonitas, seu ipsum bonum divinum quod charitatis est objectum formale, aliquomodo relucet, et simul sit capax supernaturalis beatitudinis, in cujus communicatione fundatur dilectio charitatis. Cfr. Schouppe, n. 254. Ergo.

Ad 2^m. Resp. Illa verba indicant modum diligendi proximum « quod, juxta S. Thom. 2, 2, q. 44, a. 7, non est intelligendum quantum ad hoc quod aliquis proximum sibi *æqualiter* diligat, sed *similiter* sibi, et hoc tripliciter: primo quidem ex parte finis, ut scilicet aliquis diligat proximum propter Deum, sicut seipsum propter Deum debet diligere, ut sic sit dilectio proximi sancta; secundo ex parte regulæ dilectionis, ut scilicet aliquis non condescendat proximo in aliquo malo, sed solum in bonis, sicut et suæ voluntati satisfacere debet homo solum in bonis, ut sic sit dilectio proximi justa; tertio ex parte rationis dilectionis, ut scilicet non diligat aliquis proximum propter propriam utilitatem vel delectationem, sed ea ratione quod velit proximo bonum, sicut vult bonum sibi ipsi, ut sic dilectio proximi sit vera; nam cum quis diligit proximum propter suam utilitatem vel delectationem, non vere diligit proximum, sed seipsum ».

Ad 3^m. Resp. Juxta Costantini n. 316. Necessitas

proximi relate ad opus, quo ipsa a nobis sublevari potest, commode distinguitur in tres gradus. Alia est necessitas extrema, alia gravis, alia mediocris seu communis.

1° Extrema est, si proximus sine nostro auxilio non possit evadere periculum æternæ damnationis, aut mortis, aut alterius mali morti fere æqualis, et nobis sit spes moraliter certa cum eripiendi ab hoc periculo. In hac necessitate collisio inter jus proximi ad levamen, et jus nostrum ad incommodum vitandum, est absoluta, et ex parte proximi materia juris adeo præstat, ut jus ejus facile prævaleat juri nostro ad vitandum incommodum grave et aliquando gravissimum.

Ita a) Si extrema illa necessitas consistat in periculo æternæ damnationis, tenemur subvenire etiam cum periculo vitæ: nimis enim vita spiritualis præstat vitæ temporali.

b) Si extrema necessitas consistat in periculo mortis vel mali morti fere æqualis, tenemur subvenire non cum maximo sed cum gravi incommodo.

Notandum tamen quod obligatio adjuvandi proximum eatenus tantum existit, quatenus existit ejus necessitas. Ita ex. gr. Si *dives* graviter decumbens non possit sine medici et pharmacopolæ auxilio mortis periculum evadere, tenentur quidem illi operam suam et medicinas præstare, sed non tenentur ea *gratis* præstare, quia quantum ad hoc dives ille non versatur in necessitate; et ita generatim quoties quis proprio suo sumptu e necessitate extrema liberari potest, non est cur alieno sumptu debeat ex charitate liberari, cum eatenus non versetur in necessitate. Cfr. Génicot, n. 223, II. Ball. P. n. 124; Theol. Mechl. n. 75, q. 8. Haine, de jure et just. q. 106.

2° Gravis est necessitas, si sine nostro auxilio proximus posset quidem, sed cum gravi difficultate vitare

mortem sive spirituales sive temporales, aut aliud malum satis grave. In hac necessitate subveniendum est proximo cum medioeri seu levi tantum incommodo.

Ex. gr. Si Lucius gravi morbo laborans versatur in magno vitæ periculo, et valde difficulter potest alium medicum habere, nisi Claudium, est tantum in necessitate *gravi* relate ad Claudium. Nam collisio hic non est absolute inter jus Lucii ad vitam servandam, et jus Claudii ad vitandum suum incommodum; sed est inter jus Lucii ad vitandam gravem difficultatem habendi alium medicum, et jus Claudii ad vitandum suum incommodum. Quare si incommodum Claudii sit grave, ipse non tenetur subvenire ægroto illi; quia charitas erga seipsum ordine præstat charitati erga proximum: tenetur si incommodum sit leve.

3° Communis seu medioeris dicitur ea necessitas, in qua potest proximus sine gravi difficultate sibi prospicere. In hac necessitate versantur vulgares peccatores, qui, si vellent conatum aliquem adhibere, e pravo statu resurgerent: item pauperes mendicantes qui possunt communiter sine gravi difficultate (cum incommodo tolerabili pro eorum conditione) propriæ vitæ consulere. Eo minus igitur quis tenetur cum gravi proprio incommodo succurrere proximo in hujusmodi necessitate, et tantum tenetur cum incommodo ita levi, ut ordine et materia collective perpensis, jus oppositum prævaleat.

Ad 4^m. Resp. Prima et suprema charitas debetur Deo, qui super omnia est amandus, et propter quem nos ipsi et proximi nostri amandi sumus; alterum locum obtinet charitas in nos ipsos; tertia venit charitas in proximos: et in hac charitate erga proximos universim hic statuitur ordo: 1° conjux, 2° filii, 3° parentes, 4° fratres, sorores, propinqui, 5° amici, benefactores, superiores, 6° ii qui bono publico sunt utiliores, et qui virtute præstant, 7° cæteri omnes. Costantini, n. 315, IV.

Ad 5^m. Resp. cum Theol. Mechl. n. 62. Per se tenemur inimicis, ex interno affectu, præstare signa dilectionis communia ; signa vero specialia per se non tenemur inimicis exhibere, nisi secundum præparationem animi, ut scilicet subveniamus eis in necessitate, juxta illud Prov. XXV, 21 : « Si esurierit inimicus tuus, ciba illum ».

Explicatur. Communia dicuntur signa, quæ communiter omnibus ejusdem status exhiberi solent : ea tamen diversa sunt prouti diversa conjunctionis ratione quidam inter se devinciuntur. Hinc alia sunt signa communia inter cognatos, aut ejusdem monasterii vel collegii alumnos, alia inter confamilulos aut condiscipulos etc. Specialia sunt quæ particulariter exhibentur aliquibus personis ratione cujusdam conjunctionis seu amicitiae aut familiaritatis, quæ non est ad omnes ejusdem alioquin conditionis,

Probatur. Tenemur præstare signa communia : quia horum subtractio est signum odii et vindictæ. Deinde facile gignit scandalum, tum respectu inimici, qui inde in inimicitia firmatur et perseverat : commune enim est homines odisse odientes se : tum etiam respectu aliorum videntium vel audientium.

Non tenemur præstare signa specialia : quia præceptum charitatis per se loquendo non plus obligat ad dilectionem inimici quam alicujus alterius : atqui per se satisficit præcepto dilectionis proximi, communiter loquendo, per generalia dilectionis signa : ergo id etiam respectu inimicorum sufficit.

Dictum est 1° *per se* deberi inimicis signa dilectionis communia : quia *per accidens* aliquando etiam hæc, seclusa semper aversione, ad tempus denegari possunt, nempe si adsit justa causa, ut : a) spes fundata emendationis aut ratio debitæ correctionis respectu filiorum et inferiorum ; b) prudens timor majoris obstinationis,

recordationis injuriarum, novæ commotionis et rixæ ex aspectu vel colloquio cum inimico ; c) item si fiat in exemplum aliorum vel in signum justî doloris ex injuria concepti, etc.

Dictum est 2° *per se* non deberi signa specialia : quia et ista *per accidens* inimicis debentur, puta a) ad vitandum scandalum ; b) ad resistendum odio, ad quod teipsum propensum sentis ; c) cum adest probabilis spes fore ut inimicus odium deponat ; d) cum veniam rogat ; in quo tamen casu licite quis quandoque negabit specialia signa, v. g. superior ad emendationem, punitionem vel exemplum ; tandem generatim e) in necessitate spirituali vel temporali proximi, tuncque talia signa specialia proximo sunt exhibenda qualia necessitas exigit.

CASUS 29.

Evodius, dives sed avarus, nullas unquam eleemosynas largitur pauperibus ; et non raro asperioribus verbis reprehendit uxorem suam, quia hæc, ipso absente, aliquas interdum eleemosynas in pauperes aut pias causas effundit. Quæritur :

1° Quid et quotuplex sit eleemosyna ?

2° An detur præceptum elargiendi eleemosynam corporalem ?

3° Ex quibus bonis, quibus pauperibus et quanto sub peccato sit facienda eleemosyna ?

4° Quinam eleemosynam dare possint ?

5° An Evodius ejusve uxor graviter peccaverint in casu ?

Ad 1^m. Resp. 1° Ex S. Thoma (2, 2, q. 32, a. 1), « est opus quo datur aliquid indigenti ex compassione propter Deum ».

2° Duplex est : corporalis quæ datur ad sublevandam corporalem inopiam ; et spiritualis quæ datur ad sublevandam spirituales miseriam.

Ad 2^m. Resp. Fide certum est, contra Manichæos,

dari præceptum elargiendi eleemosynam; et quidem 1° ex lege naturali, quia ad dilectionem proximi pertinet ut proximo non solum velimus bonum, sed etiam operemur, atque adeo, quod ejus necessitati subveniamus; 2° ex lege positiva divina, ut constat ex Matth. XXV, 41 seq. « Discedite a me maledicti... Esurivi enim et non dedistis mihi manducare; sitivi et non dedistis mihi potum ». Quibus verbis Christus varios pœna æterna puniendos docet ob omissionem eleemosynæ. S. Thom. a. 5.

Ad 3^m. Resp. 1° Generatim. Eleemosyna ex propriis bonis facienda est indigenti. Indigentia autem hæc, seu necessitas, esse potest extrema, gravis, aut communis, ut jam supra (p. 94) dictum est. Bona vero quæ quis habet, alia sunt vitæ necessaria, ex quibus nemo tenetur eleemosynam facere, cum propria vita præferri possit vitæ alienæ; alia sunt statui necessaria, alia statui superflua.

2° In specie. a) Ex bonis statui *plus minus* necessariis facienda est eleemosyna, et quidem sub gravi, pauperi constituto in extrema necessitate relate ad nos, qui scilicet sine nostro auxilio non potest ex ea necessitate extrema liberari.

Dico : *plus minus*; in tali enim necessitate tenemur quidem succurrere proximo cum magno incommodo, non tamen cum gravissimo, v. g. per media extraordinaria, per magnas expensas etc., quia ad hæc nequidem obligat charitas erga seipsum. Cfr. Costantini, n. 321. Haine q. 79.

b) Ex superfluis statui tenemur eleemosynas elargiri iis qui sunt in necessitate vel gravi, vel communi; non quidem omnibus (quod foret impossibile), neque determinate huic vel illi, sed ita ut unicuique liberum sit suas eleemosynas distribuere prout sibi videatur ordini congruum. Certe peccaret ille dives, qui pauperes semper a se repelleret, et reservaret omnia superflua ad statum altiore acquirendum, aut ad immoderatos sum-

ptus. Sed an ille dives graviter peccaret, dissentiunt inter se Doctores. Communior tamen et probabilior sententia dicit, in valde gravi necessitate proximo succurrendum esse sub mortali ex superfluis statui, si praevideatur nullum alium subventurum esse, et ei succurri possit cum incommodo omnino levi. Ratio: quia, cum in Scriptura frequenter damnentur homines ob neglecta opera misericordiae, haec non sunt restringenda ad extremam et raram necessitatem. Cfr. Costantini, n. 321 et 316, II. Haine q. 79, nota I.

Ad 4^m. Resp. Illi soli qui habent bona propria et liberam eorundem administrationem. Quare filiisfamilias, vel uxoribus non licet de bonis familiae eleemosynas facere, nisi ex consensu prudenter praesumpto patris vel mariti. Per se autem praesumitur maritus consentire in eleemosynas moderatas juxta morem uxorum istius loci et conditionis. Quod si constet maritum absolute nolle ut quidquam ab uxore erogetur, videtur ipsi abstinendum esse, ut paci familiae consulat. Theol. Mechl. n. 75, q. 10. Cfr. S. Alph. l. 3, n. 450. Suarez d. 7, s. 2, n. 5.

Neque licet tutori arbitrio suo eleemosynam dare, sed eam tantum, quam dare deberet ille cujus bona administrat. Eo minus possunt servi ex bonis domini facere eleemosynam, nisi exiguas aliquas, qua sinat usus et praesumptus domini consensus. Costantini, n. 320. Theol. Mechl. n. 75, q. 10.

Ad 5^m. Resp. 1° Quoad Evodium. Si ille eleemosynam negavit pauperi qui, relate ad illum, erat constitutus in necessitate extrema, peccavit graviter juxta omnes: si vero talis casus illi non contigit, non constat certo de peccato mortali. Cfr. resp. ad 3^{am} quaestionem 2° b).

2° Quoad Evodii uxorem: haec certo non peccavit graviter, imo non constat certo de levi, juxta ea quae de uxoribus dicta sunt in responso ad praecedentem quaestionem.

CASUS 30.

Berta famula scit Liviam, alteram famulam sui sociam, impudice cum amasio versari iis nocturnis horis, quibus solet domina extra domum morari; nec tamen dominam monet, ne exasperet ejus animum, suamque sociam infamet. Quæritur igitur :

1° An detur præceptum correctionis fraternæ ?

2° Quos, quibus sub conditionibus et qualiter obliget ?

3° An Bertæ silentium possit a peccato excusari ?

4° Quid dices de domina, si casu rescians conversationem Liviae taceat quia ejus servitium est sibi valde utile, et timet, ne correpta abeat ?

Ad 1^m. Resp. Affirmative, tum naturale : si enim ex charitate tenemur sublevare miseriam proximi corporalem, quanto magis spirituales ? tum positivum divinum : ut patet ex Matth. XVIII, 15 : « Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum » ; item Eccli XIX, 13 seq. « Corripe proximum... ne forte iteret ».

Ad 2^m. Resp. *Quoad primum.* Præceptum hoc obligat per se loquendo omnes homines, dummodo ad eam faciendam sint idonei, etiam peccatores et subditos, præ cæteris tamen superiores. Nomine autem superiorum non solum veniunt parochi, sed etiam parentes respectu filiorum, mariti respectu uxorum, tutores respectu minorennum, præceptores respectu discipulorum, domini respectu famulorum etc.

Quoad secundum. Conditiones requisitæ ut quis fraternæ correptionis præcepto obligetur, sunt sequentes :

1° Ut certo constet de peccato proximi. Generatim autem id constare debet sine ulla inquisitione in facta aliena; talis enim inquisitio ad solos superiores spectat : si a cæteris fieret, gigneret odia et dissensiones ac proinde adversaretur charitati fraternæ.

2° Ut peccatum sit grave : nam si peccatum sit leve, communiter nulla est obligatio correctionis, quia nimis frequens et molesta evaderet, cum periculo pacis pertur-

bandæ. Dicitur communiter, quia quoad certas personas potest esse obligatio correctionis ob peccatum etiam leve. Ita Superior in religione aliquando sub gravi tenetur corripere illa venialia quæ disciplinæ regularis rigorem notabiliter lædunt.

3° Ut judicetur necessaria ad rei emendationem; hinc excusaris si prudenter credas proximum sponte se emendaturum, vel corripiendum per alium, v. g. confessorium.

4° Ut adsit spes vera, imo major probabilitas emendationis: alias otiosa saltem erit correptio.

5° Ut correptio fieri possit sine gravi corripientis incommodo; nam charitas cum gravi incommodo non obligat.

Quoad tertium. Correptio fraterna facienda est debito modo et ordine.

1° Ad modum spectat ut fiat opportuno tempore et loco; cum prudentia et charitatis affectu, juxta monitum S. Pauli ad Gal. VI, 1: «instruite in spiritu lenitatis»; et si quando superior monendus sit ab inferiore, humiliter et reverenter rogandus est, secundum eundem Apostolum (I Tit. V, 1): «seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem», nisi forte ipse multitudini laqueus et scandalum existat: tunc publice a subdito redarguendus est.

Fieri correptio potest non tantum verbis, v. g. per auctoritatem compescendo vel fraterne monendo; sed etiam factis, ut vultum tristem exhibendo, sermonem ad alia divertendo, aut aliis modis quibus proximus aperte vel implicite monetur.

2° Quoad ordinem in correptione servandum, *regulariter* ille ordo servandus est quem Christus præscripsit (Matth. XVIII, 15-17), nimirum:

a) Ut fiat secreto, idque sæpius, quamdiu nempe spe-

ratur fructus : « corripe eum inter te et ipsum solum. » (ŷ. 15).

b) Si secreta monitio non profuerit, adhiberi debent unus vel duo testes : « si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos. » (ŷ. 16).

c) Desperato et hoc remedio, procedi debet ad denuntiationem : « Dic Ecclesiæ » (ŷ. 17), id est superiori ecclesiastico.

Ratio servandi hunc ordinem est, quia ex lege iustitiæ consulendum est famæ proximi quantum fieri potest.

Dictum est *regulariter*, quia aliquando peccatum proximi potest vel etiam debet statim denuntiari superiori, videlicet :

a) Quando delictum est publicum, tum quia eo ipso fama proximi inde non patitur, tum quia scandalum publica correptione impediri debet; de quo casu intelligendus est Apostolus (I Tim. V, 20) : « peccantes coram omnibus argue : ut et cæteri timorem habeant ».

b) Si corripiendus contentus est ut superiori statim significetur, ut est apud quosdam religiosos, qui, quoad hoc, juri suo renuntiaverunt.

c) Si speratur emendationem melius obtineri posse statim denuntiando rem Superiori tamquam patri, ommissa correptione secreta.

Ita habet sententia longe communior et probabilior, teste S. Alphonso (l. 5, n. 243). Ratio est, quod obligatio parcendi famæ delinquentis evanescit quando ommissio monitionis secretæ magis juvat ad finem principalem correptionis fraternæ, qui est emendatio fratris. Supponitur tunc Prælatum esse discretum et prudentem, subditum autem ita dispositum ut facilius a Prælato quam ab alio se corrigi sinat. Génicot, n. 220.

d) Si necessitas vitandi malum quod religioni, aut bono communi, aut tertio imminet, exigit ut delictum

statim superiori manifestetur, ut si quis proditorem molitur, hæreses spargit etc.

Ratio est, quia tunc prævalet bonum commune vel tertii innocentis.

e) Tandem si vigeat aliqua lex denuntiationem imponens: ita jure ecclesiastico denuntiandi sunt omnes sacerdotes qui occasione confessionis ad turpia sollicitarunt.

Ad 3^m. Resp. Affirmative; nihil enim boni expectabat a delatione; imo non apprehendebat in ea nisi malum, infamationem scilicet sociæ et exasperationem dominæ, a qua revera nil boni expectandum erat. Proprium autem incommodum, quod sane permagnum ex tali delatione oriturum fuisset, nequidem allegat.

Ad 4^m. Resp. Etiam hæc, dummodo ejus obligatio non sit, per accidens, ex justitia, et ejus timor sit vere fundatus, excusanda foret, tum quia correptio nil prodesset Livie, tum ob magnum incommodum quod ipsi dominæ ex correptione et subsequenti discessu Livie obtingeret. Unde, deficientibus duabus conditionibus ad correptionis obligationem requisitis, hæc obligatio non adesset. Cfr. Génicot, n. 354 et 356, 4°.

CASUS 31.

Numisius, Frater Minor, varia omnium totius orbis populorum collegit gallice dicta « timbres-poste », eaque nova et vetera, præsertim rara. Continuo autem recursum ad spirituales amicos, paulatim collectio ejus crevit ad valorem plurium millium francorum. Tandem animum vertens ad aliud colligibile genus, totam suam collectionem dono dedit fratri suo sacerdoti sæculari. Quæritur:

1° Quænam conditiones requirantur ut Fratri Minori liceat recursus ad amicos spirituales?

2° An Numisio in casu licuerit ad ipsos recurrere ad collectionem suam augendam?

3° Quid importet prohibitio facta Regularibus de largitione munerum ? et ad quānam bona sese extendat hæc prohibitio ?

4° An dona recipiens a Regulari acquirat eorum dominium ; an vero teneatur ad restitutionem ? et si ita, sub quānam obligatione et pœna ?

5° An, sine Apostolicæ Sedis licentia, potuerit Numisius collectionem suam valide dono dare fratri suo sacerdoti sæculari ?

Ad 1^m. Notandum. Per recursum ad amicos spirituales intelligitur actualis procuratio solutionis vel emptionis rei alicujus, quatenus mediante pecunia per personas idoneas fieri debet. Non requiritur necessario directa et explicita petitio, sed sufficit quod Frater Minor implicitis verbis intendat amicum spirituales per-movere ad hoc vel illud emendum vel solvendum pro Fratre. Cfr. Kazenberger, cap. IV, q. IV.

Resp. Requiruntur sequentes conditiones :

1° Ut recursus fiat pro re necessaria, necessitate sci-licet : a) vera, b) non aliena, sed ipsorum Fratrum, c) præterita, præsentis vel imminenti et non mere futura.

2° Ut res ista necessaria non possit commode sine recurso obtineri.

3° Ut desint eleemosynæ indifferentes, ex quibus solutio pro illa re fieri possit.

4° Ut fiat a Superiore aut saltem ex commissione superioris expressa, vel probabiliter præsumpta, vel in casu quo superior notabiliter negligens esset in necessariis procurandis.

Confer Kazenberger, cap. IV, q. 5 et 6.

Ad 2^m. Resp. Negative, minime enim ipsi aut conventui necessaria erat talis collectio.

Ad 3^m. Respondeo ad primum.

1° Clemens VIII, in sua Constitutione edita die 18 Junii 1594, quæ incipit « Religiosæ Congregationes », penitus interdixit universis et singulis utriuslibet sexus Regularibus personis cujuscumque Ordinis, mendicantium vel non mendicantium, possidentium vel non pos-

sidentium, cujusvis Instituti, Congregationis, et societatis (non tamen Militiæ), omnem, et quaecumque largitionem, et missionem munerum, sive Religiosi illa munera largiantur per se sive per alios, sive directe sive indirecte; sub qua prohibitione comprehenduntur non tantum singuli religiosi, sed et superiores et conventus et Capitula; imo, inter ipsos quoque religiosos (ne prava ambitione impulsus pro consequendis in sua Religione gradibus et dignitatibus alter alterius gratiam aut benevolentiam aucupetur), quaecumque largitio aut donatio munerum (nisi rerum minimarum de licentia expressa et, si concurat ambitionis suspicio, in scriptis superiorum) penitus interdicatur.

« Id autem ita absolute, et generatim vetitum intelligatur, ut neque omnino fas sit, *quicquam* donare... *præterquam* leviora esculenta, aut poculenta, seu ad devotionem, vel religionem pertinentia *munuscula* communi tantum, nunquam vero particulari nomine (ubi superiori de consensu conventus videbitur) tradenda » (§ 2).

Urbanus VIII. Constitutione « Nuper » 1640, excipit insuper: « largitiones *modestæ et discretæ*, ex causa gratitudinis, conciliationis benevolentia, ejusque conservationis erga Religionem vel conventum, aliisque causis actum virtutis et meriti continentibus ».

2º In eadem Clementis VIII. Constitutione statuitur § 9 quod, « qui, vel ab aliquo particulari Religioso, vel a superiore quopiam Generali, Provinciali... *quicquam* receperint, id quod acceperint, suum non faciant; verum, ipso facto, absque aliqua monitione... ad illius restitutionem omnino in utroque foro teneantur, adeo ut, restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in foro conscientia absolvi possint. Hæc autem restitutio fieri debet non privatim ei Religioso qui donavit, sed ei Monasterio, Domui, aut loco, de cujus bonis facta

est largitio, vel in quo Religiosus donans professionem emisit, ita ut neque Religiosus, nec conventus, Capitulum, Ordo, et Religio, cui restitutio facienda est, illam remittere et condonare, aut recipientem ab obligatione restituendi eximere, vel ut in pauperes eroget, concedere valeat ».

3° In largientes statuta sunt (§ 8), poenae sequentes :

a) Privatio dignitatum, graduum, munerum et officiorum, quæ transgressor obtinebat.

b) Inhabilitas perpetua et incapacitas ad ea omnia, vel similia, vel dissimilia in futurum obtinenda.

c) Perpetua infamia et ignominia.

d) Privatio vocis activæ et passivæ ipso facto, absque ullo superioris decreto aut ministerio incurrenda.

e) Tandem contra transgressorem tamquam contra furti et simoniæ criminum reum, tam per viam denuntiationis, accusationis, aut querelæ, quam etiam ex officio procedi et inquiri, condignisque suppliciis affici debeat.

Ad secundum. Hæc prohibitio se extendit ad omnia bona quæ vel sunt monasterii, vel ad quæ monasterium jus habet vi principii : quidquid acquirit monachus monasterio acquirit. Vermeersch, S. J. tom. I, p. 166.

Ad 4^m. Resp. qui, vel ab aliquo particulari Religioso, vel a superiore quopiam Generali, Provinciali... quicquam receperint (præter leviora munuscula esculenta aut poculenta, seu ad devotionem et religionem pertinentia, aut largitiones modestas et discretas, ex causa gratitudinis, conciliationis benevolentiae, ejusque conservationis erga Religionem vel conventum, aliisque causis actum virtutis et meriti continentibus), id quod accipiunt, suum non faciunt; verum, ipso facto, absque aliqua monitione... ad illius restitutionem, sub gravi in re gravi, omnino in utroque foro tenentur, adeo ut, restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in foro

conscientiæ absolvi possint; et, si donum istud de illis sit bonis ecclesiasticis quæ, ex Constitutione Pauli II, « Ambitiosæ » (1 Mart. 1468), absque beneplacito Apostolico nullo pacto seu contractu alienari aut gravari possunt, incurrit insuper recipiens excommunicationem latæ sententiæ nemini reservatam. (Bulla Apost. Sedis. IV, 3).

Sed ad hæc notanda veniunt sequentia.

1° In Constitutione Innocentii XII declaratoria facultatis Cardinalis Pœnitentiarîi, emanata tertio Nonas Septembris 1692 incip. « Romanus Pontifex » § 17 sic expresse habetur : « Munera a Regularibus contra recolendæ memoriæ Clementis Papæ VIII pariter Prædecessoris Nostri anno Incarnationis præfatæ 1594 tertio decimo Kalendas Julii editam Constitutionem ultra valorem decem scutorum monetæ recipientes, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ante factam restitutionem non absolvat, nec mandet absolvi. Infra vero prædictum valorem, nonnisi facta arbitrio ipsius Majoris Pœnitentiarîi, seu per eum eligendi confessarii eleemosyna, quæ in beneficium Religionis, seu conventus, cui de Jure facienda esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur, absolvat, seu mandet absolvi ».

2° Benedictus XIV, in sua Constitutione sub die 13 Aprilis 1744, quæ incipit « Pastor bonus » § 26, præcipit Majori Pœnitentiarîo ne absolvat eos, qui munera a Regularibus acceperunt contra præfatarum Clementis VIII et Urbani VIII Constitutionum præscriptum, quando eadem munera valorem decem scutorum excedunt, nisi prius facta fuerit restitutio, aut si Pœnitens nequeat eam de præsentî adimplere, cum obligatione restitutionis exequendæ cum primum fieri poterit. Quod si ea munera valorem decem scutorum non excedant, Pœnitentiarîo Majori tribuit facultatem absolvendi, imposito ipsius arbitrio Pœnitenti onere, ut aliquam elee-

mosynam largiatur in beneficium Religionis vel Monasterii, cui restitutio esset de jure facienda, dummodo debitis cautelis id exequi valeat.

3° Facultas absolvendi ab hoc casu, quæ Episcopis et interdum etiam Confessariis a S. Pœnitentiaria conceditur, solet esse sequentis tenoris : « Absolvendi a casu Sedi Apostolicæ reservato ob accepta munera a Regularibus utriusque sexus, injuncta pœnitentia salutari, et quando agitur de muneribus quæ valorem decem scutatorum non excedunt, imposita aliqua eleemosyna absolvantis judicio taxanda, et caute eroganda, cum primum poterit, in beneficium Religionis aut conventus cui facienda esset restitutio; dummodo tamen non constet, quod illa fuerit de bonis propriis Religionis; quatenus vero accepta munera, vel fuerint ultra valorem scutatorum decem, vel constet fuisse de bonis propriis Religionis, facta prius restitutione, quam si de præsentī adimplere nequeat, emissa seria promissione restituendi infra terminum absolvantis arbitrio præfiniendum; alias sub reincidentia ».

4° Quoad excommunicationem, non incurrit illam qui bonum ecclesiasticum alienat aut recipit absque beneplacito Apostolico ubi hoc beneplacitum non requiritur ad alienandum. Non requiritur autem ad alienanda;

a) « Prædia exigui valoris (quo sensu non venit magni prædii pars utut exigui valoris) vel quæ plus incommodi, quam commodi afferunt » (Gury-Ball. n. 977, III nota); exigui autem valoris habentur bona quæ valorem 270 francorum non excedunt, si ita fert diœcesis consuetudo. S. C. C. 21 Jul. 1827; quæ regula pro rebus mobilibus valet sicut pro immobilibus (P. Piatus, tom. 2, p. 119, q. 13, nota).

b) Bona immobilia (non mobilia pretiosa) relictā monasterio seu ecclesiæ incapaci ea retinendi, quali incapaci-

citare laborant Fratres Minores et Capuccini, necnon Theatini. Ita die 18 Martii 1719, declaravit S. Congr. Conc. (Piatius ibid. p. 120).

c) « Quidvis aliud, si vel urgeat necessitas, quæ moram non patitur, vel adsit occasio, quæ alias transiret; itemque donata Ecclesiæ ea lege, ut alienari possint, aut empta cum pacto revenditionis ». (Gury-Ball. n. 977, III nota).

Ad 5^m. Prænotanda. Ut supra (q. 3, ad primum 1°) jam dictum est, a prohibitione excipiuntur tantummodo : 1) *leviora munuscula* : esculenta, poculenta, seu ad devotionem et religionem pertinentia; 2) largitiones *modestæ et discretæ*, ex causa gratitudinis etc. — Hinc, minime licet largiri munus magni valoris v. g. plurimum millium francorum, etiamsi sint esculenta aut poculenta, aut ad devotionem et religionem pertinentia, et etiamsi largitio fiat ex causa gratitudinis etc.

Unde qui tale munus largitur profecto agit contra constitutiones Clementis VIII et Urbani VIII, ex quibus insuper constat recipientem non suum facere istud munus, etiamsi a superiore quopiam Generali, Provinciali... illud receperit, sed teneri ad restitutionem quin conventus, Ordo, aut religio cui restitutio facienda est possint illam remittere et condonare etc. Unde patet largitionem talis muneris absque Apostolicæ Sedis licentia minime posse valide fieri.

Resp. Negative ut probatur in prænotatis.

De scandalo.

CASUS 32.

Griffinus turpiter amat Balbinam, ejusque conspectum requirit. Quamvis autem Balbina hoc sciat, pergit tamen ad ecclesiam diebus festis et aliis, ad missam audiendam et officia vespertina frequentanda, ad quæ

Griffinus quoque est interventurus; nec abstinere a consueta deambulatione, recreationis causa, licet prævideat se ab eodem insequendam esse; si quando ab illo transeunte verba turpia audiat, in his sibi non complacet, sed quasi surda prosequitur viam suam quin Griffino attendat aut ullum verbum ei dicat.

Quæritur: 1° Quid et quotuplex sit scandalum?

2° Quale et quantum peccatum sit scandalum activum?

3° An in scandalo activo detur peccatum contra virtutem, ad quam violandam proximus inducitur?

4° Quale scandalum in casu dederit, et qualia quantaque peccata commiserit Griffinus?

5° An Balbina in casu peccaverit?

Ad 1^m. Resp. 1° Scandalum est: dictum vel factum minus rectum præbens alteri occasionem ruinae spiritualis.

Dicitur 1°: « Dictum vel factum minus rectum », sub quo etiam intelligitur non dictum, non factum: nam « agere et non agere, cum quis agere debet, ad idem genus reducuntur » S. Thom. De verit. q. 15, a. 1.

Ita parentes, officia omittentes hominis christiani, sæpe præbent scandalum prolibus. — « Minus rectum » hic non dicitur hoc quod ab aliquo alio superatur in rectitudine, sed quod habet aliquem rectitudinis defectum, vel quia est secundum se malum, sicut peccatum, vel quia habet speciem mali. S. Thom. 2, 2, q. 43, a. 1, ad 2^m. Hinc actiones de se non malæ debent aliquando omitti, ne scandalo sint aliis.

Ita qui die veneris, a lege carnes prohibente excusatus, comedit eas coram ignorantibus hanc excusationem, scandalo eis esse potest: si tamen eos moneat, eo ipso cessat ratio scandali dati, simul et motivi omittendi actum ne sequatur scandalum mere acceptum. Cfr. S. Thom. ibid. art. 7 in corp. et 8 in concl. — Quod si neque abstinere, neque eos monere potest sine gravi incommodo, jam de alterius peccato curare non debet. Patet ex obligatione quam charitas imponit, sed absque gravi incommodo nostro, vitandi spirituales proximi ruinam.

Génicot, n. 233, IV. Constat etiam ex declaratione S. Congr. Off. diei 2 Jul. 1827, in qua hæc verba prostant : « Ex lege charitatis nemo tenetur cum gravi suo damno scandalum istud (pusillorum) remove ». Cfr. Scavini t. II, n. 958. — Berardi praxis, p. 131, n. 251.

Dicitur 2° : « Præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis » tum quia non debet ruina proximi effectu sequi, sed sufficit ut ei præbeatur occasio; tum quia scandalum nequit esse causa proprie dicta peccati alterius, cum sola sufficiens causa peccati sit propria voluntas peccantis. S. Thom. ib. a. 1, ad 3^m.

Requiritur autem ut actio vere præbeat occasionem ruinæ spiritualis : unde non semper peccatum scandali committitur si quis coram aliis peccat, sed tunc solum quando actio de se vel ex circumstantiis nata est alios ad peccatum commovere. Sæpe enim contingit peccantem coram aliis tam pravis moribus et mala fama laborare, vel præsentem coram quibus peccat, adeo fundatos et in virtute constantes esse, ut nemo eorum pravo peccantis exemplo moveatur; vel etiam evenit ut præsentem sint ita viles aut improbi et ex seipsis ad peccandum parati, ut exemplum aliorum ad eorum peccatum nihil conferat, sed ex propria malitia ad illud pertrahantur : in his itaque casibus, peccatum scandali, nisi directum sit, non committitur. Theol. Mechl. n. 79, q. 1. Cfr. Génicot, n. 232, III, 3°.

2° Scandalum generatim est duplex : activum, jam definitum, et passivum, id est, ipsa ruina spiritualis proximi.

Scandalum activum subdistinguitur directum et indirectum.

a) Directum est quando quis intendit proximum ad peccatum inducere : fieri solet jussione, consilio, seductione, laude, petitione peccati committendi. Quod si intendat peccatum proximi formaliter ut peccatum,

seu quatenus est offensa Dei et ruina proximi, vocatur diabolicum, cum hoc modo soleat diabolus peccata intendere, non vero homines nisi ex professo impii sint. Si vero intendat peccatum, non qua peccatum, sed propter utilitatem vel voluptatem, prout solent intendere homines. v. g. fures, libidinosi, nuncupatur scandalum simpliciter directum.

b) Indirectum est scandalum, quando quis aliquid minus rectum dicit vel facit ex quo alterum ad peccatum probabiliter excitandum prævidet, etsi hoc non intendat.

Scandalum passivum, vel est a) acceptum quia datum, nimirum si peccatum proximi vere oritur ex alterius dicto vel facto minus recto; vel est b) acceptum tantum, et hoc est peccatum proximi quod non vere oritur ex dicto vel facto alterius, sed vel ex malitia peccantis, et tunc vocatur pharisaicum, vel ex peccantis infirmitate aut ignorantia, et tunc audit scandalum pusillorum seu infirmorum. S. Thom. a. 7. Theol. Mechl. n. 79, q. 2.

Ad 2^m. Resp. Scandalum, præter malitiam quam dictum aut factum minus rectum ex se habet, est peccatum ex genere suo mortale contra charitatem erga proximum, et « si diabolicum est, continet malitiam contra caritatem specificè distinctam ab ea caritatis læsione, quæ alias in scandalo est ». Lehmkuhl, n. 628, III.

Ad 3^m. Resp. In scandalo activo directo, affirmative, ut patet ex illius definitione; qui enim tale scandalum præbet, ille corde approbat et desiderat istud peccatum et opere suo formaliter confert ad illius perpetrationem. Quod autem etiam in scandalo indirecto detur per se tale peccatum, hoc nemo hucusque probavit. Dico « per se », nam etiam in scandalo indirecto facile contingere potest, sed diverso prorsus sensu ac in scandalo directo, quod scandalizans peccet contra eandem virtutem ac scandalizatus; ad hoc enim sufficit quod scan-

dalizatus peccet contra charitatem, aut contra illam virtutem cui opponitur dictum vel factum quo scandalizatur.

Ita, si ob hosticam meam agendi rationem erga alterum, ille me odit, peccamus ambo contra charitatem, ego per scandalum, ille per odium.

Ad 4^m. Resp. Quoad primum. Griffinus Balbinæ conspectum requirens, eandemque deambulantem insequens, ipsa hoc sciente, hisce suis actibus satis molestus esse potest Balbinæ, ita ut hæc facile possit ex hoc ad impatientiam moveri. Attamen minime intendit Griffinus eam ad impatientiam excitare; et videtur ipsa Balbina his omnibus parum aut nihil attendere. Unde in ratione scandali hæc omnia vix attendenda sunt, eo magis quod agatur de levi, nempe de aliqua impatientia quæ possit inde oriri.

Sed aliud dicendum de verbis turpibus quæ Griffinus, turpiter amans Balbinam, auribus ejus profert, ut ad inhonesta eam excitet. His enim committit scandalum directum grave, et graviter peccat, tum contra charitatem, tum contra castitatem.

Quoad secundum. Turpiter amando Balbinam peccat graviter contra castitatem, et turpis ille amor informat deinde cæteras ejus inordinatas actiones erga Balbinam, ut dum ejus conspectum requirit, eam ubique insequitur et in transeundo turpia verba ad eam dirigit; unde in his omnibus graviter peccat contra castitatem, et in ultimo insuper contra charitatem ob scandalum directum, ut supra dictum est.

Ad 5^m. Resp. Negative, nihil enim in casu suspicionem movet quod non in omnibus recte se gesserit Balbina. Griffinus turpi amore captus ipse sibi est scandalum, dum Balbinæ conspectum requirit tum in ecclesia, tum extra ecclesiam; neque ulla in casu habetur collisio jurium. Utique præcipit charitas ut proximum adjuve-

mus dum versatur in necessitate temporali aut spirituali gravi in qua nostro indiget adiutorio: verum, quando agitur de necessitate corporali aut spirituali etiam gravi, quam ipse sine adiutorio nostro, et sine ullo suo incommodo potest tollere, minime præcipit charitas ut cum ullo incommodo eum in hoc adjuvemus. Talis autem est casus Griffini.

CASUS 33.

Paterno, confessario confessiones multorum excipienti, inter alios occurrunt: 1° Derfutus caupo qui occasione encoeniarum et bacchanalium, in sua taberna admittit musicam cum saltatione; porro, concludit apud se Paternus, hoc certe quidem est factum minus rectum, præbens plurimis adolescentibus et puellis occasionem ruinæ spiritualis; ergo est casus scandali; quo perseverante Derfutum absolvere non possum. — 2° Flavia puella, quæ frequenter choreis assistit, nec promittere vult se non amplius eas frequentaturam. — 3° Corina, materfamilias, quæ sinit, imo et jubet ut filiæ suæ in arte saltandi a magistro edoceantur, etiam cum diversi sexus vicinis vel amicis. Paternus, sicut Derfuto, Flaviæ quoque, Corinæ hujusque filiabus absolutionem denegat, nisi choreis et arti saltandi addiscendæ nuntium remittant. Quæritur:

1° Quid tenendum de choreis, et signanter de choreis nostrorum temporum?

2° An Paternus recte egerit, vel quid fuisset agendum in singulis casibus?

Ad 1^m. Respondeo. S. Thomas (in cap. 3. Isaïæ ad fin.) loquens de ludis chorealibus dicit: « Ludus secundum se non est malus: aliter in ludis non esset virtus, quæ dicitur entrapelia... sed secundum quod ordinatur diverso fine, et vestitur diversis circumstantiis potest esse actus virtutis vel vitii. Quia enim impossibile est semper agere in vita activa et contemplativa: ideo oportet interdum gaudia curis interponere, ne animus nimia severitate frangatur, et ut homo promptius va-

cet ad opera virtutum. Et si tali fine fiat de ludis cum aliis circumstantiis, erit actus virtutis et poterit esse meritorius, si gratia informetur. Istæ autem circumstantiæ videntur in ludo choreali observandæ, ut non sit persona indecens, sicut clericus vel religiosus: ut sit tempore lætitiæ, ut liberationis, vel in nuptiis, et hujusmodi: ut fiat cum honestis personis et cum honesto cantu, et quod gestus non sint nimis lascivi, et si quæ hujusmodi sunt. Si autem fiat ad provocandam lasciviam, et secundum alias circumstantias, constat quod actus erit vitiosus ».

Post S. Thomam autem docet communis Doctorum choreas per se etiam inter personas diversi sexus non esse illicitas modo fiant tempore non prohibito et sine animo ac gestibus libidinis. « Ratio est, ait Elbel (part. IV, conferent. VII, n. 213): quia choreæ de se sunt quid indifferens, nec per se provocant ad libidinem, sed serviunt ad exhilarandum animum; ergo *melius videtur tales permittere, quam ut iis abrogatis juvenes ac puellæ in locis privatis vel otio torpeant* (quod est pulvinar diaboli), *vel libidini aliisve inhonestis conventiculis vacent* ». Dices, melius esset neque saltare, neque libidini indulgere. Hoc per se patet, neque hoc ignorabat Elbel, sed ille sumit homines, scilicet juvenes utriusque sexus, sicut sunt, et non sicut esse deberent. Dicit quoque Filliuccius tract. 33, c. 10, n. 224: « Rustici diebus festis non sunt prohibendi a choreis, modo fiant post missam: tum quia aliter otio vacarent, quod pejus esset, tum quia fiunt pro more regionis et publice coram aliis, ideoque magna ex parte aufertur libidinis occasio; tum quia videntur conciliatrices amoris et benevolentiae inter adolescentes et puellas in ordine ad matrimonia ».

Iis citatis Filliuccii verbis, dicit Sporer, in rebus practicis versatissimus: « Addo ego experientia patuisse, post abrogatas illas choreas publicas, multo majora

mala perpetrata fuisse, quam iis permissis ». tract. I, n. 278).

De choreis nostrorum temporum ita scribit Génicot, n. 241, 2° : « quidam auctores severissime damnant rationem saltandi hodie usitatam, qua viri mulieres tam arte amplecti debent, ut impossibile videatur gravia luxuriæ peccata vitari. Cfr. Em. Dechamps, op. t. 8, « La Vie de plaisir ». Alii tamen, ut Berardi (de Recid. II, n. 165) quibus adstipulamur, non ita universe hoc morale periculum adesse censent. Contrarium enim ipsa experientia et testimoniis penitentium constare videtur. Nec ita mirum est : nam ad luxuriam multo magis movebit tactus inter juvenem et puellam, solitarie et ex affectu tantum factus, quam ubi mens ad multa alia distrahitur et ad saltandi rythmum intenditur ». Perperam etiam choreis adscribuntur peccata quæ postea, in reditu ad domum, committuntur; haud minus enim hæc perpetrantur ab illis qui non saltarunt, sed biberunt et lasciva colloquia *etc.* usque ad nocturnas horas protraxerunt. Imo eadem personæ, dum diebus festis recreationis gratia, absque animo peccandi, exeunt, plus saepe peccant si non saltant quam si saltant; ratio est quia toto illo tempore, quod in saltatione transigunt ordinarie non peccant, saltem graviter, ut experiuntur qui curam animarum gerunt; dum vero non saltant totum illud tempus insumitur in periculosas circuitiones et lascivas confabulationes *etc.*

Notant communiter Doctores majus periculum ordinario esse in choreis quæ cum larvis aguntur, eo quod multi, soluti a timore ne ab aliis agnoscantur, licentiores se gerunt. Sed etiam animadvertendum est hunc effectum non soli saltanti larvato proprium esse, sed omni larvato; unde non solum larvati saltatio sed et ejus conversatio periculosiores inde fiunt; et proin semper eadem redit quaestio, nempe quam ex illis periculosior sit.

Quoad eos autem qui choreas inducunt vel iis locum præbent, ut solent caupones, dicendum : 1° « choreas instituere, in quibus ratione nuditatis, gestuum etc. aliquid notabiliter inhonestum externe agitur, easve promovere graviter peccaminosum est ». Lehmkühl, n. 643; 2° « Non committunt per se grave peccatum, si choreæ satis honestæ sunt, quamvis plures hac occasione peccaturi sint ». Génicot, n. 241, 7°.

Ad 2^m. Resp. Prout jacet, negative in omnibus, cum ob inane motivum omnibus denegaverit absolutionem; nihil enim exponitur in casu quod per se sit peccatum, aut peccati gravis proxima occasio.

1°) Quoad Derfutum examinandum erat utrum permiserat aut in posterum permittere volebat choreas graviter inhonestas, necne. Si permiserat et volebat adhuc permittere, non poterat absolvi; si vero permiserat sed de peccato sincere dolebat et promittebat jam non permittere in posterum, aut si non permiserat neque volebat in posterum permittere, non erat cur ei ex hoc capite absolutio denegaretur.

2°) Quoad Flaviam. Si choreæ erant pro ea occasio proxima peccati mortalis, quam non volebat relinquere, non poterat absolvi; si vero non erant pro ea occasio proxima peccati mortalis, aut erant quidem, sed jam volebat et poterat periculum remove, non erat cur ei ex hoc capite absolutio denegaretur.

3°) Quoad Corinam. Hæc non erat inquietanda, sed exhortanda ut omnia honeste fieri curaret. Idem, per se, dicendum de ejus filiabus. Dico, per se, quia si per accidens pro his saltatio illa erat occasio proxima peccati mortalis, curandum erat ut periculum removeretur.

CASUS 34.

Horatius et Cocles singuli seorsim pravum aliquod diarium soluto pretio accipiunt et legunt. Horatius in confessione de hoc ne vel verbum mussitat; Cocles loquitur quidem hac de re, sed ob varias causas, vel potius prætextus, prædilecto diario renuntiare renuit.

Quæritur : 1° Quæ scripta juxta definitionem Episcoporum Belgii veniunt sub nomine pravorum librorum et perniciosorum diariorum ?

2° Da horum præcipuorum elenchum ?

3° An graviter peccent hujusmodi prava diaria atque scripta exitiosa accipientes aut legentes ?

4° Quomodo cum iis agendum in confessionali ?

5° Responsum applicetur Horatio atque Cocleti.

Ad 1^m. Resp. In Littera Pastoralis Illustrissimi Dni Dechamps, diei 19 Septembris 1869, huic quæstioni respondetur his verbis : « Il faut appeler « mauvais » les ouvrages écrits ou imprimés, sous quelque titre ou format qu'ils paraissent, dans lesquels on attaque positivement la religion Catholique, soit dans ses dogmes, ses preuves et son autorité, sa hiérarchie, son chef ou ses ministres ; soit dans sa morale, sa discipline ou sa pratique. »

Ad 2^m. Resp. In eadem Littera Pastoralis huic quæstioni respondetur his verbis : « Un Index complet est plus impossible encore, mais aussi moins nécessaire, pour les journaux que pour les livres. Qui de vous, Messieurs, ignore les noms des journaux adversaires de la foi et de l'Eglise qui pénètrent jusque dans vos paroisses ? Si je voulais en faire l'énumération, si je citais « l'Indépendance et l'Etoile Belge, l'Echo du Parlement et la Chronique, l'Office de Publicité et l'Echo de Bruxelles, le Précurseur et l'Opinion d'Anvers », vous me diriez avec raison que j'en oublie un bon nombre qui paraissent également dans vos grandes villes, et une foule d'autres encore qui paraissent dans vos localités respectives, et qui savent y prendre le ton qu'il faut pour

mettre les erreurs antichrétiennes à la portée de leurs lecteurs. »

Illis foliis, quæ ex enumeratis jam non existant, facile hodie alia substitui possent.

Ad 3^m. Resp. 1° Quoad accipientes. Vel gratis accipiunt, vel soluto pretio. Si primum, non possunt ex hoc capite graviter peccare, nisi forte in casu particulari ubi hæc acceptio vel cederet in grave scandalum aliorum, vel ipsi accipienti præberet proximum periculum graviter peccandi, v. g. periculum legendi res omnino ob-scœnas, vel hæreses etc... vel etiam legendi habitualiter ista prohibita.

Si secundum, graviter peccant *per se* qui ea accipiunt ex subscriptione, aut habitualiter ea emunt. Dico *per se*, quia non videntur peccare qui ob quamlibet causam ea legere tuta conscientia possunt, modo absit scandalum; jus enim ad finem dat jus ad medium ordinarium.

Qui vero ea neque ex subscriptione accipiunt, neque habitualiter emunt, sed interdum tantum, non videntur ex hoc capite graviter peccare; quia talis cooperatio (quæ materialis tantum est) est valde levis.

2° Quoad legentes distinguo :

a) De lege naturali graviter peccant omnes qui talia legentes periculo proximo peccati mortalis scienter sese exponunt; etiamsi aliunde ecclesiasticam licentiam obtinuerint.

Si vero periculum non est proximum et habeant proportionatam causam illa legendi, non peccant ex hoc capite.

b) De lege ecclesiastica graviter peccant qui, absque causa excusante, prohibita illa habitualiter legunt, vel scienter in singulis foliis legunt tractum notabilem quo religio aut boni mores impugnentur; id enim, saltem e rei natura et abstrahendo a peculiaribus legentis dispositionibus (quæ in regula pro omnibus posita non viden-

tar attendenda), constituet hominem in proximo periculo gravis damni pro fide vel moribus, quod praesertim avertere voluit Ecclesia, ut e tenore articuli 21 Constitutionis « officiorum ac munerum » (25 Jan. 1897) liquet.

Ob rationem contrariam non censem graviter peccare eum qui, absque consuetudine, legit tantum in singulis foliis ea quae nullam vel brevem religionis morumve oppugnationem continent. Accedit ratio: in diariis multo facilius quam in libris caveri posse a locis pravis, cum certae eorum partes, puta quae nuntiis politicis vel negotiatoriis destinantur, de fide vel moribus prorsus tacere soleant. Génicot, n. 455 (tom. I).

Ad 4^m. Resp. Cum P. Génicot (ibid.) « Practice, cum iis qui habitualiter prava diaria legunt severum se praebere debet confessarius, antequam constiterit nulum periculum proximum ex huiusmodi lectione oriri, etiamsi de iis diariis ageretur quae neque sub hanc Pontificiam prohibitionem, neque sub specialem praescriptionem Ordinarii cadant; habitualis enim eorum lectio fere semper sensim sine sensu fidem vel mores corrumpet. (Praclare de hoc argumento agunt Episcopi Belgii Epistola ad fideles suos data 5 Aug. 1843 et Em. Dechamps, Archiep. Mechl. epistola data 19 Sept. 1869. Cfr. Statut. Syn. Mechl. Append. XXVII). Verum, ubi poenitens aut non ita assidue prava diaria legit, aut ob quamlibet rationem experientia dignoscitur a periculo proximo immunis esse, saepe prudentis confessarii erit positivam prohibitionem reticere vel parum urgere, ne quid deterius contingat ».

Ad 5^m. Resp. 1° Quoad Horatium nulla est difficultas pro confessario, cum is ignoret Horatium pravum aliquod diarium accipere et legere. Si tamen ex ejus confessione violentam suspicionem conciperet confessarius quod Horatius sit pravorum diariorum vel librorum lectioni deditus, utique deberet eum hac de re interrogare.

2° Tum Horatio, tum Cocleti conveniunt ea quæ supra dicta sunt de iis qui pravum aliquod diarium soluto pretio habitualiter accipiunt; et de iis qui pravum diarium legunt.

3° Si Cocles novit se excusantem causam non habere, sed causas duntaxat prætextat ut absolutionem arripiat, patet per se eum esse absolutione indignum, et confessarium hoc animadvertentem non posse eum absolvere.

Si vero Cocles sincere persuasum habeat diarii prædilecti lectionem sibi licere ob causas quas affert, et quas confessarius novit insufficientes, ipse versatur in ignorantia obligationis gravis quæ ex Ecclesiæ prohibitione ei incumbit abstinendi a tali lectione; et licet materialiter agat contra illam prohibitionem, non constat tamen eum in hoc formaliter peccare graviter.

Quæstio igitur est utrum expediat illum monere absque fructu (renuit enim renuntiare), an vero melius sit illum in ignorantia sua relinquere? Hoc autem pendet a periculo in quo ipse ob illam lectionem versatur quoad fidem et mores. Si talis lectio eum constituat in proximo periculo gravis damni pro fide vel moribus, et periculum istud removeri non possit, monendus est, et sine absolutione dimittendus (renuit enim renuntiare). — Si vero periculum istud removeri possit, v. g., quotidiana lectione boni quoque diarii, et ipse in hoc consentiat, videbitur posse hoc medium tentari saltem ad tempus, et monitio differri, et absolutio, modo nihil aliud obstat, concedi.

Si vero talis lectio non constituat eum in proximo periculo gravis damni pro fide vel moribus, equidem hortetur eum confessarius ut bonum insuper diarium quotidie legat, sed relinquat eum in ignorantia obligationis suæ ex ecclesiastica prohibitione, et non deneget ei absolutionem. Cfr. Génicot, tom. I, n. 455, p. 442, ubi dicit: « Verum, ubi pœnitens aut non ita assidue prava

diaria legit, aut, ob quamlibet rationem, experientia dignoscitur a periculo proximo immunis esse (n. 240), sæpe prudentis confessarii erit positivam prohibitionem reticere vel parum urgere, ne quid deterius contingat ».

CASUS 35.

Julius parochus semel in mense « particulas » et « hostias » conficit. Ejus vicarius, post quindecim dies a tempore quo « hostiæ » confectæ sunt, non vult eas consecrare, sed pro seipso alias « hostias » conficit, tenens parochum sic agere contra plurimas præscriptiones S. R. C., contra præscriptionem synodi propriæ dioceseos et Benedicti XIV, omnes præcipientes ut « hostiæ » et « particulæ » renoventur singulo octiduo, vel hyemali tempore ad summum quintadecima die. — Inter ipsos etiam orta est controversia in exequiis, quæ erecto tumulo in ecclesia fiebant pro sacerdote in die septima post obitum. Parochus dicebat subdiaconum cum cruce se sistere debere inter tumulum et altare, ut sit præsentem corpore, quia exequiæ sunt pro sacerdote; Vicarius vero dicebat se sistere debere inter tumulum et ecclesiæ januam. Quæritur :

1° An Julius in primo casu peccet? et quomodo?

2° Cuinam veritas arrideat in 2° Casu?

Ad 1^m. Prænotanda ex suffragiis et adnotationibus super Decreto Gandavensi 16 Decemb. 1826 (2650, prius 4623), tom. IV novæ editionis Decretorum Authent. pag. 278.

« Sacrae, quibus utimur, leges jubent frequenter renovandum esse Sacramentum ad evitandum corruptionis periculum. Et quamvis, ut supra notatum est, citius fermentatum corruptioni obnoxium sit; difficilius tamen in azymo cœpta corruptio ex visus sensu cognosci potest, quapropter, ne servatæ particulæ cœpta jam, sed non visu cognita corruptione adhibeantur, easdem frequenter renovari necesse est. Quo enim difficilius corruptio solo intuitu cognosci potest, eo major adhibenda cautela est, ne id contingat.

Nostrum Romanum Rituale ideo præcipit : « SS^{mæ} Eucharistiæ particulas frequenter (Parochus) renovabit; hostiæ vero seu particulae consecrandæ sint recentes et ubi eas consecravit, veteres prius distribuat vel sumat », tit. de SS^{mo} Euch. Sacram. § SS^{mæ} etc.

Quæ fuerit et modo sit universalis Latinae Ecclesiæ disciplina quærendum est, nec ab ea declinandum...

Martenius de antiquis Ecclesiæ ritibus lib. I, cap. 5, n. 3, infinita propemodum affert testimonia, quibus comprobatur constantem esse disciplinam Ecclesiarum *renovandi particulas* semel in hebdomada vel saltem ad summum *de quindecim in quindecim dies*.

In Concilio Mediolanensi IV Provinciali : et capite, cui titulus : « Quæ ad SS^m Euch. Sacram. pertinent », a S. Carolo Borromæo statutum est : « ut octavo quoque die renovetur Eucharistia et quidem *ex Hostiis non ante viginti dies ad summum confectis* ». Idem sæpe alibi confirmat et præsertim in Instructionibus de ipso Eucharistiæ Sacramento. Sic enim inquit : « eas (Eucharistiæ particulas) octavo quoque die ad summum renovabit... Hostiæ autem adhibeantur *recentes, et a viginti diebus ad summum confectæ* ».

Habemus etiam Sacr. Rit. Congr. Decretum in Conchen. 3 Sept. 1662, quo idipsum præcipitur : « In renovatione, quæ quolibet octavo die fieri debet de Augustissimo Eucharistiæ Sacramento, consumi debet tum Hostia, tum etiam particulae, quæ existunt in Tabernaculo, post sumptionem Sanguinis ante purificationem etc. ». *Quod si ad quindecim dies protrahatur renovatio, non id reprobandum, culpæque vertendum*; quia hoc intra breve tempus haud formido, quod sacræ species corrumpantur. Secus nec Clemens VIII tempus hoc pro Italo-Græcis determinasset ». Hinc ad quæstionem :

Respondeo : quamvis Julius melius de quindecim in

quindecim dies particulas et hostias conficeret, ut vellet ejus vicarius, tamen non peccat eas conficiendo semel in mense, seu de mense in mensem.

Nam ut patet ex prænotato, hostiæ consecrandæ censentur recentes si non ante viginti dies ad summum sint confectæ; porro « si ad quindecim dies protrahatur (consecratarum) renovatio, non id reprobandum, culpæque vertendum »; sed ita temporis spatium inter confectionem et consumptionem protrahitur ad 35 dies, ergo jam ultra mensem. Nec dicatur hostias pro missæ sacrificio, a mense confectas jam non esse recentes: nam id quod ibi dicitur, consecrandas esse hostias non ante viginti dies confectas, intelligitur ibi, ut legenti patet, de hostiis adhuc per octo aut quindecim dies conservandis, non vero de hostia statim in missa sumenda.

Ad 2^m. Resp. In hoc secundo casu veritas arridet Vicario. Rubrica enim loquens de absolutione ad tumulum, corpore absente, dicit, absque distinctione inter sacerdotem et laicum: « Subdiaconus cum cruce sistit se ad pedes tumuli, seu lecticæ mortuorum contra Altare, medius inter dictos acolythos tenentes luminaria: Celebrans vero ex alia parte in capite loci inter altare et tumulum ».

« Rubrica dicit generatim ad pedes tumuli seu lecticæ, ac proinde excipiendus non est casus quo absolutio fiat pro sacerdote ». Bouvry tom. II, p. 421.

Ad dubium: Num officium agens et Diaconus, in absolutione absente cadavere collocare se debeant semper inter tumulum et altare; et subdiaconus inter Ecclesiæ januam et tumulum sive absolutio fiat pro laico, sive pro sacerdote?

Resp. S. Congr. Rit. 20 Junii 1899: Affirmative, excepto casu quo cadaver sit moraliter præsens, n. 4034.

CASUS CONFERENTIARUM
ANNI 1904

CASUS 36. — I.

Variis in locis Novi Testamenti loquitur Christus de orationis objecto, modo et efficacia ; signanter : Matth. VI et VII ; Marc. XI, 24 seqq. ; Joan. XIV, 13, 14 ; XV, 7 ; XVI, 23 Hinc.

Quæritur 1° Quænam et quo ordine juxta Christi doctrinam petenda sint in oratione ?

2° Quomodo ex eadem Christi doctrina facienda sit oratio ut effectum obtineat ?

3° Quanta sit orationis rite factæ efficacia ad obtinendum ea quæ quis petit sive pro se, sive pro aliis ?

Ad 1^m. Resp. « In oratione dominica, ait S. Thomas 2, 2, q. 83, a. 9, docet nos Christus non solum ea omnia petere quæ recte desiderare possumus, sed etiam quoniam ordine desideranda sint ; ut sic hæc oratio non solum instruat postulare, sed etiam sit informativa totius nostri affectus. Manifestum est autem quod primo cadit in desiderio nostro finis, deinde ea quæ sunt ad finem. Finis autem noster Deus est, in quem noster affectus tendit dupliciter : uno quidem modo, prout volumus gloriam Dei ; alio modo, secundum quod volumus frui gloria ejus ; quorum primum pertinet ad dilectionem qua Deum in seipso diligimus ; secundum vero pertinet ad dilectionem qua diligimus nos in Deo. » Gloria autem Dei anteponenda est bono nostro.

Dicit igitur Christus (Matth. VI, 9 seqq.) : « Sic ergo orabitis : Pater noster qui es in cœlis ; sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra. » Notat autem Catechismus Concilii Tridentini (parte 4, Cap. X) : « ut hæ petitiones quam vim habeant, et quid valeant, planius intelligatur, pastoris erunt partes monere fidelem populum, verba illa, *sicut in cœlo, et in terra*, ad singulas referri posse primarum trium postulationum, ut, sancti-

ficetur nomen tuum, sicut in cœlo, et in terra : item : adveniat regnum tuum, sicut in cœlo, et in terra : similiter : fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra. »

His Christi verbis ipsa Dei gloria, externa scilicet ejus glorificatio, in recto seu directe petitur præ quocumque alio; sed cum hæc Dei glorificatio petatur fieri ab hominibus hic in terra degentibus, eo ipso iisdem verbis in obliquo, seu indirecte petitur concedi ut nos homines viatores Sanctissimum Dei Nomen sanctificemus; Eidem, Regem nostrum Eum agnoscentes, omnimode nos subiciamus; et sanctam ejus voluntatem sicut cœlites ex animo faciamus. Cum autem inde, ex ipsius Dei ordinatione et vi meritorum Christi, oriatur, uti præmium, beatitudo nostra æterna in cœlo, hæc quoque eisdem orationis dominicæ verbis implicite petitur ut in radice vel in semine.

Ad finem autem prædictum nos ordinat aliquid dupliciter : uno modo per se, alio modo per accidens.

Per se ordinamur in illum finem per bonum quod est utile in finem; et ad hoc pertinet quod dicitur : « Panem nostrum supersubstantialem (quotidianum apud Luc. XI, 3) da nobis hodie » (Matth. VI); quod intelligitur tum de pane supernaturali, ut sunt gratia et sacramenta; tum de pane naturali, ut sunt dotes animi et corporis, victus et amictus, cæteraque temporalia quatenus salutis sunt utilia. Prior tamen posteriori anteponendus est juxta illud Christi : « Quærite ergo primum regnum Dei et justitiam ejus; et hæc omnia adjicientur vobis » (Matth. VI, 33).

Per accidens ordinamur in illum finem per remotiorem prohibentis, et ad hoc spectant reliquæ petitiones orationis dominicæ : « Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo. Amen » (Matth. VI).

Ad 2^m. Resp. Facienda est *pie*, de pertinentibus ad salutem et perseveranter.

1° *Pie*, id est a) cum humilitate, b) cum fide et spe. a) Cum humilitate ita ut neque fiat mere ex vana gloria, juxta illud Christi : « Et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis receperunt mercedem suam » (Math. VI, 5); neque fiat superbe, juxta illud Christi : « Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam *ab illo, quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur* : et qui se humiliat, exaltabitur » (Luc. XVIII, 14). b) Cum fide et spe. Fides requisita illa est qua credimus firmiter Deum posse dare quod petitur, et esse bonum ac misericordem ad dandum; spes vero est fiducia certo obtinendi bona postulata, si et nobis expedit, et ex parte nostra non est impedimentum.

Requiri hanc conditionem probatur ex SS. Litteris, ut Matth. XXI, 22. « Et omnia quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis. » — Matth. IX, 28 seqq. : « Cum autem venisset domum accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus : creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei : utique Domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens : secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum. » — Marc. XI, 24 : « Propterea dico vobis, omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, et evenient vobis. »

2° *De pertinentibus ad salutem*. Probatur ex Matth. VI, 9 seqq. ubi docet nos Christus quamnam et quo ordine petenda sint. Confer responsum ad 1^m quæstionem.

3° *Perseveranter*, juxta illud Luc. XVIII, 1. « Oportet semper orare et non deficere; » et XI, 8, 9, ubi Christus exponit parabolam in qua amicus perseveranter petendo accepit panes. Item Matth. VII, 7. « Petite et dabitur vobis : quærite et invenietis : pulsate et aperie-

tur vobis. » Docuit in superioribus quid et quo ordine petendum : hic fideles docet modum petendi, scilicet instantissime et constanter : quod insinuat congeries : Petite, quærite, pulsate. (Bernardinus a Piconio ad hunc textum). Consonat S. Augustinus qui (lib. 1° Retract. XVI) scribit de hoc textu : « Longe melius ad instantissimam petitionem omnia referuntur » (apud a Piconio ibid.)

Ad 3^m. Resp. Oratio rite facta, sive quis petat pro se, sive pro alio, est, ex divina promissione, infallibiliter efficax, dummodo nihil obstat sive ex parte petentis, sive ex parte illius pro quo petitur. « Oratio, eo ipso quod est petitio ad Deum directa, propriam habet ac peculiarem virtutem et aptitudinem ad impetrandum id quod petitur : consentaneum enim est bonitati et liberalitati ejus qui rogatur, moveri ad dandum, solum quia rogatur : verum illa aptitudo non producit effectum certum ac infallibilem, quia non est causa necessitatem inducens, ut ait S. Thomas q. 83, a. 1. Ut igitur habeat oratio efficaciam illam impetrandi infallibilem, necessaria fuit promissio divina. Hæc autem promissio frequenter in S. Scriptura reperitur, v. g. Matth. VII, 7, 8; Luc. XI, 9-13; Joan. XVI, 24. » Theol. Mechl. Tract. de Virtut. n. 93.

Qui dicunt promissiones Christi non respicere orationem factam pro alio, id conantur inde probare quod (Matth. VII, 7) dicit : « petite et dabitur vobis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis, » non vero indeterminatim : petite et dabitur, quærite et invenietur, pulsate et aperietur. Inane sane argumentum, ut patet ex ipsius Christi verbis ad mulierem Chananæam petentem *pro filia sua* : « O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis » Matth. XI, 28.

Cæterum apertissime jubemur orare pro aliis : « Pater noster... panem nostrum... da nobis... et dimitte

nobis... etc. » et nullibi tamen ad solum orantem restringuntur divinæ promissiones. Imo, quoad orationem pro aliis habetur apud Marcum XXI apertum Christi testimonium ad patrem habentis spiritum mutum quem discipuli expellere nequiverant. Dicenti enim illi patri : « si quid potes, adjuva nos, misertus nostri, » respondit Jesus : « si potes credere, omnia possible sunt credenti. »

Addidi tamen supra : dummodo nihil obstat sive ex parte petentis, sive ex parte illius pro quo petitur. Contingit enim quandoque quod oratio non impetrat, etiamsi fiat pie perseveranter et de pertinentibus ad salutem, propterea quod aliquid obstat sive ex parte petentis, sive ex parte illius pro quo oratur. Exemplum hujusmodi obstaculi habes in sequentibus Christi verbis (Marc. XI, 25, 26) : Et cum stabitis ad orandum dimittite si quid habetis adversus aliquem, ut et Pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec Pater vester, qui in cœlis est, dimittet peccata vestra. » Nostræ igitur erga fratres charitatis et misericordiæ mensura, futura est et Christo divinæ erga nos mensura misericordiæ. Unde frustra salus petitur illius qui fratri suo dimittere renuit, sive ille oret pro se ipso, sive alius oret pro illo.

CASUS 37. — 2.

Caledonia febris laborans respuit omnem medicum et medicinam, unice fidens quibusdam rosarum frondibus, quas imagine B. M. V. Rosarii benedictas aqua naturali miscet et quotidie sumit. Suspiciatur autem hanc febrem sibi hostili manu fuisse inflictam, volensque inimicam illam personam cognoscere consulit vetulam quamdam quæ ex sortibus et chartis res occultas manifestare solet. Postea morsa cane, quem timet esse rabidum, petit a paracho panem benedictum. Denique cogitans de eligendo vita

statu, cum determinare se non possit, ter aperit aureum librum Thomæ a Kempis ut inde se determinet.

Quæritur 1º Quid sit superstitio? Quid vana observantia? Quid tentatio Dei?

2º An et qualiter Caledonia in his omnibus peccaverit?

Ad 1^m. Resp. 1º Ex S. Thoma (2, 2, q. 92, a. 1). Superstitio est vitium religioni oppositum, quatenus exhibet cultum divinum vel cui non debet, vel eo modo quo non debet.

2º Ex S. Thoma (q. 96, a. 1 et 2). Vana observantia definiri potest, superstitio qua quis expresso vel implicito pacto cum dæmone effectum aliquem obtinere nititur.

Nota. Discrimen inter vanam observantiam et divinationem, quæ, ex S. Thoma (q. 95, a. 3) est inquisitio occultorum ope dæmonis, in eo situm est, quod hæc unice ordinetur ad cognoscenda occulta, illa vero ad quoslibet alios effectus, præsertim externos. Alii tamen aliter hoc discrimen indicant, ut videre est apud Ball. P. n. 79 seqq. quæ controversia ad praxim parum conducit. Génicot, n. 267.

3º Ex S. Thoma (q. 97, a. 1), tentatio Dei est: Dictum vel factum quo temere exspectatur a Deo extraordinarius effectus.

Etiam implicita (seu interpretativa) est peccatum ex genere suo mortale; admittit tamen materiæ parvitatem, et a mortali insuper non raro excusant ignorantia et indeliberatio. Theol. Mechl. n. 142, q. 2^a.

Ad 2^m. Resp. Quoad 1^m. In quantum spretis remediis naturalibus, unice fidit rosarum frondibus, etiam imagine B. M. V. Rosarii ab ipsa benedictis et aqua naturali mixtis, peccat vana observantia, dicta observantia sanitatum. Cfr. Theol. Mechl. n. 138, q. 3. Videtur tamen a formali peccato excusanda ob ignorantiam vel simplicitatem.

Quoad 2^m. Cum in hoc serio agat Caledonia, peccat graviter scandalo directo et divinatione, directe petendo ut vetula sortilegio aut vaticinio rem occultam detegat. Theol. Mechl. n. 137, q. 3^a.

Quoad 3^m. Non peccat, quia ex Ecclesiæ precibus et benedictione habet ille panis virtutem ad hoc licet non infallibilem. Cfr. Génicot II, n. 107. — Theol. Mechl. de Sacram. in gen. n. 49.

Quoad 4^m. Licet medium istud videatur parum aptum ad intentum finem, dici tamen nequit illud esse per se superstitiosum, cum neque explicite, neque implicite consilium exspectetur a dæmone, sed potius, ope spiritualis lectionis speretur a Spiritu Sancto quædam mentis illuminatio qua dubie hæsitans sese ad aliquam decisionem determinare valeat. Unde non constat eam in hoc peccasse.

CASUS 38. — 3.

Audifacius sciens adorationem perpetuam celebrari in ecclesia quadam Regularium, ibique Sanctissimum exponi in pretiosissimo ostensorio, sibi proponit ostensorium istud surripere. Illa igitur diei hora qua præsumit nullum adfuturum esse adoratorem, dum scilicet prandium sumunt religiosi, adit ecclesiam, armatus pro omni eventu. Unum ibi invenit adoratorem, juniorem Patrem quem satis debilem novit: accedensque occidit eum, et statim arripiens ostensorium, illudque allato velo obvolvens, aufugit.

Quæritur 1° Quid sit sacrilegium, quotuplex, et quale peccatum?

2° Quot modis vel actionibus contingat sacrilegium committi?

3° Quænam sacrilegia commiserit Audifacius in casu?

Ad 1^m. Resp. 1° Sacrilegium, *lato sensu*, est quodlibet peccatum contra virtutem religionis, ex. gr. perjurium, blasphemia; *Sensu stricto*, quatenus est speciale peccatum, est violatio rei sacræ qua talis.

In hac definitione *res* sumitur sensu maxime inde-

terminato, quo scilicet complectitur etiam personas et loca, sen quidquid ad cultum divinum ordinatur.

Per *violationem* intelligitur indigna tractatio (sive actus, sive omissio) contra reverentiam debitam rei ad cultum divinum deputatæ.

Additur *qua talis*, hoc est in eo sensu in quo est sacra; sic religiosus per votum castitatis est sanctificatus ad munditiam carnis, et ideo est sacrilegus, si contra hoc agat, non vero si detrahat, mentiaturs etc.

2° Ex S. Thoma (2, 2, q. 99, a. 3), distinguuntur tres sacrilegii species, nempe personalis, localis et realis, prout irreverentia irrogatur personæ, loco, vel rei sacræ. Hæ autem species, juxta S. Thomam (l. c. ad 2), sunt infimæ, ita ut jam non sit ulterius distinguendum, ex. gr. inter sacrilegia personalia, uti etiam S. Alphonsus (n. 34) contra Suarez, aliosque probabilius opinatur.

3° Est peccatum speciale contra religionem, ratione irreverentiæ rebus sacris adeoque ipsi Deo irrogatæ, quod S. Thomas (l. c. a. 1), sic explicat : « Ex hoc quod aliquid deputatur ad cultum Dei, efficitur quoddam divinum; et sic ei quædam reverentia debetur, quæ refertur in Deum. Et ideo omne illud quod ad irreverentiam rerum sacrarum pertinet, ad injuriam Dei pertinet, et habet sacrilegii rationem. » Est autem peccatum grave in re gravi, et leve in re levi.

Ad 2^m. Resp. I. Sacrilegium *personale* committitur sequentibus modis :

1° Suadente diabolo, violentas manus injiciendo in clericum, vel utriusque sexus monachos. Comprehenduntur autem latissimo sensu omnes qui privilegio canonis fruuntur, etiam scilicet clerici et religiosi qui nondum votum castitatis habent, ut sunt clerici ordinum minorum et novitii status religiosi. (Cfr. Lehmkühl, n. 385).

« Extendendus est præsens canon etiam ad personas

in congregatione religiosa ab episcopo approbata viventes : nam et istæ tacita S. Sedis approbatione fruuntur » Génicot, tom. II, n. 594.

2° Personas ecclesiasticas subjiciendo judicio fori laicalis, aut ab eis exigendo tributa aliave onera servilia, extra casus in jure expressos, in locis ubi viget privilegium fori seu exemptionis.

3° Luxuriose violando personam Deo sacratam per votum castitatis vel per susceptionem ordinis sacri. Sed quæritur : per quodnam votum castitatis persona fiat sacra ? Resp. Per illud quod Ecclesia in hunc finem acceptat ; tale autem non est votum castitatis simplex *in sæculo* emissum, nempe « quod fit privata devotione vel auctoritate, absque eo quod Ecclesia illud singulariter acceptet, licet fortassis in ecclesia fiat, etiam coram altari vel cum aliis quibusdam caeremoniis » (Elbel part. III, n. 180 et parte II, n. 584) ; sed tale est votum castitatis rite emissum *in religione approbata*, sive illud ab Ecclesia habeatur ut solemne sive non ; in utroque enim casu adest « prorsus eadem consecratio eademque traditio et acceptatio ». (Elbel parte III, n. 281, et parte II, n. 584).

II. Sacrilegium *locale*, seu violatio loci sacri *strictè dicti* (restringenda enim sunt odiosa), qui scilicet speciali consecratione, aut benedictione legitimi superioris cultui divino publico addictus est, uti ecclesia, oratoria publica, cæmeteria, committitur sequentibus modis :

1° Per quodlibet peccatum quo locus sacer, ut supra, polluitur, nempe :

a) Per homicidium culpabile aut injuriosam sanguinis effusionem, quæ sit mortalis et copiosa ; effusio enim dicit plus quam unam vel alteram guttulam ; sufficit tamen vulnus infligi homini existenti in loco sacro, licet

ab homine existente extra, aut sanguis extra effundatur aut vulneratus extra moriatur. Haine, q. 30.

b) Per voluntariam seminis humani effusionem, non tamen per copulam conjugalem in casu urgentis necessitatis.

c) Per sepulturam infidelis vel excommunicati non tolerati. Per infidelem non intelliguntur *catechumeni*, ut habet communior sententia; an vero intelligantur infantes ex christianis parentibus, mortui sine baptismo, disputatur.

Nota. Ut actus illi sint sacrilegi non requiritur quod sint notorii notorietate facti vel juris, quamvis hoc requiratur ut per illos locus sacer ita polluat ut reconciliatione indigeat. (Cfr. Haine, q. 30).

2° Per violationem immunitatis ecclesiæ, puta effractione, spoliatione, altarium eversione, aut juris asyli violatione.

« Relate ad immunitatem ecclesiæ et jus asyli attendi debet jus vigens. Fieri enim potest, ut aut concessione R. Pontificis, aut consuetudine tolerata huic juri multum derogatum alicubi sit, aut saltem ut, si minus ei derogatum vere est, ii tamen, qui lædunt, subjective non peccent. Certe tamen violatur ecclesia per effractionem » (Lehmkuhl, n. 383, 2).

3° Per actiones quæ licet locum sacrum non polluant, tamen ab Ecclesia specialiter prohibita sunt ratione reverentiæ debitæ loco sacro, vel quæ loci sanctitati graviter adversantur, quales sunt stabulationes equorum, mercatus, strepitus judiciorum sæcularium, convivia, choreæ, quodlibet peccatum luxuriæ quod *manifeste* externam malitiam gravem habet, furtum etc.

« Furtum, in ecclesia factum, probabilius non habet *mortalem* malitiam sacrilegii *localis* nisi res furto subblata, sive sacra sit, sive profana, speciali ratione ad ecclesiam pertineat, puta, si ecclesiæ usibus fuerit com-

modata vel ejusdem custodiæ commissa. Atque ideo plures DD. interpretantes caput *quisquis* (Deer. Grat. q. 4, causa 17) : « sacrilegium committunt auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro » notant dici *de sacro*, non autem *in sacro*, ut indicetur aliquod vinculum speciale inter rem et ecclesiam (Lugo, de pœnit. disp. 16, n. 470). Ideo si quis erumenam alterius in ecclesia versantis furatur, non contrahit gravem sacrilegii malitiam, ideoque hanc circumstantiam in confessione tacere potest » Génicot, n. 281, 2°.

III. Sacrilegium *reale*, seu violatio rei quæ aut lege divina aut ecclesiastica ad divinum cultum pertinet vel proxime refertur, committitur :

« 1° Indigne vel irreverenter administrando aut suscipiendo sacramenta; item SS. Eucharistiam non diligenter custodiendo, corruptionem particularum permittendo etc.

2° Vasa sacra vel paramenta benedicta convertendo ad usus profanos, vel ea non servando munda et integra, aut adhibendo indecora.

3° Verba et sententias S. Scripturæ detorquendo ad profana quæque, ad scurilia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, ut loquitur Trid. Sess. IV, in fine, vel etiam ad facetias seu jocos cæteroquin honestos : in his tamen aliquando, quamvis raro, omnis irreverentia venialis abest.

4° Imagines sacras male tractando, confrigendo, furando, aut projiciendo; eas indecore pingendo vel sculpendo.

5° Reliquias Sanctorum indigne habendo, vel dissipando, eo animo ne colantur.

6° Dies festos violando.

7° Tandem, bona vel jura Ecclesiæ usurpando, lædendo etc. » (Theol. Mechlin. n. 144, q. 9).

Ad 3^m. Resp. Occidendo sacerdotem in ecclesia commisit duo sacrilegia gravia : personale unum, locale alterum.

Furando ostensorium in quo Sanctissimum erat expositum commisit alia duo sacrilegia gravia reale unum violando sanctissimum, locale alterum violando locum sacrum.

CASUS 39. — 4.

Cajus agricola, licet operosis laboribus assidue incumbat, vix tamen victui necessaria sibi suisque comparare potest, dum impius loci dominus otiosam ducit vitam, et laute quotidie epulatur. Hoc mente revolvens Cajus conqueritur de divina Providentia, dicens Deum non esse justum qui tantis bonis cumulat impium, dum pauperem tanta affligit inopia. Imo factum est ut tempore autumnali, dum poma e terra erueret, magnamque eorum partem putredine tactam conspiceret, ira ardens in Deum plures horum manipulos in cælum conjiceret dicens : manduca Ipse hæc putrida poma.

Quæritur 1° Quid, quotuplex et quantum peccatum sit blasphemia ?

2° Quales et quantas blasphemias commiserit Cajus ?

Ad 1^m. Resp. I. Blasphemia striete sumpta, et prout communiter a theologis accipitur est : locutio contumeliosa in Deum.

Dicitur : *locutio* : quia ordinarie fit verbis ; licet etiam fieri possit sive scripto, sive factis quibusdam externis in Deum contumeliosis, v. g. dentibus in Deum stridendo, crucifixum contumeliose conculcando, sagittam in cælum immittendo, ut fecisse narratur Julianus apostata. — Imo fieri potest etiam sola cogitatione, juxta illud (Psalm. XIII, 1). « Dixit insipiens in corde suo : non est Deus. »

Dicitur : *contumeliosa*, id est, per modum convicii detrahens excellentiæ divinæ Bonitatis. Non requiritur explicita et expressa intentio Deum conviciandi et inhonorandi ; sed sufficit virtualis et implicita, quatenus per

verba aut per modum ea pronuntiandi, juxta communem apprehensionem Deus dehonatur et contemnitur.

Dicitur: *in Deum*, sive fiat immediate, sive mediate, prout nempe dirigitur vel in Deum ipsum, vel in aliquid aliud, sed cum habitudine saltem virtuali ad Deum. Haine, q. 42.

Fieri autem potest blasphemia tribus modis :

1° Enuntiative, affirmando aliquid de Deo quod ei repugnat, dicendo v. g. Deum esse injustum, tyrannum, auctorem peccati ; vel negando quod ei competit, negando v. g. eum esse omnipotentem ; vel adscribendo aliquid creaturis quod soli Deo proprium est, quo modo peccant lascivi amatores, si serio suas meretrices vocant Deas et omne suum bonum.

2° Dehonestive, quod fit a) affirmando quidem aliquid quod Deo vere competit, vel negando quod ei non competit, sed modo contumelioso, seu per contemptum aut irrisiōem, v. g. si quis Christo impropere quod sit crucifixus, vel probrose nominet sanguinem Christi, membra ejus, sacramenta. — b) Absque affirmatione, vel negatione, vel imprecatione, ut cum per despectum ac indignationem contumelia Deo irrogatur ; v. g. dentibus in Deum stridendo, sagittam in cœlum immit-tendo, etc.

3° Imprecative, malum Deo imprecando.

Quocumque modo locutio fiat, sive corde, vel ore, sive verbo, scripto aut facto, si in Deum sit contumeliosa, totam blasphemiae malitiam in se continet. Attamen, si agatur de reservatione aut aliis pœnis blasphemiae inflicti, sola oralis proprie intelligitur.

II. Multipliciter distinguitur blasphemia :

1° Alia est interna, alia externa, ut dictum est supra (*Locutio*).

2° Alia est immediata, alia mediata, ut supra (*in Deum*).

3° Alia est enuntiativa, alia dehonestiva, alia imprecativa, ut supra.

4° Alia est directa, alia indirecta :

Est autem directa quando ipsa Dei inhonoratio directe intenditur a blasphemante. « Hæc non raro reperitur in ipsis fidelibus, nempe de misericordia Dei desperantibus, vel eum ob justitiæ vindictam odio, ira ac indignatione prosequentibus, quod damnatis maxime convenit: quapropter merito vocatur diabolica » Theol. Mechlin. n. 143, q. 2.

Est vero indirecta quando fit cum indirecta seu implicita intentione Deum inhonorandi, nempe dum quis voluntarie adhibet verba aut signa quæ ex modo proferendi aliisve circumstantiis formalem Dei inhonorationem important.

« Quod si neque hæc indirecta seu implicita intentio Deum inhonorandi adsit, blasphemia non est. Unde qui verba blasphemia profert cum plena inadvertentia, vel ignorantia ea esse verba blasphemia, aut mere narrative, blasphemiae peccatum non committit. Cfr. S. Thomam, a. 1. — S. Alph. n. 124; Suarez c. 5; Lessius dub. 5. Layman n. 6-8, 10 » Theol. Mechl. n. 143, q. 3.

5° Alia est simplex, alia non, prout scilicet in propria sua dumtaxat specie existit, vel conjunctam habet malitiam alterius speciei, ut hæresim, odium Dei etc.

III. Blasphemia quælibet formalis et deliberata, sive directa sit, sive indirecta, sive immediata, sive mediata, est peccatum mortale ex toto suo genere, et quidem ex gravissimis.

Ratio primi est quia quælibet contumelia in Deum est injuria gravis divinæ Majestati illata, modo tamen formalis sit et deliberata; evadere enim veniale potest ex imperfectione actus, scilicet ex defectu advertentiæ, aut perfecti consensus. — Gravior est blasphemia directa

quam indirecta: item gravior est blasphemia immediata quam mediata.

Ratio secundi est, quia directe opponitur divinitati et excellentiæ ejus secundum se, eique non solum negat debitum cultum, sed etiam summam irreverentiam ac injuriam infert; imo paucis exceptis, nempe odio Dei, hæresi ac desperatione, quæ virtutibus theologicis opponuntur, est etiam comparative ad alia peccatum omnium maximum, majus proinde ipso perjurio vel homicidio. Cfr. Gury, n. 299. Theol. Meehl. n. 143, q. 6.

Ad 2^m. Resp. Dum Cajus conqueritur de divina Providentia, dicens Deum non esse justum, committit blasphemiam enuntiativam conjunctam cum hæresi et utrumque hoc peccatum est valde grave, posterius tamen gravius priori. — Dum vero ira ardens in Deum plures putridorum pomorum manipulos in cælum conjicit dicens: manduca ipse hæc putrida poma, committit blasphemiam dehonestivam conjunctam cum odio abominationis erga Deum, utrumque iterum peccatum valde grave, sed posterius gravius priori.

CASUS 40. — 5.

Titius igressus cujusdam artificis officinam cum duobus sociis, ipsis insciis clam surripuit thecam auream; inquisitus autem de furto, thecam secreto restituit; sed ut consulat quoque famæ suæ, eosdem socios adhibet testes, qui jurent, ipsum nihil penitus surripuisse.

Quæritur 1° Quænam sint conditiones juramenti liciti?

2° An licitum sit jurare cum restrictione mentali?

3° An Titius sit reus perjurii?

Ad 1^m. Resp. Conditiones juramenti liciti sunt tres illæ quas legimus apud Jeremiam IV, 2. « Jurabis; vivit Dominus, in veritate, et in judicio, et in justitia. »

1° « Requiritur *veritas*, ut nempe assertio aut promissio quæ jurejurando confirmatur, mendax non sit, idest ut assertio sit consentanea cognitioni, promissio sit consentanea intentioni jurantis.

Notabis autem sufficere moralem certitudinem ut aliquid possit jurejurando asseri; nam in vitæ usu illud uti certum affirmari solet, quod moraliter certum est » Costantini, n. 231. Attamen, « si juramentum est de facto alieno, quod notum est ex relatione viri fide digni, extra judicium quidem jurare licet, quia habetur rei cognitio moraliter certa; in judicio autem jurare non licet, nisi factum propria experientia notum sit: juramentum enim in judicio, nisi aliud expresse dicatur, de propria scientia intelligitur » Noldin, n. 248, 1, a.

« Jurare sine veritate, id est cum mendacio, magis proprie vocatur *perjurium*, et, præter peccatum mendacii, est peccatum contra Religionem, mortale ex toto genere suo. Scelus est enim Deum vocare in testem falsitatis. » Costantini, n. 231.

Constat hoc etiam ex eo quod Innocentius XI damnaverit sequentem propositionem (n. 24): « Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem. »

2° « Requiritur *judicium*, idest non temere et leviter, sed prudenter et ex gravi causa jurandum est. Id enim exigit reverentia Deo debita, vel etiam periculum pejorandi, juxta illud (Eccli. XXIII, 9): *Jurationi ne assuescat os tuum; multi enim casus in illa.* » Costantini, 231.

« Defectus hujus conditionis non constituit nisi culpam levem: non enim videtur gravis irreverentia in Deum committi eo quod in testimonium rei nullius vel parvi momenti vocetur, dummodo serventur reliquæ conditiones. Id enim fere ad vanam divini nominis usurpationem redit (Ball. P. n. 33). Hinc, si quis consuetudinem habet multiplicandi juramenta, servat tamen

duas alias conditiones, non obligatur sub gravi ad talem consuetudinem emendam : siquidem hæc non est nisi peccatorum venialium. » Génicot, n. 303. Cfr. Theol. Mechl. n. 128, q. 12.

3° Requiritur *justitia* ; « videlicet necesse est, ut in jurejurando promissorio id quod promittitur, sit justum seu honestum, et id quod in jurejurando assertorio affirmatur, juste et honeste affirmetur ». Costantini, n. 231.

In juramento promissorio, si id quod promittitur est graviter malum, ex. gr. aliquem occidere, exequi quolibet jussa ducum alicujus sectæ occultæ, inter omnes convenit grave peccatum contra religionem accedere promissioni de se graviter malæ : nam gravem irreverentiam Deo irrogat qui se divina auctoritate ad peccatum mortale quasi obligat, implicite supponens Deo probari hanc malitiam. Si vero objectum ejusdem juramenti est tantum leviter malum, controversatur utrum graviter an leviter religioni adversetur. Prius probabilius tenendum videtur cum S. Alph. (l. n, n. 146) ; sed posterius multis præplacet et certe probabile est. Génicot, n. 303, III.

In juramento assertorio, si actus asserendi rem aliquam est illicitus « regulariter talis defectus, quatenus adversatur religioni, est venialis, quia tunc Deus in testem adhibetur tantum ut alii certiores fiant de re quæ vera sit (ut supponitur), sed cum peccato dicatur : quæ injuria per se non est gravis. Attamen grave peccatum fieret si juramentum assumeretur tamquam instrumentum gravis peccati efficacius promovendi, puta ad firmandam gravem detractionem : nam magnam irreverentiam committit qui nomen Dei assumit ad gravem injuriam proximo faciendam. Sed probabilius leve tantum peccatum contra religionem faceret qui juramento firmaret detractionem levem vel narrationem

qua se de peccato commisso jaetavit (S. Alph. n. 146; Lehmkuhl I, n. 412) ». Génicot, n. 303, III.

Ad 2^m. Resp. 1° Negative quoties legitime interrogat ille qui jus habet ad plenam veritatem cognoscendam. Tunc enim interrogatus tenetur respondere juxta sensum interrogationis; et proinde, independenter a voluntate respondentis, sensus responsionis determinatur sensu interrogationis; unde, si mens respondentis non est consentanea responsioni prout hæc determinatur sensu interrogationis, ille mentitur et decipit interrogantem et pejerat. (Tunc omnis restrictio est pure mentalis).

2° Affirmative quoties interrogans non habet jus ad plenam veritatem cognoscendam, aut, etiamsi jus illud habeat, illegitime tamen interrogat. Tunc enim interrogatus non tenetur respondere juxta sensum interrogationis, neque proinde juxta hujus sensum accipienda est responsio; unde interrogans, inconsulte accipiendo responsum sensu non debito, seipsum decipit non vero a respondente decipitur. (Tunc omnis restrictio est late mentalis, quia ex ipsa interrogatione indiscreta constat non esse accipiendum responsum ut sonat).

Ad 3^m. Resp. Negative. Nam socii non jurant, neque a judice rogantur ut jurent Titium nihil, *ipsis insciis*, clam surripuisse; hoc enim illi stulte jurarent et absurde rogaretur a judice; sed jurant et a judice rogantur ut jurent Titium nihil surripuisse quod ipsi viderint; hoc autem non tantum formaliter sed et materialiter verum est, et quidem juxta proprium et eundem sensum tum a judice tum a jurantibus intentum. Ergo neque Titius potest per eos pejerare.

Aliud foret si socii testarentur coram judice se adeo invigilasse Titio ut non potuisset quidquam surripere quin vidissent, seque nihilominus non vidisse quod quidquam surripuerit, et proinde certum esse Titium

nihil surripuisse. Hoc testimonium juratum, supposito quod revera sedulo invigilaverint Titio ne quidquam surriperet, formaliter quidem verum esset, sed materialiter falsum, cum ex hypothesis tanta solertia præditus sit Titius ut non obstante eorum vigilantia potuerit auream thecam clam surripere; et si in *tali* supposito Titius eos rogaret ut *tale* testimonium darent et iuramento firmarent, ipse pejeraret formaliter per eos.

CASUS 41. — 6.

Margarita filiafamilias undecim annorum vovit perpetuam castitatem, quod votum post unum duosve annos sæpe renovavit; modo data occasione nubere vellet. Ejus frater graviter infirmus vovit amplecti statum clericalem, si convalescat; ast, post recuperatam sanitatem, gravissimos sentiens carnis stimulos, judicat matrimonium sibi magis conducere.

Quæritur 1° Quænam requirantur ad votum validum?

2° Quinam possint votum irritare?

3° Quinam possint in votis dispensare?

4° Quale votum castitatis sit Romano Pontifici reservatum?

5° Quid ad casum Margaritæ, ejusque fratris?

Ad 1^m. Resp. Cum votum sit deliberata promissio Deo facta de bono meliori, sequitur requiri ad ejus validitatem:

1° Promissionem qua Deo aliquid vovemus. Votum est actus *latriæ* soli Deo debitus; quare dum vovemus quædam sanctis, sensus est, voveri ea Deo in honorem simul sanctorum; sicut templa et altaria ædificamus Deo in eorundem honorem. Quod si quis aliquid promittit sanctis, sistendo in ipsis, est actus voto similis quidem, sed inferior, nimirum actus *duliæ*.

2° Promissio illa debet esse seria et vera, non merum propositum sed susceptio obligationis in conscientia sub peccati reatu.

3° Promissio debet esse satis deliberata, quæ procedat et ex cognitione tum veræ promissionis tum rei promissæ, et ex libera voluntate : quare tum ignorantia, tum error, tum defectus libertatis voto obstant.

Non valet votum si error versatur circa rei substantiam, aut circa conditionem redundantem in substantiam aut circa rei circumstantiam quam si vovens cognovisset non vovisset, aut circa causam finalem, ut si quid vovisti in gratiarum actionem pro sanitate parenti tuo restituta, postea vero rescis parentem vel non fuisse infirmum, vel esse mortuum. In votis tamen, per quæ vitæ status assumitur, nullus error votum invalidum facit, nisi versetur circa rei substantiam : ejusmodi enim vota per modum contractus bilateralis et onerosi fiunt, atque analogiam cum matrimonio habent : quare simili etiam firmitate utantur opus est.

Votum emissum ex metu gravi injuste incusso ad votum extorquendum invalidum est, prout de voto solemnis professionis declaratur Decret. lib. 1, tit. 40, c. 1, quod DD. communiter etiam extendunt ad quodvis aliud votum. Quinimo hujusmodi vota de jure naturæ invalida censent D. Thomas, S. Bonav., Scotus et alii apud Lessium de just. lib. 2, c. 40, n. 17. « Deus enim, inquit S. Bonaventura 3, dist. 39, a. 3, q. 2, ad 1, vult sacrificia non coacta, sed voluntaria » ; merito proin creditur non acceptare promissiones per injuriam extortas, ne approbator injuriæ esse videatur. — Quod autem metus levis injuste incussus ad votum extorquendum invalidet votum, hoc probabile dici potest ubi de mero voto agitur, sed in professione religiosa id admitti nequit cum ibi vota fiant per modum contractus bilateralis et onerosi, et altera contrahens pars injustum metum neque incutiat ipsa, neque approbet ut ab alio fiat, imo omnino reprobet.

4° Promissio debet esse de bono meliori, scilicet res

debet esse 1° possibilis, non solum in se et secundum physicas vires sed etiam moraliter; 2° moraliter bona et meliorem non impediens, quod vocant *de bono meliori*.

Ratio primi est, quia ad impossibile nemo se obligare potest.

Ratio secundi est quia promissio ex natura sua est quædam gratificatio; atqui Deo grata esse nequit promissio rei quæ moraliter bona non est, aut quæ obligationem inducit a majori Dei beneplacito abstinendi.

Ad 2^m. Notandum. Irritatio voti definiri potest: voti annullatio vel saltem suspensio facta ab eo cujus potestati subest voluntas voventis aut materia voti (Gury, n. 329).

Hinc duplex est irritatio: una *directa* et proprie dicta cadens immediate in ipsum actum vovendi quem reddit prorsus nullum, adeo ut nunquam reviviscat; altera *indirecta* et improprie dicta cadens solum in voti materiam, quam inhonestam aut impossibilem reddit, ex. gr. per prohibitionem; hæc est mera suspensio voti, unde per se incipit obligare quam primum ablatum est impedimentum. Itaque.

Resp. Cum distinctione:

Directe irritare possunt subditorum vota illi qui habent potestatem dominativam in illorum voluntatem: hæc tamen irritatio ut sit licita debet fieri ex rationabili causa. Hæc potestas pleni juris non est nisi per ecclesiasticam legem, quia dependentia filiorum a parentibus, religiosorum a prælatis etc. omnino stare potest cum eorum facultate vovendi, dummodo salva sit potestas irritandi indirecta. Attamen imperfecte in jure naturali continetur, ita ut dici possit esse « ex jure naturali cum adminiculo juris positivi » aut « juris positivi cum fundamento ex ipso jure naturali ». Cfr. Lehmkühl, n. 458, III. Génicot, n. 325. Jamvero, saltem ex positivo jure, hac potestate pollent:

1° Nedum pater, sed et mater, eo quoque præsente, non tamen contradicente, in omnia vota liberorum suorum impuberum (id est, annum 14^m nondum egressorum, si sint masculi, vel 12^m si sint feminae), nisi tamen liberi pubertatem postea adepti *sponte* ea renovaverint. Dico *sponte*: nam paterna potestas exerceri etiam potest in illa vota quæ impuberes emiservunt et deinde puberes ideo tantum ratificaverunt quia ex errore ea firma esse putabant. Cfr. Génicot, n. 325, 1°.

Deficientibus autem patre et matre eadem potestate pollent qui patriam potestatem ac curam in eos gerunt, ut tutor etc.

2° Superiores et superiorissæ Ordinis, Instituti vel Domus in omnia vota quæ a subditis post professionem votorum saltem simplicium emittuntur. Excipiuntur vota sive solemnia, sive simplicia quæ proprium statum vel ordinem religiosum constituunt: item votum transseundi ad Ordinem strictiorem, lib. 3, Decr. tit. 31, Cap. 18.

Indirecte irritare votum possunt ii quorum juri præjudiciatur, sive quia vovens disponit de re temporali in quam alter jus habet, sive quia res promissa impediret ne jam præsto esset subditus justis superioris præceptis exequendis. Patet ex jure naturali quod non sinit fieri promissionem in præjudicium tertii. Igitur id possunt:

1° Pater, et idem dic de matre, tutore etc. in vota liberorum suorum puberum, quamdiu manent sub auctoritate paterna, quatenus horum vota paternæ potestati præjudicant.

2° Maritus in vota uxoris et vice versa, quatenus scilicet unius vota præjudicant juri alterius.

3° Dominus et domina respectu famulorum, in quantum hæc debito famulatui præjudicant.

4° Superiores vel superiorissæ in illa vota novitio-

rum quæ novitiatus exercitia impediunt, aut vitam novitii ac proin experimentum religiosæ vitæ difficiliorē reddunt.

Ad 3^m. Notandum. Dispensatio voti est ablatio vinculi voti, rationabili de causa nomine Dei facta ab habente jurisdictionem spiritualem in foro externo. Cfr. Elbel, n. 268.

Hinc potestate ordinaria in votis dispensare possunt :

1° R. Pontifex, cum omnibus fidelibus, et in omnibus votis, exceptis votis factis in favorem tertii acceptantis.

2° Episcopi, prælati regulares exempti et omnes alii jurisdictione quasi episcopali gaudentes, cum suis respectivis subditis, in votis R. Pontifici non reservatis. Prædicti autem, cum dispensent ordinaria potestate, eam sive per se, sive per delegatum exercere possunt.

3° Ex privilegio Confessarii Regularium Ordinum legitime approbati dispensare possunt sive in confessione, sive extra confessionem cum quibusvis fidelibus in omnibus votis, in quibus Episcopi de jure ordinario dispensare valent cum suis subditis. Hoc privilegium primo concessit Martinus V monachis Benedictinis (quorum privilegiis etiam Mendicantes communicant; idipsum postea per bullam specialem concessit Eugenius IV; idipsum Doctores communissime tenent. Elbel, n. 274. Supponitur tamen confessariis illis a superioribus suis concessum esse ut hoc privilegio a Papa Ordini concessio uti possint. Cfr. S. Alph. lib. 3, n. 257 et P. Piat, t. II, pag. 505 seq. ubi citatis pluribus apostolicarum constitutionum extractis, ita concludit : « certe valde difficile est negare ibi dari confessariis regularibus potestatem in votis non exceptis dispensandi ; quamvis constitutiones Benedicti XIII et Leonis XII aliquale ingerant dubium. »

Excepta quinque vota R. Pontifici reservata sunt sequentia: castitatis perpetuæ, religionis approbatæ, peregrinationis ad limina Apostolorum, ad S. Jacobum Compostellam et in Terram Sanctam. Votum autem castitatis etiam ad tempus emissum in Instituto quod utitur jure pontificio, reservatum est sanctæ sedi (constit. *Conditæ*).

Ad 4^m. Resp. Summo Pontifici reservatum est:

1° Votum solemne castitatis.

2° Votum simplex castitatis, sive *temporarium* sit sive perpetuum, emissum in sodalitate quæ jure pontificio gaudet. Ita ex constitutione *Conditæ* Leonis XIII, 8 Dec. 1900, cap. V, n. 2.

3° Votum simplex castitatis perpetuæ emissum in sodalitate diocesana. (Constit. *Conditæ*, cap. 4, n. 8).

4° Votum privatum et perfectum castitatis perfectæ et perpetuæ.

Dicitur: votum privatum, id est in nullo Instituto emissum quod sacrum vinculum votorum sive solemnum sive simplicium suscipit.

Dicitur: perfectum, quod respicit actum vovendi qui debet esse omnimode perfectus; unde non reservatur votum emissum ex insufficienti deliberatione, v. g. ex dolo, vel metu injusto, licet levi, aut etiam ab impubere; neque si vovens sub levi tantum se obligare voluerit, neque si conditionate tantum voveat, ita ut non ex perfecto et solo affectu ad castitatem procedat, sed conditio præferatur rei promissæ.

Dicitur: castitatis perfectæ et perpetuæ; ita scilicet ut voveatur in perpetuum abstinencia ab omni actu venereo, et omni actu etiam interno contra castitatem.

Ad 5^m. Resp. 1° Quoad Margaritam. Cum ex casu positione minime detur suspicari quod Margarita votum ante pubertatem emissum postea puber facta *ratihabuerit* tantum, et quidem ideo solum quod ex errore putave-

rit illud jam esse firmum, ita ut ignorantia illa fuerit antecedens et vitiaverit *ratihabitionem*; sed e contra ex casu pateat ibi agi non de mera *ratihabitione*, sed de vera et quidem frequenti *renovatione*, quæ proinde ut sponte facta habenda est, ita ut ignorantia potestatis parentum in vota impuberum (si forte adsit) sit mere concomitans, seu ad rem non pertinens, dicendum est eam non posse licite matrimonium contrahere absque debita dispensatione, quæ dispensatio non datur absolute, sed solummodo in quantum votum obstat licito matrimonio et licito matrimonii usui, ut patet ex rescriptis pro dispensatione a voto castitatis, ubi adest sequens clausula specialis : « Facultatem concedit... Castitatis votum simplex ab ea private emissum (ad hoc tantum ut matrimonium servatis de jure servandis contrahere et in eo debitum conjugale reddere et exigere licite valeat,) in sacramentalem confessionem semel quolibet mense et in alia pœnitentiæ opera a te discrete præscribenda, et tandiu duratura quamdiu commutationi hujusmodi locus erit, inter quæ sint etiam aliqua pietatis, quæ oratrix quotidie faciat, ut ea adimplens meminisse semper possit obligationis, qua hujusmodi voto obstringebatur, prout ipsius oratricis animæ saluti in Domino expedire judicaveris, dispensando Apostolica auctoritate, arbitrio tuo commutandi; pro foro conscientiae et in sacramentali confessione tantum; ita tamen ut, si oratrix extra licitum matrimonii usum contra VI Dec. præceptum (quod absit) deliquerit, sciat se contra castitatis votum facturam; et si viro, cui nubet, supervixerit, castitatem servare teneatur, utpote eodem voto ut prius obstricta; et ita illam moneas. »

2º Quoad Margaritæ fratrem. Ex eo quod gravissimos stimulos caris sentiat, non recte concludit vel judicat sibi melius fore matrimonium inire quam statum clericalem amplecti; tales enim stimulos expertus est etiam

ipse Paulus Apostolus, et experiri possunt generatim omnes clerici quin inde sequatur quod melius uxorem duxissent. Ceterum votum ejus emissum post pubertatem adeptam, ut supponitur, non potest a parentibus irritari; sed neque est R. Pontifici reservatum; unde ob justam causam in eo dispensare possunt tum episcopus, hujusve delegatus, tum confessarius regularis, ut dictum est in responso ad 3^m quæstionem.

CASUS 42. — 7.

Lucia vidua, quæ vestibus muliebribus conficiendis operam dat, licet alias pia, aliquoties tamen quadam coacta necessitate, sed non sine scrupulo, labores protrahit usque ad primam et nonnumquam ad secundam horam post mediam noctem sabbati; idem simul peragunt et tres filiæ ex ejus mandato. Secuta est autem Lucia sententiam cujusdam amici, qui asserbat unam horam esse materiam parvam hac in re singulis, nec coalescere pro pluribus in materiam gravem. Porro sæpius die Dominica, proprias refeciebant vestes, non aliter tempus ad id liberum habituræ.

Quæritur 1° An præceptum sanctificandi dies festos obliget sub gravi, et quos?

2° Ad quid obliget præceptum hujusmodi?

3° An detur in hoc præcepto, quatenus obligat ad abstinendum a certis operibus, parvitas materiæ, et quatenus affirmative, quænam materia æstimanda sit parva? an coalescat materia in casu?

4° Quænam necessitas ad excusandum sufficiat?

Ad 1^m. Prænotandum. Ex S. Thoma 2, 2, q. 122, a. 4, ad 1, tertium Decalogi præceptum est partim morale seu naturale, et partim positivum. Est præceptum naturale, quantum ad hoc, quod homo aliquod vitæ tempus impendat ad vacandum divinis. Est præceptum positivum in quantum determinat certum tempus modumque colendi Deum; et sub hoc respectu erat in veteri lege cæremoniale, ac abrogatum est; in nova vero lege est ecclesiasticum, siquidem Christus hanc temporis cul-

tusque determinationem Ecclesiæ dispositioni reliquit.

Resp. 1° Præceptum sanctificandi dies festos obligat sub gravi quoad utramque præcepti partem, tempus scilicet et cultum. — Constat ex Jure Canonico, ex communi fidelium æstimatione et theologorum doctrina, et ex propositione ab Innocentio XI damnata sub n. 52: « Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus. »

2° Obligat omnes et solos fideles usum rationis habentes, nisi gravi de causa excusentur. Unde non tenentur infideles, nec infantes ante usum rationis, nec amentes.

Ad 2^m. Resp. Qua affirmativum præcipit ut certis ac determinatis diebus Missam audiamus; qua negativum prohibet iisdem diebus opera servilia et forensia, modo tamen benigniori quam sub lege veteri; imo « in quibusdam regionibus Romani Pontifices indulgere ut in aliquibus festis diebus, salvo præcepto audiendi missam, fideles operibus prohiberi solitis vacent ». Génicot, n. 332 et S. Alph., lib. 3, n. 268.

Insuper plura opera forensia quæ olim prohibita erant, jam hodie fere ubique permittuntur. Vide Haine. q. 116. Génicot, n. 335. V. Costantini, n. 217.

Ad 3^m. Resp. Quoad 1^m. Affirmative juxta omnes; sed quousque materia æstimanda sit parva, de hoc non conveniunt Doctores. Distinguunt inter opera servilia et opera forensia; et quoad opera servilia, plerique hodie post S. Alphonsum (n. 305) docent materiam esse parvam, seu non gravem, modo labor prorsus servilis non producat ad duas horas cum dimidia, labor vero servilis sed valde tenuis non producat ultra tres horas. (Génicot, n. 335. VI. Costantini, n. 218. Haine, n. 113. Gury, n. 359. Lehmkuhl, n. 550. Theol. Meehl. de act. hum. n. 84, q. 16).

In forensibus, id est, in strepitu judiciali et mercatu,

non tam quantitas temporis spectari debet quam qualitas operis, seu major vel minor actus solemnitas et apparatus. Unde si actus absque magna solemnitate et apparatu perficitur materia æstimatur parva.

Quoad 2^m. Negative. Cōsentiunt omnes ait S. Alphonsus, n. 306.

Ad 4^m. Resp. Ad excusandum sufficit necessitas moralis propria vel aliena, sive corporis, sive animæ; lex enim abstinendi ab operibus prohibitis, utpote positiva, non obligat eum gravi incommodo. Unde inter multos alios excusantur sartores qui conficiunt vestes necessarias pro instantibus funeribus, nuptiis, vel pro peregrino qui iis indiget, aut aliis qui decente veste pro dominico die missaque audienda carent; modo tamen illas nec per se, nec per alios alio tempore perficere valeant. — Excusantur etiam, si alii ad usum expectarent vestes promissas, quas si non perficerent, ipsi passuri essent grave incommodum. Theol. Mechl. n. 85, q. 2.

CASUS 43. — 8.

Petrus famulus cujusdam rustici interdum absoluto jam « Evangelio » vel etiam « Credo » ad ecclesiam accedit; sæpe tempore sacri de præcepto audiendi deliberato animo impuras fovet cogitationes: in præcipuis anni festivitatis sacram communionem accepturus confessionem instituit sub missa unica cui potest assistere: aliquando scilicet ante consecrationem, aliquando sub consecratione, aliquando sub communionem; interdum tandem non audit sacrum die Dominica quia dominus illum domi relinquit ad custodiendum domum vel armentum.

Quæritur 1° Quid sit audire missam, et quænam conditiones requirantur ad veram auditionem missæ ab Ecclesia præscriptam?

2° Quænam sint causæ excusantes ab auditione sacri?

3° Quid ad singula in casu Petri?

Ad 1^m. Resp. Audire missam est eidem interesse religioso modo. Dum autem Ecclesia auditionem missæ

præcipit, vult ut hæc integre et in debito loco audiat. Hinc conditiones quæsitæ sunt :

1° Ut assistentia sit religiosa, scilicet, cum intentione interessendi rei sacræ seu cultui divino, et cum attentione saltem externa ritui liturgico præstita. Hæc autem negative consistit in remotione actionis externæ quæ cum attentione interna simul consistere non potest, ex. gr. dormiendi; positive consistit in attentione quadam saltem confusa, qua advertitur in ara sacrificium offerri,

2° Ut integræ missæ assistatur. Non sufficit assistere parti essentiali et integrali sacrificii, sed assistendum integræ functioni liturgicæ a psalmo *Judica* usque ad benedictionem sacerdotalem inclusive. Evangelium S. Joannis non videtur pertinere ad integritatem missæ. Qui autem integræ missæ assistere non potest, tenetur assistere saltem parti essentiali et integrali, id est, consecrationi et communioni, si potest. Qui vero ne his quidem partibus assistere potest, non tenetur assistere partibus accidentalibus, quia præceptum ne quoad substantiam quidem implere amplius potest. Omittere igitur partem missæ peccatum est, idque grave vel leve prout pars omissa notabilis est vel exigua. Leve autem est omittere partem missæ ab initio usque ad offertorium exclusive, vel omnia post communionem etiamsi cum hoc ultimo omittantur simul ea quæ præcedunt epistolam.

3° Ut assistatur missæ in debito loco; scil. in qualibet ecclesia vel in quolibet oratorio non stricte privato.

Constat ex Decreto S. Congr. Rit. diei 23 Jan. 1899, cujus tenor est ut sequitur : « A Sacra Rituum Congregatione sæpe postulatum est, quamnam Oratoria ceu semipublica habenda sint. Constat porro Oratoria publica ea esse, quæ auctoritate Ordinarii ad publicum Dei cultum perpetuo dedicata, benedicta, vel etiam solemniter consecrata, januam habent in via, vel liberum a

publica via fidelibus universim pandunt ingressum. Privata e contra stricto sensu dicuntur Oratoria, quæ in privatis ædibus in commodum alicujus personæ, vel familiæ ex Indulto Sanctæ Sedis erecta sunt. Quæ medium inter hæc duo locum tenent, ut nomen ipsum indicat, Oratoria semipublica sunt et vocantur. Ut autem quælibet ambiguitas circa hæc Oratoria amoveatur, Sanctissimus Dominus Noster Leo Papa XIII ex Sacrorum Rituum Congregationis consulto, statuit et declaravit: Oratoria semipublica ea esse, quæ etsi in loco quodammodo privato, vel non absolute publico, auctoritate Ordinarii erecta sunt; commodo tamen, non fidelium omnium nec privatæ tantum personæ aut familiæ, sed alicujus communitatis vel personarum cœtus inserviunt. In his omnes qui sacrosancto Missæ Sacrificio intersunt, præcepto audiendi Sacrum satisfacere valent. Hujus generis Oratoria sunt quæ pertinent ad Seminaria et Collegia ecclesiastica; ad pia Instituta et Societates votorum simplicium, aliasque Communitates sub regula sive statutis saltem ab Ordinario approbatis: ad Domus spiritualibus exercitiis addictas; ad Convictus et Hospitia juventuti litteris, scientiis, aut artibus instituendæ destinata; ad Nosocomia, Orphanotrophia, necnon ad Arces et Carceres; atque similia Oratoria, in quibus ex instituto aliquis Christifidelium cœtus convenire solet ad audiendam Missam. Quibus adjungi debent Capellæ, in Cœmeterio rite erectæ, dummodo in Missæ celebratione, non iis tantum ad quos pertinent, sed aliis etiam fidelibus aditus pateat. Voluit autem Sanctitas Sua sarta et tecta jura ac privilegia Oratoriorum, quibus fruuntur Emi S. R. E. Cardinales, Rmi Sacrorum Antistites, atque Ordines Congregationesque Regulares. Ac præterea confirmare dignata est Decretum in una Nivernensi diei 8 Martii 1879 (acta S. Sedis Vol. XXI, 507). Contrariis non obstantibus

quibuscumque. Die 23 Jan. 1899 ». Acta S. Sedis Vol. XXXI. 412.

Huc spectat quoque Responsum S. C. Rit. diei 3 Aug. 1901 quod est tenoris sequentis :

« Instante Rmo Dno Secretario Vicariatus in Urbe, et referente subscripto a Secretis, Sacra Rituum Congregatio, adhærens voto Commissionis Liturgicæ, rescribendum esse censuit : Particulam decreti generalis super Oratoriis semipublicis n. 4007, diei 23 Januarii 1899 : *Atque similia Oratoria in quibus ex instituto aliquis Christifidelium cœtus convenire solet ad audiendam Missam*, intelligi posse de quibuscumque fidelibus, qui, assentiente domino loci, et Ordinarii auctoritate interveniente, accedant ad prædicta Oratoria, pro audienda Missa etiam in adimplementum præcepti festivi. Atque ita rescripsit, die 3 Aug. 1901. » Acta S. Sedis Vol. XXXIV, 427, ubi vide plures animadversiones super relato hoc decreto.

Præsentia autem in debito loco debet esse corporalis moraliter loquendo; talis scilicet quâ quis, sive intra sive extra locum consistens, moraliter jungatur cum celebrante, eumque videat vel audiat, vel saltem ejus actionem ex signis assistantium aut sonitu campanulæ sequi possit.

Ad 2^m. Resp. Cum Génicot, n. 343. « Supponimus hic assistantiam missæ esse *physice* possibilem : nam de causis excusantibus quæstio nulla est ubi aliquis missæ interesse nequit, etsi maxime velit, ex. gr. quia detinetur in carcere in quo missa non celebratur. Idem dicendum de iis qui physice nequeunt præstare assistantiam qualis ab Ecclesia requiritur, ut sunt amentes.

Causæ autem excusantes a multis auctoribus ad varia capita referuntur, puta impossibilitatem, caritatem, consuetudinem.

Malumus tamen cum S. Alphonso (n. 324) omnes

reducere ad quodlibet incommodum notabile seu medio-criter grave in bonis animæ vel corporis, propriis vel proximi. Quod Ballerini Palm. (n. 145) explicat hac regula æquivalenti : Excusari ab audienda missa quempiam, quando tale timet incommodum propter quod omitteret vel omitti prudenter solent alia negotia alicujus momenti. »

Exempla plurima vide apud Génicot, n. 344.

Ad 3^m. Resp. 1° Dum absoluto jam *Evangelio* vel etiam *Credo* ad ecclesiam accedit, peccat, ut supra dictum est, venialiter, dummodo tamen hoc accidat ex sua culpa formali.

2° Dum tempore sacri de præcepto audiendi deliberato animo impuras fovet cogitationes, peccat utique contra nonum præceptum Decalogi, sed satisfacit obligationi sacrum audiendi, cum illæ cogitationes non impediunt externam attentionem solam requisitam.

3° Dum sub missa confessionem instituit « eatenus non satisfaceret, quatenus confessio impediret attentionem externam; atqui confessio æque atque auditio confessionis non excludit attentionem externam, id quod complures auctores non improbaliter tenent. Cfr. Ball. P. II, n. 773. — Génicot I, n. 341 ». Noldin, n. 263, in fine.

4° Dum denique interdum non audit sacrum die Dominica quia dominus illum domi relinquit ad custodiendum domum vel armentum, non peccat quia juxta omnes tunc excusatur. Cfr. Génicot, n. 344, 2°.

CASUS 44. — 9.

Azaël, junior pater, sæpe sæpius a suo superiore in diversas parochias mittitur ad supplendas vices parochi absentis vel ægroti. Accidit ut aliquoties bis in die sacris operari debeat, prout parochus ipse singulis diebus dominicis et festis facere solet. Attamen dubitat Azaël, an duas missas celebrare seu binare possit vi facultatis parochi ægroto vel absenti concessæ vel an ad hoc speciali sibi singulis in casibus danda licentia indigeat.

Quæritur 1° Quid respondendum ad dubium Azaëlis ?

2° An sacerdos qui binat, alium calicem in altera missa adhibere potest, probando ?

3° Quid ei servandum, qui alteram missam in diversa ecclesia celebrat, sive eundem sive alium calicem adhibeat ?

Ad 1^m. Resp. Azaëlem duas missas celebrare seu binare posse vi facultatis parochi ægroto vel absenti concessæ, eumque ad hoc speciali sibi singulis in casibus danda licentia non indigere. Ratio est quia illa parochi facultas binandi concessa non est in gratiam ipsius parochi, sed ob necessitatem parochiæ, unde non personalis sed localis est. « Ubi episcopus probavit vel concessit ut in tali determinata ecclesia Sacrum diebus festis ab eodem sacerdote iterari queat, quoties desit alter celebraturus, binare potest quilibet sacerdos in eadem ecclesia celebrans, puta vice parochi ægrotantis; talis enim facultas (qualis præsertim in regionibus nostris datur) manifeste localis, non personalis est.» Génicot tom. II, n. 240, VI. Lehmkuhl tom. II, n. 214.

Ad 2^m. Resp. 1° Aff. Quando duæ illæ missæ dicendæ sunt in locis *longe dissitis*. Quamvis enim anno 1815, 16 Sept. S. C. Rit. reprobaverit in hoc casu usum duorum calicum tamquam in Ecclesia novum, et censuerit unum dumtaxat esse adhibendum ut in more est apud Missionarios in locis præsertim infidelium, servata forma in voto theologi consulti proposita; tamen anno 1858, 11 Mart. ab hac solutione recessit et respondendum censuit : « usum duorum calicum in casu posse

permitti » (n. 3068, novæ edit.). Unde in nova editione Responsum diei 16 Sept. 1815 fuit suppressum.

2° Neg. Quando duæ illæ missæ dicendæ sunt in eadem ecclesia, aut in locis non longe dissitis; quia usus Ecclesiæ habet ut in binatione unus tantum calix adhibeatur; et exceptio facta est dumtaxat pro casu duorum locorum longe dissitorum.

Ad 3^m. Resp. 1° Si alium calicem adhibet, tenetur servare ea quæ pro hoc supposito servanda præscribuntur in Instructione quam a Pio IX approbatam edidit S. C. Rit. 11 Mart. 1858; et est sequentis tenoris : « Quando Sacerdos eadem die duas Missas dissitis in locis celebrare debet, in prima dum Divinum Sanguinem sumit, cum diligentissime sorbeat. Exinde super Corporali ponat Calicem et palla tegat, ac junctis manibus in medio Altari dicat : *quod ore sumpsimus*; et subinde admoto aquæ vasculo digitos lavet dicens : *corpus tuum* et abstergat. Hisce peractis Calicem super Corporali manentem adhuc, deducta palla, cooperiet ceu moris est, scilicet primum purificatorio linteo, deinde patena ac palla et demum velo.

Post hæc Missam prosequatur et, completo ultimo Evangelio, rursus stet in medio Altaris, et detecto Calice inspiciat an aliquid Divini Sanguinis neene ad imum se receperit, quod plerumque contingit. Quamvis enim sacræ species primum sedulo sorptæ sint, tamen dum sumuntur, quum particulae quæ circum sunt, undequaque sursum deferantur, nonnisi deposito calice, ad imum redeunt. Si itaque Divini Sanguinis gutta quædam supersit adhuc, ea rursus ac diligenter sorbeatur et quidem ex eadem Calicis parte qua ille primum est sumptus. Quod nullimode omittendum est, quia Sacrificium moraliter durat et superextantibus adhuc vini speciebus, ex divino præcepto compleri debet.

Postmodum Sacerdos in ipsum Calicem tantum sal-

tem aquæ fundat quantum prius vini posuerat, eamque circumactam, ex eadem parte qua Sacrum Sanguinem biberat in paratum vas demittat. Calicem subinde ipsum purificatorio linteo abstergat, ac demum cooperiat, uti alias fit, atque ab Altari decedat.

Depositis sacris vestibus et gratiarum actione completa, aqua e Calice dimissa, pro rerum adjunctis vel ad diem crastinum servetur (si nempe eo rursus Sacerdos redeat Missam habiturus) et in exequenda purificatione in calicem demittatur; vel gossipio aut stupa absorpta comburatur; vel in sacrario, si sit, exsiccanda relinquatur; vel demittatur in piscinam.

Quum autem Calix quo Sacerdos primum est usus, purificatus jam sit, si illo ipso pro Missa altera indigeat, eum secum deferat : secus vero, in altera Missa diverso Calice uti poterit. »

2º Si *eundem* Calicem adhibet et secunda missa dicenda sit in loco longe a priori dissito, idem agendum ac dum alium calicem adhibet.

3º Si *eundem* calicem adhibet et secunda missa dicenda sit in loco a priori non longe dissito, tacent Decreta.

Decretum 16 Sept. 1815 quod dicebat *eundem* Calicem esse adhibendum quando secunda ecclesia longe distat a prima, præscribebat simul formam in hoc a sacerdote servandam. Ast in nova editione Decretorum Authenticorum totum istud Decretum est suppressum.

Hoc tamen non obstante puto quod *per se* adhuc hodie posset sacerdos se gerere juxta suppressum istud Decretum quod dicit : « Parochus in prima Missa Calicem impurificatum relinquat, prout fit in duabus prioribus missis Nativitatis Domini : Calici autem statim imponat Patenam et Pallam, prout fit in eisdem Missis; dein Calicem et Patenam cooperiat velo, quod etiam circumligabit Calici, prout fit in repositione sacri Corporis in Sepulchro Feria V, in Cœna Domini. Atque

Calicem hunc sic coopertum, et circumligatum, defectu Tabernaculi, post primam Missam relinquat in Altari super Corporale. Dein vero suo tempore eundem hac ratione præparatum decenter deferat ad aliud Oratorium, ut ibi celebret secundam Missam, quam peraget eodem ritu, quo celebratur tertia Missa in Nativitate Domini. » Mühlbauer tom. I, p. 212.

Dixi *per se*; nam si non possit decenter transferri calix modo hic exposito, ob profanorum vel hæreticorum hominum occurrentias etc. puto sacerdotem melius agere si se gerat juxta Instructionem 11 Mart. 1858 (supra relatam), quantumvis hæc data sit pro casu ubi duæ missæ dicendæ sunt in locis longe dissitis.

CASUS 45. — 10.

Hysippus, juvenis discolus, sæpius matri minitatus est; manus non raro extulit quasi eam percutere vellet: imo una vice reapse eam manu percussit. Matre vita functâ, Joannes, Hysippi pater, secundas inivit nuptias. Novercam Hysippus, et ejus causa patrem etiam, odio persecutus est, noluitque amplius patri, qui mercaturam agebat, opem ferre, sed paternam domum deserens ingenium et operam ad alienos transtulit. Tandem, transactis aliquot annis, perditis negotiando bonis universis, ad paupertatem redactus est Joannes, dum interim filius dives nimis effectus est. Patrem erubescens Hysippus male vestitum agnoscere recusat, imo, alimenta, nisi novercam semper pertæsam abigere velit, denegat.

Quæritur 1º Quid importet quartum Decalogi præceptum?

2º Quinam intelligantur nomine parentum?

3º Quidnam intelligatur per virtutem pietatis, observantiæ, et gratitudinis?

4º Quidnam filii virtute pietatis debeant parentibus suis?

5º Quid de singulis in casu dicendum?

Ad 1^m. Resp. Hoc præceptum, quatenus affirmativum est, directe præcipit, ut debitus cultus exhibeatur parentibus; indirecte autem præcipit etiam ea, ad quæ

parentes tenentur erga filios suos; et quatenus negativum est, prohibet, ne iidem parentes irreverentia vel injuria afficiantur.

Ad 2^m. Resp. Nomine parentum veniunt non solum parentes carnales, qui proprie ita vocantur, sed etiam omnes alii superiores tum spirituales tum sæculares, qui improprie parentes dicuntur, quia paternæ dignitatis et auctoritatis aliquomodo sunt participes.

Ad 3^m. Resp. 1° Per virtutem *pietatis* intelligitur illa « virtus qua parentibus, patriæ et sanguine junctis officium et cultus præstatur.

Primarie respicit parentes ut proximam ortus nostri causam.

Redundat dein 1) in patriam, utpote per quam parentes potuerint nobis ortum convenientem atque educationem congruam præstare; 2) in consanguineos propter conjunctionem sanguinis et ortus communis. Extenditur illa virtus etiam in conjuges et liberos, ita ut officia, quæ conjugum a conjuge, et quæ liberis a parentibus debentur, etiam pietatis officia dicantur: quamquam ratio honestatis infima specie non eadem sit ». Lehmkuhl, n. 777.

« Nota. Peccata contra pietatem. a) Peccata contra parentes commissa specificam malitiam læsæ pietatis induunt, si malum, quod eis infertur, immediate lædit eorum personam vel bonum personale (vitam, incolumitatem, honorem, famam); ideo peccata odii, vulnerationis etc. sunt contra pietatem; minime vero peccata furti. Simile quid dicendum est de peccatis, quæ a parentibus contra filios committuntur.

b) Peccata contra fratres vel sorores commissa gravem malitiam læsæ pietatis non induunt, nisi malum gravissimum ut vulneris valde gravis, occisionis, notabilis diffamationis eis inferatur. Conjunctio enim cum fratribus non est tanta, quanta cum parentibus; ideo malum,

quod parentibus irrogatum sufficit ad constituendum novam speciem peccati, fratribus irrogatum non sufficit, sed majus requiritur. — Peccata contra consanguineos in remotioribus gradibus commissa specialem malitiam contra pietatem non induunt. » Noldin, n. 278.

2° Per virtutem *observantiæ* intelligitur illa virtus, qua debitum cultum et obsequium impendimus primario superioribus ob excellentiam gubernationis quam in nos exercent; et secundario aliis qui excellentia aliqua præditi sunt.

« Observantia a pietate ex motivo distinguitur: pietas enim parentibus debetur, quia sunt auctores vitæ nostræ; observantia superioribus debetur, quia nos gubernant. Prout parentes liberos suos sub paterna potestate adhuc constitutos gubernant, eis a liberis debetur observantia; verum hæc virtus in liberis a pietate non distinguitur, quippe quæ altiore et eminentiore modo etiam id contineat, quod est observantiæ honestas. » Noldin, n. 280. Cfr. Lehmkühl, n. 778.

3° Per virtutem *gratitudinis* intelligitur illa « virtus qua benefactoribus pro beneficiis acceptis cultum et gratias debitas rependimus, utputa recognoscendo beneficia accepta, vel etiam pro viribus eadem compensando ». Elbel, n. 532.

Debitum gratitudinis oritur ex beneficio alterius, non quidem ut exigibile ex parte benefactoris, nam beneficium est donum gratuitum, sed ut solvendum ex parte donatarii ex quadam honestate. Unde ait S. Thomas, 2, 2, q. 106, a. 1. « Si ab aliquo benefactore aliqua peculiaria beneficia percipimus, illi per hæc peculiariter obligamur ex debito honestatis ». Ita res se habet ubi agitur de privatis beneficiis inter æquales. « Nam si superior quidam titulus accedit, quo unus alteri devincitur, ut titulus generationis, gubernationis etc.; ratio meri beneficii altiore illa relatione quodammodo absorbetur,

vel strictum debitum ejusque exigendi potestatem quasi auget. — Hinc est, quod S. Thomas gratitudinem erga Deum, parentes etc. non tam pro illa speciali virtute inferioris notæ habeat, quam potius ad ipsam religionis, pietatis etc. virtutem referat. » Lehmkuhl, n. 768.

Ad 4^m. Resp. Virtute pietatis debent filii parentibus suis : « 1° Amorem, ratione causæ, quatenus parentes sunt post Deum principium nostri esse; — 2° Reverentiam, ratione præminentiae, in quantum sunt superiores nostri; — 3° Obedientiam, ratione regiminis, in quantum sunt rectores a Deo nobis deputati; — 4° Subsidi-um, ratione necessitatis. Inter quæ hæc est differen-tia, ut notat S. Thomas (2, 2, q. 101, a. 2 et q. 122, a. 5, ad 3) : quod parentibus « in quantum hujusmodi » id est qua talibus, debeatur amor, reverentia et obe-dientia; sed subsidium debeatur per accidens tantum, seu ratione alicujus accidentis, puta, in quantum sunt indigentes, vel servi, vel aliquid hujusmodi ». Haine, q. 119.

Ad 5^m. Resp. Dicitur 1° « sæpius matri minitatus est; manus non raro extulit quasi eam percutere vellet; imo una vice reapse eam manu percussit ». Hæc omnia sunt contra reverentiam matri debitam; et quidem ultimum certo graviter; item secundum si deliberate fiat; de primo vero non constat certo quod sit grave; hoc pen-det a gravitate mali quod minitatur et a minatione seria aut non.

Dicitur 2° « Novercam Hysippus, et ejus causa patrem odio prosecutus est, noluitque amplius patri opem ferre etc ».

Odio prosequendo novercam peccat contra charita-tem; odio prosequendo patrem peccat contra amorem patri debitum; neutrum tamen peccatum videtur grave, cum non agatur de odio inimicitiae sed de odio abomi-nationis quo non hominem sed ejus conditionem seu

statum quatenus sibi noxiam aversatur. Peccat tamen leviter quia absque causa rationabili eos fugit. (Cfr. Génicot, n. 230). Reliqua hic exposita non sunt mala per se, cum per se non teneatur apud patrem remanere.

Dicitur 3° « Patrem erubescens Hysippus male vestitum agnoscere recusat ». In hoc graviter peccat contra reverentiam patri debitam (Génicot, n. 347, 5°).

Dicitur 4° « Imo, alimenta, nisi novercam semper pertæsam abigere velit, denegat ». In hoc graviter peccat contra amorem patri debitum, et quidem duplici modo : nempe tum quia debitum subsidium patri graviter indigenti denegat absque justa causa; tum quia iniqua hac denegatione conatur eum adigere ad conjugem suam absque justo motivo dimittendam; in quo etiam graviter peccat contra charitatem erga novercam.

CASUS 46. — II.

Jacobus et Martha conjuges bonis fortunæ haud mediocriter præditi duos habent filios et totidem filias. Tantum autem abest ut Jacobus rem familiarem studeat adaugere, ut eam potius lusu, comessionibus et potationibus dissipare non desinat. Filius major natu, absolutis humanioribus studiis jam frequentat universitatem acatholicam, dum ejus frater nec scholam nec ecclesiam frequentat, tempus cum pessimis sociis terens; at pater nec corrigit, nec curat. Interea Martha puellas ad scholas acatholicas, sæculari scientia imbuendas mandat, iisdemque nec ipsa religiosam tradit instructionem, nec curat ut ab aliis religiose instituantur.

Quæritur 1° Quæ sint parentum obligationes erga filios?

2° A qua virtute pendeant obligationes parentum erga filios?

3° Quid de Jacobo et Martha dicendum quoad singula in casu?

Ad 1^m. Resp; Parentes debent filiis : tum *amorem*, scilicet internum, externum et ordinatum; tum *educationem* duplicem : corporalem et spiritualem.

Obligatio amoris importat ut parentes filiis suis

bene velint, benefaciant et malum sive corporale sive spirituale ab eis avertant.

Educatio corporalis importat providentiam vitæ, victus et status.

Educatio spiritualis importat ut parentes filiis suis vitam spiritualem 1) procurent per baptismum, 2) promoveant per institutionem et bonum exemplum, 3) protegant per vigilantiam et correctionem.

Ad 2^m. Resp. Obligationes parentum erga filios, cum jure naturæ ex ipsa naturali generatione proveniant, referuntur ad virtutem pietatis, suntque ex genere suo graves et extenduntur ad filios etiam illegitimos vel spurios, quia idem in omnibus est obligationis fundamentum, naturalis nempe generatio. Suae obligationi autem satisfacere videntur parentes, si illegitimis provideant educationem homini necessariam (corporalem et spiritualem), etsi non sit conditioni parentum consentanea. Cfr. Noldin, n. 286. — Génicot, n. 349, I.

Ad 3^m. Resp. 1° Jacobus et Martha graviter peccant prorsus negligendo educationem spiritualem suorum liberorum.

2° Graviter insuper peccat Jacobus quia rem familiarem indiesinenter dilapidat, et non curat ut filius minor pro conditione sua sive artem sive litteras addiscat, quo honeste se postea possit sustentare atque secundum conditionem suam vivere. Cfr. Lehmkuhl, n. 785. — Génicot, n. 351.

CASUS 47. — 12.

Linus construendorum ædificiorum susceptor a Leone adprecatus ut ad suum ædificium absolvendum etiam diebus festis suos operarios mittat, firmissime renuit. Quidam tamen ex eis ad id faciendum paratos se exhibent Leoni, qui, sprete Lini denegatione, illos secum ducit, eorumque operâ

juxta suum placitum utitur. Mercedem laboris istis diebus præstiti operariis dare recusat Linus, dicens hanc solvendam esse ab eo qui illorum operam conduxit : minime tamen illos exprobrat quod Ecclesiæ legem frugerint, nil enim sua refert utrum operarii sui religionem teneant. Similiter silet Linus quoad ancillam suam quæ horis ad quietem vel ad solatium ei concessis tot tantaque inhonesta, extra heri domum, admittit, ut vicini de ejusdem agendi ratione conquerantur cum Lino. Item domi retinet puellam omni religionis principio insciam, quin ei curæ sit ut in doctrina christiana instruat et ad sacramenta suscipienda præparetur. Si qui Linum de hac mala servorum agendi ratione admonent, respondet illos fideliter famulatum præstare, et nihil inhonestum suæ domi peragere, seque opportunum tempus ad religionis opera exercenda eisdem concedere; si vero illi abutantur, nil sua referre.

Quæritur 1º Quænam in servos dominorum obligatio sit ex 4º Decalogi præcepto ?

2º Utrum in aliquo juxta casum Linus deliquerit ?

3º Quid eidem sit agendum ?

Ad 1^m. Prænotanda : 1^a Servi proprie dicuntur illi qui, quoad omnes operas suas, in perpetuum ab heropendent. Hæc autem servitus perfecta (ut aiunt) feliciter inter christianas gentes abolita est; unde de talibus servis, de quibus cæteroquin in casu minime agitur, quæstio intelligenda non est.

2^a Nomine servorum, juxta casus positionem, duplex hic hominum species intelligitur, quorum alii aliis strictius alligantur illi qui dominus vel herus nuncupatur.

Prima species complectitur illos homines *liberos* qui operas suas ad certum tempus alicui locant, in cujus etiam domum et quasi familiam recipiuntur. Nuncupantur proprie famuli domestici. Secunda species est hominum pariter *liberorum* qui operas quidem suas (ad certum tempus) alius servitio addicunt, præsertim ut ipsi in arte quadam vel industria cooperentur, non recipiuntur tamen in ejusdem domum vel familiam. Hi proprie vocantur *opifices* seu *operarii*.

Utriusque servorum speciei hodie vigentis relatio cum dominis oritur e contractu locationis operarum.

Quare præcipua officia quæ inter illos mutuo intercedunt ad justitiam pertinent, et spectant ad septimum Decalogi præceptum, quod utrumque contrahentem obligat ex justitia ad præstandum id de quo juste convenerunt.

Attamen inter dominos et servos, etiam hodiernos, exstat aliqua relatio superioritatis et inferioritatis, a qua necessario aliqua peculiaria officia utrimque gignuntur, et quæ ad quartum Decalogi præceptum spectant. Hæc tamen eo minora sunt quo magis restringitur dependentia in qua, vi contractus, legum civilium et morum vigentium, servi erga dominos constituuntur. Ita leviores obligationes sunt heri ad operarios quam patrisfamilias ad famulos domesticos; pleræque etiam mere negativæ sunt. Sedulo quoque cavendum ne indiscriminatim nostris famulis vel operariis applicentur ea quæ in S. Scriptura (ex. gr. Ephes. VI, 5. — Tit. II, 9) de servis proprie dictis leguntur, vel ab antiquioribus theologis de famulis scribuntur: quoad singula enim videndum est num forte mutata temporum ratio applicationem impederit. Génicot, n. 354.

Resp. Domini erga *operarios*, magis etiam erga *famulos domesticos*, tenentur:

1° Humaniter eos tractare. Hinc monet eos Leo XIII. (Encycl. de cond. opif.): « Non habendos mancipiorum loco opifices: vereri in eis æquum esse dignitatem personæ, utique nobilitatam ab eo, character christianus qui dicitur. Illud vero turpe et inhumanum, abuti hominibus pro rebus ad quæstum, nec facere eos pluris quam quantum nervis polleant viribusque. » Hinc peccant qui aspere operarios tractant, eorum querelas audire detrectant, inferiores officiales a quibus male tractantur compescere vel remove negligunt etc. Génicot, n. 356.

2° Abstinerere ab iis quæ opificibus in bonis animæ vel corporis nocent. « Non hominem dare obvium lenociniis

corruptelarum illecebrisque peccandi, neque ullo pacto a cura domestica parcimoniaeque studio abducere. » (Encycl. cit.) Hinc graviter peccant qui non remouent, ubi fieri potest, famulum vel operarium qui morum corruptela vel impietate aliis gravi scandalo est; qui utrumque sexum sine cautelis promiscue laborare cogunt etc. Génicot ibid.

3° Habere rationem religionis et bonorum animi seu « efficere ut idoneo temporis spatio pietati vacet opifex » (Encycl. cit.). Tenentur ergo opificibus vel famulis suis opportunitatem concedere ut, absque difficultate, christiani hominis officia implere queant, ex. gr. assistentiam Sacro, annuam confessionem et communionem, quietem diei Dominicæ et festorum. Génicot ibid.

4° Correctionem fraternam exercere erga delinquentes. Crebrius autem ad id tenentur erga famulos vel operarios quam erga alias personas, propter speciale vinculum et inde natam maiorem efficaciam correctionis ad delinquentis emendationem. Cura tamen spiritualis ipsis, etiam erga famulos domesticos non incumbit. (Sanchez cons. mor. l. 5. c. 1, d. 17). Deinde a correctione facienda quandoque excusantur domini ob grave incommodum. Nam viros liberos non ex iustitia, sed ex sola caritate corrigere tenentur, caritas autem cum gravi incommodo non obligat (Sporer Th. Mor. t. III, in 4 Præc. Dec. n. 103).

Tale incommodum plerumque non aderit in corrigendis peccatis quæ palam in ipsa domo vel officina committuntur, ut sunt blasphemiae, turpia colloquia etc.; non raro occurret in corrigendis aliis vitiis, ex. gr. ancillæ amasium extra domum quærentis, operarii a Sacro audiendo abstinens, etc. Nam sæpe, præsertim in civitatibus, operarii et famuli vel ancillæ profitentur se nolle heris suis subiacere nisi ad quædam determinata opera peragenda, in rebus autem conscientiae suæ

manere independentes. Ideo monentibus dominis sæpe resisterent, et cum gravi incommodo dimittendi essent. Hæc de stricta obligatione : patet enim plurimum suadendum esse ut nulli famuli domestici recipiantur vel servantur nisi christianis moribus præditi. Génicot ibid.

5° Succurrere in necessitate positis. Hæc obligatio, nisi in contractu exprimatur vel lege civili imponatur, e sola caritate oritur, ideoque regulis de eleemosyna datis determinanda est. Sed advertendum est caritatem eo strictius obligare quo arctius cum aliquo conjungimur. Ideo facilius aderit officium succurrendi famulis vel operariis, præsertim diuturnis obsequiis cum hero constrictis, quam aliis gravi necessitate laborantibus. Génicot ibid.

Ad 2^m. Resp. 1° Non deliquit Linus operarios suos non exprobrando quod Ecclesiæ legem fregerint, satis enim eos monuit practice dum firmissime renuit petitioni Leonis satisfacere, et operariis mercedem tribuere. Attamen improbanda est ejus animi dispositio qua ipsi penitus indifferens est utrum operarii sui religionem teneant.

2° Deliquit, per se, contra charitatem tum omittendo correctionem fraternam erga suam ancillam, tum non monendo puellam ut curet christianam doctrinam addiscere et ad sacramenta se præparare.

Ad 3^m. Resp. Tenetur, per se, monere tum ancillam ut etiam extra domum honeste se gerat, tum puellam ut curet christianam doctrinam addiscere et ad sacramenta se præparare.

CASUS 48. — 13.

Rosalia detrahit de salario ancillæ suæ quoties hæc infeliciter aliquid frangit, aut ob ægritudinem debitum famulatum per aliquot dies præstare nequit. Hoc ægre ferens ancilla, exosam eam habet, et ex corde gaudet dum et illi aliquando accidit quod aliquid frangat aut per aliquot dies in lectulo detineatur ægritudine; insuper, quantum potest, occulte se compensat.

Quæritur 1° Quænam sint obligationes famulorum erga dominos?

2° Quomodo peccaverit ancilla in casu?

Ad 1^m. Resp. Famuli tenentur præstare dominis suis :

1° Ex 4° Decalogi præcepto : *reverentiam* tamquam capiti familiæ. Huc faciunt ea quæ universim de observantia erga personas in dignitate constitutas habet S. Thomas, 2, 2, q. 102, a. 1. Hinc famuli, si dominos aspernantur, irrident, si verbis contumeliosis in eos utuntur, si proterve et insolenter se gerunt, possunt pro ratione materiæ etiam graviter peccare contra observantiæ virtutem.

Debent ulterius dominis suis *obedientiam* in iis quæ ad familiæ gubernationem pertinent. Confer Theol. Mechl. De jure et just. n. 38, q. 9; Génicot, n. 355.

2° Ex 7° Decalogi præcepto : *Obsequium*, quod huc redit ut contractum initum fideliter impleant, secundum leges civiles et loci consuetudines. Nam famuli ad nulum aliud obsequium obligantur nisi quod necessarium est ut pactum a se initum rite, juxta domini directionem, impleatur. Génicot, n. 355.

Hinc pro ratione materiæ graviter contra justitiam peccare possunt famuli : a) si strenue non laborant aut tempus otio terunt; b) si ex culpabili incuria rebus domesticis detrimentum afferunt; si tamen absque culpa et præter intentionem, ex. gr. aliquid frangendo hero damnum causant, illud per se (absque speciali conventionem) reparare non tenentur; c) si familiæ secreta aliis

revelant, præsertim ubi ex eorum revelatione damnum sequatur. Noldin, n. 294.

Ad 2^m. Resp. 1° Exosam habendo dominam suam Rosaliam peccat contra charitatem erga proximum; et si internam illam dispositionem etiam externe manifestet, etiam facile peccabit contra reverentiam dominæ suæ debitam.

2° Quando ex corde gaudet dum etiam Rosaliæ aliquando accedit quod aliquid frangat, aut per aliquot dies in lectulo detineatur ægritudine, peccat contra charitatem erga proximum, si, ut in casu videtur contingere, de hoc gaudeat ut est malum Rosaliæ; secus si de hoc gaudeat ut est bonum Rosaliæ, quatenus scilicet hæc ex propriis adversis casibus discat aliorum miseri.

3° Quoad occultam compensationem ob retentam partem mercedis quoties aliquid infeliceiter seu absque sua culpa theologica fregerit, non est inquietanda, modo circa hoc absit specialis conventio. Elbel, n. 602.

4° Quoad occultam compensationem pro retenta parte mercedis quoties ob ægritudinem debitum famulatum per aliquot dies præstare nequiverit, distinguendum est. Tempus per quod ancilla nequivit ob ægritudinem famulatum præstare est notabile relate ad tempus ad quod contractus locationis-conductionis initus est, ut ex. gr. mensis relate ad annum, aliqui dies relate ad mensem; vel est modicum relate ad illud tempus, ut ex. gr. aliqui dies relate ad annum, unus vel alter dies relate ad mensem. *Si primum* non tenebatur Rosalia pro tempore infirmitatis, quo ancilla operas non præstitit, mercedem dare; nisi aliud specialiter sit conventum, vel consuetudo sit in contrarium. Unde tunc ancilla, per se, non poterat se compensare. Ratio assertionis est quia operas conducens non est censendus se obligasse ad solvendam mercedem pro tempore quo uti opera

personæ conductæ non potest, ob impedimentum quod tantum ex parte illius personæ se tenet. Reiffenstuel in lib. 3. Decret. tit. 18, nn. 97-99; Elbel, n. 603; S. Alph. lib. 3, n. 864. Theol. Mechl. De jure et just. n. 38, q. 7. Génicot, n. 256.

Dictum est tamen: nisi aliud specialiter sit conventum, vel consuetudo sit in contrarium. Contractus enim a conventionem legem accipiunt quæ omnino servari debet. Pariter etiam consuetudo observari debet: tum quia hæc legitime introducta vim legis habet; tum quia juxta consuetudinem locorum locatio-conductio fieri præsumitur, nisi aliud exprimatur textu claro. Reiffenstuel, ibid. n. 102. Tunc igitur per accidens potuisset ancilla se compensare.

Si secundum, stipendium integrum solvendum erat ancillæ. « Ratio est, quia cum omnes simus imbecilles homines infinitis morborum periculis subjecti, censetur tacite in locatione inclusum, ne ob quamvis brevem infirmitatem impedito servo merces detrahatur. Accedit consuetudo passim recepta, quæ juxta immediate dicta etiam in locatione attendi debet. » Reiffenstuel, ibid. n. 104. Ergo etiam tunc potuit ancilla sese compensare.

CASUS 49. — 14.

Andreas, erga propriam sponsam Bertam infidelis, sponsam Caji Catharinam vi oppressit, eamque gravidam effecit. Cajus hoc postea rescians, occidit eum in taberna, minime curans aliorum præsentiam; quæmobrem captus, incarceratus est et capite damnatus; quam tamen sententiam princeps pro more suo commutavit in perpetuam incarcerationem. Catharina ejus sponsa, nata prole, non valens opprobrium suum sustinere, vitam finivit in aqua. Berta vero et ipsa gravida ex Andrea, pharmacum sumpsit ad abortum procurandum; quod cum ei male successerit, et inde graviter decumberet, accersitus chirurgus fœtum adhuc viventem occidit in utero et extraxit ne moreretur mater.

Quæritur 1º Quid importet quintum Decalogi præceptum?

2º An aliquando licitum sit seipsum occidere aut mutilare?

3º An et quibus liceat occidere malefactores?

4º An aliquando liceat occidere innocentem?

5º Quid sit abortus et quinam incurrant excommunicationem latam in eum procurantes?

6º Quid ad singula in casu?

Ad 1^m. Resp. Quatenus negativum, prohibet directe et explicite homicidium, id est injustam tam proximi quam sui ipsius occisionem; indirecte vero et implicite omnem injustam læsionem, vulnerationem aut mutilationem corporis sive proprii, sive alieni, et consequenter ea omnia quæ proxime ad hæc disponunt, ut odium, dissensiones, etc. juxta illud (I Joan. III, 15): « Omnis qui odit fratrem suum homicida est ». Unde quoque ait S. Thomas (2, 2, q. 122, a. 6, ad 2): « omnia nocumenta quæ in personam proximi inferuntur, intelliguntur prohiberi in homicidio sicut in principaliori. »

Quatenus vero virtualiter est positivum, præcipit vitæ conservationem.

Ad 2^m. Resp. 1º « Directe se occidere numquam licet. » S. Alph., n. 367. Cfr. S. Thom., 2, 2, q. 64, a. 5. — Gury, n. 389, I.

Dicitur: *directe*, id est ipsam mortem intendendo ut finem aut medium ad finem.

Ratio potissima desumitur ex injuria quam suicida infert Deo qui solus est directus et absolutus humane vitæ Dominus.

Cfr. Lehmkuhl, n. 575; Costantini, n. 261. Theol. Mechl. de jure et just., n. 61, q. 1^a.

Quæstio agitur utrum exceptio aliqua admitti possit, nempe utrum ex *licentia* principis seu supremæ potestatis reipublicæ reo juste ad mortem damnato liceat seipsum occidere?

Dicitur ex *licentia*, nam omnes admittunt reum ad hoc neque condemnari neque obligari posse.

Nonnulli putant hanc exceptionem probabiliter admitti posse; « Verum, ait S. Alph. n. 369, Salmantieenses, n. 117, cum S. Thoma, Busenbaum, Suarez, Soto, Layman et communius negant, quia occisio sui ipsius, ut intrinsece mala, nec a iudice præcipi, nec a reo patrari potest ».

2º Licet aliquando seipsum *indirecte* occidere, seu aliquid facere aut omittere unde mors præter intentionem etiam certo sequatur, quando scilicet ipsa actio vel omissio non est in se mala et adest necessitas aut prævalens causa. Tunc enim mors non censetur voluntaria, nec potest imputari.

3º « Mutilatio, seu actio qua membrum aufertur, per se graviter illicita est, excepto tantum casu quo ad conservationem totius corporis necessaria est. Ratio est, quod homo non habet membrorum suorum dominium: ideo, nisi materiæ parvitas excuset, ut in amputanda particula digiti minimi, graviter læditur jus Dei in corpus nostrum. Exceptionis ratio est: quod partes postponi debent conservationi totius, ideoque homo, ut membrorum administrator, unum ex illis ad totius salutem abscindere potest. » Génicot, n. 363, IV, ubi vide hujus doctrinæ applicationem castrationi etc. Cfr. Theol. Mechl., n. 66, q. 2.

Ad 3^m. Resp. Cum distinctione; occisio enim malefactoris alia est vindicativa seu pœnalis, alia defensiva.

Loquendo autem de occisione vindicativa:

Dico 1º Licet supremæ auctoritati publicæ occidere malefactores.

Probatur a) ratione. « Supremæ enim auctoritatis publicæ est tum, ratione protegendorum jurium, securitatem publicam conservare et protegere, tum, ratione læsi ordinis reparandi, vindicativam justitiam exercere; utrumque, ut efficaciter fiat, requirit ut pœna mortis aliquando possit infligi. » Lehmkuhl, n. 837.

Idem probat S. Thomas, 2, 2, q. 64, a. 2, hoc modo :
 « Omnis pars ordinatur ad totum ut imperfectum ad perfectum ; et ideo omnis pars naturaliter est propter totum. Et propter hoc videmus quod si saluti totius corporis humani expediat præcisio alicujus membri, puta cum est putridum vel corruptivum aliorum membrorum, laudabiliter et salubriter abscinditur. Quælibet autem persona singularis comparatur ad totam communitatem sicut pars ad totum. Et ideo si aliquis homo sit periculosus communitati, et corruptivus ipsius propter aliquod peccatum, laudabiliter et salubriter occiditur, ut bonum commune conservetur. Modicum enim fermentum totam massam corrumpit, ut dicitur I Cor. V. 6. »

b) Scriptura : Exod. XXII, 18. « Maleficos non patieris vivere. » — Rom. XIII, 4. « Si autem malum feceris, time : non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est : vindex in iram ei, qui malum agit. »

Dico 2º Ex privata potestate, aut ex propria auctoritate societatis imperfectæ id nemini licet, ut nec patri, marito, hero. Lehmkuhl, n. 837.

Probatur ex S. Thoma (1. c. a. 3). « Sicut supra dictum est, occidere malefactorem licitum est inquantum ordinatur ad salutem totius communitatis, et ideo ad illum solum pertinet cui committitur cura communitatis conservandæ. Cura autem communis boni commissa est principibus habentibus publicam auctoritatem ; et ideo eis solum licet malefactores occidere, non autem privatis personis. »

Loquendo vero de occisione defensiva :

Dico 1º Licet non solum supremæ auctoritati publicæ, sed et unicuique contra malefactorem se vel etiam alium efficaciter defendere, etiam cum occisione invasoris, dummodo servetur moderamen inculpatæ tutelæ, et non fiat ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam.

Ratio est quia quisque habet jus conservandi vitam injuste vel cum jure non prevalente oppugnata; ergo potest eam defendere per se vel per alium, adhibitis mediis necessariis, et proinde etiam occisione invasoris si alio pacto eam conservare nequeat. Quod confirmatur jure canonico ubi Innocentius III cap. *Significasti nobis* XVIII, ait: « *Quamvis vim vi repellere omnes leges et omnia jura permittant* : quia tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam... » Cfr. S. Alph. n. 380 et 390; Costantini, n. 486, II.

Dicitur : dummodo servetur moderamen inculpatæ tutelæ, id est, dummodo voluntarie non fiat plus, moraliter, quam necessarium est ad finem obtinendum. Unde

a) Si vulnerando, aut mutilando aggressorem possum eum impotem facere, non licet eum occidere; et si absque vulneratione aut mutilatione possum finem obtinere, nequidem licet eum vulnerare aut mutilare. Quæ tamen moraliter intelligenda sunt, cum in talibus circumstantiis non ita omnia perpendi et moderari pro lubitu possunt. At semel fine obtento sive per fugam aggressoris, sive quia nocere jam non potest, cessat eo ipso aggressio et defensionis ratio.

b) Si fuga me salvare satis tuto possum, debeo fugere, nisi forte ex circumstantiis temporum et personæ multum probrosa vel damnosa sit. Quare clerici, religiosi semper fugam capere debent, si possunt; at viro nobili et officiali militi aliquando ad evitandum probrum licebit expectare aggressorem eumque prosternere. S. Alph., n. 381.

c) Occisio fieri non debet ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam.

Dico 2º Ob eandem rationem et cum iisdem limitibus licet unicuique res magni momenti tum suas, tum (saltem si rogetur) alienas efficaciter defendere, etiam

cum occisione invadentis malefactoris. Cfr. S. Alph., n. 383-392. Costantini, n. 486, II.

« Quod attinet ad cætera bona quæ non sunt magni momenti, licet ea vi defendere, et aliquando etiam licet arma sumere et se paratum ostendere ad propriam personam defendendam, si ille qui ea bona invadit, personæ vim inferat. — Notamus nefas esse interficere aggressorem famæ et honoris; tum quia honor et fama aliter potest defendi; tum... quia si id datum esset, frequens nimium esset cædium occasio, cum magno humanæ societatis detrimento. » Costantini, n. 486, II. Cæterum occisio aggressoris honoris vel famæ nil confert ad honorem vel famam personæ læsæ; unde prorsus absque ulla rationabili causa occideretur aggressor.

Ad 4^m. Resp. Cum distinctione. Occisio enim alia est directa, alia indirecta. Itaque

Dico 1° Numquam licet innocentem directe occidere, nisi Deus concedat.

Ratio assertionis est quia « numquam fieri potest, ut jus ullum ad bonum quodcumque sive privatum sive publicum, non modo probabiliter sed etiam certe obtinendum, prævaleat, ita ut occisio hominis innocentis possit licite adhiberi uti medium ad bonum illud. Id omnium consensu comprobatum est. Obstat enim ipsa dignitas humanæ naturæ, quæ unicum finem habet ipsum Deum, propter quem immediate creata est, et ad aliud bonum non potest uti medium adhiberi. Hinc ex. gr. non licet occidere hominem innocentem ut satisfiat tyranno qui urbem subvertere minatur: non licet obsides interficere, etsi qui eos miserunt, renuant fidem servare: non licet mulieri ad honorem servandum sive ad mortem vitandam curare ut fiat abortus, neque ei licet pharmacum sumere, sive uti alio quovis medio ad ipsam conceptionem impediendam, quod æstimatur veluti anticipatum homicidium ». Costantini, n. 486, I.

Ratio exceptionis est quia « cum Deus sit absolutus Dominus vitæ hominis, potest de ea disponere: si igitur Deus jubeat alicui alterum occidere, ei obediri debet, sicut obedivit Abraham (Gen. XXII) dum jussu Dei occidere voluit filium suum Isaac, et Israelitæ dum occiderunt parvulos urbis Jericho (Josue VI, 21) ». Theol. Mechl., n. 62, q. 3.

Dico 2° Licet aliquando innocentem indirecte occidere, seu aliquid facere aut omittere unde mors præter intentionem etiam certo sequatur, quando scilicet ipsa actio vel omissio non est in se mala et adest necessitas aut prævalens causa actum ponendi. Tunc enim mors non censetur voluntaria, nec imputatur.

Ad 5^m. Resp. 1° « Abortus definitur: ejectio fœtus humani immaturi ex utero mulieris: vel etiam magis determinate: expulsio ex utero materno concepti fructus, vitæ uterinæ, nondum vero extrauterinæ vitæ capacis. » Theol. Mechl. De censuris n. 17, q. 1.

Differt ab acceleratione partus quæ est ejectio fœtus qui jam extra uterum vivere potest, sed nondum plene maturus est.

Differt quoque ab operationibus embryotomica et eraniotomica quibus fœtus jam vitalis occiditur in utero, et deinde cadaver extrahitur.

2° Excommunicationem PRACTICE LOQUENDO incurrunt, secuto tamen effectu, illi soli, alii quam ipsa mater, qui abortum striete dictum, *nomine proprio* sive per se sive per alium directe procurant.

Dicitur: *practice loquendo*, quia speculative disputatur utrum ipsa mater abortum sive per se sive per alium directe procurans incurrat excommunicationem; item utrum mandatarii, puta medicus vel obstetrix, abortum directe procurantes ex mandato matris vel alius cujuscunque, incurrant excommunicationem; et ideo etiam dicitur: *nomine proprio*.

« Stante controversia, tum matres, tum mandatarii non possunt de excommunicatione damnari, saltem usque dum per authenticam declarationem de contrario non constet. » Theol. Mechl. De censuris, n. 17, q. 2. Cfr. Haine annot. in Constit. Apost. Sedis III, 2; Constantini, n. 994, V. Berardi, n. 883, et 1262 (editio anni 1884); Lehmkuhl, n. 970; Génicot II, q. 608.

Ad 6^m. Resp. 1° Andreas vi opprimendo Catharinam peccat graviter non tantum contra castitatem, sed et contra charitatem per scandalum directum, et contra justitiam erga ipsam Catharinam.

Sunt qui putant eum etiam peccare contra justitiam erga propriam sponsam et erga sponsum Catharinæ; sed probabile est circumstantias illas esse tantum aggravantes, cum sponsus per sponsalia nullum acquirat jus in corpus alterius. (Cfr. S. Alph. lib. 3, n. 447.)

2° Cajus occidens Andream peccat gravissime, quia committit verum homicidium, ut constat ex responso ad 3^m quæstionem.

3° Cajus fuit juste capite damnatus, ut constat ex responso ad 3^m quæstionem.

4° Utique jus habet Princeps pœnam mortis commutandi in perpetuam incarcerationem; ad hoc tamen requiritur motivum honestum seu finis bonus et conveniens. Sed in casu dicitur: *pro more suo* quo videtur significari quod ita semper vel saltem ordinarie facit Princeps; hoc autem indubie est contra bonum commune et vergit in destructionem societatis. Dum enim homicidarum vitæ semper vel etiam ordinarie tantum pareitur, naturaliter inde paulatim sequi debet scelestos homines parum aut nihil jam homicidio deterri, innocentium occisiones indies multiplicari, et omnem demum subditis deesse securitatem quoad vitam et bona.

5° Catharina peccat graviter seipsam occidendo, quia jura divini dominii graviter lædit, et infelicem pro-

lem in maxima necessitate derelinquit. Cfr. Lehmkuhl, n. 575. Costantini, n. 261. Peccat etiam graviter contra suiipsius dilectionem.

6° Berta abortum sibi procurando excommunicationem quidem *practice loquendo* non incurrit, ut vidimus in responso ad 5^m quaestionem; attamen peccat graviter etiamsi foetus *supponatur* adhuc inanimatus. Si foetus animatus est, hoc est idem ac vitam ei adimere: cum enim foetus solum in utero matris vivere possit, eum extra uterum collocare idem est ac positiva actione ei vitam auferre; ac proinde abortum intendere idem est ac foetus occisionem intendere. Atqui nullum jus potest prevalere, ita ut occisio hominis innocentis possit licite intendi. Et quidem hoc non licere ad salvandam matrem alias certo perituram, constat ex responso S. Officii 25 Jul. 1895, ad casum propositum ut sequitur: Titius medicus, cum ad praegnantem graviter decumbentem vocabatur, passim animadvertibat letalis morbi causam aliam non subesse praeter ipsam praegnationem, hoc est foetus in utero praesentiam... Ut matrem a certa et imminente morte salvaret... viam procurandi abortum ipse inibat, adhibitis mediis et operationibus per se atque immediate non quidem ad id tendentibus, ut in materno sinu foetum occideret, sed solummodo ut vivus, si fieri posset, ad lucem ederetur, quamvis proxime moriturus utpote qui immaturus omnino adhuc esset. — Ad hunc igitur casum S. Officium respondit: enuntiatae operationes in dictis circumstantiis instaurari tuto non posse.

Ad dubium: « Utrum aliquando liceat e sinu matris extrahere foetus ectopicos adhuc immaturos, nondum exacto sexto mense post conceptionem?

Feria IV die 5 Martii 1902 respondit S. Off.: Negative, juxta Decretum fer. IV. 4 Maji 1898, vi ejus foetus et matris vitae quantum fieri potest, serio et opportune providendum est: quoad vero tempus, juxta

idem Decretum, orator meminerit, nullam partus accelerationem licitam esse, nisi perficiatur tempore ac modis quibus ex ordinarie contingentibus matris ac foetus vitæ consulatur ».

Quodsi foetus inanimatus, sed tamen vivus est, non committitur quidem proprie dictum homicidium, sed tamen peccatum mortale, eo quod contra finem naturæ destruitur inchoata generatio. Ideo damnata est ab Innocentio XI, hæc propositio (34) : « Licet procurare abortum ante animationem foetus, ne puella deprehensa gravida occidatur aut infametur. » Noldin, n. 335.

Dictum est « si foetus inanimatus, sed tamen vivus est. Sed notandum quod secundum sententiam hodie communem foetus habet animam rationalem a primo conceptionis instanti, seu ab eo momento quo ovulum femineum a spermatozoidis masculinis fecundatur. Ideo statim obtinet jus ad vitam, capax est baptismi recipiendi etc. Quare prorsus dimitti solet distinctio inter foetum animatum et foetum inanimatum, quam antiquiores theologi morales et ecclesiasticæ leges de abortu faciebant, scholasticorum placitis adhærentes. » Génicot, n. 374.

7º Accersitus chirurgus qui foetum adhuc viventem occidit in utero et extrahit ne moreretur mater, non incurrit quidem excommunicationem, quia proprie non procurat abortum, etiamsi in hoc procedat fortasse proprio nomine : ut vidimus in responso ad 5^m quæst. « Pœnas abortus non incurri nobis videtur, ait Waffelaert, De just. t. 2, n. 99, ab iis qui partum accelerant etiam absque motivo sufficiente, *nec ab iis qui embryotomica operatione foetum jam vitalem occidunt* ; sed pœnis homicidii teneri qui foetum occidunt nobis indubium est. »

Attamen graviter peccat foetum adhuc viventem occidendo in utero matris. Ratio est, quod ita directe intenditur mors infantis, quod ut supra dictum est in

responso ad 4^m quæstionem numquam licet. Probatur etiam ex responsis S. Officii 28 Maji 1884 et 19 Augusti 1888, quorum posterius ita sonat : « In scholis catholicis tuto doceri non posse licitam esse operationem chirurgicam quam craniotomiam appellant... et quamcumque chirurgicam operationem directe occisivam fœtus vel matris gestantis. » Sequitur etiam a fortiori ex propositione 34 damnata ab Innocentio XI : « Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravis occidatur aut infametur. »

CASUS 50. — 15.

Orta contentione inter duos milites ratione ludi alearum, unus alterum provocavit ad singulare certamen illico peragendum in loco parum distant. Id audiens clericus, cito eo se contulit, ob solum finem impediendi certamen; frustra tamen, siquidem milites, ejus precibus et clamoribus inflexibiles, ad invicem dimicarunt, et coram clerico unus alterum interemit.

Quæritur 1° Quid et quotuplex sit duellum ?

2° Quomodo duellum se habeat ad quintum Decalogi præceptum ?

3° Quasnam pœnas Ecclesia statuerit quoad duellum ?

4° An in proposito casu occisus sepeliri possit in loco sacro, et tam occisor in excommunicationem, quam clericus incurrerit in irregularitatem ?

Ad 1^m. Resp. Duellum prout in jure accipitur et in ordine ad censuras ecclesiasticas definitur : Singulare certamen armis lethalibus ex condicto susceptum.

Dicitur : *singulare certamen*; nempe eo sensu quod singuli singulos adoriantur, licet forte hinc inde stent duo vel tres dimicaturi : quod tamen hodie obsolevit.

Ad verum duellum constituendum nihil refert quem ob finem suscipiatur : spectaculi, virtutis ostendendæ, vindictæ, honoris reparandi, exercitationis causa.

Dicitur : *armis lethalibus*, talibus scilicet ut certamen fiat « cum periculo occisionis, mutilationis *vel vul-*

neris, » ut habet Ferraris v. Duellum n. 1; seu, « armis ad occidendum sive graviter vulnerandum aptis », ut habet Lohmkuhl Theol. mor. vol. 1, n. 850. Neque duelli rationem destruunt cautelae adhibitae ne mors aut mutilatio aut gravis vulneratio accidant. Sacra enim Congregatio concilii respondit 9 Aug. 1890 poenis duellantium obnoxiosos esse ineuntes duella qualia interscholares Germaniae instituuntur: qui, ut exposuerat Episcopus Wratislaviensis, parvo tantum cultro utentes et cæteris corporis partibus bene tectis, sibi in faciem incisionem seu vulnus inferunt; in his ergo duellis, eodem teste Episcopo, nec mors nec mutilatio intenduntur, rarissime autem et nonnisi per accidens, ex imprudentia aut ex alia causa duello extrinseca, alterutra contingit. (Nouv. Revue Théol. tom. 22, p. 582).

Dicitur: *ex condicto susceptum*. Essentialis est hae duelli conditio ut inter partes convenerit de loco et tempore confligendi; nam per hanc circumstantiam duellum differt a rixa, quæ, saltem pro alterutro e pugnantibus, ex improvise contingit. Si contra morem, *arma* determinarentur tantum in loco pugnae, malitia moralis esset prorsus eadem, neque talem præviam determinationem videntur Romani Pontifices habuisse ut essentialem: nam ut duellantes puniunt « illos qui ex condicto, *statuto tempore, in loco convento* monomachiam commiserint ». (Greg. XIII, Const. *ad tollendum*). Nihilominus multi censent poenas ecclesiasticas non incurri ab iis qui antea arma non designaverint (S. Alph., n. 401; Ball. P., n. 103), quia jam deest duellum quale communiter contingit. Nam, aiunt, Romani Pontifices censendi sunt intendisse duella qualia communiter fiunt et *usum detestabilem* (Conc. Trid. Sess. 25, de ref. c. 19) constituunt. Cfr. Génicot, n. 379.

Hinc sequitur inter conditionem duelli et ipsum certamen intercedere debere aliquod temporis spatium.

Quare a pœnis ecclesiasticis, saltem probabiliter, excusantur qui se ad pugnandum in tali loco provocant statimque illuc pergunt. Ball. P., n. 105. Génicot, n. 379.

«Ad essentiam duelli minime requiritur ut fiat adhibitis *patrinis*, misso utrimque provocationis libello etc.: neque ut fiat ex vindicta. Nam communiter verum duellum censeretur, etiamsi fierit spectaculi aut virtutis ostendendæ gratia et sine his accidentalibus solemnitatibus.» Génicot, n. 379.

2º Duellum est :

a) Fatale aut non fatale prout usque ad alterutrius internecionem dimicatur, aut prima alterutrius sanguinis effusione finitur.

b) Solemne aut simplex prout fit cum certis solemnitatibus, scilicet litteris provocatoriis et adhibitis *patrinis* etc., aut absque his committitur.

c) Publicum aut privatum, quod Haine (q. 138) eodem sensu intelligit ac solemne aut simplex; alii vero ut Lehmkuhl (n. 850) duellum dicunt publicum aut privatum prout suscipitur ex publica auctoritate aut privato nomine.

Utile videtur notare sequentia ex Constitutione Ben. XIV *Detestabilem* 10 Nov. 1752: « Ut antiquiora mittamus Prædecessorum Nostrorum... adversus singulares pugnas decreta, extant recentiores Apostolicæ Sedis Constitutiones, quibus Romani Pontifices Julius II (const. « Regis pacifici »), Leo X (constit. « Quam Deo et hominibus »), Clemens VII (constit. « Consuevit Romanus Pontifex »), ac demum Pius IV (const. « Ea quæ a Prædecessoribus »), gravissimas pœnas antea statutas confirmarunt, aliasque de novo addiderunt, contra duellantes *ex quacumque causa*, etiam per sæculares Regionum aut Locorum leges forsā permissa, adjecta infamia, bonorum proscriptione, etiam adversus

complices ac participes, et qualemcumque operam iisdem præbentes.

§ 1. Tridentina vero Synodus (Sess. 25, Cap. 19 de reform.) latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores, et Reges, Duces, ac Principes, cæterosque Dominos temporales, si locum ad Monomachiam in terris suis concesserint. — Committentes vero pugnam, eorumque patrilios, excommunicationis... necnon perpetuæ infamiae poenam incurrere statuit; et si in ipso conflictu decesserint, ecclesiastica sepultura perpetuo carituros decrevit.

§ 2. Cum vero præfatis saluberrimis legibus judicialia dumtaxat, ac solemnia duella comprehensa, ac proscripta viderentur..., Gregorius Papa (constit. « ad tollendum ») hujusmodi poenas adversus eos omnes extendit, qui *nedum publice, sed etiam privatim ex condito, statuto tempore et loco monomachiam commiserint*, etiamsi nulli patrini, sociiive ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullæve provocatoriæ Litteræ, aut denunciationis chartulæ præcesserint.

§ 3. Denique... Clemens Papa VIII... Apostolicas Romanorum ante se Pontificum leges omnes, et poenas in eis statutas, sua constitutione, quæ incipit « Illius vices » data XVI Kal. Septembris anno 1592 diserte complexus, easdem extendit ad omnes non solum duello certantes, sed etiam provocantes, suadentes, equos, arma, commeatus præbentes, comitantes...; socios, patrinos, de industria spectatores, fautores, criminis demùm participes, illudque permittentes, vel, quantum in ipsis est, non prohibentes, ac delinquentibus veniam et impunitatem concedentes, quique se prædictis quomodo immiscuerint; etiamsi neque pugnae effectus, neque accessus ad locum sit subsequutus.

§ 4. His autem sapienter, tam apertè, atque perspicuè ab Ecclesia, et ab Apostolica Sede constitutis,

dubitari jam nullo modo posse videbatur, quin duella omnia, tam publica, quam privata, et naturali, et divino, et ecclesiastico jure, prorsus illicita, vetita, atque damnata censeri deberent. Sed nonnulli earum legum interpretes, per benignitatis speciem humanis pravisque cupiditatibus plus æquo faventes, Apostolicas Sanctiones ad corrupta hominum judicia inflectentes, ac temperantes etc. »...

Ad 2^m. Resp. Omne duellum sive fatale sive non fatale, sive solemne sive simplex, sive publicum sive privatum est grave peccatum contra quintum Decalogi præceptum.

Probatur. Omnis duellans se confert, *ex condicto*, ad locum certaminis, ut ibi adversarium lethalibus armis impetat, et adversi similis impetûs periculum subeat. Minime igitur agitur hic de mera defensione contra inexpectatum aggressorem injustum; sed agitur de mutua aggressionem post præviam conventionem circa locum et tempus certaminis. Hæc autem mutua aggressio sive privata auctoritate fiat, sive publica, illicita est *ex quinto Decalogi præcepto*.

Illicita est si auctoritate privata fiat, quia nullus privatus homo potestatem habet in corpus aut membra alterius, nullus est propriæ vitæ aut membrorum suorum dominus. Unde in hoc supposito uterque aggressor peccat tum injuste impetendo adversarium, tum seipsum absque justa causa periculo exponendo.

Illicita est quoque etiamsi auctoritate publica fiat sive ob bonum privatum, sive ob bonum commune.

Non licet ob bonum privatum, puta ad finiendam litem privatam, ad manifestandam veritatem, innocentiam, objecti criminis purgationem, prout olim fieri consuevit: *tum* quia princeps non habet potestatem in vitam aut membra innocentium; *tum* quia duellum est medium inutile ad hos fines, cum in illo æque cadere

possit innocens ac nocens; unde veritatis manifestatio expectatur vel a diabolo, et est superstitio, vel a Deo, et est tentatio; *tum* quia præsto est aliud medium multo aptius, nec periculum vitæ humanæ involvens, scilicet iudicium legitimum.

Neque licet ob bonum commune, seu ad bellum finiendum: nam, quantacumque sint unius jura et alterius injuria, ex ipso tamen conducto duelli, seu eo ipso quod communi consensu decidant rem duello finire, inique et injuste agnoscitur utrique certanti æquale jus ad impugnandum adversarium.

Insuper, quando æqualia sunt, vel saltem per duelli conductum æqualia finguntur utriusque adversarii jura, dimicare non licet, quia ex utraque parte est bellum injustum, cum uterque conetur adversarii jura una cum vita arripere.

Sunt qui dicunt licitum esse duellum si iudex, quamvis male, deferat duobus reis mortis duellum, ut victori vita condonetur: quia tunc hoc faciunt ut sententiæ quoad substantiam justæ executores. Sed falsum est hoc licere: nam hoc duellum, cum in eo, sicut cæteroquin in omni vero duello, concedatur jus cruentæ defensionis, involvit cruentam defensionem rei contra executorem, seu contra publicam potestatem; qui autem potestati resistit, Dei ordinationi resistit, et ipse sibi damnationem acquirit. (Rom. XIII, 2). Cfr. S. Thom. 2, 2, q. 69, a. 4.

Ad 3^m. Resp. 1° Excommunicatio latæ sententiæ R. Pontifici reservata, statuta in « duellum perpetrantes, aut simpliciter ad illud provocantes, vel ipsum acceptantes, et quoslibet complices, vel qualemcumque operam aut favorem præbentes, necnon de industria spectantes, illud permittentes, vel, quantum in illis est, non prohibentes, cujuscumque dignitatis sint, etiam regalis vel imperialis » Bulla « Apostolicæ Sedis ». 12 Oct. 1869.

2° Privatio sepulturæ ecclesiasticæ, quæ olim tantum contrahebatur, si in ipso conflictu decesserant, ut statuit Concilium Tridentinum (sess. 25, c. 19 de refor.); sed postea Benedictus XIV in Constitutione « Detestabilem » § 9, decrevit « hanc pœnam incurrendam perpetuo fore etiam ante sententiam iudicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive duellum publice, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta pœnitentiæ signa dederit, atque a peccatis et censuris absolutionem obtinuerit ».

3° Occidentes vel mutilantes hominem in duello sunt irregulares ex delicto. Imo, etiamsi occisio vel mutilatio locum non habeat, contrahitur tamen irregularitas ex infamia juris a duellantibus eorumque patrinis. (Concil. Trid. sess. 25, c. 19 de reform.).

Ad 4^m. Resp. 1° Potest occisus sepeliri in loco sacro, et occisor non incurrit in excommunicationem. Isthæc enim pugna inter duos hos milites rigore duellum dici non potest, eo quia in rixa et calore iracundiæ unus incitavit alterum, et statim ambo se contulerunt ad pugnandum, unde infertur non præmeditate, nec prævia conventionione eos ad invicem dimicasse; privatio autem ecclesiasticæ sepulturæ, et excommunicatio sunt pœnæ graves, statutæ contra vere et proprie duellantes, adeoque, cum simus in materia odiosa, eos tantum afficiunt, qui verum duellum commiserunt. Ergo non milites in casu.

2° Clericus non contraxit irregularitatem, quia inter-necionis alterius nullo modo particeps fuit; non enim contulit opem, non consilium, non mandatum, non denique quidquam, quod in homicidium, ab altero milite perpetratum, influxerit; quinimo rixantes ad pacem hortatus est; quantum in ipso erat, eosdem dissuasit, ut abstinerent a pugna, uno verbo, fecit, quan-

tum potuit, ut ab eis omne malum averteret, simulque eos reconciliaret. Nec obstat, quod fuerit præsens homicidio; præsencia enim, ob quam contrahitur irregularitas, ea est, qua quis homicidæ assistit, ut ipsum defendat, quando opus sit, vel illum non prohibet a cæde, dum potest, vel denique sua præsencia illum audaciorum, ac fortiozem reddit; talis autem non fuit præsencia clerici in casu; ergo. Cfr. Lambertini Casus conscientiae tom. I, p. 433, (editio anni 1775).

CASUS 51. — 16.

Flavius singulis fere diebus dominicis sub vespere usque ad mediam noctem in cauponis computationem protrahit quin tamen unquam rationis usum abjiciat, licet capitis gravamen experiatur et aliquando pedibus titubantis incedat. Cum sociis autem potitando in blasphemias erumpere, verba graviter turpia proferre, vel obscenas cantilenas decantare solet, uti bibulis mos est.

Quæritur 1° Quid et quotuplex sit ebrietas?

2° Quale et quantum peccatum sit ebrietas?

3° An graviter peccare soleat Flavius in casu; et an possit absolvi quin cauponas derelinquat?

Ad 1^m. Resp. 1° Ex S. Thoma (2, 2, q. 150, a. 1) ebrietas dupliciter potest accipi: uno modo prout significat ipsum defectum hominis, qui accidit ex inordinata sumptione potus inebriativi, ex quo fit ut non sit compos rationis, et secundum hoc ebrietas non nominat culpam, sed defectum consequentem ex culpa; alio modo ebrietas potest nominare actum quo quis in hunc defectum incidit, et definiri potest: *inordinata potatio usque ad violentam privationem usus rationis*; et sic ebrietas ponitur esse peccatum, et continetur sub gula, sicut species sub genere; dividitur enim gula in comes-

sationem et ebrietatem, de quibus loquitur Apostolus ad Rom. XIII, 13.

Dicitur : *inordinata potatio*. Ex S. Thoma (1. c. a. 2, ad 3^m) : « cibus et potus est moderandus secundum quod competit corporis valetudini. Et ideo sicut quandoque contingit, ut cibus vel potus, qui est moderatus sano, sit superfluous infirmo, ita etiam potest e converso contingere ut ille qui est superfluous sano, sit moderatus infirmo. Et hoc modo cum aliquis multum comedit vel bibit secundum consilium medicinae non est reputandus superfluous cibus vel potus. » Itaque ex S. Thoma ad peccatum ebrietatis non sufficit quod potatio scienter fiat usque ad violentam privationem usus rationis, sed requiritur ut haec potatio sit immoderata seu inordinata, nempe, ut non fiat ex justa causa ob quam possit quis permissive se habere ad malum effectum, privationem scilicet usus rationis, qui praeter intentionem agentis sequitur.

Dicitur : *usque ad violentam privationem usus rationis*. Effectus immediatus inebriantis potationis est relaxatio nervorum et sopor sensuum, ex quibus tamquam effectus privatio usus rationis consequitur. Porro, potatio usque ad soporem sensuum in se indifferens est, sed potest esse mala, quatenus inducit privationem usus rationis ; nimirum, quando potatio illa fit sine justa causa, v. g., solius voluptatis causa, mala est, quia violentam turbationem rationis sine gravi causa inducere non licet. Quando vero fit ex gravi causa, mala non est, modo damnum temporariae privationis usus rationis a bono propter quod illud permittitur, sufficienter compensetur, et turbatio rationis non intendatur. Simili modo philosophandum est de licitate opii, aetheris, chloroformii et similium : eorum nempe effectus immediatus est sopor sensuum, ex quo privatio usus rationis consequitur : porro sopor iste sensuum licite adducitur

ad obtinendum effectum bonum satis gravem, etsi præter intentionem sequatur effectus malus, violenta turbatio rationis. Cfr. Noldin, Tom. I, n. 308.

2° Ebrietas alia est perfecta, quæ scilicet penitus aufert usum rationis et proximam potestatem ad illum; alia est imperfecta, quæ scilicet non aufert penitus usum rationis, quem tamen incommodat.

Ebrietate *perfecta* laborare censetur: a) qui amplius distinguere nescit inter bonum et malum; b) qui sequenti die non recordatur rerum notabilium, quas in ebrietate dixit aut fecit; c) qui facit ea, quæ sui compos numquam facit, ut si alias probus tunc blasphemet, turpia dicat aut faciat, rixas moveat etc. Sunt tamen qui hoc faciunt dum semiebrii sunt.

Ebrietas erit *imperfecta*, si solummodo phantasia parumper turbata est, lingua titubat, pedes vacillant, oculi duplicata aspiciunt, objecta, domus, fenestræ circumferri videntur.

Ad 2^m. Resp. 1° Ebrietas est peccatum directe oppositum sobrietati quæ, ut dicit S. Thomas (2, 2, q. 149, a. 2), « est specialis virtus qua removemus speciale rationis impedimentum ex nimio potu vini proveniens ». Sub nomine vini autem intelligitur omnis potus inebrians.

2° Ebrietas *perfecta*, si fuerit plene voluntaria, est peccatum mortale, ut patet ex scriptura, ubi ebrietas recensetur inter peccata, quæ excludunt a regno Dei. (Gal. V. 21): » Ebrietates... et his similia... qui talia agunt, regnum Dei non consequentur ».

Probatur etiam ratione, quia graviter rationi repugnat, quod homo absque gravi causa ponat actionem ex qua novit secuturum esse ut violenter privetur non solum actuali usu rationis, sed etiam propinqua potestate ad illum usum quo operatur secundum virtutem et peccata declinat. « Adde pericula malorum, quæ ex

ebrietate nata sunt sequi. Unde quoque S. Thomas, qui primum docuerat (de malo q. II, a. 8, ad 3; et q. VII, a. 4, ad 1) ebrietatem per se et ex genere suo esse peccatum veniale, per accidens autem mortale, hanc sententiam postea retractavit. » Haine, q. 60.

3° Ebrietas *imperfecta* per se veniale peccatum non excedit.

Ad 3^m. Resp. Quoad 1^m. Affirmative; non quidem ratione ebrietatis cum nunquam rationis usu privetur, et proin nunquam ex hoc capite graviter peccet: sed in blasphemias erumpendo absque dubio graviter peccat. Quod autem etiam soleat graviter peccare, eo quod verba graviter turpia proferre vel obscœnas cantilenas decantare soleat, ut bibulis mos est, de hoc non constat *certo*, attamen valde probabile est. « Dicendum II, ait S. Alph. lib. 3, n. 426, quod loqui turpia ob vanum solatium, sive jocum, de se non est mortale... nisi audientes sint ita debiles spiritu, ut scandalum patiantur... aut nisi verba sint nimis lasciva, ut addunt Salmanticenses c. 3, n. 19. Hinc notant n. 20 cum Dicastillo dieteria turpia, quæ proferuntur a messoribus, vindemiatoribus et mulionibus, non esse mortalia, quia ludere dicuntur, et audiuntur. Ita etiam loquitur S. Antoninus p. 2, tit. 5, c. 1, § 8, dicens: ubi talia verba turpia dicuntur ex quadam levitate ob solatium, *quamvis de se non sint mortalia*..., tamen potest esse mortale ratione scandali, ut cum audientes sint debiles spiritu, et verba essent multum lasciva. Idem dicendum de facientibus, vel cantantibus cantilenas plenas lasciviis. »

Quoad 2^m Distinguendum. Vel enim in solis cauponis solet ita se gerere Flavius, ita ut cauponæ sint illi occasio proxima peccati mortalis, et tunc non potest absolvi quin aut occasionem relinquat, aut saltem periculum peccandi removeat; vel etiam extra cauponas solet eadem facere; et tunc habendus est ut consuetudi-

narius potius quam ut occasionarius, et potest absolvi quin cauponas, quæ tunc ad rem nihil conferunt, derelinquat, modo tamen de cætero sit bene dispositus et peccatum vitare sincere promittat.

CASUS 52. — 17.

Legitur C. XIX, 4 seqq. libri Genesis: « Viri civitatis vallaverunt domum a puero usque ad senem, omnis populus simul. Vocaveruntque Lot, et dixerunt ei: Ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ illos huc, ut cognoscamus eos. Egressus ad eos Lot, post tergum occludens ostium, ait: Nolite, quæso, fratres mei, nolite malum hoc facere. Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum; educam eas ad vos, et abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei. »

Quæritur 1º Quid sit peccatum carnale contra naturam et quotuplex sit?

2º Unde nomen Sodomix? Quomodo Sodoma ob crimina sua periit? et quomodo Lot fuerit inde liberatus?

3º Quomodo peccaverit Lot offerendo Sodomitis filias suas abutendas et cujusnam gratia fuerit liberatus ab universali interitu urbium?

Ad 1^m. Resp. Peccatum carnale contra naturam est proprie actus libidinosus pervertens ordinem actus carnalis a natura institutum et aptum ad generationem.

Porro ille ordo naturalis hæc quatuor requirit: 1º concubitus duorum; 2º eandem in utroque naturam specificam; 3º diversitatem sexuum; 4º modum connaturalem concumbendi.

Hinc ex S. Thoma (2, 2, q. 154, a. 11) sunt quatuor species peccati contra naturam; 1ª si absque omni concubitu, causa delectationis venereæ, pollutio procuretur, quod est immunditia seu mollities; 2ª si fiat per concubitus cum re diversæ speciei, v. g. cum bestia aut dæmone, quod vocatur bestialitas; 3ª si fiat per concubitus ad indebitum sexum, id est, ad eundem, puta

masculi ad masculum, feminae ad feminam, quod dicitur sodomiticum vitium; 4^a si servato debito sexu non servetur modus naturalis concumbendi unde impediatur generatio. Hoc autem contingit :

a) Si non servetur debitum vas, quod vocari solet sodomia imperfecta.

b) Si, servato etiam debito vase, adhibeatur instrumentum quo impeditur quominus semen intra matricem perveniat.

c) Si vir, copula facta naturali modo, statim ac seminis effusionem proximam esse advertit, se retrahit, ut extra vas semen effundat; et hoc proprie vocatur onanismus.

« Inter vitia quæ sunt contra naturam, infimum locum tenet peccatum immunditiæ, quod consistit in sola omissione concubitus ad alterum. Gravissimum autem est peccatum bestialitatis, quia non servatur debita species... Post hoc autem est vitium sodomiticum, cum ibi non servetur debitus sexus. Post hoc autem est peccatum ex eo quod non servetur debitus modus concumbendi; magis autem si non sit debitum vas, quam si sit inordinatio secundum aliqua alia pertinentia ad modum concubitus » (S. Thom. 2, 2, q. 154, a. 12 ad 4).

Ad 2^m. Resp. Sodomia nomen suum accepit a Sodoma, civitate quæ in tanti criminis pœnam, igne et sulfure de cœlo delapsis, fuit una cum incolis suis tota consumpta. Inde autem liberatus fuit Lot ab angelis qui apprehendentes manum ejus, et manum uxoris ac duarum filiarum ejus, eduxerunt eum et posuerunt extra civitatem; inde autem progressus in Segor salvus factus est cum duabus filiabus, non vero cum uxore, quia hæc in via respiciens post se, versa est in statuum salis. Genesis XIX.

Ad 3^m. Resp. Quoad primam partem quæstionis.

« Ille vir justus, inquit Augustinus (lib. contra men-

dae. c. 9), aliena timendo peccata, quæ nisi consentientes inquinare non possunt, perturbatus, non attendit suum, quo voluit subdere filias libidinibus impiorum etc. ».

Peccavit autem, nisi excusetur ignorantia aut actus imperfectione ob animi perturbationem :

1° Quia filiarum suarum famæ et pudicitiae, ac consentiendi in actum venereum periculo, magis consulere et prospicere (utpote pater) debuit, quam hospitum externorum ; esto, ii viri sancti et prophetæ essent. Directe enim repugnat paterno officio et charitatis ordini tale quid *permittere* in suis, ut servetur extraneus. « Si quis suorum, et maxime domesticorum, curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior » I Tim. V, 8.

Enormius igitur erit patris crimen ad id *inducere* etc.

2° Lot non erat dominus corporum et pudicitiae filiarum suarum ; neque potest quisquam ita alterius corporis et pudicitiae esse dominus ut ipsi liceat eis uti et abuti, eaque aliis utenda et abutenda præbere ; hoc enim supponit luxuriam tum naturalem, tum contra naturam esse licitam ; quod non est. Hinc gravissimam fecisset Lot filiabus suis injuriam, si contra earum voluntatem eas impiis Sodomitis abutendas præbuisset. Hoc tamen important hæc sua verba : « Habeo duas filias..., *educam* eas ad vos, et abutimini eis sicut vobis placuerit. »

Sed neque poterant filiae in hac oblatione consentire, et patri obedire ; nulla enim ratione cohonestari potest quod puella aut femina quæcumque masculis sese offerat ut omnes tam conjugati quam non conjugati libidinem suam in eam expleant quacumque luxuria sive naturali, sive contra naturam.

Insuper, docent quidem theologi licite subinde suaderi peccatum minus ne committatur majus ; attamen

cavent 1° ne id fiat cum injuria tertii; 2° ne quis suadeat istud, ad quod alter nequaquam erat determinatus. In utroque enim casu non suaderetur minus malum sed majus, cum suaderetur peccatum addendum peccato. Nam quando aliquis determinatus est ad aliquod crimen perpetrandum, jam eo ipso coram Deo hujus criminis reus est, juxta illud Christi : « Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo » (Matth. V, 28); unde si quis talem inducit ad aliud malum seu peccatum, minus quidem priori, sed quod in priori non materialiter simul et formaliter continetur, ut pars in toto, jam inducit eum ad novum peccatum priori addendum; ergo non ad minus sed ad majus malum : majus quippe est utrumque simul quam utrumlibet unum. Primum peccatum jam totum in corde et coram Deo existens potest quidem deleri per veram pœnitentiam, non vero per aliud subsequens minus peccatum quod ejus locum teneat. Quod autem primum peccatum actu externo compleatur, hoc potest quidem alicui maximum incommodum, imo etiam vitæ aut gravissimi peccati periculum afferre, sed hunc materiale effectum non licet ullo formali peccato redimere seu vitare; non enim facienda aut suadenda sunt mala ut veniant bona.

Principium igitur a theologis positum quod scilicet subinde liceat suadere minus malum ne committatur majus ab eo qui determinatus est ad illud majus committendum, catenus tantum verum est quatenus suadetur unius ejusdemque peccati jam statuti diminutio quoad ejus externam executionem, ut si determinato ad alterius occisionem suaderet quis ut saltem illius vitæ parcat; aut si determinato ad aliquem magnâ pecuniæ summâ spoliandum suaderem ut notabilem saltem illius pecuniæ partem infelici spoliando relinquat.

Itaque sodomitis jam determinatis ad peccatum

sodomiae perfectae non potuit Lot absque gravi peccato suadere ut potius abutantur puellis; adderent enim sodomiae perfectae sodomiam imperfectam et fornicariam constuprationem; item volentibus injuriam inferre hospitibus non potuit Lot absque gravi peccato suadere ut potius injuriam inferant puellis, addendo ita novam injustitiam effectivam erga puellas priori injustitiae affectivae erga hospites.

Quoad 2^m quaestionis partem respondeo cum scriptura: « Cum enim subverteret Deus civitates regionis illius, *recordatus Abrahæ, liberavit Lot* de subversione urbium in quibus habitaverat. » Notat Fillion: « L'Écrivain sacré revient à Abraham pour lui attribuer, après Dieu, le salut de Lot. Recordatus Abrahæ, liberavit Lot. Bel éloge du saint Patriarche. »

CASUS 53. — 18.

Legitur C. XIX, 30 seqq. libri Genesis: « Ascenditque Lot de Segor, et mansit in monte, duæ quoque filiae ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) et mansit in spelunca ipse et duæ filiae ejus cum eo. Dixitque major ad minorem: Pater noster senex est, et nullus virorum remansit in terra, qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ terræ. Veni inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, ut servare possimus ex patre nostro semen. Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa. Et ingressa est major, dormivitque cum patre; at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit. Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, et dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro. Dederunt etiam et illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaque minor filia dormivit cum eo: et ne tunc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexerit. Conceperunt ergo duæ filiae Lot de patre suo. »

Quæritur 1° Quid sint et quamnam a luxuria diversam peccati speciem addant luxuriæ: a) violenta fornicatio; b) adulterium; c) incestus; d) sacrilegium carnale?

2° Quænam in casu peccata commiserint filiae Lot?

3° An Lot peccaverit in casu?

Ad 1^m. Notandum. Fornicatio est copula carnalis naturalis inter personas non conjuges. Si fiat ex communi consensu inter solutum et solutam dicitur simplex.

Fornicatio est grave peccatum contra castitatem, et *plerumque* etiam contra charitatem per scandalum, directum. Dicitur : *plerumque*, quia hæc scandali malitia potest abesse, ut si fiat cum persona amente, aut cum persona dormiente de qua quis scit quod e somno non excitabitur per copulam.

Insuper, « prout ille, qui peccat aut quocum peccatur, vi alterius virtutis aut ab omni luxuria, aut a luxuria cum certa persona abstinere debet, peccato luxuriæ nova malitia extra luxuriæ malitiam potest conjungi, ut contra justitiam, contra religionem, contra pietatem. Hæc autem malitiæ luxuriæ extrinsecus accedentes non in solo peccato luxuriæ naturali et consummato inveniuntur, sed etiam in aliis peccatis imperfectis, aut (quod pejus est) innaturalibus ». Lehmkuhl, n. 880. His notatis.

Resp. 1° *Violenta fornicatio* est ea quæ fit absque mutuo consensu. Hæc autem circumstantia illatæ violentiæ addit fornicationi gravem malitiam injustitiæ erga partem ejus consensus deest.

2° *Adulterium* est fornicatio inter personas quarum una saltem est matrimonio juncta. Hæc circumstantia matrimonialis vinculi addit fornicationi malitiam gravem contra justitiam erga conjugem ejus jus in corpus compartis læditur. Quod si conjugatus fornicatur cum conjugata duplex adest gravis malitia contra justitiam : quia duorum conjugum jura læduntur.

Nota. Adulterium committitur, etiamsi alter conjux consentiat, quia jure suo cedere non potest : jus enim, quod ex ipsa matrimonii natura sequitur, privata conjugis voluntate alienari non potest.

Ideo S. Paulus generatim de muliere conjugata dicit : « Vivente viro vocabitur adultera si fuerit cum alio

viro. » (Rom. VII, 3). Propositio autem 50 ab Innocentio XI damnata dicit : « Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium. » Cfr. Noldin de 6°, n. 19. Ball. P. III. n. 273. Génicot, n. 392.

Conjugata, quæ adulterium eo tempore committit, quo prolem concipere potest, aliam insuper injustitiam contrahit tum contra maritum, tum contra prolem legitimam, ob periculum grave ne inde nascatur spuria proles quæ debeat a marito ali et hæreditatem accipere cum prole legitima. Unde in adulterio conjugatæ confessarius ad illam malitiam advertere et pro adjunctis de ea inquirere debebit. Cfr. Theol. Mechlin. de Virtutibus, n. 179, q. 9 ; Haine de peccatis q. 74, resolv. 1° ; Noldin de 6°, n. 19.

3° *Incestus* est fornicatio inter personas cognatas vel affines intra gradus ab ecclesia pro matrimonio prohibitos. Hæc circumstantia quod personæ sint cognatæ vel affines addit fornicationi malitiam gravem contra reverentiam omnibus illis personis, licet non eodem titulo, debitam.

Cognatio triplex est : naturalis, quæ ex propinquitate sanguinis ; spiritualis, quæ ex baptismo et confirmatione ; et legalis, quæ ex adoptione oritur.

Incestus inter cognatos spirituales differt specie a quocumque alio incestu, quia cognatio spiritualis constituta est in reverentiam sacramenti ; unde fornicatio inter illas personas reducitur ad genus quoddam sacrilegii. Sporer tom. III, part IV, n. 613. S. Thom, 2, 2, q. 154, a. 10, ad 2 ; Haine de pecc. q. 78 ; Theol. Mechlin. de Virtutibus, n. 179, q. 12.

Incestus inter consanguineos in primo gradu lineæ rectæ probabilius differt specie a reliquis incestibus, qui deinde omnes videntur esse ejusdem speciei.

Etenim, debitum *reverentiæ*, cujus læsio per fornicationem constituit incestum, quodque in generatione

fundatur, et ad pietatem aut per se aut reductive pertinet, premit per se et primario prolem erga parentem, et, quasi correlative, parentem erga prolem ut aliquid sui; inde autem secundario per naturalem quamdam connexionem redundat in proxime conjunctos; unde tandem positiva legis dispositione extenditur ad certos gradus consanguinitatis, affinitatis et cognationis legalis. Sed 1° quod tale est per se, videtur specie differre ab eo quod tale est solummodo per aliquam participationem sive naturalem sive positivam; 2° quæ autem talia sunt per participationem sive propinquius sive remotius, ab invicem non specie, sed gradu tantum seu circumstantia aggravante distingui videntur. Cfr. Lehmkühl, n. 882.

Nota. Ex eo quod fornicatio inter parentem et prolem a fornicatione inter alios cognatos et affines non differt specie *in quantum est incestus*, ut quidam docent theologi (eo scilicet quod incestus malitia consistat in læsione ejusdem in omnibus reverentiæ debitæ), non sequitur quod ab ea non differat specie ex alio capite.

Parentes enim debent filiis, præter amorem et corporalem educationem, etiam spiritualem educationem, quæ importat instructionem, bonum exemplum et correctionem; et « ad hæc tenentur parentes *ex pietate*, quoniam correlative sunt obligationes parentum ad obligationes filiorum ita ut defectus in hac materia, si sint peccaminosi, præter malitiam communem inducant malitiam specialem contra virtutem pietatis ». Haine de 4° præcepto q. 120. Atqui contra specialem hanc obligationem, et non solum contra debitam reverentiam, indubie graviter peccat parens abominabile fornicationis crimen committens cum propria prole; hæc autem altera malitia specialis contra pietatem non continetur in cæteris incestibus, neque accusatur in confessione ab eo

qui et lineam et gradum non declarat. Cfr. Haine l. c.; Lehmkuhl, n. 788.

4° *Sacrilegium*, in quantum est peccatum luxuriæ consummatæ juxta naturam, ut hic sumitur, est fornicatio habita in loco sacro (locale) aut inter personas quarum saltum una est sacra (personale). Si utraque persona est sacra habetur duplex sacrilegium personale.

Sacrilegium addit fornicationi malitiam gravem contra religionem seu contra reverentiam Deo, atque adeo etiam locis et personis Deo sacris debitam.

Nota. Sacrilegii reatus contrahitur a persona sacra non solum fornicatione, sed etiam quibuslibet actibus contra castitatem, imo sola voluptate venerea.

Ad 2^m. Prænotandum. Post subversionem urbium timuit Lot manere in Segor, ascenditque cum filiabus de Segor in montem, ibique *mansit*, et duæ filiæ ejus cum eo. Historiam Lot absolvit deinde scriptura narrando quomodo ex eo originem duxerint Moab et Ammon. Quod autem prima ejus inebriatio et primus incestus evenerint in prima nocte aut etiam primo mense mansionis Lot in monte scriptura non dicit.

Sponsi sororum omnesque concives earum perierunt simul in Sodoma, adeo ut nullus eorum remanserit qui possit ad eas ingredi « juxta morem universæ terræ ». De hoc conqueritur major ad minorem; quod scilicet ipsæ non possint matrimonium inire eoque uti, sicut facere solent aliæ feminæ in universa terra. Ex quo patet eas perbene scire cladem fuisse localem tantum, et extra illum locum esse comedentes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes sicut ante cladem. Proponit itaque major minori concubitum cum patre, mediante ejusdem inebriatione; utique enim intelligit numquam assensurum esse patrem abominabili istiusmodi crimini; et urget dicens: « Pater noster senex est », et atrocitatem facti lenit dicendo: « ut servare possimus ex patre

nostro semen », quasi ad ipsas spectaret, etiam contra voluntatem patris servare illi semen ex ipso. His notatis :

Resp. 1° Fuerunt sibi mutuo scandalo, major seducendo minorem; hæc sororis propositioni assentiendo; gravius tamen peccavit prima.

2° Mutua conspiratione utraque facta est rea utriusque inebriationis, in quo fortasse insuper scandalo fuerunt patri.

3° Utraque facta est rea utriusque violentæ et incestuosæ fornicationis cum proprio patre.

Ad 3^m. Resp. Non peccavit incestu, quia utrumque incestum ignoravit ut patet ex scriptura. Quoad ebrietatem; filiae dederunt ei bibere vinum *nocte*, et non constat quod sciverit se ebrium fuisse; unde probari nequit eum peccasse.

CASUS 54. — 19.

Caja honesta puella sponsalia habet cum Baldo medico qui frequenter cum illa colloquia habet de futuro matrimonio, eamque singula vice osculatur et amplexatur cum tanto affectu ut ambigat Caja an non proveniant ex animo libidinoso. Hæc exponit Caja confessario suo, et insuper fatetur, se semel permisisse sponso aliquot aspectus et tactus tum in superiori, tum in inferiori etiam parte corporis; verum hos non in alium finem postulatos nec admissos fuisse, nisi ut agnosceretur habilis ad usum matrimonii et procreandas proles.

Quæritur 1° Quid sit impudicitia seu luxuria non consummata, et quotupliciter distinguatur?

2° An et quanta sint peccata: a) aspectus; b) tactus et oscula extra connubium?

3° An et quantum peccatum commiserint Caja et Baldus in casu?

4° Quid confessarius debeat Cajæ injungere?

Ad 1^m. Resp. 1° Impudicitia definitur voluntaria occupatio circa res, quæ delectationem veneream pro-

vocant. Impudicitia (quamvis hoc nomine sæpe ipsa luxuria intelligatur) proprie pertinet ad eos actus, qui venerei in se non sunt, sed in venerea influunt et ad venerea incitant.

2° Alia est interna, ad quam pertinent actus interni : cogitationes, desiderium, gaudium ; alia externa, ad quam pertinent actus externi : aspectus, tactus, oscula, amplexus, verba et lectiones.

Nota. Sedulo notanda est hæc distinctio inter actus venereos qui sunt immediate contra castitatem, et actus incitantes ad venerea, qui sunt contra pudicitiam. Nam actus qui sunt immediate contra castitatem sunt in se mali et sunt peccata mortalia ex toto genere suo. E contrario actus contra pudicitiam non sunt mali in se, sed solum ob pravos effectus quos pariunt, et non raro malitiam omnem deponunt in collisione iurium ; videlicet, si quis minime intendens effectum contra castitatem, tantum ut alicui suo juri satisfaciat, actum ponat per se impudicum, potest hic actus deponere malitiam suam ; nam adesse potest aliqua justa causa seu prævalens jus actum ipsum ponendi.

Quod si in collisione non prævaleat jus agentis, sed prævaleat jus castitatis, actus est malus, verum non semper est graviter malus.

Nam quamvis spectata lege seu jure castitatis quod læditur, et a quo malitiam sumit, peccatum grave esset, spectata tamen efficacia actus in ipsum effectum et probabilitate effectus, si hæc efficacia sive hæc probabilitas sit satis parva, peccatum est leve. Cfr. Costantini, n. 292.

Ad 2^m. Resp. 1° Si fiunt ex pravo et libidinoso affectu, licet ex se parum in libidinem influant, ut aspectus mulieris, contrectatio manus etc. semper grave peccatum sunt ex intentione graviter mala ; ideo nihil tunc refert, utrum actus ipsi magis an minus turpes sint.

2° Si fiunt ex levitate, joco vel curiositate, ideoque breviter et perfunctorie, licet ex se vehementer ad libidinem excitare possint ut turpes aspectus vel tactus, leve peccatum sunt, tum quia curiositas levis est, tum quia influxus in motus turpes in his levis et remotus est.

3° Si fiunt ex justa causa, etsi sensus delectationis vel etiam pollutio præter intentionem excitetur, nullum sunt peccatum, modo absit consensus in veneream delectationem.

Justa eos ponendi causa est : decentia, utilitas, necessitas. Sed quo magis læditur pudor, eo major requiritur causa, quæ actionem impudicam excuset.

Ad 3^m. Resp. 1° Caja videtur non peccasse, saltem formaliter.

2° Si Baldus revera ex animo libidinoso egit ea quæ de ipso narrat Caja, patet eum graviter peccasse in omnibus. Attamen de animo libidinoso non constat; et Baldus, cum sit medicus, assuetus est hujusmodi aspectibus et tactibus; unde parum aut nihil ex eis commoveri solet. Deinde agitur de matrimonio quod, si impotentia forte adsit, erit nullum; ad medicum autem pertinet, ipseque solet, de existentia hujusmodi impedimenti judicare, et ubi opus est testari, sive in judicio ad obtinendam declarationem nullitatis matrimonii, sive extra judicium in aliis occasionibus. Nec dicatur hujusmodi examen non posse licere quia absque proximo periculo consensus in delectationem veneream peragi nequit; nam si hoc verum esset, jam cum nunquam liceat peccare, etiam non liceret post matrimonium sive validum et ratum, ad probandam inconsummationem, sive invalidum ad probandam impotentiam; neque liceret corporis examen ad militare servitium subeundum; neque liceret castratio quæ sane sine aspectibus et tactibus peragi nequit, et neminem tamen reperii qui eam *ex hoc capite* dicat illicitam; sed neque

liceret ad opera maxime necessaria : ad partum, operationem chirurgicam, medelam corpori applicandam etc.; major enim aut minor necessitas vel utilitas non mutat naturalem actus effectum, commotionem scilicet spirituum, delectationem veneream et periculum consentiendi in illam.

His igitur perpensis, et supposito quod recta intentione et non animo libidinoso ducatur Baldus, non audeo eum damnare; attamen, cum impotentia sit de eis quæ per accidens non vero communiter contingunt, et non agatur de bono publico ut contingit quoad milites aliosque qui ideo lege jubentur corporis examen subire antequam in servitium admittantur aut assumantur, mihi videtur ad licitum corporis examen in casu requiri ut saltem non inanis suspicio habeatur de existentia impedimenti.

Ad 4^m. Resp. Confessarius debet Cajæ injungere ut ratione futuri matrimonii cum medico Baldo jam non permittat illi aspectus et tactus quales narrat se illi permisisse.

CASUS 55. — 20.

Titius, cum suspicetur uxorem suam cum Petro adulterium patrasse, cogit illam ad jurandum quod adulterium cum Petro non commiserit. Uxor sic coacta jurat se non peccasse cum Petro, intelligens intra se non peccasse peccato furti.

Quæritur 1° Quid octavo Decalogi præcepto prohibeatur ?

2° Quid et quotuplex sit mendacium ? et quantum peccatum ?

3° Quid sint restrictio mentalis et æquivocatio, et an liceat aliquando eis uti ?

4° An in casu uxor Titii sit perjura ?

Ad 1^m. Resp. Octavum Decalogi præceptum sic sonat : « Non loqueris contra proximum tuum falsum

testimonium » (Exod. XX, 10); explicite igitur prohibet falsum testimonium contra proximum sive in iudicio sive extra iudicium; implicite autem et consequenter quodlibet mendacium, quamlibet injustam læsionem famæ vel honoris proximi, quæ fiat verbis vel æquivalentibus signis. Huc, propter quamdam analogiam, revocant theologi temerarium iudicium vel suspicionem et injustam secreti revelationem

Ad 2^m. Resp. 1° Ex S. Thoma (2, 2, q. 110, a. 1) mendacium definiri potest : sermo cum intentione falsum dicendi prolatus.

Ratio essentialis mendacii sumitur a formali falsitate, ex hoc scilicet quod aliquis habet voluntatem falsum enuntiandi sive verbis, sive scriptis, sive illis signis quibus dicimur loqui. « Unde et mendacium nominatur ex eo quod contra mentem dicitur, » ait S. Thomas (l. c.). Hinc mentitur qui falsum se dicere putat, etsi verum dicat; e contra non mentitur, qui falsum dicit, quod verum putat. Haine, q. 148.

2° Mendacium triplex distinguitur : perniciosum, jocosum, officiosum.

Perniciosum seu damnosum est si fit cum intentione seu prævisione nocimenti alieni; jocosum, si tantum ordinatur ad aliquod bonum vel delectabile; officiosum, si fit tantum ad obtinendum aliquod emolumentum vel ad removendum nocimentum, sive proprium, sive alienum (S. Thom. l. c. a. 2).

3° Mendacium officiosum et jocosum per se sunt leve; quia præcise secundum se neminem graviter lædunt, nec evertunt vitam socialem, etsi illi nonnihil noceant; damnosum vero est ex genere suo mortale : nempe pro ratione damni illati est grave vel leve.

Ad 3^m. Resp. 1° Restrictio mentalis in genere est retentio sensus verborum vel ejus determinatio mente facta. Lehmkuhl I, n. 773.

Hæc autem distinguitur in pure mentalem et late mentalem.

Pure mentalis est : sermo non eo sensu prolatus quo ex adjunctis proferri et accipi debet. Hæc est vere mendacium. Cum enim tunc sensus sermonis ex adjunctis ad unum determinetur independenter a voluntate loquentis, hic autem nihilominus alium sensum intendat, manifestum est sermonem esse contra mentem loquentis, quod est mendacium. Cum autem numquam liceat mentiri, sequitur numquam licitum esse hac restrictione uti.

Late mentalis est : sermo menti conformis, qui aliter quidem sonat quam mente tenetur, sed ex adjunctis non est accipiendus ut sonat.

Hæc restrictio est sermo verax, licet illius occasione alter forte erret a vero, imo prævideatur erraturus. Tunc enim sermo est conformis menti loquentis et adjuncta suadent non accipere eum sensu obvio.

Patet per se licitum esse hac restrictione in datis adjunctis uti.

2° *Æquivocatio* seu *amphibologia* est locutio habens saltem duplicem sensum etiam ut sonat. Sæpe hæc fit inadvertenter tam in scriptis quam in dictis. Dum autem fit consulté, ordinarie habet unum sensum potius abstrusum quem mente tenet loquens, alium vero magis obvium quem verisimiliter capiet audiens. Ipsa continetur quodammodo sub ratione restrictionis mentalis; unde quod dictum est de restrictione, hoc idem fere dicendum est de amphibologia seu æquivocatione; nempe non licet ea uti quoties sermo non proferretur eo sensu quo ex adjunctis proferri et accipi debet; licet vero ea uti quoties uti licet restrictione late mentali.

Ad 4^m. Resp. Negative. Jurat enim cum veritate. Nam cum jus habeat peccatum suum celandi, jure profert verba sensu diverso a sensu obvio quo a marito

inconsulte accipiuntur. Ipsa intelligit sermonem suum de peccato furti; potuisset etiam intelligere de peccato adulterii quod teneatur marito fateri. Caterum nil refert quo sensu illa verum dicit, seu sub quo vero sermone celat crimen quod celare jure potest. Cfr. Lambertini casus cons. tom. I, p. 52. — Génicot, n. 416.

CASUS 56. — 21.

Susanna ancilla conqueritur apud dominam suam Sybillam quod Sempronius, ejusdem Sybillæ famulus, non possit manus suas cohibere ut eam in pace relinquat. Patientiam habeas adhuc per aliquot dies, reponit domina. Hæc autem sequenti die audiens strepitum fieri in culina, scilensque Sempronium ibi adesse, subito intrat, reperitque eum impudicas manus injicientem in Susannam; quamobrem statim eum dimittit. Post paucos dies a Catharina vicina sua, quæ Sempronium conducere in famulum vellet, interrogata de ejus probitate, candide ei manifestat Sybilla dimissionis motivum, addens tamen hoc esse unicum motivum. Quo audito Catharina jam non cogitat de conducendo Sempronio; sed postea sermonem conferens cum amica sua Berta, quæ Sempronium quidem cognoscit, sed minime indiget famulo, manifestat ei peccatum Sempronii.

Quæritur 1º Quid et quantum peccatum sit detractio?

2º Unde dignoscendum sit quod quis alium detrahendo graviter læserit?

3º An nunquam fas sit crimen vel defectus occultos proximi manifestare?

4º An in casu peccaverint Susanna, Sybilla, Catharina? Et si ita, ad quid teneantur?

Ad 1^m. Resp. 1º Detractio est læsio injusta alienæ famæ. Si detractio fiat per occultam revelationem criminis veri, aut quod verum esse bona fide creditur, dicitur detractio simplex.

2º Detractio est peccatum ex suo genere mortale contra justitiam; nam lædit strictum jus, quod alius in famam suam habet; peccatum autem contra justitiam commutativam ex genere suo mortale est.

Insuper, furtum est peccatum ex genere suo grave

contra justitiam; ergo a fortiori detractio, quia fama majus bonum est quam divitiæ : « melius est nomen bonum quam divitiæ multæ. » (Prov. XXII, 1).

Sæpe tamen leve est sive ob parvitatem materiæ, sive ob imperfectionem actus, præsertim ob inadvertentiam ad damnum proximi.

Ad 2^m. Resp. Hoc dignoscendum est :

1° Præcipue et primario ex eo quod manifestetur defectus proximo graviter probrosus, sive ille secundum se sit naturalis sive criminalis, sive mortalis sive venialis. Ita, dicere de aliquo milite, eum duellasse, fornicatum esse, non reputatur graviter probrosum, quin potius de talibus se jactare consueverunt; licet de se sint peccata gravia; e contra, dicere de aliquo viro gravi, præsertim sacerdote eum esse puellarum amatorem; item dicere de aliquo medico, eum esse asinum, nihil scire, reputatur grave : quia hoc respectu talium cedit in grave præjudicium famæ, esto defectus secundum se vel omnino non, vel nonnisi leviter sint peccaminosi.

2° Aliquatenus etiam et secundario ex conditione illius qui defectum proximo graviter probrosum manifestat; nempe si hic sit vir gravis et prudens, non autem levis et garrulus; ejus dictis proinde facile fides adhibetur.

3° Accidentaliter etiam ex conditione illius cui valde probrosus defectus proximi manifestatur, puta si manifestetur ejus domino, benefactori.

Dicitur accidentaliter : quia generatim loquendo si detractio fiat penes unum vel alterum virum probum ac taciturnum, etiam sine causa, modica erit famæ jactura; fama enim consistens in opinione publica, per hoc non læditur in parte notabili sed in minima tantum ejus parte. (Cfr. Haine, q. 157. Pium Vandervelde principia tom. I, p. 194, n. 150 in fine; S. Alph. n. 973. Génicot, n. 420), per accidens igitur erit quod modica

illa famæ jactura graviter noceat. (Facilius tamen hoc accidit dum detractio fit per calumniam).

Ad 3^m. Resp. Fas est crimen vel defectus proximi manifestare ob justas causas, debitis tamen conditionibus observatis. Ut autem justæ sint causæ non est necesse quod bonum assequendum præponderet aut etiam æqualeat bono famæ, neque malum avertendum malo infamiæ, quia nocens et innocens non sunt jure pares, et falsa fama non valet veram.

Hinc licite manifestatur crimen aut defectus :

1° Ad emendationem delinquentis, si alia via emendari non posse videatur, quam revelando ipsius crimen duobus aut tribus testibus, vel superiori, servato ordine correctionis fraternæ.

2° Ad petendum consilium vel auxilium a prudente confessario, aut alio viro docto ac probo; in quo tamen cavendum ne reo noceatur plus quam necesse est.

3° Quoties agitur de defectu aut crimine vergente in detrimentum fidei, religionis, reipublicæ, aut animarum, aut quod quis ex præcepto vel officio detegere, denuntiare aut justa pœna afficere debet.

4° Ad vitandum etiam privatum damnum injustum et grave, sive tuum, sive alterius, licet minus grave eo quod imminet diffamato; et sic licet v. g. reum prodere ad liberandum innocentem, monere proximum, furem vel corruptam esse quam sibi famulam petit aut sponsam.

Ad 4^m. Resp. 1° Bene egit Susanna; quia delatio rei ad dominam erat unicum medium efficax ad sese a turpibus aggressionibus Sempronii liberandam.

2° Bene egit Sybilla Sempronium dimittendo et dimissionis motivum Catharinæ manifestando, ne hæc nequam Sempronium in famulum conducat.

3° Non bene egit Catharina Sempronii peccatum manifestando Bertæ; attamen non videtur graviter

peccasse, tum quia Sempronii factum non habetur generatim ut graviter ipsi probrosum; tum quia generatim loquendo, narrans peccatum proximi verum, non putat graviter peccare, nisi agatur de crimine valde gravi; tum quia uni tantum amicæ narravit, idque parum curet Sempronius cum equidem Berta non indigeat famulo.

Hinc non tenetur Catharina sub gravi ad reparationem, quæ cæteroquin videtur impossibilis, cum satis pateat Sempronium non sine gravi motivo fuisse dimissum.

CASUS 57. — 22.

Titia morosæ Luciae ancilla non satis sese ei accommodat, unde non multum ei placet; nimis vero placet Cajo, Luciae marito, qui jam non semel illam ad turpia sollicitavit, ipsa tamen constanter renuente. Tandem novam passus repulsam stomachosus Cajus accusat illam apud suam Luciam de furtulis quæ novit alteram Luciae ancillam patrare. Itaque innocens Titia dimittitur a credula Lucia.

Quæritur 1° Quid sit calumnia et in quo differat a simplici detractio?

2° Ad quid teneatur calumniator?

3° Quomodo Cajus et Lucia peccaverint in casu et ad quid teneantur?

Ad 1^m. Resp. Calumnia est injusta læsio alienæ famæ per occultam impositionem criminis *falsi*; et in hoc differt a detractio simplici quæ fit per occultam revelationem criminis *veri*.

Nota. Detractio simplex et calumnia sunt peccata specificè diversa, non quatenus famam lædunt, sed quatenus calumnia ad detractioem malitiam mendacii addit; hæc tamen malitia, utpote contra veracitatem, non est mortalis. Quamvis autem calumnia, quatenus famam lædit, non differat specie a simplici detractioe, gravior tamen est ipsa et facilius peccatum mortale; adeo ut si apud unum fiat in re gravi, pro mortali pec-

eato habenda sit. Cujus ratio « est potissimum hæc, quod in detractioe circa crimen verum fundamentum famæ ab ipso peccante jam sit eversum, adeoque fama ipsa jam evaserit *labilis*, utut a detrahente *formalis* fama auferatur; sed in calumnia fama omnino inconcussa, seu *formalis* fama cum ejus fundamento, a solo calumniatore destruitur. Cfr. Lugo. De just. et jure d. 14, n. 12, 51; S. Alph. III, n. 973, cum Lessio. Cajetano, aliis ». Lehmkuhl casus conscientiae tom. I. n. 953 et Theol. mor. tom. I, n. 1175 et 1180, 6°.

Ad 2^m. Resp. Cum unusquisque jus strictum ad famam suam habeat, patet calumniatorem (idem dic de detractore), qui scienter injuste grave damnum intulit famæ alterius, teneri ex justitia ad damnum istud reparandum, quantum potest; et quidem statim ac fieri potest, hoc enim exigit continuum gravamen infamati, et periculum ne calumnia longius propagetur aliaque mala producat. Imo si alia damna ex calumnia (vel detractioe) injuste obvenerunt diffamato, eaque secutura præviderit diffamator, tenetur hic illa quoque damna resarcire.

Obligatio reparandi famam est personalis; obligatio vero reparandi realia damna prævisa et secuta, est realis; unde hæc transit ad hæredes, non vero illa.

Qui alium diffamando solum leviter peccavit ob parvitatem materiæ, famam reparare debet sub levi, ideoque eam reparare non tenetur cum gravi suo incommodo. Noldin, n. 644, 1.

« Si quis ex imprudentia seu sine gravi culpa theologica detraxit vel calumniatus fuerit, is tenetur quidem ex justitia damnum oriturum impedire, non autem cum tanto incommodo ac si culpabiliter illud intulisset. » Génicot, n. 562, I.

Qui graviter peccavit alterius famam calumnia (vel detractioe) graviter lædendo, tenetur, etiam cum gravi

suo incommodo eam reparare; obligatio enim gravis iustitiæ implenda est cum incommodo *proportionate* gravi. Ita si reparatio fieri nequeat sine propriæ famæ detrimento, hoc subire debet; quia in pari causa potior est conditio innocentis; excepto, per accidens, casu in quo fama detractoris necessaria foret ad bonum publicum: tunc enim militat alia ratio, nempe quod bonum privatum postponi debeat publico. Dictum est autem: cum incommodo *proportionate* gravi: nam si famæ restitutio fieri non possit nisi cum incommodo improporcionado, ex. gr. cum vitæ periculo, vel cum improporcionada infamia aut jactura, differri aut etiam omitti potest. Attamen si et ipsi detracto mors injuste immineat ex detractone, deberet detractor eam impedire cum periculo vitæ propriæ. Cfr. Theol. Mechlin. De jure et just. n. 57, q. 5; Costantini, n. 535 et 536.

Calumniator, ut patet, tenetur coram eis, apud quos calumniatus est, dicta sua retractare, et curare ut tantum retractatio innotescat, quantum satis est ad damna reparanda, sive impedienda, Hinc ex. gr. si calumniatus sis per libellum famosum, retractatio a te est facienda, aut scriptis aut publica libelli revocatione, Quod si calumniatus sis coram eis, quos non prævidebas vulgatu-
 turos esse calumniam, satis est, si coram eis illam retractes. Costantini, n. 535.

« Qui famam læsam restituere non potest, non tenetur eam pecunia compensare, quia fama et pecunia non sunt bona ejusdem ordinis; si tamen diffamator per sententiam judicis ad compensationem in pecunia præstandam condemnatur justæ sententiæ judicis (ex iustitia vindicativa) parere debet. » Noldin, n. 644, 1.

Ad 3^m. Resp. Quoad 1^m, et quidem in primis *quoad Cajum*:

1° Cajus conjugatus sollicitavit Titiam liberam; desiderium autem contrahit malitiam objecti et circum-

stantiarum. Per hanc igitur sollicitationem peccavit Cajus graviter tum contra castitatem per turpe desiderium, tum contra charitatem erga Titiam per scandalum directum grave, tum contra justitiam (affective) erga Luciam uxorem suam.

2° Motivum verum et unicum ob quod Cajus dimisit Titiam est quia hæc renuit consentire turpi sollicitationi. Ipsa igitur Titiae dimissio processit ex non satiata turpi concupiscentia Caji erga Titiam; unde hæc dimissio, luxurioso informata affectu Caji erga Titiam, est *ex hoc capite* graviter mala.

3° Prævarium motivum dimissionis Titiae cupiens celare uxori suæ, prætextat Cajus furtula, quæ adscribit Titiae quamvis sciat ea ab alia ancilla patrata fuisse; in quo peccavit tum contra veracitatem leviter, tum contra justitiam, fortasse graviter (subjective) eo quod forte putaverit graviter nocere Titiae; attamen quod de facto seu objective graviter illi nocuerit et proinde graviter peccaverit non constat sive ex Titiae dimissione, sive ex ejus diffamatione.

Non ex dimissione : dummodo enim Cajus in illa dimissione observaverit ea quæ ex contractu locationis-conductionis juxta morem patriæ et loci consuetudinem ex justitia servanda erant, poterat eam absque injuria dimittere etiam ob solum motivum quod eam jam non velit ancillam habere.

Non ex diffamatione : nam Cajus imponit ei solummodo *furtula*, quod in se grave non est; levis autem calumnia apud unam tantum personam (Luciam) nequit esse gravis læsio famæ; neque calumnia est causa dimissionis; ergo, præter levem famæ læsionem, nullum damnum, quantum constat ex facti specie, inferitur Titiae.

Ergo neque graviter ex hoc capite peccavit Cajus. Deinde *quoad Luciam*. Ex casus positione, seu facti

specie, non constat quod hæc peccaverit, saltem graviter.

Quoad 2^m partem quæstionis, Cajus tenetur calumniam retractare; et si ipse aut Lucia rem aliis narraverint, tenentur quantum possunt etiam apud hos dicta sua retractare; et si Titia aliquod damnum inde passa sit, tenetur Cajus damnum istud resarcire in quantum saltem in confuso illud præviderit. Lucia vero si bona fide et ob justam causam rem alicui manifestaverit, non tenetur de ullo damno, sed quam melius potest debet dicta retractare.

CASUS 58. — 23.

Legitur lib. II Reg. C. XVI. « Venit ergo rex David usque Bahurim; et ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saül, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, et maledicebat. Mittebatque lapides contra David, et contra universos servos regis David; omnis autem populus, et universi bellatores, a dextro et a sinistro latere regis incedebant. Ita autem loquebatur Semei, cum malediceret regi: Egredere, egredere, vir sanguinum, et vir Belial. Reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saül: quoniam invasisti regnum pro eo, et dedit Dominus regnum in manu Absolom filii tui; et ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinis es ».

Quæritur 1° Quid sit contumelia et quot modis fieri possit?

2° Quantum et quale peccatum sit contumelia?

3° Quomodo peccaverit Semei in proposito textu?

4° Quomodo exceperit David contumelias Semei?

Ad 1^m. Resp. 1° Contumelia est dehonoriatio injusta personæ aliquomodo præsentis. Sicut honoratio est signum æstimationis alterius, ita dehonoriatio est signum contemptus erga eum.

Præsens aliquis dicitur aut personaliter, aut in aliquo suo signo, ut in imagine, litteris a se scriptis etc.; ut autem contumelia committatur contra eum qui non est personaliter præsens requiritur ut fiat coram aliis cum

intentione aut prævisione quod per illos inhonoratus factum resciet. « Quia sicut honor præstatur ut alter aliquomodo sentiat se honorari, ita etiam contumelia requirit, ut alter scire possit se inhonoratum esse, et proinde aliquomodo præsens intentione saltem agentis habeatur, puta prævisione quod illud comperiat : unde si quis cavet ne alter injuriam resciat, detractio quidem haberi potest, at non contumelia, cum hac ipsa cautione alterum revereatur, atque proinde contumeliam ipsam tollat. » Theol. Mechlin. De jure et just. n. 52, q. 1.

2º Contumelia fieri potest variis modis, scilicet *verbis*, ut dum convicia, probra in aliquem conjiciuntur; *signis*, ut irrisione, contumeliosis gestibus; *factis*, ut conspuendo, percutiendo etc.

Imo omissio debiti honoris esse potest contumelia, dummodo appareat signis et gestibus, omissionem illam ex consulto fieri *in contemptum*; alias non contumelia est, sed inobservantia. Cfr. Theol. Mechlin. l. c. et Lehmkühl, n. 1189.

Ad 2^m. Resp. Contumelia est ex genere suo peccatum mortale contra justitiam; quia honor qui contumelia injuste læditur est bonum magni momenti quod pluris aestimari solet quam bona fortunæ.

Probatur etiam ex eo quod S. Paulus ad Rom. I, 30, ponit contumeliosos inter eos qui digni sunt morte. Confer etiam Matth. V, 22.

E principiis autem generalibus de voluntario liquet peccari, non tantum ab eo qui directe læsionem honoris intendit, sed ab eo quoque qui, sine causa excusante, ponit actionem e qua prævitet talem læsionem secuturam esse.

Dictum est : ex genere suo mortale; quia potest esse veniale non modo ex imperfectione actus, sed etiam ex parvitate materiæ, ut si levis defectus vel culpa obji-ciatur. Quandonam autem oriatur notabilis læsio et

consequenter grave peccatum, eruendum est e prudenti consideratione lædentis, læsi, communis existimationis etc.

Contumelia differt specie a detractioe, quia honor est bonum a fama notabiliter distinctum. Verum cæteris paribus, læsio honoris seu contumelia videtur minus peccatum quam læsio famæ seu detractio aut calumnia: quia homo pluris æstimat famam sine honore quam honorem a fama sejunctum. Quivis enim homo rationabilis mallet ab aliis magni æstimari, licet nullum externum hujus æstimationis signum darent, quam talia signa externa recipere quibus sciret nullam subesse æstimationem internam. (Lugo de jure et Just. disp. 14, n. 9).

Ad 3^m. Resp. Mittendo lapides contra David et contra universos servos regis peccavit graviter contumelia in eos. Deinde maledicendo David eique exprobrando necem Saulis hujusque domus peccavit graviter tum contumelia, tum injusta diffamatione per impositionem falsorum criminum, cum nullatenus horum internecionis particeps fuerit David. Insuper peccavit graviter contra charitatem erga seipsum, cum, agendo ut egit, sine ulla justa causa proximo periculo mortis sese exposuerit; soli enim admirabili patientiæ Davidis debuit quod Abisai non amputaverit ei caput.

Ad 4^m. Resp. Excepit eas de manu Domini, humiliter, patienter, sancte; et inimico parcendo; dicenti enim Abisai: vadam et amputabo caput ejus, respondit: dimittite eum, ut maledicat; Dominus enim præcepit ei ut malediceret David: et quis est qui audeat dicere quare sic fecerit etc.

CASUS 59. — 24.

Confitetur Titius dicens : 1º male judicavi de meo pastore ob delictum grave, quod mihi narratum erat a persona fide digna. 2º Ex inopinata morte Henrici senis valde molesti suspicatus sum, eum clanculo a filio suo fuisse interemptum. 3º Videns quomodo quidam sacerdos missam celebraret dubitavi utrum revera ille credat sanctissimum Eucharistiæ mysterium.

Quæritur 1º Quid sit iudicium temerarium ? Quantum et quale sit peccatum ?

2º Quid sint suspicio temeraria, et dubitatio temeraria ? Quantum et quale sint peccatum ?

3º Quomodo peccaverit Titius in casu ?

Ad 1^m. Resp. 1º Iudicium temerarium est actus mentis quo defectus infamans proximi absque sufficienti ratione habetur ut certus.

« Si quis igitur ex ratione sufficienti, *quia e. g. ab homine fide digno audivit*, de alio sinistre iudicat, iudicium est justum et prudens, licet forte erroneum » Noldin, n. 647. Similiter Génicot, n. 425 agens de iudicio, opinione etc. circa malitiam proximi, scribit : « Singuli illi actus de proximi malitia elicituli culpa vacant, si adest ratio sufficiens ad eos eliciendos, ut si iudicares aliquem esse malum eo quod istud ab aliquo viro probo et fide digno audisses : nam ita eliciuntur modo qui prorsus cum natura rationali congruat. » Item Berardi n. 219 : « Persona fide digna mihi dixit se propriis oculis vidisse Titium ad lupanar divertentem ; et ego iudico Titium esse impudicum : en iudicium prudens. » Item Gury, n. 467, 4º : « Non temere iudicares, si audiens aliquid a viro probo et fide digno contra proximum, illud crederes. »

2º Iudicium temerarium est ex genere suo peccatum mortale contra iustitiam. Ratio est quia proximus jus habet ut sine sufficienti ratione non iudicetur malus ; fieri autem potest ut per magnam temeritatem attribuat proximo malum valde injuriosum. Ergo.

Attamen, ad iudicium temerarium quod sit grave peccatum, requiritur ut versetur circa defectum graviter diffamantem et iudicium sit perfectum et perfecte temerarium, nempe conceptum ex rationibus, quas perfecte animadverteris esse vere insufficientes.

Quare omnino ad rem S. Alphonsus notat ad peccatum mortale non sufficere ut animadvertas te contra aliquem sinistre cogitare, sed requiri etiam ut plene advertas te id facere ex levi ratione, aut sine examine sufficienti rationum, quæ apparent. (Restitutio fit deponendo istud infundatum iudicium ac pristino modo proximum æstimando).

Ad 2^m. Resp. 1° Suspicio temeraria est mentis pro-
pensio ad malum sine sufficienti ratione proximo attri-
buendum, quod tamen reipsa mens illi non attribuit.

Dubitatio temeraria est suspensio iudicii de malo proximi eo quod absque sufficienti motivo illud habeat positive dubium.

2° Suspicio et dubitatio temeraria sunt ex genere suo peccata tantum venialia contra iustitiam. Ratio est quia famam non tollunt; manet enim in mente aliquomodo bona existimatio, sed tantum minuunt et dubiam reddunt.

Possunt tamen esse cum mortali conjunctæ ut si concipiantur ex gravi odio erga proximum; si procedant in effectum externum graviter damnosum, ut si superior ex suspicione subditum ex officio amoveat, suffragium neget; si aliis manifestentur cum gravi damno famæ proximi; si ex malevolentia sine indiciis fierent de peccatis gravissimis, ut esset de pio religioso suspicari quod sit hæreticus, vel quod cum matre incestavit; vel de viro communiter habito ut catholico, quod sit atheus. Cfr. Haine, q. 169; Pius Vandervelde Praxis p. 312. Lehmkuhl, n. 1187.

Ad 3^m. Resp. In 1° non peccavit ut liquet ex responso 1° ad 1^m quæstionem.

In 2° Temeraria quidem suspicio est cum mors inopinata senis etiam valde molesti non sit motivum sufficiens ad suspicandum quod fuerit a filio interemptus. Attamen, ut dictum est supra in responso 2° ad 2^m quæstionem, hæc suspicio est ex genere suo leve tantum peccatum neque liquet ex casus positione quod sit cum gravi conjuncta, cum neque ex odio neque ex malevolentia videatur suspicio Titii procedere.

In 3° Non constat eum peccasse, quia ex facti specie non constat eum temerarie dubitasse; quod si sic, non excedit tamen veniale; ut mox dictum est in 2°.

CASUS 60. — 25.

Lucas medicus 1° sciens Paulum, quem novit laborare morbo venereo, se fingere sanum ut ita decipiat sponsam suam, admonet illum ut a matrimonio desistat; renuente autem Paulo manifestat rem puellæ deceptæ. 2° Consultus a Titio de valetudine suæ sponsæ, quæ statum suum morbidum, quem omni modo hactenus occultaverat, eidem medico revelaverat, respondet, nihil sibi notum esse valetudini sponsæ contrarium. Ergo, ait sponsus, possum tuto, quod valetudinem attinet, eam accipere in uxorem? Quantum scio, respondet Lucas, tuto.

Quæritur 1° Quid et quotuplex sit secretum?

2° Quænam sit obligatio secretum servandi? et quænam causæ dentur ob quas liceat secretum revelare?

3° Quid judicandum de agendi ratione Lucæ in utroque suo casu?

Ad 1^m. Resp. 1° Secreti nomine hic intelligitur: notitia rei, quæ vel ex natura sua, vel ex speciali contractu occulta servari debet.

2° Præseindendo a secreto sacramentali seu sigillo, triplex distinguitur:

a) *Naturale* quod absque damno vel justo marore alterius revelari nequit, ideoque ab ipsa lege naturali servandum præcipitur.

b) *Promissum*, quod ab aliquo servandum est vi promissionis ab eo factæ vel sponte, *postquam* casu aliquid didicit, vel postulante eo qui prius rem, sine contractu secreti servandi, detexit.

c) *Commissum*, quod alicui commissum est sub pacto expresso vel tacito illud servandi et sic ab altero est acceptatum. Hoc est ergo secretum commissum simul et promissum, et *rigorosum* vocatur.

Ad 2^m. Resp. Quoad 1^m partem quæstionis :

1° Secretum naturale obligat sub gravi ex genere suo, sicut virtutes caritatis et justitiæ e quibus obligatio oritur. Ut igitur talis secreti revelatio, sine causa facta, peccatum grave sit, necesse est ut proximum gravi injuria vel mærore afficiat.

2° Secretum promissum (nisi simul sit naturale) servari debet juxta animum promittentis, videlicet aut ex fidelitate sub levi, aut ex justitia sub gravi si materia sit gravis.

3° Secretum commissum custodiendum est ex justitia et proinde sub gravi in materia gravi, quia hæc obligatio oritur ex promissione utrimque onerosa; tum etiam quia valde interest reipublicæ secreta commissa ad quærendum consilium vel auxilium inviolata manere, ne ob timorem manifestationis commissi secreti homines abstineant a consilio vel ab auxilio postulando cum gravi communi detrimento. Hinc secretum commissum tenetur quis servare etiamsi a legitimo judice vel superiore interrogetur, et potest respondere se nihil scire, scilicet ad revelandum; quia nec judex nec superior possunt derogare juri naturæ, vi ejus servandum est secretum commissum, nisi alia via res jam cognita sit, aut adsit justa causa illam revelandi.

Quoad 2^m partem quæstionis :

1° Questio hic fieri non debet de sigillo confessionis quod ex ipsamet divina Sacramenti Pœnitentiæ institu-

tione, et proinde ex præcepto divino. semper, etiam cum vitæ discrimine, servandum est.

2° Secretum *naturale*, si ex justitia obligat, manifestare licet ex iisdem causis, ob quas crimen occultum manifestare licet: si ex sola charitate obligat, licet illud manifestare ubi sine gravi incommodo servari non potest.

3° Secretum *promissum* non obligat: a) quando res absque promissione manifestari debuisset: ad id enim, quod illicitum est, per promissionem nemo se obligare potest. Qui ergo a iudice vel a Superiore legitime de tali re interrogatur, debet eam manifestare, etsi secretum promisisset.

b) Quando sine gravi incommodo servari nequit; nisi secreti revelatio cederet in grave damnum publicum, aut quis diserte se ad grave illud incommodum subeundum obligarit: secus enim non est censendus se obligasse ad tantum onus subeundum unice ut promissis suis staret. Quod si promiseris servare secretum, etiam cum vitæ dispendio teneris illud servare cum gravi tuo damno; imo probabilius cum periculo vitæ, modo negotium secreto servandum sit gravissimi momenti: secus enim promissio foret prodiga, quam servare non teneris.

4° Secretum commissum licite revelatur:

a) Dum id exigit bonum commune.

b) Dum merito præsumi potest consensus illius qui secretum commisit (S. Alph. n. 971), quia v. g. servare secretum vergeret in grave illius nocumentum.

c) Dum id necessarium est ad grave damnum tertii innocentis avertendum, quod *illaturus est* ille de cujus secreto agitur et qui monitus non vult desistere. Secreti enim promissio nequit auferre facultatem vim vi repellendi (Lehmkuhl I, n. 1198).

« Exemplum habes in medico qui novit sponsum, qui

se sanum fingit, laborare morbo venereo vel contagioso : is, si deceptor admonitus desistere nollet, posset rem puellæ deceptæ manifestare. » Génicot, n. 432, 2º. Cfr. Lehmkuhl casus conse. I, n. 964, 4º.

Dictum est : « illaturus est » : nam « si agatur de damno jam illato, non potes licite secretum commissum revelare quousque damnificator ipse se prodere non tenetur. Ita Gury, n. 470. Cfr. latius Ballerini Palm. Vol. II, p. 764 ». Theol. Mechl. n. 60, q. 2ª in nota 4ª.

d) Dum id necessarium est ad vitandum grave damnum proprium, etiamsi inde alteri immineret periculum mortis. Nemo enim censetur, etiam in promissione onerosa, suscipere obligationem cum tanto incommodo, v. g., periculo vitæ, nisi de tali voluntate constet, quo in casu requiritur ut de re gravis momenti secreto servanda agatur : secus promissio esset prodiga nec implenda. Cfr. Theol. Mechlin. n. 60, q. 2, III. Génicot, n. 432, 4º.

Nota. Manifestare secretum, etiam commissum, uni vel alteri viro prudenti qui illud servaturus merito existimetur, non est grave; imo, si fit consilii petendi vel doloris leniendi causa, nullum peccatum est. Attamen grave foret secretum magni momenti revelare ei cui secretum committens specialiter illud celari voluerit (S. Alph. n. 971). Génicot n. 432 in fine.

Ad 3^m. Resp. In utroque casu recte se gessit Lucas.

In primo enim casu poterat sed non tenebatur, post monitionem frustra factam, rem manifestare puellæ.

Poterat : nam cum ageretur de morbo qui periculum infectionis uxori crearet, quemque proinde Paulus manifestare tenebatur; cumque insuper Paulus, jam frustra monitus fuerit ut a matrimonio desisteret; poterat Lucas innocentis puellæ partes suscipere et eam monere ut ipsa inferendam sibi injuriam propulsaret.

Confer dicta supra in responso ad 2^m partem quæs-

tionis præcedentis 4° c. — *Sed non tenebatur* : nam charitas non obligat eum gravi incommodo quale ex tali manifestatione merito timere poterat Lucas.

In secundo vero casu non constat quod status morbidus sponsæ fuerit talis quod ipsa eum sponso manifestare debuerit; et etiamsi talis fuerit non ideo tamen tenebatur Lucas eum sponso manifestare, ob rationem mox datam in primo Lucæ casu.

CASUS 61. — 26.

Alphæus adolescens nimio amore in amicum captus sæpe animo volvit cogitationes minus castas, unde experitur delectationem sensibilem, imo aliquando delectationem veneream in qua tamen sibi non complacet; de hoc autem non facit unquam verbum in confessione, quia nequidem suspicatur se in hoc graviter peccare. Ejus amicus sæpe habuit desideria prava peccandi, et ut eis satisfaceret vagavit interdum per loca solitaria ad quærendas puellas quibuscum desiderium explere seu peccatum patrare posset; verum hoc numquam ei successit; unde semper confessus est dicendo simpliciter : toties habui pravam desiderium peccandi.

Quæritur 1° An possit dari ignorantia invincibilis circa peccata interna in eo qui externa ad quæ tendunt novit esse mortalia?

2° An delectatio morosa induat malitiam specificam omnium circumstantiarum sicut desiderium?

3° Quid de confessionibus Alphæi ejusque amici?

Ad 1^m. Resp. 1° Consentiant Doctores ut negent hoc fieri posse, ubi de desideriis vere efficacibus agitur, eo quod nequit a peccato excusari qui vult exequi rem quam a Deo prohibitam esse novit. Idem videtur dicendum de gaudio circa externum peccatum quod quis novit esse mortale.

2° Plerique admittunt talem ignorantiam dari posse in desideriis inefficacibus et conditionatis, et a fortiori in delectatione morosa; quod valde probabile est; siquidem tot quæstiones circa malitiam talium desideriorum

inter Doctores disputantur. Cfr. Génicot, n. 131. S. Alph. de consc. n. 9. Ball. P. de consc. n. 46.

Ad 2^m. Resp. Delectatio morosa certo contrahit specificam malitiam earum circumstantiarum quæ delectationem movent, seu de quibus ipsis delectatio capitur; aliarum vero circumstantiarum specificam malitiam probabilius non contrahit: quia, cum in tali delectatione abstrahatur ab omni executione vel præterita vel futura, non apparet qua ratione voluntas feratur in objecti circumstantias, de quibus formaliter non delectatur, Cfr. Lugo de poenit. disp. 16, n. 363. Génicot, n. 172, II. Haine de Peccatis q. 40. Unde Reuter Theol. Mor. II, n. 209, 4 dicit: « Videtur saltem satisfacere confessarius, si poenitentem interroget, circa qualem personam vel suppositum fuerit delectatio, an circa hominem, marem, feminam, seipsum etc.; sic enim intelligitur actus ultimus, videlicet, utrum fuerint cogitationes fornicariæ an sodomiticæ etc. » Immo insuper addit: « non esse anxie indagandum, cum minus malum sit, confessionem non esse exactam, quam poenitentem scandalizari. » Quare etiam adverte sæpe aliunde, maxime ex peccatis opere patrat, colligi posse vel brevissima interrogatione sciri, circa quasnam personas pravæ cogitationes versatæ sint. Lehmkuhl casus I, n. 542.

Ad 3^m. Resp. Alphæi confessiones, si nihil aliud obstet quam quæ in casu exponuntur indubie bonæ sunt; cum nequidem suspicaverit se in hoc graviter peccare; nec mirum: nihil enim de ipso exponitur quod sit certo grave, et etiamsi grave dicatur, facile hanc gravitatem penitus ignorare potuit Alphæus, cum sit mere peccatum in causa, quatenus scilicet absque justo motivo posuit causam utique levem (cogitationes minus castas) ex qua præter intentionem suam secuta est delectatio venerea in qua sibi non complacuit.

Quoad confessiones amici, dicendum quod pravum desiderium peccandi contra castitatem cum puella non sufficienter exprimitur dicendo : habui pravum desiderium peccandi ; neque ita accusatur quod occasiones quæsierit pravum suum desiderium exequendi. Ille tamen actus externus seu illa per solitaria loca evagatio ad quærendas puellas quibuscum peccatum patrare posset, erat vere peccatum mortale, quamvis malitia solum veniat ex intentione mortaliter mala. Atqui non sufficit in confessione exprimere solam malam intentionem, sed exprimendus est ipse actus malus, ipsum peccatum integrum, seu tentamina facta ad desiderium exequendum. Cfr. Theol. Mechlin. De act. human. n. 21, obj. III. De Pœnit. sacr. n. 58, q. V.

Attamen hæc facile ignorare poterat Alphæi amicus ; unde si bona fide processit, non est inquietandus de validitate præteritorum confessionum, præsertim si nulum externum actum posuit ex se malum.

CASUS 62. — 27.

Petrus confitetur inter alia se manducasse carnes et pisces in eodem prandio tum feria VI post Ascensionem Domini, tum in Vigilia Omnium Sanctorum, tum Dominica quarta Quadragesimæ, sed quoad hoc ultimum animadvertit in sua diœcesi dispensatum esse in esu carnum quinque diebus singulæ hebdomadæ quadragesimæ. — Post Petrum accedit Paula quæ dicit se præter feriam IV cinerum et feriam VI parasceves manducasse carnes omnibus anni diebus, et sæpe carnes et pisces in eodem prandio etiam in Quadragesima ; sed, addit, medicus vere catholicus dixit me ob magnam stomachi totiusque corporis debilitatem minime teneri legibus abstinentiæ et jejunii.

Quæritur 1º Quid prohibeat præceptum ecclesiasticum abstinentiæ :
a) extra Quadragesimam, b) in Quadragesima ?

2º Quosnam obliget hoc præceptum, et quanta sub obligatione ?

3° Quinam ab hoc excusentur ?

4° Quid importet lex de non permiscendis epulis ? Quandonam obliget ; et quanta sub obligatione ?

5° Quid ad casum Petri et Paulæ ?

Ad 1^m. Resp. Præceptum ecclesiasticum abstinentiæ:

a) Extra Quadragesimam prohibet esum carnis certis diebus, nempe :

1) Singulis diebus jejunii ;

2) Die Veneris cujuslibet hebdomadæ, nisi in hanc diem incidat festum Nativitatis Domini ;

3) Diebus Sabbati, nisi legitima consuetudo alicubi per aliquod anni tempus aliter præscripserit, aut dispensatione pontificia esus carnis concessus sit.

Nota quoad abstinentiam sabbatinam. A primis Ecclesiæ sæculis usus erat Romanæ Ecclesiæ non solum abstinendi sed et jejumandi singulo sabbato. Hunc autem Ecclesiæ Romanæ usum sectatæ quidem sunt pleræque, non tamen omnes Occidentales Ecclesiæ. Id diserte asserit Augustinus (epistola 36 ad Casulanum) ; et quidem Ecclesiam Mediolanensem, quamquam a Romana non longe dissitam, sabbato jejunium ne quadragesimæ quidem tempore observasse, solo excepto sabbato magno ante Pascha, affirmat Ambrosius (de Elia et jejun. c. 10, n. 34).

Porro, quia nemo libenter diu sustinet jugum a quo alios passim videt subtractos, ex hac disciplinæ varietate tandem effectum est ut consuetudo sacrandi jejunio diem Sabbati, in toto Occidente pedetentim defecerit, atque ita demum obsoleverit, ut S. Gregorius VII in Concilio Romano anni 1078 cap. 8, relato in canone 31 de consecrat. dist. 5, non ausus avitam disciplinam instaurare, satius duxerit fideles exhortari ut a carnum esu ea die abstinerent. Jam autem ab illo tempore nullum ea de re extare Ecclesiæ præceptum, teste Benedicto XIV (de syn. dioc. lib. XI, c. v. n. 5) non obscure

profecto insinuavit Innocentius III in cap. *Consilium* de observat. jejun., ubi ab Episcopo Bracharensi de illis interrogatus, qui propter debilitatem in sabbato carnes sumunt, rescripsit: Respondemus quod super hoc consuetudinem tuæ regionis facias observari. « Hinc communiter apud doctores invaluit opinio (scribit Ben. XIV l. c.), licere die sabbati carnes comedere, ubicunque earum esus a recepta consuetudine non est interdictus. » Verum adeo generaliter recepta existit illa consuetudo ut auctores soleant legem abstinentiæ sabbatinæ habere ut communem; ita ut consuetudo, quæ est optima legum interpret, jam spectet abstinentiam sabbatinam tamquam per se ubique vigentem (saltem in Europa); et paucas regiones in quibus non viget tamquam privilegio donatas. Unde auctores, ubi de peregrinis agitur, censent hac lege obligari eos qui e loco ubi non viget, ex. gr. ex Hispania, ad locum ubi viget divertunt. (Gury I, n. 95. — Lehmkuhl I, n. 1207). Imo ipsa etiam S. Inquisitio 10 Jan. 1855 declaravit peregrinantes extra Belgium (ubi ex pontificia potestate dispensatur) non posse die Sabbati comedere carnes in locis in quibus viget ista lex. (ergo non habet eam ut localem sed ut communem).

b) In Quadragesima prohibet non solum esum carnis, sed et esum ovorum et lacticiniorum omnibus diebus quadragesimæ, non exceptis diebus dominicis. Attamen variis in locis hodieum in hoc derogatum est consuetudine, aut derogatur singulo anno dispensatione pontificia non solum quoad usum ovorum et lacticiniorum, sed etiam quoad esum carnis.

Ad 2^m. Resp. 1° Obligat illos qui ad usum rationis pervenerunt et septennium compleverunt, nisi justa de causa excusentur vel legitime dispensentur.

2° Juxta omnes obligat hoc præceptum sub gravi in materia gravi. Quænam autem quantitas carnis requiratur ad peccatum grave, valde controvertitur. « Si præ-

ceptum abstinentiæ læditur manducando carnem proprie dictam, probabile est non committi peccatum *grave* nisi manducentur duæ uncia. (Stoz. Tribun. Pœnit. l. 1, p. 3, n. 528; Lehmkuhl I, n. 1207; Ball. P., n. 1008).

Major quantitas ad peccatum grave requiritur, si manducentur ea quæ a carne proveniunt vel lacticinia : hæc enim minus principaliter prohibentur. Probabiliter duplicari potest quantitas quæ in comestione carnis proprie dictæ censetur gravis : igitur, in sententia nostra, quatuor uncia requiruntur. Sic graviter peccaret qui duo ova gallinacea manducaret, quando hæc prohibentur : duo enim ova quatuor fere unciis æquivalent. Qui vero ordinariam portionem leguminum sagimine conditorum vel offæ carnibus confectæ manducaret, a gravi peccato immunis esset. (Gousset Theol. mor. I, n. 301). » Génicot. n. 443.

Ad 3^m. Resp. Excusantur omnes illi qui præceptum abstinentiæ non possunt absque gravi incommodo servare. Exempla quamplurima habes apud Auctores v. g. Gury I, n. 487. Génicot, n. 449.

Ad 4^m. Resp. 1° Lex illa importat ut quicumque *vi dispensationis* carnibus vescuntur, prohibeantur in eadem comestione pisces et carnes manducare.

2° Obligat toto tempore quadragesimæ, etiam diebus Dominicis, et omnibus diebus jejunii per annum.

3° Prohibitionem illam *sub gravi* ex genere suo obligare declaravit Ben. XIV litt. 8 Jul. 1744 ad Archiep. Compostell.

Nota. 1° Hanc prohibitionem edidit Ben. XIV constit. *Non ambigimus* 30 Maji 1741, pluribusque documentis declaravit, præsertim Litt. Apost. *In suprema* 22 Aug. 1741.

2° Nomine carnum non videntur hic comprehendere quæ tantum e carne originem ducunt; nam 8 Feb. 1828 S. Pœnitentiarum respondit dispensatos a lege absti-

mentia a carnibus posse, diebus quibus urget jejunii obligatio, valetudinis causa. vesci jure tantum carnibus condito, et de cætero cibos esuriales edere, sicut cæteri qui pisces edere queunt. Génicot, n. 444, V. Lehmkühl, n. 1214, 5.

3º Quæsitum fuit a S. Pœnitentiaria :

a) Utrum diebus jejunii tempore adventus a Pio VI præscripti, permissis tamen lacticiniis, ei cui *propter infirmitatem licitus est* esus carnum, interdicta sit promiscuitas carnis ac piscium?

b) Utrum ii, qui ratione ætatis, vel laboris jejunare non tenentur subijciantur legi de non permiscendis epulis carnis et piscium, quum *per indultum* carnes permittuntur?

Primo autem quæsito missum est 8 Jan. 1834 responsum quod, ut videtur, datum erat secundo quæsito, scil. : « affirmative, seu non licere ejusmodi promiscuitatem » : et post aliquot dies, nempe 13 Feb. ejusdem anni missum est secundo quæsito responsum quod, ut videtur, primo quæsito datum erat, scil. : « consulat probatos auctores ».

Hoc secundum responsum quod in detrimentum legis vergebat, non diu post fuit correctum : nimirum : die 24 Martii 1841 ad dubium : « An lex de permiscendis licitis et interdictis epulis eos etiam respiciat, qui ad unicam comestionem non tenentur, ut juvenes, antequam tertium compleverint septennium, aliique rationabiliter a jejunio excusati ob impotentiam vel laborem? » (Est secundum quæsitum supra). Eminentissimi responderunt « Non licere ». Item (quoad idem quæsitem) S. Officium 23 Jun. 1875 ad dubium : « Utrum obligatio de non miscendis piscibus et carnibus diebus quadragesimæ attingat omnes, qui *vi indulti* carnibus vesci possunt, an solummodo eos qui jejunant, » rescribi mandavit : affirmative ad primam partem, negative quoad secundam, et detur decretum 24 Martii 1841.

Primum vero responsum tandem ab ipsa S. Pœnitentiaria fuit correctum anno 1899. Nimirum die 18 Dec. 1898 propositum fuit sacrae Pœnitentiariae sequens dubium :

« Titius *ægotans indiget* jejunii diebus, non solum plures sumere refectiones, sed imo *carnes comedere*; poteritne simul piscibus uti? (Est primum quæsitum supra).

Mihi videtur affirmative respondendum. S. Officium (die 27 Jan. (23 Jun.) 1875) obligat ad non permiscendas epulas etiam illos qui carnes sumunt *vi indulti*, et non tantum eos qui jejunant; remittit ad Decretum diei 24 Martii 1841, ubi etiam ii qui excusantur ab unica comestione propter impotentiam vel laborem, edunt carnes *vi indulti* et proinde tenentur ad non permiscendas epulas. Non loquitur de iis qui edunt carnes *ob morbum*; unde sinit supponere vel permittit credere quod ii qui edunt carnes *non vi indulti*, non tenentur ad non permiscendas epulas.

Hanc opinionem tenent Ballerini Palmieri op. mor. T. II, tr. VII, n. 26 (editio 2^a p. 797); Génicot (Prof. Lovanien.) tom. I, n. 444 (edit. 2^a); d'Annibale. T. III, n. 138 (edit. 3^a); Bucceroni, Instit. T. I, n. 1607. »

Sacra Pœnitentiaria, consideratis expositis, respondet : « Oratorem sententiam Auctorum, quos citat, tuta conscientia sequi posse. »

Datum Romæ in S. Pœnitentiaria, die 9 Jan. 1899. (Vide collat. Brugenses t. v. p. 139. — Acta S. Sedis tom. 32, p. 562).

Ad 5^m. Resp. 1° Quoad Petrum : a) cum feria VI post ascensionem Domini, et in Vigilia Omnium Sanctorum, dum carnes absque dispensatione, ut suppono, et simul pisces in eodem prandio manducabat, putaret, ut colligitur ex ejus confessione, se agere contra utrumque ecclesiasticum præceptum sub gravi obligans, pec-

cavit utique graviter contra utrumque, attamen ex *erronea conscientia* quoad præceptum de non permiscendis epulis.

Dico: *ex erronea conscientia*: nam in primo casu non erat dies jejunii, et in neutro casu erat *dispensatus* a lege prohibente carnes; unde neutrum casum spectat lex de non permiscendis epulis licitis et interdictis.

b) Manducando carnes et pisces in eodem prandio Dominica quarta Quadragesimæ, egit materialiter contra legem de non permiscendis epulis, sed a formali peccato excusatur ob ignorantiam, ut colligitur ex ejus confessione.

2º Quoad Paulam. Hæc non est inquietanda, cum absque ulla dispensatione, vi morbi sit a lege abstinentiæ excusata. Ad ipsam spectat responsum S. Pœnit. diei 9 Januarii 1899, relatum ad finem responsionis ad quæstionem quartam supra.

CASUS 63. — 28.

Sempronius non raro diebus etiam Quadragesimæ prandio assidet cum aliis per tres vel quatuor horas; inter varias autem ferculorum appositiones læte colloquitur cum sociis, aliquando etiam surgit ut cum aliis conversetur, deinde, post quadrantem aut mediam horam redit ad mensam et prosequitur captum convivium. — Accidit etiam ut quadam die una hora post solis ortum comederit ex pane et pisciculis in quantitate quæ collationi vespertinæ fere æquivalet; sumpto autem hoc jentaculo recordatur esse diem jejunii.

Quæritur 1º In quo consistat jejunium ecclesiasticum? Quanto sub peccato, et quosnam obliget?

2º Quid de collatiuncula, seu cænula? Quid de frustulo panis quod mane sumitur? Quænam præterea etiam absque speciali ratione a jejunantibus licite sumantur?

3º An Sempronius frangat jejunium sive tanto tempore assidendo mensæ, sive interrompendo prandium?

4º An Sempronius in secundo casu teneatur adhuc jejunare illa die?

Ad 1^m. Resp. 1° Jejunium ecclesiasticum consistit in tribus scilicet : a) in unica tantum intra diem naturalem refectione, excepta collatione; b) in delectu ciborum, id est, in abstinencia a carne et cibis vetitis. — His accedit c) certa refectionis hora, quæ modo est circa meridiem, seu, in pluribus locis, circa undecimam.

Primum est pars jejunii essentialis, et vulgo jejuni-um simpliciter dici solet.

Secundum est pars integralis, ut patet ex eo quod hi qui ea solum tenentur, veluti adolescentes et senes, non dicuntur jejunare; et, ex diverso, qui ab ea dispensati, unicam comestionem servant, jejunare intelliguntur. Plerumque hæc pars abstinentiæ appellatione significatur.

Tertium juxta communio-rem et certe probabilem sententiam non est, nostris temporibus, nisi quædam accidentalis circumstantia jejunii. Confer Haine De præc. Eccl. q. 11. Costantini, n. 271. Génicot, n. 438.

2° Obligat sub gravi quoad unicam refectionem et quoad abstinentiam; quoad certam vero refectionis horam hodie-um, juxta probabilem et communio-rem sententiam, obligat tantum sub levi; ideoque horam refectionis sine causa notabiliter præveni-ens peccat contra usum Ecclesiæ, sed venialiter tantum: salva enim manet jejunii substantia. Quod si causa quælibet rationabilis adsit, v. g. iter inchoandum, negotium urgens, debilitas stomachi etc., nullum est peccatum. Cæterum obligatio jejunii ex receptis ejusque regionis moribus aestimari debet: et ita in multis locis ex consuetudine fieri potest collatio hora decima vel undecima, et refectio vespere, uti constat ex responsione S. Pœnitentiariæ 19 Jan. 1834. Immo ob rationabilem causam posset mane sumi collatio, meridie prandium, vespere frustulum (d'Annib. III, n. 134, nota 34).

3° Ad jejunium completum, seu ad tres partes tenen-

tur fideles post 21 ætatis annum completum, nisi legitime excusentur vel dispensentur.

Ad 2^m. Resp. 1° Ex usu satis antiquo, præter plenam refectionem, licet vespere collationem aliquam seu cænulam sumere. De hac autem duo quæri solent : quænam scilicet *quantitas* et quænam *qualitas* ciborum in ea permittantur. Jam vero

a) Quoad *quantitatem*, hodie post S. Alph. (n. 1025) communiter receptum est sumi posse in cænula octo uncias cibi solidi, ut panis, piscium etc., etiam ab illis qui cum illa ad satietatem reficiuntur. Insuper justa de causa hæc quantitas paululum augeri potest. Ita S. Alphonsus (l. c.) a culpa excusat eum qui decem uncias sumeret eo quod majori nutrimento indigeret. In regionibus etiam septentrionalibus ut Germania et Belgio, simile quid excusari potest ob cæli frigus, defectum vini et consuetudinem plus manducandi. Génicot n. 437.

Si cui moraliter necessarium esset paululum excedere hanc quantitatem decem unciarum, præsertim tempore quadragesimæ, ad jejunium continuandum, is non esset inquietandus : nam levis ille excessus jejunium substantialiter non frangit, neque videtur mens Ecclesiæ esse, præsertim nostris temporibus, ut nimium coarctentur fideles qui, pauci inter multos, jejunium servant. Attamen, si notabiliter illam quantitatem excedere deberent, justam quidem causam excusationis vel dispensationis haberent; jejunium vero non servarent. Génicot, n. 437.

b) Quoad *qualitatem* ciborum, hodie in multis regionibus, speciatim in Belgio, videtur invaluisse usus ut quivis cibi quadragesimales in collatione sumi queant.

Hanc regulam etiam universaliter proponit Ballerini P. n. 54. Ad cibos vero solo Indulto permissos quod spectat, hi generatim in collatione adhiberi nequeunt, ut clare constat ex Bulla Clementis XIII *Appetente* (20

Dec. 1759), qua edicit dispensatos a carniū abstinentia « tantum modo ad unicam comestionem posse carnem, vel quæ ex carne trahunt originem, adhibere » (S. Alph. n. 1027). Nihilominus attendendum ad consuetudines contrarias. Sic in Belgio jejunantes solent adhibere lac et caseum, in Germania et quibusdam partibus Americæ, etiam ova. (Lehmkuhl, n. 1212). Génicot, n. 437.

2º Mane licet aliquid cibi seu, ut aiunt, *frustulum* sumere, modo id quod sumitur non excedat notabiliter duas uncias cibi. Etenim ipsa S. Pœnitentiaria 21 Nov. 1845 respondit non esse inquietandos qui mane diebus jejunii in parva quantitate sumant chocolatū cum frustulo panis. Unde ille usus ubique teneri vel introduci potest, etiam ab illis qui, absque hoc subsidio, jejunare possent. Génicot, n. 437.

3º Lege jejunii hodie non prohibetur potus, seu quidquid sumi solet principaliter ad juvandam nutritionem et digestionem, ut vinum, cerevisia, cafæum, thea etc. Neque obstat quod talia sumantur ad famem depellendam; nam finis legis non cadit sub lege; vel quod e mera gula adhibeantur: alia enim est lex jejunii, alia temperantiæ. Neque jejunii legem infringit qui electuaria (pastilles, pâte de jujube etc.) sumit in parva quantitate, ut fieri solet, ad digestionem juvandam, tollendam oris fetorem, conservandam vocem et similia. Peccaret tamen qui talia in magna quantitate per modum cibi sumeret in fraudem legis (S. Thom. 2, 2, q. 147, a. 6, ad 3. — S. Alph. n. 1019).

Tandem licet, saltem semel vel bis in die aliquid cibi sumere ante potum, ne potus noceat; id tamen non licet toties quoties, ne jejunium prorsus inane fiat. (S. Alph. n. 1018. Hom. Ap. tr. 12, n. 11). Génicot, n. 439, V.

Ad 3^m. Resp. Quoad primum. « Per hoc præcise, quod convivium ad tres vel quatuor horas protrahatur,

in rigore probabilius non frangit jejunium. Ratio est : quia Ecclesia permittit unam refectionem : atqui in morali hominum existimatione more patriæ nostræ saltem censetur unica reffectio, licet convivium sic protrahatur. » Elbel. part III, conferent. XV, n. 437.

« Ecclesia optat quidem ut solum quantum satis est ad famem satiandam prandium duret, sed sub præcepto id non ponit. Nisi itaque prandium præcise ad legem deludendam præter morem protrahatur, scrupuli non sunt injiciendi. Theologi benignissime loquuntur, et permittunt duas horas, et etiam plus juxta locorum consuetudines aliasque circumstantias. Cfr. S. Lig. (I, 1020) et Gousset (I, 295). » Berardi Praxis n. 527.

Sunt tamen qui putent eum leviter peccare. Ita Haine de præc. Eccl. q. 13. Resol. 2° « quamvis de tempore, quo prandium protrahi possit, nihil absolute statui valeat, *non videtur* tamen, juxta communio-rem sententiam, *absque aliqua culpa* protrahi posse ultra duas moraliter horas ».

Quoad secundum. « Sempronium non infringere legem jejunii ex eo quod e mensa surgens cum aliis per mediam horam conversetur et denuo prosequatur opus. Ratio est : quia cum ciborum convivia nedum ad comedendum, sed etiam ad invicem amicabiliter conversandum instituantur, Sempronius in morali hominum existimatione dici potest ac debet uni interfuisse convivio. » Elbel, n. 438. Cfr. Haine q. 13. Génicot, n. 439, IV.

Ad 4^m. Resp. Affirmative *per se*, quia salvum manet jejunium quoad substantiam ut patet ex responso ad 1^m partem 1^æ quæstionis; quod autem inadvertenter jentarit seu mane collationem sumpserit hoc excusat quidem eum a veniali peccato sub quo accidentaliter illa jejunii præscriptio obligat, sed non potest jejunii obligationem pro illa die tollere. Ita omnes.

Dico *per se*, quia si non posset sine magno incommodo in tali conditione jejunium servare, excusaretur per accidens, ob illud grave incommodum.

CASUS 64. — 29.

Martha femina robusta habet cibum nedum sufficientem, sed sufficientissimum pro unica refectioe; sed cum lac præbeat infanti non vult jejunare, quod tamen sine incommodo posset servare, ut alias est experta. Maritus ejus, timoratæ conscientiæ vir, vellet venationi operam dare die jejunii, sed quia prævidet se inde ob fatigationem impotentem futurum ad servandum jejunium, consulit prius parochum, an possit licite venari?

Quæritur 1° Quinam excusentur a jejunio?

2° Quinam et quatenus valeant a jejunio dispensare?

3° An Martha in casu excusetur a jejunio?

4° Quid ejus marito respondendum a Parocho?

Ad. 1^m. Resp. Excusantur vel eximuntur a jejunio:

1) Ratione ætatis: juvenes ante annum 21 completum, et probabiliter sexagenarii et quinquagenariæ; quia solent egere cibo frequentiori, et non multo simul assumpto.

2) Ratione tenuis valetudinis: debiles, infirmi, convalescentes. His accensendi sunt ii qui ex vacuitate stomachi notabilem capitis dolorem vel vertigium patiuntur, vel per magnam noctis partem dormire nequeunt (S. Alph. n. 1034); item qui non possunt una vice alimentum sufficiens sumere. Immo satis est ut quis sibi persuadeat, ex experientia vel ex probabili ratione jejunium graviter nociturum esse (S. Alph. n. 1033). Evidenter multo facilius tale detrimentum timeri poterit ubi de jejunio quadragesimali quam ubi de jejuniis per annum occurrentibus agitur. Génicot, n. 445, 3°.

3) Ratione periculi: Mulieres lactantes et prægnantes, etiamsi ob vires robustas jejunio ferendo pares videantur: numquam enim certæ esse possunt periculum

ex jejunio afuturum esse tum sibi, tum foetui vel proli lactandæ. Génicot, n. 445, 4°.

4) Ratione cibi insufficientis sustentationis : omnes qui ex hoc capite indigent iterata in die refectione (S. Alph. l. c.). Génicot ibid. n. 5°.

5) Ratione majoris boni : qui opera charitatis corporalis vel spiritualis exercent quæ cum jejunio componi saltem sine gravi incommodo nequeant. Nec refert utrum hæc obeantur ex officio an sponte, utrum pacta mercede an gratis. Ratio quia jejunium majora bona impedire non debet. Hæc autem charitatis opera jejunio præstant. Confer S. Thomam 2, 2, q. 147, a. 4, ad 3. Talia opera in specie videri possunt apud auctores, v. g. Génicot, n. 447.

6) Ratione laboris : qui exercent artem valde molestam, etiamsi forte adeo robusti essent ut absque gravi incommodo jejunare possent; nam consuetudo excusat omnes qui tali arti vacant. (S. Alph. n. 1043).

Ratio generalis est: non esse Ecclesiæ mentem quod homines a suis consuetis occupationibus cessent propter jejunium, cum ita impedirentur res magis necessariae et communi bono utiliores. Quare neque artifices divites, qui solent exercere artes laboriosas, peccant, si, die jejunii, laborem assument. S. Alph. n. 1042.

Neque tenentur jejunare qui uno alterove die a labore solito quiescunt ad vires reficiendas.

Quinam autem in specie ratione laboris excusentur videri potest apud auctores ex. gr. Génicot, n. 446; Berardi, n. 536. VII; Theol. Mechlin. de Temper. n. 168.

Nota. Licite quis assumit laborem inusitatum et cum jejunii observantia impossibilem, dummodo aliquam veram seriamque utilitatem prosequatur, ex. gr. ad faciendum lucrum extraordinarium. Cfr. Theol. Mechl. de temp. n. 168, q. 7, et de Leg. n. 70, q. 3. — S. Alph. l. 4, n. 1046. Quod autem liceat recreationis

gratia venationi operam dare si inde observatio jejunii ea die impossibilis evadat, videtur negandum; quod enim tali recreatione debeat quis se privare ob jejunium, videtur incommodum non satis grave ut quis ob illud a lege jejunii excusetur. Cfr. Génicot, n. 446. « Attamen probabiliter opinantur Sanchez (cons. Mor. l. 5, c. 1, dub. 7, n. 18), Ball. P. (n. 93), Berardi (Prax. conf. n. 537 editionis anni 1884) id interdum licere etiam ob solam delectationem, dummodo raro fiat. « Ipsa enim æquitas naturalis dictare videtur quod non fuit intentio legislatoris prohibere hæc exercitia honesta et licita propter jejunium, et eadem dictat non fuisse intentionem excusare, si frequenter fiant (Sanch. l. c.) » Génicot, n. 446 in fine.

Ad 2^m. Resp. 1° Papa, pro universa Ecclesia; et quidem valide etiam sine causa, cum dispenset in propria lege.

2° Episcopus, superior regularis, parochus cum respectivis subditis singulis ex justa causa et dumtaxat in ordine ad illam jejunii partem pro qua facit causa. Unde si adest causa dispensandi a præcepto in quantum prohibet secundam refectionem, non ideo possunt dispensare a præcepto in quantum præcipit abstinentioniam; si vero causa adest dispensandi a præcepto in quantum præcipit abstinentioniam non potest dispensare in illo nisi sub his duabus conditionibus : a) unicæ comestionis in die, nisi dispensatio propter debilitatem virium concedatur; b) non permiscendarum epularum.

Ad 3^m. Resp. Affirmative juxta omnes.

Ad 4^m. Resp. Juxta doctrinam gravium auctorum supra (in nota ad 1^m quæst.) relatam, dicendum marito quod possit venari licet observatio jejunii ea die evadat ipsi impossibilis, dummodo tamen raro id fiat, et non agat in fraudem legis.

CASUS 65. — 30.

Dum tres confessarii Ordinis Fratrum Minorum amice inter se disputarent de utraque Quadragesima : Ecclesiæ scilicet et Ordinis, unus contendebat fratres diebus permissis jejunii utriusque Quadragesimæ, etsi ratione laboris a lege jejunii excusarentur, non posse sub peccato mortali nisi in solo prandio vesci carnibus ; alter dicebat fratres in his circumstantiis posse tempore utriusque quadragesimæ sine peccato manducare carnes toties quoties per diem edunt ; tertius sentiebat cum primo quoad Quadragesimam Ordinis, cum secundo vero quoad Quadragesimam Ecclesiæ.

Quæritur 1º An dispensationes, quas Ordinarius loci ex delegatione Apostolica concedit omnibus, valeant quoque pro Regularibus et signanter pro Fratribus Minoribus ?

2º Cuinam e certantibus causa tribuenda sit ? dando rationem ?

Ad 1^m. Resp. 1º Cum distinctione : Negative pro Regularibus speciali voto abstinentiæ adstrictis ; affirmative pro cæteris Regularibus quoad omnia jejunia et simplices abstinentias omnibus fidelibus injuncta.

Patet ex Responso S. Congreg. S. Officii 20 Dec. 1871 ad sequens dubium :

Beatissime Pater.

P. Fr. Bernardinus a Portu Romatino Minister Generalis Ordinis Minorum præmisso osculo SS. Pedum, humillime supplicat S. V. quatenus, ad tollendas suorum Fratrum ubique terrarum existentium animi anxietates, simulque ad subveniendum eorum infirmitati, declarare, aut concedere dignetur, Indulta, quæ ab Episcopis, in respectivis Diœcesibus, quoad jejunium S. Quadragesimæ et alia jejunia infra annum omnibus fidelibus injuncta, promulgantur, comprehendere etiam Regulares, non obstante quod Episcopi in præfatis Indultis de Regularibus nullam mentionem faciant (prout usuvenit in fere omnibus diœcesibus extra Italianam), et quamvis in aliquibus diœcesibus ea conditio Indulto utentibus imponatur, quæ a Regularibus impleri nullatenus potest, erogandi scilicet, et apud Curiam

Episcopalem deponendi aliquam pecuniæ summam in pia opera impendendam. Pro qua gratia, etc.

Feria VI, die 20 Dec. 1871.

Sacra Congregatio S. Officii respondere censuit, Regulares speciali voto abstinentiæ a carnibus non adstrictos, gaudere Indulto circa observantiam ciborum tempore Quadragesimæ et per annum pro fidelibus promulgato ab Ordinariis locorum nomine Sanctæ Sedis Apostolicæ.

J. Pelami S. Rom. et Univ. Inquisit. Notarius.

(Nouvelle Rev. Théol. tom. XIV, p. 138).

2° Dispensatio super abstinentia simplici omnibus communi, non valet pro abstinentia conjuncta cum jejunio ad quod forte Regulares illa die ex speciali præcepto tenentur. Patet ex responso S. Congr. S. Officii 18 Nov. 1891 ad sequens dubium :

« An Religiosi Franciscæ frui possint feria sexta peculiaribus indultis pro esu carnium infra annum a S. Sede concessis, addita clausula *Regularibus comprehensis*?

In Congressu feriæ IV diei 18 Nov. 1891 re mature perpensa, Emi Cardinales Inquisitores Generales responderunt : *Negative*, et hoc responsum singulis tribus Ministris Generalibus Ordinis S. Francisci notificandum esse statuerunt. » (Acta Ordinis tom. X, p. 187).

3° Si contingat quod Ordinarius, nomine S. Sedis, publicæ valetudinis causa, seu occasione epidemiæ suspendat jejunia et abstinentias, tali Indulto Regulares quoque, etiam Franciscæ frui possunt.

Patet ex Responso S. Congr. S. Officii 20 Jan. 1892 ad sequens dubium : « Minister Provincialis Provinciæ Bononiensis supplicem Sacræ Congregationi S. Officii libellum porrexit, in quo exponebat, Episcopum Parmensem indultum publicasse hisce verbis expressum : Usquedum Influentia seu infectio morbosa per-

durabit, quæ i dies magis magisque diffunditur, Nos, Auctoritate Apostolica, suspensam declaramus obligationem jejunii nec non abstinentiæ a carnibus.

Cum vero in præfato indulto Regulares haud nominarentur, Provincialis petebat, utrum etiam Regulares eo frui possent diebus Veneris, Sabbati et Quadragesimæ?

Huic postulationi Feria IV 20 Jan. 1892, in congregatione generali Supremæ Romanæ et Universalis Inquisitionis, propositis suprascriptis precibus, Emi Dni Cardinales Generales Inquisitores, adprobante Smo Dno Nostro respondendum decreverunt : Comprehendi.

Ex hoc Decreto cuique patet, quod etiam Franciscanæ frui possunt indultis, nomine S. Sedis ab Ordinariis publicæ valetudinis causa, seu occasione epidemiæ publicatis, etiamsi incidant in feriis sextis per annum. » (Acta Ord. tom. XI, p. 38).

Ad 2^m. Prænotandum. 1° Indultum Apostolicum quod singulo anno petitur et obtinetur pro Quadragesima Adventus concedit :

a) *Usum carniū* primis quinque cujusque hebdomadæ diebus, in unica tamen comestione, vetita carniū et piscium promiscuitate in eadem refectione, et exceptis feria IV Quatuor Temporum, ac vigiliis Immaculatæ Conceptionis B. Mariæ Virginis, et Nativitatis D. N. Jesu Christi.

b) *Usum ovorum et lacticiniorum* in omnibus sextis feriis et Sabbatis, in unica pariter comestione, et exclusis semper diebus quatuor Temporum, ac præfatis vigiliis : nisi forte alicubi, etiam in his diebus exceptis, vigeat privilegium vel legitima consuetudo utendi ovis et lacticiniis in jejuniis ecclesiasticis : tunc enim Religiosi quoque huic indulto seu consuetudini in jejuniis Regulæ sese conformare possunt.

2° *Cibus solo* Indulto permissus adhiberi nequit

in collatione, ut clare constat ex Bulla Clementis XIII *Appetente* (20 Dec. 1759) qua edicit dispensatos a carniū abstinentia « tantummodo ad unicam comestionem posse carnem vel quæ ex carne trahunt originem adhibere » S. Alph. n. 1027. Ita etiam in Indulto pro Quadragesima Adventus tam usus ovorum et lacticiniorum quam usus carniū restringitur ad *unicam comestionem*, excluso proinde eorum usu in collatione. Dicitur tamen eibus solo Indulto permissus : quia attendendum ad consuetudines contrarias. Sic in Belgio jejunantes solent in collatione adhibere lac et caseum; in Germania et quibusdam partibus Americæ, etiam ova. Lehmkuhl, n. 1212.

Quod autem dispensati a carniū abstinentia « tantummodo ad unicam comestionem carnes edere possint » hoc, ut patet, spectat eos qui ad unicam illam comestionem tenentur, seu qui jejunare tenentur; unde qui a jejunio quoque excusantur possunt *per se* carnes edere quoties per diem edunt. (S. Pœnit. 24 Feb. 1819).

Dicitur *per se* : quia, si Episcopus diserte Indulto apponit hanc restrictionem ut etiam ii, qui jejunio non tenentur, semel tantum in die carnibus vescantur, id omnino servandum est. (S. Pœnit. 27 Maji 1863).

Attamen, teste Sabetti (Theol. mor. n. 334), S. Pœnitentiaria Episcopo Buffalensi respondit *non expedire* ut hanc limitationem poneret. His notatis

Resp. Causam tribuendam esse secundo. Nam, quoad Quadragesimam Adventus nihil in dispensatione specialiter disponitur quoad eos qui etiam a jejunio excusantur; unde generalis regula ibi vim habet. Quoad Quadragesimam Ecclesiæ, hodiedum etiam in Belgio juxta generalem regulam in dispensatione expresse declaratur quod qui jejunare non tenentur possunt diebus permissis carnes edere quoties per diem edunt. Ergo.

CASUS 66. — 31.

Bertus post confessionem in Paschate factam advertit se duo peccata lethalia ex oblivione omisisse.

Quæritur 1° Quos, quoties et quando obligat præceptum ecclesiasticum confessionis?

2° An Bertus intra eundem annum iterum teneatur confiteri? dando rationem responsi?

Ad 1^m. Notandum. Ecclesiasticum præceptum Confessionis datum est in Concilio Later. IV sub Innoc. III anno 1215, ac refertur in jure canonico, lib. 5, Decret. tit. 38, cap. 12, his verbis: « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti, et injunctam poenitentiam propriis viribus studeat adimplere. » Quo notato

Resp. 1° (quos?) Obligat omnem utriusque sexus fidelem, postquam ad annos discretionis pervenerit.

Hoc autem intelligendum esse de eo qui mortale peccatum nondum rite confessum confitendum habet, patet ex Trid. sess. XIV ubi docet quod Ecclesia illam tantum confessionem præcipit, quæ est ex Christi institutione: Christus autem nullam aliam præcipit confessionem nisi peccatorum mortalium. Cfr. S. Lig. lib. 6, n. 667; Gury, n. 479, q. 2^a.

2° (Quoties et quando?) Obligat saltem semel in anno sine temporis determinatione: « quod communiter sic intelligitur, ut necessarium sit, quotannis infra illud temporis spatium, quod decurrit a 1^a Januarii usque ad ultimam Decembris, eum confiteri, qui sibi conscius fuerit peccati mortalis » Lehmkuhl II, n. 1202.

« Licet autem qui semel in decursu anni est confessus, non teneatur vi præcepti ecclesiastici confiteri in Quadragesima vel tempore paschali, solent tamen omnes fideles confiteri circa Pascha, ut se præparent ad sacram communionem, quæ tunc sumenda est ex præcepto Ec-

clesiæ. Et illum quidem morem maxime laudat Trid. sess. XIV, Cap. V, dicens : Unde jam in universa Ecclesia cum ingenti animarum fidelium fructu observatur mos ille salutaris confitendi sacro illo et maxime acceptabili tempore Quadragesimæ : quem morem hæc sancta Synodus maxime probat et amplectitur tamquam pium et merito retinendum. » Theol. Mechlin. De Sacr. Pœnit. n. 46.

Ad 2^m. Resp. Non tenetur vi ecclesiastici præcepti quia huic satisfecit per validam et formaliter integram confessionem; sed contingere potest quod vi præcepti divini ad hoc teneatur; cum enim divino præcepto jubeamur confiteri omnia mortalia post baptismum commissa ut vi clavium directe remittantur, manet Berto obligatio peccata illa mortalia oblita deinde clavibus subjiciendi in prima sequenti confessione; contingere autem potest quod hæc confessio vi præcepti divini adhuc intra eundem annum facienda sit, v. gr. in periculo mortis, etiamsi tunc nullam aliam materiam necessario confitendam habeat.

CASUS 67. — 32.

Franciscus ex morbo convalescens confessionem instituit in Paschate apud Patrem Longinum a quo absolutione accepta obtinuit etiam ut communionem paschalem ad quindecim dies possit differre eo quod adhuc timeat auram matutinam. Sed ecce! elapsis quindecim diebus, evanuit quoque devotio Francisci, qui bene valens valedixit communioni paschali. Novit quidem Franciscus se graviter peccasse non satisfaciendo Ecclesiæ præcepto, sed putat se jam non teneri hoc anno sacram synaxim sumere, cum tempus obligationis præterierit.

Quæritur 1° Quandonam obliget præceptum ecclesiasticum communicandi?

2° Quinam possint determinatum ad hoc temporis spatium extendere :
a) generatim pro omnibus loci fidelibus; b) pro casu particulari?

3º An elapso tempore determinato expiret obligatio hujus præcepti ?

4º Quid ad casum, scilicet a) an potuerit Longinus concedere Francisco ut paschalem communionem differat ad quindecim dies ? b) An recte putaverit Franciscus se jam non teneri ?

Ad 1^m. Notandum. Præceptum ecclesiasticum communicandi latum est in concilio Lateranensi IV, can. 21, sub Innoc. III, a. 1215, ac refertur in jure canonico, lib. 5 Decret. tit. 38, c. 12, his verbis : « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti, et sibi injunctam pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiae sacramentum : nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum : alioquin et vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, et moriens christiana careat sepultura. » Quo notato

Resp. Præceptum istud, ut ex ipsa lege patet, obligat « ad minus in Pascha ». Dicitur ad minus quia maximopere optat Ecclesia ut fideles sæpius sacram Eucharistiam suscipiant.

Per Pascha autem intelligitur integra quindena, incipiens a Dominica Palmarum, et currens usque ad Dominicam in Albis etiam inclusive, uti declaravit Eugenius IV, constit. 24, quæ incipit : *Fide digna* (8 Jul. 1440).

Ad 2^m. Resp. quoad a) Privilegio, necessitate vel consuetudine possunt Episcopi plus temporis concedere sive ad anticipandum, sive ad differendum. Hinc in variis diœcesibus Episcopi illud multo latius extendunt : ita ut nempe tempus paschale vel totam Quadragesimam comprehendat, vel usque ad Pentecosten protrahatur. (Lehmkuhl, n. 1206, 3; Berardi, n. 546. III. Haine, q. 31. Génicot, n. 207).

Quoad *b*). In ipso Concilii Lateranensis Decreto datur facultas proprio sacerdoti (ac proinde hodie omnibus confessariis) hoc tempus prorogandi singulis. Legi enim additur : nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum. Génicot, n. 207. — Haine q. 31.

Ad 3^m. Notandum. Per tempus determinatum intelligitur illud quod, juxta responsum ad quæstionem præcedentem, sive generali dispositione pro omnibus loci fidelibus, sive particulari sui sacerdotis dispositione alicui concessum est ad satisfaciendum præcepto. Quo notato

Resp. Cum, elapso illo tempore determinato quo præcepto satisfieri possit, impletio præcepti facta sit impossibilis, patet per se cessare præceptum seu obligationem præcepti. Confer apud S. Alphonsum (lib. VI, n. 297) tertiam sententiam de qua ipse testatur quod eam tenent plures graves auctores. — Attamen si Præsulis ordinatione præceptum sit ut quicumque debito paschali non satisfecerint, deinde determinato subsequenti tempore sacram communionem recipiant, sive demum, juxta morem Ecclesiæ Romanæ, statutum sit ut poenæ contra contumaces indictæ de facto irrogentur iis qui hac vice non obediunt, sive non; huic Præsulis præcepto utique justo sub gravi parendum est.

Nota. 1° « Multi Theologi *opinantur* quod præceptum Ecclesiæ sit duplex : nempe 1° de communione paschali; 2° de communione annua; sed hæc interpretatio non est usu recepta et plures graves Theologi illam rejiciunt, ut videre est apud S. Lig. (VI, 297). » Berardi, n. 546, III in fine (edit. 1884).

2° Multi etiam dicunt tempus Paschale esse determinatum non ad finiendam sed ad urgendam obligationem. Sed hæc assertio supponit admissam præfatam

distinctionem inter communionem annuam et communionem paschalem.

3° Docet Génicot n. 208, II eum qui in Paschate non communicavit, teneri adhuc ad communicandum; sed probabilius opinatur cum Lugo (disp. 16. n. 69), Ball. P. (n. 215) etc. eum non teneri ad communicandum *quamprimum*, seu ulteriorem dilationem non afferre novam culpam: nam cum solum maneat præceptum communicandi semel in anno, satisfit quocumque anni die communicetur; ergo etiam ultimo anni die. Et ibidem simul docet universalem fidelium persuasionem esse quod elapso tempore paschali obligatio communicandi pergit per aliquot tantum menses (Berardi n. 546) ita ut v. g. 1^a Dec. jam non existat; et hanc consuetudinem vocat optimam legis interpretem.

Itaque juxta eum absque nova culpa differri potest communio usque dum jam non existit obligatio; unde elapso tempore paschali jam non manet, juxta ipsum, nisi obligatio quæ impleri non debet, et vix differt a nulla.

Ad 4^m. Resp. (Quoad a). Juxta responsum datum ad 2^m questionem, affirmative, cum adsit causa rationalis.

(Quoad b). Juxta responsum datum ad 3^m questionem, affirmative; nisi adsit præceptum Ordinarii ut ibi dictum est.

CASUS 68. — 33.

Cum elapsis annis Parochus nonnullos parochianos extra paræciam in Paschate communicantes non reprehenderit, Paulus hoc anno absque expressa ipsius Parochi licentia in aliena parochia Paschali communione refectus est.

Quæritur 1° Ubinam et a quo recipienda sit communio paschalis?

2° An hæc loci circumstantia obliget sub gravi? Quis in hoc dispensare

possit? An ad dispensandum requiratur causa gravis? An requiratur dispensatio formalis, seu licentia expressa, an vero sufficiat licentia rationabiliter præsumpta? Quodnam sit hujus præcepti motivum?

3° An Paulus Paschali præcepto fecerit satis?

Ad 1^m. Resp. Ex Decretali Innocentii III in cap. : *omnis utriusque sexus*, ejusdemque Decretalis communi acceptione usu comprobata et variis SS. Pontificum, præsertim Clementis VIII, Clementis X et Ben. XIV (Const. *Magno cum animi* 2 Jun. 1751) Decretis firmata, liquet communionem paschalem recipiendam esse a proprio sacerdote, quo nomine intelligitur præcipue parochus; unde etiam, per se, communio paschalis recipienda est in ecclesia parochiali, cum ibi soleat parochus Eucharistiam distribuere subditis suis.

Eximuntur ab illa lege :

1° Sacerdotes si celebrant, et etiam probabiliter si tantum communicant : nam lex de illis tacet (Ball. P. n. 220).

2° Religiosi stricte dicti, qui possunt communionem paschalem recipere in suis ecclesiis; sub religiosis autem comprehenduntur novitii. Idem quoque dicendum de eorum famulis et commensabilibus continuis, qui nempe regularibus actu inserviunt, et intra eorum septa et domos resident, subque eorum obedientia vivunt.

Quoad alios religiosos, communionem paschalem sumere debent de manu parochi nisi speciali quoad hoc gaudeant privilegio, sive ex Indulto S. Sedis, sive consuetudine et Ordinarii approbatione.

3° Vagi, siquidem parochiam non habent; et peregrini, qui ad propriam parochiam commode accedere nequeunt,

Porro, non teneri istos communionem paschalem recipere in ecclesia parochiæ sub qua versantur, sed satisfacere communicando in aliis etiam loci ecclesiis,

puta religiosorum, docent Sanchez, De Lugo aliique communissime, ut dicit S. Alphonsus. Cum enim hujusmodi non habeant in loco proprium pastorem qui eos recognoscat, cessat motivum legis præcipientis communionem in ecclesia parochiali. Hi igitur, si ad propriam parochiam non sunt reversuri antequam tempus paschale elapsum sit, non possunt differre communionem donec domum redierint, sed, nisi gravi incommodo excusentur, præcepto satisfacere debent in qualibet ecclesia loci in quo versantur.

Ad 2^m. Resp. 1° Hæc loci circumstantia obligat sub gravi, ita ut graviter peccet qui præceptum communicandi in propria parochia, etiam semel, transgreditur : siquidem communis sententia est eum præcepto communionis paschalis non satisfacere. Génicot, n. 209, VI. S. Alph. n. 300. Ball. P. n. 244. Patet ex responso S. Congr. concilii die 31 Jan. 1682 in causa Mechliniensi ad dubium : an patres societatis Jesu aliique regulares possint ministrare sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum personis sæcularibus a Dominica Palmarum usque et per totam Dominicam in Albis. Respondit « affirmative, excepto die Paschatis, ita tamen ut in aliis diebus sumentes Eucharistiam a regularibus intra duas hebdomadas Palmarum et Paschatis non satisfaciant præcepto ». (De synod. diœc. Ben. XIV, lib. IX, c. 16, n. 3).

2° Licentiam communionem paschalem extra parochiam in alia ecclesia sumendi concedere potest S. Pontifex, Episcopus (Vicarius generalis) et parochus. Omnes enim hi veniunt nomine proprii sacerdotis. Neque requiritur causa gravis cum non requiratur dispensatio sed sufficiat mera licentia seu consensus expressus vel tacitus, imo rationabiliter præsumptus. Ubi tamen consensus facile peti potest, petendus est, ut ita agnoscatur pastor, et hic recognoscat oves suas. Theol. Mechl. De sacram. Euchar. n. 61.

« Facilius hæc licentia præsumi potest in magnis civitatibus, in quibus permulti a communione paschali abstineant et nullatenus a parochio suo agnoscantur, cum ibi fere adæquate cessaverit finis legis, qui est ut proprius pastor colatur et implendo præcepto invigilare possit. In his ergo locis sinere potest confessarius ut in quacumque ecclesia communicent ii qui asserunt se neque in paræcia communicare, neque licentiam a parochio petere posse. Ubi enim serium periculum est ne fideles tepidi malint a communione abstinere quam paræciam adire, vel spernant legem cujus rationem non percipiant, merito præsumi potest parochi vel ordinarii consensus. (Berardi, Praxis confes. n. 3085 (n. 546 in fine, edit. 1884); Frassin. Th. Mor. I, nota 92). Idem quandoque dicendum si quis invincibilem repugnantiam experitur quominus a parochio communionem accipiat vel licentiam petat. (Gousset Th. mor. II, n. 226). » Génicot, n. 209, V.

Ad 3^m. Resp. Prout casus exponitur, negative. Quamvis enim ut supra dictum est non requiratur Parochi expressus consensus, sed sufficiat tacitus, imo rationabiliter præsumptus, requiritur tamen motivum *rationabile* ob quod parochi consensus dici possit *rationabiliter* præsumptus; tale autem motivum non exsurgit ex solo facto quod elapsis annis Parochus nonnullos parochianos extra paræciam in Paschate communicantes non reprehenderit; aliud autem motivum in casu non exponitur. Ergo

CASUS 69. — 34.

Paulus parochus habet in sua parochia nonnullos infirmos qui licet graviter non decumbant, jejuni tamen manere nequeunt ad communionem paschalem recipiendam, quam proinde cum spes non affulgeat eos brevi sanitatem recuperaturos, illis administrat non jejunis.

Quæritur 1° Quid importet præceptum Ecclesiæ jejunium naturale ad communionem requirens?

2° Quinam casus ab hac lege excipiantur?

3° An Paulus in casu licite egerit?

Ad 1^m. Resp. Præceptum istud importat ut communicurus nihil omnino per modum cibi aut potus sumpserit a media nocte præcedenti.

Jejunium eucharisticum obligat sub gravi.

De hac lege constat ex universali praxi et ex multis Conciliis.

Speciatim Concilium Constantiense (1415) sess. 13, antiquissimam hanc præscriptionem commemorat dicens: « sacrorum canonum auctoritas et approbata consuetudo Ecclesiæ servavit et servat, quod hujusmodi sacramentum non debet a fidelibus recipi non jejunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis a jure vel ab Ecclesia concessio vel admissio. »

Hora autem duodecima noctis computari potest secundum tempus verum, medium vel legale; sed jam a primo horologii ictu completa est.

« Ab Eucharistia accipienda nemo tenetur abstinere, nisi certus sit se non esse jejunum. Nam manet unicuique libertas communicandi, donec ipsi constet de facto quo jejunium violavit: facta enim non præsumuntur, sed probanda sunt. Hinc communicare potest tum is qui probabiliter tantum existimat se aliquid comedisse vel bibisse, tum is qui certus quidem est de sumpto cibo vel potu, dubitat vero utrum ante an post mediam noctem sumpserit. (S. Alph. l. 1, n. 38 seqq.) » Génicot, n. 201, III.

Ad jejunium illud frangendum juxta communem sententiam tres requiruntur conditiones, nempe

1° Ut quod sumitur, ab extrinseco proveniat et in stomachum trajiciatur.

Hinc jejunium non frangit traectio sanguinis effluentis ex ore, lingua, gingivis etc. neque reliquiarum cibi, sive involuntaria (quod certum est) sive etiam voluntaria (quod saltem probabile est); nam universim dicit Rubrica Missalis (de def. IX): « si reliquiae cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivæ. »

2° Ut sumatur per modum comestionis aut potationis, non autem per modum salivæ aut aspirationis. Nempe Ecclesia nequaquam intendit prohibere quominus communicaturus salivam hauriat et ore vel naso aspiret, etiamsi aliquæ particulæ substantiæ digestibilis simul, præter intentionem, in stomachum demittantur.

Hinc a) manet jejunus qui lavando os stillam aquæ (non autem magnam quantitatem) præter intentionem deglutit (Rub. de def. IX). Unde qui lavat os non obligatur ad sæpius exspuendum: quod judaicam potius superstitionem, quam christianam libertatem redoleret (Lugo disp. I5, n. 34). Sed jejunium lædit qui quantitatem etiam minimam aquæ, jusculi etc. *apposite* deglutit, ut liquet ex verbis Rubricæ. b) Manet jejunus qui per respirationem deglutit pluviam, muscam etc. — qui guttulam sanguinis e naso defluentem vel pelliculam a labiis avulsam inadvertenter *cum saliva* sorbet; — qui tabacum sumit per nares, etiamsi casu aliquid in stomachum trajiciatur; qui fumum tabaci haurit; qui folium tabaci vel aroma dentibus conterit et phlegmata exspuit, etiamsi modica pars succi salivæ permixta, casu in stomachum demittatur. Hoc ultimum tamen, ob indecentiam, non videtur a veniali excusandum, quando,

ante communionem, fit unice voluptatis causa. (S. Alph. n. 280). Génicot, n. 200.

3° Ut id quod sumitur habeat rationem cibi, potus aut medicinæ. Tale est id solum et omne quod in stomachum receptum aliquo modo, etsi non plene, digeri potest; quod enim nulla ratione in stomacho alterari potest, non dicitur manducari.

Ad 2^m. Resp. Excipiuntur casus sequentes :

1° Dum perficiendum est sacrificium vel communio : ut si sacerdos post consecrationem deficiat, potest et tenetur sacerdos non jejunos, si desit alius jejunos, sacrificium perficere et communicare. Pariter si sacerdos loco vini aquam infudit in calicem idque non advertit nisi post sumpcionem vel totius vel partis aquæ, debet ad perficiendum sacrificium denuo consecrare et species consecratas sumere. Similiter si post consecrationem recordetur se non esse jejunos. Similiter si post ablutionem reliquiæ seu particulæ hostiæ inveniuntur superstites in patena, corporali vel calice : quia ad idem spectant sacrificium et ad eandem actionem unamque sumpcionem. (Constat ex Missali Rom. de defect. tit. 7, n. 2). Non tamen, per se, idem dicendum de integris hostiis ejusdem sui sacrificii, quæ supersunt post distributionem communionis, si nempe celebrans sumpserit ablutionem. Per accidens tamen, si non habeat quomodo illæ particulæ vel hostiæ decenter conserventur, eas etiam sumere potest, prout colligitur ex Missali Rom. De defect. tit. 7, n. 3.

2° Ad evitandam Eucharistiæ profanationem vel irreverentiam, ab infidelibus, hæreticis, per incendium, vel aliter causandam; tunc enim deberet sumi a non jejuno, etiam laico, si desit jejunos.

3° Ad vitandum scandalum vel infamiam ex ômissa celebratione vel communione. Hinc :

a) Si sacerdos ante consecrationem recordetur se

non esse jejunum et non possit ab ara recedere sine scandalo vel infamia (quam S. Alph. (n. 287) censet semper timeri posse, nisi sacerdos sit notæ probitatis; alii vero ut Ball. P. (n. 172) probabiliter opinantur nunquam penitus abesse) non jejunus communicare potest.

Idem concedendum est etiam laico, qui communicaturus ad aram jam assidet et recordatur se non esse jejunum, ubi nimirum sine ignominia et scandalo non possit recedere. Noldin, n. 158.

b) Celebrare licebit sacerdoti qui imprudens aliquid post mediam noctem sumpsit, si missam, absque populi offensione, dieteriis, sinistris suspicionibus et similibus omittere nequit : quod sape, nostris temporibus, ob pravas plurimorum dispositiones contra ordinem clericalement, timendum erit.

Non sufficit tamen sola ratio quod populus die festivo missa careret.

c) Probabiliter licebit neo-sacerdoti qui inadvertenter jejunium fregit, primitias celebrare, si ea concurrant adjuncta in quibus eas differre sine gravissimis incommodis nequat, puta si multi consanguinei undique convenerunt, si publice notum est eum hodie primitias celebraturum esse, occulta vero mansit læsio jejunii (Lacroix l. 6, p. 1, n. 582; Ball. P. n. 173).

Nam in casu isto rarissimo videtur licitum uti epicleia. Idem dicendum putamus, si quando puer, primam communionem solemner facturus (ut in nostris regionibus mos habet), aliquid casu sumpsisset, et in dilatione essent incommoda paria iis quæ supra supposuimus in neomysto, præsertim si pertineret ad familiam minus piam et læsio jejunii occulta esset. Génicot, n. 202, 4°.

4° Dum Eucharistia sumenda est per modum viatici, in periculo mortis, ex quacumque causa proveniat : igitur non tantum ex morbo (ut diserte habet concilium

Constantiense) sed etiam ex vulnere, sententia judicis, instante prælio etc. Hanc exceptionem ab Ecclesia concedi vel admitti patet ex immemorabili consuetudine et omnibus passim Ritualibus. « Potest, ait Rituale Romanum, Viaticum brevi morituris dari non jejunis. » Ii tamen qui nullatenus infirmi sunt, ut capite damnati, milites præliaturi etc. videntur adstricti ad jejunium servandum ante viaticum, si absque notabili incommodo id possint. Notandum autem sacerdoti non jejuno licere celebrationem quando laico non jejuno liceret communio : quia non plus est celebrare quam communicare sumpto cibo. (Bus. S. Alph. n. 286).

Ut infirmus communicare possit non jejunus, sufficit periculum mortis probabile. Durat autem eadem facultas, quamdiu manet vel recurrit mortis periculum. Per se igitur nihil prohibet quominus etiam quotidie hujusmodi infirmus Eucharistiam suscipiat non jejunus. (Lemhkuhl II, n. 161; D'Annib. III, n. 411 nota 39).

Neque obstat quod eam sanus rarius accipiebat : nam ob periculum mortis eadem magis indiget, et devotionem ampliorem concipere potuit. Ubi S. Eucharistia per viços deferenda est, potest sane hæc ratio esse, ob quam rarius ægroto præbeatur; abusus tamen esset nolle infirmo, etiam cupienti, plus quam semel communionem per modum Viatici præbere. Ideo Ben. XIV (de syn. l. 7, c. 12, n. 5) scribit : « Episcopus insinuet parochis posse et debere Viaticum in eadem infirmitate iterum ac tertio administrari, præsertim si ipsimet ægotantes iterum cœlestem illum panem esuriant. » Génicot, n. 202.

« Cæteris infirmis (non periculose decumbentibus) qui *ob devotionem* in ægritudine communicant, danda est Eucharistia ante omnem cibum et potum, non aliter ac cæteris fidelibus » (Rit. Rom.) Ideo, ubi *tantum ex devotione* communicant, jejuni esse debent, nisi obtinue-

rint Indultum S. Sedis, quod hodie sat facile conceditur, aliquid *per modum potus* sumendi antequam communicent.

Jam vero S. Officium 7 Sept. 1897 declaravit verba *per modum potus* ita esse intelligenda, ut liceat sumere jusculum, cafæum aliosque cibos liquidos, quibus aliqua substantia mixta sit e. g. farina (semolino, semoule), panis rasmus (pangrattato, pain râpé) etc., dummodo mixtio non amittat naturam cibi liquidi.

« Ex sententia plurium quos inter D'Annib. (III, n. 411 et Elbel n. 90) et quæ cæteroquin Rituali Romano conformior videtur, infirmis non jejunis licet communicare ad satisfaciendum præcepto paschali.

Postquam enim tradiderat, posse Viaticum dari morituris non jejunis, — « Cæteris autem infirmis, inquit, qui *ob devotionem* in ægritudine communicant, danda est Eucharistia ante omnem cibum et potum. » Cui Doctorum sententiæ plane assentior. » Haine q. 68. Item Génicot (II, n. 202) qui citat etiam Gasp. (de Euchar. II, 1129). Confer quoque Berardi n. 768 ubi quoad illos ad quos Eucharistia defertur idem tenet et non quidem in Paschate tantum, sed etiam identidem infra annum, si infirmus communionem valde desideret.

Hæc tamen intelligenda sunt de infirmis qui communionem paschalem jejuni suscipere non possent.

5º In necessitate celebrandi ut Viaticum moribundo dari possit, quemadmodum probabile censent S. Alph. (n. 286) aliique multi. Ratio est : legem divinam quæ jubet infirmum communicare, præferendam esse legi ecclesiasticæ quæ jejunium celebraturis præcipit. Génicot, n. 202, 2º.

Plerique Auctores contrarium quidem opinantur, quia Viaticum non est absolute necessarium ad salutem; lex autem divina cessat obligare, quando Eucharistia dari nequit servata reverentia quæ ei, ex gravi

præcepto Ecclesiæ, per jejunium exhibenda est. Attamen quamvis Viaticum non sit absolute necessarium ad salutem, et Ecclesia, ex *reverentia erga Sanctissimum*, præseribat, ut a sanis non nisi jejunis recipiatur, absolute tamen vult, et quidem ipse Benedictus XIV cum illa, ut infirmis præbeatur etiam non jejunis; unde patet 1° Ecclesiam legem suam relate ad infirmos habere ut non existentem; et 2° argumentum ex hac lege sumptum ne minimam quidem probabilitatem habere.

Ad 3^m. Resp. Ex responso ad quæstionem præcedentem (4°) sequitur eum licite egisse.

CASUS 70. — 35.

Pater Cyriacus per civitates, oppida pagosque pro missionibus tradendis percursans, non semel admiratione affectus fuit inspiciens, non solum in omnibus fere missis privatis, quæ ad altare ubi asservatur SS. Eucharistiæ Sacramentum celebrantur, communionem distribui, sed et fideles communicandos utriusque sexus ad gradus altaris, imo in ejus suppedaneo non raro accedere; vidit quoque sacerdotes, postquam fidelibus Eucharistiam distribuerant, recitata vel omissa antiphona « O sacrum convivium » cum suis versiculis, dictaque oratione, benedictionem ut in fine missæ fieri solet, fidelibus adstantibus impertire; alios in renovandis speciebus, duas simul veteres particulas singulis communicandis distribuere. De colore vero stolæ a sacerdote Eucharistiam administrante adhibitæ, nulla lex vel norma; nam vel albi vel flavi vel officio diei convenientis coloris, indistincte stola usurpatur.

Quæritur 1° Num initio et fine missæ privatæ, sive de sancto sive de « Requiem » liceat in præsentiarum communionem administrare?

2° Utrum Antiphona « O sacrum convivium etc. » cum suis versiculis, pro lubitu omitti queat a sacerdote; et si dicatur, quando incipienda?

3° Quid de cæteris usibus a Cyriaco inspectis, de quibus in casu, sentiendum?

Ad 1^m. Resp. Aff. tum ex consuetudine quæ jam

diu ubique invaluit (Noldin, n. 133, c.); tum ex Decretis S. Congregationis Rituum.

Ad dubium : an sit *prohibitum* sanctissimam Eucharistiam fidelibus, justa de causa, *ante vel post* missam immediate distribuere? Resp. 17 Jul. 1894 : « Negative » (n. 3832 novæ edit. ad 3).

Ad dubium : Utrum *in* Missa de Requiem conveniat communionem fidelibus ministrare, vel *post* illam? Resp. 24 Jul. 1883 : « Non esse contra Ritum » (n. 1711, ad 2).

Tandem prodiit Decretum generale S. Congr. Rit. tenoris sequentis : « posse in Missis defunctorum, cum paramentis nigris, sacram communionem fidelibus ministrari, etiam ex particulis præconsecratis, extrahendo pyxidem a tabernaculo. Posse item in paramentis nigris, ministrari communionem immediate post missam; in utroque tamen casu omittendam esse benedictionem. Missas vero defunctorum celebrandas esse omnino in paramentis nigris; adeo ut violacea adhiberi nequeant, nisi in casu, quo die 2 Novembris Eucharistiæ sacramentum publicæ fidelium adorationi sit expositum pro solemni Oratione Quadraginta Horarum. »

Hoc Decretum S. Congregationis approbavit et confirmavit Pius IX die 23 Jul. anni 1868. (n. 3177 novæ edit.).

Ad 2^m. Resp. Rituale Romanum optioni administrantis S. Communionem extra missam relinquit, utrum ad altare reversus antiphonam *o sacrum convivium* etc. cum versu recitare velit necne; ad quæstionem autem utrum versiculi et oratio *Deus qui nobis* sint etiam ad libitum vel sint omnino de præcepto? respondit S. Congr. Rit. 30 Aug. 1892 « versiculi et oratio *Deus qui nobis*, sunt de præcepto » (n. 3792 novæ edit. ad 10^m).

Ad quæstionem autem utrum istæ preces conve-

nienter dicantur, junctis manibus antequam cooperiatur Pyxis et digiti abluantur? Resp. S. Congr. Rit. 14 Jan. 1898 : « Negative; et preces dicendæ sunt infra ablu-tionem et abstersionem digitorum » (n. 3975 novæ edit. dub. 3, q. 1).

Ad 3^m. Resp. 1° Dicit rituale Romanum : « Postea ad communicandum accedit, incipiens ab iis qui sunt ad partem Epistolæ; sed primo, si sacerdotibus, vel aliis ex clero danda sit communio, *iis ad gradus altaris genuflexis* præbeatur, vel, si commode fieri potest, intra sepimentum altaris sint a laicis distincti. » Ordo ministrandi sacram Communionem). « Intra sepimentum, seu clausuram altaris, sint distincti a laicis : hi enim non nisi ad cancellos sunt communicandi. Cavalieri t. IV, d. 66, n. 25. » Bouvry tom. 2, pag. 599.

« Cancellos qui circumstant altaria, inquit Merati tit. XX Rub. gen., Presbyteri tantum et clerici ingrediantur; neque ullo modo ibi sæculares maxime dum divina Mysteria celebrantur, admitti debent; idque sæpe Patres admonent, et Apostolica Decreta præscribunt, ut liquet in Concilio Romano tit, 28, cap. 4. » Bouvry tom. 2, p. 244).

2° Communione distributa extra missam « benedictio semper danda est (unico excepto casu, quando datur immediate ante vel post missam defunctorum) sub formula *Benedictio Dei* etc. » S. Congr. Rit. 30 Aug. 1892, (n. 3792, ad 10).

3° Non licet fidelibus dare plures hostias parvas. (Decret. Innocentii XI, *Cum ad Aures*, 12 Feb. 1679).

Celebre Decretum innocentianum generalibus quidem verbis prohibet, ne ulli plures particulæ tradantur; ex adjunctis tamen, quæ illi Decreto ansam dederunt, inferre licet id eatenus tantum prohiberi, quatenus fieret ad fovendam falsam devotionem. (Cfr. Ben. XIV de Sacrif. Missæ l. 3, c. 20, n. 1). Quare nihil obstat,

quominus ex rationabili causa, ut si sacerdos celebrans omnes particulas, quæ supersunt consumere non posset, uni plures tradantur. Cfr. Génicot Theol. Mor. II, n. 189. Noldin, n. 135, 5º.

4º Quoad colorem stolæ. Ad dubium : « An stola pro ministranda sanctissima Eucharistia extra missam esse debeat coloris officio illius diei convenientis, ut præscribit Rituale Romanum: vel etiam esse possit alba, prout valde conveniens Sacramento Eucharistiæ, ceu multi censent Doctores? »

Resp. S. Congr. Rit. 12 Mart. 1836. « Affirmative, ad utrumque » (n. 2740, ad 12).

CASUS CONFERENTIARUM
ANNI 1905

CASUS 71. — I.

Cajus clam surripuit centum aureos apud Titium; et ex odio in Petrum incendio vastavit hujus horreum.

Quæritur : 1° Quid importet septimum Decalogi præceptum?

2° Quid sit justitia commutativa; et quænam furti aut damni quantitas requiratur ad peccatum mortale contra justitiam commutativam?

3° Quid sit restitutio? quibusnam titulis debeatur? et quænam requirantur ut obliget sub gravi?

4° Quantum peccatum in utroque casu commiserit Cajus et ad quid teneatur?

Ad 1^m. Resp. Septimum Decalogi præceptum prohibet ne jus proximi quoad bona fortunæ lædatur, et præcipit ut idem jus læsum reparetur

Ad 2^m. Quoad primum respondeo : Justitia commutativa est virtus qua homo constanti ac perpetua voluntate reddit alteri, secundum perfectam æqualitatem, quod ipsi ex jure stricto debetur. Hæc justitia est perfecte ad alterum, quum in plena distinctione hominis ab homine nitatur, ac proin homines sub eo respectu consideret, quo unus ab altero independens est, eique æqualis. Neque respicit personarum conditiones diversas, sed solum considerat rem, seu quid sit uniuscujusque, ut hoc ei ad æqualitatem tribuatur. Respicit autem æqualitatem rei ad rem, seu proportionem arithmeticam ut solet in commutationibus ubi qui unam rem alteri cedit, aliam rem ejusdem valoris recipit; quare etiam justitia commutativa dicitur.

Quoad secundum prænotentur sequentia :

Gravitas materiæ in furto aut damno desumenda est e gravi detrimento quod per injustam ablationem aut damnificationem rei alienæ infertur fini ob quem rerum externarum dominium incolume servetur oportet. Hic autem finis, ut bene exponit Lehmkuhl (I, n. 931) duplicem habet respectum : unum ad singulos homines,

ut inter eos pax et concordia vigeat : alterum ad universam societatem humanam, ut in ea servantur securitas et necessarium incitamentum ad industriam laboresque sustinendos. Ideo gravitas furto accedere potest ex alterutro respectu. Génicot, n. 506.

Hinc conveniunt Doctores ad peccatum mortale generatim requiri illam furti aut damni quantitatem qua jus proximi injuste adeo læditur ut ille sit rationabiliter graviter invitus. Sed hoc multum pendet a fortuna aut necessitate personæ læsæ; prout enim major aut minor est patientis fortuna aut necessitas, major aut minor quantitas requiritur aut sufficit ut ille sit rationabiliter graviter invitus. Unde hæc quantitas dicitur *relative* gravis.

Sed contingere potest quod furti aut damni quantitas sit vere notabilis quin ullus inde graviter lædatur, uti si respiciat hominem ditissimum, aut plures divites ordinarios, aut communitatem, societatem etc. Verum, licet illa læsio tunc leve tantum peccatum videri posset, securitas tamen societatis humanæ postulat ut grave peccatum constituat; secus enim multiplicarentur quamplurimum hujusmodi furta, ac proinde notabiliter noceretur securitati et fiduciæ commercii humani. Hinc quantitas illa dicitur *absolute* gravis. Confer Génicot, n. 506.

Præterea animadvertendum est quantitatem requisitam ad peccatum mortale seu ad materiam gravem multum pendere tum a conjunctione personarum damnum scilicet causantis et damnum patientis; tum a modo quo illa materiæ quantitas obtinetur : utrum scilicet una moraliter vice, an vero pluribus vicibus per minuta furta aut damna respectu unius vel plurium.

Insuper animadvertendum pecuniæ valorem juxta quem cæterarum rerum valor æstimari solet, multum differre pro diversis locis et temporibus; unde quanti-

tates determinatæ a celebrioribus ejusque temporis theologis, iis præsertim qui rem magis ex professo examinarunt, reducendæ sunt ad valorem pecuniæ hodiernum, et ut magis ad veritatem accedatur inter diversas illas quantitates mediam sumere suadet prudentia. His notatis

Respondeo 1°. Loquendo de furto aut damno quo *una moraliter vice* aliquis in bonis fortunæ læditur *ab extraneo*, juxta hodiernum pecuniæ valorem medium, determinari potest quantitas gravis :

a) Minima, respectu scilicet ad pauperes et operarios, valor duorum circiter francorum. Etenim « bona temporalia condita sunt præprimis ad hominum vitam et conservationem; jamvero operarii communes, id est, qui non aliqua peculiari arte et peritia operantur, constituunt cum pauperibus partem humani generis notabiliorem; quod autem lucrantur et quo egent ad sustentationem solet exhibere illud quod vere necessarium est homini ad vitam; ergo merito reputatur notabile illud sine quo per integrum diem misere degerent, puta 2 circiter franci; et contra, notabile aestimari nequit quod moraliter minus est illo ». Waffelaert De justitia II, n. 214.

b) Maxima seu absoluta, respective scilicet ad ditissimos, communitates, societates etc., valor 40 francorum. Waffelaert ibid. n. 215; Génicot, n. 507, 5°.

c) Inter utrumque, respective ad mediocriter divites valor 10 francorum; et respective ad divites valor 20 francorum. Waffelaert ibid. n. 215.

2° Loquendo de furto aut damno quo *una moraliter vice* aliquis in bonis fortunæ læditur a domestico, scilicet uxore, filiofamilias, famulantibus, aut religiosis, plures Doctores censent quoad uxorem et filiumfamilias, quando maritus vel pater est rationabiliter invitatus etiam quoad substantiam, ut in quæstione supponitur,

ad peccatum mortale ex parte materiæ requiri duplum illius quod requiritur ad furtum mortale ab extraneo patratum.

Quoad famulantes, cum in præsentī supposito agatur de furto aut damno una moraliter vice patrando, non plus requiritur ad peccatum mortale quam si ab extraneo patraretur; ratio est quia in tali supposito nequeunt domini censeri minus inviti erga eos quam erga extraneos, propter abusum scilicet fidei aut fidelitatis.

Quoad religiosos, cum ipsi sint pars communitatis, et bona monasterii sint membris communitatis communia sive quoad dominium sive saltem quoad usum, existimaverim respectu illorum ad constituendum peccatum mortale majorem quantitatem requiri, non tamen duplo magis, quam si extraneus surripiat bona ejusdem communitatis. Cfr. Haine, q. 95.

3° Loquendo de quantitate ad peccatum mortale requisita dum hæc obtinenda est per surreptionem quæ non una moraliter vice sed separatim et successive fiat, nempe per plura furta minuta vel damnificationes parvas, admittunt Theologi communiter majorem tunc quantitatem sive relative sive absolute gravem requiri, quam in furto ubi res notabilis tota simul aufertur.

Probabiliter autem requiritur tunc duplum. Ratio est quia domini merito censentur minus inviti eo quod minus damnum sentiant, quam si totum simul auferretur; et talia furtula aut parvæ damnificationes etiam minus nocent bono communi. Confer Génicot, n. 510, 4°; Waffelaert II, n. 220.

Ad 3^m. Quoad 1^m Resp. Restitutio est actus justitiæ commutativæ quo jus proximi læsum reparatur, rem injuste detentam reddendo et damnum injuste illatum compensando.

Quoad 2^m Resp. Proprie unus est titulus restitutionis, nempe læsio juris alieni; quæ læsio, relate ad bona

fortunæ vario modo fieri potest; rem enim alienam potest quis, invito rationabiliter domino, seu injuste, destruere, deteriore facere, surripere pro se vel pro alio, detinere in se aut in æquivalente, etc.; quocumque autem modo aliquis jus alienum strictum voluntarie lædit tenetur ad restitutionem. Hinc

Quoad 3^m Resp. Ut restitutio obliget sub gravi requiritur:

a) Ut jus strictum alienum vere lædatur, seu injuste et efficaciter violetur.

b) Ut læsio juris sit voluntaria, seu theologice culpabilis.

c) Ut agatur de materia gravi apprehensa ut tali.

Ad 4^m. Resp. Peccavit graviter in utroque casu et tenetur sub gravi ad restitutionem.

CASUS 72. — 2.

Titius contra prohibitionem legis venando et piscando feras plures, aves et pisces occupavit et vendidit. Habet etiam columbarium ubi suas abundanter pascit columbas, hac tamen intentione ut alienæ columbæ ad suum columbarium veniant, et ibi nidificent, prout de facto contingit. Insuper animalia sua pascit in alterius agro, qui vacat semine et fructibus, sed bona suapte natura producit herbam. Denique, fodiendo puteum in prædio vicini, invenit quamplures monetas aureas magni valoris quas sibi addixit.

Quæritur: 1° Quid et quotuplex sit dominium?

2° Quinam sint modi acquirendi dominium originarii? et quænam res hisce modis etiam nunc acquiri possint?

3° An Titius juste possit sibi asservare pretia eorum quæ contra legis prohibitionem venando et piscando occupavit et vendidit?

4° An in 2° casu licite agat, aut teneatur alienas columbas earumque pullos restituere?

5° An in 3° casu teneatur ad aliquam compensationem ex justitia commutativa?

6° a) Quid sit thesaurus? b) ad quem pertineat jure naturæ, aut jure positivo? c) ad quid igitur Titius in ultimo suo casu teneatur?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. Dominium, quod idem est ac jus proprietatis et jus in re, communiter definitur facultas legitima disponendi de aliqua re tamquam sua.

Quoad 2^m Resp. Dividitur in *perfectum* seu plenum, et *imperfectum* seu semi-plenum. Primum est, quod complectitur simul proprietatem et utilitatem rei; secundum est, quod alterutra ex his destituitur, et dividitur in *directum* et *indirectum* seu *utile*. Dominium *directum* dicit solam rei proprietatem sine jure utendi vel fruendi; dominium *utile* seu *indirectum* dicit jus utendi vel fruendi re, salva ejus substantia, cujus proprietates pertinet ad alterum. Præcipuæ species domini indirecti seu utilis sunt : ususfructus, usus, servitus. Haine, q. 16.

Ad 2^m. Quoad 1^m Resp. Modi originarii sunt et tales esse dicuntur, qui et quatenus efficiunt, ut res dominum non habentes, dictæ adespota, dominio alicujus rite subjiciantur.

Hi modi sunt duo : *occupatio* et *accessio*.

« *Occupatio* est apprehensio rei corporalis, quæ nullius est, cum animo eam sibi propriam habendi. Dicimus 1° *Apprehensio rei corporalis*, quæ nempe res apprehenditur, prout ejus natura patitur, manu, rete, laqueo, vulnere; 2° quæ *nullius est*; nam occupatio est modus acquirendi dominium originarius, quo videlicet vel res illæ acquiruntur, quæ, a Deo in omnium hominum utilitatem creatæ et paratæ, sunt quidem omnium in *potentia*, sed *actu* sunt nullius usque dum ab aliquo apprehendantur: vel res illæ acquiruntur, quæ postquam propriæ fuerunt alicujus, iterum factæ sunt nullius, quia prioris domini jus acquisitum cessavit; 3° *animo eam sibi propriam faciendi*, eam videlicet in propriam utilitatem vertendi, ceteris exclusis; in quo posita est ratio domini : quare si ex. gr. examen apum consideret in vacuo alveari quod non ad apes colligendas posuerim, examinis dominium hoc tantum facto non

acquiri : et si quid apprehendam nomine alterius, huic non mihi illud acquiri. » Costantini, n. 369.

Accessio, in quantum est modus acquirendi originarius habetur quando rei nostræ alia adjungitur tamquam pars, ornamentum vel complementum, citra alicujus injuriam. Valet tunc : cujus est principale, illius est et accessorium.

Quoad 2^m Resp. Hujusmodi sunt præsertim fera animantia, thesauri et res derelictæ aut vacantes.

I. *Fera animantia* ea dicuntur, quæ naturali libertate vagantur sive per aerem, sive per terram sive per aquam, et per se ab hominum consortio abhorrent. Hæc igitur animantia, cum dominum non habeant, statim ac in tua retia aut laqueos ita inciderint ut evadere non possint, aut ita ea vulneraveris ut certe ea capturus sis, tua fiunt, et tamdiu in tuo dominio manent, quamdiu intra custodiam tuam manent, nec naturalem libertatem recuperarunt. « Recuperasse autem libertatem censentur, quum ita custodiam effugerint, ut eorum censecutio difficilis sit, et tunc ita desinunt esse sub dominio, ut alterius occupantis fieri possint, veluti nunquam capta fuissent. — Nec refert quod feræ capiantur in fundo alieno, *dummodo aperto*, etiam contra prohibitionem domini : nam dominus fundi non habet dominium in aves vel feras; et hinc qui contra mandatum ibi capit, sibi capit, nec tenetur feras restituere. Tenetur tamen resarcire damnum directe illatum, proterendo sata, lædendo vineas etc...

Dixi : *dummodo aperto* : quia si quis pisces in vivario caperet, aut feras in loco circumsepto, ita ut non possint inde exire et facile capi ibi queant, furtum committeret, et teneretur ad restitutionem ipsorum animalium, quæ naturalem amiserant libertatem. » Haine, q. 57.

Notandum. Fera animantia distinguuntur 1° ab ani-

mantibus mansuetis seu domesticis, quæ penes homines sua natura facile vivunt, ut oves, equi, galinæ etc. Hæc quantumvis aberrant, remanent prioris domini : quia, etsi fugerint, censentur tamen constituta intra moralem potestatem domini ob indolem suam naturalem.

2° A mansuefactis seu cicuratis, quæ ex natura sua sunt sylvestria seu fera, sed hominis industria naturalem feritatem exuerunt, ut columbæ, cuniculi, apes. Hæc « manent sub dominio prioris domini, quamdiu custodiam ejus non evaserint, aut consuetudinem redeundi non amiserint. Unde qui ea propria sibi faceret, aut fraudibus et illecebris in columbarium vel alveum suum traduceret, furtum admitteret. Ex lege tamen § Aug. 1789, si tempore sementis et messis columbæ egrediantur in terras alieni domini, licitum est eas ibi occupare et occidere, quia lex supponit eas tunc graviter nocere, et ideo eas illo tempore includi jubet. — Si vero redeundi consuetudinem amiserint, censentur recuperasse naturalem libertatem, et fiunt primò capientis, *nisi lex obstet*. Hinc cuique licet retinere columbas, quæ sponte, non attractæ, columbis ejus se sociarunt et ad proprium columbarium redire desierunt.

Idem dicendum de cuniculis et piscibus, art. 564.

Dixi: *nisi lex obstet*, et sic examen apum quod evolavit ex alveario tuo pertinet jure gallico ex lege 6 Oct. 1791 ad dominum fundi in quo stetit. Si tamen quis alius, prius quam dominus fundi, occupasset examen, ad restitutionem obligandus non foret ante sententiam judicis, ut dicit Gousset ». Haine, q. 57.

Juxta Cod. rur. Belg. (a. 14) p̄roprietarius habet jus examen iterum apprehendendi quamdiu non desiit illud sequi vel repetere; secus fit primi occupantis, vel, hoc deficiente, ejus qui proprietatem vel usum habet illius loci in quo resedit.

II. Quoad *thesaurum* vide quæstionem 6^m infra.

III. Bona derelicta et vacantia sunt *per se* nullius : priora, quia dominus illa sponte a se abdicavit, puta fructus qui post frugum perceptionem in arboribus aut in agro relinquuntur; posteriora, quia relinquuntur a moriente absque testamento vel absque hæredibus hæreditatem accipientibus. Hæc igitur bona nisi lege positiva ex toto vel ex parte ad alium pertineant, fiunt primi occupantis. Ex jure nostro (c. c. a. 713 et 539) tribuuntur Statui.

Hæc tamen legis dispositio ex consuetudine ad sola immobilia restringenda videtur, saltem ante sententiam judicis. « Sunt nihilominus qui hanc restrictionem solum admittunt pro bonis derelictis, non autem pro bonis vacantibus, quæ juxta ipsos cedunt fisco, sive sint mobilia sive immobilia. Utrum occupans talia bona antequam Status ea sibi addixerit, peccet, nedum contra obedientiam legi debitam, sed etiam contra justitiam, non ita liquet. » Teol. Mechlin. n. 12, q. 6.

Nota. Bona post naufragium vel diluvium in littore maris vel in ripa fluminis reperta, item bona ex timore naufragii projecta non possunt *per se* haberi pro derelictis; sed domino sunt reddenda: quod si dominus non detegatur annumerantur per accidens inter res derelictas. Item ut derelicta, saltem multo probabilius, habetur res deperdita, seu nuper amissa, si post diligentem inquisitionem dominus non appareat, nec spes sit illum noscendi. Confer Costantini, n. 373 et 374; Teol. Mechlin. n. 12, q. 4.

Ad 3^m. Resp. Aff. dummodo eas ceperit in fundo sive proprio, sive etiam alieno sed aperto, ut dictum est in responso ad quæstionem præcedentem. Aliunde leges civiles circa venationem, aucupium et piscationem ex communi sententia sunt mere pœnales.

Ad 4^m. Resp. Prout exponitur egit licite; nam usus est jure suo, et nullius jus læsit; unde nulla injuria repa-

randa est; potest igitur illas columbas jam factas suas cum earum pullis sibi servare, ut dictum est supra in responso ad 2^m quæstionem.

Ad 5^m. Resp. Cum res fructificet domino, herba *agri* non secus ac herba quæ in pascuis crescit pertinet ad dominum fundi; et non potest Titius, *domino invito*, animalia sua in illo agro pascere, quin peccet contra justitiam graviter vel leviter juxta gravitatem materiæ, et ad restitutionem teneatur.

Dicitur: *domino invito*; nam si dominus rem sciat et non contradicat, dum facile contradicere potest, censetur consentire; consentienti autem non fit injuria; unde tunc ad restitutionem seu compensationem Titius non teneretur.

Ad 6^m. Quoad a) Resp. « Accurate definitur thesaurus: res quæcumque pretio æstimabilis, abscondita vel infossa, cujus nemo se dominum probare valet.

Codex civilis definit a. 716: « Le trésor est toute chose cachée (etiam in re mobili) ou enfouie sur laquelle personne ne peut justifier (post 30 annos non admittitur jam probatio), et qui est découverte par le pur effet du hasard. » Hæc ultima additio non ita intelligenda est ac si ad essentiam thesauri pertineret, sed unice significat modum ordinarium thesaurum inveniendi et exprimit conditionem requisitam ut inventor ex eodem articulo dimidiam partem thesauri in fundo alterius reperti retinere possit, ut videbimus ». Waffelaert II, n. 186.

Quoad b) Resp. De jure naturæ, thesaurus cum sit res nullius est primi occupantis; occupatur autem apprehensione, non detectione. Attamen negari nequit posse legem positivam justis de causis aliter circa hoc disponere.

Ex jure autem positivo nostro:

1° Juxta art. 716 cod. civ. thesaurus inventus *in proprio fundo* est totus inventoris. « Fundus autem est res

quæcumque, etiam mobilis : quamvis enim lex de solo fundo (fonds) loquatur, idem de omni re valet in qua thesaurus reperiatur, cum eadem sit ratio ». Theol. Mechl. n. 14, q. 3.

« Inventor autem ille est, qui detegit thesaurum; i. e. qui eruendo vel res, quibus tegebatur thesaurus, removendo eum patefacit et animadvertit. » Lehmkuhl, n. 914, 3°.

« Non requiritur ut reapse jam apprehenderit. » Waffelaert I, n. 188.

« Quare si fossor coram domino terram volvens in lucem ferat vas aureum, fossor ipse est thesauri inventor, non dominus, quamvis forte hic primus vas viderit. Secus esset si fossor thesauri quærendi causa conductus fuerit. » Costantini, n. 372.

« Equè inventor est qui per operarios specialiter et expresse ad id conductos, ac ille qui per se repererit ». Waffelaert I, n. 188.

2° Inventus thesaurus *casu fortuito in fundo alieno* pro dimidio pertinet ad inventorem et pro altero dimidio ad dominum fundi.

Communiter docent Doctores hanc legis dispositionem, in quantum mediam thesauri partem adjudicat domino fundi, ligare inventorem in conscientia, etiam ante judicis sententiam. Ratio est : quia lex illa ex art. 716, est determinativa dominii, non pœnalis.

Notat Desoer (Les lois Belges à la portée de tous) ad verbum « Trésor » : « Celui qui, ayant trouvé un trésor, se le sera approprié au préjudice des personnes auxquelles la loi en attribue une partie, sera puni d'un emprisonnement de huit jours à deux ans, et d'une amende de 26 à 500 francs. » (C. pénal. a. 508).

3° Si thesaurus *in alieno fundo de industria* fuerit effossus, invito aut in scio domino, totus cedit domino fundi; scilicet tunc pars etiam illa dimidia quæ esset

inventoris, in pœnam cedit domino fundi. Hoc quidem ipsa lex expresse non dicit, sed consentientibus juristis et theologis satis colligitur ex addita statim in eodem art. 716 definitione thesauri : « et qui est découverte par le pur effet du hasard. »

4° Si thesuarus in alieno fundo *cum consensu* domini quæsitus detegatur, dividendus est ab inventore et domino juxta conventionem inter eos factam. Quod si nulla facta sit conventio, juxta alios thesaurus ex æquo inter utrumque partiendus est; juxta alios totus est inventoris, cum tunc casus videatur relictus juri naturali, secundum quod nihil debetur domino. Si tamen alia interveniret judicis sententia, ei obediendum esset.

« Non conveniunt Theologi utrum usufructuarius censeatur consensum habere domini ad quærendum de industria thesaurum, necne; plures graves Theologi id negant; mitius tamen loquuntur quidam Jurisperiti et Theologi arguentes ex motivo legis, quod fuit ne extranei excitarentur ad effodiendum fundum alterius. Atqui, aiunt, hoc motivum non militat in casu, cum usufructuarius, fodiendo in fundo ejus usumfructum habet, nulli inferat injuriam. Idem diceremus de emphyteuta. » Waffelaert I, n. 189.

Quoad c) Respondeo. Non poterat Titius omnes illas monetas aureas sibi addicere; sed tenebatur domino prædii mediam thesauri partem dare etiam ante judicis sententiam, ut mox dictum est de thesauro casu fortuito invento in fundo alieno.

CASUS 73. — 3.

Crispinus, vir dives, inventis nonnullis aureis in publica via, obviam habet pauperem conquerentem quod sibi sors hæc non obtigerit. Crispinus itaque putans se hos aureos retinere non posse, dat pauperi loco eleemosynæ. At paulo post pauper venit in cognitionem eorundem domini. Idem Crispinus animalia Monaldi, puta gallinas, columbas etc. in horto suo consistentes et terram ungulis scalpturientes occidit.

Quæritur : 1° Ad quid teneatur inventor rei recenter perditæ ?

2° Quando res vere ut derelictæ et nullius haberi possint ?

3° An et quando per inventionem acquiratur hujusmodi rei dominium ?

4° An Crispinus putans se non posse aureos retinere, verum putaverit ?

5° An licite eos dederit pauperi, et an hic, cognito domino, restituere teneatur ?

6° An Crispinus occidendo animalia Monaldi graviter peccaverit, et ad restitutionem teneatur ?

Ad 1^m. Resp. 1° Inventor rei recenter perditæ obligatur ex charitate ad eam accipiendam, si prævideat aliter illam domino esse perituram.

2° Re accepta, tenetur ejus curam gerere dominumque diligenter inquirere, saltem ex charitate. In inquirendo autem dominum debet inventor proportionatam valori rei amissæ adhibere diligentiam.

3° Tenetur ex justitia non impedire quominus dominus rem suam recuperare queat v. g. eam destruendo, occultando etc.

Nota. Art. 508 cod. pœn. Belgici sic habet : « Seront punis d'un emprisonnement de huit jours à deux ans et d'une amende de 26 francs à cinq cents francs : ceux qui, ayant trouvé une chose mobilière appartenant à autrui ou en ayant obtenu par hasard la possession, l'auront frauduleusement celée ou livrée à des tiers. »

4° Si dominus detegatur, saltem ante notabile tempus, res ex justitia ei reddenda est, quia, ut fert axioma, res clamat domino suo. Attamen inventor potest exigere, aut jam sibi deducere, tum expensas in inquisitione domini et rei conservatione factas, tum etiam, juxta

sententiam communiorem, premium inventori promissum. Theol. Mechlin. n. 13, q. 2.

Ad 2^m. Resp. Quando dominus illas rejecit eo animo ut et illarum dominium abjiceret; item quando dominus sinit eas ab aliis occupari; aut de amissis non curat etsi sciat ubi sunt; item quando inventor rei perditæ, facta debita inquisitione et elapso notabili tempore, dominum invenire non potuit.

Ad 3^m. Resp. Proprie non acquiritur per inventionem, sed, mediante inventionem acquiritur per occupationem, tunc scilicet quando satis constat seu prudenter judicatur rem haberi posse ut derelictam vel nullius.

Ad 4^m. Resp. Distinguo: Si putavit se non posse aureos illos statim habere et retinere ut suos, verum putavit; secus vero si putavit se non posse eos apud se retinere domino conservandos eique reddendos quantoctius apparebit; imo etiam sibi acquirendos quando, domino manente ignoto, eos postea prudenter habere poterit ut derelictos seu nullius.

Ad 5^m. Quoad 1^m. Resp. Aff. saltem *per accidens* ob erroneam conscientiam vel ignorantiam. Utrum etiam *per se*, seu seposita erronea conscientia vel ignorantia, hoc pendet a circumstantiis. Affirmative si pauperem illum novit ut vere honestum qui obligationes inventoris erga rei inventæ dominum fideliter velit implere; negative vero si secus, quia tunc rem alterius male gessisset, eam exponendo periculo numquam ad dominum suum perveniendi etiamsi mox compareat.

Quoad 2^m Resp. Aff. Ratio est quia res inventa, præsertim magni momenti, ut hic in casu, non datur nisi sub conditione saltem implicita eam reddendi domino si compareat. Haine, p. 64.

Ad 6^m. Resp. 1° Quoad columbas. Generatim occidi non possunt, licet in agro alieno cibum quærant, quia simul noxia comedendo prosunt. Excipi tamen debet

tempus sementis et messium, quo ex lege civili ut agrestes habentur. Hinc si Crispinus Monaldi columbas tempore sementis et messium occidit, non peccavit; extra vero illud tempus peccavit graviter aut leviter pro ratione materiæ, et ad restitutionem tenetur.

2º Quoad gallinas etc. Si animalia alicujus domini alteri inferant damnum, poterit qui damnum patitur animalia apprehendere, imo si volucres sint, occidere in ipso tamen nocendi actu, ex lege positiva 28 Sept. — 6 Oct. 1791, tit. 2, art. 8.

A fortiori, ex ipso jure naturæ, potest quis animal nocivum sibi repellere etiam occidendo, si oporteat. In his tamen omnibus postulat ordo charitatis et juris ut damnum aliter præcaveri nequeat, et damnum quod directe a nobis avertimus, sit saltem æquale damno quod indirecte alteri inferimus. Ut præterea occisorum corpora retinere liceat, oportet justam tantum pro damno illato compensationem præbeant. Waffelaert I. n. 179.

Hinc si Crispinus non poterat aliter præcavere damnum sibi illatum ab animalibus Monaldi, non peccavit ea occidendo. Secus peccavit graviter aut leviter, contra charitatem aut justitiam pro diversis casibus; non facile tamen tenebitur sub gravi ad restitutionem, præsertim si Monaldum monuerit.

CASUS 74. — 4.

Nicolaus post triginta quinque annos vincitur de debito a parentibus defunctis contracto, de quo hucusque nihil sciverat. Hodie vexatus a creditore quærit a confessario utrum teneatur illud solvere, an vero præscriptione et quâ uti possit. — Idem emit in foro publico equum quem ignorabat furto ablatum. Post duos annos apparet equi dominus qui illum repetit a Nicolao. Hic eum reddere nolens, saltem absque soluto pretio, invo-

cat tum præscriptionem, dicens quod in rebus mobilibus possessio valet pro titulo; tum quod equum in foro publico emerit.

Quæritur 1° Quinam sint modi derivativi quibus dominium rerum temporalium acquiritur?

2° Quid et quotuplex sit præscriptio?

3° Quænam conditiones ad præscriptionem requirantur?

4° Quid in 1° casu respondendum Nicolao?

5° An in 2° casu Nicolaus recte invocaverit tum præscriptionem, tum emptionem in foro publico? dando rationem.

Ad 1^m. Resp. Modi derivativi sunt illi quibus efficitur, ut res jam dominum habentes, e dominio unius transferantur in dominium alterius; sunt autem 1° Præscriptiones, 2° Successiones, 3° Contractus.

Ad 2^m. Quoad 1^m. Resp. Præscriptio est modus acquirendi dominium vel se liberandi ab aliqua obligatione per certum temporis spatium et sub conditionibus lege determinatis, (C. c. a. 2219).

Quoad 2^m. Resp. Duplex distinguitur: una positiva seu acquisitiva qua res aliqua vel jus aliquod acquiritur (art. 712) (gallice: prescrire une chose, prescrire un droit); altera negativa seu liberativa vel extinctiva quæ liberat ab obligatione (art. 1234) (gallice: prescrire contre un droit). Prima proprius *usucapio*, secunda magis *præscriptio* dicitur.

Ad 3^m. Resp. I. Ad præscriptionem acquisitivam seu usucapionem requiritur ut res præscriptibilis possideatur bona fide cum titulo per temporis spatium lege determinatum. Itaque requiritur:

1° *Res præscriptibilis*. Tales sunt omnes et solæ res, sive corporales sive incorporales quæ cadunt sub dominio privato nec a legibus excipiuntur. Unde alia sunt impræscriptibilia ex natura sua, alia ex dispositione legum.

Ex natura sua a præscriptione excluduntur:

a) Ea quæ non sunt in commercio (art. 2226), id est, quæ non sunt capacia dominii privati, uti viæ publicæ,

flumina etc. Bona vero Status, Institutorum publicorum, Municipiorum, quæ sunt capacia dominii privati, possunt præscribi sicut res privatorum (art. 2227).

b) Ea quæ sunt juris naturalis aut divini.

c) Ea quæ sunt ordinis publici, v. g. quæ spectant ad securitatem publicam.

Ex dispositione legum a præscriptione excluduntur :

a) Ea quæ sunt meræ facultatis aut simplicis tolerantiae (art. 2232) : ita si omittis per 30 annos ædificare in fundo tuo, elapso illo tempore, potes adhuc ædificare, etiamsi vicinus se opponat ne ipsi prospectum auferas ; vel si permittis per 30 annos pastori ovium ut in terris tuis pascatur, elapso illo tempore, potes illi prohibere.

b) Ea quæ vi possessa sunt etc. (art. 2233) relate scil. ad eos qui eadem vi occuparunt.

c) Bona minorum et interdictorum, quoad usucapionem seu præscriptionem acquisitivam, de qua hic agitur ; item bona conjugum, ita ut unus contra alterum non præscribat (art. 2252, 2253, 2255, 2278).

2º *Possessio*. Nam præscriptio fundatur super possessionem rei alterius ; ubi autem fundamentum deest, superædificari nequit. Possessio autem hic intelligitur : detentio alicujus rei vel exercitium alicujus juris, sive per nosmetipsos et proprio nomine, sive per alium qui rem detinet vel jus exercet nomine nostro (art. 2228.). Hæc debet esse :

a) Vera ac propria, ita ut quis rem alienam detineat proprio nomine seu animo domini. Et hinc præscribere nequit, qui v. g. rem alienam habet in deposito : non enim rem possidet, sed potius custodit.

b) Publica, ita ut potuerit cognosci ab eo contra quem præscribitur.

c) Continua et non interrupta ; continuatur autem rei possessio naturaliter, id est ab eadem persona, vel civiliter, id est a diversis. Unde ad complendam præ-

criptionem potest novus possessor suae possessioni jun- gere possessionem sui auctoris a quo rem habet titulo translativo domini (art. 2235).

3° *Bona fides*. Hæc in præscriptione acquisitiva est : judicium practicum quo possessor rei alienæ prudenter sibi persuasum habet se rem juste possidere ut suam. Hæc requiritur non tantum in initio possessionis, verum etiam in ejus decursu donec præscriptio legitime absol- vatur juxta regulam 2 juris in 6° : « Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. » Idem habetur capite finali *de præscriptione* his verbis : « Unde oportet ut qui præscribit in nulla temporis parte rei habeat con- scientiam alienæ. » Ideo autem requiritur hæc bona fides quia iniquum est alienum, cognitum ut tale, sibi arro- gare aut detinere. Unde dispositiones juris civilis (art. 2262, 2268 et 2269) in quantum bonam fidem non exigunt, aut eam tantum in principio possessionis exigunt, pro foro interno non valent, et veluti mera recursus, id est, actionis contra alium denegatio sunt habendæ. Itaque qui bona fide possessionem incepit et postea prudenter dubitat an res sit sua, tenetur diligenter inquirere. Si, facta morali diligentia, non constat rem esse alienam, potest insistere possessioni, et expleto tempore præscri- bit : quia potest rem habere ut suam, cum melior sit conditio possidentis.

4° *Titulus*, scilicet ratio ob quam aliquid posside- mus, seu causa de se habilis ad transferendum domi- nium, v. g. emptio, donatio. Titulus est fundamentum justæ possessionis et sine eo non potest possidens habere bonam fidem, cum credere nequeat se habere jus possi- dendi, nisi existimet se habere titulum ex quo jus istud oriatur. Non tamen requiritur titulus verus, v. g. emptio *valida*, donatio *valida* : nam talis per se dominium illico transfert : sed sufficit *coloratus*, i. e. qui ex natura sua aptus est ad transferendum dominium seu speciem veri

tituli habet, v. g. venditio ab eo facta, qui non erat illius rei dominus. Talis titulus requiritur et sufficit ad præscriptionem 10 vel 20 annorum; in codice civili (art. 2265) vocatur titulus justus modo non sit nullus defectu formæ (art. 2267), carendo scilicet aliqua formalitate a lege sub pœna nullitatis requisita, uti v. g. facile contingere potest in donatione solemni et testamento. — Ad præscriptionem autem 30 annorum nequidem requiritur titulus sed præsumitur adfuisse, neque probari debet (art. 2262).

5° *Tempus lege determinatum.* Et quidem ex jure gallico statui possunt sequentia :

a) Ad præscriptionem rerum *immobilium*, ut possint præscribi absque tituli probatione, requiruntur 30 anni. Si vero titulus probari juridice possit sufficiunt anni 10, si dominus, contra ejus bonum præscribitur, fuerit præsens; anni vero 20, si fuerit absens. Censetur autem præsens si habitet intra territorium curiæ superioris (cour d'appel), in qua jacet bonum quod præscribitur; absens vero censetur, si habitet extra illud. Quod si partim fuerit præsens, partim absens, tunc duo anni absentiae reputantur pro uno præsentiae. Sic v. g. qui habitavit *intra* per 6 annos, debet habitasse *extra* non per 4, sed per 8 annos, ut compleatur præscriptio 10 annorum.

b) Ad præscriptionem acquisitivam servitutis activæ, si sit continua et apparens, requiruntur 30 anni, sed tunc nullus titulus exhiberi debet. Si autem titulus exhiberi potest, sufficiunt 10 vel 20 anni, sicut in præscriptione rerum *immobilium*.

c) Ad præscriptionem vero rerum *mobiliu*m, requiruntur quidem ex jure Romano tres anni cum titulo, triginta vero sine titulo; ast ex jure gallico, si agatur de mobilibus, quæ nec sunt amissæ, nec furtivæ, nullum tempus nullusque titulus requiritur, sed sola possessio

sufficit juxta art. 2279 : « En fait de meubles, la possession vaut titre. »

Sin autem agatur de præscribendis rebus amissis aut furtivis, requiritur breve tempus, scilicet spatium trium annorum, neque ullus titulus exhiberi debet. Et has quidem dispositiones valere in conscientia, modo adsit bona fides, tuta in praxi est sententia. Haine q. 69.

II. Pro præscriptione liberativa vulgo assignantur eadem conditiones ac pro præscriptione acquisitiva. At cum *possessio* in ordine ad præscriptionem liberativam nihil aliud sit quam existimatio inculcata libertatis a debito, *titulus* vero prudens ratio qua illa existimatio nititur, jam intelligitur hujusmodi quasi-possessionem et titulum practice non differre in casu a *bona fide*, quippe quæ hic est inculcata ignorantia debiti. Quoad tempus requisitum, notandum quod præscriptiones liberativæ complentur vel longo vel brevi vel brevissimo tempore.

a) Longo tempore complentur quæ fiunt lapsu 30 annorum, et his extinguuntur omnia jura præscriptibilia sive realia sive personalia, quin aut titulus exigi aut mala fides opponi possit (art. 2262). Hæc præscriptio valet in foro conscientiæ, modo semper adfuerit bona fides theologia.

b) Brevi tempore complentur præscriptiones quæ fiunt spatio 5 annorum : his extinguuntur debita quæ solvenda sunt singulis annis vel certis intervallis intra annum (art. 2277).

Hæc præscriptio probabilius etiam valet in conscientia si adfuerit bona fides per totum quinquennium, quod in primo creditore rarissime quidem continget, ast in successore contingere potest. Porro licite etiam hac præscriptione quinquennali uteretur debitor ad avertenda auctaria usuraria : in quantum enim hæc injusta

sunt, tuto confugitur sub patrocinio legis civilis ad se liberandum ab injusta vexatione.

c) Brevissimo tempore complentur præscriptiones quæ fiunt per sex menses, per unum vel duos annos vel quandoque per 5 annos pro debitis non periodice solvendis. Varia debita quæ sic præscribuntur Codex singulatim recenset in art. 2271 et seqq.

Præscriptio hæc non valet in foro conscientiæ, quia legislator non habuit intentionem liberandi conscientiam debitoris : hoc patet ex art. 2275, juxta quem præscriptionem opposcentes tenentur jurare se debitum revera solvisse. Unde in his omnibus duntaxat solutionem præsumat ac propterea actionem negat.

Nota tamen juxta articulum 2275 a vidua et heredibus exigere tantum posse juramentum de debiti ignorantia, non autem de præstita debita solutione, hoc enim absurde ab eis peteretur.

Ad 4^m. Resp. Nicolaum non debere debitum illudolvere; hic enim simpliciter valet præscriptio 30 annorum, qua omnia bona et jura præscribuntur, et extinguuntur omnia jura præscriptibilia sive realia sive personalia, quin aut titulus exigere aut mala fides opponi possit (art. 2262).

Ad 5^m. Resp. 1° Nicolaus non recte invocavit præscriptionem : lex enim ad præscribendam rem furtivam requirit temporis spatium trium annorum; ergo non sufficit temporis spatium duorum annorum, ut in casu habetur. Neque recte invocavit art. 2279, quia excipiuntur res amissæ et furtivæ.

2° Recte invocavit quod equum in foro publico bona fide emerit. Tunc enim ex articulo 2280 dominus rem suam repetere nequit, nisi soluto pretio quod possessor venditori solvit.

CASUS 75. — 5.

Cresus, vir ditissimus, in testamento suo holographo præter alia legata aliquibus amicis facta, reliquit summam quinquaginta millium francorum in necessitates ecclesiæ ac pauperum suæ parochiæ erogandam. Præscribit insuper ut post mortem suam mille missæ celebrentur pro animæ suæ requie. Tunc dubius hærens num aliquid aliud inscribendum habeat, statuit appositionem chirographi per aliquot adhuc dies differre. Sed ecce! interea repentina morte corripitur, incompletum et nequidem subsignatum testamentum relinquens. Apollo unicus ejus filius et hæres, licet sibi omnino constet de voluntate patris defuncti, tamen resolvit se ad nullum legatum adimplendum teneri, cum ex lege civili testamentum non subsignatum invalidum sit.

Quæritur 1° Quænam sint juxta codicem civilem formæ essentielles testamenti holographi?

2° An testamentum istis formis destitutum valeat in conscientia?

3° Quid ad casum?

Ad 1^m. Resp. (Theol. Mechlin., n. 18, q. 1^a). In testamento *holographo*, quod scilicet integre scribitur ab ipso testatore, adjunctis dato et subscriptione, ex art. 970, 1001 tres tantum sub pœna nullitatis requiruntur formalitates expressæ his verbis: « écrit en entier, daté et signé de la main du testateur. »

Equidem tale testamentum, antequam executioni mandari queat, exhiberi debet præsidi tribunalis primæ instantiæ, qui post debitum examen jubebit testamentum apud aliquem notarium custodiri: sed hæc formalitas accidentalis omnino est (art. 1007); nec efficit ut contra testamentum ob alium defectum non amplius reclamari possit. Igitur:

1° *Totum testamentum scribi debet propria manu testatoris.* Unde vel unum verbum aliena manu scriptum, si constet esse partem testamenti, sufficit ut hoc declaretur invalidum. Interscriptiones (les interlignes), propria manu testatoris scriptæ, non vitiant testamentum, licet ab illo approbatæ non fuerint. — Lituræ (les ratures) deletas dispositiones irritant, si approbentur

a testatore, aut, deficiente approbatione, si testamentum in possessione testatoris et illius sigillo obsignatum reperiatur.

Potest scribi in qualibet charta, etiam regni signo non munita (papier non timbré), sed tunc solvenda erit muleta pecuniaria quando testamentum exhibebitur coram iudice.

2° Requiritur ut designetur testamenti tempus : *daté* — id est, designetur dies, mensis et annus quibus confectum est.

Non ita necessaria est, licet addi soleat, designatio loci, cum ex art. 999 testamentum holographum ubique fieri possit.

Temporis designatio sive notis arithmeticeis, sive in extenso totidem litteris (idque posterius consulendum ne ita facile mutari queat) exprimi potest. — Parum refert quo in loco ponatur, an in principio an in fine testamenti : verum præcedat subscriptionem testatoris, quæ est testamenti complementum et conclusio.

3° Requiritur subscriptio per nomen familiar integris litteris expressum. Prænomen exprimi potest initialibus majusculis.

Ad 2^m. Respondeo cum distinctione inter testamentum ad causas profanas, et testamentum ad causas pias.

I. Quoad testamentum ad causas profanas multum disputatur speculative inter Doctores; sed practice conveniunt quoad sequentia :

1° Potest hæres ab intestato rescissionem testamenti informis a iudice licite petere; nisi aliunde ad testamentum exsequendum obligetur, ut si vi vel dolo confectio- nem validi testamenti impedivisset.

2° Nequit is cui testamentum informe favet, fraudem adhibere qua impediatur ne iudex sententiam justam edat, ex. gr. supplere propria manu chirographum in testamento holographo : heres enim jus strictum habet ne

mediis injustis ab hac sententia obtinenda impediatur.

3° Antequam rescissio a iudice fiat, is cui testamentum favet, non tenetur *ex justitia* heredi, etiam petenti, bona defuncti cedere; sed *ex charitate* teneri potest heredem non cogere ad subeundos sumptus et incommoda litis, si nempe heres rescissionem petere statuerit et certe sit obtenturus.

4° Sententia a iudice lata contra testamenti valorem omnino executioni mandanda est, etiam in conscientia foro. Unde tunc jam non possunt legatarii quidquam ex illo sibi accipere, et reddere tenentur heredibus ab intestato quæ antea bona fide occupaverint.

5° Quod si heredes ab intestato jure suo non utantur, licite legatarius ex testamento informi, bona sibi ex eo contingentia postulat et retinet: nec illos forte ignorantes vitia testamenti tenetur admonere. Waffelaert I, n. 579; Génicot I, n. 674.

II Quoad testamentum ad causas pias nulla est difficultas cum illud sit causa ecclesiastica, nec competat de eo statuere quidpiam potestati civili.

Etenim dispositio facta ad causam piam ea est qua bona principaliter ob honorem Dei animæque salutem reliquuntur pauperibus vel ecclesiis, monasteriis ceterisque institutis ad cultum divinum vel pauperum subsidium erectis, ut docet Reiffenstuel in lib. 3 Decret. t. 26, n. 137; respicit igitur finem supernaturalem; et proinde subest privative legibus ecclesiasticis, propter jus quod Ecclesiæ competit bona temporalia independenter a Statu acquirendi et possidendi in ordine ad finem suum. Atqui Ecclesia præfatum testamentum validum decernit, dummodo certo constet de voluntate testatoris sive per scripturam authenticam, sive per verba ex ipso audita, sive etiam per testes quosvis fide dignos (non tamen *unus* sufficit etiam parochus vel confessorius ex S. Alphonso, n. 924).

Ita statuit Alexander III (Decret. l. 3. tit 26. c. Relatum) decreto quod saltem per consuetudinem ad universam Ecclesiam extensum est. Neque legem illam in desuetudinem abiisse patet, tum e consensu Doctorum fere omnium, etiam recentiorum, in hanc doctrinam, tum ex responso S. Pœnit. 23 Jun. 1844 declarantis hæredem teneri in conscientia ad implendam voluntatem testatoris certo cognitam e scripto privato, in quo ei commiserit curam exsequendi legatum ad causam piam. Cfr. Waffelaert I, n. 579; Génicot I, n. 675.

Nota. S. Pœnitentiariæ propositus fuerat hic casus : « Eudorius cælibatarius, hæredibus necessariis destitutus graviter decumbens, ut animæ suæ consulat, statuit partem bonorum in pia opera erogare. Ad hunc finem Bonifacium legatarium universalem instituit per testamentum debitis vestitum formis. Scriptum autem privatum Bonifacio tradit in quo piam manifestat voluntatem, postulatque ab ipso ut eandem fideliter exequatur. Bonifacius vero, mortuo Eudorio hæreditatem integram servat, ex eo quod testamento valido illam teneat. » Responsum fuit : Bonifacium teneri in conscientia ad implendam voluntatem Eudorii certe cognitam, pro foro conscientiæ. »

Ex hujus casus expositione non constat Bonifacium iniisse cum Eudorio speciale pactum, seu conventionem qua se obligaverit ad exoneranda pia legata in casu quo Eudorius testamento legitimo eum institueret suum legatarium universalem; nulla enim mentio ibi fit de consensu Bonifacii in hanc conventionem; ast, etiamsi supponatur tale pactum aliquatenus colligi posse e casus expositione, imo vere præcessisse, equidem S. Pœnitentiaria, ut ex ejus responso constat, non e supposito vel existente tali pacto, sed mere e voluntate Eudorii certo cognita deducit obligationem Bonifacii; unde ruit conclusio quam ex illo pacto, supposito vel

existente, deducit Haine (*Theol. mor. de contract. q. 53*) cum D'Annibali (*part. 2. n. 542, pag. 321*), videlicet : rem esse dubiam, seu dubium esse quod Ecclesia decernat valere testamentum, legatum, dispositionem ad pias causas facta, non servatis quidem formalitatibus lege civili requisitis, certo tamen cognita voluntate testatoris, legatoris, dispositoris. (Cfr. Génicot nota ad n. 675; *Theol. Mechlin. tract. de contract. n. 18 q. 298* in nota; *Nouv. Revue Théol. vol. 25 pag. 213* etc.)

Ad 3^m. Resp. Legata facta amicis, cum hæc, prout in casu referuntur, habenda sint ut dispositiones ad causas profanas, non tenetur Apollo, practice loquendo, amicis patris sui solvere; ut constat ex responso ad quæstionem præcedentem.

Reliqua vero legata, cum hæc, prout in casu referuntur, omnia habenda sint ut dispositiones ad causas pias, cumque de patris voluntate dubitari nequeat, tenetur Apollo absque ulla iudicis sententia exsequi. Quodsi velit ad debitam auctoritatem recurrere, recurrendum est non ad civilem, sed ad ecclesiasticam auctoritatem cui soli competit de re judicare.

CASUS 76. — 6.

Philippus senex gravi morbo laborans, et sentiens finem vitæ imminere, ancillæ suæ mille nummos donare statuit quibus ejus curas et egregia officia in se collata rependeret. Rogat igitur illam ut præfatam pecuniam in arca positam statim accipiat. Accepit ancilla, et donum sibi erogatum ex arca sumit. Deinde rediens ad Philippum invenit eum jam mortuum.

Quæritur 1° Quid et quotuplex sit contractus?

2° Quænam ex parte materiæ requirantur ad verum contractum?

3° Quid et quotuplex sit donatio?

4° Quænam ad validam donationem requirantur?

5° An valida sit donatio Philippi in casu, et an possit ancilla jurare se nihil de bonis defuncti accepisse?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. Contractus definitur in c. c. art. 1101 : conventio qua una vel plures personæ se obligant erga unam vel plures alias ad aliquid dandum, faciendum vel non faciendum.

Nota. In omni contractu bene distinguenda sunt hæc tria : essentia, natura et accidentalia.

Ad *essentiam* pertinent ea sine quibus contractus existere nequit; et sic v. g. in venditione essentialia sunt res seu merx, pretium et consensus : deficiente consensu, nullus aderit contractus; deficientibus vero merce aut pretio, adesse quidem potest alius contractus, sed emptio-venditio non erit.

Ad *naturam* pertinent ea quæ, licet non sint verbis expressa, tamen ex lege aut consuetudine contractu comprehendi censentur, etsi absque illis contractus existere possit. Unde mutuo contrahentium consensu excludi possunt. Quodsi tamen verbis expressis non excluduntur, tacito consensu comprehendi intelliguntur. Sic in venditione rei, etiamsi nulla stipulatione illud cautum fuerit, venditor rei evictionem emptori ex lege præstare debet; nihilominus mutuo contrahentium consensu hæc cautio excludi potest quin venditio infirma sit.

Accidentalìa sunt quæ contractui adjungi possunt, sed adjecta non censentur nisi adsit specialis clausula, v. g. facultas differendi pretii solutionem ultra tempus usu receptum. Theol. Mechlin. de contract. n. 1, q. 2.

Quoad 2^m Resp. Multiplex distinguitur, et quidem præcipue :

1) Alius est *unilateralis* seu *gratuitus*, — alius *bilateralis* seu *onerosus*, prout obligationem parit in uno tantum latere, seu contrahente, ut est promissio et donatio, aut in utroque ut est emptio-venditio.

Bilateralis etiam dicitur synallagmaticus, et subdividitur in :

a) *commutatorium*, in quo uterque contrahens censetur dare aut accipere aliquid æquivalens et certum, sicut in venditione; et

b) *aleatorium*, in quo æquivalens est spes lucri obtinendi vel damni vitandi, ab incerto eventu pendens, ut in ludis, assecurationibus, censibus (rentes viagères).

2) Alius est *nominatus*, qui in jure habet proprium nomen, ut venditio, depositum, etc. — alius *innominatus*, qui tale non habet, estque quadruplicis generis : *do ut des; do ut facias; facio ut facias; facio ut des*.

3) Alius est *formalis* seu explicitus, — alius *virtualis* seu implicitus, prout fit *expressa* partium conventionione, vel *tacita* tantum, ut si officium aliquod acceptasti, v. g. medici, judicis, tutoris, etc., eo ipso obligaris ad illud diligenter peragendum.

Nota. Contractus implicitus dicitur a Theologis quasi-contractus. Diligenter tamen adverte nomine quasi-contractus aliud intelligi a legislatore nostro et jurisperitis; (vide Cod. civ. art. 1371 seqq.) : videlicet quasi contractum vocant ubi saltem ex una parte deest verus consensus et non adest nisi consensus *fictus* : quem scilicet lex positiva fingit adesse quasi a partibus sit interpositus, cum tamen nihil inter ipsas actum sit : unde hoc modo obligari possunt non modo invitati et ignorantes, sed etiam qui veri consensus sunt incapaces; hujusmodi autem fictio per legem inducta est quia postulat æquitas obligationem oriri in simili eventu eodem modo ac si verus præstitus fuisset consensus. Waffelaert I, n. 337.

4) Alius est *solemnis*, alius *non solemnis* seu simplex prout ad eum requiruntur speciales legis formalitates, ut v. g. in donatione, contractu sponsorum circa bona, constitutione hypothecæ, vel prout dispositionibus generalibus tantum subijcitur.

5) Alius est *nudus* et alius *vestitus*, prout in foro

conscientiæ tantum obligationem parit vel etiam actionem parit in foro civili.

6) Alius est *firmus* (perfectus), qui scilicet valet et robur habet; alius est *irritus* qui scilicet est penitus invalidus sive ex jure naturæ, sive ex jure positivo, sive ob inhabilitatem partium etc. alius est *infirmus* (imperfectus, claudicans, rescindibilis), qui scilicet neque firmus est, neque irritus, sed firmus aut irritus habendus erit ad arbitrium unius contrahentium (illius nempe qui læsus fuit, vel in ejus favorem rescindibilitas admissa est), prout hic datum suum consensum infirmum postea firmum aut irritum habere volet. Hic contractus est absolutus quidem seu purus ex parte unius contrahentium, conditionatus vero ex parte alterius; conditio autem respicit ipsum consensum quatenus ille non præstatur nisi sub implicita conditione quod habendus erit firmus si contrahens eum postea confirmet, irritus vero si contrahens eum postea irritum velit. Quamdiu igitur non purificatur ista conditio, claudicat contractus, manetque indecisum utrum firmus an irritus habendus erit. In foro externo contractus ille præsumitur validus usque dum error, metus, vis etc. probentur; probatione autem facta, præsumptio cedit veritati et contractus declaratur irritus. (Cfr. Gury Ball. edit. 1875 tom. II, pag. 684, not. 6°.

7) Alius est *purus* et alius *non purus*, prout nullam vel aliquam habet annexam qualitatem seu modificationem. Præcipuæ autem contractuum modificationes sunt : a) juramentum ; b) modi ; c) conditiones.

8) Alius est *stricti juris*, qui scilicet est strictioris interpretationis et difficulter recedit a tenore verborum, et alius *bonæ fidei*, qui nempe patitur latiore interpretationem secundum æquum et bonum.

Hæc tamen divisio non obtinet sub regimine Codicis civilis. Sub eo omnes conventiones sunt contractus

bonæ fidei in sensu juris antiqui. Obligant non solum ad id quod exprimitur sed etiam ad omnes sequelas quas æquitas naturalis, consuetudo aut lex tribuunt obligationi, spectata ejusdem natura (art. 1135; oportetque conventiones juxta contrahentium intentionem interpretari (art. 1156 et 1160. Confer etiam art. 1134).

Ad 2^m. Resp. Ad verum contractum requiritur ut materia sit :

1° Possibilis tum physice tum moraliter, quia in impossibile nullum jus haberi aut conferri potest. Attamen, quando res est tantum lato sensu impossibilis seu difficillima, absolute loquendo potest aliquis se ad eam præstendam obligare: sed non est putandus id voluisse nisi id clare constet. Si res ex parte tantum sit possibilis, valet contractus pro hac parte, nisi ex natura rei vel ex mente contrahentis dividi nequeat.

2° Existens saltem in potentia, secus enim impossibilis foret et prorsus nihil. Aliquando sufficit quod existat mere in potentia, ut dum contrahitur de domo construenda, de pictura facienda etc. — aut mere in spe, ut dum venduntur fructus ex agro tali anno proventuri, aut lucrum ex tali negotiatione speratum; aliquando vero requiritur ut res jam vere existat, ut dum emo agrum vel prædium.

3° Substantialiter honesta, quia in inhonestum seu ad peccandum non potest ullum jus haberi aut conferri. Ideo, antequam contractus turpis, seu de re inhonesta, executioni mandatus sit, dubium nullum est quin sit restituendum id quod jam pro turpitudine patrandæ acceptum fuerit, puta si quis e contractu accepisset pecuniam ut alium occideret, infamaret etc. Cave tamen ne confundas istum casum cum eo quo, sine ulla stipulatione expressa vel tacita, aliquid daretur ea intentione ut altera pars ad peccandum alliceretur, puta si juvenis puellæ munera daret ut eam ad fornicandum induceret,

si quis custodi pecuniam solveret eo animo ut officio suo deesset, etc. Hæc enim, tamquam gratuitæ donationes, etiam omissa actione prava quæ intendebatur, retineri possunt (S. Alph. l. 3, n. 712). Attamen, in materia luxuriæ cavendum a scandalo, cum facile acceptatione vel retentione turpis amor donantis foveri possit. (Lugo, disp. 18, n. 51). » Génicot, n. 583, 5º.

Dictum est « *substantialiter* honesta », nam contractus validus esse potest, licet ob aliquam accidentalem circumstantiam illicitus sit, ut si mala intentione fiat. Cæterum nota non omnem contractum illicitum semper esse invalidum, ut patet v. g., in promissione aut donatione prodiga : ratio est quod possit quis excedere in debito usu et dispensatione rei suæ, licet propterea non excedat limites potestatis suæ in rem ipsam. Concordat regula juris : « multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent. » Tale est matrimonium initum post sponsalia cum alia persona; ita quoque res pure mobilis uni vendita sed non tradita, valide venditur alteri cui traditur. (C. c. art. 1147).

4º Propria contrahentis; nemo enim in alium transferre potest jus quod non habet. Videndum tamen num forsitan lex civilis suppleat id quod e jure naturali desit, ut in venditione rerum alienarum in quibusdam adjunctis. Génicot, n. 583, 3º.

5º Aliquatenus determinata, sive in individuo, sive quantitate et qualitate; secus enim illusorius foret contractus.

6º Alteri contrahenti non jam debita saltem ex *justitia*; quia repugnat aliquid ex justitia jam debere præstari et de novo ad idem præstandum pretium ex contractu exigere.

Dictur « saltem ex *justitia*, » quia si res tantum debetur ex alia virtute, puta ex pietate, charitate, gratitudine etc., communius et probabilius docetur pretium

non injuste peti, dummodo res præstanda eo pretio sit digna.

Nota. « In C. c. art. 1128, requiritur etiam ut res de qua contrahitur non sit extra commercium posita. Hanc tamen conditionem Jurisperiti ex. gr. Laurent (Cours él. de Droit civ. t. II, n. 533) dicunt intelligendum esse tantum eo sensu quod pacta privata nequeunt adversari fini propter quem lex quasdam res, ex. gr. munera publica, plateas, libertatem personalem, etc. extra commercium ponit, non autem eo sensu quod quilibet contractus circa tales res invalidi sint. » Génicot, n. 583, 4º.

Ad 3^m. Quoad 1^m. Resp. Donatio est liberalis alicujus rei datio. Dicitur liberalis, quia donatio stricte sumpta excludit ex parte donantis prævium debitum justitiæ, etsi forte interveniat quoddam debitum gratitudinis, pietatis etc. : tunc tamen non potest dici *pure liberalis*. Per donationem seu dationem transfertur actualiter dominium rei propriæ in alterum.

Quoad 2^m. Resp. Donatio dividitur :

1º In pure liberalem seu mere gratuitam, et in antidoralem seu remuneratoriam. Prima ea est quæ fit a donante absque ullis meritis donatarii. Secunda ea est quæ fit ob merita donatarii, quæ, cum non obligent ex justitia, adhuc sinunt donationem esse liberalem seu gratuitam, licet non pure.

2º In donationem inter vivos et in donationem mortis causa. Hæc, ut patet ex art. 893 et seq. in codice civili non admittitur, si intelligitur, non de legato seu donatione per testamentum, sed de contractu quo quis actu quidem *donat*, at donationem ante mortem potest *ad nutum revocare*. Donatio inter vivos est contractus quo quis actualiter et irrevocabiliter dominium rei suæ alteri acceptanti gratuito transfert.

Nota. Actualis translatio quam Codex civilis requirit, non ita est intelligenda ac si statim res donatario tra-

denda foret. Lex enim unice intendit significare jus quæsitum esse donatario. Irrevocabilis esse debet translatio eo sensu quod revocatio nullatenus a donantis voluntate pendeat; valent enim, etiam in foro civili, donationes sub conditione suspensiva vel resolutive. Génicot I, n. 610, 2º et 3º.

Ad 4^m. Resp. Ut aliqua donatio sit valida requiritur :

1º Ex parte donantis, ut, quando donationem perficit sit capax tum *de facto*, ita ut sit mente sanus et donet cum sufficiente libertate et consensu; tum *de jure*; jure autem Gallico incapaces sunt :

a) *Interdicti*, qui egent assistentia consilarii a iudicibus concessi (art. 502). Ante interdictionem, actus ab ipsis positi annullari possunt in casibus expressis art. 503-504.

b) *Minores* ante annum 16; præterquam in contractu matrimoniali, art. 1095. Post annum 16 possunt de dimidia parte bonorum suorum disponere per testamentum.

c) *Uxores*, quæ donationes inter vivos facere nequeunt sine consensu mariti aut iudicis auctoritate. Ast testari possunt de propriis.

d) *Bonorum cessores*, qui donare non possunt intra decem dies quæ præcedunt declarationem judicariam decoctionis. Donationes vero factæ ante illos dies possunt irritæ declarari, si probetur eas fuisse factas in fraudem creditorum, art. 444 seq. Cod. com.

2º Ex parte donatarii, ut sit habilis ad recipiendum. Habiles autem sunt omnes homines qui recipiendi donationes per legem non constituuntur incapaces. Jure autem Gallico declarantur inhabiles : *absolute*, seu erga quamlibet personam, qui nondum conceptus est tempore donationis; vel licet conceptus, tamen non nascitur vitalis (*viable*), art. 906 et 725.

Relative vero, seu erga quasdam tantum personas :

a) Tutor respectu pupilli, antequam administrationis bonorum reddiderit rationem, nisi sit unus ex ascendentibus, art. 907.

b) Filii adulterini et incestuosi, excepta alimentorum causa art. 762.

c) Filii naturales etiam legaliter recogniti, ultra id quod ipsis conceditur jure successionis, art. 757-758-908.

d) Medici, chirurgi, pharmacopolaë, ministri cultus, qui in ultimo morbo ægrotum vere curaverunt, si durante illo morbo donatio facta fuerit, nisi sint vel hæredes directi, vel collaterales in quarto gradu aut propinquiore, deficientibus hæredibus directis, art. 909.

Excipiuntur donationes remuneratoriæ, factæ titulo particulari, modo sint proportionatæ facultatibus donantis et officiis præstitis. Idem dicendum de donatione facta confessario ut missas celebret. Excipitur etiam sacerdos qui tantum Viaticum aut Extremam Unctionem administrat: Minister enim cultus hic intelligitur confessarius, vel pro non catholicis ille qui auxilium spirituale decumbenti præbuit.

e, Communitates quælibet, absque debita gubernii approbatione, art. 910. Quoniam vero hæc prohibitio non tam respicit habilitatem donatarii quam formam in donationis acceptione servandam, ideo non spectat donationes manuales, quæ non subjiciuntur formis pro donationibus præscriptis.

f) Personæ interpositæ, quibus scilicet datur ea conditione explicita aut implicita ut tradant alteri personæ a lege prohibitæ, art. 911, 1099, 1100.

3º Ex parte materiæ, ut hæc sit apta, juxta responsum ad quæstionem 2^m supra.

4º Ex parte juris positivi donationes confici debent juxta formas lege præscriptas, saltem ut effectum in foro

externo obtineant. Formae autem ex jure gallico requisitae ad donationem *solemnem*, ut quando inter vivos donantur *immobilia*, aut *mobilia* ABSQUE ACTUALI TRADITIONE, sunt quatuor sequentia :

a) Interventus notarii, apud quem servari debet prima actus donationis perscriptio il en restera minute sous peine de nullité) art. 931.

b) Acceptio expressa seu terminis expressis ex parte donatarii, ita ut non sufficiat tacita, seu deducta ex praesentia in subscriptione, art. 932.

c) Index aestimatorius, si mobilia donentur, subscriptus a donatore et donatario et actui annexus, art. 948.

d) Transcriptio actus apud hypothecarum conservatorem in territorio (arrondissement), ubi res donatae sistunt, quando donatio est rerum quae hypothecis subijciuntur.

Si desint tres priores formalitates, non datur actio civilis, art. 931.

Si deficiat quarta, donatio quidem est perfecta inter donatorem et donatarium, sed non potest opponi iis qui jus acquisierunt in objecta donata. Unde v. g. defectus transcriptionis invocari potest a creditoribus donatoris. Haine q. 45.

Dictum est supra, formas istas requiri ad donationem *solemnem*, nam ad donationem manualement, ut quando donantur *res mobiles* absque ullo actu authentico, per solam traditionem de manu ad manum, nulla formalitas requiritur : quia secus nimium fuisset vinculatum jus civium. Patet aliunde ex art. 2279 « En fait de meubles la possession vaut titre » Haine q. 45.

Ad 5^m. Quoad 1^m. Resp. Aff. Non enim agitur hic de donatione solemnem quae formalitates legales requirat, sed agitur de donatione manuali, quae donatione, acceptatione et actuali traditione fuit perfecta.

Quoad 2^m. Resp. Aff. quia mere sumpsit quod jam suum erat.

CASUS 77. — 7.

Frequenter contingit quod uno sacerdote celebrante et particulas pro fidelibus communicandis consecrante, alius sacerdos superpelliceo et stola indutus accedat statim post consecrationem, communionem fidelibus distributurus ex particulis mox consecratis, ita ut de illo sacrificio fideles communionem accipiant ante ipsum celebrantem.

Quæritur utrum hoc liceat?

Notandum. Ad dubium : « Valetne sustineri usus aliquarum Ecclesiarum, in quibus, *ratione concursus ingentis populi*, cum non suffecerit multitudini pro S. Communionem quantitas hostiarum, jam subsequente alia Missa, statim a consecratione reassumitur distributio communionis? » repondit S. Congregatio Rituum 11 Maji 1878 : « Abusum esse interdicendum » Decreta Authentica n. 3448 novæ editionis, ad VII. — Cum autem verisimile non sit usum aliquarum Ecclesiarum exstitisse ut in dictis circumstantiis *ipse celebrans* statim a consecratione reassumeret distributionem communionis, dicendum est tum in proposito dubio, tum in responso sacrae Congregationis agi de distribuenda communionem ab alio sacerdote, ut in nostro casu exponitur. Hinc ad positam quæstionem.

Respondeo : Negative, cum ipsa Sacra Rituum Congregatio responderit illum « abusum esse interdicendum ».

CASUS 78. — 8.

1° Matthias conduxit pro filio suo præceptorem quem falso putavit esse peritum. 2° Joannes inivit matrimonium cum puella paupere putans esse divitem. 3° Pharmacopola non habens remedia a medico præscripta alia substituit.

Quæritur 1° Qualis error invalidet contractum?

2° An valeant necne præfati contractus, et quare?

3° An et quomodo in tertio casu peccaverit pharmacopola?

Ad 1^m. Notanda. 1) Error opponitur cognitioni contrarie, sicut ignorantia et nescientia eidem opponuntur contradictorie: ignorantia quidem privative, nescientia mere negative.

2) Error relate ad contractum distinguitur substantialis et accidentalis: hic versatur solummodo circa aliquod accidens contractus; ille vero versatur:

a) Vel circa naturam contractus, uti si unus intendat locare domum quam alter intendit emere.

b) Vel circa identitatem objecti contractus, uti si unus intendat vendere equum, alter vero intendat emere bovem.

c) Vel circa substantiam rei quæ est contractus objectum,

Verum « substantia rei hic spectari non debet physice, sed moraliter et in ordine ad actum voluntarium contrahentis: ita ut id circa quod intentio contrahentis primario et principaliter versatur (licet accidens physice), substantia rei dicatur, seu juxta communem modum loquendi redundare in substantiam rei; et e contra id circa quod intentio contrahentis secundario et minus principaliter versatur (licet sit substantia physice), dicatur accidens rei. Cum enim tota contractuum validitas a contrahentium consensu et intentione dependeat, id jure vocatur hujus intentionis objectum substantiale quod primario et principaliter

intendit contrahens, et objectum accidentale quod secundo et minus principaliter intendit ». Billuart De contract. diss. I, art. 3.

d) Vel aliquando circa personam quacum contrahitur; quando scilicet hæc principaliter intenditur.

e) Vel circa causam et motivum principale contrahendi.

3) Distinguitur præterea error *concomitans* seu *incidens* et *antecedens*. Incidens dicitur, si sine illo consensus nihilominus datus fuisset, vel iisdem conditionibus et tunc dicitur mere incidens, vel aliis conditionibus et tunc simpliciter dicitur incidens. Antecedens est sine quo consensus non fuisset datus.

His notatis, ad quæstionem

Resp. 1° Omnis error *substantialis* impedit consensum, ut satis constat ex prænotato secundo; et consequenter facit contractum *jure naturæ* inexistentem.

Dico : *jure naturæ* : nam ex jure positivo error substantialis aliquando inexistentem, aliquando nullum facit contractum, quatenus censetur consensus vitari quidem sed tamen existere.

Rem ita exponit Dominus Picot ad art. 1110 Codicis civilis : L'erreur est une opinion contraire à la vérité. Il n'y a pas de consentement, pas de contrat, lorsque l'erreur porte sur la *nature du contrat*, par exemple, si une partie veut louer la chose, que l'autre partie entend acheter; ni si elle porte sur la *chose même*, par exemple, si une partie veut vendre tel bœuf, et si l'autre partie veut acheter tel cheval : en effet, dans ces deux cas, il n'y a pas eu concours de volontés sur un même point, *duorum in idem placitum consensus*. Mais si les parties, qui sont d'accord sur la nature du contrat et sur la chose elle-même, commettent une erreur sur la substance de la chose, le contrat naît; mais ce contrat est alors entaché d'un vice qui le rend annulable.

Or, en droit, la *substance de la chose* peut consister dans sa matière, dans sa forme, dans ses qualités. La substance peut être ainsi définie : « C'est la qualité que les parties ont eue principalement en vue lors du contrat. » Ainsi j'achète : 1° une montre, je la veux d'or; elle est de cuivre doré; 2° un cheval; je le veux de course; il est de trait; 3° un bœuf; je le crois et le veux sain; il est atteint d'un vice rédhibitoire : dans tout ces cas, il y a erreur sur la substance de la chose. Au reste, l'erreur sur les qualités accidentelles de la chose n'invalide pas la convention et ne fait jamais rescinder le contrat. L'erreur sur la personne n'est pas, en général, une cause de rescission des contrats. Mais cette règle souffre exception, quand c'est principalement la qualité de la personne qui a été prise en considération; or, c'est ce qui peut avoir lieu dans les contrats de bienfaisance, et dans les contrats à titres onéreux qui sont faits en considération du talent de la personne, par exemple de celui du romancier ou du peintre. »

2° « *Error accidentalis dummodo antecedens non sit, non impedit consensum nec vitiat, adeoque contractum omnino efficacem relinquit. Si tamen dolus intervenerit unius ex contrahentibus, huic incumbet obligatio deceptum indemnem faciendi. — Idem sancitur a jure civili nostro. Res ex supra dictis, et ex rei natura satis est manifesta.* » Waffelaert I, n. 367.

3° *Error accidentalis* antecedens :

a) Numquam irritat contractum indissolubilem; « quia in iis quæ constituunt statum ex natura sua firmum et irrevocabilem, quales sunt professio religiosa et matrimonium, voluntas juxta naturam rei de qua agitur accomodat se, et consentit sine restrictione vel conditione, sed omnino absolute et independenter ab aliis conditionibus, præter eas quæ sunt de substantia ejusdem contractus : ex iis enim conditionibus manerent

incerta matrimonia et professiones atque adeo ipse status, quod non est juxta naturam rei de qua agitur ». Lugo disp. XXII, sect. 6, n. 88.

b) Dissolubilem contractum gratuitum saepe reddit saltem nullum etiam ex jure nostro. « In his gratuitis largitionibus, sicut sponte et liberaliter fiunt, ita donans vel promittens potest sine praejudicio donatarii, apponere limitationem et conditionem quam voluerit : quare solum videtur velle se obligare, quamdiu rerum mutatio notabilis non fiat. » Lugo *ibid.* n. 89.

« Sub jure nostro item saepe erit contractus proprie nullus propter vitium consensus qui tamen supponitur adesse. Et multo quidem facilius admittitur consensum vitari quam in contractu oneroso, sed exigitur iterum in foro externo ut aliquo modo constare possit motivum erroneum *solum* determinasse voluntatem donatoris. » Waffelaert I, n. 370.

c) Dissolubilem contractum onerosum non vitiat *per se*, sed relinquit eum plene efficacem. « Nam sicut in matrimonio et professione dicebamus propter firmitatem et perpetuitatem status consensum exigere omnino absolutum, ita in aliis contractibus onerosis exigitur propter securitatem contractus consensus absolutus, quoties non erratur circa substantiam, aut dolus ab altero contrahente non apponitur dans causam contractui : alioquin de omni ejusmodi contractu, et de ejus valore ac securitate posset dubitari ; quod non est conveniens commercio humano et contrahendi usui, sed expositum innumeris periculis et litibus : passim enim diceret postea contrahens se deceptum fuisse a semetipso, et ductum falsa causa contraxisse. Oportet ergo quod consensus sit absolutus, et quod contrahentes prius videant bene quid sibi expediat, antequam consentiant, ne postea facile contractus in dubium revocentur ». Lugo disp. XXII, sect. 6, n. 92.

Dixi : *per se* : nam 1° si error proveniat ex dolo ab altero contrahente adhibito, aut licet adhibitus sit a tertio, ejus tamen alter contrahens sit particeps, claudicat contractus, quatenus sola illa pars quæ dolum adhibuit obligatur erga alteram partem, dum hæc adhuc libera (repugnat enim quod decipiens aliquod jus ex dolo acquisierit erga deceptum) potest pro arbitrio suo aut contractum respuere aut consensum firmando contractum perficere. Etiam in jure nostro (art. 1117) conceditur in hoc casu actio in nullitatem, quæ actio ex articulo 1304 intendi potest per decennium incipendum a die quo dolus fuerit detectus. 2° Si unus contrahentium expresse vel tacite se obligarit ad qualitatem aliquam verificandam, assecurando rem talem esse, manifestum est quod jam ea lege censetur contraxisse, et alter ea tantum conditione in contractum consensisse. Unde hic, non verificata conditione, ad nihil tenetur erga illum, sed potest contractum respuere, aut etiam, si velit, cogere compartem ad conditionem verificandam.

Ad 2^m. Quoad 1^m contractum. Resp. Affirmative, dummodo præceptor ille habeat ordinariam docendi idoneitatem; peritia enim est quid accidentale contractui, quod utiliter quidem adest, sed adesse non debet. Si vero nequidem ordinariam docendi idoneitatem habeat, non valet contractus, deficiente ejus materia.

Quoad 2^m contractum. Resp. Aff., quia quod puella illa sit dives aut pauper hoc est quid mere accidentale relate ab contractum matrimoniale.

Quoad 3^m contractum. Resp. Distinguendum : vel enim medicina supponitur fuisse omnino aliena a præscripto medici aut composita ex ingredientibus nullius prorsus vigoris; vel supponitur fuisse composita juxta præscriptum medici, variata dumtaxat una specie minus notabili aut omnino nobiliori illa, quam medicus præscripsit.

Si 1^m non valet contractus; quia error aut deceptio versatur circa ipsam substantiam contractus; neque præsumere licet quod vel medicus vel infirmus procurare velint hujusmodi medicinas, utpote non conducentes ad finem recuperandæ sanitatis per se intentum; at ubi deficit consensus in substantiam objecti, ibi pariter corruiit valor contractus; quinimo talis pharmacopola tenetur in omni foro nedum ad restituendum pretium emptori, si quod ab eo recepit, sed insuper ad recompensanda damna, quæ fortassis infirmus ob defectum genuinæ medicinæ vel ob sumptionem corruptæ passus fuit, eo quod tale damnum velut in causa voluntarium eidem haud immerito imputetur, prout post S. Thomam 2, 2, q. 77, a. 3. Molinam tr. 2, disp. 353, n. 2, ex communi docet Reiffenstuel Decretal. l. 3, tit. 17, n. 186.

Si 2^m valet contractus, quia adhuc juxta moralem saltem existimationem censetur esse eadem medicina a medico præscripta et consequenter adfuisse consensus infirmi, præsertim si loco unius fuit admixta alia species nobilior aut efficacior, prout cum Sanchez de matr. l. 7, disp. 18, n. 12, Salas de empt. dub. 35, n. 1, et aliis notat Reiffenstuel cit. n. 177. Cfr Elbel Part. V, n. 306.

Ad 3^m. Resp. Distinguendum ut supra.

Si 1^m peccat contra justitiam pretium accipiendo pro re minime empta, cum substantialiter differat a re petita et cum ad intentum unicum finem, recuperandæ scilicet sanitatis, nullatenus conducat. Quatenus autem pretium pro hac re accipit, non peccat graviter ob materiæ parvitatem; at quatenus tenetur de consequentiis prævisis, ut supra dictum est, fieri potest quod peccet graviter.

Si 2^m. Non peccat, quia, ut advertunt Valentia, Salas de empt. dub. 35, n. 1, Lugo t. 7, disp. 26, n. 124, Busembaum apud Croix l. 4, n. 1532, aliique plures, ubi res, quæ pro alia substantialiter diversa traditur, est æque bona seu conducens ad finem comparantis, ratio-

nabiliter præsumere licet, alterum consentire; ergo si talis species supponatur revera æque utilis, immo utilior ad finem intentum, non est cur medicus vel infirmus possit esse rationabiliter invitus. Monet tamen Kresslinger (Reiffenstuel-Kresslinger) addit. 1, tr. 8, dist. 1, post n. 14 caute procedendum esse in similibus, ne cupiditas lucri aequalitatem in pretio vel utilitate ad finem intentum fingat, ubi revera talis non reperitur. Ex quo liquet, tam facile credendum non esse hujusmodi hominibus, sed potius serio adhortandos, ut, quantum moraliter fieri potest, fideliter ad præscriptum medici medicamenta conficiant. Elbel l. c. n. 305.

CASUS 79. — 9.

Sempronius contractui, rescindibili ob injuriam sibi illatam ab altero contrahente, adjecit juramentum; sed liber factus petit juramenti dispensationem, eaque impetratâ contractum rescindit.

Quæritur 1° Quotupliciter differant inter se obligatio juramenti et obligatio contractus?

2° Quid faciat juramentum contractui adjectum?

3° Quid intersit an contractus valeat ex justitia, an ex religione tantum?

4° An Sempronius recte egerit?

Ad 1^m. Resp. Saltem tripliciter: 1° Juramenti obligatio est solum ex religione; contractus vero obligatio est plerumque ex justitia, aliquando ex fidelitate tantum.

2° Juramenti obligatio est erga Deum quem in recto respicit, dum non nisi in obliquo respicit compartem contrahentem, cui majorem quidem securitatem, nullum vero novum jus præstat.

3° Obligatio contractus transit ad hæredes; non ita juramenti obligatio, quippe quæ prorsus personalis est.

Ad 2^m. Resp. 1° Contractum validum confirmat,

quatenus obligationi justitiæ aut fidelitatis jam existenti ex contractu addit obligationem religionis; quæ tamen obligatio semper sequitur conditiones obligationis ex contractu, utpote accessorie tantum huic superaddita; unde corrumpente postmodum obligatione prima, eo ipso etiam corrumpit altera.

2º Contractum invalidum nequit facere validum; quia substantialia contractus nequit supplere.

Neque efficere potest ut contractus rescindibilis fiat non rescindibilis; cum enim juramentum sit quid contractui extrinsecum, nequit intrinsecas contractus conditiones mutare. Potest tamen juramentum firmare contractum rescindibilem eodem sensu quo supra dictum est quod firmat contractum validum. Hoc autem fieri potest vel *cum* novo contractu, vel *sine* novo contractu.

1º *Cum* novo contractu. Quando illa pars quæ jus habet rescindendi contractum *promittit cum juramento comparti* acceptanti se non rescissurum contractum, fit novus contractus sive gratuitus, sive onerosus, prout gratuita aut onerosa est illa promissio. Huic autem novo contractui adheret juramentum accessorie, ejusque iterum sequitur omnes conditiones; ita ut, si secundus iste contractus sit nullus, v. g. ob dolum, vim aut metum, etiam juramentum sit nullius valoris. Hoc modo igitur primus contractus firmatur *secundo contractu*, dummodo validus hic sit; et tunc simul accedit ex juramento firmitas quædam relativa seu major securitas, quatenus scilicet adest obligatio ex virtute religionis ne contra juramentum agatur.

2º *Sine* novo contractu. Quando ille qui jus habet contractum rescindendi, *nihil promittit comparti*, attamen sub juramento statuit se non rescissurum contractum, non fit ullus novus contractus cum comparte, sed habetur juramentum, ut dicunt, per se stans. Unde, si is qui juravit, rescindat postea contractum, peccabit

quidem contra religionem, sed nullomodo lædit jus compartis, cum erga eum utatur simpliciter jure suo.

Nota bene. Non nego quosdam contractus jure naturæ validos, jure canonico irritos, non irritari ab Ecclesia si sub juramento ineantur; ast patet per se firmitatem illorum contractuum tunc non oriri ex ipso juramento, sed ex eo quod validi sint jure naturæ et ab Ecclesia tunc non irritentur.

Ad 3^m. Resp. Multum interest, nam :

1° Obligatio contractus valentis ex justitia transit ad hæredes, non ita obligatio ex virtute religionis orta ex juramento.

2° Potestas relaxandi obligationem contractus valentis ex justitia est penes compartem contrahentem ; potestas vero relaxandi obligationem ortam ex juramento tantum est penes Ecclesiam.

Ad 4^m. Resp. Aff. Nam obligatio, si quæ supponatur adfuisse, erat tantum ex religione seu ex juramento ; impetrata igitur juramenti dispensatione, jam nihil obstabat quominus contractum rescinderet.

CASUS 80. — 10.

Theonas equum habet morbo laborantem, quem tradit Sapritio petenti ut ei insidens iter peragere possit ad quamdam civitatem. Sed heu! quum per montes et valles vehitur Sapritius, subito corruit et expirat equus. Quamvis fere certus sit Theonas quod obierit equus infirmitatis præhabitiæ causâ, arguit Sapritium quod ipse mortis equi sit causa per suam nimiam festinationem, et cogit eum ad pretium equi solvendum. — Accepit quoque in depositum quasdam *actiones* cujusdam piæ feminae, quæ sibi reservat interesse durante vita, et injungit ut, ea defuncta, vendantur, earumque pretium impendatur in missas pro ipsa dicendas. Theonas eas vendidit statim, multum lucratus est cum pecunia inde proveniente, et interesse *actionum* feminae deponenti suis temporibus fideliter solvit.

Quæritur 1° Quid sit commodatum? quid precarium?

2° Ad quid teneantur commodans et commodatarius?

3° Quid sit depositum et ad quid teneantur deponens et depositarius?

4° Quid et quotuplex sit mandatum; et ad quid teneantur mandans et mandatarius?

5° Quid judicandum de Theona in utroque casu, et quare?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. Commodatum est rei alicujus quoad usum solum gratuita concessio ad certum tempus.

Oportet ut usus rei gratuito concedatur, quia si quid pro usu rei exigetur, foret locatio. Usum rei ad quem commodata fuit accipe pro usu per naturam rei vel conventionem determinato.

Oportet quoque ut res eadem reddatur: hinc commodari tantum possunt res quæ in humano commercio positæ primo usu non pereunt (art. 1878).

Quoad 2^m Resp. Precarium est rei alicujus quoad usum solum gratuita concessio revocabilis ad nutum concedentis.

Dicitur: revocabilis ad nutum concedentis, et in hoc differt a commodato quo rei usus conceditur ad certum tempus. Observant tamen hanc revocationem absque causa fieri non posse statim antequam usus fuerit possibilis, quia secus esset contractus illusorius.

Ad 2^m. Quoad 1^m Resp. Commodans tenetur:

1° Monere de vicio rei, si quod habeat nocivum, alioquin tenetur de damnis quæ commodatario inde oboriuntur.

2° *Per se* non repetere rem ante tempus explicite vel implicite præfixum. — *Per accidens* eam citius repetere poterit: a) ab hæredibus si commodata fuerit in favorem solius commodatarii, si ante tempus præfixum moriatur; b) si ipse commodans ex improvise re sua statim indigeat.

3° Sustinere rei pericula et detrimenta ex casu fortuito enata, juxta axioma: *res perit domino*.

4° Restituere extraordinarias expensas rei commo-

datæ necessarias, v. g. ad curandum equum absque culpa commodatarii læsum.

Istæ obligationes, quæ sunt juris naturalis, confirmantur Cod civ. art. 1888-1891.

Quoad 2^m Resp. Commodatarius tenetur :

1° Rem commodatam ea diligentia custodire quam adhibet bonus paterfamilias rebus suis.

2° Non uti re commodata nisi ad usum concessum, vel cui prudenter iudicat consentire commodantem, vel cui res ex natura sua destinatur, secus, re aliena abutitur, omniaque inde provenientia damna reparare tenebitur.

3° Subire expensas ordinarias ad rei commodatæ conservationem necessarias, v. g. equum alere.

4° Statuto tempore suis expensis rem commodatam reddere domino, et quidem in bono statu. Si tamen res deterior facta sit, aut etiam perierit absque culpa theologia mandatarii non tenetur iste in conscientia ad compensationem, nisi speciale pactum intercesserit, et quidem etiam tunc non videtur intentio ferri, nisi de hoc constet, in casus omnino insolitos, qui sunt omnino extra prævisionem. Waffelaert I, n. 448.

Ad 3^m. Quoad 1^m Resp. Depositum est contractus quo quis alterius rem accipit custodiendam, gratisque et in integrum restituendam quando deponenti libuerit.

Quoad 2^m. Resp. I. Deponens tenetur :

1° Aperire vitium rei ex quo depositario potest damnum obvenire.

2° Rem depositam recipere post lapsum statuti temporis, vel etiam citius, si depositarius rem amplius retinere nequeat.

3° Refundere expensas, quas depositarius pro rei conservatione fecit, atque etiam damna reparare, si quæ ex deposito passus sit. Sic v. g. si deposuerit in alterius stabulo equum, solvere debet nutritionis expensas: et

si equus ille morbo contagioso laboret, ex quo equi depositarii inficiantur, hunc indemnem reddere debet. Hinc effatum : officium suum nemini debet esse damnosum. Gury n. 844. Theol. Mechlin. n. 41, q. 2.

II Depositarius tenetur;

1° In deposito custodiendo eandem diligentiam adhibere quam suis rebus adhibet. Ad strictiorem autem seu *boni patrisfamilias* diligentiam præstandam tenetur : si se sponte obtulit ad depositum custodiendum ; — si pro custodia salarium stipulatus est ; — si depositum unice in gratiam depositarii factum est ; — si conventum est ut de quavis culpa responderet (Cod. civ. art. 1927 seqq.).

2° Non uti re deposita absque expressa vel saltem rationabiliter præsumpta domini licentia (art. 1930).

« Hæc autem licentia ut prudenter præsumatur, attendendum est ad varias rerum et personarum circumstantias, præsertim ad detrimentum vel periculum cui res per hunc usum exponi possit. In specie, quando res est usu consumptibilis, ut pecunia, communis sententia Theologorum docet (Lugo disp. 33, n. 4) non committi grave peccatum ab eo qui eam consumat, dummodo certus sit se in promptu habiturum esse rem æque bonam quam restituat : nam hæc infidelitas conditionibus contractus non videtur gravem injuriam depositori inferre. Sed cavendum est a periculo impotentiae ad restituendum, quod præsertim hodie magnas negotiationes vel speculationes tentantibus frequentissime occurrit et proculdubio gravem hanc infidelitatem reddit. Quodsi depositarius lucrum vel fœnus perceperit e pecunia aliave re quam otiosam servare debebat, hunc industriae fructum retinere poterit. (Marrès l. 4, n. 95 seqq.) » Génicot, n. 623.

3° Depositum statim ac petitur reddere in eo statu in quo tunc reperitur, cum fructibus quos produxit; sed

nullum fœnus pecuniæ depositæ debet deponenti, nisi a die quo fuit in mora restituendi (art. 1933 et seqq.).

Ad 4^m. Quoad 1^m. Resp. Mandatum est contractus quo unus alteri suo nomine aliquid agendum committit, et alter istud *gratis* gerendum suscipit. Dicitur *gratis*, quia de natura mandati est, ut negotium gratuito gerendum suscipiatur. Contrarium tamen stipulari potest, sed semper manet inter mandatum cum stipendio et locationem-conductionem hoc essentielle discrimen, quod mandatarius, non autem operæ locator, agit nomine principalis in gerendis negotiis sibi commissis.

Mandatum aliud est speciale, quod unum vel quædam tantum negotia respicit; aliud generale, quod cuncta mandantis negotia amplectitur. Hoc tamen generalibus verbis conceptum ad solos actus administrationis pertinet: quare ad alienationem vel hypothecam concedendam, vel ad alios quoscumque actus dominiî, mandatum expressum seu speciale requiritur.

Quoad 2^m. Resp. I. Mandans tenetur:

1° Exsequi obligationes quas ipsius nomine, intra mandati limites, mandatarius iniit; non autem quod extra hos limites confectum est, nisi expresse vel tacite illud ratum habuerit (art. 1998).

2° Solvere mandatario expensas pro executione mandati factas, et stipendium si quod promisit, etiamsi res, absque culpa mandatarii, prosperum exitum non habuerit (art. 1999).

3° Compensare damna quæ mandatarius ratione mandati sine culpabili imprudentia passus est (art. 2000). Attamen si dubium est num revera, occasione mandati vel absque imprudentia culpabili, hujusmodi damna acciderint, exspectare potest sententiam judicis. (Marrès n. 395).

II. Mandatarius tenetur:

1° Mandatum diligenter et integre exsequi nihilque

ultra ipsius limites agere (art. 1989). Major autem diligentia a mandatario requiritur ubi mercedem accipit quam ubi gratis rem gerit. Si quid ultra limites agit, damnum vel lucrum jam non ad mandantem, sed ad mandatarium spectat.

2° Reddere rationem executionis mandati sibi commissi.

3° In foro externo (art. 1992) compensare damna quæ, non tantum ex dolo, sed ex culpa, in adimplendo mandato admissa, oriantur. Ante iudicis sententiam ad talem compensationem faciendam non tenetur, nisi gravem culpam theologicam admisit vel expresse strictiorem obligationem stipulatus fuerit. (Marrès l. 4, n. 395).

4° Non exigere mercedem, nisi promissa fuerit.

Ad 5^m. Quoad 1^m Casum. Resp. Equus periit Theonæ et erga hunc ad nihil tenetur Sapritius; tum quia, ut casus exponitur, Theonas videtur dolose egisse et Sapritio equi vitium celasse; tum quia minime constat Sapritium, sive nimia festinatione, sive alio quocummodo, mortis equi causam fuisse.

Quoad 2^m Casum. Notandum :

1° Hic non agi de valoribus dictis « lots de ville », aut aliis similibus quæ subsunt periodicæ sortitioni enormis lucri ansam præbenti, quâ ansâ minus fœnus annuum quod producant quodammodo compensatur; sed agitur de « actionibus »; unde numerus actionis seu tituli nihil refert.

2° Hic non agi de *deposito* sed de *speciali mandato*: non enim Theonæ in custodiam dantur actiones ut eas postea femina reddat, sed ut post femina mortem eas vendat et earum pretio missas celebrari curet. Interim tamen, cum mandatum semper revocari possit, si femina actiones repetat, tenetur Theonas illas reddere; et

quidem easdem qualitate et quantitate si forte eas vendiderit.

3° Non potest Theonas sine feminae consensu saltem rationabiliter præsumpto actiones vendere; sed in re casus nostri ordinarie facile iste consensus præsimitur, cum ordinarie piæ istæ feminae nihil aliud intendant, nisi assecurare missas post mortem et interesse in vita; parumque de cætero curent quid mandatarius, quem fiducia dignum habent, faciat de actionibus, Attamen graviter peccaret Theonas si imprudentibus negotiationibus aut speculationibus sese exponeret periculo impotentiae ad restituendum. His notatis

Resp. Per se non peccavit, saltem graviter, Theonas; quia minime nocuit mandanti aut mandato: per accidens tamen fieri potest quod etiam graviter peccaverit, exponendo se periculo impotentiae ad restituendum vel ad mandatum exsequendum.

CASUS 81. — II.

Ovidius jam per decennium bona fide percepit ex mutuo lucrum lege civili permissum absque titulo noto præter legem. Tunc autem audiens sermonem contra injustitias et usuras, valde anxius de percepto lucro ex mutuo adit confessarium, cui casum suum exponit.

Quæritur 1° Quid sit mutuum et quid discriminis sit inter commodatum et mutuum?

2° Quid sit usura et an sit licita vel quo jure prohibita?

3° An licitum sit lucrum ex mutuo? et quæ sint causæ fenoris percipiendi et quanti percipiendi ex mutuo?

4° Quid respondendum Ovidio?

Ad 1^m. Resp. Mutuum stricte dictum est contractus gratuitus quo res fungibilis alicui ceditur quoad plenum dominium, ea lege ut tantundem eodem genere restituatur post aliquod temporis spatium.

Dicitur quoad *plenum dominium*, et in hoc differt a commodato quo res non quoad plenum dominium sed solum quoad usum ad certum tempus ceditur.

Dicitur mutuum *stricte dictum* ut distinguatur a simili contractu oneroso (*do ut des*) qui improprie etiam mutuum dicitur, et quo res fungibilis alicui ceditur quoad plenum dominium, ea lege ut post aliquod temporis spatium, tantundem eodem genere cum moderato et determinato auctario restituatur. Hunc autem onerosum contractum jamdiu approbat Ecclesia, quin curet utrum fiat cum divite an cum paupere, utrum in materia pecuniæ an in alia materia, utrum lex civilis approbet necne; sed constanter et indistincte respondet omnibus consulentibus, non esse inquietandos, dummodo parati sint stare mandatis Ecclesiæ: quæ verba, ut ait S. Alphonsus (III 765) non meram tolerantiam, sed positivam permissionem significant.

Ad 2^m. Resp. Usuræ nomine vocatur quodecumque fœnus seu auctarium tam licitum quam illicitum quod ultra sortem exigitur. Quatenus autem auctarium illicitum dicit, est: quidquid exigitur ultra sortem ob ipsum mutuum *stricte dictum*; et hæc usura est omni jure prohibita, ut constat ex decisione S. Officii quod ad quæstionem: Estne usura omni juri etiam naturæ contraria? die 9 maji 1821 respondit: Affirmative: vocatque doctrinam Ecclesiæ « quod ex mutuo vi mutui non potest percipi usura aliqua ».

Ad 3^m. Quoad 1^m Resp. Distinguendum: Ex mutuo *stricte dicto*, negative; quia est contractus essentialiter gratuitus; unde quidquid ex ipso mutuo, seu ex ipsa *gratuita* præstatione exigitur est injusta exactio. Ex mutuo *improprie dicto* seu ex contractu innominato et oneroso « *do ut des* », affirmative; quia ipsa rei fungibilis præstatio non caret titulo, propter quem sit æstimabilis pretio, quod ideoque citra injustitiam exigere

potest, quisquis eam ex gratuita liberalitate exhibere non consentit. Titulus autem ille est : licita compensatio commodi quo unus se privat in gratiam alterius. Cfr. Waffelaert I, n. 775; Gury-Ball. (Editio anni 1874) Tom. I, n. 288, nota c) in medio notæ pag. 268; n. 853, nota b) pag. 699; n. 856. nota b) pag. 701; n. 858. II. pag. 704, nota a); n. 862. nota ad propos. in fine num. pag. 706.

Quoad 2^m Resp. Ut jam dictum est, non dantur causæ fenoris percipiendi ex mutuo *stricte dicto*; sed certum etiam est, occasione mutui posse mutuanti obtingere quædam incommoda pretio æstimabilia, ex quibus justa omnino legitimaque causa consurgat aliquam compensationem exigendi a mutuatario; cum quo proinde licet de hujus compensationis quantitate convenire; hæc autem conventio erit contractus prorsus diversus ab ipso contractu mutui, quamvis per modum unius, seu sub specie unius contractus uterque ineatur. Talia incommoda sunt damnum emergens, lucrum cessans, periculum sortis. Cfr. Ben. XIV « Vix pervenit » §. 3. III. — Waffelaert, n. 757 seq.

Sedulo tamen notandum quod si nulla conventio circa hæc præcesserit mutuum, mutuator « censetur hæc condonasse, et per injuriam, nisi præmonuerit, hæc exigeret, quia, nisi prius de his pacta statuantur, meritò negabit mutuatarius, se in ea consensurum fuisse; vel certe sublatam sibi fuisse libertatem consentiendi vel non consentiendi, jure meritò opponere potest. » (Gury-Ball. n. 851, nota b) pag. 697 (editionis anni 1874).

Sed queritur : utrum lex civilis sit titulus legitimus percipiendi auctarium? et circa hoc, ut scribit Waffelaert n. 772 « solet esse apud recentiores maxima confusio, quia nempe confundunt contractum mutui, qui est essentialiter gratuitus, cum alio contractu simili sed oneroso (cfr. supra n. 750 Prop. III), ut merito notat Ballerini, ad propos. in fine num. 862 Gury ».

« Dicimus itaque : Lex nostra civilis (a. 1905 seqq. cod. civ., et la loi du 5 mai 1865) 1° non præbet titulum legitimum percipiendi auctarium, secluso alio quovis titulo extrinseco *ex mutuo proprie dicto*; neque intendit talem titulum constituere : — sed 2° statuit *aliud contractum* similem mutuo, non gratuitum, quem vocat *prêt à intérêt*, fieri posse » Waffelaert n. 773.

Itaque « quoties datur mutuum proprie dictum, essentialiter gratuitum, exigi potest, seclusa speciali necessitate proximi, aliquod auctarium vi tituli extrinseci legitimi et nihil ultra. Illos titulos supra definivimus. Auctarium illud crescit vel decrescit ratione habita damni emergentis, periculi etc. Nec ullo modo hic intervenit lex civilis. — Si vero quis intendat non gratuito præstare pecuniam, adeoque non mutuare, sed aliud illum contractum onerosum, puta *do ut des*, conficere præstando pecuniam, tunc facit illud quod lex nostra vocat *prêt à intérêt*, et tunc pro auctario standum est legi civili, si illud determinet; si vero, UT APUD NOS, determinandum relinquat contrahentibus, tunc deficiente quasi pretio legali, standum est pretio vulgari determinato communi aestimatione proborum, et ratione habita titulorum extrinsecorum ». Waffelaert n. 780.

Dicitur : UT APUD NOS : pro quo nota. « Lex 20 Decembris 1890 sic statuit : « Le taux de l'intérêt légal est fixé à 4 1/2 p. c. en matière civile, et à 5 1/2 en matière de commerce. » Hac lege mutatus est articulus 2^s legis 5 Maji 1865, vi ejus taxa erat 5 % in re civili et 6 % in re commercium spectante.

At vero ab illa taxa legali licet ex ipso legis statuto recedere. Etenim lex 3 Sept. 1807, quæ limites fœnoris quod contractus stipulatione peti potest statuebat, quoad hanc dispositionem abrogata est articulo 1° legis 5 Maji 1865, quæ sic habet : Art. 1. Le taux de l'intérêt conventionnel est déterminé librement par les parties

contractantes. Unde non applicatur supradicta taxa ubi libera conventionē fœnus jam stipulatum est, sed tantum ubi, hac deficiente, fœnus ex legis præcepto solvendum est, puta a debitore qui creditori compensare debet damnum quod illi, non solvendo pacto die pecuniæ summam a se debitam, causavit. » Theol. Mechl. n. 33, q. 13 in fine.

Ad 4^m. Resp. Mutuum Ovidii non esse mutuum proprie dictum, sed esse contractum illum quem lex vocat « prêt à intérêt »; eumque posse acquiescere dummodo lucrum perceptum non excedat illud quod lege aut communi æstimatione proborum habetur licitum, juxta mox dicta.

CASUS 82. — 12.

Sempronius 1° Merces ejusdem speciei vilioribus permiscet judicans hoc licere, maxime quia usus ille satis communis est illis quorum interest, et merces manent adhuc satis aptæ ad usum et finem quibus inserviunt. 2° Regulariter etiam minori pretio vendit ob anticipatam solutionem, majori ob dilatam. 3° Emit quoque ab ignoto quodam equorum negotiatore equum valde generosum, quem, postquam venditor cum pretio abiisset, audivit esse furtivum.

Quæritur 1° Quid sit emptio-venditio et quomodo perficiatur?

2° Quid sit merx et quotupliciter possit determinari?

3° Quid sit pretium et quotuplex?

4° Ex quibusnam causis variari possit pretium vulgare citra injustitiam?

5° Quid judicandum de agendi ratione Sempronii in 1° et 2° casu? et ad quid teneatur in 3° casu?

Ad 1^m. Resp. Emptio-venditio est contractus onerosus quo per mutuum consensum res certa commutatur cum certo pretio.

Ex jure novo tribus perficitur, videlicet: determi-

natione mercis, determinatione pretii, et mutuo contrahentium consensu in permutationem mercis cum pretio (art. 1583 et 711).

Hinc sub jure novo applicari jam nequit vetus axioma olim a jurisperitis et theologis admissum : *traditionibus, non nudis pactis, dominia rerum perficiuntur*.

Nota. Si res mobilis, successive duobus vendita, tradatur secundo emptori in bona fide versanti, hic, etiam in novo jure, praefertur et manet proprietarius (art. 1141). Hoc tamen non repugnat regulae de validitate seu perfectione contractus ante traditionem : nam prima venditio vere perfecta erat absque traditione, neque imperfecta fit per subsequentem venditionem qua res ad primum emptorem jam pertinentem injuste venditur secundo emptori ; sed lex adjudicat rem secundo emptori, in bona fide versanti, eodem jure quo statuit rem furtivam in nundinis emptam, non posse rei dominum sibi vindicare nisi refundendo emptori pretium solutum, (art. 2280 . — « Cette dernière disposition (dispositio scilicet articuli 1141 Cod. civ.) est une application de la maxime générale : *En fait de meubles, la possession vaut titre* (art. 2279), maxime qui a été introduite dans notre ancien droit et qui a été consacrée par le Code, pour faciliter, dans l'intérêt du commerce, la libre circulation des meubles, et empêcher de fréquentes et difficiles contestations sur leur identité, ainsi que d'innombrables recours en garantie contre les vendeurs. Au reste, celui qui a vendu deux fois la même chose est évidemment tenu de payer dommages-intérêts à celui des acheteurs qui n'obtient pas la propriété de la chose vendue ». (Code Napoléon expliqué par J. B. Picot).

Ad 2^m. Quoad 1^m. Resp. Mercis nomine intelligitur quidquid est in commercio, nisi legibus particularibus prohibeatur ejus alienatio (art. 1598) : — sive sint res

corporeæ, ut ager, domus, grana etc.; — sive *incorporææ*, ut jura, actiones etc.; — *futuræ* quoque, ut fructus et partus nascituri, excepta *viventis* hæreditate.

Quoad 2^m. Resp. Determinari potest : — vel *in spe*, v. g. vendo tibi jactum retis pro capiendis piscibus; — vel *in re*, v. g. vendo tibi pisces jam captos. *In re* potest merx determinari; — vel *in individuo* v. g. vendo tibi has decem oves; — vel *ad corpus* seu acervatim sine mensura (en bloc), v. g., vendo tibi *totum* frumentum quod est in horreo meo; — vel *ad pondus, numerum, mensuram*, v. g. vendo tibi decem oves de meo grege, — vendo tibi centum mensuras ex frumento quod est in horreo meo etc. — vel sub pacto *degustationis* aut *ad probationem*. Porro si res vendantur, non in individuo, neque acervatim (non en bloc), sed ad pondus, numerum aut mensuram (au poids, au compte ou à la mesure); vel ad gustum (que l'on est dans l'usage de goûter avant d'en faire l'achat); vel denique ad probationem (à l'essai); merx non est determinata antequam fuerit ponderata, numerata, mensurata, degustata aut probata, et ab emptore approbata (art. 1585, 1587, 1588).

Ad 3^m. Quoad 1^m. Resp. « Pretium alicujus rei dicitur expressio ejus valoris venalis per certam pecuniæ summam. Valor autem venalis non determinatur unice ex utilitate quam res humanis usibus præstat : plura enim, ex. gr. aqua, utilissima sunt, licet nullius pretii esse soleant. Formaliter reponitur in aptitudine quam habent singulæ res ut, in humano commercio cum aliis permutentur. » Génicot n. 631.

Quoad 2^m. Resp. Pretium rei potest esse : *legale* seu legitimum, *vulgare* seu naturale, *conventionale*, cui addere possumus ut speciem singularem conventionalis pretii *pretium concursu effectum*.

« *Legale* illud dicitur quod auctoritate publica statuitur. Antiquitus crebro determinabatur, præsertim in

favorem eumentium et in rebus ad victum necessariis, ne eas pretio immodico comparare cogerentur. Hodie jam vix in usu est. » Génicot n. 631.

Vulgare est, quod communi hominum aestimatione, consideratis circumstantiis, constituitur. Hoc pretium admittit quandam latitudinem, cum communis aestimatio non soleat mathematice exacte in unum convenire. Unde merito subdistinguitur pretium vulgare in : *sum-mum*, supra quod, — *infimum*, infra quod non solet res aestimari, et *medium*, inter utrumque. In rebus autem *necessariis* et frequentioris venditionis, pretium infimum parum distat a supremo; in rebus *superfluis* major est latitudo; et in rebus *raris* et *pretiosis* adhuc major est distantia. Cæterum *vulgare* pretium variis ex causis augeri vel minui potest.

Conventionale pretium, illud est quod libera contra-hentium conventionione determinatur.

Pretium *concursu effectum* illud est quod ex consensu plurimum offerentis vel minimum exigentis produ-cit.

Ad 4^m. Notandum. Pretii variatio hic intelligitur non solum ea qua, manentibus immutatis summo et infimo, crescit aut decrescit pretium intermedium; sed etiam et præsertim ea qua vel summum pretium augetur, vel infimum minuitur.

Porro aliæ sunt causæ quibus rei pretium variatur *intrinsece*, seu ex mutata proportionem relativi valoris rei et pecuniæ; aliæ quibus rei pretium variatur *extrinsece*, seu ex titulo qui ipsum rei pretium non spectat, sed ob quem rei pretio (sive summo, sive medio, sive infimo) aliquid addendum est aut de eo demendum. Itaque

Resp. 1° Ad causas quibus rei pretium vulgare *intrinsece* variatur pertinent sequentes : rerum vendendarum raritas, eas offerentium parvus numerus, emptorum multitudo, pecuniæ abundantia, ratio vendendi

minutatim, quibus vulgare pretium *augetur*; item causæ quæ præcedentibus opponuntur et quibus pretium vulgare *minuitur*.

Similiter vilius emuntur merces ultro oblatae; hæc enim ultronea oblatio arguit vel paucitatem emptorum et abundantiam mercium, vel periculum alicujus defectus etc. Unde effatum : *merces ultro oblatae vilescent*.

Item vilius ementur res dietæ « de recontre » vel « d'occasion, » aut quæ *sub hasta*, aut in foro scrutario, aut in *liquidatione* sive libera sive coacta emuntur; omnes enim illæ merces censentur primum suum pretium amisisse, et pretium accipere a judicio emptorum.

2° Causæ quibus rei pretium vulgare *extrinsece* variatur, sunt :

Damnum emergens aut lucrum cessans : puta si quis in gratiam emptoris statim vendit rem quam servasset in aliud tempus quo majoris pretii futura fuisset; aut si quis in gratiam venditoris jam nunc emit rem qua tantum indigeat tempore quo minoris constabit.

Item dilatio solutionis est ratio carius vendendi, sicut et anticipata solutio est ratio vilius emendi; quia carentia pecuniæ quo tempore solutio differtur aut anticipatur, onus est pretio æstimabile, Attamen servari debet proportio cum fructibus qui e pretio diutius servato aut citius obtento juste acquiri possunt.

Item, peculiaris affectus venditoris erga rem vendendam, ex. gr. erga domum paternam, est aliquando ratio carius vendendi; tunc scilicet quando non ab ipso venditore res offertur venalis, sed in gratiam emptoris instanter potentis venditur. Quod enim quis in gratiam emptoris subire debeat molestiam qua afficitur dum vendit rem erga quam specialem affectum gerit, onus est pretio æstimabile

Ad 5^m. Quoad 1^m Casum. Resp. Licere, prout jacet, dummodo servetur proportio rem inter et pretium.

Excipe tamen si quis mercedem absque ulla admistione emere et debitum ad hoc pretium solvere velit.

Quoad 2^m Casum Resp. Licere, ut dictum est in responso ad quæstionem præcedentem.

Quoad 3^m Casum Resp. Dicit Cod. civ. art. 2280 : « Si le possesseur actuel de la chose volée ou perdue l'a achetée dans une foire ou dans un marché, ou dans une vente publique, ou d'un marchand vendant des choses pareilles, le propriétaire originaire ne peut se la faire rendre, qu'en remboursant au possesseur le prix qu'elle lui a coûté. » Hinc si dominus non compareat ad nihil tenetur Sempronius; si vero compareat et equum sibi vindicet, refundendo Sempronio pretium pro illo solutum, tenetur Sempronius reddere equum; si vero dominus recuset pretium solvere, ad nihil erga eum tenetur Sempronius, potestque tuta conscientia equum servare.

CASUS 83. — 13.

Petrus locavit domum Paulo. Dum autem quodam mane ancilla Pauli paleam et ligna sumeret ad ignem faciendum, candela fortuito cadens de candelabro quod illa manu tenebat, inflammavit totum acervum paleæ et lignorum, et mox tota domus periit incendio. Porro, Petrus petit sibi domum compensari a Paulo.

Quæritur 1° Quid et quotuplex sit locatio-conductio?

2° Quanam sint obligationes locatoris et conductoris?

3° An Petrus jure petat a Paulo compensationem? et ad quid teneatur Paulus?

Ad 1^m. Resp. Locatio-conductio est contractus onerosus, quo usus aut fructus rei vel opera personæ, pro certo pretio, ad tempus, ab uno conceditur et ab altero accipitur (art. 1709 seq.) — Qui concedit, dicitur locator (le bailleur, le locateur); qui accipit, locatarius vel conductor (le locataire, le preneur).

Duplex distinguitur : — locatio rerum (louage des choses); locatio operarum (louage d'ouvrage et d'industrie).

Locationis *rerum* species sunt : locatio ædium et bonorum mobilium (bail à loyer); — locatio bonorum ruralium (bail à ferme); — locatio animalium (bail à cheptel). Art. 1711.

Locationis *operarum* seu *industriæ* species sunt : locatio operariorum et famulorum (des gens de travail); locatio vectorum (des voituriers), qui se obligant ad res vel personas transferendas (tant par terre que par eau); — locatio eorum qui aliquod opus exsequendum suscipiunt (entrepreneurs d'ouvrage par suite de devis ou marchés). Art. 1779.

Ad 2^m. Resp. Distinguendo :

I. In locatione *rerum* :

Obligationes *locatoris* sunt :

1° Tenetur rem justo pretio locatam suo tempore tradere conductori, eamque, nisi aliter conveniatur, sub omni respectu in bono statu, ita ut servire possit ad usum ad quem locata est.

2° Tenetur ad expensas necessarias pro reparatione et usu rei e locatæ, exceptis reparationibus locativis (art. 1720), quæ pro ædibus describuntur art. 1754.

3° Tenetur ad onera et tributa realia (contributions foncières, grondlasten), non vero ad tributa personalia (contributions personnelles, personeele belastingen).

4° Si locatarius casu fortuito impediatur re uti vel fructibus frui, tenetur locator, etsi non ex stricto jure, tamen ex æquitate naturali et jure positivo tum romano, tum canonico, tum civili pretium locationis pro rata remittere. Remissionem illam pro diversa duratione locationis determinat codex civilis art. 1769-1771.

Ex art. tamen 1772 et seq. potest locatarius explicita conventionem se subijcere casibus fortuitis, sive ordina-

riis, sive etiam extraordinariis. Si res tota casu fortuito pereat, contractus eo ipso dissolvitur; si pereat pars rei, potest locatarius diminutionem pretii vel dissolutionem contractus petere (art. 1722).

5° Tenetur aperire vitia nociva rei locatæ, v. g. equi; alioquin tenetur de damnis inde locatario secutis (art. 1721).

6° Tenetur rem locatam a locatario non repetere donec tempus locationis effluxerit, nisi hic ea abutatur (art. 1729).

Obligationes vero locatarii seu conductoris sunt :

1° Debet adhibere rem conductam ad solum usum ad quem eam conduxit, nisi præsumere possit locatorem consentire. Si aliter re uteretur contra voluntatem domini, talis usus locum daret rescissioni (art. 1728 seq.). Ex art. 1717 tamen generatim potest sublocare nisi aliter expresse conventum sit.

2° Tenetur pro rei conductæ conservatione eam curam adhibere quam bonus paterfamilias adhibet circa res suas ejusdem generis (art. 1728). Tenetur igitur de damnis sua culpa illatis. De incendio speciatim statuatur quod locatarius de eo tenetur nisi demonstret incendium contigisse casu fortuito aut vi majore aut ex vitio constructionis; aut ignem communicatum fuisse ex domo vicina. Si plures sunt inquilini, omnes pariter tenentur nisi demonstrent in habitatione alicujus ex ipsis incepisse incendium : qua in hypothesi, hic solus obligatur; vel nisi quis demonstret a loco suo non potuisse incendium incipere : quo in casu is liberatur. Locatarius tenetur de damno adibus illatis a familiaribus suis aut a sublocatariis (art. 1730-1735). Hanc dispositionem quoad familiares locatarii jam ipsum jus romanum exprimebat his verbis : « habitator suam suorumque culpam præstare debet. »

Nota tamen locatarium in conscientia non teneri de

damnis absque sua culpa theologia illatis, saltem ante sententiam judicis, nisi ex ipso contractu vel adjunctis constet ipsum sive expresse, sive tacite, in se suscepisse periculum cujuslibet damni. Verum hæc non impediunt jus locatoris utendi beneficio legis quoties ipsi non constat conductorem seu locatarium de facto satis vigilantem fuisse; si enim de hoc constaret, quamvis forte locatarius id probare non valeret coram tribunali, non posset locator stare sententiæ locatarium damnanti, utpote nixæ in falsa præsumptione facti. Cfr. Waffelaert I, n. 675, 2º.

3º Non potest locatarius rem conductam locatori dimittere ante tempus conductum: ad hoc enim per contractum se obligavit. Excipe tamen si adsit justa causa vel locator consentiat.

4º Finito locationis tempore debet locatarius rem locatam locatori reddere integram et incolumem, ita saltem ut ejus culpa deteriorata non sit. Secus debet deteriorationem compensare.

5º Tenetur statuto tempore solvere pretium locationis.

II. In locatione operæ seu personarum: tenentur tum locator tum locatarius seu conductor, æqualitatem servare inter operas et mercedem, i. e. tenentur justam inire conventionem: hac autem inita, locator, sive famulus sit, sive mercenarius seu operarius diurnus, tenetur fideliter præstare operas locatas, secundum leges civiles et consuetudines, et curare res heri quibus utitur; locatarius vero, vel conductor seu herus tenetur 1º alimentum, tectumque conveniens præbere famulo, non vero, seclusa speciali conventionione, operario diurno; 2º conductum non gravare operis indebitis, i. e. operis quas talis conductus juxta mores et consuetudines locorum nullatenus præstare debet, nisi aliter expresse conventum sit; 3º conducto debitas operas præstant:

stipendium promissum rite persolvere nec quidquam de eo subtrahere aut ejus solutionem diutius differre.

III. Quoad cæteras locationes, vide auctores, inter alios : Waffelaert I, n. 692 seqq. — Theol. Mechlin. n. 38, q. 14 seqq.

Ad 3^m. Quoad 1^m. Resp. Aff. Cum enim ex jure habitator (locatarius) suam suorumque culpam præstare debeat, ut cum jure romano præscribit codex civilis articulo 1735, tota res agitur inter locatorem et locatarium, a quo rei ratio jure repeti potest. Huic igitur incumbit onus probandi domum combustam esse absque sua ancillæve culpa etiam tantum juridica.

Quoad 2^m. Resp. Ante judicis sententiam Paulus ad nihil tenetur, cum absque ulla sua culpa theologica domus combusta sit; ast post sententiam judicis eum ad compensationem damnantis, tenetur. Justa est enim judicis sententia cum Paulus ancillæ culpam præstare debeat, et de juridica ancillæ culpa, seu de ancillæ imprudentia et negligentia in casu dubitari nequeat; nemo enim aliquatenus prudens candelabrum cum incensa candela manu tenens accedet ad acervum pælearum et lignorum, partem inde sumpturus ad focum accendendum; sed vel in die sibi de necessariis providebit, vel laternam adhibebit, vel saltem, si candelam adhibeat, deponet illam procul a paleis et lignis ne ignem illis communicet.

CASUS 84. — 14.

In ordine Missæ varii habentur tóni tum pro *Gloria in excelsis Deo*, tum pro *ite missa est*.

Quæritur : quandonam pro utroque adhibendus sit tónus de B. M. V. ?

Resp. Tum *Gloria in excelsis Deo*, tum *Ite missa est* cantari debent in tóno B. M. V. :

1° In missis B. M. V.; nisi omitti debeant.

2° Ex Responso S. Congreg. Rituum 25 Maji 1877 ad dominum Pastet : in festo et infra Octavas Nativitatis Domini et Corporis Christi; etiam in omnibus festis infra dietas octavas incidentibus : imo in genere, quoties Præfatio de Nativitate Domini dicenda est.

CASUS 85. — 15.

Jucundia sub regimine communitatis legalis nupta viro diviti sed austero valde et tenaci, clam ex bonis communibus accipit quæ ad honestum sui et filiarum vestitum aliosque familiæ usus sunt necessaria ; item contra voluntatem mariti ex iisdem bonis distribuit eleemosynas prout sibi visum fuerit expedire, satis sibi persuadens se in his non peccare ; nihilominus ut omnimoda conscientiæ pace fruatur, hanc suam agendi rationem exponit confessario, qui eam sine hæsitatione approbat, quia, ut dicit, in matrimonio uxor est æqualis marito.

Quæritur 1° De quibusnam bonis uxor in singulis matrimonii regiminibus juxta codicem civilem libere disponere possit ?

2° Indicentur normæ juxta quas uxor licite erogare possit eleemosynas a) incio, vel b) invito marito ?

3° Quid ergo censendum a) de agendi ratione Jucundiæ ? et b) de responso ipsi dato a confessario ?

Ad 1^m. Resp. 1° Sub regimine communitatis :

a) *Legalis* (art. 1400-1496). Non potest uxor ullis bonis *libere* disponere : id est : tum contra voluntatem mariti, tum ad omnem usum, quamvis licitum per se.

b) *Conventionalis* (art. 1497-1528). Videndum est de quo convenerint.

2° Sub regimine exclusivo communitatis (art. 1529-1539).

a) Si initum est simpliciter *sine communitate* idem dicendum ac supra de regimine communitatis legalis. Attamen possunt conjuges etiam in hoc regimine convenire de quadam reddituum uxoris parte *liberæ disposi-*

tioni illius quotannis relinquenda, (art. 1387 et 1393. Cfr. art. 1534).

b) Si initum est statuendo se in bonis futuros omnino separatos, seu sub regimine separationis bonorum, uxor libere disponit de *redditibus suis* (art. 1536) : excepta parte marito debita ad onera matrimonii sustentanda, quæ, si contractu determinata non fuerit, limitatur ad 3^m partem reddituum uxoris.

3° Sub regimine dotali (art. 1540-1581) uxor habet liberam dispositionem *redituum* bonorum suorum paraphernalium seu præterdotalium. Dotalia sunt quæ mulier marito affert ad sustinenda matrimonii onera : quod si nihil speciale circa hoc stipulatum sit, uxor ad hæc concurrat usque ad tertiam partem suorum reddituum.

Ad 2^m. Resp. 1° Uxor potest *per se* licite erogare eleemosynas tum inscio tum invito marito de illis bonis de quibus in singulis matrimonii regiminibus juxta supradicta liberam dispositionem habet. Dico *per se* quia fieri potest *per accidens* quod etiam illa bona impendere debeat matrimonii oneribus, uti e. g. si necessaria vitæ marito vel proli deessent.

2° De bonis quibus maritus matrimonii oneribus providere debet :

a) *Inscio marito* potest uxor eleemosynas erogare juxta rationabiliter præsumptum mariti consensum.

b) *Invito rationabiliter marito* non potest uxor eleemosynas erogare : e. g. si non tantum superflua status, sed et superflua vitæ deessent.

c) *Invito quidem sed non rationabiliter invito marito* uxor videtur erogare posse eleemosynas moderatas juxta morem uxorum illius loci et ejusdem conditionis. Uxor enim, dummodo tanta sit communium bonorum aut mariti reddituum copia ut omnibus matrimonii oneribus juxta statum suum, etiam quantum ad eleemosynarum largitionem, satisfieri facile possit, videtur

jus habere ut moderatas juxta morem uxorum istius loci et ejusdem conditionis eleemosynas eroget. Certo enim jus habet uxor in tali supposito ut juxta statum suum vivat, videturque ad hoc pertinere quod etiam dietas moderatas eleemosynas erogare possit.

Practice tamen si maritus absolute nollet ut uxor tales eleemosynas eroget, videtur ipsi abstinendum esse, ut paci familiæ consulat.

Cæterum, vix invenietur maritus dives, ut hic supponitur, qui uxorem impediat ne eleemosynas ordinarias, puta, minutos nummos, panem, reliquias mensæ, obsoletas vestes et similia pauperibus eroget. Unde quoad talia videtur negari posse suppositum, nempe quod maritus sit invitus.

Ad 3^m. Quoad 1^m. Resp. 1° Inquietanda non est de eo quod ex bonis communibus clam acceperit quæ ad honestum sui et filiarum vestitum aliosque familiæ usus necessaria sunt. Habet enim jus strictum ad ea accipienda e communibus bonis quæ in casu ad hoc sufficere supponuntur.

2° Etiam quoad eleemosynas distributas, si ipsa certo sciat bona communis sufficere ut omnibus familiæ oneribus satisfieri et ut juxta statum suum etiam quantum ad eleemosynarum elargitionem vivere possit, non videtur injuste egisse erga maritum contra ejus voluntatem ex communibus bonis eleemosynas distribuendo; dummodo tamen eas distribuendo *prout sibi visum fuerit expedire* non excesserit quantitatem convenientis mensuræ. Cæterum, cum satis sibi persuasum habuerit se in his non peccare inquietanda non est quoad præteritum.

Quoad 2^m. Resp. Confessarius approbat Jucundiam, et quidem sine hæsitatione, quia, ut dicit, in matrimonio uxor est æqualis marito. Hoc quidem verum est secundum quid, videlicet quatenus uterque conjux æquale jus

habet in corpus alterius, imo etiam quatenus uterque conjux jus habet ut e communibus bonis vivat; sed minime verum est secundum id de quo præcise agitur: solus enim vir habet administrationem bonorum communium; solus potest de illis disponere prout sibi visum fuerit expedire; solus *certo* habet jus contra voluntatem compartis eleemosynas de superfluis erogandi.

Deinde non videtur prudenter agere confessarius dum sine hesitatione approbat quod Jucundia eleemosynas distribuerit *prout sibi visum fuerit expedire*: non enim constat quod Jucundia in hoc non excesserit quantitatem convenientis mensuræ. Cæterum non facile fides adhibenda est uxoribus divitias suas et mariti avaritiam prædicantes; imo ob nativam earum gloriam, dominandi cupiditatem et propensionem ad jura sua plus æquo extendenda potius restringendæ sunt quam laxandæ habenæ.

CASUS 86. — 16.

UbalduS, filius cujusdam mercatoris, ab ætate viginti annorum per aliquot annos cum patre, et post mortem patris solus per biennium negotia familiæ gessit. Interea tres ejus fratres in officiis publicis haud spernenda lucra percipientes ea sibi retinuerunt, dum interim quotidianus victus atque vestitus hucusque ex fructibus mercimonii in domo paterna illis suppeditabatur. Quibus perpensis UbalduS, ut aliquam haberet compensationem, paulo ante patrimonii partitionem, biennio post mortem patris factam, quatuor millia francorum clam surripuit.

Quæritur 1º Quinam ex jure Gallico dicantur filiifamilias?

2º Quale dominium ex jure Gallico habeant filiifamilias?

3º Quid censendum de lucris quæ filii faciunt in domo paterna?

4º An igitur UbalduS in casu servaverit justitiæ leges?

Ad 1^m. Resp. Filiifamilias proprie hic dicuntur liberi utriusque sexus qui ex legitimo matrimonio nati, aut per subsequens matrimonium legitimati (c. c. aa. 331-333), nondum sunt majores aut emancipati (a. 372).

Vi legis subjiuntur liberi potestati parentum quoad suam personam et bona usque ad majoritatem seu annum 21^m completum (art. 388 et 488), vel usque ad emancipationem (a. 372-374).

Emancipatio ipso jure contingit per matrimonium: potest etiam concedi a patre, aut, patre deficiente, a matre, post annum 15^m completum, vel defuncto utroque parente, a concilio familiae, sed post annum 18^m completum (art. 476-478).

Majorennnes sui juris sunt, salva restrictione quoad parentum consensum requisitum ad matrimonium (488 et 148).

Ad 2^m. Resp. 1° Habent dominium tum *directum* tum *indirectum*:

a) Bonorum quæ labore vel industria separata acquirunt (a. 387).

b) Bonorum quæ ipsis legantur cum expressa conditione quod parentes eorum usumfructum non habebunt (a. 387).

c) Bonorum quæ proveniunt ex successione qua indigni declarati sunt pater aut mater (a. 730).

2° Cæterorum bonorum, quæ legatis, donationibus etc. acquirunt, habent dominium *directum tantum* donec expleverint annos 18 vel emancipentur, patre interea, vel, hoc deficiente, matre indirectum dominium seu usumfructum habente (a. 384), sub variis tamen oneribus, puta educandi prolem etc. indicatis articulo 385.

Nota. 1° Omnium eorum bonorum administratio est penes parentes vel tutorem, donec fiant majores (a. 389) vel emancipati (a. 481). Hinc omnia bona sua debent patri administranda tradere.

2° Majorennnes plenam, emancipati vero nonnisi restrictam obtinent bonorum suorum administrationem (aa. 389, 390, 481-487).

3° Pater non tenetur, attamen (a. 852) potest gratis alere filium propria habentem. Hinc si ex illis sese compenset non lædit jus filii: si vero gratis eum alat non lædit jus aliorum liberorum.

4° Habent liberi dominium perfectum in bona mobilia sibi a parentibus *absolute* data: talia plerumque sunt primo usu consumptibilia, v. g. esculenta, poculenta, pecunia ad oblectamenta data.

Dicitur: *absolute* data: nam si essent data ad usum determinatum ut quandoque obtinet pro pecunia, et plerumque pro rebus quæ primo usu non consumuntur, puta libris, vestibus, etc. filiusfamilias jus non habet ea ad alium usum detorquendi, aut alienandi, sine consensu saltem præsumpto parentum, peccaretque, si hoc faceret, contra obedientiam vel etiam contra justitiam. In variis autem circumstantiis ratio est habenda præsumptæ voluntatis parentum. Porro hi filii, qui extra domum paternam degunt, ut studiis vacent, commercium aut industriam vel addiscant vel exerceant, jure merito ea indulgere præsumendi sunt quæ juvenibus ejusdem conditionis vulgo tribuuntur.

Ad. 3^m. Resp. Seclusis paterno consensu vel conventione patrem inter et filium, non habet filius jus ad partem lucri quod facit laborando vel negotiando cum patre: quia non est patris socius sed adjutor. Attamen si laborem debitum notabiliter excedat, jus habet *per se* ad stipendium pro notabili debiti laboris excessu.

Dicitur: seclusis paterno consensu vel conventione: conventio vero, quæ regulariter non est consulenda, quandoque recte fit ubi cæteri liberi quique sua negotia gerunt, unus autem vel alter filius cum parentibus adhuc communi rei familiari operam dat.

Dicitur: si laborem *debitum* notabiliter excedat: *debitus* autem censetur labor, qui pro conditione patris ad decentem et convenientem familiæ sustentationem

necessarius est : pater enim jus habet exigendi a filio obsequia, quæ familiæ sustentationi necessaria sunt, e. g. agricola exigere potest, ut a filio in agricultura adjuvetur; pro iis autem, quæ ex pietate debita sunt, nullum potest exigi stipendium: imo modici alicujus excessus in hac re ratio habenda non est: ideo dictum est : si laborem debitum *notabiliter* excedat.

Dicitur : pro notabili debiti laboris *excessu*; id est pro illo tantum notabili labore qui debito labori superadditur.

Dicitur : *per se*; quia illius excessus stipendium aliquando per accidens exigere filius non potest, nempe : 1° si fratres simul vel successive fere ex æquo laboraverunt : est enim tunc merces communis in hæreditatis augmento ; 2° si receperit a patre partem disponibilem vel donationem quam referre ad communem hæreditatem non teneatur; quia tunc merito censetur pater voluisse eidem mercedem laboris dare.

Ad 4^m. Prænotandum. Dum Ubaldus jam majorennis negotia familiæ per aliquot annos gereret cum patre, hic, ut casus supponit, non aliud ei stipendium dedit præter honestam sustentationem quam tamen interea gratis concessit tribus Ubaldi fratribus, quamvis hi haud spernenda lucra aliunde perciperent. Hoc autem, licet æquum dici nequeat, injustum tamen stricte loquendo non est. Deest enim conventio cum patre; neque liquet ex casu quod Ubaldus per illos annos indebitum laborem præstiterit, aut debitum laborem notabiliter excesserit, aut notabiliter plus lucratus sit quam ad honestam sustentationem suam requirebatur.

Verum, post mortem patris cessavit omnino privilegium fratrum; tunc omnes eodem jure de patrimonio vivebant; et minime tenebatur Ubaldus solus et gratis negotia familiæ gerere. Unde pro bono communi et ex tacito fratrum consensu negotia familiæ gerendo jus

habebat ad stipendium quantum extraneo solvi debuisset si huic quatuor fratres rem gerendam commisissent. Quantum autem hoc stipendium pro duobus annis fuisset, hoc ex quantitate negotiorum et ex loci consuetudine seu communi in hac re pretio dijudicandum est. Cæterum, cum in casu summa 4000 francorum immoderata minime videatur, ego Ubaldum in pace relinquerem. Itaque ad quæstionem

Resp. Aff. juxta exposita in casu : dummodo tamen in patrimonii partitione non alteram compensationem accipiat, quæ juncta priori immoderatum stipendium constituat.

CASUS 87. — 17.

Sartor 1° accepto mandato vestem conficiendi et ad hoc pannum emendi, quærit voluminum residua aut pannum aliquammodo huc illuc laceratum, ita tamen ut industria sua scissuras evitare et æque bene vestem conficere possit. Sic minus solvit, sed pretium commune a domino exigit 2° Imo fingit pretium adhuc paulo majus, ad tempus, quod in emptione adhibuit, compensandum. 3° Cum in arte sit valde peritus, modum novit vestimenta cum minori panni quantitate quam cæteri, conficiendi, ac quod superest, ut industriæ emolumentum servat.

Quæritur quid de Sartore isto dicendum in his casibus, explicando et probando responsum ?

Resp. Quoad 1^m. Industria sua sartor tuta conscientia gaudere potest : mercatori enim juste imminutum pretium solvit, et sua industria efficit ut pannus in vestes insumptus nativum pretium habeat.

Quoad 2^m. Si pretio æstimari potest tempus ad pannum emendum necessarium, nihil impedit quominus pretium istud a mandante repetat, seu panni pretio addat ; tempore enim quod mandati executioni impendit, operare nequit ; unde pro hujus temporis jactura titulo damni emergentis aut lucri cessantis compensa-

tionem aliquam petere potest. Attamen si forte plus temporis impendit ut reperiatur voluminum residua aut pannum aliquo modo huc illuc laceratum, hanc superadditam temporis jacturam non mandanti sed sibi imputare debet.

Quoad 3^m. Sartor non est inquietandus, quia id quod ex parcimonia tenet peritiae suae extraordinariae fructus est; et mandans recepit de facto idem quod ab ordinario sartore recepisset, neque jus habet ad plus obtinendum pro ordinario pretio.

CASUS 88. — 18.

Titius famulus, quolibet fere trimestri apud herum suum, virum satis bonae fortunae, furatus est quatuor francos, idque per annum integrum ita continuavit.

Quæritur 1° Quibus modis per furta minuta peccari possit graviter?

2° Quandonam furta minuta coalescant ita ut per illa ad peccatum mortale perveniri possit?

3° Ad quantam materiam perveniri debeat ut per furta minuta, coalescentibus horum materiis, peccetur graviter?

4° An graviter peccaverit Titius, et an sub gravi teneatur restituere?

Ad 1^m. Resp. Intelligendo questionem de peccato gravi contra justitiam commutativam fieri hoc potest sequentibus modis:

1° Per intentionem: ut si quis intendat pluribus minutis furtis successivis pervenire ad magnam quantitatem, aut velit una vice magnam quantitatem furari sed modicam tantum reperiatur.

2° Per complementum quantitatis gravis: ut si quis, sine intentione perveniendi ad magnam quantitatem, successive plura levia furta committat et animadvertat se per ultimum furtum, licet in se leve, complere quantitatem requisitam ad mortale.

3° Per conspirationem : ut si plura furtiva minuta eidem a diversis personis fiant communi consilio, auxilio vel concursu, et simul sumpta materiam gravem constituent.

4° Per damnificationem ; si nempe ablatione rei levis alicui grave damnum a fure prævisum inferatur.

5° Per errorem : sive erret a) circa ipsam culpæ gravitatem : ut si putet omne furtum esse grave peccatum ; sive erret b) circa substantiam materiæ : ut si putet aureum id quod mere deauratum est, aut adamantinum quod mere vitreum est : sive erret c) circa quantitatem requisitam ad peccatum mortale : ut si putet quantitatem quinque francorum esse gravem etiam respectu ditissimi.

Ad 2^m. Resp. Sēpositis furtis earum rerum quarum dominus, licet invitus sit quod surripiantur, tamen ex communi incolarum loci æstimatione censendus est restitutionem condonare, omnia furtiva ex ipsa rei natura coalescunt ad materiam gravem et proinde ad peccatum mortale. Nam, sive res furto ablata retineantur, sive non retineantur, dummodo non restituantur, crescit per singulum furtum quantitas restituenda ; grave autem aderit peccatum, nisi *fortasse* ab eo excuset præhabita intentio cito restituendi, statim ac advertenter compleatur quantitas gravis ad grave peccatum pro diversis casibus requisita ; imo, si fur ab initio intendit per successiva furtula ad summam notabilem seu magnam quantitatem pervenire, jam ab initio peccat mortaliter, et quidem in singulis furtulis, ratione ejusdem intentionis graviter malæ, quia per singulas vices eandem exsequitur.

Dictum est : nisi *fortasse* etc. : nam quamvis furari summam notabilem cum intentione statim vel cito *totum* restituendi, non videatur peccatum grave per se loquendo, cum brevis illa detentio parum detrimenti domino

afferat, nisi per accidens in aliquo raro casu ; tamen parum probabile videtur eum non graviter peccare qui summam gravem furatur eum intentione cito restituendi solummodo quantum opus est ut reliquum sibi retinendo jam non peccet mortaliter.

Ad 3^m. Resp. 1° Si inter ablationes leves sive *apud eundem*, sive *apud plures* parum temporis intercedat, v. g. tantum unus aut alter dies, eæque tantæ sint ut brevi ablata sit ea quantitas quæ simul et semel surrepta respective sufficeret ad peccatum mortale, major hæc non requiritur, quia tunc et dominus et communitas aut societas sunt æqualiter inviti et tota quantitas censetur una moraliter vice ablata.

2° Si vero ablationes leves sive *apud eundem*, sive *apud plures*, per longiora intervalla separentur, tunc ad mortale requiritur respective quantitas major quam illa quæ simul et semel ablata ad mortale respective sufficeret : tunc enim et dominus et communitas aut societas merito censentur minus inviti quam si totum simul auferretur. Porro, quo longiora sunt intervalla et minora furta eo major requiritur quantitas ad peccatum mortale, et contra. Ast minime practica est hæc regula : cum enim proportio illa diversa sit pro diversis casibus, jam in singulo casu determinanda foret particularis pro illo casu quantitas requisita ad peccatum mortale, quod impossibile est. Practice igitur determinant Theologi proportionem aliquam, eandem pro omnibus casibus : et quidem alii requirunt ad peccatum mortale quantitatem quæ ex dimidia parte excedat summam ad furtum grave una vice patratum respective requisitam, alii vero requirunt duplum ejusdem summæ : et hæc sententia habetur probabilis et pro confessariis practice tuta. Cfr. supra, casum 71-I q. 2^m.

Ad 4^m. Resp. Per se, seu ratione materiæ, negative. Etenim herus in casu dicitur *vir satis bonæ fortunæ* : atqui

quantitas requisita ad grave furti peccatum respective ad mediocriter divitem ponitur hodie dum, saltem apud nos, valor decem francorum si tota quantitas simul et semel aufertur, viginti vero francorum si per minuta furta et per longiora intervalla aufertur: Titius autem, ut patet ex facti specie, neque decem francos una vice surripuit, neque ad summam viginti francorum pervenit plurimis levibus ablationibus per longiora temporis intervalla separatis: ergo ratione materiae, cum hæc respective gravis non sit, neque sit absolute gravis, graviter non peccat, neque sub gravi tenetur restituere. Cfr. casum 71-1 quæst. 2^m.

CASUS 89. — 19.

Pauperrimus quidam Rusticus, tempore quo annonæ inopia urgebat, eo usque miseriæ devenit ut ipse et uxor et pueri per aliquot menses, ne fame perirent, coacti fuerint in domibus et in agris clam surripere quicquid ab hominibus manducatur. Cum autem, Deo dante, maximæ inopiæ satis copiosa messis successisset, tum ex eleemosynis quas recepit, tum ex proprio labore tanta congegit, ut nedum sibi ad victum abunde sufficiant, sed etiam compensando damno aliis tempore inopiæ illato paria esse possint.

Quæritur 1° Quanam in necessitate, et quatenus, liceat auferre rem alienam?

2° An qui necessitate coactus rem alienam surripuit, teneatur postea restituere si possit?

3° An Rusticus in casu peccaverit? an teneatur ad damnum reparandum?

Ad 1^m. Notandum 1°. Quintum Decalogi præceptum quatenus est affirmativum, præcipit vitæ conservationem, non quidem mediis extraordinariis, sed mediis ordinariis a Deo creatore ad hunc finem ordinatis.

Hinc homo strictam obligationem habet ordinaria illa media adhibendi, seu vitæ necessaria sibi procu-

randi. et quidem, per se loquendo, opera sua et de uos seu sumptibus propriis; ubi vero necessaria proprio labore et sumptibus sibi procurare nequit, debet recurrere ad auxilium proximi, cui Deus præcipit ut charitatis operibus eum adjuvet; denique, ubi nequidem ea via necessarium vitæ obtinere potest, tunc jam ipsum præceptum vitæ conservandæ tribuit jus ut cum minore tamen gravamine proximi sumat ex ejus bonis superfluis quantum opus est non quidem ut cesset omnis necessitas, sed ut vita servetur, seu ut cesset extrema necessitas; et cum jus illud fundetur in ipso præcepto vitæ conservandæ, patet jus illud se unice extendere ad media quibus ex divino præcepto vita conservari debet, videlicet ad media non exquisita et extraordinaria sed ordinaria et communia, quibus necessitas illa communiter vitari solet. Hoc ipsum ex Lugone observat etiam Ballerini in nota b) ad num. 619 Gury (édit. 1874): « Ut jus pariatur aliena sibi accipiendi, non solum res debet esse necessaria ad sublevandam necessitatem, sed insuper oportet, ut necessarium sit, huic necessitati subveniri. Atqui tenemus omnes non obligari quempiam ad media extraordinaria, ut v. g. vitam servet. »

Hinc nemo jus habet ut v. g. sumptibus proximi extraordinariis vitam suam salvet; sed e converso neque tenetur ullus v. g. servituti (strictæ dictæ) sese subicere, aut potest peccato consentire vel cooperari, puta fornicationi, latrocinio etc. ut vitæ necessaria sibi procuret aut vitam salvet; quia hæc sunt media minime ordinaria a Deo ad hoc ordinata.

Dictum est: cum minore tamen gravamine proximi: certo enim peccaret, saltem contra charitatem si potens sumere a divite sumat ab alio qui vix superflua habet; imo peccaret contra justitiam si ab hoc sumendo conjiciat eum in eandem necessitatem e qua seipsum liberat:

ubi enim eadem res duobus est necessaria ad vitam servandam proculdubio prævalet jus illius qui rei dominus est, seu qui juste eam possidet. Insuper, si solus rei usus sufficiat et res non sit primo usu consumptibilis, non habet jus nisi ad solum rei usum, unde tunc res ipsa postea restituenda est; si vero primo usu consumptibilis sit et indigens habeat alibi bona sufficientia aut sit spe dives, non potest sumere nisi cum onere restitutionis: quia tunc nulla est necessitas ut sumptibus alienis se salvet; secus vero ad nihil postea tenetur.

Quod de conservanda vita dictum est, id secundum quamdam proportionem etiam de conservatione membrorum dicendum est, cum etiam membrorum suorum homo non sit dominus, sed ex divino præcepto ea conservare teneatur.

2° Necessitas extrema sub duplici respectu considerari potest, nempe: tum respectu ad proximum qui indigentem ex charitate adjuvare teneatur, tum respectu ad ipsum indigentem qui rem proximi etiam inviti capere possit. Hæc fundatur in *præcepto et obligatione* conservandi vitam et membra; unde hæc unice intelligenda est de periculo vitæ, et, secundum quamdam proportionem, etiam membrorum; illa vero complectitur etiam alias gravissimas necessitates, quibus proximus ex charitate quidem succurrere tenetur, ast si non succurrat, non habet indigens jus ut rem proximi *inviti* capiat, deficiente divino præcepto tale jus tribuente.

3° Dicunt plures: In extrema necessitate potest quis ex alieno sumere quantum indiget ut ab illa necessitate se liberet; quia, aiunt, in tali necessitate omnia sunt communia.

Ast, hæc assertio quod nempe in extrema necessitate omnia sunt communia, vera tantum est secundum quid, in quantum scilicet:

a) *Necessitas* illa intelligitur de ea in qua licite aliquid sumi possit de bonis proximi inviti.

b) Illud *omnia* intelligitur de ea tantum re qua ut ordinario et communi medio necessitas illa sublevetur, et qua insuper ipse dominus non indigeat ut eandem necessitatem evitet aut evadat.

c) Illud *communia* intelligitur non eo sensu quod res illa, etiam respectu ad indigentem sit nullius, cum sit vere domini sui, sed quod ab indigente sumi licite possit ad necessitatem depellendam, et quidem quoad usum tantum, non quoad substantiam, si non substantia sed usu tantum indigeat, et cum onere substantiam in necessitate consumptam postea restituendi, si alibi bona sufficientia habeat aut sit spe dives.

Insuper quoad duas illas enuntiatas propositiones animadverti potest primam exprimentem jus activum esse fundamentum secundae exprimentis jus passivum, potius quam hæc secunda sit fundamentum primæ. «Jus passivum respondet juri activo, seu, aliquid est debitum alteri, quia alter habet jus activum, facultatem illud exigendi ut sibi debitum. Debet enim lex sive naturalis sive positiva, adeoque ultimatim ipsa sapientia Dei legislatoris, simul dum confert alicui jus activum, obligare alios seu imponere iis debitum jus alterius non lædendi. Jus itaque passivum et activum *utrumque oritur ex lege, NON UNUM EX ALTERO*: quamquam jus activum est fundamentum juris passivi, seu, debitum rigorosum habetur, si ille cui debetur habeat jus rigorosum activum. » Waffelaert I, p. 25, n. 24.

Itaque logice potius dicendum foret: In necessitate extrema omnia sunt communia si tunc omnia capere fas sit. His notatis

Resp. In periculo amittendi vitam aut membrum principale, ex quo quis per ordinarium medium liberare se non potest nisi e bonis proximi id capiat quod ad

hoc necessarium est, capere illud potest, attamen cum minimo gravamine proximi. Constat ex supranotatis.

Ad 2^m. Resp. Qui *supradicta* necessitate coactus surripuit rem alienam primo usu non consumptibilem, debet eam postea adhuc exstantem restituere, quia solus rei usus fuit ei necessarius et res ipsa mansit domini: si vero rem alienam consumpsit in necessitate, dum alibi habebat bona sufficientia, aut spe dives erat, tenetur restituere, quia necessitas non exigit rem accipi gratis, quando sufficienter re mutuo accepta, aut commodata vel etiam locata sublevari potest; secus si secus, si scilicet erat absolute pauper.

Ad 3^m. Resp. Negative ad utrumque. Constat ex supradictis.

CASUS 90. — 20.

Titius 1° furto abstulit e stabulo Sempronii vaccam, quæ cum peste bovina laboraret, eadem adhuc nocte mortua est?

2° Explodendo sclopetum in leporem occidit vaccam Pauli quam non viderat?

3° In pascuis Caji, quem odit, occidit equum putans eum esse Caji, postea autem audivit quod erat Nicolai?

Quæritur ad quid teneatur Titius in his suis casibus?

Resp. In 1° Casu pro vacca nihil tenetur restituere in conscientia ante sententiam iudicis; cum enim illa ex vitio intrinseco perierit, nullum revera damnum passus est Sempronius; unde nullum reparandum est. — Ex art. 1302 Codicis civilis fur non liberatur quidem ab obligatione restituendi quocumque demum modo res apud ipsum perierit; verum, huiusmodi onus restitutionis habet rationem pœnæ, quæ ex obedientia tantum subeunda est post iudicis sententiam. Cfr. Theol. Mechlin. n. 31, q. 3; Pius Vandervelde, Praxis p. 267; Gury n. 647; Waffelaert II, n. 245.

In 2º Casu itidem ad nihil tenetur in conscientia ante sententiam judicis, deficiente penitus voluntario.

In 3º Casu tenetur ad restitutionem, non quidem erga Cajum cui non nocuit, sed erga Nicolaum dominum equi: cum enim sciens et volens occiderit equum quem sciebat neque suum esse, neque nullius, et cum insuper jus non haberet occidendi equum Caji, eo ipso sciebat se actum materialiter et formaliter injustum ponere et contrahere obligationem reparandi damnum quod inferebat domino equi. Quod autem erraverit circa personam domini, hoc nihil facit ad rem, cum illud non impediverit quominus occisio equi Nicolai fuerit plene voluntaria et injusta non tantum materialiter seu effective, sed etiam formaliter seu affective. Sunt quidem qui dicunt: si Titius scivisset equum esse Nicolai non occidisset eum; ergo respectu Nicolai occisio equi non est voluntaria aut formaliter injusta.

Ast, hoc minime sequitur; nam ut jus Nicolai in equum suum formaliter lædatur et reparationem exigat, minime requiritur quod equus occidatur *ut* Nicolao noceatur, aut *quia* Nicolai est, aut *prouti* Nicolai est; non requiritur scilicet quod equi occisio sit injuriosa Nicolao quoad personam suam, sed sufficit quod sit ei injuriosa quoad rem suam, seu quod equus qui voluntarie injuste occiditur sit Nicolai. Cfr. Waffelaert II, n. 9; Gury-Ball. Tom. I, n. 664 cum nota Ballerini.

CASUS 91. — 21.

Contingit aliquando sanctissimam Eucharistiam in ostensorio a sacerdote superpelliceo et stola induto deferri ab altare, in quo asservatur, ad aliud super quo publicæ adorationi exponenda est.

Quæritur utrum in casu possit SS^a Eucharistia ad aliud altare deferri in ostensorio?

Ad questionem respondit S. Congr. Rituum, 1^a Junii 1883 : « Sanctissimam Eucharistiam in casu non esse deferendam in ostensorio, sed in capsula, aut sin minus in sphaera velo humerali cooperta. » Decreta Authentica n. 3576 ad 12.

CASUS 92. — 22.

Titius, valde odiens Sempronium 1° induxit illius amicum, narrato Sempronii adulterio olim commisso, et hactenus occulto, ne legatum, ut proposuerat, ipsi post mortem relinqueret.

2° Proprium fratrem, paratum ad omnia sua leganda ecclesiae parochiali, veneno interfecit.

Quæritur 1° Utrum teneatur ad restitutionem qui alium impedivit a consecutione alicujus boni ?

2° Ad quid teneatur Titius in utroque suo casu ?

Ad 1^m. Resp. 1° Qui alium, etiam solum suasionem aut precibus, efficaciter impedivit a consecutione alicujus boni ad quod ille jam jus strictum habebat, sive in re sive ad rem, v. g. ex emptione, donatione etc. tenetur ad restitutionem. In hoc casu parum refert quænam media adhibuerit : nam injustitiam tunc commisit ratione rei in qua vel ad quam alter jus strictum habebat. Tenetur autem compensare damnum ad valorem ipsius rei, si proximus habebat jus in re ; si vero habebat tantum jus ad rem, quanti jus illud prudentium judicio aestimabatur, secundum majorem vel minorem probabilitatem boni consequendi.

2° Qui *mediis injustis*, v. g. vi, fraude, calumnia, detractione, metu, mendacio etc. alium impedivit a consecutione alicujus boni ad quod jus strictum quidem non habebat, sed quod tamen juste et licite donatione aut alio modo dominium acquirendi consecuturus erat tenetur ad restitutionem ; non quidem secundum totum

valorem boni, sed pro rata spei ad illud; quia injuste abstulit facultatem justo et licito medio bonum illud consequendi.

« Media injusta esse possunt directe contra eum, qui bona quædam sperat, v. g. vi, minis, fraude eum detinendo, ne possit cum tertio, a quo sperat, agere; vel immediate erga tertium a quo bona sperantur, eum circumveniendo vel detinendo, ita ut invitus ab actione alioquin alteri benefica abstineat; vel erga utrumque, i. e. et eum qui bona sperat et a quo sperat v. g. diffamatione mediisve mendacibus animum tertii beneficium diminuendo seu extinguendo. Omnibus istis modis injustitia potest committi, quæ inducat secundum spem habendorum bonorum obligationem pro rata reparandi damni, quod quis incurrerit. Nam etiamsi injusta media tangunt directe solum benefactorem, indirecte tangunt etiam qua injusta eum, cui ille voluerit existere benefactor. Attamen prout injustitia directe in benefactorem vel solum vel primarie et efficaciter commissæ est, aut in eum qui bona speravit, discrimen illud observandum est, ut in priori casu, si res est adhuc integra, sufficiat injustitiam deceptionemque tollere a benefactore, ut reparatio injustitiæ censeatur esse facta; non ita in altero casu. In hoc ultimo casu damnum ex lucro non capto semper reparari debet, neque unquam dici potest rem mansisse integram, quando vis et deceptio completa erat atque plenum suum effectum produxerat. »
Lehmkuhl Casus I, n. 684.

3º Qui *mediis non injustis* impedivit alium a consecutione alicujus boni ad quod jus non habebat, v. g. solis monitis, precibus, vel suasionibus induxit testatorem ad alium heredem Petro substituendum, non tenetur ad restitutionem; quia nullum jus alterius tunc violavit. Quin imo, si id fecerit bono zelo, caret omni culpa; si vero fecerit ex odio, invidia, aut vindicta

peccavit quidem contra charitatem, sed inde non oritur obligatio restitutionis.

Cfr. Waffelaert II, n. 6; Theol. Mechlin. n. 26, q. 3; Haine, q. 134; Lehmkuhl, n. 973 et seqq.; Génicot, n. 514; Elbel Part. VI, n. 97.

Ad 2^m. Resp. In 1° Casu, Titius tenetur ad restitutionem; nulla enim conditio deest ut exsurgat onus restitutionis. Et sane adest 1° peccatum formale contra iustitiam, quum Titius nullo prorsus jure prævalente Sempronii famam læserit eumque privaverit spe legatum assequendi; 2° damnum Sempronii reipsa secutum tum in bonis famæ tum in bonis fortunæ, uti casus exhibet; 3° Causa damni efficax scilicet detractio. — Quod attinet ad materiam restitutionis, relate ad damna in bonis famæ, quum sua dicta retractare non possit, tenetur tamen quo melius potest damna Sempronii famæ reparare. — Quoad damna in bonis fortunæ, damni quantitas existimanda non est absolute a quantitate legati quod non est assecutus, sed etiam a majori vel minori spe illud assequendi. Et cum res adhuc in spe, præsertim ut dependens a mutabili et diversis modis impedibili voluntate, notabiliter minus valeat quam vere et realiter obtenta, unanimiter Doctores concludunt, hujusmodi fraudulentum impeditorem non esse condemnandum ad restituendam integram summam speratam, sed tantum pro rata spei. Existimat autem Elbel (de restitutione n. 107), salvo tamen meliori judicio, legatum reipsa obtentum duplo pluris valere, quam mera spes illud obtinendi.

In 2° Casu Titius tenetur resarcire damnum ecclesiæ parochiali illatum. Damnum enim istud est ei voluntarium in se, procuratum per medium fratri quidem directe, ecclesiæ vero indirecte injuriosum, et efficacissimum, cum non potuerit non obtinere effectum, damnum scilicet ecclesiæ, directe a Titio intentum

non quidem ut ecclesiæ malum sed ut sibi bonum.

Unde etiam in hoc casu nulla conditio deest ut exurgat onus restitutionis. Et sane adest : 1° peccatum formale contra justitiam, quum Titius nullo prorsus jure prævalente fratrem occiderit in ordine ad impediendum ne bona sua leget ecclesiæ : quâ iniqua actione læsit *directe* jus fratris disponendi de bonis suis in favorem ecclesiæ parochialis, et *indirecte* jus quod habet ecclesia ne vi impediatur acquirere bona quæ benefactor paratus erat ei legare : « nam (ait S. Alphonsus lib. 3, n. 633, ut probet probabilem non esse sententiam a restitutione in hoc casu excusantem), occidens animo nocendi *directe* aliis CERTE peccat contra justitiam erga illos, cum quisque habeat jus, ne vi impediatur a consecutione justī boni. Tunc enim occidens jam opere injusto externo lædit illos, et cum ideo teneri eos indemnes reddere recte dicunt Concina, Tamburini, Lessius, Elbel etc. » ; 2° adest damnum ecclesiæ reipsa secutum ; 3° adest causa damni efficax, nempe violenta et formalis extinctio facultatis legandi per occisionem fratris, ita ut effectus debuerit necessario obtineri. Fuit autem hæc extinctio formalis non tantum quatenus scienter et volenter effecta, sed et quatenus scienter et volenter ordinata ad finem intentum.

Cfr. Lehmkuhl Theol. mor. I, n. 973 et seqq. et Casus Consc. I, n. 684 ; Elbel part VI, n. 106 ; Waffelaert II, n. 369, b) ; Lugo Disp. XI, n. 63 ; Sporer tr. 4, c. 2, n. 201 et 210.

CASUS 93. — 23.

Suzanna, ancilla, jussa ab hero ut victualia quædam, v. g. saccharum, cafæum, assignato certo pretio emeret apud Lazarum, ob bonam hujus victualium qualitatem, novit res illas æque bonas minori pretio emi posse apud Bernardum. Quamobrem, prætermisso Lazaro, victualia emit proprio

nomine apud Bernardum, eaque deinde nomine heri assignato ab ipso pretio emit a se ipsa. Hoc autem commercium per varios annos fecit et non modicum inde lucrum reportavit.

Quæritur 1º An Suzanna erga Lazarum mercatorem injuste egerit ?

2º An commercii sui fructum juste servare possit ?

Ad 1^m. Resp. Neg. Cum enim Lazarus nullum jus strictum habeat, et herus minime intendat Lazari beneficium seu Lazarum ditescere, sed mere intendat proprium bonum, nullum beneficium a Lazaro formaliter avertit Suzanna, et proinde nullam ei injuriam fecit.

Cfr. Lehmkühl Theol. mor. I, n. 974; Elbel Part. VI, n. 82 et 83; Gury Casus Consē. I, n. 572.

Aliud foret si herus intendisset lucrum Lazari, seu voluisset Lazarum ditescere; tunc enim factum Suzannæ simile esset facto ancillæ quæ jussa ab hero ut elemosynam determinato pauperi apportet, eam sibi adscriberet. Tunc utique teneretur restituere Lazaro ut patet.

Ad 2^m. Resp. Aff. neque enim erga Lazarum injuste egit, ut supra vidimus, neque erga herum suum; hic enim mere vult sibi vendi victualia qualia vendit Lazarus, ob bonam illorum qualitatem; hoc autem fecit Suzanna et quidem assignato ab hero pretio. Ergo. — Aliud foret si victualia quæ Suzanna hero vendidit fuissent minoris qualitatis quam quæ Lazarus pro eodem pretio hero vendidisset; tunc enim decepisset Suzanna herum suum et teneretur ei restituere excessum pretii.

Sed notandum quod si Suzanna forte decipiatur a Bernardo in pondere aut mensura, ipsa tenetur propriis sumptibus supplere quod deest; et hinc patet commercium Suzannæ non esse meram fictionem, et non carere periculo.

Notandum etiam non dici in casu quod Suzanna dum apud Bernardum proprio nomine et pro se mercem comparat, adhibet pecuniam domini sui; ipsa facile sufficientem pecuniæ copiam habet ut cum propria

pecunia res sibi emat, cum ad tale commercium exercendum quinque franci abunde sufficiant. Sed etiamsi acceptam ab hero pecuniam ad hoc adhiberet nil inde sequeretur cum non nomine heri neque pro hero apud Bernardum emat, sed nomine suo et pro se; unde erga herum fit debitor totius pecuniæ ab hero acceptæ, assignati scilicet pretii; sed deinde vendendo ipsa, seu nomine heri a se ipsa emendo, vendit et emit pretio ab hero assignato; unde tunc vicissim herus erga eam fit debitor ejusdem pecuniæ summæ, et ita mutuum aequale debitum exstinguitur compensatione.

CASUS 94. — 24.

Titius vir dives, a viro veterrima nobilitate magis quam fortunæ muneribus ornatus, tria vasa aurea insignis operis minimo pretio sibi acquisivit. Unum ex eis, post paucos ab emptione dies, cuidam ignoto et extraneo tanti plurimi vendidit. Deinde vero ephemeridibus discens vasa ista e domo cujusdam Comitis fuisse surrepta, adit nobilem furem reliqua duo vasa, reddito soluto pretio, ipsi restitutus; sed fur nonnisi tertiam pretii partem secum amplius habebat. Quamobrem cum unius solummodo vasis pretium restituere potuerit, Titius, secundo tantum ei concesso, tertium sibi retinuit, intendens illud domino Comiti, quum primum absque periculo posset, restituere. Sed interim et illi vas istud surreptum est.

Quæritur 1º Quid præcise constituat in emptore rei furtivæ bonam fidem, sive in exteriori, sive in interiori foro?

2º Utrum ad aliquid teneatur si eadem bona fide emptor vendidit, vel, re cognita, res furtivas furi restituat?

3º Quid de obligationibus Titii?

Ad 1^m. Resp. In emptore rei furtivæ bonam fidem in foro externo constituit quod ipse, dum emit, jure habeat venditorem ut dominum rei, uti v. g. si rem emat in mundinis, aut in officina mercatoris qui talia vendit. In foro vero interno bonam fidem illam constituit quod emptor invincibiliter ignoret rem esse furtivam.

Ad 2^m. Notandum : bona fides in foro externo, conjuncta cum mala fide in foro interno neque ab injustitia, neque a restitutione excusat. Ita qui v. g. in nundinis emit equum quem novit esse furtivum, injustitiam committit et ad restitutionem tenetur. Supposita igitur bona fide saltem in foro interno :

Resp. Quoad 1^m. Ad nihil tenetur erga dominum cujus rem neque in se habet, neque in aequivalenti; sed erga-emptorem teneri potest de evictione.

Quoad 2^m. Per se patet hic non agi de casu quo fur jam non potest aut non vult pretium reddere aut commutare cum re furtiva, neque de casu quo fur potest et vult pretium reddere absque commutatione cum re furtiva. Itaque :

1° Si furi restituat postquam dominus rem suam ab eo jam repetiit extra casum articuli 2280 codicis civilis, certum est eum teneri ad restitutionem erga dominum; debuisset enim eam ipsi reddere, etiam cum pretii sui jactura; quia de jure naturali dominus rem suam occupare potest ubicumque eam reperiatur.

Dico extra casum articuli 2280, nam in hoc casu dominus rei furtivae *vel* offert possessori refundere solutum ab eo pretium, et tunc absurde supponeretur quod hic recuset, et potius furi restituat ut pretium suum recuperet; *vel* recusat refundere possessori solutum ab eo pretium et tunc censetur non repetiisse; et in hoc supposito perinde minime est quod possessor possit aut non possit rem restituere furi ad pretium suum recuperandum. Ponamus enim quod rem emerit non sibi servandam sed alteri vendendam, jam non poterit illam tuto vendere, nisi vendat modo cui iterum faveat articulus 2280; secus enim posset dominus rem convincere a novo emptore erga quem venditor teneretur de pretio, et ita hic perderet pretium quod a fure potuisset recuperare. (Insinuatur hic medium quo dominus etiam

in casu articuli 2280 possit aliquando, mediante tertio, rem suam recuperare absque eo quod pretium possessori restituere cogatur). Insuper, si emptor potest rem furi restituere, poterit deinde dominus eam a fure exigere.

2º Si furi restituat antequam dominus rem vindicet, certum est eum ad nihil teneri tum si dominus rem suam facile a fure recuperare possit, tum si certo restitutus sit fur, cujus ita famæ consulitur. Ratio est quia in neutro casu periculum rei suæ subit dominus, nisi ipse velit.

3º Si antequam dominus rem vindicet eam furi restituat eo quod aliàs pretium suum recuperare non possit, licite agit utut dominus propterea periculum rei subeat, et ad nihil tenetur, tum quia rescindere contractum est res de se licita, cujus malus effectus relate ad dominum mere permittitur ob justam causam, tum quia non tenetur emptor rem domino servare cum proprio damno. Ita S. Alph. n. 569 cum S. Antonino p. 2, c. 5, § 2; Lugo Disp. 17, n. 29; Lessius l. 2, c. 14, n. 14; Elbel part. VI, n. 38.

Sunt quidem qui dicunt emptorem teneri rem domino restituere, quia res erepta e manu furis jam adepta est meliorem statum; ast animadvertendum quod ad meliorem illum statum pervenit ope pretii ab emptore soluti; unde concludere deberent pretium hoc a domino esse emptori refundendum; et tunc profecto opus non esset ut hic rem restituat furi ad pretium suum recuperandum.

Ad 3^m. Resp. Ad nihil tenetur Titius; nam in primis non tenetur ratione vasis quod apud ipsum surreptum est; quia vas illud retinuit apud se non quidem animo illud possidendi, sed animo illud domino tradendi quamprimum absque proprio damno posset. Neque tenetur ratione vasis quod furi restituit ut pretium

suum recuperaret: patet ex responso ad questionem præcedentem. Neque tandem tenetur ratione rei alienæ detentæ in se aut in æquivalenti: nam nullum jam vas habet et non est factus ditior, cum hoc idem quod pro tribus vasibus solvit, nunc iterum possideat: tertiam enim partem pretii soluti recuperavit vas unum restituendo furi; et duas reliquas tertias partes recuperavit vendendo unum vas tanti plurimi quam emerat. Ergo.

CASUS 95. — 25.

Cajus fratri suo summam ducentorum francorum credito dederat ad biennium et quidem sine omni interesse. Post annum autem condonaverat illi creditam summam; et paulo post e vivis decessit. Defuncto parente filius inter alia reperit epistolam, qua patruus egerat gratias Cajo pro ducentis francis ad biennium sine interesse credito obtentis. Hinc elapso biennio filius repetit illam summam, nec fidem adhibet patruo asserenti eam sibi fuisse condonatam. Unde hic petitam summam solvit ne præter ducendos francos, quos compensatione occulta recuperare sperat, expensas insuper judiciales solvere cogatur.

Quæritur 1° Quid et quotuplex sit compensatio occulta?

2° Quænam conditiones requirantur ut sit licita?

3° An in casu licite possit patruus sese occulte compensare?

Ad 1^m. Resp. Compensatio occulta est actus quo quis rem alterius non consentientis occulte occupat, ut solutionem debiti sibi procuret.

Fieri potest: 1° surripiendo occulte a debitore æquivalens rei debitæ; 2° occulte retinendo ex bonis debitoris tantum quantum debet; 3° occulte cogendo eum plus debito solvere pro aliqua re, ita ut simul solvatur aliud debitum quod solvere non consentit.

Ad 2^m. Resp. Requiritur quod debitum sit moraliter certum et ex stricta justitia, et quod ejus solutio non possit aliter integre aut absque gravi incommodo obtineri.

Ad 3^m. Resp. Aff.; manifestum est enim debitum esse certum et ex stricta justitia, ejusque solutionem non posse aliter obtineri.

CASUS 96. — 26.

Tetradius, dum accepit solutionem debiti, animadvertit summam debito majorem a debitore numerari; attamen tacuit, et pecuniam cum alia in crumenam deposuit, quin etiam postea inquisierit quantum plus acceperat.

Emit quoque varias merces, et plures alias dono accepit, cum dubio num forte furtivæ sint necne; alias simile dubium ipsi occurrit, sed post factam solutionem tantum; alias etiam accepit bona fide solutionem debito majorem, et postea, re cognita, non invenit amplius dominum.

Quæritur 1° Quis sit possessor malæ fidei et ad quid teneatur?

2° Ad quid teneatur possessor dubiæ fidei?

3° Ad quid teneatur Tetradius in variis suis casibus?

Ad 1^m. Resp. Possessor malæ fidei est ille qui rem alienam possidet injustitiæ suæ conscius.

Tenetur restituere domino rem cum ejus fructibus naturalibus et civilibus, non vero industrialibus, et resarcire damna ex injusta sua detentione orta in quantum illa damna saltem in confuso prævidit. Attamen, restituendo rem, potest deducere expensas usufructuarias, necessarias et utiles, ut habet articulus 1382 codicis civilis: « Celui auquel la chose est restituée doit tenir compte, même au possesseur de mauvaise foi, de toutes les dépenses nécessaires et utiles, qui ont été faites pour la conservation de la chose ». Imo potest deducere expensas voluptuarias, ubi intacta rei substantia separari possunt.

Ad 2^m. Resp. 1° Possessor dubiæ fidei, sive a principio, sive in decursu possessionis dubitaverit, serio inquirere tenetur, ut dubium deponat. Ratio patet;

secus enim se exponit periculo rem alienam ex culpabili negligentia detinendi.

2° Si *diligenti inquisitione facta* dubium perseveret, tunc distinguendum : vel possessio præcessit dubium : vel dubium præcessit possessionem :

Si possessio præcessit dubium, potest possessor in foro conscientiae rem retinere, donec moraliter certus sit eam esse alienam : quia in dubio melior est conditio possidentis : ideoque potest eam consumere, alienare etc. Si tamen ita dubiam alteri vendat, tenetur ex iustitia ementi dubium manifestare : nam certum est, illud tamquam vitium minuere de pretio.

Si vero dubium præcessit possessionem, subdistinguendum :

a) Qui rem occupavit a nemine occupatam potest illam habere ut rem inventam cujus dominus non comparet ; potestque eam debito tempore præscribere.

b) Qui rem occupavit alium spoliando sua possessione, assimilatur possessori malæ fidei ; in dubio enim melior erat conditio alterius utpote possidentis.

c) Qui rem acquisivit alio titulo, v. g., donationis, emptionis, sed dubitans an donator vel venditor fuerit rei dominus aut fur, bonæ aut malæ fidei possessor : potest eam sibi retinere : nemo enim judicandus est malus nisi probetur, et delicta non præsumuntur sed probari debent.

Ad 3^m. Resp. In 1° suo casu egit Tetradius mala fide ; animadvertibat enim majorem debito summam sibi a debitore solvi, et tamen tacuit, noluitque cognoscere quanta præcise fuerit summa indebite soluta. Hinc si postea redeat debitor et dicat se tantum plus debito solvisse, tenetur Tetradius eum credere et tantum restituere, quia mala fide ipse fuit ignorantiae suæ voluntaria causa ; si vero debitor non redeat, signum est etiam illum negligenter gerere res suas ; unde

inutile erit apud eum de quoquam inquirere; sufficit tunc quod Tetradius eidem restituat quantum confuse apprehenderit plus debito solutum esse.

In 2° suo casu, quoad res scilicet emptas aut dono acceptas cum dubio num forte essent furtivæ, aut circa quas tale dubium post factam solutionem occurrit, tenetur inquirere si potest: et si inquisitione facta sciat res esse furtivas tenetur dono acceptas restituere domino; et hoc idem etiam de rebus emptis dicendum est *per se*, id est, nisi extra casum evictionis possit eas reddere venditori suo ad pretium suum recuperandum; pro quo confer responsum ad 2^m questionem casus 94-24 supra; si vero inquisitione facta dubium perseveret, aut si inquirere nequeat potest totum sibi retinere, ut supra dictum est in responso secundo ad præcedentem questionem.

In 3° suo casu, ubi accepit bona fide solutionem debito majorem et postea, re cognita, non invenit amplius dominum, totum retinere potest. Cum enim nec ipse dominus illud reclamet nec de illo inquiret, habendum est ut quid derelictum, quod proinde primo occupanti prodesse potest. Confer Gury Casus Conse. tom. I, n. 602.

CASUS 97. — 27.

Cajus, Titius et Sempronius in eodem quodam negotio ad idem grave damnum cooperati sunt. Cajus fuit consulens, Titius mandans, Sempronius exsequens.

Quæritur 1° Quomodo distinguantur cooperantes ad damnum et quis sit inter eos ordo restitutionis?

2° Quid ad casum?

3° Quomodo mandatum, quomodo consilium efficaciter revocentur?

4° Quid si Titius mandatum et Cajus consilium tempestive revocassent et Sempronius nihilominus, motus præsertim consilio Caji, intentum damnum intulisset?

Ad 1^m. Quoad 1^m. Resp. Cooperatores distinguuntur alii positivi, quatenus per positivum actum ad injustum damnum efficaciter concurrunt, alii negativi, quatenus ad illud concurrunt per omissionem actus ex justitia debiti. — Insuper alii sunt principales (primarii), alii subordinati (secundarii), alii collaterales (æquales).

Quoad 2^m. Resp. Ordo restitutionis inter illos est sequens : principales tenentur ante secundarios : et quidem inter principales is primo loco tenetur qui rem adhuc habet si agatur de furto, vel mandans si agatur de damno illato per consumptionem, destructionem etc., totalem vel partialem rei alienæ : post mandantem, seu 2° loco tenetur exsecutor; tertio loco tenentur causæ secundariae positivæ reliquæ; tandem ultimo loco tenentur cooperatores negativi.

Nota. « Quoties damnificatores, qui ante alios tenentur ad restitutionem, restituerunt, aut condonationem obtinuerunt, omnino liberantur damnificatores inferiores. Sed non vicissim liberantur superiores si inferiores obtinuerunt condonationem : quodsi hi restituerint, eos indemnes facere debent superiores. » Waffelaert II, n. 310.

Ad 2^m. Resp. *Per se*, 1° loco tenetur ad restitutionem Titius quia mandans; 2° loco tenetur Sempronius ut exsecutor; 3° loco tenetur Cajus consulens.

Dico *per se*, id est, nisi Cajus consilio doctrinali Titium culpabiliter induxerit in errorem invincibilem, quo in supposito, Titio excusato, ipse Cajus solus de damno teneretur. Erga Titium tamen ipsum ad nihil teneretur ex justitia, nisi fraude aliave via injusta ipsum ad agendum induxisset et prævidisset damna inde ipsi eventura. Ratio est : quia nemo tenetur ex justitia ad compensationem damni alieni, nisi huic intulerit injuriam; atqui juxta regulam 27 in 6° : « scienti et volenti non fit injuria »; ergo. Hinc etiam Dig. l. 50, tit. 17,

c. 47 dicitur : « Consilii non fraudulentum nulla est obligatio, » scilicet ex justitia; et rursus Dig. l. 17, tit. 1, c. 2, habetur : « Nemo ex consilio obligatur, etiamsi non expediat ei, cui datur : quia liberum est cuique apud se explorare, an expediat sibi consilium. » Cfr. Waffelaert II, n. 287; Elbel parte II, n. 389.

Ad 3^m. Resp. 1° *Mandatum* efficaciter revocatur per ejusdem retractationem mandatario ante executionem verbo, scripto, vel nuntio manifestatam; eo ipso enim ille cessat esse mandatarius, et si nihilominus damnum infert, hoc jam nomine proprio et ex sola sua malitia infert.

2° *Quoad consilium* « communiter resolvunt auctores consilium nudum opportune revocatum jam totam efficaciam suam amittere, ita ut, culpabiliter licet datum, non inducat obligationem restituendi, modo revocatio innotuerit etc...

Quando vero de consilio qualificato seu *vestito* agitur, non sufficit revocare consilium, sed oportet rationes et motiva allata non conservent suum influxum. Necesse igitur est et has rationes ac motiva revocare, et oppositis motivis æque efficacibus, præsertim ex fide petitis elidere. Quodsi alter non persuadetur, et certe mundanos rationibus etiam maxime validis, ex fide nempe petitis, non moveri contingit, tunc auctores dissentiant; multi insignes cum Lugone disp. XIX, n. 37 a restitutione non excusant, quia consilium quidem non influit propter perseverantem consulentis voluntatem, sed propter motiva utilitatis etc. quæ in opere iniquo demonstravit; alii vero non spernendi Theologi liberant ab obligatione, quia, qui rationibus validis, præsertim ex fide desumptis, non cedit, ex sua malitia et non ex consilio alterius agere convincitur; satis communiter agnoscitur hujus opinionis probabilitas ». Waffelaert II, n. 286.

Hanc S. Antonini, Navarri, Filliucci et Dianæ sententiam a restitutione excusantem dicit Elbel (part. VI, n. 143) cum Layman satis probabilem et practice tutam. De eadem benigna sententia notat Ballerini ad n. 677 Gury : « Cæterum etsi S. Alphonsus probabiliorum dicat oppositam opinionem, esse tamen hanc satis probabilem fatetur ; et cum hanc ipsam alii valde probabilem, uti Layman, alii etiam probabilissimam, uti Roneaglia (apud S. Alph. lib. 3, n. 559) dixerint, non debet sane, neque potest imponi restituendi obligatio. » Confer etiam Haine q. 143, Resol. 3°.

Nota. Licet consulens non teneatur ad restitutionem ut consulens, contingere tamen potest quod teneatur ut revelator secreti ex justitia servandi.

Ad. 4^m. Resp. Titius a restitutione omnino liberatus est. Cajus, si motivis oppositis ea, quæ suggestit, sufficienter refutaverit, etiam a restitutione se liberavit. Alias tenetur in defectu executoris, qui in præsentī supposito tenetur primo loco tanquam principalis. Cfr. Pium Vandervelden, Praxis p. 276, Cas. I, ad 3.

CASUS 98. — 28.

In die Purificationis, in Feria IV Cinerum, et in Dominica Palmarum celebrans accipit candelam, Cineres et Palmam a digniori sacerdote ; hic autem a celebrante.

Quæritur utrum ille dignior debeat a celebrante supradicta accipere *stans*, vel *flexis genibus* ?

Resp. Sacra Rituum Congregatio die 30 Aug. 1664 ad propositum dubium respondit : « Stans » n. 1303 novæ editionis ; die vero 14 Feb. 1705 ad eandem quæstionem respondit : « Cum genuflexione et osculo manus. » n° 2148 ad 5.

Ratio diversi responsi ad eandem quæstionem innuitur :

Tum pag. 55 tomi V. (ejusdem editionis) ubi dicitur : « Candelam, cineres et palmam dignior de Clero *extra Cathedrales et Collegiatas* porrigere debet sine stola, et vicissim recipere genuflexus et cum osculo manus » ; et remittitur ad secundum responsum supra.

Tum pag. 152 ejusdem tomi V. ubi dicitur : « Dignior de Clero (*si non sit Canonicus*) porrigere debet Celebranti palmam, candelam et cineres sine stola, et vicissim recipere genuflexus et cum osculo manus » ; et iterum remittitur ad 2^m responsum supra.

CASUS 99. — 29.

Vitus aufert furto ex officina, in qua laborat, volumen panni valoris 80 francorum, quod Nicomedi tradit custodiendum, quocum convenerat ; tandem illud vendit pretio 40 francorum Agapito, qui scit hoc esse furto ablatum. Hæc omnia nota sunt Agapiti famulo, qui illud et furatur et pretio 20 francorum amico suo vendit, quocum in potu et crapula receptam pecuniam consumit. Detegitur tota catena hujus injustitiæ.

Quæritur 1° Quis inter hos cooperatores sit ordo restitutionis ?

2° Qui et quantum in casu restituere teneantur, deficientibus prioribus ?

3° Ad quid in casu teneantur cæteri, si is qui primo loco tenetur rem domino restituit ?

4° Si unus ex illis, præter eum qui rem actualiter detinet, domino satisfacit, eum scilicet per debitam pretii panni solutionem indemnem reddendo, an ille possit ab actuali detentore rem exigere ?

Ad 1^m. Prænot. 1° Ex facti specie satis constat ultimum panni detentorem æque ac cæteros mala fide pannum sibi comparasse.

2° Singulus eorum totum pannum formaliter injuste, sive mediante sive non mediante pecunia, successive accipiendo, obligationem istud totum restituendi successive contraxit, et quidem singulus principaliter et primo loco. Sequitur igitur quoad restitutionem inversum ordinem esse sequendum. Itaque ad quæstionem :

Resp. 1° loco tenetur is qui rem habet, amicus scilicet famuli Agapiti; 2° loco famulus Agapiti; 3° loco ipse Agapitus; 4° loco Vitus; 5° loco Nicomedes qui pannum nomine furis Viti custodivit eique reddidit et proinde secundarie tantum tenetur, seu post Vitum.

Ad 2^m. Resp. Singulus sequens tenetur ad totum, quia singulus eorum totum pannum formaliter injuste detinendo, obligationem totum restituendi contraxit.

Ad 3^m. Resp. Ad nihil tenentur. Etenim ad nihil tenentur venditores, Vitus nempe et famulus Agapiti, erga emptores, Agapitum et amicum famuli sui; ratio est quia scienti et volenti nulla fit injuria. Isti emptores ansam videntes lucrum faciendi cum re aliena, pannum sibi compararunt mediante pecunia; et ille contractus, licet vitiosus sit in ratione emptionis-venditionis et vi careat relate ad dominum panni, ita ut neque emptor acquirat dominium panni, neque venditor eximatur ab onere totum panni valorem domino restituendi in defectu emptoris qui rem detinet; inter ipsos tamen contrahentes valet ex utriusque contrahentis voluntate; ita ut, sive dominus postea rem suam ab emptore evincat, sive emptor proprio motu postea restituat, ad nihil erga eum teneatur venditor, et similiter emptor ad nihil teneatur erga venditorem si is postea domino restituat.

Neque famulus Agapiti tenetur ad quidquam erga dominum suum, quia nullam ei intulit injuriam seu verum damnum; abstulit quidem ab eo rem quam ille illicite et injuste detinebat, impedivitque illum ne injuste faceret lucrum cum re aliena; sed hoc non est malum; et si rem restituisset vero domino (patrono scilicet Viti) nullam culpam habuisset. Neque obstat quod Agapitus jam non possit petere a Vito ut contractum velit rescindere permutando pecuniam acceptam cum panno; nam profecto intellexit famulus neque Agapitum hoc esse petiturum, neque Vitum hoc ei esse concessurum; et

proinde nullam ex hoc capite damnum ipsi formaliter intulit; ergo nullum est reparandum.

Ad 4^m. Resp. Distinguendum. 1° Si iste est Agapitus aut Nicomedes, affirmative. Ratio est quia pretium panni domino solvendo fit vere dominus panni quem ipse nemini dedit aut vendidit; est igitur vere res sua, potestque eam sibi vindicare ubi eam reperit.

2° Si iste est famulus Agapiti, negative. Ratio est quia, licet *per se* panni dominus fiat, ita ut si actualis detentor panni illum ab eo furatus esset, hic certissime teneretur ad restitutionem erga eum, *per accidens* tamen jam non est rei dominus, quia jam vendidit eam et tradidit amico suo, qui nunc eam servare potest, cum contractus ille, ut supra in responso ad præcedentem questionem vidimus, valeat inter eos; insuper vitium hujus anteactæ venditionis sanatum est per solutionem pretii primo domino factam, unde actualis rei possessor tenet eam a novo rei domino per contractum venditionis jam sanum et firmum.

3° Si iste est Vitus, negative ob eandem rationem ac supra, quia scilicet jam rem vendidit et tradidit Agapito qui nunc ei succedit quoad rei dominium, eamque ab actuali detentore exigere potest cum ipse nemini eam dederit aut vendiderit.

CASUS 100. — 30.

Gervasius impar ad debita solvenda petit a creditoribus, ut per quinque annos expectent si velint integram solutionem obtinere. Illis renuentibus ipse aliquid pecuniæ abscondit, quantum scilicet pro se et familia ad vitæ sustentationem requiritur; reliqua vero bona sua cedit creditoribus qui inde 60 pro 100 recipiunt.

Quæritur 1° An bona cedens possit aliquid secreto servare?

2° An bona cedens ad reliqua debita solvenda, cum postea poterit, teneatur?

3° Quid de Gervasio?

Ad 1^m. Resp. « Hæc quæstio aptatur non solum cessione proprie dictæ, sed etiam statui qui dicitur *de faillite* et decoctionis.

« Cum hodie ex legibus quædam bona cessori retinenda concedantur, quædam a creditoribus vel a iudice obtineri possint, propter commiserationem qua dignus est etiamsi culpa sua se debitis imparem reddiderit, respondemus generatim permittendum non esse ut talis sibi aliquid occulte retineat : sic enim obtineret ultra id quod sibi est necessarium, cum fraude et damno creditorum. Diximus *generatim*, quia 1° nihil ageret alienum a probitate cessor, qui retineret quibus sustentetur familia donec per iudicem provisum fuerit, dummodo tamen illud tunc declaret quando notum facit statum rerum suarum ; 2° si alia via non posset obtinere quæ sibi suisque sunt absolute necessaria, nec tunc vituperari posset. Neque 3° damnare auderemus qui objecta quædam, sibi peculiariter chara aliis vero minus pretiosa, occultaret, cum spe fundata et intentione postea pretium creditoribus refundendi.

« Observant Aa. vix umquam licitum esse cum bonorum cessore concurrere ad occultanda bona, quia plerumque contingit ut ultra necessitatem retineat. » Waffelaert I, n. 522.

Ad 2^m. Resp. Aff. « Cessio enim judiciaria ne in foro quidem externo debitum exstinguebat ; cessio vero voluntaria, vel compositio qua fiat aliqua debiti remissio debitum non exstinguit, cum creditores nonnisi eo consentiant quod nunc plus habere nequeant, nec per se censeri possunt libere renunciare juri suo ad residuum, si forte debitor in bonis convaluerit. Si tamen creditor expresse condonet, vel in modo agendi satis aperte condonare se significet, nulla utique difficultas. » Waffelaert I, n. 521.

Nota. De cessione voluntaria et judiciaria agit codex civilis articulis 1265-1270.

In Belgio jam nullus locus est cessioni judiciariæ, quam legislator Gallicus (art. 1268) infelici debitori concesserat ne in carcerem truderetur: lege enim 27 Julii 1871 cautum est ne hæc pœna irrogetur ei qui, bona fide, debita vires excedentia contraxerit.

Exercens commercium, si est debitor inculpabilis, potest obtinere ex art. 474 et 593 seqq. Codicis Commericii, moram ad solvendum (sursis de paiement), vel ex art. 509 seqq. compositionem (concordat); imo ex lege 29 Jun. 1887 hanc etiam inire poterit antequam tribunal commercii statum dictum *de faillite* declaraverit.

In lege 29 Jun. 1887 (loi relative au concordat préventif de la faillite) art. 25 habetur: « Celui qui a obtenu le concordat est tenu, en cas de retour à meilleure fortune, de payer intégralement ses créanciers. » In Codice Commericii articulus 586 habet: « Le failli qui aura intégralement acquitté en principal, intérêts et frais, toutes les sommes par lui dues, pourra obtenir sa réhabilitation... »

Ad 3^m. Resp. Cum non absconderit nisi quantum pro se et familia ad vitæ sustentationem requiritur, et cætera omnia integre creditoribus reliquerit, non est inquietandus; quia jus habet ad necessaria vitæ. Attamen non liberatur ab onere postea reliqua debita solvendi si forte in bonis convaluerit.

CASUS 101. — 31.

Sempronius vir honoratus et publicus tributorum exactor, sed nimium aere alieno gravatus, tanta pressus est necessitate, ut alienum surripere aut bona cedere et e statu et officio decidere debeat; sed potius mortem subiret.

— Itaque sibi proponit post quindenam in terram longinquam aufugere cum publico ærario ex quo deinceps absque ullo officio juxta statum suum vivere possit. Interim cuilibet e creditoribus prius petenti solvit, applicando regulam: qui prior est tempore, potior est jure. Creditores tamen ejus alii sunt privilegiati, alii hypothecarii, alii communes.

Quindenam transacta aufugit, sed in itinere captus et in patriam reductus in carcerem conjectus est.

Quæritur 1° Quinam inter creditores sint præferendi, et quo jure?

2° An Sempronio licuerit solvere cuilibet creditori prius petenti; dando rationem responsi?

3° An peccaverit aufugiendo cum ærario publico, et an teneatur ad restitutionem, si forte pecuniam in tutum ponere potuerit?

Ad 1^m. Notandum. 1° Cum nulla sit difficultas ubi omnibus creditoribus satisfieri potest, supponitur hic agi de debitore qui omnibus creditoribus satisfacere non potest.

2° Debitor satisfacere debet creditoribus ex propriis non vero ex alienis rebus, cum res clamet domino; quamobrem res alienæ in sua specie existentes, sive debitor eas juste sive injuste detineat, debent dominis suis ante omnia reddi. Hinc pignus, depositum, res furtivæ dominis suis præ cæteris creditoribus restituendæ sunt.

3° Si bona debitoris non sufficiant ad omnibus debitoribus satisfaciendum, inter hos omnes sunt dividenda, juxta proportionem debiti, nisi ex iis quidam jus legitimum prælationis habeant. Ita art. 8 legis 16 Dec. 1851 sur le régime hypothécaire, quæ apud nos locum tenet codicis civilis l. III, tit. XVIII, art. scil. 2092-2203. Jam vero causæ legitimæ prælationis ex art. 9 sunt: *privilegia et hypothecæ*; et talia quidem sunt hujusmodi jura ex art. 96, ut creditores ea habentes

inscripta in bonum immobile, hoc sequantur in cujus-
cumque manus devenerit. — Creditores qui nec privile-
giati, nec hypothecarii sunt, dicuntur communes seu
chirographarii, sive titulum seu actum authenticum
coram notario, sive privatum (*sous seing privé*), crediti
sui habeant. His notatis :

Resp. Quoad 1^m. 1° *Creditores privilegiati* ceteris
omnibus sunt præferendi. Hujusmodi sunt expensæ fu-
neris et judiciales, ultimi morbi per annum, salaria fa-
mulorum pro anno currente et præcedente, debita pro
cibis a sex mensibus etc. Quoad res emptas et traditas,
sed non solutas, venditor regulariter uti poterit privile-
gio ipsi concesso in art. 20 § 5 legis hypoth. 16 Dec.
1851; in qua etiam lege, art. 12-40, 82-134, satis accurate
habentur omnia quæ spectant naturam et determinatio-
nem privilegiorum, ordinem inter ipsos creditores pri-
vilegiatos servandum, conservationem privilegii, modum
inscriptionis, inscriptionum deletionem et reductionem,
effectum privilegiorum adversus tertium detentorem,
eorum extinctionem etc.

2° Deinde veniunt *creditors hypothecarii* juxta
ordinem inscriptionum; de quibus pariter accurate sta-
tuit eadem lex art. 41-81 et deinde 82-134.

3° Solutis debitis privilegiatis et hypothecariis si
talia habeantur, jam, juxta communem doctrinam, de-
bita ex titulo oneroso solvi debent ante debita ex titulo
gratuito; quia in promissione, voto, etc., censetur sub-
intelligi hæc conditio: si commode et absque injuria
alterius possit adimpleri; inde, aiunt, *nemo liberalis
nisi liberatus*. Hinc hæres defuncti debet quoque prius
solvere hujus debita onerosa quam legata etiam pia, et
prius quam res voto promissas. Vota tamen prius solvi
debent quam legata, quia ligant personam voventis.
Confer Theol. Mechl. n. 37, q. 3.

Porro inter debita ex titulo oneroso probabiliter non

est ordo prioritatis servandus, seu debita anteriora non sunt præ recentioribus solvenda : sed omnibus æque primo pro rata secundum proportionem debitorum et facultatem debitoris satisfaciendum est.

Quoad 2^m. 1° Creditores privilegiatos et hypothecarios cæteris esse præferendos statuitur lege civili 16 Dec. 1851, sur le régime hypothécaire. Porro legis « hujus dispositiones valere in conscientia communis Theologorum sententia admittit, nec ratio est dubitandi : neque enim pœnales sunt, nec fundantur in falsa præsumptione, sed sunt directivæ et determinativæ proprietatis, adeoque, utpote rationabiles et justæ obligant ad illum effectum in conscientia : eoque vel magis quod conventiones, ut sæpe diximus, juxta leges initæ censentur ». Waffelaert I, n. 506.

2° Creditores titulo oneroso creditoribus titulo gratuito præferendos esse, est juris naturæ, dum enim donans impotentem se reddit ad solvendum lædit justitiam, de quo nemo dubitat, ait S. Alphonsus, n. 722.

Ad 2^m. Resp. Negative : ut enim supra dictum est, ubi omnibus creditoribus satisfieri nequit creditores privilegiati et hypothecarii cæteris præferendi sunt, et hæc legis dispositio obligat in conscientia. Imo etiamsi nullus inter creditores servandus esset ordo, eo quod omnes essent creditores communes ex titulo oneroso, non posset uni creditori præ aliis sive petenti sive non petenti integre solvere. Waffelaert n. 516, 2°. Ratio est quia jus aliorum creditorum læderet, « nihil enim in legibus nostris occurrit quod petitioni etiam juridicæ tribuat, sicut in jure Romano, prælationem quæ aliunde non erat » Waffelaert, n. 515.

Ad 3^m. Resp. Affirmative ad utrumque, quia agitur de mero furto. Confer Prænotata ad casum 89-19.

CASUS 102. — 32.

Fabricium fabrum ferrarium noctu adeuntes duo ejus vicini, pravum ei consilium manifestant, ingentem pecuniæ summam a divite pagi hero furandi; ac furti partem ei pollicentes, rogant ut statim eos adjuvet ad seras domûs et arcæ perfringendas.

Fabricius iniquum consilium aversatus, numquam se in sceleris societatem venturum asserit. Quibus auditis, nefarii homines ferro districto mortem ei minitantur, nisi operam præstet ac factum silentio premat.

Fabricius, cum eos tali esse animo existimet, ut vere intentatam sibi mortem inferant, vitæ suæ discrimen vitare cupiens, accedit cum ipsis ad ædes. Sed ecce, dum fracto claustro ostium domus aperit, sclopetum in eum explodit custos domus. Gravi vulnere affectus corruit Fabricius, et socii festinanter aufugiunt.

Quæritur 1º An peccaverit Fabricius operam suam illi furto navando, et quare?

2º An peccaverit custos domus sclopetum explodendo in Fabricium?

Ad 1^m. Resp. Affirmative et quidem graviter nisi erronea conscientia excusetur. Ratio est quia opera illa seu perfractio serarum domûs, præstita latronibus armatis et cædi paratis, est in se graviter mala et non potest in casu malitiæ suæ exui ullo prævalente jure; unde dominus est etiam rationabiliter graviter invitus.

Notanda. Aliud foret si v. g. exercitus vel turma militum locum invaderet. Tunc defensio domus et arcæ esset impossibilis, et ipse dominus, si adesset, non resisteret, sed ostium domus et arcæ licet invitus aperiret, sciens resistantiam non solum inutilem sed et nocivam esse. Unde tunc præsumi debet consentire ut in ejus absentia seræ aperiantur vel perfringantur ad majora damna vitanda.

Dicitur in casu: « quibus auditis, nefarii homines ferro districto mortem ei minitantur etc. ». Contra injustam illam aggressionem profecto poterat Fabricius sese defendere; quod sane difficile ei non erat in propria officina ubi consueta sua arma, præsertim malleum sub manu habebat, et faventibus noctis tenebris aggressores

facile pereutere poterat. Uno autem percusso alter similem ictum non expectasset, sed quam celeriter aufugisset, sicut uterque postea aufugit dum post sclopeti explosionem corrueret Fabricius.

Ast pusillanimus Fabricius maluit periculum declinare adjungendo se latronibus et in idem, imo majus periculum conjiciendo custodem domus qui jam non contra duos sed contra tres latrones domum et seipsum defendere cogebatur. Res quidem non successit Fabricio, cum jam in prima expeditione perierit. Verum si hac vice incolumis evasisset, equidem non diu sclopetum aut suspendium evitasset. Nam semel a sociis minatione subactum et jam crimine implicatum facile ad ultiores expeditiones eum duxissent vel etiam misissent, ut per se patet.

Ad 2^m. Resp. Negative. Dicitur enim Exod. XXII, 2 : « Si effringens fur domum, sive suffodiens inventus fuerit, et accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. » Ex hoc eodem textu concludit S. Thomas 2, 2, q. 64, a. 7, a fortiori licitam esse vitæ defensionem etiam cum occisione aggressoris, servato tamen moderamine inculpatæ tutelæ : « Sed multo magis licitum est defendere propriam vitam quam propriam domum. Ergo etiam si aliquis occidat aliquem pro defensione vitæ suæ, non erit reus homicidii. » Cfr. S. Alph. n. 383-392; Costantini n. 486 II; Elbel part. IV, n. 64-66.

CASUS 103. — 33.

Juvenis cognovit puellam quæ inde concepit et peperit prolem.

Quæritur 1º Ad quid uterque teneatur erga prolem natam ?

2º Ad quid teneatur juvenis erga puellam : a) si ipsa in copulam consensit absque eo quod juvenis ei matrimonium promiserit ?

b) Si juvenis eam per matrimonii promissionem seduxerit ?

c) Si juvenis eam non consentientem oppresserit ?

Ad 1^m. Resp. 1° Si ambo consenserunt in copulam, juxta jus antiquum mater debebat prolem alere primo triennio, deinceps vero pater; sed cum leges positivæ nunc ea de re nihil statuunt, standum est juri naturali. Unde est quidem obligatio pietatis pro utroque, et in solidum, eam educandi, sed non est obligatio justitiæ unius erga alterum, si alteruter obligationi pietatis desit, nisi contractus præcesserit de conferenda sua parte ad educationem prolis. Item obligatio non justitiæ, sed pietatis ac charitatis esse potest agnoscendi prolem, eamque, licet incestuosam, modo tolli possit impedimentum, legitimandi per matrimonium, a qua tamen obligatione rationes excusantes, ut si alter nolit, aut graviora timeantur incommoda, sat facile occurrent. Waffelaert II, n. 371.

2° Si vero proles nata sit ex injusta oppressione, debet violator ex justitia erga personam violatam omnes educationis expensas subire; licet itaque mater ex pietate debeat proli suæ providere, si alter desit suæ obligationi, iste tamen debet ei ex justitia omnia refundere. De obligatione agnoscendi et legitimandi prolem, dicendum ut supra; et etiamsi esset obligatio justitiæ ad matrimonium erga partem læsam, nunquam tamen esse potest illa obligatio ex justitia erga prolem, vel ratione prolis. Waffelaert II, n. 374.

Ad 2^m. Quoad a) Resp. ad nihil tenetur erga puellam ex justitia, nisi contractus præcesserit de conferenda sua parte ad educationem prolis, ut supra dictum est.

Quoad b) Resp. Distinguendum. Promissio illa seria fuit vel non. Si primum agitur de contractu sub conditione turpi; et « impleta conditione, seu peccato, obligatio est matrimonium contrahendi: quod si non fiat, restituenda sunt omnia damna ex non impletionem promissionis orta, nisi rationes non nubendi adsint, quales enumerant auctores: a) si majora ex matrimonio timean-

tur mala: b) si postea constet feminam jam antea fuisse corruptam cum ipsi utpote virgini promissum fuerit matrimonium; c) si ipsa postea fidem frangat, aut, uti manifestum est, nolit matrimonium contrahere ». Waffelaert II, n. 372. Cfr. Gury n. 729 cum nota Ball.

Si secundum « vi quidem promissionis ad nihil tenetur deceptor, ut manifestum est; sed ratione injuriæ debet omnia damna reparare, ut modo exponebamus, imo obligatur ad implendam fictam promissionem, quia secus non reparat injuriam quam intulit, ut in tomo I, n. 475, advertimus cum Lugo: « si enim solum promississet dotem, femina non tradidisset corpus suum. Ergo justitia exigit quod fraus illa auferatur, et ponatur consensus qui injuste non fuerat positus. » Quæ quidem intelligas: nisi ratio quædam excusans, ut supra, adsit. Quodsi soli parentes mulieris obstant matrimonio, violator ad aliud non tenetur quam ad matrimonium ». Waffelaert II, n. 375.

Quoad c) Resp. Tenetur erga eam de omnibus damnis sive in fortuna, sive in honore et fama illatis. Quæ quidem reparari possunt, sive ipsam ducendo, sive augendo dotem, sive alio modo procurando ut honeste nubat: non vero tenetur, seclusa promissione matrimonii, eam in uxorem accipere, etiamsi aliter non possit plene reparare damna famæ et fortunæ, quia superioribus seu diversi generis bonis non debent restitui inferiora. Si tamen præterea mulier ex injuria damnum in libertate subeat, quod nempe cogatur innupta manere, debet stuprator, etiam absque promissione matrimonii eam ducere. Waffelaert II, n. 373.

CASUS 104. — 34.

Titius adulterium commisit cum Berta uxore viri ditissimi duos filios legitimos habentis. Ex hoc adulterio nata est proles quam mater marito supposuit.

Quæritur 1° Quid et quomodo sit restituendum ratione adulterii, si ex isto proles sit certo secuta ?

2° Quid in dubio an proles sit adulteri vel mariti ?

3° Quid in dubio an secuta sit ex hoc vel altero adulterio ?

4° Quid responderes Bertæ ad mortem maxime anxie a te quærenti quid sibi faciendum sit, maritumne an prolem monere debeat ne bona dividat cum duobus filiis legitimis ?

Ad 1^m. Quoad 1^m. Resp. Si mulier in adulterium consenserit, uterque adulter pari loco et in solidum obligantur ad restituenda omnia damna marito et filiis ac hæredibus legitimis obvenientia. Si tamen alteruter contractu in se suscepit onus, ille primo loco tenetur; quo tamen deficiente, manet obligatio alterius, ut patet. — Si vero mulier vi vel metu injusto fuerit coacta, solus adulter ad omnia restituenda tenetur. Waffelaert II, n. 377.

Quoad 2^m. Resp. Facienda est modo moraliter possibili.

Ad 2^m. Resp. Ad nihil tenetur adulter, quia de damno non constat.

Ad 3^m. Resp. 1° Si adulteri ex communi consilio adulterium patrarunt cum muliere quæ saltem in secundum adulterium consensit, tenentur omnes ad damna reparanda : mulier scilicet quoad mediam partem, adulteri quoad alteram mediam partem, sed omnes in solidum. Ratio est quia constat, ut supponimus, damnum ab alterutro una cum adultera peractum esse; singuli autem sunt causa efficax, formalis et injusta incertitudinis quæ impedit ne compensatio determinate exigi possit.

2º Si ex communi consilio adulterium patrarunt cum muliere quæ in secundum saltem adulterium non consensit, tenentur ipsi soli ad omnia damna in solidum; quia ipsi soli sunt causa efficax, formalis et injusta incertitudinis quæ impedit ne compensatio ab uno determinate aut ab adultera exigi possit.

3º Si non ex communi consilio adulterium patrarunt:

a) Ad nihil tenetur primus adulter, quia incertum est utrum damnum intulerit, neque ipse est causa efficax aut formalis incertitudinis.

b) Ad nihil tenetur secundus adulter si hic de primo adulterio nihil scivit; quamvis enim hic sit causa efficax incertitudinis, non est tamen illius causa formalis, sed materialis tantum, quia ignorabat se eam causare.

c) Si vero secundus adulter cognovit primum adulterium et advertit saltem implicite se causam ponere incertitudinis cujusnam sit proles si forte oriatur, tenetur in solidum cum muliere, si hæc consensit in adulterium cum ipso, quia tunc vera sunt causa efficax, formalis et injusta incertitudinis; quodsi mulier non consenserit in adulterium cum secundo, hic solus ad omnia damna tenetur.

Ad 4^m. Resp. Regulariter dicerem eam neque maritum neque prolem monere debere; quia fama est bonum altioris ordinis quam res temporales; adeoque damna ista cum jactura famæ reparari non debent; accedit quod revelatio sui criminis spurio facta, se sola inutilis est ad damna avertenda, cum proles eam per se admittere non debeat.

Dico: regulariter; quia non negatur contingere posse quod ob perditam mulieris famam et alias particulares circumstantias monitio facienda sit. Cfr. Waffelaert II, n. 379, Theol. Mechl. n. 69, q. 4.

CASUS 105. — 35.

1) In baptismo parvulorum Rituale Romanum præcipit, ut sacerdos *digito* accipiat de saliva oris sui et tangat aures et nares infantis.

Quæritur num ad hoc adhibendus sit *pollex*, an potius *digitus index*?

2) Dubio : Utrum verbum *deinde* in forma absolutionis, in nonnullis editionibus rubro caractere impressum, omittendum sit ? Respondit S. Rituum Congregatio 11 Martii 1837 : nihil esse innovandum.

Quæritur an igitur verbum istud sit dicendum, an omittendum ?

Ad 1^m. Resp. Die 4 Sept. 1875, S. R. Congregatio ad propositam quæstionem respondit : « Affirmative, ad primum partem ; negative, ad secundam. »

Ad 2^m. Resp. Sensus Responsionis S. Rit. Congregationis diei 11 Marti 1837 est : « Quoad verbum *Deinde* nihil est innovandum, quatenus imprimatur rubro caractere : ideoque hoc verbum dici debet. » Vide Decreta Auth. vol. 5, p. 5 ad verbum « absolutio ».

CASUS CONFERENTIARUM
ANNI 1906

CASUS 106. — I.

Apud Fratres Charitatis habetur jam a pluribus annis vir non sui compos qui nunc videtur esse morti proximus. V. D. Rector putans in infirmo quædam signa intelligentiæ animadvertere, impertit ei absolutionem sacramentalem, et quum non adsit periculum irreverentiæ erga Sanctissimum, administrat ei etiam Viaticum cum Extrema Unctione, murmurante contra administrationem Sanctissimi Fratre infirmario.

Quæritur 1° Quid sit Sacramentum? Quis instituerit Sacramenta? et an eorum numerus Septem sit conveniens?

2° Proba Sacramenta effectum suum habere ex opere operato?

3° An liceat administrare Sacramenta fatuo vel semifatuo, et præsertim Sanctissimam Eucharistiam fatuo perpetuo?

4° An et quare bene egerit V. D. Rector?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. Sacramentum novæ legis est res sensibilis quæ, ex stabili Christi institutione, vim habet gratiæ significandæ et efficiendæ.

Hinc ad Sacramentum novæ legis constituendum requiruntur : 1° Res sensibilis quæ sit signum gratiæ, ut aqua, ablutio et verba sacramentalia in baptismo : 2° res illa sensibilis debet habere vim efficiendi seu conferendi gratiam quam significat, ita ut sit signum practicum non speculativum, signum non sterile sed efficax gratiæ. Gratia autem illa sacramentalis est ipsamet gratia sanctificans, ejusve augmentum, quatenus, per sacramentum aliquod collata, adnexum habet ex divina institutione jus ad specialia quædam gratiæ auxilia, suo tempore conferenda, quibus homo adjuvetur ad eum finem obtinendum ad quem sacramentum illud est peculiariter institutum : 3° requiritur stabilis institutio facta a Christo.

Quoad 2^m Resp. Christum omnia novæ legis sacramenta instituisse, est de fide ex Tridentino, quod sessione 7^a Can. 1, dicit : « si quis dixerit, sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino

nostro instituta... anathema sit » ; Christum autem omnia sacramenta immediate et per se ipsum instituisse, certa apud Theologos sententia est. Confer Schouppe Theol. dogm. tom. II, pag. 125 ; Hurter, n. 332.

Quoad 3^m Resp. Affirmative. Septem enim sacramenta convenienter subveniunt tum spiritualibus necessitatibus singuli individui, tum necessitatibus societatis Christianæ. Nam sicut vita supernaturalis in suo ordine analoga est vitæ naturali : ita in suo cursu et evolutione eandem analogiam sequitur. Quemadmodum igitur in vitâ naturali, homo individuus nascitur, roboratur, alitur ; si in morbum incidit, medicina sanatur, et sublati morbi reliquiis perfectæ incolumitati restituitur ; humana vero societas propagari debet et legitimo regimine gubernari ; ita in vita spiritali debet homo nasci per Baptismum, roborari per Confirmationem, ali per Sanctissimam Eucharistiam, sanari per Pœnitentiam, reconvalescere per Extremam Unctionem ; Ecclesia vero propagari per Matrimonium et regi per Ordinem.

Ad 2^m. Resp. Est de fide ut constat ex Tridentino quod sess. 7^a edidit sequentes canones :

« Can. 6. Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre... anathema sit.

Can. 7. Si quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi sacramenta semper et omnibus, quantum est ex parte Dei, etiam si rite ea suscipiant, sed aliquando, et aliquibus ; anathema sit.

Can. 8. Si quis dixerit, per ipsa novæ legis sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam assequendam sufficere ; anathema sit. »

Ad 3^m. Quoad fatuum perpetuum :

Resp. 1° Licet administrare ipsi Baptismum, ut patet; item Confirmationem, et hanc quidem opportuno tempore; cum enim supponatur baptizatus et adultus, et spes non affulgeat quod usum rationis sit umquam adepturus, non est ratio cur potius mortis articulus exspectetur, eo magis quod vix umquam contingit felicem sortem fatuo perpetuo obtingere quod in articulo mortis possit confirmari.

2° Non est capax sacramentorum Pœnitentiæ, Extremæ Uctionis et Matrimonii, utpote quæ vel peccatum actuale præsupponunt vel proprium suscipientis actum voluntarium includunt; unde hæc sacramenta illi administrare non licet.

3° Ex Rituale Romano, de Eucharistia, numquam illi danda est Communio.

4° Etsi valide, tamen non licite ei Ordines conferrentur.

Quoad semi-fatuum :

Resp. Licet administrare illi, suppositis supponendis, Pœnitentiam, Extremam Uctionem; non vero Sacramentum Ordinis.

Utrum autem possit valide et licite matrimonium contrahere, hoc pendet a quæstione utrum etiam quoad hanc materiam sit semi-fatuus : si ita, negative; secus, affirmative.

Ad 4^m. Resp. Si ille infirmus fuerit semper fatuus, male egit Rector in omnibus; quia sicut discretio non tota simul subito incidit in pueros, sed paulatim et per plures annos advenit, ita neque in fatuum perpetuum potest absque miraculo una simul subito incidere. Unde id quod Dominus rector putat esse intelligentiæ signum mere valet illud intelligentiæ signum quod in infante apparet dum v. g. illum alloquitur mater; hoc autem non sufficit ut sacramenta Pœnitentiæ, Extremæ Uctionis et Viaticum liceat administrare infanti; ergo

neque fatuo perpetuo. — Si vero agatur de homine qui christiane vixit antequam in amentiam inciderit, bene egit Rector in omnibus: cum jam hic et nunc non constet de amentia, et omnis qui christiane vixerit censendus sit habuisse, vel saltem nunc habere, si forte sit sui compos, desiderium recipiendi sacramenta in articulo mortis.

CASUS 107. — 2.

Cajus et Titia ingrediuntur parochialem ecclesiam ad matrimonium contrahendum. Enixe rogatus a Titia ut cum ipsa sub missa nuptiali communionem recipiat, et jam per confessionem sese ad hoc præparet, accedit Cajus ad confessionale parochi confessionem instituturus. Ex hac confessione discit parochus Cajum plurima furatum esse quæ restituere, licet facile possit, omnino recusat. Quamobrem absolutionem ei denegat: cui tamen loco absolutionis benedictionem impertit ne adstantes animadvertant eum sine absolutione dimitti. Discedente Cajo suspicatur parochus eum, quamvis non absolutum, ad communionem esse accessurum, ne Titiae ejusque parentibus displiceat. Quare in missa pro sponsis particulam non consecratam seorsim ponit, eam Cajo porrecturus, si forte ad communionem accedat. De facto accedit Cajus, et juxta propositum agit Parochus.

Quæritur 1° Utrum aliquando liceat *simulare*, aut *dissimulare* sacramenta?

2° Quid tibi videatur de modo agendi parochi?

Ad 1^m. Resp. 1° Non licet unquam confectionem sacramenti simulare: hoc enim gravem continet irreverentiam contra sacramentum, cum sit abusus rerum sacrarum et quædam illusio Dei: et insuper est mentiri facto in re gravi, cum exerceat dicat se baptizare, absolvere, etc., cum tamen sciat hæc non fieri. Constat etiam ex propositione damnata ab Innocentio XI sub n° 29: « Urgens metus gravis est justa causa sacramentorum administrationem simulandi. » Constat insuper ex eapite « De celebratione Missarum », ubi Innocentius III

dicat quod ille, qui fraudulenter præsumpserit simulare se consecrare, gravius peccat, quam si celebraret in mortali, quia Deo videtur illudere.

2º Non licet umquam simulare administrationem Eucharistiæ, hostiam non consecratam pro consecrata porrigendo etiam scienti et consentienti. Ratio est, quia sic exhibetur panis adorationi tum adstantium, tum ipsiusmet etiam scienter recipientis cum reverentia externa; quæ reverentia idololatriam externam et materiale, et proinde quid intrinsece malum constituit.

3º Licet confessario dissimulare seu occultare adstantibus denegationem absolutionis scienti factam, recitando super eum orationem cum signo crucis loco absolutionis, ne adstantes cognoscant ipsum dimitti inabsolutum; nulla enim ibi reperitur deceptio aut qualiscumque inordinatio.

Ad 2^m. Resp. Bene quidem egit absolutionem Cajo denegando et hanc denegationem occultando adstantibus; sed male egit et per se graviter peccavit hostiam non consecratam porrigendo, seu Eucharistiæ administrationem simulando.

Utrumque patet ex responso ad præcedentem questionem.

CASUS 108. — 3.

Rev. Dns X. ab Ordinario suspensus a divinis, spreta hac censura, celebrat, confessiones excipit et S. Communionem porrigit fidelibus.

Quæritur 1º An et quando liceat petere Sacramenta a ministro indigno?

2º An et quomodo in variis peccaverit sacerdos in casu?

3º An et qualem novam incurrerit pœnam?

Ad 1^m. Resp. 1º Numquam licet petere sacramentum ab eo qui cognoscitur invalide administraturus; cum nullum inde bonum sequi possit; neque ab eo qui sacra-

mentum aut valide aut licite administrare non potest; cum directe induceretur ad peccandum.

2º Si adsit alius qui possit et velit ministrare, non licet per se petere sacramentum a ministro notorie indigno propter peccatum mortale; quia ex lege charitatis tenemur impedire peccatum proximi, dum id commode possumus.

Si vero non adsit alius qui possit aut velit administrare, licitum est, cum ille sine peccato conferre possit, si per contritionem se disponere velit; quod si non velit, ipsi malitia sua adscribenda est, non petenti. Huic autem ipsa sacramenti ordinaria utilitas, quæ consistit in collatione gratiæ sanctificantis, ejusve augmenti, est sufficiens ut possit se permissive habere ad peccatum alterius qui prorsus libere in indispositione sua perseverat.

Idem dicendum de petitione a sacerdote censura ligato sed tolerato. Nam censuratus toleratus, si a fidelibus rogatur, per censuram non impeditur quominus sacramenta administret. Quare solum ratio habenda est status peccati, ex quo, ut dictum est, minister ipse se eripere potest. Cfr. Lehmkuhl, t. II, n. 53.

3º Extra articulum vel morale periculum mortis, non licet petere et recipere sacramenta a ministris non toleratis seu vitandis, quales sunt qui *nominatim* excommunicati, suspensi vel interdicti sunt et *publice*, ut tales, denunciati: quia Ecclesia gravissime prohibet cum his communicare præsertim in sacris; — neque ab hæreticis et schismaticis notoriis, uti docent, teste Benedicto XIV, praxis et instructiones S. Sedis.

Urgente vero mortis articulo seu periculo, licitum est, deficiente alio, ab iis petere et recipere sacramenta *necessaria*, dummodo 1º omnis vitetur hæreseos et schismatis simulatio; 2º ipsa sacramenti administratio non involvat hæreseos aut schismatis professionem; 3º scan-

dalum aliis fidelibus non præbeatur et periculum perversionis præcaveatur, id quod certe fieri potest; imo scandalum cessabit si fideles dedocentur.

Ita ex SS. Pontificum et communi Theologorum sententia. Cfr. S. Alph. lib. 6, n. 580, ubi clare dicitur, Innocentium XI præcepisse, non amplius dubitandum esse de veritate affirmativæ sententiæ, scilicet quæ docet, licere a sacerdote vitando in illis circumstantiis sacramenta *necessaria* recipere. Cfr. etiam S. Alph. in q. 19 inter quæst. recentius reformatas; Suarez de Censuris disp. 11, sect. 1, n. 14-16; Lehmkuhl, n. 53.

« S. Alphonsus (n. 88) probabile censet licere moribundo accipere ab excommunicato vitando *Viaticum* et (si aliud sacramentum recipere nequiverit) etiam *Extremam Unctionem*. Attamen hæc vix in praxim deduci possent sine scandalosa specie adhæSIONIS sectæ falsæ, quando a ministro publice hæretico vel schismatico talia sacramenta essent recipienda. » Génicot, t. II, n. 130, V. 3°.

Ad 2^m. Prænotandum : 1. « Suspensus graviter peccat, si actum sibi prohibitum exercet. In aliquibus tamen parvitas materiæ admitti potest, ut quando suspensus ab ordine benedictionem mensæ (i. e. prandii vel cœnæ) faciat.

Easdem vero causas excusantes omnino admittere debemus, quas in excommunicatione excusare cognovimus, videlicet gravem metum, periculum diffamationis, aut etiam petitionem fidelium, relate ad eum qui occulte suspensus est neque vitandus. » Lehmkuhl, tom. II, n. 903.

2. Suspensus publice non toleratus *invalidè* exercet jurisdictionem, quippe qua privatus existit; toleratus autem semper valide eam exercet, quantumvis illicite. Lehmkuhl *ibid.*

3. Qui suspensionem, *quæ censura sit*, exercitio

ordinis sacri sibi per suspensionem interdicti violat, irregularitatem incurrit. Excipe tamen casum ubi causa adsit excusans, ut mox n° 1, dictum est : nam quod sine novo delicto gravi fit, irregularitatem non inducit. Lehmkuhl ibid.

4. Suspendio a *divinis*, de qua in casu, intelligenda est de suspensione ab ordine, quæ scilicet usu ordinum *sacrorum* privat.

5. Agitur in casu de suspensione quæ sit vera censura ; dicitur enim : « spreta hac censura. »

6. Satis etiam constat ex casu positione ibi agi de *tolerato*.

His notatis :

Resp. Si ob rationem excusantem divina exercuit, non peccavit *per se*, ut supra n° 1, notatum est ; secus graviter peccavit in omnibus.

Dicitur : *per se* ; id est quatenus suspensus : nam potest aliunde graviter peccasse, v. g. celebrando in mortali.

Ad 3^m. Resp. Si ob rationem excusantem divina exercuit, nullam incurrit pœnam, cum non peccaverit contra positivam prohibitionem divina exercendi (cfr. notatum 3^m ad præcedentem questionem) : secus incurrit irregularitatem.

CASUS 109. — 4.

Frater Sempronius, Laicus, per aliquot dies in familia sua commorans, advocatur apud consanguineum qui habet neo-natum nondum baptizatum et ægotantem. Quamvis facillime advocari possit parochus, cum periculum non urgeat, hanc occasionem nactus Sempronius baptizat infantem cum aqua lustrali.

Quæritur 1° Quæ sit materia baptismi ? quæ forma ?

2° Quis sit minister baptismi ?

3° Quantum sit peccatum prætermittere sacerdotem ?

4° An quoad baptismum *parochus* quodam jure præ aliis gaudeat ?

5° An et quomodo peccaverit Frater Sempronius ?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. Distinguo : alia est materia *remota*, alia *proxima*. Materia *remota* alia est *valida*, alia *licita*, et hæc quidem alia est in baptismo solemni, alia in baptismo privato, alia in necessitate. Dico igitur :

1° *Materia remota valida* est sola aqua naturalis, quæ tum in se, tum in communi æstimatione hominum talis sit. Constat ex verbis S. Scripturæ : « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto etc. » (Joan. III, 5.) Hæc verba de aqua vera et naturali intelligenda esse, novimus ex definitione Ecclesiæ, quæ in Concilio Tridentino (sess. VII de Bapt. Can. 2,) dicit : « Si quis dixerit, aquam veram et naturalem non esse de necessitate baptismi, atque ideo verba illa Domini J.-C. : « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto » : ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit. »

2° *Materia remota licita* :

a) *In Baptismo solemni* est sola aqua consecrata et munda sine alienæ materiæ admixtione.

b) *In Baptismo privato* : conveniens est ut adhibeatur aqua consecrata, si adsit, vel saltem lustralis seu benedicta; attamen non peccat sive sacerdos sive laicus qui utitur aqua naturali, etsi adsit consecrata vel benedicta. Cfr. S. Alph. l. 6, n. 102, 3°; Lehmkuhl II, n. 58; Noldin, n. 58.

c) *In casu necessitatis*, i. e. in periculo mortis quæcumque materia, dummodo non sit certo invalida et securior non adsit, adhiberi potest et debet sub hac conditione : *si hæc materia valet*. Si autem ille, qui ejusmodi materia baptizatus est, supervixerit, et haberi possit materia certo valida, iterum baptizandus est sub hac conditione : *si non es baptizatus*. Sicut ad baptismum conferendum sub prima conditione tenuis probabilitas de validitate materiæ, ita ad rebaptizandum sub altera conditione sufficit tenuis probabilitas de invali-

ditate baptismi : agitur enim de Sacramento maxime necessario. Noldin, n. 58.

3° *Materia proxima* est ea aquæ applicatio qua vere fiat hominis ablutio. Quoad validitatem perinde est quod vera illa hominis ablutio fiat *immersione*, aut *infusione* aut *aspersione* ; attamen quoad liceitatem non licet mutare ritum Ecclesiæ vigentem : quare nunc *immersio* non est adhibenda nisi ubi est legitimus usus particularis Ecclesiæ ; *aspersio* autem, utpote nimis facile valorem in dubium adducens, nullibi in usu est ; quare communiter *infusio* fiat oportet, eaque in baptismo solemni *trina*. Lehmkühl, n. 61.

Quoad 2^m Resp. Forma legitima in Ecclesia latina est hæc : « Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. »

Apud Græcos ac Orientales fere omnes est hæc : « Baptizetur (seu, ut alii volunt, baptizatur) servus (vel serva) Christi in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. »

Interim, licet utraque forma sit sufficiens, singula tamen in sua respectiva Ecclesia servanda est.

Ad 2^m. Resp. 1° Quoad *validitatem*, quilibet homo ratione utens, quamvis hæreticus aut infidelis, valide baptizat, dummodo substantialem ritum adhibeat, et intendat facere quod facit Ecclesia.

Ita declarat Concilium generale Lateranense IV, cap. *Firmiter* : « Sacramentum Baptismi tam parvulis quam adultis, in forma Ecclesiæ a quocumque rite collatum, proficit ad salutem. »

2° Quoad *liceitatem* : *extra casum necessitatis* Minister Baptismi *ordinarius* est sacerdos præditus jurisdictione ordinaria vel delegata. Constat ex Jure Canonico et ex Rituali Romano.

Minister vero *extraordinarius* est diaconus delegatus ex gravi causa a sacerdote qui jurisdictionem ordi-

nariam habet. Constat ex Jure Canonico et Pontificale Romano seu ex instructione Episcopi ad Diaconos in ordinatione.

« Hinc parochus est minister ordinarius Baptismi eorum qui in ejus parœcia domicilium vel quasi domicilium habent; neque licet alteri sacerdoti ibi baptismum conferre sine ejus licentia. Peregrini baptizari possunt in illa ecclesia quam elegerint. » Costantini, n. 669.

In casu necessitatis, omnis qui potest valide, baptizat licite, dummodo servetur ordo in Rituali Romano præscriptus, ita ut « si adsit sacerdos, diacono præferatur, diaconus subdiacono, clericus laico, et vir femina, nisi pudoris gratia deceat feminam potius quam virum baptizare infantem non omnino editum, vel nisi melius femina sciat formam et modum baptizandi ». — « Cæterum non est in hac materia scrupulose agendum, sed potius cavendum, ne moras trahendo, dum deliberatur quis præferri debeat, moriatur aliquis sine baptismo. » Haine q. 17.

Ad 3^m. Resp. Ex communi sententia est peccatum mortale. Ratio est quia tunc vere usurpatur jus sacerdotis, cui ex potestate Ordinis commissum est munus baptizandi, adeo ut ipse sacerdos non valeat sine Sacramenti et Ordinis sui injuria juri suo renunciare.

Ad 4^m. Resp. Affirmative ex communi sententia. Confer Rit. Rom. tit. 2, c. 1, n. 12; Costantini n. 669 supra citatum; S. Alph. n. 115; Lehmkuhl, n. 65, I; etc.

Ad 5^m. Resp. Affirmative *per se*, lædendo jus parochi, et quidem *per se* peccat graviter ut constat ex supradictis.

Dicitur *per se*, i. e. nisi ob ignorantiam et simplicitatem sit per accidens excusandus.

CASUS 110. — 5.

Duo filii cujusdam Protestantis, qui noluit sacros ad fontes pueros suos deferre, sibi jocose dicunt : « Baptizati non sumus ! adeamus Ministrum nostrum ! » Jocantes hoc faciunt, intendentes tamen baptismum revera suscipere. Aliquot post annos unus eorum sincere in sinum Ecclesiæ Catholicæ admitti desiderans, adit Parochum, petitque ab eo instrui. A Parocho instructus et interrogatus de suscepto baptismo, respondet se a Ministro Protestante fuisse quidem ablutum, sed non recordari quid sub illa ablutione Minister ille dixerit, imo non recordari an quidquam dixerit. Hinc hæret anceps Parochus utrum illum sub conditione baptizare debeat ; quod tandem, non absque magna anxietate facit.

Quæritur 1º Quosnam effectus producat Baptismus ? Quosnam ex illis producat etiam præsentè obice ? An reliquos effectus postea adhuc producere possit, et quid ad hoc requiratur ?

2º Quænam servanda sint in receptione Neo-conversorum ?

3º An Baptismus sub conditione conferri debeat hæreticis qui se convertunt ad Religionem Catholicam, a quocumque loco proveniant, et ad quamcumque sectam pertineant ?

4º Quid ad casum ?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. Baptismus valide collatus producit *ex se, seu quantum ab ipso pendet*, sequentes effectus :

1º Infusionem gratiæ sanctificantis, virtutum supernaturalium et donorum Spiritus Sancti. cum jure ad omnes illas gratias actuales quæ necessariae sunt ad vitam spiritualem servandam et ad ea præstanda quæ ab homine christiano debentur.

2º Remissionem peccati originalis et peccatorum personalium ante Baptismum commissorum.

3º Remissionem omnis pœnæ non tantum æternæ sed et temporalis ; quod est de fide, ut colligitur ex Tridentino sess. V, can. 5 : « Nihil est damnationis in iis qui vere consepulti sunt cum Christo per baptismum... ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur » ; et ex Eugenii IV instructione pro Armenis, qui inter effectus sacramenti baptismi recenset omnis pœnæ remissionem : « propterea, infert Pontifex, baptizatis nulla

pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio : sed morientes antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum cœlorum et Dei visionem perveniunt. »

4° Impressionem characteris, quo homo baptizatus distinguitur a non baptizato, fit membrum Ecclesiæ Corporis Christi mystici, et capax aliorum sacramentorum.

Dictum est : *ex se, seu quantum ab ipso pendet* : nam dum v. g. baptizatur infans, patet non dari locum remissioni peccatorum personalium : dum vero baptizatur adultus, requiritur ex hujus parte congrua dispositio : scil. intentio recipiendi baptismum, fides, spes et pœnitentia de personalibus peccatis commissis : nullum enim peccatum remittitur sine pœnitentia, et pœna peccato debita non remittitur manente peccato.

Quoad 2^m Resp. Supposita valida susceptione, seu dummodo obex non sit essentialis, producit semper characterem.

Quoad reliquos vero effectus distinguendum est inter obicem simpliciter et obicem secundum quid.

Obicem simpliciter ille ponit qui sacramentum suscipit simpliciter indispositus, vel quia non habet rectam fidem, vel quia habet peccatum mortale in actu, vel præteritum de quo nullo modo atteritur vel conteritur. Porro Baptismus qui cum tali obice recipitur non producit tres priores effectus supra enumeratos, quamdiu obex subsistit. Etsi ergo homo ille baptismum Christi recipiat (per quod adscribitur familiæ Christi), ejusque signaculo et caractere ornetur (propter quod non est iterum aqua baptismali intingendus), non recipit tamen gratiam per quam Christo incorporetur ut membrum ejus, fiatque habitaculum Spiritus Sancti.

Obicem vero secundum quid ille ponit qui sacramentum quidem suscipit cum fide et cum attritione vel contritione de mortali, si commisit, sed sine attritione de veniali quo gravatur vel etiam cum affectu actuali

ad veniale. Porro baptismus qui cum tali obice recipitur producit quidem primum effectum supra dictum, imo substantialiter etiam secundum et tertium; attamen quoad hos deficit in quantum veniale de quo nullo modo dolet, vel cui actualem affectum gerit, neque quoad culpam neque quoad poenam remittit. Cfr. Noldin, n. 55; Theol. Mechlin. n. 29, q. 3 nota.

Quoad 3^m Resp. Communissima Theologorum sententia est baptismum posse reliquos effectus postea producere et ad hoc requiri quod obex tollatur. Unde.

1° Si susceptio baptismi non fuerit mortaliter mala, et postea commissum non fuerit formale peccatum mortale, sufficit eadem dispositio ac in ipsa baptismi susceptione, seu sufficit quod mere suppleatur id quod ad fructuosam baptismi susceptionem deerat.

2° Si vero baptismi susceptio fuerit mortaliter mala, seu formaliter sacrilega, aut si post baptismum commissum fuerit formale peccatum mortale, obex ille nequit tolli nisi ope medii quo infusio gratiae sanctificantis confertur aut obtinetur, nempe :

a) Attritione cum sacramento Poenitentiae *per se* (cum sit sacramentum mortuorum), alio *per accidens*, nempe vivorum, quod ex communi et satis certa Doctorum sententia etiam potest, suppositis supponendis, conferre gratiam primam, praesertim Extrema Unctio, quae aliquatenus participat de natura Sacramenti mortuorum.

Tunc autem et Sacramentum quod obicem removet et reviviscens baptismus simultanee consequuntur suum effectum, scilicet infusionem gratiae sanctificantis, sed utrumque in ordine ad finem suae institutionis, et juxta propriam suam naturam; non quidem hoc sensu quod singulum sacramentum singulam gratiam sanctificantem seorsim existentem conferat, quod absurdum foret asserrere, sed hoc sensu quod duo illa sacramenta simul

gratiam sanctificantem conferant cum jure ad gratias actuales prout hoc jus singulo sacramento proprium est, et cum remissione peccatorum et pœnarum prout hæc singulo sacramento convenit.

b) Plena et perfecta conversio ad Deum per charitatem perfectam aut contritionem perfectam, quibus ex divina promissione peccator meretur de congruo infallibili infusionem gratiæ sanctificantis. Et in hoc etiam casu, ut supra, et perfecta conversio et reviviscens baptismus simultanee consequuntur gratiam sanctificantem primam, juxta utriusque tamen naturam, ita ut peccata in quantum subsunt baptismo perfecte remittantur tum quoad culpam tum quoad pœnam, et jus acquiratur ad gratias actuales postea suo tempore conferendas ad supernaturalem gratiæ vitam conservandam et christiane vivendum; peccata vero in quantum subsunt sacramento pœnitentiæ remittantur quidem quoad culpam et quoad pœnam æternam, sed manente onere ea postea sacramento pœnitentiæ subjiciendi et aliquali satisfactione luendi.

Unde nota perfectæ conversioni votum sacramentum pœnitentiæ debito tempore suscipiendi semper inesse ob divinum præceptum recipiendi illud sacramentum in remissionem directam peccatorum quæ sive tempore, sive natura sua sunt baptismo posteriora.

Ad 2^m. Resp. I. Si hæreticus in Ecclesiæ gremium admitti postulet, is imprimis benigne excipiendus et animandus est: deinde sedulo inquirendum est an nulla interveniat simulatio, an humano obsequio, aut spe temporalis commodi non ducatur, ubi et a quo baptizatus fuerit, etc.

Interim diligenter instruendus est circa fidei rudimenta, et adnitendum ut sectæ ad quam pertinet falsitatem agnoscat, et veram fidem sincero salutis intuitu amplectatur.

Tandem casum ad Ordinarium referre oportet, ut circa baptismi iterationem et reliqua statuatur, quod in Domino expedire censuerit. Si autem res moram non patiatur, licebit ipsum sub conditione baptizare, nisi moraliter certo constet valide baptizatum fuisse. Cfr. Theol. Mechl. De Bapt. n. 36.

II. Quoad ipsam reconciliationem hæretici adulti cum Ecclesia : « Triplex in conciliandis hæreticis distinguitur methodus :

1° Si Baptismus absolute conferatur nulla requiritur abjuratio nec absolutio eo quod omnia abluit sacramentum regenerationis.

2° Si Baptismus sit sub conditione iterandus, hoc ordine erit procedendum : a) abjuratio seu fidei professio ; b) Baptismus conditionatus ; c) confessio sacramentalis cum absolutione conditionata.

3° Quando denique validum iudicatum fuerit Baptisma, sola recipitur abjuratio seu fidei professio quam absolutio a censuris sequitur. » Decretum S. Off. 20 Jul. 1859.

Nota. 1° Huic Decreto adnectitur abjuratio seu fidei professio prout a S. Officio præscripta fuit et est alia ab ea quæ habetur in Bulla Pii IV. Eam vide in Append. I (litt. C) Stat. diœc. Mechlin. edit. 1899. — Sequitur in eodem Decreto formula absolutionis ab excommunicatione quæ in foro externo censetur incursa. Ea in paucis differt a formula inserta in Rituali Romano pro foro exteriori.

2° Ex Decreto S. Officii 20 Nov. 1878 Baptismus conditionatus est *secreto* administrandus, i. e. non publice et cum apparatu etsi cum cæremoniis in Rituali præscriptis. Cfr. etiam S. Offi. resp. 2 April. 1879 ad 1^m.

3° Juxta Decretum S. Offi. 20 Jul. 1859 tam confessio sacramentalis quam absolutio conditionata sequitur baptismum conditionatum :

Attamen juxta S. Off. decret. 2 Dec. 1874 conditionate baptizandi « poterunt ad majorem functionis ecclesiasticæ facilitatem prius audiri sacramentaliter quoad eorum culparum accusationem ; deinde, post collationem baptismi sub conditione, confessarius, iterum reassumptis per summa capita cum pœnitente iis de quibus jam accusationem fecerit, absolvat sacramentaliter pariter sub conditione ». — Habetur autem obligatio instituendi confessionem sacramentalem eamque *integram* omnium peccatorum post prius baptismum dubie susceptum commissorum, ut sequitur ex S. Off. responsis 17 Dec. 1868 et 29 Maji 1869.

Ad 3^m. Resp. (S. Off. die 20 Nov. 1878) « Negative ; sed in conversione hæreticorum a quocumque loco vel a quacumque secta venerint, inquirendum est de validitate baptismi in hæresi suscepti. Instituto igitur in singulis casibus examine, si compertum fuerit aut nulum aut nulliter collatum fuisse, baptizandi erunt absolute. Si autem pro temporum et locorum ratione, investigatione peracta, nihil sive pro validitate, sive pro invaliditate detegatur, aut adhuc probabile dubium de baptismi validitate supersit, tunc sub conditione secreto baptizentur. Demum si constiterit validum fuisse, recipiendi erunt tantummodo ad abjurationem seu professionem fidei ».

Nota quoque examen, de quo supra, versari debere circa rectam materiæ et formæ administrationem, necnon circa intentionem ministri, et diligenter faciendum esse. Verum ipsius sacre Congr. de Prop. Fidei judicio (Cfr. s. e. epistola ad Vicar. Ap. Mayssuriensem in Collect. Lac. t. VI, col. 698), illud « diligens examen » intelligitur plane : *prout adjuncta ferant* ; atque suprema lex semper esse debet, ut æterna salus hominis in tuto collocetur. Quapropter etiam S. Officium addidit : *si aliquod* dubium supersit, baptismum esse sub conditione

iterandum. Cfr. Lehmkuhl II, n. 19 in nota: Theol. Meehlin. de Bapt. n. 36.

Ad 4^m. Resp. Prout casus exponitur vix videtur credibile quod duos illos jocantes, qui absque ulla præparatione, et a nullo parente ducti baptizari petunt, serio exceperit Minister, et revera baptizaverit; videtur potius conjici posse quod jocum illorum perviderit, et joco jocum opponens eos mere madefecerit et dimiserit. Insuper non videtur probabile quod Parochus hac in re potuisset quacumque inquisitione quidquam practice certum vel tutum obtinere. Unde si res moram non patiebatur, ita ut non potuerit Parochus ad Ordinarium recurrere, non videtur male egisse administrando Baptismum sub conditione; si vero ad Ordinarium recurrere potuisset, hoc facere debuisset, saltem ubi recursus ille præcipitur.

CASUS III. — 6.

Pater Pancratius missionarius in Imperio Sinensi facultatem a S. Sede obtinuit conferendi Confirmationem. Cum autem in suo cursu Apostolico multos obvios habeat infidelium infantes qui videntur morti proximi eos baptizat et confirmat.

Quæritur 1° Quinam sint effectus Confirmationis?

2° Quisnam sit Confirmationis minister?

3° Cujus sit delegare simplicem sacerdotem?

4° Quinam valide et fructuose confirmantur? et an Sacramentum illud valide sed cum obice susceptum reviviscat?

5° An christianus teneatur sub gravi recipere Confirmationem?

6° An bene necne et quare agat Pancratius confirmando infantes usum rationis nondum habentes?

Ad 1^m. Resp. Sacramenti Confirmationis effectus sunt sequentes:

1° Imprimis characterem indelebilem quo fidelis militiæ Christi adscribitur et a non confirmatis distinguitur. Ratione autem hujus indelebilis characteris sacramentum hoc initerabile est.

2º Confert gratiam sacramentalem, id est, confert :

a) *Per se*, gratiæ sanctificantis, virtutum et donorum Spiritus Sancti *augmentum*, cum sit sacramentum vivorum, suscipiendum scilicet ab illis qui jam in statu gratiæ versantur ; *per accidens* tamen, ut communiter docent Theologi, etiam gratiam sanctificantem primam conferre potest modo absit obex.

b) Jus ad gratias actuales suo tempore conferendas ad fidem corde, ore et opere strenue et constanter profitendam ; ad vincendas tentationes contra fidem, et ad quælibet adversa pro fide patienter toleranda.

Ad 2^m. Resp. 1º Minister *ordinarius* Confirmationis est omnis et solus episcopus. Est de fide, definitum a Concilio Tridentino sess. VII de Confirm. can. 3 : « Si quis dixerit, sanctæ Confirmationis *ordinarium* ministerium non esse solum episcopum, sed quemvis simplicem sacerdotem, anathema sit » ; et sess. XXIII, cap. 4 et can. 7, ubi definit : « Episcopos esse presbyteris superiores, et ideo præ iis habere potestatem confirmandi et ordinandi ! »

Hinc omnis episcopus, quamvis excommunicatus, suspensus etc., omnes fideles *valide* confirmat ; et quidem in sua diœcesi, et in aliena diœcesi cum licentia Ordinarii loci etiam *licite* confirmat tum incolas loci, tum, ex recepta consuetudine et tacito episcoporum consensu, extraneos, nisi forte episcopus confirmandi expresse contradixerit ; graviter vero peccaret et ex Tridentino sess. VI de Reform. c 5, suspensionem ab exercitio Pontificalium incurreret si quemquam, etiam proprium subditum confirmaret in aliena diœcesi sine Ordinarii loci expressa licentia.

2º Minister *extraordinarius* est quivis sacerdos *legitime ad hoc delegatus*, uti post S. Thomam (III, q. 72, a II, ad 1^m) declarat Concilium Florentinum dicens : « Legitur tamen, aliquando per Apostolicæ Sedis dispen-

sationem, ex rationabili et urgente admodum causa, simplicem sacerdotem, chrismate per Episcopum confecto, hoc administrasse Confirmationis sacramentum.»

Talem dispensationem concesserunt plures Pontifices, ut refert Benedictus XIV de synodo lib. 7, cap. 7 n. 5 et 6, qui et ipse Bulla *Eo quamvis tempore* § 8, (4 Maji 1745) indulgit, ut sacerdotes missionarii darent Coptis, in casu necessitatis, Confirmationem: nec desunt exempla ad hanc usque diem.

Constat insuper ex usu Ecclesiæ græcæ, in qua presbyteri, a pluribus sæculis, passim confirmant, scientibus nec contradicentibus Summis Pontificibus. Hinc dicit idem Benedictus XIV (de syn. lib. 7, cap. 9, n. 3): « In locis, in quibus chrismatio data a sacerdotibus græcis non est a Sede Apostolica expresse improbata, ea pro valida est habenda, ob tacitum saltem privilegium a Sede Apostolica illis concessum, cujus quidem privilegii præsumptionem inducit ipsamet conniventia et tolerantia Romanorum Pontificum, qui prædictum Græcorum morem scientes, non contradixerunt, nec unquam illum damnarunt. »

« Facile colligitur ex dictis, quod hæc sententia, ut merito advertit laudatus Pontifex loc. cit. cap. 7, n. 4, non videatur posse amplius in controversiam et dubitationem revocari, quia scilicet dubitari non potest de potestate qua Summi Pontifices tamdiu usi sunt; quis enim dici ferat, tot Pontifices jus divinum infregisse. » Theol. Mechlin. De Confirm. n. 7, q. 2.

Dictum est supra: *legitime ad hoc delegatus*: nam sacerdos per ordinationem suam remote tantum fit idoneus ad hoc sacramentum administrandum, ac proinde per se illud invalide conferret.

Notandum. Si qui presbyteri ex delegatione Romani Pontificis confirmant, adhibere debent chrisma ab episcopo benedictum, nisi facultatem conficiendi chris-

matibus a Papa simul acceperint. Præterea ex Decreto S. C. de Prop. Fide (21 Martii 1774) a Clemente XIV confirmato, ac novissime in appendice ad Rituale Romanum appposito, severe prohibetur, ne audeant insignia pontificalia assumere; sed ut præscribitur in Instructione ejusdem S. C. de Prop. Fide (4 Maji 1774) vestibus sacerdotalibus, vel saltem alba et stola induti confirmationem administrent, et antea vernacula lingua delegationem populo prælegant et explicent, ne doctrina: solum episcopum esse ordinarium Confirmationis ministrum, oblivioni tradatur.

Ad 3^m. Resp. S. Thomas p. III, q. 72, a. 11, ad 1^m ac ipsum Concilium Florentinum de illa commissione seu delegatione loquuntur, quasi de speciali prerogativa S. Sedis Apostolicæ, habentis plenitudinem potestatis. Cæterum, quamvis, spectata tantum institutione divina non constet certo quod facultas confirmandi non possit sacerdoti ab episcopo concedi (pro quo confer Ben. XIV de Syn. lib. VII, cap. 8, n. 3 et seqq.) hoc tamen nihil facit ad praxim. Nam quoad Ecclesiam græcam certum est chrismationem datam a sacerdotibus græcis, ob tacitum saltem privilegium a Sede Apostolica illis concessum, validam esse, exceptis locis (ut Bulgaria, Cipro, Italia insulisque adjacentibus atque inter Maronitas Libanenses) in quibus eadem Sedes Apostolica privilegium istud ademit. (Ben. XIV de Syn. lib. VII, Cap. 9, n. 3 et Const. *Anno vertente* 18 Jun. 1759).

In Ecclesia vero latina pariter certum est invalidam fore tum delegationem episcopi, tum confirmationem a simplici presbytero ex sola episcopali delegatione collatam, ut Ben. XIV lib. VII de Syn. dioc. cap. 8, n. 7, omnibus in confesso esse dicit, quia Sedes Apostolica jussu talis facultatis concedendæ sibi unice reservavit.

« Solet autem S. Sedes in locis remotioribus concedere episcopis ut ad ministrandam confirmationem

presbyteros suos deputare valeant. Videsis Coll. S. M. n. 33, XII. » Génicot, n. 162 in fine.

Imo « anno 1884, grassante in Neapoli morbo asiatico, concessa fuit Archiepiscopo facultas delegandi sacerdotes, qui hoc Sacramentum moribundis ministrarent ». Haine q. 6.

Ad 4^m. Quoad 1^m Resp. Valide et fructuose confirmantur baptizati nondum confirmati, dummodo, si ad discretionem pervenerint, debitam intentionem habeant et sint in statu gratiæ, aut saltem bona fide cum attritione accedant.

Quoad 2^m Resp. Communius affirmant Theologi, ea præsertim nixi ratione, quod, quemadmodum Baptismus, iterari nequit, et virtualiter in charactere perseverat. Schouppe, n. 197.

Ad 5^m. « Prænot. : 1° Certum est Confirmationem non esse necessariam ad salutem necessitate mediæ; nam per solum Baptismum, aut si quis post illum relapsus sit, per Pœnitentiam, status gratiæ adeoque et salus obtineri potest.

2° Certum est, Confirmationem esse necessariam necessitate præcepti negativi, graviter scilicet prohibentis illam contemnere; hoc enim involvit sacrilegium; unde peccati mortalis reus est, qui renuit illud sacramentum recipere ex contemptu formali, puta quia illud parvifacit, velut quid vile aut puerile habet, imo ut inanem ceremoniam considerat, quod etiam hæresim sapit.

3° Certum est quod possit quis *per accidens* obligari, et quidem sub gravi, ad Confirmationem suscipiendam, aut ad curandum ut ab alio suscipiatur, v. g. ratione scandali quod ex omissione sequeretur. Item ratione charitatis propriæ, si quis sibi persuadeat sine hoc medio se esse in periculo amittendi fidem vel charitatem. Speciale quoque datur præceptum Ecclesiæ præ-

mittendi Confirmationem susceptioni Tonsuræ et Ordinum, renovatum a Conc. Trid. sess. XXIII de Reform. cap. 4. » Theol. Mechlin. De sacr. Confirm. n. 11. His notatis.

Resp. 1° Ubi periculum adest subversionis et fidei, seu in persecutione fidei (ut hodiedum generaliter obtinet propter discessionem generalem, seu apostasiam populorum a fide) gravis est obligatio suscipiendi Sacramenti; quia illud est medium ordinarium, seu specialiter a Christo institutum et ordinatum ad hoc ut in tali necessitate gravi robur conferat et virtutem.

2° Etiam extra persecutionis tempus « videtur saltem multo probabilius esse grave; quia agitur de supernaturali auxilio valde opportuno ad æternam salutem. Quare graviter peccare videtur, qui hoc sacramentum, data occasione, recipere negligit cum gravi periculo illud amplius non recipiendi ». Costantini, n. 675.

Nota. Scotus in lib. IV sent. dist. VII, q. 2. aperte docet obligationem gravem si occasio offeratur. Probato enim Confirmationem non esse de necessitate medii ad salutem, subdit : « Ad argumentum dico, quod loquitur de adulto, qui debet suscipere, id est, non contemnere, et pro tempore congruo suscipere in effectum; judicaretur enim contemptus, si omnimoda opportunitate oblata, non susciperetur ».

S. Alphonsus lib. 6, n. 181 adnumerat Scotum auctoribus qui obligationem negant; scribit enim : Nec dissentit Scotus (in 4 disp. 17, q. 1, n. 11) ubi : « Extrema Unctio est instituta a Christo, et Confirmationis sacramentum, tamen neutrum est simpliciter necessarium, nec est præceptum de isto vel illo recipiendo. » — Revera verba illa ibi leguntur, sed animadvertendum quod ibi habentur non ut verba Scoti illa asserentis, sed ut verba ficti adversarii illa Scoto objicientis.

S. C. de Prop. Fide in sua Instruct. 12 Mart. 1774

(Collect. n. 666), quæ fuit inserta in appendice Ritualis Romani, quoque dicit : « Etsi hoc Sacramentum non sit de necessitate medii ad salutem, tamen sine gravis peccati reatu respui non potest, ac negligi, cum illud suscipiendi opportuna adest occasio. » — Non videtur hic agi de præcepto Ecclesiæ positivo, ut advertitur etiam in opere Ball. Palm. Vol. IV, p. 576, ubi dicitur : « penes eam S. C. non esse potestatem condendi leges seu novas imponendi obligationes. » Circa hanc quæstionem igitur mere ibi panditur mens Ecclesiæ; ejus tamen judicium haud parvi est ponderis.

Quoad robur necessarium ad confitendum publice fidem Christi, quod adversarii obligationis gravis dicunt posse alio medio obtineri, ex. gr. oratione, communionem etc., dicit S. Thomas summæ Theol. parte III, q. 72, a. 6, ad 1^m : « Virtus divina non est alligata sacramentis. Unde potest conferri homini spirituale robur ad confitendum publice fidem Christi absque Sacramento Confirmationis: sicut etiam potest consequi remissionem peccatorum sine baptismo. *Sicut tamen nullus consequitur effectum baptismi sine baptismi voto, ita nullus consequitur effectum Confirmationis sine voto ipsius*, quod potest haberi etiam ante susceptionem baptismi. » Jam vero, quomodo, quæso, ille dici potest votum confirmationis habere, qui data occasione opportuna negligit eam recipere, imo statuit numquam recipere? quare etiam dicit S. Thomas III, q. 80, a. 11 in corp. : « Frustra autem esset votum, nisi impleretur quando opportunitas adesset. »

Ad 6^m. Resp. Bene egit quia nihil obstabat, et infantibus illis maxime utile erat Confirmationis Sacramentum. Nihil obstabat : nam quamvis moderna Ecclesiæ latinæ consuetudo postulet ut regulariter, et per se loquendo, exspectetur usus rationis, vel saltem confirmandi septennio non sint minores, tum ut adulti propria

fide et actuali devotione ad sacramentum accedentes, majori cum utilitate id suscipiant, tum ut evitetur iterationis periculum, dum quivis se confirmatum meminit, tamen, justa urgente causa, puta in vitæ discrimine, ut in casu, etiam infantibus conferri potest. Cfr. Theol. Mechlin. N. 8 : Resp. S. Off. 11 Dec. 1850 et S. C. de Prop. Fid. 21 Mart. 1851 ap. Collect. n. 682 et 683 ; Coll. Revue Théol. franç. tom. 2, p. 585.

Maxime quoque utilis erat illis Confirmatio : nam « etiam pueri confirmati decedentes majorem gloriam consequuntur sicut et hic majorem obtinent gratiam », ait S. Thomas III, q. 72, a. 8, ad 4.

CASUS 112. — 7.

Linus dum celebrat nimius videtur in sua pietate fovenda. Ita quando inclinationes capitis sunt faciendæ, totum quasi corpus incurvat. Sciscitanti quare hoc faciat respondet : quod abundat non vitiat. Insuper in ipsa Consecratione facit quasi corporis inclinationem super altare ; deinde ante et post elevationem Sacræ Hostiæ et Calicis genuflectens caput simul inclinat, manetque per aliquot momenta genuflexus antequam assurgat.

Quæritur 1° Quomodo inclinationes capitis sint faciendæ in Missæ ?

2° Quomodo genuflexiones ?

3° Quid dicendum de modo agendi Lini ?

Ad 1^m. Resp. 1^a Inclinationes capitis tres distinctæ habentur, quas alii vocant : minimarum maximam, minimarum mediam, minimarum minimam ; alii vero vocant profundam, mediam, parvam. Profunda fit magna capitis depressione, quæ secum trahat modicam humerorum incurvationem : hæc respondet cultui latræ ; media fit magna solius capitis demissione, et hæc respondet cultui hyperdulæ ; parva tandem est levis humiliatio solius capitis, et respondet cultui duliæ. Cfr. Bouvry tom. II, pag. 21 seq. ; De Herdt Part. I, n. 42.

2° Dum inclinatio est cultus latriæ, uti ad « Gloria Patri etc. », *oremus*, ad nomen Jesu, etc., extra evangelium et non presente Sanctissimo, facienda est semper versus crucem altaris, quia ipsa est altaris objectum principale. Quotiescumque celebrans in lectione evangelii pronuntiat nomen Jesu, inclinationem capitis facere debet versus Missale, ob dignitatem evangelii quod propria Jesu Christi verba continet. Presente vero Sanctissimo post consecrationem, vel aperte exposito, omnes inclinationes, etiam sub evangelio, dirigendæ sunt versus Sanctissimum.

Ad nomina B. M. V. aliorum Sanctorum et Summi Pontificis inclinatio dirigenda est versus librum seu nomen in libro expressum; nisi in loco principali altaris habeatur statua vel imago B. M. V. aut Sancti, ad quam in casu, quia expressius representat, caput inclinatur. De Herdt part. 1^a n. 42, IV. Decreta Auth. 30 Nov. 1895, n° 3875, ad IV et 13 Feb. 1892, n° 3767, ad XXV.

Ad 2^m. Resp. Genuflexio alia unico, alia utroque fit genu. Quando genuflexio absque pausa peragenda est, semper intelligitur de genuflexione unius genu, nisi facienda sit coram Sanctissimo exposito. Genuflexio unius tantum genu fit absque capitis aut corporis inclinatione, demittendo genu dextrum ad terram, idque juxta talum pedis, nisi fiat in gradu altaris. Genuflexio utriusque genu fit demittendo prius dextrum genu juxta talum pedis, deinde demittendo genu sinistrum apud dextrum. Hæc adnexam habet profundam capitis (non corporis) inclinationem, quando fit coram SS. Sacramento.

Celebrans, dum genuflectit ad altare, sive uno sive utroque genu, deponit manus super illud, præterquam ad elevationem S. Hostiæ; quodsi ad altare utroque genu flectat cum pausa, sub hac manus tenet ante

pectus junctas, et finita pausa manus iterum deponit super altare ad surgendum. Quando alibi genuflectit, manus junctas tenet ad pectus, nisi sint impeditæ.

Omnes genuflexiones faciendæ sunt modeste et reverenter, non nimium festinanter neque cum strepitu. Cfr. De Herdt part. 1^a n. 41.

Ad 3^m. Resp. Male agit inclinationi capitis substituendo inclinationem corporis ; Rubricæ enim illæ non sunt directivæ tantum sed sunt præceptivæ. — Quoad corporis inclinationem in ipsa consecratione, non constat eum in hoc agere contra Rubricam. Hæc enim non præscribit quidem corporis inclinationem, sed dicit : « Cum autem finierit supradicta verba, *cubitis super altare positus, stans capite inclinato...* profert verba consecrationis... » (Ritus celebrandi Missam VIII, 5). Itaque, si hoc facit, bene facit, quantumvis ita faciendo, faciat quasi corporis inclinationem ; hæc enim corporis inclinatio est, quoad ipsum, necessaria consequentia positionis cubitorum super altare. — Quoad reliqua dicta de Lino in casu respondeo cum Periodico : Nouvelle Revue Théologique Tom. X (1878) pag. 209 : « Merati (Tom. I, p. 2, tit. VIII, n. 21), s'appuyant sur les paroles du Missel *genuflexus adorat*, pense qu'à la consécration il faut faire une genuflexion avec pause : *cum aliqua morula*. Mais ainsi que le fait remarquer Pavone (La guida liturgica tom. II, n. 368), cette rubrique signifie tout simplement qu'on adore le S. Sacrement par une genuflexion. L'entendre autrement, c'est exiger la pause toutes les fois qu'on fléchit le genou. Ainsi la rubrique du Missel porte après le *Sanctificas* et les signes de croix, *genuflexus adorat*; avant le *Pater*, *genuflexus adorat*; après avoir baisé la patène et découvert le calice *genuflexus adorat*. De même avant l'*Agnus Dei*, et ailleurs. Toute genuflexion, et non seulement celle de la consécration, impliquerait donc une petite pause, et

il n'y aurait d'autre manière de fléchir le genou : ce qui est contre la pratique universelle aussi bien que contre l'enseignement de tous les liturgistes.

Il ne manque pas de Cérémoniaux, dit aussi Laboranti (Direttorio sacro lib. I, n. 278) qui requièrent une inclination de tête avec la gémflexion. Mais a. Portu n'en veut à aucun prix, et nous sommes de son avis, parce que l'adoration que prescrit la rubrique n'est autre que la gémflexion, et il en est de même de toutes celles qui suivent. »

CASUS 113. — 8.

Alipius ad Missam in quadam rurali ecclesia singulis diebus festis celebrandam accedens. Sacrificii materiam, quæ illuc non procuratur, secum defert. Quadam autem die vini vasculo in itinere confracto et vino deperdito, rem exponit loci hero, qui ei hac vice vinum præbet quod, ait, optimum est et purum. Celebrat Alipius, sed in ipsa communione valde dubitat an revera fuerit vinum : attamen, cum sciat certiore materiam in casu haberi non posse tacet et Missam absolvit. Postea autem didicit ab ipso mercatore qui vinum hero vendiderat, fuisse vinum facticium. Alia vice cruces super Calicem faciens cum sacra Hostia, hæc de manu ejus cecidit tota in Sanguinem.

Quæritur 1º Quænam sit materia Eucharistiæ conficiendæ?

2º Quænam circa SS^{am} Eucharistiam sint credenda?

3º Quamdiu Christus maneat præsens in Eucharistia?

4º An in Missæ Sacrificio una materia, deficiente altera, valide consecrari possit? et si ita, an in tali casu habeatur ratio Sacrificii? quid de stipendio in tali supposito?

5º Quid agendum a sacerdote qui in Sacramenti sumptione de materiæ aptitudine rationabiliter dubitat? Quid si certus sit materiam non esse consecrabilem, v. g. si aquam consecrasset loco vini?

6º Quid Alipius facere debuerit quum tota S. Hostia in Calicem ceciderit?

Ad 1^m. Resp. « Materia est panis triticeus et vinum de vite » Decret. Concilii Florentini.

Panis de necessitate Sacramenti debet esse triticeus, usualis seu communis (id est aqua subactus et igne tostus), et substantialiter incorruptus; de necessitate vero præcepto debet esse :

1° In Ecclesia Latina azymus, in Græca fermentatus; 2° Ex Rituali Romano « hostiæ seu particulæ consecrandæ sint recentes »; 3° Debet hostia esse non fracta, nec maculata : hoc tamen sub mortali non requiritur nisi fractura vel macula esset enormis. Quod si fractura deprehendatur post oblationem, talis hostia licite consecrabitur, secluso populi scandalo; 4° Juxta ritum Ecclesiæ Latinae hostia debet esse formæ orbicularis ad differentiam Græcorum qui adhibent hostiam quadratam, et pro particulis, triangulares; 5° debet esse major pro sacerdote celebrante, ita ut convenienter elevari possit, et videri a populo. Si vero major desit, probabiliter potest sacerdos, etiam causa devotionis celebrans, consecrare minorem. (fr. Haine q. 16, 17, 18.

Vinum vero de necessitate sacramenti debet esse : 1° vinum de vite; 2° usuale, id est potabile; 3° in sua specie incorruptum; de necessitate vero præcepti debet esse : 1° purum; 2° mundum; 3° non congelatum; 4° non tale quod « cœperit acescere vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre » Rub. Miss.; 5° demum, ex gravi præcepto Ecclesiæ aqua miscenda est vino in calice offerendo. Et hanc mixtionem *non esse contra Christi institutionem* definivit Trid. sess. XXII de sacrif. miss. can. 9.

Debet autem fieri ab ipso celebrante in missa privata, et a subdiacono in missa solemni; sive ante offertorium, sive immediate ante missam, dum paratur calix, ut faciunt Carthusiani, Cistercienses, Dominicani; item *Græci* qui bis infundunt aquam : semel frigidam, dum calicem parant : semel calidam immediate ante

communione, ad significandum fervorem. Haine, q. 19 et 20.

Ad 2^m. Resp. Circa naturam Eucharistiæ Sacramenti de fide divina et Catholica credenda sunt sequentia :

1° Consecratione peracta, « in SS. Eucharistiæ Sacramento contineri vere, realiter, et substantialiter Corpus et Sanguinem una cum anima et divinitate D. N. J. C., ac proinde totum Christum ». Trid. sess. XIII de Euch. can. 1.

2° Per consecrationem panis et vini fieri « mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini, quam quidem mirabilem et singularem conversionem Catholica Ecclesia aptissime transsubstantiationem appellat » Trid. ibid. can. 2.

3° Peracta consecratione, « in venerabili sacramento Eucharistiæ sub unaquaque specie et sub singulis ejusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri ». Trid. ibid. can. 3.

4° Peracta consecratione in admirabili Eucharistiæ sacramento esse corpus et sanguinem D. N. J. C., non tantum in usu dum sumitur, sed et ante et post : et in hostiis seu particulis consecratis, quæ post communionem reservantur vel supersunt, remanere verum corpus Domini. Trid. ibid. can. 4.

Hinc sequitur et fide quoque tenendum est illum errare a fide qui dixerit : in sancto Eucharistiæ sacramento Christum unigenitum Dei filium non esse cultu Patriæ etiam externo adorandum, atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in processionibus secundum laudabilem et universalem Ecclesiæ Sanctæ ritum et consuetudinem solemniter circumgestandum, vel non publicè, ut adoretur, populo propo-

nendum, et ejus adoratores esse idololatrias; aut non licere sacram Eucharistiam in sacrario reservari, sed statim post consecrationem astantibus necessario distribuendam, aut non licere, ut illa ad infirmos honorifice deferatur; aut Christum in Eucharistia exhibitum, spiritualiter tantum manducari, et non etiam sacramentaliter ac realiter. Trid. ibid. can. 6, 7 et 8.

Ad. 3^m. Resp. Remanet quamdiu species remanent integrae; desinit vero sub eis esse statim ac species ita immutantur ut juxta hominum æstimationem non videantur esse panis et vinum. Gury n. 273, q. 1°. Ratio est: quia Christus Eucharistiam instituit tantum sub panis et vini speciebus; adeoque his desinentibus, ipsa quoque desinit Cfr. S. Thom. p. III, q. 77, a. 4.

Ad. 4^m. Quoad 1^m Resp. « Affirmative; quia verba quibus una materia consecratur, sunt absoluta et independentia a verbis quibus altera materia consecratur, adeoque statim efficiunt quod significant. Deinde patet ex eo quod Ecclesia velit, ut sacerdos in missa Eucharistiam sub specie panis adoret et adorandam præbeat, antequam vinum consecraverit. » Theol. Mechlin. De Euch. n. 12.

Quoad 2^m Resp. In tali casu habetur ratio imperfecti tantum sacrificii novæ Legis. Nam « Deus et Dominus noster... in cœna novissima... corpus et sanguinem suum *sub speciebus panis et vini* Deo Patri obtulit, ac *sub earundem rerum symbolis* apostolis (quos tunc novi Testamenti sacerdotes constituabat) ut sumerent tradidit, et eisdem eorumque in sacerdotio successoribus ut offerrent, præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem: uti semper Ecclesia Catholica intellexit et docuit ». Trid. sess. XXII, cap. 1. — Voluit igitur Christus ut novæ Legis sacrificium utraque consecratione perficiatur. Quod insuper constat ex canone 2° ejusdem sessionis XXII Tridentini: « si quis dixerit,

illis verbis : Hoc facite in meam commemorationem : Christum non instituisse apostolos sacerdotes, aut non ordinasse ut ipsi aliique sacerdotes offerrent *corpus et sanguinem suum*, anathema sit. »

Ergo singula consecratio est imperfectum tantum novae Legis sacrificium quod jure divino consecratione alterius insuper speciei perfici debet : et gravissime peccaret sacerdos qui sciens volens unam duntaxat materiam, sive panem sive vinum consecraret.

Quoad 3^m Resp. Qui accipit stipendium ad missam dicendam obligationem suscipit ut, *quantum ab ipso pendet*, sub utraque specie consecret. Dico : *quantum ab ipso pendet* : nam de facti veritate respondere non potest, cum ab ipso non pendeat.

Hinc : si sciens volens unam tantum materiam consecret sacerdos, non satisfcit suae obligationi ex stipendio, debetque aut alia missa satisfacere, aut stipendium restituere; quia non praestitit id ad quod praestandum se obligavit. E converso ad nihil tenetur si ipso in scio res contigerit, v. g. si loco panis triticei panis ex farina pomorum terrestrium confectus ei a persona quae fide digna habetur subministratus fuerit, aut si loco vini de vite factitium vinum ei praestitum fuerit.

Ad 5^m. Quoad 1^m Resp. Propter tale dubium nihil in ordine missae est immutandum, ut satis constat ex Rubricis Missalis de defectibus circa missam occurrentibus. Ibi enim tit. III, n. 2 de defectu panis dicitur : « Si sit confectus de aqua rosacea, vel alterius distillationis, dubium est an conficiatur (sacramentum); » in tali igitur supposito utique rationabiliter quis dubitaret de aptitudine materiae, et tamen nihil ibi praescribitur faciendum.

Quoad 2^m Respondeo cum Missali Romano, tit. III de def. panis n. 5, « posita alia hostia, faciat oblationem (saltem mentaliter), et a consecratione incipiat, scilicet

ab illis verbis : *qui pridie quam pateretur*, et illam priorem, si non sumpsit, sumat post sumptionem Corporis et Sanguinis, vel alii sumendam tradat, vel alicubi reverenter conservet. Si autem sumpserat, nihilominus sumat eam quam consecravit, quia praeceptum de perfectione Sacramenti majoris est ponderis, quam quod a jejunis sumatur ». — Si vero agatur de vino non consecrabili Respondeo cum Missali Romano tit. IV. de def. vini n. 5. « Apponat aliam Hostiam iterum consecrandam et vinum cum aqua in calice, offerat utrumque, ut consecret, et sumat, quamvis non jejunus. Vel, si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum, poterit apponere vinum cum aqua, et facta oblatione ut supra (scil. saltem mentaliter), consecrare, ac statim sumere, et proseguire cætera. » — Quod si contingat post sumptionem SS. Sanguinis sacerdotem animadvertere panem non fuisse consecrabilem, juxta Missale Romanum tit. III de def. pan. n. 6. « Apponi debet rursus novus panis, et vinum cum aqua; et facta prius oblatione ut supra (scil. saltem mentaliter), sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis : *qui pridie*, ac statim sumat utrumque, et proseguitur missam : ne sacramentum maneat imperfectum, et ut debitus servetur ordo. » — In omnibus supradictis supponitur materiam requisitam haberi posse, sed etiam contingere potest quod haberi nequeat. Tunc autem, quantum spectat ad præsentem nostram questionem dicit Missale Romanum tit. de def. vini n. 8 : « procedendum erit, et missa absolvenda... Quod si exspectando aliquamdiu haberi possit, exspectandum erit, ne sacrificium remaneat imperfectum. »

Ad 6^m. Respondeo cum Missali Romano tit. X de def. in ministerio ipso occurrentibus n. 10 : cum in casti Hostia tota fuerit madafacta, non debebat eam extrahere, sed omnia dicere, omittendo signa, et sumere pari-

ter Corpus et Sanguinem, signans se cum calice dicens :
Corpus et Sanguis Domini nostri etc.

CASUS II4. — 9.

Pater Rusticus, Superior Regularium, scrupulis agitur multis, unde verba Consecrationis pluries aliquando repetit ; renuit dare sanctam Communionem puellis, quæ non cooperto capite, vel paulisper indecenter indutæ ad Sanctam Synaxim accedunt ; docet quod puellæ Sanctissimum recepturæ non teneantur genuflectere, quamvis sciat Romam aliter tulisse sententiam : rationem affert : quia hisce in regionibus contraria viget consuetudo, et quod talis genuflexio dedecet puellas ; exuant, ait suas chirotecas, et reverentiam SS^{mo} exhibeant, sufficit ; insuper, contradicente parochio, imo episcopo, ad primam communionem admittit pueros quos ad hanc præparavit, injungens tamen ut tempore paschali postea communicent in ecclesia parochiali. Tandem, quadam die confessionem audiens sacerdotis qui sacrilege celebravit, dixit ei quod sacrilege sacrum persolvere sit majus peccatum quam Judæ traditio.

Quæritur 1° Quantum sit peccatum repetere verba consecrationis ?

2° Quibus neganda sit communio ?

3° Quid dicendum de Rustici agendi ratione et doctrina in casu ?

Ad 1^m. Resp. Super eandem materiam integram formam, aut complura ejusdem verba repetere sine rationabili causa est *per se* grave peccatum. Ratio primi est, quia forma sacramentalis frustra profertur et sic gravis irreverentia in Sacramentum ejusque auctorem committitur : ratio secundi est, quia mutatur forma sacramentalis et Christus ridiculo modo loquens exhibetur.

Dico *per se* : nam in praxi scrupulosi qui formam aut formæ verba aut verborum syllabam repetunt, plerumque a peccato mortali, imo sæpe etiam a veniali excusantur, quia nimis agitati scrupulis ex perplexitate, vel sine advertentia ita stulte agunt ; neque peccant balbutientes qui ob linguæ vitium, levem immutationem formæ inferunt, dicendo v. g. coco corpus me meum.

Ad 2^m. Resp. Neganda est communio 1° Infidelibus

et acatholicis. 2° Ex Ecclesiæ præcepto deneganda est illis qui nondum ad discretionem pervenerunt. 3° Publice indignis, sive publice, sive occulte petant. Tales autem sunt juxta Rituale Romanum tit. de Euch. Sacram. « excommunicati, interdicti, manifesteque infames, ut meretrices, concubinarij, fœneratores, magi, sortilegi, blasphemi et alij ejus generis publici peccatores; nisi de eorum pœnitentia et emendatione constet, et publico scandalo prius satisfecerint ». 4° Occulte indignis, si occulte petant. 5° Nonnullis aliis in certis casibus.

Ad 3^m. Resp. 1° Quoad repetitionem verborum consecrationis, utique male agit, attamen non constat quod in hoc graviter peccet, imo quod peccet; ut dictum est supra in responso ad primam quæstionem. Attamen oportet ut satagat scrupulos illos spernere et consecrationis verba recte proferre et non repetere.

2° Quoad denegationem S. Communionis puellis in casu, male agit, quia nihil ibi exponitur ob quod indignis recenseri possint.

3° Quoad genuflexionem puellarum cujus loco dicit sufficere reverentiam a genuflexione diversam, non parum deflectit a sana doctrina; novit enim Romam tulisse sententiam contra vigentem illam consuetudinem, exhibendi scilicet sanctissimo sacramento profanam quamdam reverentiam loco genuflexionis, et nihilominus oppositum docet parochianas suas, imo asserit genuflexionem dedecere puellas, quasi Roma ignoraret quid puellas deceat aut dedeceat.

Nota. Non quæritur in casu utrum præscripta sit genuflexio quam facere solent communicaturi ante scamnum prius quam in illud genuflectant, et dum, accepta sacra communione, a scamno recedunt. Mere agitur de profana illa reverentia quam puellæ loco genuflexionis Sanctissimo exhibent, sub prætextu quod genuflexio dedeceat puellas.

4° Quoad chirotecas, est res consilii tantum.

5° Quoad porrectionem primæ communionis pueris, contradicente parcho, imo episcopo, male egit, quia ubi Ordinarius loci admissionem puerorum ad primam communionem reservat parochis, hæc reservatio ligat non tantum seculares, sed etiam regulares quomodolibet exemptos. Ita vi Constitutionis Gregorii XV *Inscrutabili*. Cfr. P. Piatum de Jure Reg. tom. II, p. IV, Cap. III, § 2 et 3.

6° Quoad injunctionem ut tempore paschali postea communicent in ecclesia parochiali, bene egit, tum quia præcepto Paschalis Communionis non satisfacit *per se* communicando in ecclesia regularium, tum quia huic præcepto non satisfacit *per se* per communionem anticipatam: dispensatio autem in casu supponi aut præsumi non potest, cum in casu tum parochus, tum Episcopus contradicant.

7° Quoad doctrinam Rustici circa celebrationem sacrilegam, S. Thomas in sua Summa Theol. part. III, q. 80, a. 5 et in Epist. I ad Corinth. Cap. XI, lect. VII. Argumentatur ut sequitur : « Dupliciter aliquod peccatum potest dici gravius alio : uno modo *per se*, alio modo *per accidens*. *Per se* quidem secundum rationem suæ speciei, quæ attenditur ex parte objecti. Et secundum hoc, quanto id contra quod peccatur est majus, tanto peccatum est gravius. Et quia divinitas Christi est major humanitate ipsius, et ipsa humanitas est potior quam sacramenta humanitatis, inde est quod gravissima peccata sunt quæ committuntur in ipsam divinitatem, sicut est peccatum infidelitatis et blasphemiae. Secundario autem sunt graviora peccata quæ committuntur in humanitatem Christi. Tertio autem loco sunt peccata quæ committuntur contra sacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Christi ; et post hæc sunt alia peccata contra puras creaturas. » Hinc peccatum indigne cele-

brantis comparatur quidem peccato tum occidentium Christum, tum Judæ Christum tradentis, secundum similitudinem, quia utrumque committitur contra Corpus Christi; non tamen secundum criminis quantitatem seu gravitatem. Peccatum enim occidentium Christum et Judæ Christum tradentis fuit multo gravius, quia illud fuit contra Corpus Christi in specie propria; peccatum vero indigne celebrantis, est contra Corpus Christi sub specie aliena, scilicet sacramentali.

CASUS II5. — 10.

P. Sempronius, director Nosocomii, administrat Sanctissimam Eucharistiam per modum Viatici etiam illis qui mane devotionis causa communicarunt; permittit quoque omnibus suis monialibus, indistinctim singulis diebus ad Communionem accedere, quod passim fere concedit et suis pœnitentibus omnibus.

Quæritur 1° Quænam speciales dispositiones ad Communionem octidianam requirantur? quænam ad quotidianam?

2° Quid dicendum de Sempronii factis in casu expositis?

Ad 1^m. Respondit S. Congr. Concilii Decreto 20 Dec. 1905 quod SS^{mus} Dñus Pius Papa X ratum habuit, confirmavit atque edi jussit:

« 1° Communio frequens et quotidiana, utpote a Christo Domino et a Catholica Ecclesia optatissima, omnibus christifidelibus cujusvis ordinis aut conditionis pateat; ita ut nemo, qui in statu gratiæ sit et cum recta piaque mente ad S. Mensam accedat, prohiberi ab ea possit.

2° Recta autem mens in eo est, ut qui ad sacram Mensam accedit non usui aut vanitati aut humanis rationibus indulgeat, sed Dei placito satisfacere velit, ei aretius caritate conjungi, ac divino illo pharmaco suis infirmitatibus ac defectibus occurrere.

3° Etsi quam maxime expediat ut frequenti et quotidiana Communione utentes venialibus peccatis, saltem plene deliberatis, eorumque affectu sint expertes, sufficit nihilominus ut culpis mortalibus vacent, cum proposito se numquam in posterum peccaturos: quo sincero animi proposito, fieri non potest quin quotidie communicantes a peccatis etiam venialibus, ab eorumque affectu sensim se expediant.

4° Cum vero Sacramenta Novæ Legis, etsi effectum suum ex opere operato sortiantur, majorem tamen producant effectum quo majores dispositiones in iis suscipiendis adhibeantur, ideirco curandum est ut sedula ad sacram communionem preparatio antecedit, et congrua gratiarum actio inde sequatur, juxta uniuscujusque vires, conditionem ac officia. »

(Reliqua legi possunt in ipso Decreto quod habetur in « Acta Ordinis » An. XXV (1906) pag. 82; item « Acta Sanctæ Sedis » Vol. XXXVIII (1906 feb. pag. 400).

Ad 2^m. Quoad 1^m factum. Resp. Quadruplex in tali casu datur sententia probabilis. Ex 1^a potest et debet infirmus iterum communicare; ex 2^a potest si velit, sed non debet; ex 3^a nec potest nec debet; ex 4^a distinguendum est inter periculum mortis *naturale* seu ab intrinseco proveniens, et *violentum* seu extrinsecus et accidentaliter contingens. Si primum, ut si quis post meridiem apoplexia tangeretur non potest iterum communicare, quia jam satisfactum est præcepto: licet enim mane nondum se exterius manifestabat morbus, tamen jam existebat interius. Si secundum, ut si vulnus lethale acceperit, potest, imo debet communicare, quia nondum periculum mortis aderat.

In tanta autem opinionum varietate, in praxi pro libertate standum est uniuscujusque. Hinc improbandus non est Sempronius dummodo etiam aliorum libertatem non violaverit.

Quoad 2^m factum. Resp. Non constat Sempronium non recte et bene in hoc agere.

CASUS 116. — II.

P. Guardianus N. sæpe promittit Fratribus Laicis legere missam pro eis; una die quum habeat « ad libitum » intendit unica missa satisfacere pluribus promissionibus factis tum Fratribus, tum consanguineis et variis pauperibus. — Sæculares petunt missas tali die, tali hora dicendas, sed non solvunt modo, solvent postea; acceptat P. Guardianus et promittit dicere missas, subintelligens: post solutum stipendium. — Habetur in civitate familia Judæorum, quæ petit ut pro ea dicatur missa, quum audiverit Christianos sæpe hoc sacrificio adjuvari: annuit benigne P. Guardianus.

Quæritur 1° Quantus sit valor Sacrificii missæ? An possit una missa pluribus stipendiis satisfieri.

2° An peccet mortaliter qui differt Sacra pro quibus stipendium accepit?

3° An et quare probandus vel improbandus sit P. Guardianus quoad diversa de eo exposita in casu?

Ad 1^m. Quoad 1^m. Resp. Valor Sacrificii Missæ quatenus dicit ipsam dignitatem et virtutem qua Missæ sacrificium pollet, ratione rei oblatae et principalis offerentis, æqualis est valori seu dignitati et virtuti Sacrificii Crucis, id est infinitus, cum ab illo Sacrificio non nisi offerendi ratione differat.

2° Valor Sacrificii Missæ, quatenus Missæ Sacrificium tribuit Deo adorationem et gratiarum actionem, seu quatenus est latreuticum et eucharisticum est etiam infinitus. Deus enim infinite sibi complacet in eo, et redditur Deo cultus infinitus tum ratione rei oblatae, tum ratione principalis offerentis.

3° Valor Sacrificii Missæ, quatenus nobis tribuit peccatorum pœnarumque remissionem et donorum impetrationem, seu quatenus est propitiatorium vel expiatorium pro peccatis expiandis, satisfactorium pro pœnis remittendis et impetratorium pro bonis tum spirituali-

bus tum temporalibus obtinendis, est quidem infinitus quoad sufficientiam, seu in actu primo : fundatur enim in infinitis Christi meritis ; quoad efficientiam vero seu in actu secundo, id est, actualem applicationem seu fructum, nequaquam esse infinitum, sed ad certam mensuram a Christo determinatum, communissima Doctorum sententia est praxi Ecclesiae plane consentanea. Hæc enim semper consuevit Missæ fructum specialem applicare uni vel paucis viventibus aut defunctis. Jam vero, si Missa applicata multis, æque prodesset singulis ac si uni tantum applicaretur, ipsa fidelium utilitas postularet ut semper celebraretur pro omnibus defunctis, immo pro omnibus fidelibus.

Animadvertendum tamen quod licet sacrificium oblatum pro pluribus minus singulis prosit quam si pro uno tantum offerretur, inde non sequitur ex sacrificio pro numero adstantium minorem cuique illorum fructum provenire. Adstantes enim sunt, una cum sacerdote, aliqua ratione offerentes : ubi autem multiplicantur offerentes, ibi censentur quoque multiplicari oblationes eorumque fructus.

Fructus autem ex opere operantis, indefinite cum ipsa devotione ac sanctitate offerentium crescere potest.

Cfr. Sporer Tract. VIII, cap. IV, sect. 3 ; Schouppe II, n. 349 ; Génicot II, n. 218 ; Haine q. 91.

Quoad 2^m. Resp. Negative, et quidem severe præcipitur ut absolute tot missæ celebrentur, quot ratione stipendii collati et acceptati petita fuerint, etiamsi stipendia sint exigua.

Cfr. Statuta et Decreta : *De celebratione missarum* quæ ab Urbano VIII (21 Jul. 1625) approbata et ab Innocentio XII Constit. *Nuper* (23 Nov. 1697) confirmata sunt. Eadem postea Benedictus XIV *Encycl. quanta cura* (30 Jun. 1741) additis penis ecclesiasticis ex parte saltem innovavit.

Non posse unica missa pluribus stipendiis satisfieri, manifestum est in sententia eorum, qui tenent sacrificii fructum esse finitum: sed illi etiam, qui opinantur sacrificii fructum esse infinitum, non concedunt, ut pro una missa plura stipendia accipiantur, tum quia deest titulus ea accipiendi, cum unica sit diurna sustentatio, tum quia ab Ecclesia prohibitum est.

Damnata est ab Alexandro VII hæc propositio (10): « Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere et sacrificium unum offerre. »

« Attamen Romanus Pontifex potest et solet, justas ob causas, Missarum obligationes minuere vel penitus extinguere, puta si injuria temporum factum est ut reditus foundationis jam non sufficiant ad onera missarum exsolvenda, si sacerdos aliquot missas celebrare omisit, neque sine magno incommodo hanc injuriam resarcire potest, etc. Id præstat Rom. Pontifex *ex spirituali thesauro Ecclesie supplendo quidquid in oneribus implendis peccatum est* (Ben. XIV de Syn. l. 13, c. 25, n. 15). Nempe, eadem ratione qua indulgentias elargitur, satisfactiones Christi et sanctorum applicare potest vivis vel defunctis quibus Sacrum applicandum fuisset, vel etiam dirigere preces quæ nomine Ecclesie fiunt, ad fructum impetrationis supplendum. Hæc ratione etiam explicatur quomodo, sine justitiæ læsione, quandoque a S. Sede indulgeatur ut sacerdotes pauperes una Missa satisfaciant pro pluribus quas, accepto stipendio, ex justitia celebrare debeant. (Lehmkuhl II, n. 200, nota; Ball. P. tr. 8, p. 2, n. 390) » Génicot, n. 229.

Ad 2^m. Resp. Mortaliter peccat qui sacra pro quibus stipendium accepit non celebraverit intra tempus a dante explicite vel implicite præfixum, vel si ille nullum tempus determinaverit, intra tempus ab Ecclesia statutum. Circa hæc autem per Decretum S. Congreg. Concilii anno 1904 die 11 Maji Pius Papa X statuit sequentia:

« 1° Neminem posse plus missarum quarere et accipere quam celebrare probabiliter valeat intra temporis terminos inferius statutos, et per se ipsum, vel per sacerdotes sibi subditos, si agatur de Ordinario diocesano, aut Prælato regulari.

2° Utile tempus ad manualium missarum obligationes implendas esse mensem pro missa una, semestre pro centum missis, et aliud longius vel brevius temporis spatium plus minusve, juxta majorem vel minorem numerum missarum.

3° Nemini licere tot missas assumere quibus intra annum a die susceptæ obligationis satisfacere probabiliter ipse nequeat: salva tamen semper contraria offerentium voluntate qui aut brevius tempus pro missarum celebratione sive explicite sive implicite ob urgentem aliquam causam deponant, aut longius tempus concedant, aut majorem missarum numerum sponte sua tribuant.

4° Cum in decreto *Vigilanti* diei 25 mensis Maji 1893 statutum fuerit « ut in posterum omnes et singuli ubique locorum beneficiati et administratores piarum causarum, aut utcumque ad missarum onera implenda obligati, sive ecclesiastici sive laici, in fine cujuslibet anni missarum onera, quæ reliqua sunt, et quibus nondum satisfecerint, propriis Ordinariis tradant juxta modum ab iis definiendum »; ad tollendas ambiguitates E^{mi} Patres declarant ac statuunt, tempus his verbis præfinitum ita esse accipiendum, ut pro missis fundatis aut alicui beneficio adnexis obligatio eas deponendi decurrat a fine illius anni intra quem onera impleri debuissent: pro missis vero manualibus obligatio eas deponendi incipiat post annum a die suscepti oneris, si agatur de magno missarum numero; salvis præscriptionibus præcedentis articuli pro minori missarum numero, aut diversa voluntate offerentium.

Super integra autem et perfecta observantia præscriptionum quæ tum in hoc articulo, tum in præcedentibus statuta sunt, omnium ad quos spectat conscientia graviter oneratur. » Vide « Acta Ord. » 1904, pag. 225.

Dans autem stipendium determinat implicite tempus si missam petat dicendam ob præsentem et urgentem necessitatem v. g. pro infirmo, pro agonizante, pro felici exitu litis vel examinis etc. — Quod si missa dilata fuerit usque dum causa jam defecerit, ut si missa petita sit pro felici exitu litis vel examinis, et dicta non fuerit ante peractum examen aut litis decisionem, jam non potest sacerdos postea satisfacere, debetque, si potest, stipendium restituere, nisi dans stipendium monitus consentiat, ut ad alium finem missa celebretur.

Ad 3^m. Resp. Quoad 1^m factum non est improbandus, quia proprie non defuit promissis, cum nulli promiserit pro ipso solo missam offerre.

Quoad 2^m factum est generatim loquendo improbandus, quia fraudulentè contrahit, et conventioni non stat. Neque semper ei succedet ista astutia, neque semper poterit postea, post scilicet stipendii solutionem, satisfacere, dante non monito; unde potest ad restitutionem teneri, ut dictum est in fine responsi ad præcedentem quæstionem.

Quoad 3^m factum non est improbandus cum ex rei natura missa possit offerri pro omnibus hominibus viventibus, et relate ad Judæos nulla exstet specialis aliqua Ecclesiæ prohibitio; vetat enim solummodo sacrificium directe offerre 1° pro excommunicatis vitandis; 2° pro hæreticis; 3° pro schismaticis. Cfr. Haine q. 93; Theol. Meehlin. De Sacrif. Missæ n. 12; Lehmkuhl casus II, n. 194.

CASUS 117. — 12.

Titius sacerdos, ad sublevandam, ut ipse aiebat, paupertatem quorundam sacerdotum qui sæpe sæpius missarum eleemosynis carebant, ope Sempronii viri laici multas et quandoque pingues eleemosynas colligere valuit. Hasce vero sacerdotibus distribuens, illam partem eleemosynarum retinuit, quæ taxam synodalem excedebat, quam partim propriam sui fecit titulo laboris et industriæ adhibitæ, partim Sempronio dedit ut hoc munere excitatus minime in posterum ab eleemosynis quærendis desisteret. Nec hujusmodi agendi ratio latebat sacerdotes quibus missæ distribuebantur; sed illi affirmabant se quidquid synodalem taxam excedit liberaliter Titio concedere titulo grati animi.

Quæritur 1° An possit missa alteri ad celebrandum dari, retenta stipendii parte?

2° Quid de agendi ratione Titii?

3° An et quas pœnas incurrerit ipse, necnon ejus socius? Quidque ei præscribendum?

Ad 1^m. Resp. Missa potest quidem alteri ad celebrandum dari, servatis tamen conditionibus et prohibitionibus expressis in decreto S. Congreg. Concilii diei 11° Maji 1904, et nulla retenta debiti stipendii parte. Responsum declarant sequentes numeri citati decreti: « 5° Qui exuberantem missarum numerum habent, de quibus sibi liceat libere disponere (quin fundatorum vel oblatores voluntati quoad tempus et locum celebrationis missarum detrahatur), posse eas tribuere præterquam proprio Ordinario aut S. Sedi, sacerdotibus quoque sibi benevisis, dummodo certe ac personaliter sibi notis et omni exceptione majoribus.

6° Qui missas cum sua eleemosyna proprio Ordinario aut S. Sedi tradiderint ab omni obligatione coram Deo et Ecclesia relevari.

Qui vero missas a fidelibus susceptas, aut utcumque suæ fidei commissas, aliis celebrandas tradiderint, obligatione teneri usque dum peractæ celebrationis fidem non sint assequuti: adeo ut si ex eleemosynæ dispersione, ex morte sacerdotis, aut ex alia qualibet etiam

fortuita causa, in irritum res cesserit, committens de suo supplere debeat, et missis satisfacere teneatur.

7° Ordinarii diocesani missas, quas ex præcedentium articulorum dispositione coacervabunt, statim ex ordine in librum cum respectiva eleemosyna referent, et curabunt pro viribus ut quamprimum celebrentur, ita tamen ut prius manualibus satisfiat, deinde iis quæ ad instar manualium sunt. In distributione autem servabunt regulam decreti *Vigilanti*, scilicet « missarum intentiones primum distribuent inter sacerdotes sibi subjectos, qui eis indigere noverint; alias deinde aut S. Sedi, aut aliis Ordinariis committent, aut etiam, si velint, sacerdotibus extra-diocesanis dummodo sibi noti sint omni-que exceptione majores », firma semper regula art. 6i de obligatione, donec a sacerdotibus actæ celebrationis fidem exegerint.

8° Vetitum cuique omnino esse missarum obligationes et ipsarum eleemosynas a fidelibus vel locis piis acceptas tradere bibliopolis et mercatoribus, diariorum et ephemeridum administratoribus, etiamsi religiosi viri sint, nec non venditoribus sacrorum utensilium et indumentorum, quamvis pia et religiosa instituta, et generatim quibuslibet, etiam ecclesiasticis viris, qui missas requirant, non taxative ut eas celebrent sive per se sive per sacerdotes sibi subditos, sed ob alium quemlibet, quamvis optimum, finem. Constitit enim id effici non posse nisi aliquod commercii genus cum eleemosynis missarum agendo, aut eleemosynas ipsas imminuendo : quod utrumque omnino præcaveri debere S. Congregatio censuit. Quapropter in posterum quilibet hanc legem violare præsumpserit aut scienter tradendo missas ut supra, aut eas acceptando, præter grave peccatum quod patrabit, in pœnas infra statutas incurret.

9° Juxta ea quæ in superiore articulo constituta sunt

decernitur, pro missis manualibus stipem a fidelibus assignatam, et pro missis fundatis aut alicui beneficio adnexis quæ ad instar manualium celebrantur; eleemosynam juxta sequentes articulos propriam, *numquam separari posse a missæ celebratione, neque in alias res commutari aut imminui, sed celebranti ex integro et in specie sua esse tradendam*, sublatis declarationibus, indultis, privilegiis, rescriptis sive perpetuis sive ad tempus, ubivis, quovis titulo, forma vel a qualibet auctoritate concessis et huic legi contrariis.

10º Ideoque libros, sacra utensilia vel quaslibet alias res vendere aut emere, et associationes uti vocantur cum diariis et ephemeridibus inire ope missarum, nefas esse atque omnino prohiberi.

Hoc autem valere non modo si agitur de missis celebrandis, sed etiam si de celebratis, quoties id in usum et habitudinem cedat et in subsidium alicujus commercii vergat.

11º Item sine nova et speciali S. Sedis venia, (quæ non dabitur nisi ante constiterit de vera necessitate, et cum debitis et opportunis cautelis), ex eleemosynis missarum, quas fideles celebrioribus Sanctuariis tradere solent, non licere quidquam detrahere ut ipsorum decori et ornameto consulatur.

15º Denique quod spectat missas beneficiis adnexas, quoties aliis sacerdotibus celebrandæ traduntur, Eminentissimi Patres declarant ac statuunt, eleemosynam non aliam esse debere quam synodalem loci in quo beneficia erecta sunt.

Pro missis vero in paræciis aliisque ecclesiis fundatis eleemosynam, quæ tribuitur, non aliam esse debere quam quæ in fundatione vel in successivo reductionis indulto reperitur in perpetuum taxata, salvis tamen semper juribus si quæ sint, legitime recognitis sive pro fabricis ecclesiarum, sive pro earum rectoribus, juxta

declarationes a S. C. exhibitas in *Monacen.* 25 Julii 1874 et *Hildesien.* 21 Januarii 1898.

In *Monacen.* enim « attento quod eleemosynæ missarum quorundam legatorum pro parte locum tenerent congruæ parochialis, E^mi Patres censuerunt licitum esse parochi, si per se satisfacere non possit, eas missas alteri sacerdoti committere, attributa eleemosyna ordinaria loci sive pro missis lectis sive cantatis ». Et in *Hildesien.* declaratum est, « in legatis missarum aliqua in ecclesia fundatis retinere posse favore ministrorum et ecclesiarum inservientium eam reddituum portionem quæ in limine foundationis, vel alio legitimo modo, ipsis assignata fuit independenter ab opere speciali præstando pro legati adimplemento ».

Ad 2^m. Resp. Agendi rationem Titii, prout in casu exponitur, esse graviter illicitam, cum sit mere damna-bilis lucri perceptio, ut constat ex Responso ad præcedentem quæstionem. Quod autem in casu sacerdotes affirmant se quidquid synodalem taxam excedit liberaliter Titio concedere titulo grati animi, hoc non excusat Titium; satis enim ex ejusdem agendi ratione patet eos debere pecuniaria illa gratitudine intentiones missarum mereri; quare non omnino libere, quamvis liberaliter partem stipendii Titio concedunt.

Ad 3^m. Prænotanda. Benedictus XIV, Epist. encyclica *quanta cura*, diei 30 Junii 1741, pœna suspensionis ipso facto incurrendæ et Sedi Apostolicæ reservatæ damnat sacerdotem, qui pro missis celebrandis stipendia colligens majoris pretii juxta consuetudinem vel statuta locorum, Missas ibi, vel in locis ubi minora stipendia tribuuntur, celebrari curet, parte sibi retenta. In Decreto vero S. Congr. Concil. 11 Maji 1904 dicitur:

« 12° Qui autem statuta in præcedentibus articulis 8, 9, 10 et 11, quomodolibet aut quovis prætextu perfringere ausus fuerit, si ex ordine sacerdotali sit, suspen-

sioni a *divinis* S. Sedi reservatæ et ipso facto incurrendæ obnoxius erit; si clericus sacerdotio nondum initiatus, suspensioni a susceptis ordinibus pariter subiacebit, et insuper inhabilis fiet ad superiores ordines assequendos; si vero laicus, excommunicatione latæ sententiæ Episcopo reservata obstringetur.

13° Et cum in const. *Apostolicæ Sedis* statutum sit excommunicationi latæ sententiæ summo Pontifici reservatæ subiacere « colligentes eleemosynas majoris pretii, et ex iis lucrum captantes, faciendo eas celebrare in locis ubi missarum stipendia minoris pretii esse solent », S. C. declarat, huic legi et sanctioni per præsens decretum nihil esse detractum. »

Ex verbis Bullæ *Apostolicæ Sedis*: « faciendo eas celebrari in locis ubi Missarum stipendia minoris pretii esse solent », communius concludebant interpretes censuram non incurri ab iis qui Missas celebrari faciunt in eodem loco quo collectæ sunt. Ast S. Inquis. 13 Jan. 1892 (coll. P. F. n. 2166) respondit excommunicationi subiacere qui Missas, pro quibus eleemosynas collegerunt, celebrari faciunt in eodem loco ubi eas collegerunt. Cfr. Génicot II, n. 602. His notatis :

Quoad 1^m Resp. Per se, seu nisi per accidens excusetur ob ignorantiam aut bonam fidem, affirmative; nempe Titius incurrit ipso facto suspensionem a divinis S. Sedi reservatam et excommunicationem latæ sententiæ summo Pontifici reservatam; socius vero laicus incurrit excommunicationem latæ sententiæ Episcopo reservatam.

Utrumque patet ex Decreto S. Congreg. Concilii 11re Maji 1904. Scilicet quoad Titium ex articulis 8°, 9°, 12° et 13°; quoad socium vero ex articulis 8° et 12°.

Quoad 2^m Resp. Præscribendum Titio 1° ut jam cesset missarum stipendia colligere, aut a colligente Sempronio acceptare. Hoc enim ipsi prohibet articulus

octavus Decreti supra citati, cum Missarum obligationes requirat, non taxative ut eas celebret sive per se sive per sacerdotes *sibi subditos*, sed ob alium, quamvis optimum, finem.

2° Si poenas incurrit præscribendum ei ut earum absolutionem petat ab habente legitimam potestatem : et si forte ob violationem censuræ factus sit irregularis, petat etiam ab irregularitate dispensationem ab habente facultatem dispensandi.

CASUS 118. — 13.

Pachomius vir religiosus et sacerdos, anteactam vitam in memoriam revocans, quomodo scilicet vitam pessimam duxerit, sibi metipsi sæpe repetit sese non posse persuasum habere quod Deus ei remiserit peccata sua : quamobrem animo quasi continuo dejectus est et ad desperationem dispositus.

Quæritur 1° Quid sibi velit verbum *Pœnitentia*, et quid intelligendum sit per : Pœnitentia est *mutatio mentis*?

2° Quæ requirantur ad veram pœnitentiam de peccatis ?

3° An quis possit esse certus quod remissa sint sua peccata ?

4° Quid consulendum Pachomio ?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. (Schouppe De Pœnit. n. 4 et 6). « Pœnitentiæ vocabulum, juxta etymologiam probabiliorem, idem sonat ac *pœnæ tenentia*, seu actio, qua quis delicti pœnam luit. *Pœnitere*, ait vetus auctor (De vera et falsa pœnitentia, cap. 9), qui Augustini nomine citari solet, est *pœnam tenere, ut quis semper puniat in se ulciscendo, quod commisit peccando*. Si spectatur vocis significatio, *pœnitentia* non est mera resipiscentia, ut Protestantibus placet, quæ in simplici vitæ emendatione consistat ; — neque est merus dolor : dolor enim de quovis malo non est pœnitentia ; sed est *dolor de culpa commissa, includens vindictam et resipiscentiam*.

Apud scriptores sacros *pœnitentia* accipitur tripliciter : 1° pro virtute ; 2° pro sacramento Novæ Legis ; 3° pro parte sacramenti, nempe satisfactione injuncta. »

Quoad 2^m Resp. Pœnitentia est mutatio mentis, id est, mutatio qua mens a Deo aversa per peccatum se denuo ad Deum convertit per detestationem peccati et dolorem de offensa Deo illata per peccatum : hæc autem conversio ad Deum semper includit saltem implicite propositum jam non peccandi : per actum enim pœnitentiæ homo detestatur peccatum præteritum quatenus est offensa Dei ; sed cum offensa Dei insit omni peccato, etiam futuro, virtualiter detestatur omne peccatum, etiam futurum.

Ad 2^m. Resp. Ad veram pœnitentiam de peccatis requiritur animi dolor ac detestatio de peccato commisso quatenus est offensa Dei, cum proposito non peccandi de cætero. Dolor ille includit quoque vindictam seu voluntatem expiandi per satisfactionem, non tamen ad perfectam æqualitatem. Cfr. Schouppe De Pœnit. n. 5 ; Haine q. 2, ad 1^m.

Ad 3^m. Resp. Cum distinctione : alia enim est certitudo fidei ; alia certitudo absoluta, seu stricte dicta ; alia certitudo moralis.

1° Certitudo fidei haberi nequit. Patet ex Tridentino sess. VI, c. 9 ubi contra Protestantes statuens, quemlibet, dum seipsum suamque propriam infirmitatem et indispositionem respicit, posse de sua gratia formidare ac timere quin ideo dici possit de Dei promissis, deque mortis et resurrectionis Christi efficacia dubitare, rationem affert : « cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum. »

Cæterum res per se patet : cum enim certitudo fidei nitatur veracitate Dei revelantis, Deus autem non reve-

laverit me esse justificatum, deest fundamentum certitudinis fidei.

2° Certitudo absoluta seu striete dicta item haberi nequit. Actus enim ad justificationem requisiti debent esse supernaturales, hæc autem supernaturalitas non cadit sub notitiam, saltem absolute certam; ergo. — Similiter, licet de fide sit sacramenta ex opere operato gratiam conferre non ponentibus obicem, et etiamsi quis supponatur absolute certo scire se omnimode rite dispositum fuisse ad sacramentum fructuose suscipiendum, ille tamen nondum certitudinem absolutam habere posset se gratiam esse consecutum; possibile est enim quod sacramentum non acceperit, ob fictionem ministri, qui licet externe visus sit sacramentum administrare v. g. baptizare, absolvere..., tamen interne statuerit se nolle baptizare, absolvere etc.

3° Certitudo moralis, quæ etiam conjecturalis dicitur, haberi potest. Majorem certitudinem in rebus humanis generatim loquendo non habemus, sed tali certitudine in agilibus contenti sumus.

Ita v. g. cum fiducia et securitate ingredimur domum nostram et templum Dei, fidentes soliditati constructionum; attamen certitudinem moralem tantum seu conjecturalem, non vero absolutam habemus quod nos non obruent. Similiter in millibus aliis.

Talis autem certitudo relate ad peccatorum remissionem oritur :

a) Partim ex cognitione doctrinæ christianæ circa infinitam Dei misericordiam, clementiam et bonitatem erga nos; circa Dei promissiones Ejusque fidelitatem in promissis; circa efficaciam orationis et sacramentorum, etc.

b) Partim ex testimonio conscientie nostræ quo possumus certissime scire nos fecisse quod in nobis erat ut ponamus omnia quæ ex nostra parte ad justificationem

requiruntur (cfr. Lambrechts comment. in Cath. Mechlin. part. II, app. ad quæst. 19); porro celebre axioma dicit: facienti quod in se est Deus non denegat gratiam (confer Hurter de gratia n. 75 et 84).

c) Partim ex his quæ in nobis experimur, quæque omnino concordant cum effectibus quos gratia sanctificans nata est in justis producere: nempe « desiderium vitandi peccata mortalia, diligentia in cavendis venialibus, studium pietatis et bonorum operum, desiderium cœlestium, fastidium terrenorum, dolorem de peccatis præteritis, propositum de cætero placendi Deo, nec pro ulla re mundi eum graviter offendendi, pias in Deum affectiones, etc. » Herinex Tract. IV de grat. Disp. V, q. 7, n. 88.

Ad 4^m. Resp. Caveat ne desperatione cœlum sibi claudat, ideoque sape mente revolvat Dei infinitam misericordiam, clementiam et bonitatem erga nos, et in eo confidat et quiescat.

CASUS II9. — 14.

Augustinus, peccator quam maximus, semper respondet matri: Non possum me convertere, gratia Dei mihi deest! — Roganti matri ut saltem oret, respondet: ad quid? Oratio mihi non prodest! Precibus tandem a viis pessimis redux, semper Augustinus timet quod sibi peccata non fuerint remissa.

Quæritur 1° An peccatoribus desit gratia ad pœnitendum?

2° An eorum opera pia, orationes non prosint eis?

3° Quid respondendum Augustino?

Ad 1^m. Resp. Peccatoribus, etiam obduratis et occæcatis, datur pro tempore et loco saltem mediate sufficiens gratia.

Patet 1° Ex scriptura: « Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii; sed ut convertatur impius a via

sua, et vivat » Ezech. XXXIII, 11. — « Dura cervice et incircumcisis labiis, vos semper Spiritui Sancto resistitis. » Act. VII, 51. — « Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. » II Pet. III, 9. — « An divitias bonitatis ejus et patientiæ et longanimitatis contemnis? — Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? — Secundum autem duritiam tuam et impœnitens cor tuum thesaurizas tibi iram in die iræ » ad Rom. II, 4, 5.

2° Ex ratione theol. a) Nemo in hac vita potest desperare, sed tenetur sperare salutem. Ergo nemini deest gratia vere et relative sufficiens, — b) Deus impossibilia non jubet; atqui Deus jubet occæcatos et obduratos resipiscere: aliunde hæc resipiscentia impossibilis est sine gratia vere et relative sufficienti; ergo gratia hujusmodi adest. — c) Deus habet seriam voluntatem salvandi omnes, etiam occæcatos et obduratos. Porro seria non esset hæc voluntas si gratiam saluti relative sufficientem non largiretur. Cfr. Schoupppe De grat. n. 219 et 222.

Dico 1° *pro tempore et loco*; quia non datur omni tempore, quamvis semper illo tempore detur, quo urget pœnitendi obligatio, nam ut dicit S. Leo (serm. 16 de pass.): « juste nobis instat præcepto, qui præcurrit auxilio. »

2° *Saltem mediate sufficiens*; quia nequidem justis datur semper proxime sufficiens; sed, ut ait Tridentinum (sess. 6^a de Justif. Cap. XI): « Deus impossibilia non jubet, sed jubendq̃ monet et facere quod possis et petere quod non possis, et adjuvat ut possis. »

Ad 2^m. Resp. Prosunt eis, quia pia illa opera et orationes plenius et citius gratiam conversionis, modo ne ipsi (peccatores) sibi desint, possunt mereri de congruo. Cfr. Lehmkühl I, n. 262.

Ad 3^m. Quoad 1^m, scilicet: « Non possum me con-

vertere, quia gratia Dei mihi deest »; Resp. ut ad 1^{am} quæstionem supra.

Quoad 2^m, scilicet: « Oratio mihi non prodest »; Resp. ut ad 2^{am} quæstionem supra.

Quoad 3^m, scilicet: « Semper Augustinus timet quod sibi peccata non fuerint remissa »; Resp. De hoc agat cum suo confessario, et si ille dicat quod quiescere possit, quiescat, et sæpe mente revolvens Dei infinitam misericordiam, clementiam et bonitatem erga nos, in eo confidat.

CASUS 120. — 15.

Pater Macrinus excipiens confessiones sæpe sæpius irascitur quum bene non omnia intelligit quæ pœnitentes dicunt, vel culpa horum, vel culpa surditatis, quamvis minimæ, ipsius confessarii. Injungit ut repetant altiori voce quæ narraverint; sed aliquando cum divitibus, et etiam, quando bono animo surrexerit mane, per quæstiones indirectas satagit omnia scire.

Quæritur 1° Quid de actibus pœnitentis quatenus dicuntur materia Sacramenti Pœnitentiæ?

2° An confessarius jus habeat injungendi pœnitenti ut repetat quæ dixerit iste?

3° Quid de Macrino judicandum?

Ad 1^m. Notandum 1° *Materia* non potest uniformiter in sacramentis sumi: varie enim distinguitur: ita x. g.

a) Ratione modi quo ad sacramentum se habet, est vel *intrinseca*, quæ nempe sacramentum perficiat ut causa ejus intrinseca, adeoque per modum partis ex qua sacramentum constet: ut ablutio in Baptismo; vel *extrinseca*, adeoque non per modum partis. Hæc vocatur etiam materia *circa quam*, cum circa illam sacramenti perfectio versetur; illa vero dicitur materia *ex qua*. Utrum in sacramento Pœnitentiæ actus pœnitentis sint

materia *ex qua*, an vero solummodo materia *circa quam*, est in quæstione.

b) Ratione necessitatis suæ potest esse *essentialis* vel *integralis*: prout ad essentiam vel ad integritatem sacramenti necessaria est. Sic in Eucharistia conficienda, panis triticeus et vinum de vite sunt materia *essentialis* sed *circa quam*. Utrum in sacramento Pœnitentiæ actus pœnitentis sint materia *essentialis* an vero tantum *integralis*, est in quæstione. Cfr. Schouppe II, 61.

2º Multum disputatur inter Doctores an actus pœnitentis sint materia *ex qua*, an vero materia *circa quam*, et an sint materia *essentialis*, an vero *integralis* tantum. Varii varia docent.

Quid mihi super hac re præplaceat, ingenue hic exponam, semper tamen paratus ad omnem decisionem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ cum hisce non concordet, amplectendam :

Remissionem peccatorum causat, ex opere operato, illa actio cui ex Christi institutione et quidem expressa ipsius affirmatione, vis illam causandi annexa est: et in illa proprie et essentialiter consistit sacramentum, etsi forte non integre.

Atqui potestatem remittendi peccata contulit Christus sacerdotibus, expressis verbis dicendo: « Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittantur eis, et quorum retinueritis retenta sunt » (Joan. XX, 22 et 23). Actio autem sacerdotis qua, in virtute hujus potestatis divinitus acceptæ, peccata remittit, est absolutio. Ergo ipsa absolutio causat ex opere operato remissionem peccatorum, et in ea proprie et essentialiter consistit sacramentum, etsi forte non integre. — Ipsa absolutio verbis exterius prolata significat, et quidem, teste Christo, efficaciter remissionem peccatorum; ergo peccata remittit et habet omnia quæ ad sacramentum essentialiter requiruntur.

Convenit cum doctrina Tridentini sess. XIV, c. 3, ubi dicit: « Docet præterea Sancta Synodus, Sacramenti Pœnitentiæ formam, *in qua præcipue ejus vis sita est*, in illis ministri verbis positam esse, Ego te absolvo etc. » Animadvertendum tamen quod dicit: *præcipue*: unde datur colligere ipsum sacramentum etiam per aliud quid sui vim aliquam ex opere operato habere; et proinde non in sola absolutione *integre* consistere. Hoc ipsum autem docet idem Tridentinum, dum post citata verba, paucis interpositis, ita prosequitur: « Sunt autem quasi materia hujus sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, confessio et satisfactio: qui, quatenus in pœnitente *ad integritatem sacramenti ad plenamque et perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur*, hac ratione partes Pœnitentiæ dicuntur ». Patet igitur etiam illos pœnitentis actus *ex Dei institutione requiri ad integritatem sacramenti*, eosque proinde ut partes integrales ad sacramentum pertinere, adeoque et ipsos aliquam vim ex opere operato habere, *ad plenam et perfectam peccatorum remissionem*. Inde patet responsum ad propositam quæstionem, videlicet:

Resp. Actus pœnitentis non sunt mere materia circa quam sacramenti confectio versatur; neque sunt materia ex qua essentialiter constituitur sacramentum: sed sunt materia vel quasi materia ex qua integratur sacramentum.

Hinc tamen non sequitur quod sacramentum possit valide, quamvis infructuose, conferri impœnitenti aut non pœnitenti.

Cum enim non in gratiam impœnitentis aut non pœnitentis, sed in gratiam vere pœnitentis instituerit Dominus sacramentum, quod et ideo pœnitentiæ sacramentum vocatur; et cum nulli unquam contulerit Dominus potestatem remittendi peccata impœnitentis

aut non pœnitentis : sequitur validitati absolutionis, impœnitenti aut non pœnitenti impertitæ, obstare tum ex parte suscipientis quod sit incapax : quare Rituale Romanum in ordine ministrandi sacramentum Pœnitentiæ *incapaces* dicit : « qui nulla dant signa doloris etc. » : tum ex parte impertientis quod potestate ad hoc careat, quemadmodum presbyter caret potestate Sacramentum Extremæ Uctionis valide administrandi sano.

Ad 2^m. Resp. Affirmative si adsit justa causa ; negative si justa causa desit.

Ad 3^m. Resp. Quod nimis indulget iræ, et ita facile potest officio patris deesse et scandalum præbere pœnitentibus.

CASUS 121. — 16.

Fere sex per annos Claudius singulis annis bis vel ter vidit Claudiam, et singula vice graviter peccavit cum illa. Attamen toto illo tempore confessus est singulis mensibus. Nunc autem peractis spiritualibus exercitiis anxiatur de præteritis confessionibus ; dubitat nempe de sua contritione, utrum firma et sincera fuerit ; aliunde tamen non amat peccatorum illorum confessionem repetere.

Quæritur 1° Quid sit contritio ? et quæ sint conditiones veræ contritionis ?

2° Quotuplex sit contritio ?

3° Utrum vel qualis amor cum attritione requiratur ?

4° An in confessione propositum explicite elici debeat ?

5° An relapsus semper sint signum quod contritio bona non fuerit ?

6° An teneatur Claudius confessiones suas repetere ?

Ad 1^m. Resp. « Contritio, quæ primum locum inter dictos Pœnitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero » Trid. sess. XIV, cap. 4.

Complectitur igitur 1° dolorem ; 2° detestationem ; 3° propositum. « De distinctione inter detestationem

et dolorem de peccato, quæ a Dogmaticis explicari solet, non est quod solliciti simus : eo quod in homine viatore unum sine altero nunquam erit ». Génicot II, n. 269.

a) Contritio, quantum ad dolorem et detestationem, debet esse :

1° *Vera*, ita ut non tantum in ore existat, aut solum existimetur existere, sed *vere* existat in voluntate ; est enim « *animi* dolor ac detestatio de peccato commisso ».

2° *Supernaturalis*, tum ratione principii, quatenus non solis naturæ viribus, sed auxilio divinæ gratiæ elici debet ; de quo tamen etiam non est cur anxietur, si quidem gratiæ auxilium nemini denegatur ; — tum ratione motivi, quatenus elici debet e motivo quod ad Deum referatur. « Non sufficit igitur dolor de peccato quatenus tantum rectæ rationi opponitur, infamiam vel morbum causavit, etc. Nam per contritionem homo convertendus est ad Deum, dum talibus motivis non convertitur nisi ad ordinem rationis, consortii humani legis etc. (Lugo, disp. 5, n. 142.) » Génicot, n. 273.

« Illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ et poenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat non solum non facere hominem hypocritam, verum etiam donum Dei esse, et spiritus sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo poenitens adjutus, viam sibi ad justitiam parat : et quamvis sine sacramento poenitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento poenitentiae impetrandam disponit. » Trid. sess. XIV, cap. 4.

3° *Summa* appretiative, quo scilicet poenitens peccatum super omne malum appretietur, et malit genera-

liter pati quamlibet poenam quam peccatum, de quo dolet, adhuc perpetrare. Secus enim voluntas non averteretur absolute a peccato.

4° *Universalis respectu mortalium*, id est, debet se extendere ad omnia mortalia non directe remissa, etiam ignorata, — saltem *implicite*, ratione scilicet motivi omnibus mortalibus oppositi; puta, — vel quia peccatum mortale infinitæ bonitati repugnat, vel quia per illud amittitur æterna beatitudo, vel quia meretur poenas gehennæ, — vel quia communem habet turpitudinem, quatenus fit contra Deum, summum legislatorem et benefactorem. Ratio est quia nullum peccatum remittitur sine efficaci de eo dolore, nec unum mortale sine alio.

Dixi: respectu *mortalium*; nam non requiritur ut dolor se extendat ad omnia *venialia*. Cum enim non sit obligatio venialia confitendi et unum remitti possit sine alio, etiam haberi potest dolor de uno quin habeatur de alio, saltem si hoc ad diversam speciem pertinet: quod addo, quia si venialia sint ejusdem rationis, v. g. plura mendacia jocosæ, non possum, juxta communem sententiam Doctorum, dolere de uno, quin doleam de altero, quippe impossibile sit, ut quis sincere detestetur aliquod peccatum ob malitiam ei insitam, quin etiam odio habeat aliud eadem malitiâ affectum. — Posito tamen quod quis confiteatur sola venialia, tenetur sub gravi saltem de uno ex illis dolere, quia alias sacramentum invalide administraretur, ut in casu præcedenti dictum est.

b) *Contritio*, quantum ad propositum est voluntas « non peccandi de cætero ». Sufficit propositum virtuale seu implicitum, quod includitur in dolore qui ex universali motivo concepto, v. g. ex metu gehennæ, voluntatem peccandi excludat. Debet autem propositum esse:

1° *Firmum*, ita ut voluntatem peccandi penitus excludat.

2° *Efficax*, ita ut pœnitens serio velit adhibere media necessaria ad peccatum vitandum, præsertim, occasionis proximæ fugam.

3° *Universale*, ita ut se extendat ad omne peccatum mortale.

Sed non requiritur quod sit universale relate ad venialia, perinde ac supra dictum est de dolore, quem sequitur propositum. Attamen requiritur propositum non committendi *eadem* peccata : nemo enim potest simul efficaciter detestari peccatum præteritum propter talem malitiam, et retinere affectum erga eandem malitiam.

Ad 2^m. Resp. Contritio in genere sumpta dupliciter distinguitur : Una *perfecta*, quæ simpliciter seu proprie dicitur contritio : altera *imperfecta*, quæ vocatur attritio. Prima perficitur charitate ; secunda oritur ex motivo inferiori, communiter enim concipitur ex turpitudinis peccati consideratione vel ex gehennæ et pœnarum metu, ut dicit Tridentinum. Contritio perfecta est igitur animi dolor ac detestatio de peccato commisso, quatenus hoc est offensa Dei jam propter seipsum super omnia dilecti, cum proposito non peccandi de cætero.

« Nec refert utrum contritio eliciatur e motivo aliqujus attributi specialis Dei, ex gr. misericordia, justitiæ, etc., an e motivo bonitatis divinæ, quatenus hæc omnes Dei perfectiones complectatur : nam infinita Dei excellentia in singulis Dei attributis reperitur. (Ball. P. n. 39). » Génicot II, n. 269, 1°.

Ad 3^m. Resp. Moraliter certa, adeoque tuta in praxi, sententia est, admittendum non esse, quod quibusdam auctoribus visum est (Pallavicini, de Pœnit. c. 12 ; Juenin etc.) : attritioni, ut in sacramento justificet, inesse oportere initialem aliquam Dei dilectionem, qua

scilicet Deus ametur propter bonitatem suam, seu *propter se*, licet nondum super omnia. Hujus initialis dilectionis necessitatem ponentes provocant ad Tridentinum, quod sess. VI, cap. 6, inter dispositiones justificationi prævias, videtur hunc amorem initialem requirere his verbis : « In spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore ; illumque, tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt. » Sed respondetur verba illa verificari tum per amorem concupiscentiæ ex motivo supernaturali, tum per amorem benevolentiae ex motivo infinitæ bonitatis Dei in se ; eodem modo ac definitio contritionis quæ a Tridentino datur convenit tum contritioni imperfectæ seu attritioni, tum contritioni perfectæ, pro diverso motivo unde oritur.

« Nec potest hoc ex alio loco derivatum argumentum prævalere contra silentium Tridentini sess. XIV, cap. 4, ubi ex professo agens de discrimine inter contritionem et attritionem, illam e caritate, hanc ex aliis motivis inferioribus unice derivat. » Génicot, II, n. 271.

Ad 4^m. Resp. Negative dummodo habeatur propositum implicitum quod voluntatem peccandi excludat. « Ratio deducitur ex Tridentino (sess. XIV, cap. 4, declarante attritionem hujusmodi, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, peccatorem disponere ad justificationem in sacramento recipiendam » Génicot II, n. 280. « Accedit auctoritas Concilii Romani a Benedicto XIII habiti in Basilica Lateranensi. Docuit illud Concilium in Instructione ad sacramenta Pœnitentiæ et Eucharistiæ, confessionem non valere nisi adsit dolor saltem imperfectus cum firmo proposito *saltem implicito* amplius non peccandi. » Costantini, n. 752.

Ad 5^m. Resp. Negative ; quia iste relapsus provenire potest ex eo quod voluntas postea mutata fuerit. Certe ad firmum et efficax propositum præsens sufficit firmitas

et efficacia voluntatis præsentis, quicumque demum futurus sit eventus. Unde dicit S. Thomas III, q. 84, ad 4. « Quod autem aliquis postea peccat vel actu, vel proposito, non excludit quin prima pœnitentia vera fuerit; numquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequenter; sicut enim vere pœnituit qui postea peccat... »

Ad 6^m. Resp. Negative, quia de tali obligatione in casu minime constat, cum relapsus non sit signum quod contritio bona non fuerit, ut supra dictum est.

CASUS 122. — 17.

Simeon sacerdos confitetur quod familiaritatem cum puella habuerit et prava desideria insuper, scilicet : copulam habendi cum conjugatis et liberis, cane et vacca, cum consanguinea et affine, etc. etc. — Confessarius impatientiæ deditus ob longam horum desideriorum enumerationem, exclamat : Non oportet hæc omnia specietenus enuntiare ! quo perveniretur si hæc omnia indagare teneretur confessarius ? Melius itaque diceres in quibus constiterit tua familiaritas cum puella.

Quæritur 1° Quid sit confessio sacramentalis ?

2° Quo jure teneatur peccator mortalia sua confiteri ?

3° Quid et quotuplex sit confessionis integritas ?

4° Quæ circumstantiæ sint in confessione exprimendæ ?

5° Quomodo agendum cum pœnitente sacerdote qui peccata sua non satis exponit ?

6° Quid et quare animadvertendum quoad confessarium Simeonis ?

Ad 1^m. Resp. Confessio sacramentalis est accusatio peccatorum post Baptismum patratorum, facta legitimo ministro, in ordine ad absolutionem obtinendam.

Ad 2^m. Resp. Mortalia post Baptismum commissa tenetur peccator confiteri *jure divino*, ut patet ex Tridentino sess. XIV, can. 6 et 7.

« Si quis negaverit, confessionem sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse *jure divino* : aut dixerit modum secrete confitendi soli

sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit et observat, alienum esse ab institutione et *mandato Christi*, et inventum esse humanum, anathema sit. »

« Si quis dixerit, in sacramento poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse *jure divino* confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti praemeditatione habeatur, etiam occulta et quae sunt contra duo ultima decalogi praecepta, et circumstantias quae speciem peccati mutant... anathema sit. »

Ad 3^m. Quoad 1^m Resp. Integritas confessionis est confessionis proprietas importans accusationem peccatorum in quantum jure divino accusanda sunt. « Praecipua confessionis proprietas est, ut sit integra; non quasi integritas confessionis sit necessaria ad essentiam sacramenti, sed ex divino praecepto, quo quisque tenetur omnia sua peccata mortalia aperire sacerdoti. » Costantini, n. 755.

Quoad 2^m Resp. Duplex distinguitur confessionis integritas, nempe *materialis* et *formalis*.

Materialis est accusatio omnium peccatorum mortalium post Baptismum commissorum et nondum directe per absolutionem remissorum.

Formalis est peccatorum accusatio in quantum haec, spectatis adjunctis, est poenitenti tum physice tum moraliter possibilis et obligatoria, secundum practicum ipsius conscientiae dictamen.

Ad 4^m. Resp. 1° Exprimendae sunt : a) circumstantiae quae de veniali mortale facientes, species, quam vocant theologicam, mutant; et b) circumstantiae quae actui addunt malitiam gravem specie distinctam ab ea quam actus habet ratione objecti.

Utrumque constat ex Tridentino sess. XIV, can. 7, supra citato.

2° Circumstantiæ quæ de mortali faciunt veniale aut nullum exprimendæ sunt si ipse actus accusatur, quia secus accusaretur mortale non commissum; sed nulla est obligatio ipsum actum accusandi.

3° Aliæ circumstantiæ non sunt necessario exprimendæ, nisi ratio extrinseca accedat, v. g. reservatio, quæ certam quampiam furti quantitatem, vel gradum incestus afficiat. Cfr. Gury-Ball, II, n. 484.

« Convenit tamen inter omnes pœnitentem teneri ad respondendum confessario interroganti de circumstantia necessaria vel utili ad iudicium suum efformandum de statu pœnitentis, remediis præscribendis, etc. Hoc enim interrogandi jus manifeste Christus contulit sacerdotibus, dum eos, tamquam iudices et medicos, hoc sacramentum administrare voluit. Ita nemo tenetur ad consuetudinem peccandi sponte declarandam: nihilominus damnata est ab Innoc. XI prop. 58^a: « Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem. » Cfr. Viva in prop. 60^{am} n. 16. Similiter qui dicit se ter fornicatum esse satisfacit, sive ter cum eadem, sive cum tribus diversis fornicatus sit: nam, seclusa nova specie quæ e qualitate personæ, ex. gr. voto castitatis vel matrimonio ligatæ, oriatur, nulla est obligatio indicandi diversas personas quibuscum peccatum sit. Attamen confessario interroganti respondere debebit pœnitens, utrum cum una an cum pluribus hæc tria peccata commiserit: nam facilius versabitur in proxima occasione peccandi si ter cum eadem peccaverit. (La Croix, l. 6. p. 2, n. 18). At si nulla esset ratio seu necessitas seiscitandi, nequit imponi pœnitenti obligatio respondendi. (Ball. P. n. 355). » Génicot, n. 386, V.

Ad 5^m. Resp. Interrogandus est. Et ita in casu, licet Simeon pravorum suorum desideriorum speciem accurate exponat, imo in hoc abundet distinguendo etiam inter canem et vaccam, de numero tamen peccatorum

suorum tacet omnino; rogandus est igitur ut, quantum in hac materia moraliter possibile est, etiam huic obligationi satisfaciat.

Ad 6^m. Resp. 1° Non approbanda est confessarii impatientia, ut per se patet.

2° Dicit: « Non oportet hæc omnia specietenus enuntiare! » Hoc quidem verum est quoad distinctionem inter canem et vaccam, sed quoad cætera est falsum; quia desiderium fertur in actum externum tamquam in objectum quod approbat in executione sive hypothetica, sive absoluta; necessario igitur fertur in ea omnia quæ novit cum existentia objecti necessario connexa. Cfr. Génicot I, n. 170; Gury I, n. 167; Haine De peccatis q. 35.

3° Dicit: « quo perveniretur si hæc omnia indagare teneretur confessarius! » Nemo docet quod confessarius teneatur hæc *omnia* indagare; imo monent, melius esse, in hac salebrosa materia, in pluribus deficere quam in uno abundare; sed tenetur ipse pœnitens peccata sua ultro accusare quantum moraliter potest; et si in hoc videatur deficere tenetur confessarius indagare ea quæ honeste et prudenter indagari possunt, in quantum scilicet pœnitens ea pro sua conditione declarare tenetur.

4° Dicit: « Melius itaque diceres in quibus constituerit tua familiaritas cum puella. » Hoc prout jacet in contextu, recte non dicitur, ut ex supra dictis patet. Cæterum recte rogat confessarius Simeonem num forte graves fuerint istæ cum puella familiaritates; et si affirmat Simeon, recte interrogat eum confessarius circa earum frequentiam et naturam.

CASUS 123. — 18.

Teresia sponsa, crastina die initura matrimonium, Ovidio sacerdoti confitetur, cui etiam post ipsam confitetur Cicero Teresiæ sponsus.

Animadvertit confessarius quod sponsus tantum culpas leves confitetur, nil dicens de gravibus cum Teresia commissis; illum tamen absolvit, positis quibusdam quæstionibus vaide generalibus. Post annos rediit Teresia cum suo primogenito novem annos nato, dicitque confessario: Pater mi, interrogare illum de hisce variis — quæ enarrat — ne graveris.

Quæritur 1° Quandonam et quomodo teneatur confessarius interrogare?

2° Quomodo se gerere debeat confessarius cum pœnitente de quo certo scit, aut dubitat, eum admisisse peccatum quod in præsens non confitetur?

3° Quomodo cum pueris?

4° Quid ad casum?

Ad 1^m. Resp. Confessarius tenetur pœnitentem interrogare quoties rationabiliter præsumat vel dubitat, pœnitentem vel omittere vel non sufficienter declarare ea quæ declarare tenetur. Unde dicit Rituale Romanum: « Si pœnitens numerum et species et circumstantias peccatorum, explicatu necessarias, non expresserit, eum sacerdos prudenter interroget. »

Interrogationes autem fieri debent prudenter, ut dicit Rituale nempe: 1° Moderate, juxta capacitatem pœnitentis: quia confessarius non plus obligatur ad examinandum quam ipse pœnitens. 2° Discrete, præsertim in materia luxuria, ubi potius patiaturs confessarius aliquid deesse integritati materiali, quam majoris mali causa sit. 3° Opportune, ita ut fiant tempore et modo quo convenit. Cfr. Haine q. 99.

Ad 2^m. Quoad 1^m Resp. sub distinctione: Vel ipse confessarius vidit pœnitentem peccantem, et certo scit non esse confessum; — vel novit tantum ex relatione aliorum, quantumvis fide digna.

Si prius: debet ipsum negantem ut certo indispositum absque absolutione dimittere.

Si posterius: debet absolvere, nisi aliud obstat; quia pœnitenti pro se et contra se dicenti creditur, quando evidenti confessoris notitia convinci non potest; nec magis aliis, quantumvis fide dignis, quam illi credere

tenetur confessarius. Quodsi revera peccatum commisit fieri potest quod illud jam alii confessario confessus sit, aut quod putet bona fide se habere causam illud reticendi v. g. ob incommodum grave, confessioni extrinsecum et respiciens ipsum confessarium. (Cfr Haine q. 100.

Quoad 2^m. Post opportunas interrogationes, debet poenitentem absolvere, nisi quid aliud obstet: tum quia, ut docet S. Thomas (suppl. q. 8, a. 5, ad 2): « In foro confessionis creditur homini et pro se et contra se »: — tum quia in dubio quisquis verax praesumitur. Cfr. Haine q. 100.

Ad 3^m. Resp. Prudenter interrogandi sunt de peccatis, in quæ faciliter incidere potuerunt spectata eorum conditione et capacitate: et insuper examinandum utrum sufficienter sint instructi ut sacramentum Poenitentiae valide suscipere possint. Cfr. Costantini, n. 813.

Ad 4^m. Notandum: dicit S. Thomas (opusc. 7, a. 12, q. 6): « In confessione est credendum peccatori confidenti, et pro se et contra se; sed contra alium nullo modo est ei credendum; alioquin daretur multis occasio fictæ confessionis, et fraudulentæ infamationis. » Hinc Resp. Cum Teresiæ sponso et primogenito agere potest confessarius veluti si Teresia nihil de iis dixisset.

CASUS 124. — 19.

Rev. D. Director nosocomii obvios habet infirmos omnis generis et furfuris: surdos, scrupulosos, lingua titubantes, ægrotos prope lectulum aliorum infirmorum jacentes, dubitantes utrum peccata sua mortalia certe commissa confessi fuerint, ignaros idiomatis confessarii: quibus omnibus in integritate materiali confessionis dispensat.

Quæritur 1° Quæ causæ excusent ab integritate materiali confessionis?

2° Proba an bene necne agat R. D. Director.

Ad 1^m. Praenotandum. 1° Animi repugnantia, sive verecundia licet maxima, quam poenitens patitur in

peccatis suis aperiendis, vel timor ne propria existimatio penes confessarium imminuatur, non excusat ab integritate confessionis: hoc enim incommodum est intrinsicum naturæ ipsius oneris confessionis pœnitenti impositæ ex divino præcepto. Neque ab integritate confessionis excusat magnus concursus pœnitentium. Nam damnata est ab Innocentio XI propositio 59^a: « Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis vel indulgentiæ. »

2° Qui peccatum grave inculpabiliter oblitus est, aut ob excusantem causam reticuit, tenetur illud postea confiteri, quia ex Christi præcepto omne peccatum grave post baptismum commissum subjiciendum est absolutioni directæ.

3° Quædam causæ ab integritate materiali excusantes supponunt non posse absque gravi incommodo alium confessarium adiri seu haberi, et aliquam adesse confitendi necessitatem. Jam vero, quoad primum, grave aestimatur incommodum si ex. gr. alius confessarius plus minus distet, et, spectatis adjunctis, non possit adiri vel advocari sine gravi difficultate; quoad alterum vero, judicio Doctorum, sufficit non tantum necessitas communionis vel celebrationis quæ sine nota vel scandalo prætermitti nequeat, præceptum communionis vel confessionis paschalis, etc., sed etiam incommodum permanendi per unum diem in statu peccati mortalis vel abstinendi a communione aut celebratione quam quis quotidie instituere soleat, aut si quis esset privandus utilitate satis magna ex ipso sacramento percipienda. Cfr. Costantini, n. 757; Génicot, n. 294, c). — His notatis :

Resp. Ab integritate materiali confessionis excusat :

I. Impossibilitas physica. Quare excusantur :

1° Qui sine culpa, saltem gravi, non recordantur aliquod peccatum.

2° Moribundi nonnisi unum alterumve peccatum exprimere valentes, aut jam usu linguæ destituti. Item vita periclitantes, quoties ob temporis angustias nequit fieri omnium peccatorum confessio, ut in incendio, naufragio, vel prælio; quo casu confessarius præsens petat ab omnibus signum aliquod generale doloris eosque omnes simul absolvat, dicendo: Ego vos absolvo a censuris et peccatis... Item si tempore morbi contagiosi, confessarius nequeat absque periculo, etiam a longe, audire integram infirmorum confessionem. Licet tunc confessario, audito tantum uno peccato, pœnitentem absolvere.

3° Mutus qui peccata sua integre per signa explicare nequit, aut cujus signa non intelligit confessarius; item lingua ita titubans, ut intelligi a confessario nequeat. Neque hi obligandi sunt ad peccata sua scribenda: tum quia scriptura est medium extraordinarium, nunquam ab Ecclesia præscriptum: tum quia talis modus confessionis de se est publicus; tum ob periculum revelationis. Sufficit itaque ut se exprimant quantum possunt. Permitti tamen potest scriptura; at curandum ut statim laceretur.

4° Ignari idiomatis confessarii, etsi adsit interpres; confessio enim per interpretem est oneris et periculi plena. In hunc sensum respondit S. Inquisitio 28 Feb. 1633 (Bucceroni Enchir. p. 160) subjiciens: « In casu quo quis conatur quantum potest exhibere signa peccatorum in specie, nequeant autem omnino intelligi, absolvi posse per solam manifestationem peccatorum in genere. » Hoc responsum valet etiam pro numero præcedenti 3°.

5° Surdi et surdastrī qui neque ex seipsis omnia explicare, neque confessarium interrogantem intelligere

possunt. Si tamen alta voce interrogantem audire queant, et, antequam confessionem inceperint, decenter duci possint ad locum ubi absque periculo revelationis interrogari possint, regulariter ita fieri deberet.

II. Impossibilitas moralis, scilicet periculum famæ, aut scandali, aut alius gravis incommodi, confessioni non intrinseci, sive pœnitentis, sive confessarii, sive alius.

Ita ex. gr. ille eximitur qui dum in eo est ut ad communionem vel ad celebrationem missæ accedat, reperitur indigere confessione generali, et hæc integra peragi non potest, quin adstantes suspicentur necessitatem hujus confessionis.

Eximitur pœnitens qui non habet nisi confessarium surdastrum cui confiteri nequit sine periculo ne sua confessio aut interrogationes surdastrum ab aliis audiantur.

Eximitur ille qui propria aut aliena experientia doctus prudenter timet ne confessarius ex manifestatione alienius peccati sumpturus sit occasionem sollicitandi ad turpia, aut non sit servaturus secretum sacramentale, aut abusus sit notitia peccati ad inferendum grave damnum sive ipsi pœnitenti sive alii.

Eximitur scrupulosus si integre confiteri non potest, quin exponeretur gravi periculo lædendi sanitatem mentis aut corporis. Theol. Meehlin. n. 53, III. Haine, q. 50.

« Huc denique illud pertinet, quod controvertitur, an circumstantia quæ speciem mutat, sed non potest declarari quin manifestetur complex peccati, licite possit et debeat reticeri, ne fama complicitis violetur. Equidem, saltem probabiliter, non est grave peccatum manifestare etiam sine causa uni vel alteri viro prudenti et taciturno crimen alienum; et nemo dubitat alienum crimen posse manifestari quotiescumque proportionata

utilitas vel propria vel aliena id exigat. Hinc consequitur licite posse alienum peccatum manifestari confessario, cum arctissimo secreti vinculo, ad servandam confessionis integritatem; præsertim si circa illam circumstantiam pœnitens indigeat consilio et directione, uti ex. gr. si habeat in complice occasionem proximam peccandi. Hoc autem posito, jam nulla ratio est cur pœnitens licite possit in confessione reticere circumstantiam ex qua nota fit confessario persona complicis.

Attamen si magna sit peccati gravitas, vel confessarius is sit, quem complex suam culpam maxime latere velit, et sine incommodo satis gravi non possit confessio differri, aut alius confessarius adiri cui ignota sit persona complicis, circumstantia de qua agimus, licite potest et debet illi confessario non declarari. Sed hoc casu excepto, universim neque ea circumstantia reticenda est, neque pœnitens tenetur adire alium confessarium cui persona complicis sit ignota, aut confessionem differre, si commode id præstare non possit, uti ex. gr. si difficulter alteri confessario suam conscientiam aperiret; vel si ob doctrinam ac pietatem sui confessarii, et consolationem quam inde percipit, ægre alium peteret; vel si quum soleat quotidie missam celebrare aut ad sacram communionem accedere, grave ipsi esset omittere celebrationem aut communionem; vel si privaretur indulgentiæ beneficio. » Costantini, n. 757, 6º.

III. Excusatur obligatio sigilli sacramentalis sacerdotem qui aliquod peccatum vel circumstantiam non possit confiteri sine violatione sigilli.

Ad 2^m. Resp. 1º Quoad surdos, lingua titubantes seu balbutientes, ægrotos prope lectulum aliorum infirmorum jacentes, ignaros idiomatis confessarii, quatenus hi omnes non possint peccata sua debite seu integre confiteri nec interrogationibus confessarii adjuvari,

diversi ob diversas rationes, patet ex responso ad præcedentem questionem bene agere Directorem eos habendo excusatos a materiali integritate confessionis, quod tamen valde improprie hic vocatur dispensare.

2° Quoad scrupulosos etiam bene agit si peccata sua integre confiteri non possunt quin exponantur gravi periculo ledendi sanitatem mentis aut corporis; quia hoc est incommodum grave confessioni extrinsecum.

3° Quoad dubitantes utrum peccata sua mortalia certe commissa confessi fuerint, etiam bene agit, dummodo agatur de dubio positivo, ita ut vere probabiliter jam peccata sua confessi sint; tunc enim pro ipsis est dubia legis obligatio et valet illud: non datur obligatio nisi de ea certo constet. Cfr. Costantini, n. 150.

CASUS 125. — 20.

Clemens, liber cogitator, et Domitius, Catholicæ Religioni addictus, se invicem in duello vulnerant et quidem lethaliter; sensibus privati in domum vicinam transferuntur, in qua Jobus eorum Parochus eos pluries absolvit, et paulo post mortuos ad funeralia ecclesiastica admittit.

Quæritur 1° An Jobus potuerit illos absolvere, sub qua ratione?

2° An potuerit illos admittere ad sepulturam ecclesiasticam?

Ad 1^m. Notandum. Clemens dicitur quidem liber cogitator; attamen de ejus baptismo non potest in casu dubitari, cum Jobus dicatur ejus Parochus. Itaque

Resp. Jobus potuit illos absolvere sub conditione quod scilicet fuerint dispositi seu pœnitentes. Ratio est quia adhuc in ipsis præsumi aliquomodo potest pœnitentia et absolutionis desiderium. Cfr. Gury, n. 506, 4° et 5° et notam P. Ballerini ad hunc numerum, ubi ostendit eandem etiam esse S. Augustini sententiam. Verificata autem dicta conditione valide fuerunt absoluti, cum sacramentum essentialiter consistat in abso-

lutione. Jure divino præcipitur quidem confessio peccatorum si et quantum hæc fieri potest; sed in casu fieri nequivit. Cfr. supra casum 15^m notanda ad 1^{am} questionem.

Berardi agens de liceitate absolutionis in præsentis supposito scribit (Praxis editio anni 1884 n. 672, N. pag. 692): « Non obstante auctoritate S. Augustini, S. Antonini, et sacerdotalis Romani (qui liber a privato auctore exaratus fuit), Ecclesia non solum in Rituali Romano, sed etiam in pluribus Conciliorum et Pontificum decretis (cfr. Lugo XVII, 40), semper docuit hujusmodi absolutionem non esse dandam. Attamen in his duobus ultimis sæculis praxis hos moribundos absolvendi adeo universaliter a Theologis (inter quos S. Lig. n. 482) suadetur, et a Parochis observatur, ut jam disciplinam Ecclesiæ esse mutatam dicere oporteat: unde (donec Ecclesia ipsa aliter definierit) concluderem, hanc absolutionem dari non solum posse sed debere; idque quamvis moribundus vitam scelestissimam duxerit, vel (ut ait S. Lig. n. 483) in ipso actu peccati (v. g. furti, fornicationis etc.) sensibus destitutus remanserit; forte enim in corde suo pœnitere potest vel potuit. »

Ad 2^m. Resp. *Per se*, negative, quia Benedictus XIV in constitutione *Detestabilem* § 9, decrevit « hanc pœnam (sepulturæ sacræ privationem) incurrendam perpetuo fore etiam ante sententiam judicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive duellum publice, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta pœnitentiæ signa dederit, atque a peccatis et censuris absolutionem obtinuerit ».

Observat tamen Berardi n° 793: « sed etiam in hoc casu, antequam sepultura denegaretur, consulendus esset episcopus... Notandum est etiam quod hæc lex

statuta fuit ut *pœnarum gravitas majorem perditis hominibus ingerat peccandi metum* (Bulla cit.) : sed hodie fere ubique circumstantiæ temporum sunt adeo mutatae, ut denegatio sepulturæ ecclesiasticæ quæ pompa sepulturæ civilis statim suppleretur nullam impressionem faceret ».

Interim multum suadet prudentia, hisce præsertim diebus, in re adeo gravi, non præterire judicium episcopi, si commode adiri potest, quotiescumque ex denegatione sepulturæ incommoda timenda sunt. Immo, non paucis in locis negatio sepulturæ ecclesiasticæ de facto reservatur Ordinario. — Quod si in dubio episcopus interrogari nequeat, et ex denegatione sepulturæ incommoda gravia timenda sint, sepultura concedi poterit dummodo cuncta ad normam sacrorum canonum fiant : ratio est : quia hæc pœna est juris positivi, cujus nulla est obligatio cum incommodo gravi, seu certo, seu vere graviterque probabili. (Cfr. Haine Tract. de Extrema Unctione, de Sepulturis et Obsequiis q. 26.

Dicitur tamen : dummodo cuncta ad normam sacrorum canonum fiant : nam si sepultura ecclesiastica extorqueatur in contemptum Ecclesiæ, aut defunctus offeratur signis massonicis feretro aut vexillis apposis, minime licet, ut per se patet.

CASUS 126. — 21.

Carolus, matrimonio junctus, uxorem sortitus est quæ primo partu peracto operationem subire coacta est. Dicit medicus Carolo quod eam cognoscere jam nequeat, quin causa ejus mortis sit. Quamobrem cum ea tactus tantum carnales habet, e quibus tamen, præter ejus intentionem aliquando advenit pollutio.

Quæritur 1º An confessarius teneatur docere pœnitentem versantem in ignorantia ?

2º An Carolus possit habere, necne, tactus carnales cum uxore et quare ?

Ad 1^m. Resp. Distinguendum : Pœnitens versatur in ignorantia circa directe pertinentia ad Sacramentum Pœnitentiæ hic et nunc rite suscipiendum, vel circa alia.

Si primum : tenetur confessarius eum docere, quia ut minister Sacramenti tenetur validam ejus ac licitam administrationem procurare. Hinc tenetur pœnitentem, quacumque ignorantia laboret, instruere circa peccata mortalia integre confitenda, dolorem, propositum, et scitu necessaria necessitate medii.

Si secundum : Non tenetur pœnitentem instruere in particulari de omnibus quæ scire debet et aliunde addiscere potest, sed tenetur eum instruere de his in quibus errans peccat.

Et quidem si pœnitens putet illicitum esse quod est licitum, vel esse grave peccatum quod est leve, semper docere eum debet ne ex erronea conscientia peccet in re licita, vel in re levi peccet graviter.

« Attende tamen plures manifestare ea quæ norunt peccatum nullum esse, ex. gr. a Sacro abfuisse diebus quibus ægrotaverint, preces matutinas quandoque omisisse, etc., qui frustra monerentur nullum peccatum in his reperiri » Génicot n. 357, II.

Si vero pœnitens putet esse licitum quod certe est illicitum, vel leve peccatum quod certe est grave, vel si ignoret se obstringi aliqua certa obligatione, ex. gr. obligatione aliquid alicui præstandi aut restituendi, vel aliquid denuntiandi, tunc :

1° Docendus est quoties speratur fructus, cum etiam materialia peccata, et levia, sint pro possibili præcavenda.

2° « In dubio an admonitio sit profutura an potius obfutura, comparare debet (confessarius) jus, quod, si admonitio omittatur, offenditur, cum jure caritatis in pœnitentem ne per admonitionem (sane ob ejus malitiam) adducatur in periculum formaliter peccandi, et

quæstio solvenda est prout reperitur alterutrum jus prævalere.

Hinc facile patet admonitionem numquam esse omit- tendam, si ex omissione timendum sit grave damnum commune, et aliqua spes adsit pœnitentem obligationi suæ esse satisfacturum. Nam jus vitandi damnum com- mune quamvis parva sit spes seu probabilitas illud vitandi, prævalet hujusmodi pœnitentis juri. » Costan- tini n. 804, pag. 122.

3º Si vero fructus sperari nequit, *ordinarie loquendo* docendus non est, ne scilicet ejus peccatum quod hac- tenus est materiale tantum aut leve, fiat formale aut grave.

Dico : *ordinario loquendo* : nam admonitio equidem fieri debet si ignorantia non est habenda ut invincibilis ; uti si versetur circa principia generaliora juris naturalis aut circa ea quæ inde facile consequuntur. Item omitti non debet admonitio, si silentium confessarii haberetur ut signum approbationis : quia id esset mendacium, et ingereret in pœnitentem et fortasse etiam in alios falsum principium, quo adducerentur ad prave agendum etiam tum quum, si veritatem agnoscerent, prave non agerent (Costantini n. 804, p. 122) ; seu ut loquitur Benedictus XIV : « si (pœnitens) in iis versetur facti circumstan- tiis, quæ, confessario dissimulante, peccatorem in pravo opere obfirmant, non sine aliorum scandalo, cum quis arbitretur ea sibi licere quæ ab iis, qui Eccle- siæ sacramenta frequentant, impune, exercere animad- vertit. » (Ben. XIV, Const. Apost. 26 Jun. 1749, n. 19).

« Semper cavendum est ne pœnitentes (ut facile con- tingit) existiment confessarium tacentem consentire, et probare ea quæ ipsi exposuerint : unde ansam sumerent alios, cum publico scandalo, decipiendi ». Génicot, n. 359, 1º.

« Neque admonitio est omittenda, si, ea omissa, pœ-

nitens maneat in occasione proxima formaliter peccandi; nam in hoc casu per silentium peccatum formale non vitatur ». Costantini ibid.

Item omitti non debet admonitio si ipse pœnitens interroget confessarium: « nam, cum interrogans jam cœperit laborare ignorantia vincibili, dissimulatio confessarii esset erroris approbatio. » Génicot n. 359, 2°. Si tamen pœnitens interroget confessarium eo quod ob inane motivum dubitet, ut si ille cujus matrimonium est invalidum ob occultum impedimentum, de eo dubitet quia celebratum est in statu peccati mortalis, hæc dubitandi ratio a confessario dilui potest, tacendo (cum fructus admonitionis non speretur) de impedimento.

Ad 2^m. Notandum. Pollutio inter conjuges voluntarie procurata, sive ad fovendum mutuum amorem, sive ad avertendam alterius zelotypiam, sive ob quaecumque aliud motivum, est peccatum mortale; sicut etiam desiderium pollutionis, et consensus in illam. Quo notato:

Resp. « Quum conjuges tam intimam vitæ consuetudinem inter se habere debeant, illiciti ipsis non sunt censendi tactus inter se, oscula, aspectus, dummodo ejusmodi non sint, ut facile pollutionem provocent. Imo illi etiam actus, qui facile pollutionem provocant, licite poni possunt inter conjuges, ex. gr. ad affectum demonstrandum aut fovendum quum id opus sit, aut ad avertendam zelotypiam, *dummodo pollutio non intendatur, et absit periculum consensus in illam.* » Costantini, n. 934. Cfr. Gury Ball. notam ad n. 919, 2°.

Animadvertendum tamen quod si tactus « tales sint, ut pollutionem *per se* facile provocent, culpabiles esse queunt, si desit diligentia ad eam (pollutionem) extra congressum evitandam; quæ diligentiae omissio, ubi hujusmodi sit ut prope per eam quis pollutionem extra

vas velle censeatur, gravis etiam culpa esse potest ». Gury, n. 919, 2°.

CASUS 127. — 22.

Pater Largus omnes absolvit occasionarios, consuetudinarios et recidivos, imposita salutari pœnitentia et brevi habita exhortatione ne relabuntur et ut fugiant pericula, sibi dicens: In Ecclesia habetur remissio omnium peccatorum, et melius est peccare nimia bonitate quam severitate, et timens ne, dimissi absque absolutione, non amplius redeant. — Pater Timoratus e contra, scrupulis semper agitatus, post tres quatuorve relapsus numquam eos absolvit, nisi post quosdam menses emendationis.

Queritur 1° Quinam sint occasionarii, consuetudinarii, recidivi, et quomodo cum illis agendum?

2° Quenam detur differentia inter occasionem et periculum peccandi? Evolve responsum.

3° Cui Largo vel Timorato, et quare palma sit tribuenda?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. *Occasionarii* sunt qui versantur in occasione proxima peccandi; *Consuetudinarii* sunt qui actibus sæpe repetitis specialem propensionem seu facilitatem contraxerunt peccandi in certo genere peccati; *recidivi* sunt qui post plures confessiones in eadem peccata sine ulla emendationis cura frequenter relabuntur. Cfr. Haine q. 104; Gury-Ball. notam a) ad n. 632.

Quoad 2^m Resp. Si dispositi non sint, aut sint dubie tantum dispositi, conari debet confessarius ut eos disponat. Deinde:

Vel 1° Immorescit confessario eos manere *indispositos*, eo quod vel nullum dent signum doloris (quod tamen, cum sint sui compotes, dare possent si verum dolorem haberent), vel vitam emendare nolint, vel gravem aliquam obligationem, cognitam ut talem, implere renuant; et tunc absolutio illis deneganda est in omni casu, etiam extremæ necessitatis. Tales enim ex Rituali Romano (Ordo ministrandi Sacramentum Pœn.) absolutionis beneficii sunt *incapaces*. Cfr. dicta supra in

Prænot. ad 1am quæst. casus 120-15. Item Haine q. 103 prin. IV ; Gury n. 622.

Vel 2º Manent dubie tantum dispositi ; et tunc jus strictum ad absolutionem non habent. Attamen cum in hoc supposito positive non innotescat confessario eos esse indispositos, et proinde in ipsis jam non verificetur quod nulla dent signa doloris etc., potest eos absolvere sub conditione. Hoc sequitur tum indirecte ex textu Ritualis Romani, tum ex hoc Catechismi Romani textu : « Si audita confessione judicaverit neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem pœnitenti *omnino defuisse*, absolvi poterit » ; ex quo textu S. Alphonsus (lib. VI, n. 461) sic concludit : « ergo semper ac confessario positive non innotescit, pœnitenti *omnino defuisse* dolorem, ipsum absolvere potest ». Potest autem confessarius ad hoc teneri ex charitate, nempe si urgeat aliqua spiritualis pœnitentis necessitas. (Costantini n. 800, III).

Vel 3º Se exhibent dispositos, seu de eorum dispositione prudens judicium probabile ferri potest, et tunc habent jus strictum ad absolutionem, et quidem *per se* statim obtinendam.

Dico : *per se* : nam contingere potest *per accidens*, licet admodum raro, quod ex gravi causa liceat differre illis absolutionem ad breve tempus, ita tamen ut unio moralis inter confessionem et absolutionem non abrum-patur, et pœnitens non debeat denuo peccata sua confiteri ; secus enim jam non esset absolutionis dilatio sed esset ejusdem denegatio, quod esset grave peccatum contra justitiam.

Notari potest denegationem absolutionis pœnitenti dubie tantum disposito, imo prorsus indisposito vocari a multis per verbi mitigationem (euphémisme) dilationem absolutionis, ut sub hoc mitigato verbo facilius acceptet pœnitens absolutionis denegationem. Equidem

non parum nocuit hæc æquivocatio tum doctrinæ plurimum theologorum, tum praxi confessoriorum, tum bono pœnitentium.

Ad 2^m. Resp. Occasio peccati est generatim circumstantia quædam homini extrinsecus adjacens, quæ eum illicit ad peccatum.

Periculum vero peccati latius patet, et, præter occasionem peccati, complectitur ea quæ hominem intrinsecus ad peccatum illiciunt, puta indolem iracundam, propensionem ad venerea, etc.

Periculum tamen peccati non univoce sumitur; sumitur enim tum ut supra pro omni eo quod hominem ad peccatum illicit, tum pro consecratario hujus illiciti, nempe pro probabilitate vel imminetia casus seu consensus voluntatis in illicitum et peccatum; et ita sumitur in sequentibus.

Itaque ex occasione peccati oritur periculum ne homo illicito occasionis cedat et ita peccet. Prout autem periculum istius consensus est plus minusve remotum aut proximum ipsa occasio dicitur plus minusve remota aut proxima; et prout objectum illiciti est continue aut non continue præsens, ipsa occasio dicitur continua, seu in esse, aut non continua, seu non in esse; et prout objectum illud est plus minusve necessarie aut voluntarie præsens, ipsa occasio dicitur plus minusve necessaria aut voluntaria. Potest autem occasio esse continua, imo et simul voluntaria, quin ideo sit proxima, seu quin ideo adsit periculum proximum peccandi: quod enim periculum istud sit remotum aut proximum, hoc non tam pendet a præsentia, etiam voluntaria, objecti, quam a majori aut minori virtute aut debilitate voluntatis ad resistendum illicito objecti. Insuper, ipsa occasio non potest unquam esse necessarie proxima, seu constituere periculum necessarie proximum; vel enim amoveri potest ipsum objectum, et tunc non solum proximitas

periculi sed et ipsa occasio pendet a voluntate, unde neutrum dici potest necessarium; vel non potest amoveri, et tunc equidem periculum semper opportuno medio removeri potest; licet enim omnia alia media supponantur deesse, nunquam tamen deesse potest medium orationis; nam eo ipso quod homo supponatur satis sui compos ut possit peccare, supponitur etiam satis sui compos ut possit orare; omnibus autem aliis mediis deficientibus sola oratio sufficit, quia facienti quod in se est Deus non denegat gratiam; gratia autem adjutrice, periculum removeri potest, juxta illud: «sufficit tibi gratia mea» (II ad Corinth. XII, 9), et illud: «omnia possum in eo qui me conformat» (ad Philip. IV, 13).

Omnis occasio proxima relinquenda est sive amovendo ipsum objectum si est voluntaria, sive removendo periculum si est necessaria; et quidem sub gravi aut sub levi prout agitur de occasione proxima peccati mortalis aut venialis.

Ad 3^m. Resp. Si Largus indiscriminatim bonis et malis seu dispositis et indispositis dat absolutionem, utique male agit, et neutri palma tribui potest; male enim agentibus palmam dare non licet; si vero Largi praxis, quantum ad præsentem materiam, ita intelligitur quod solis indispositis absolutionem denegat, bene agit, licet aliquando in certis casibus melius fortasse agere posset; et ipsi palma dari potest, ut constat ex responso ad primam quæstionem.

CASUS 128. — 23.

Onias sacerdos, quando obvios habet pœnitentes qui casum perinde quem reservatum incurrerunt, semper rogat utrum sciverint casum talem esse reservatum, et respondentibus negative omnibus gaudens impertit absolutionem.

Quæritur 1° Quid sit reservatio ?

2° Quis possit reservare peccata ?

3° Quænam sint causæ reservationis ?

4° An ignorantia excuset a reservatione ?

5° An approbandus sit Onias in casu ?

Ad 1^m. Resp. Ex. S. Thoma (suppl. q. XX, a. 2). Reservatio est restrictio *jurisdictionis* in ordine ad absolutionem certorum peccatorum.

Unde casus reservatus est peccatum a quo inferior confessarius absolvere non potest defectu *jurisdictionis*, non vero defectu *approbationis*.

Ad 2^m. Resp. Reservare peccata possunt : 1° Romanus Pontifex pro tota Ecclesia ; 2° Episcopi pro suis diœcesibus ; (Provinciale Consilium pro tota provincia) ; 3° Prælati Regulares, alique jurisdictionem quasi episcopalem habentes relate ad suos subditos.

Nihilominus omnes Prælati Papæ inferiores in hoc reservandi facultatis exercitio Papæ subjecti sunt ; et quidem quoad Superiores Regulares, eorum potestas reservandi est hodie restricta et moderata per Decretum Clementis VIII *Sanctissimus* (26 Maji 1593), ita ut saltem regulariter non possint alios casus reservare, præter eos qui in dicto Decreto enumerantur, aut omnes aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire prudenter in Domino judicaverint. In eodem Decreto legitur quoque : « Si quod aliud præterea peccatum grave pro Religionis conservatione, aut pro conscientiae puritate reservandum videbitur, id non aliter fiat, quam Generalis Capituli in toto Ordine, aut Provincialis in Provincia, matura discussione et consensu. » (Cfr. Piat. tom. I, pag. 470 et seqq.)

Ad 3^m. Prænotandum. Dicit Tridentinum sess. XIV, cap. 7 : « Magnopere vero ad Christiani populi disciplinam pertinere Sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam et graviora crimina non a

quibusvis, sed a summis duntaxat sacerdotibus absolventur. Unde merito Pontifices Maximi pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari iudicio reservare.

Neque dubitandum est, quando omnia, quæ a Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem liceat, pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores sacerdotes auctoritate, præsertim quo ad illa, quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem, consonum est divinæ auctoritati, non tantum in externa politia sed etiam coram Deo, vim habere. Verum tamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes, a quibusvis peccatis et censuris absolvere possint : extra quem articulum sacerdotes, cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores et legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant. » Quo notato :

Resp. Causa seu finis reservationis est Christiani populi disciplinam fovere. Fovetur autem eo quod atrociorum et graviorum criminum rei cogantur per reservationem coram *summis sacerdotibus* se sistere, et metu hujus extraordinarii oneris ab atrocioribus illis et gravioribus criminibus fideles multum cohibeantur.

Ad 4^m. Resp. Cum non dicatur in quæstione quid ignoretur, distinguendum est :

1° Ignorantia *peccati*, excusat a peccato formali ; solum autem formale peccatum reservatur.

2° Ignorantia *censuræ*, excusat a censura, nec proinde potest esse quæstio de ejusdem reservatione.

Notandum hic venit quod si peccatum aliquod reservetur non propter se, sed propter annexam censuram, non est reservatum si censura quaecumque ob causam non fuerit incursa, aut fuerit sublata.

3° « Quando censuræ cognitio aderat, reservatio vero censuræ ignorabatur, merito pro laxa et omnino improbabili habetur paucissimorum opinio, qui putent, etiamtum reservatam non esse censuram; neque hæc opinio cum aliis moralistarum et canonistarum principis coheret, quum accessorium sequatur principale: ideoque cognita principali pœna, etiam accessorium onus, sive pœnam dicis, sive medicinam, incurritur. » Lehmkuhl II, n. 407, 7°.

4° Disputatur inter probatos Auctores utrum ignorantia *reservationis peccati* excuset ab illius reservatione. Utraque sententia in praxim deducitur et publice docetur, Ecclesia sciente et tacente. Si tamen Ordinarius declaret se velle reservare peccatum etiam illius qui reservationem peccati ignorabat, peccatum illud practice reservatum habendum est.

Ad 5^m. Resp. Dummodo Ordinarius loci non declaverit se velle reservatum haberi etiam peccatum illius qui peccati reservationem ignorabat, inquietandus non est sacerdos Onias de eo quod in praxim deducat doctrinam quæ a pluribus probatis Auctoribus traditur ut vere probabilis et practice tuta, pluribus assentientibus etiam adversariis. Ecclesia haud ignorat hanc doctrinam doceri et in praxim deduci et tamen non improbat.

CASUS 129. — 24.

Pater Timidus Regularis jam excepit confessiones per mensem postquam expiraverit ejus approbatio ab Ordinario, quod in Vigilia Omnium Sanctorum tantum animadvertit. Tempus non superest recurrendi ad Ordinarium vel etiam Vicarium, aut accersendi alium confessarium; quinimo

turba pœnitentum adstat quam nimis. Sibi format conscientiam P. Timidus dicens : supplet Ecclesia ! peracto festo statim recurram ad Ordinarium.

Quæritur 1° Undenam habeant Religiosi approbationem et jurisdictionem ?

2° Quasnam limitationes apponere possit Episcopus approbationi Regularium ?

3° An eo ipso quod approbati sunt possint Regulares absolvere sæculares a peccatis Episcopo reservatis ?

4° Quibus in casibus Ecclesia suppleat ?

5° An bene, necne, egerit P. Timidus.

Ad 1^m. Resp. Distinguendum. Alii Religiosi sunt Regulares exempti, alii non sunt exempti.

A. *Quoad Regulares exemptos*, et primum quidem *quoad approbationem*, dico :

1° Ad audiendas confessiones *sæcularium* habere debent approbationem episcopi loci ubi confessiones instituuntur.

Constat ex Innocentii XII Constit. *cum sicut* (19 April. 1700) ubi declarat confessarios tam sæculares quam regulares, quicumque illi sint, nullatenus posse audire pœnitentes (sæculares) sine approbatione episcopi loci in quo ipsi pœnitentes degunt et confessarios eligunt; alias confessiones fore *invalidas* et confessarios suspensos. Quam Constitutionem deinde confirmarunt et innovarunt Innocentius XIII Litteris incip. *Apostolici Ministerii* (13 Maji 1723) et Benedictus XIV Constitutione *Apostolica Indulta* (Nonis Augusti anni 1744).

2° Ad audiendas confessiones *Monialium* habere debent specialem approbationem episcopi loci. Vide promptam biblioth. Lucii Ferraris ad verbum *approbatio* art. III.

Veruntamen, dum Moniales cum licentia Superiorissæ versantur extra suum Monasterium sufficit ad earum confessionem audiendam approbatio episcopi loci pro sæcularibus. S. C. EE. et RR. 27 Aug. 1852

et 22 April. 1872 ad 3^m. Vide Enchiridion morale P. Bucceroni pag. 130 ad n. 569 theol. mor. Gury.

3° Ad audiendas confessiones *suorum confratrum*, debent, *generatim loquendo*, approbari a suis superioribus.

Dico : *generatim loquendo* : nam indigent approbatione Ordinarii loci ad audiendas confessiones suorum confratrum sæcularizatorum, etiam tantum ad tempus, quod constat ex sequenti decisione S. Congr. Ep. et Reg. 27 Aug. 1852 : « Regulares etiam ad tempus sæcularizatos debere exomologesim suam facere penes confessarios approbatos ab Ordinario loci, a quibus in actu sacramentalis confessionis absolvi poterunt etiam a censuris et casibus reservatis in Ordine, si in Diœcesi reservati minime sint. »

Hoc tamen extendi non posse ad Regulares conventuum violentia suppressorum in Italia constat ex declaratione S. Pœnit. 18 April. 1867 : « Declarat insuper quibuscumque regularibus suppressis sive in aliqua domo, prout n. 1 (a superiore designata, in quam dispersi Religiosi convenerint), commorantibus, sive extra domus religiosas tamquam sæcularizatis ad tempus degentibus, licere confessiones suas sacramentales apud confessarios proprii Ordinis, legitime a suo Prælato approbatis, peragere. »

4° Ad audiendas confessiones *Regularium alterius Ordinis* : si agatur de Regularibus conventuum violentia suppressorum in Italia, indigent approbatione Ordinarii loci, ut constat ex decisione S. Congr. Ep. et Reg. 3 Jul. 1862 et ex facultatibus a Pœnitentiaria tum Generalibus tum Provincialibus quoad prædictos suppressos, concessis 18 April. 1867. Vide Enchiridion morale P. Bucceroni ad n. 557 theol. mor. Gury.

Si vero agatur de Regularibus neque sæcularizatis, neque conventuum suppressorum, sed v. g. itineranti-

bus, varia sunt statuta pro variis Ordinibus. Ita, ad audiendum Capuccinum debet Regularis a Superiore suo regulari esse approbatus, saltem ut ille Capuccinus frui possit privilegiis a Benedicto XIV et a Pio IX ei concessis. Vide P. Piatum De jure Regul. Tom. I, pag. 443 et 444.

Ad audiendum Trinitarium Hispaniæ debet Regularis esse approbatus ab Ordinario loci ex Indulto Pii VI, pro Trinitariis Hispaniæ. Vide Piatum, ibid. p. 441. — Ad audiendum Fratrem Minorem sufficit Regulari alterutra approbatio, ut patet ex n. 314 Constitutionum Generalium ubi requiritur quidem quod sit approbatus, sed non distinguitur inter approbationem ab Ordinario loci pro sæcularibus et approbationem a suo superiore regulari. — Ad audiendum vero Fratrem Prædicatorem non constat in Constit. *Provenit* Innocentii VII ullam approbationem requiri. Vide Piatum ibid.

Deinde *quoad jurisdictionem* : hanc

1° *Pro suis* habent a Papa, sive mediantibus superioribus, aut munere, sive etiam, saltem per accidens, immediate.

Clemens VIII in Const. *Sanctissimus* (26 Maji 1593) jubet ut « Superiores in singulis domibus deputent duos, tres, aut plures confessarios pro subditorum numero majori, vel minori, iique sint docti, prudentes, ac charitate præditi, qui a non reservatis eos absolvant, et quibus etiam reservatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit, quo eam debere committi ipse imprimis confessarius judicaverit ». Hoc autem Decretum die 21 Sept. 1624 confirmavit Urbanus VIII, addens : « Sanctitas sua deinceps declaravit et declarat, ut si hujusmodi Regularium confessariis casus alicujus reservati facultatem petentibus superior dare noluerit, possint tamen confessarii illa vice pœnitentes Regulares, etiam non obtenta a Superiore facultate, absolvere. »

2° *Pro sæcularibus*, habent eam a Papa, qui tamen excipit reservata Episcopo loci; unde quoad hæc indigent jurisdictione obtinenda ab Episcopo.

Quod autem jurisdictionem habeant a Papa ad absolvendos sæculares a non reservatis Episcopo loci, constat :

a) Ex pluribus SS. Pontificum Constitutionibus, in quibus datur Regularibus facultas confessiones audiendi auctoritate apostolica, et inhibetur ne quis eos in exercitio vel executione officii illius audeat quomodolibet impedire. Cfr. Constitutiones : *Quoniam* Gregorii IX ; *Ad fructus uberes* Eugenii IV ; *Inter ceteros* Julii II ; *Ex clementi* Pauli IV.

b) Ex Brevi « Significatum » Clementis VIII, in quo dicitur facultatem confessiones audiendi Regularibus a S. Sede indulgeri. (Apud *Mélanges Théologiques* Tom. I, p. 569).

c) Ex Constitutione Innocentii X *Exponi nobis* 7 Feb. 1645), qua confirmatur Sacrae Congr. Concil. declaratio, vi ejus Episcopi prohibere nequeunt ne Regulares confessiones audiant tempore Paschali. Jamvero si Regularium jurisdictio ab Episcopis promanaret, hujusmodi prohibitio tamquam juris Episcoporum læsiva habenda foret. Idem argumentum præstat S. Congr. Concilii declaratio diei 22 Sept. 1668 in causa Iprensi (*Mélanges Théol.* IV, 133).

d) Ex Constitutione Clementis X in qua Regularibus datur facultas sacramentaliter audiendi et absolvendi sæculares aliarum diocesium eo confluentes (constit. *Superna*) : quam potestatem dare nequit Episcopus diocesanus.

Vide P. Piatum Part. V. Cap. II, art. I, q. 1.

Quoad exceptionem relate ad casus reservatos Episcopo, vide infra responsum ad quæstionem tertiam hujus casus.

B. Quoad Religiosos improprie dictos, dico : Cum ipsi ab episcopo loci plane dependeant, ab eo jurisdictionem et approbationem accipiunt ; qua jurisdictione uti nequeunt nisi intra limites ab Episcopo positas, cum sub hoc respectu confessariis sæcularibus æquiparentur. Ita per se loquendo ; secus enim dicendum pro iis votorum simplicium Congregationibus, quæ privilegio exemptionis a jurisdictione Episcoporum nominatim donatæ sint. — Quo casu quæ supra de jurisdictione et approbatione Regularium dicta sunt, hujusmodi Religiosorum familiis applicari posse videntur, uti colligitur ex Declaratione S. Congr. Ep. et Reg. 23 Sept. 1881 pro Congregatione Missionis. Haine q. 77.

Ad 2^m. Resp. Communis sententia summorum Pontificum Constitutionibus innixa docet Episcopum posse approbationem limitare quoad *tempus*, quoad *locum* et quoad *genus personarum*, et Regulares non posse Pœnitentiæ Sacramentum administrare extra *tempus*, vel *locum*, vel *genus personarum* ab Episcopo præscriptum, quocumque privilegio nullatenus suffragaturo. Constat ex Constitutionibus *Superna* Clementis X, *Apostolici Ministerii* Innocentii XIII, *In supremo* Benedicti XIII. Ita quoque definivit S. Congr. Concil. 7 Jun. et 2 Aug. 1755. Vide P. Piatum P. V. C. II, a. 1, q. 17.

Nota 1° Quantum ad limitationem temporis, Episcopum non posse approbationem limitare quoad tempus paschale. Vide Piatum *ibid*.

2° Quantum ad limitationem quoad genus personarum, non posse Episcopum approbationem limitare quoad ægrotantium seu infirmorum confessiones ; neque quoad presbyterorum confessiones. Vide Piatum *ibid*. q. 19 et 20.

3° Hic nullam mentionem fieri de limitatione approbationis quoad certa peccata ; nam ut ait Lehmkuhl n° 404 « solam approbationem, ut a jurisdictione dis-

tingitur, quoad *peccata* restringere, hucusque inauditum est. Et re quidem vera, quando S. Pontifices loquuntur de Episcopi facultate approbationis limitandæ, de limitatione quoad tempus, certa loca, genera personarum loquuntur; de limitatione quoad certa genera peccatorum loquuntur numquam.

Ex scriptoribus vero unum Reuter vidi, qui p. IV, n. 354 dicat, «posse Episcopum approbationem limitare ad certas personas, tempus, loca, et *peccata*»: verum Ballerini ad Gury II, n. 573, q. 4 in fine notæ ostendit, quæ *absurda* ex tali doctrina sequerentur.

Quare talem approbationis limitationem Episcopum fecisse, numquam præsumi potest, atque si fecisset, merito de ejus limitationis valore dubitaretur. »

Ad 3^m. Resp. 1° Ante Tridentinum id certe poterant, ex variis privilegiis, quæ a Summis Pontificibus concessa fuerant.

2° Post Tridentinum, negative. Probatur ex Decreto Tridentini (sess. XIV, cap. 7 de Pœnit.) vi cujus absque ulla distinctione, sublata et extincta sunt Regularium privilegia circa hoc punctum, uti die 17 Nov. 1628 declaravit S. Congr. Ep. et Reg. — Quod idem edixit Clemens X in constit. *Superna* asseverans: «per confirmationem prædictorum privilegiorum, quam Regulares a Sede Apostolica post sacrum Concilium Tridentinum obtinuerant, nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, aut deinde Apostolicis Decretis sublata atque extincta, si quæ habebant, absolvendi a casibus Episcopo reservatis. » Plura alia Decreta vide apud Piatum Part. V, c. II, a. I, q. 32.

Ad 4^m. Resp. 1° Quoad *approbationem*, non constat Ecclesiam unquam supplere; constat e contra Ecclesiam jam pluries *invalidas* declarasse confessiones factas illis qui requisita approbatione carebant, et hoc quidem non obstante communi errore. Ita S. Congregatio Concilii

11^a Dec. 1683 interrogata, an Capuccini, qui in Patavina diœcesi confessiones sæcularium exceperant sine licentia (approbatione) Episcopi illius diœcesis, valide absolvisent, quia aliqui ex his erant in aliena diœcesi approbati, alii vero ab Episcopo quidem Patavino ad annum approbati), sed jam elapsum, respondit: « Illicite et *invalidè* confessiones exceperat, sed non esse inquietandos illos, qui bona fide confessi sunt. Attamen si ipsi confessi hoc resciverint, vel de *invaliditate* confessionis dubitaverint, eosdem teneri reiterare confessiones. »

Anno autem 1700 prodiit Bulla Innocentii XII ubi necessitas approbationis Episcopi loci iterum et pressius exponitur et sancitur, et ubi Pontifex declarat alias confessiones fore *invalidas* et confessarios suspensos. (Vide supra Resp. ad 1^{am} questionem quoad approbationem).

2° Quoad *jurisdictionem*. a) Ecclesia certo supplet jurisdictionis defectum si error sit communis inter fideles, et simul cum titulo colorato conjunctus. (Titulus ille coloratus continet *approbationem*. Haine de Pœnit. q. 70 ad 1^m Explan. Dic. 5°).

b) Probabilius etiam supplet Ecclesia si adsit error communis sine titulo colorato, dummodo tamen confessarius sit *ex approbatis*.

c) Si vero error sit privatus non censetur Ecclesia supplere.

d) Sacerdos ad confessiones *approbatus* valide et licite absolvit ex communi sententia cum jurisdictione probabili; imo, dummodo aliqua necessitas urgeat, valide et licite absolvit quoque ubi dubium est an jurisdictio quam accepit adhuc perduret aut ad occurrentem casum sese extendat. Cfr. Gury n. 549, q. 3° et 4°; S. Alph., n. 571 et 573; Elbel, n. 326.

Ad 5^m. Resp. Male egit Pater Timidus, quia, ut patet ex responso ad quæstionem præcedentem, ob

defectum *approbationis invalide* absolvit quotquot extra mortis articulum existentes absolvit.

CASUS 130. — 25.

Pater Rusticus gaudet jurisdictione pro religiosis Conventus Gandavensis, sed quum casu sit in Conventu Thiletano et rogatus fuerit a quodam Nostratum ut velit confessionem ejus excipere, annuit Rusticus sibi dicens : R. P. Minister Provincialis nequit jurisdictionem restringere ad unum Conventum, unde qui valet pro conventu Gandavensi valet quoque pro Conventu Thiletano.

Quæritur 1° Cuinam sit jurisdictionem concedere pro Regularibus ?

2° An valeat Minister Provincialis revocare jurisdictionem pro Religiosis cujusdam Patris qui tamen prudentia, bonis moribus et scientia est præditus ?

3° Quid ad casum ?

Ad 1^m. Resp. Distinguendum est inter Regulares exemptos et alios.

Non exempti pendent ab Episcopo; adeoque ab hoc confessarius jurisdictionem in eos recipere debet; nisi forte aliter in eorum Regula aut constitutionibus, a Sancta Sede approbatis, statueretur.

Quoad exemptos vero facultas jurisdictionem concedendi pro suis vi juris communis competit Prælatis superioribus, qui jurisdictionem quasi episcopalem habent in utroque foro, nisi tamen Ordinis Constitutiones aut Statuta generalia aliter præscriberent.

Conceditur autem jurisdictio eo ipso quod alicui confertur officium cui adnexa est cura animarum, v. g. officium guardianatus.

Utrum autem jurisdictio concedatur eo ipso quod quis ad confessiones audiendas suorum approbetur, non conveniunt. Fortasse non eodem modo res ordinatur a constitutionibus diversorum Ordinum. Nostræ Consti-

tutiones Generales a Leone XIII non solum approbatæ, sed et confirmatæ et per Decretum S. Congr. Ep. et Reg. diei 15° Maji 1897 impositæ, dicunt ut sequitur : « Art. 312. Nulli confessiones Fratrum audire liceat, nisi a Generali vel Provinciali per examen ex Theologia morali et ex Regula, si necessarium videbitur, idoneus inventus *approbationem* obtinuerit.

Art. 313. Omnes confessarii a Provinciali *approbati*, confessiones omnium Fratrum cujuscunque Ordinis nostri Provinciæ quocumque in loco intra limites propriæ Provinciæ, audire possunt. Qui vero a Ministro Generali facultatem generalem obtinuerunt, in toto Ordine Fratrum omnium confessiones audire valent. »

Hinc constat Fratres Minores, eo ipso quod a suo Provinciali *approbentur*, habere expeditam facultatem ad audiendas confessiones omnium Confratrum Totius Ordinis, in quocumque propriæ Provinciæ loco ; ergo habent *jurisdictionem de jure* eo ipso quod a Provinciali *approbentur*. Jurisdictio tamen quoad casus reservatos obtinenda est a Superioribus, cum hæc illis sit reservata. Verum si pro particulari casu occurrente petenti confessario non concederetur a Superiore, tunc ipse Papa concedit eam immediate, ut constat ex Declaratione Urbani VIII diei 21 Sept. 1624, quam vide supra in Responso ad 1^{am} quæst. casus præcedentis.

Ad 2^m. Resp. Si agatur in quæstione de Ministro Provinciali Ordinis Fratrum Minorum, perdurante approbatione, negative, ut patet ex Responso ad præcedentem quæstionem.

Sed neque, prout quæstio ponitur, licite potest illius Patris jurisdictionem pro Religiosis indirecte adimere, revocando illius approbationem, quia justa deest causa et famæ Patris grave inferret præjudicium.

Ad 3^m. Resp. Cum Pater Rusticus gaudeat jurisdictione pro Religiosis conventus Gandavensis, et hoc

verificari nequeat absque eo quod sit approbatus, sive explicite, sive implicite, v. g. per collationem Guardianatus, sequitur Rusticum vi articuli 313¹ Constitutionum Generalium confessiones omnium Fratrum cujuscunque Ordinis nostri Provinciæ quocumque in loco intra limites propriæ Provinciæ (ergo et in conventu Thiletano, audire posse. Neque dici potest hoc tantum valere si approbatio Provincialis sit generalis pro tota Provincia; nam vi citati articuli, talis per se est approbatio Ministri Provincialis, cum ille articulus quoad Provinciale non distinguat inter generalem approbationem pro tota Provincia et particularem tantum v. g. pro uno conventu; dum e contra idem articulus quoad Ministrum Generalem expresse distinguit inter approbationem generalem pro toto Ordine, et particularem pro aliqua tantum Provincia.

CASUS 131. — 26.

Pater Nicephorus aliquando differt suam confessionem peragere usque dum valeat extra Ordinem confiteri; non raro excipit confessiones superpelliceo indutus sed absque stola et hoc in ecclesia; quadam die, quum alius jussu superioris esset in ejus confessionali, excipit confessionem cujusdam devotulæ optime valentis in locutorio; accidit quoque quod maneat per horas et horas ad lectulum moribundi, dicens se ad hoc teneri vi caritatis et Decreti 23 Martii 1878.

Quæritur 1° Cuinam confiteri possint Regulares ?

2° An in omnibus bene necne agat P. Nicephorus et quare ?

Ad 1^m. Resp. I. Quoad Regulares in monasterio degentes :

1° Possunt confiteri iis quibus sive a jure sive a superioribus facultas concessa est eorum confessionem audiendi.

2° « Non possunt confiteri, saltem ordinarie, extra Ordinem suum, sine consensu superiorum suorum.

Dixi : *saltem ordinarie*; nam tempore jubilæi, uti concedi *solet* in Bullis pontificiis, Regulares possunt confessionem explere apud quemcumque sacerdotem approbatum ab Ordinario, etiam sæcularem (S. Lig. I. VI, n. 536) ». Haine de Pœnit. q. 78. Cfr. Piatum part. IV, C. I, a. 2, punct. I, q. 7^a et seqq.

Dixi : *sine consensu superiorum suorum*. Quinam autem sint illi superiores quorum consensus ad hoc requiritur videndum est in Constitutionibus et Statutis ejusque Ordinis, ut patet ex sequenti Responso S. Congr. Ep. et Reg. 3 Junii 1864 : « Quidam religiosus (ex Augustiniana familia) utens facultate obtenta a *Priore* sui conventus, confitetur sacerdoti, et quidem approbato. Quaritur 1° An valide ? et quatenus affirmative; 2° Utrum *Prior* possit *jure* subditis suis hanc facultatem concedere necne ? Resp.

In ordine Eremitarum S. Augustini affirmative ad utrumque, dummodo sacerdos fuerit ex approbatis ab Ordinario loci. Pro aliis Ordinibus standum Constitutionibus et Statutis ».

Nostri autem Ordinis Constitutiones Generales hæc habent n. 314 : « *Ministri Provinciales*, pro illis parvis conventibus, in quibus duo tantum vel tres sacerdotes confessarii inveniuntur, facultatem penes sacerdotes externos confitendi, poterunt concedere. »

II. Quoad Regulares extra monasterium degentes :

1° Itinerantes. Notanda ex Lucii Ferraris prompta bibliotheca ad verbum *approbatio* art. II, n. 12, 13, 15, 17.

« Concilium Tridentinum nihil circa confessarios Regularium innovavit de Jure antiquo. De jure autem antiquo habentes licentiam eligendi confessarium, poterant eligere sacerdotem simplicem, etiam ab Episcopo non approbatum. Nec alibi reperitur requisita hæc approbatio Ordinarii pro confessariis Religiosorum, sicut reperitur requisita pro confessione Monialium.

Nec a suis superioribus isti religiosi itinerantes, aut extra conventum aliquo tempore existentes coarctantur et restringuntur ad confessarios approbatos, *ut supponitur*; quia aliter sic coarctati, et restricti sine ullo dubio nequirent confiteri sacerdotibus non approbatis. » Cfr. etiam casum 129-24 supra, ad 1^m A quoad approbationem 4°. — His notatis dico :

Regulares itinerantes, seu tempore concionum vel alterius occasionis extra conventum existentes, confiteri possunt sive socio, sive extraneo regulari aut sæculari, approbato aut non approbato, prout illis, juxta Constitutiones sui Ordinis, a Sede Apostolica approbatas, conceditur a superioribus.

Apud Fratres Minores, Constitutiones Generales hæc disponunt : « n° 314. Confessario sæculari vel alterius Ordinis, Fratres nostri, præterquam in necessitatis casu, confiteri prohibentur. Rationabili de causa et de Prælati licentia extra conventum morantes, licet unum confessarium sui Ordinis habeant, a quolibet confessario approbato, sive regulari sive sæculari, a censuris et peccatis, etiam in Ordine reservatis, directe absolvi possunt, dummodo in fraudem hoc non fiat ».

Cfr. Haine de Pœnit. q. 78 et de stat. partic. q. 82 ad 2^m; Piatum De Jure Reg. part. IV, c. I, a. II, punct. I, q. 11 et seqq.; Gury n. 559 et 174; Costantini n. 776, X.

2° Religiosi suppressorum conventuum in Italia, qui hac de causa in communitate non vivunt, possunt sibi eligere in confessarium quemeunque Presbyterum, sive ex Clero sæculari, sive ex Clero Regulari, dummodo sit ex approbatis ad excipiendas confessiones ab Ordinario loci; imo, licet meliori quo fieri potest modo in communitate vivant, tamen Sanctitas sua benigne eis tribuit Indultum eligendi sibi quemeunque confessarium, ut supra, dummodo in ea non habeantur saltem quatuor confessarii proprii Ordinis. Ita S. Congr. Ep. et Reg.

3 Jul. 1862. Omnibus tamen illis suppressorum conventuum religiosis licet confessiones suas sacramentales apud confessarios proprii Ordinis, legitime a suo Prælato approbatos, peragere. S. Pœnit. 18 April. 1867.

3° « Regulares etiam ad tempus sæcularizati debent exomologesim suam facere penes confessarios approbatos ab Ordinario loci, a quibus in actu sacramentalis confessionis absolvi poterunt etiam a censuris et casibus reservatis in Ordine, si in diœcesi reservati minime sint ». S. Congr. Ep. et Reg. 27 Aug. 1852.

Ad 2^m. Resp. *Quoad 1^m*. Vel dilatio ista confessionis respicit præceptum juris divini : « Probet autem seipsum homo : et sic de pane illo edat et de calice bibat » (I ad Cor. c. II), vel non :

Si sic, non tantum non bene, sed male agit Nicephorus confessionem differendo, si interea celebrare pergat ; quod si interea non celebret, equidem dici nequit bene agere differendo confessionem et celebrationem usque dum extraneo confiteri possit.

Si vero dilatio solum respiciat præscriptionem Constitutionum sub peccato non obligantem, iterum, licet non peccet, dici nequit bene agere.

Verum, quæri potest an forte non agat in fraudem legis, et sic extraneo confiteri non valeat ? sed respondetur quod non ; quia patet ex contextu eum non iter arripere *eo fine ut* extraneo confiteatur, sed aliam ob causam, quæ ei tunc occasionem præbet extraneo confitendi. Cfr. Piatum Tom. I, p. 442, q. 15.

Quoad 2^m. Non potest dici bene agere, ut constat ex sequentibus Responsis S. C. Rituum :

« In Cathedrali Patavina ex immemorabili consuetudine in publica administratione Sacramenti Pœnitentiæ sacerdotes confessarii abstinere ab usu stolæ a Rituali Romano præscriptæ. Quæritur : An standum sit huiusmodi consuetudini ? Resp. Negative ; sed standum

omnino Rituali et aliis Decretis » 7 Dec. 1844 (n. 2883).

« An tolerari possit confessarios in ecclesia vel in sede confessionali Sacramentum Pœnitentiæ frequenter ministrantes uti stola absque superpelliceo, aut vice-versa? Resp. Servetur Ritùale Romanum ». 23 Martii 1882 (n. 3542).

Sed neque dici potest male agere. Nam rituale Romanum dum præscribit usum stolæ in administratione sacramentorum addit: « nisi in Sacramento Pœnitentiæ ministrando occasio vel consuetudo vel locus interdum aliter suadeat ». — Deinde ad quæstionem: « Utrum consuetudo ministrandi Sacramentum Pœnitentiæ absque stola, etiam in ecclesia et Sede confessionali servari possit? »

Respondit S. Congregatio 31 Aug. 1867 (3158): « *Conveniens est, ut in ecclesia adhibeatur stola juxta S. R. C. Decreta.* »

Quoad 3^m. Rituale Romanum præscribit: 1° In ecclesia, non autem in privatis ædibus, confessiones audiat, nisi ex causa rationabili; quæ cum inciderit, studeat tamen id decenti ac patenti loco præstare; 2° Habeat in ecclesia sedem confessionalem in qua sacras confessiones excipiat, quæ sedes patenti, conspicuo et apto ecclesiæ loco posita, crate perforata inter pœnitentem et sacerdotem sit instructa.

Hinc *per se* non bene egit Nicephorus; quod autem in casu rationabilem causam habuerit ad agendum id quod egit ex casu non constat.

Quoad 4^m. Non quæritur utrum recte necne sentiat Nicephorus se obligari ex charitate etc., sed mere quæritur: an in hoc bene necne agat. Itaque, *si* moribundus ita sit morti proximus ut singulo quasi momento mors expectetur, et *si* cum licentia sive expressa, sive rationabiliter præsumpta superioris moribundum ad mortem usque assistat, bene agit, quia opus charitatis exercet.

Aliæ suppositiones aliud responsum exigere possunt. Vide Berardi n. 873 et seqq.; Haine Tract. de Extrema Unctione append. 1^a q. 18. — Quoad Decretum de quo in casu, vide Nouvelle Revue Théol. tom. X, pag. 482-491.

CASUS 132. — 27.

Sempronius Frater Minor absolvit pœnitentes, qui ad eum turmatim tempore Paschali affluunt, absque ulla anxietate, quamvis inter eos habeantur qui in sua diœcesi casum ab Ordinario reservatum incurrerunt, in cujus diœcesi Pater nullam habet potestatem, et quamvis in diœcesi hac, in qua nunc confitentur, idem casus sit reservatus. — Vocatus quadam die ad lectulum infirmi, qui non graviter decumbit, invenit eum incurrisse casum Summo Pontifici reservatum. Judicat ægotantem non posse Romam ob infirmitatem recurrere ad petendam absolutionem, idcirco eum absolvit absque speciali facultate.

Quæritur 1° Quantum peccatum committat et qualem pœnam incurrat qui absolvit a reservatis non habens facultatem?

2° Quandonam simplex confessarius, carens habituali facultate, absolvere possit a reservatis?

3° An P. Sempronius possit pergere necne in suo agendi modo, et quare?

Ad 1^m. Resp. « Qui debita facultate non munitus et extra casus permissos absolvit a reservatis peccat mortaliter; et, si ageretur de excommunicationibus *speciali modo* Summo Pontifici reservatis, incurreret ipso facto excommunicationem ipsi Summo Pontifici reservatam, attamen simpliciter; et ab hac excusaret ignorantia et metus, quum præsumptio requiratur ». Berardi praxis confess. pag. 993 in fine. — Si vero ageretur de casibus Papæ *simpliciter* reservatis, vel Episcopo reservatis, nullam pœnam incurreret. Haine q. 87 de Pœnit.

Ad 2^m. Resp. Præter articulum mortis ubi cessat omnis reservatio, et ubi omnis sacerdos potest ab omnibus peccatis et censuris absolvere, hoc potest quoties-

cumque ad hoc facultatem obtinet sive ab ipso reservante ad casum particularem aut pro pœnitente particulari; sive a jure aut a reservante, pro certis diebus, aut solemnitatibus, aut circumstantiis.

Ita generaliter; in speciè vero :

I. Quoad casus papales :

1° In jubilæo, relate ad eos qui confessionem instituunt in ordine ad jubilæum lucrandum: sed videnda Bulla Pontificia ad sciendum ad quos casus facultas se extendit, quinam casus excipiuntur et an eadem persona semel dumtaxat vi jubilæi, ut mos est, absolvi possit.

2° « *In casibus vere urgentioribus* in quibus absolutio differri nequeat absque periculo gravis scandali vel infamiæ, super quo confessariorum conscientia oneratur, dari posse absolutionem, injunctis de jure injungendis, a censuris etiam speciali modo Summo Pontifici reservatis, sub pœna tamen reincidentiae in easdem censuras, nisi saltem infra mensem per epistolam et per medium confessarii absolutus recurat ad S. Sedem », declaravit S. C. Inq. 23 Jun. 1886 et resolutionem Emin. Patrum approbavit et confirmavit Leo XIII 30 Jun. 1886.

Confessarius qui non possit iterum pœnitentem videre, posito, ut supra, casu urgentioris absolutionis, potest eum absolvere, accepta ejus promissione scribendi, tacito si vult nomine, ad S. Pœnitentiarium intra mensem, et standi illius mandatis, quin confessarius ipse scribat. (S. Pœnit. 7 Nov. 1888).

In casu quo nec infamia nec scandalum est in absolutionis dilatione, sed durum valde est pœnitenti (ob ipsius adjuncta et peculiare dispositiones) in gravi peccato permanere per tempus necessarium ad petitionem et concessionem facultatis absolventi a reservatis, licet simplici confessario a censuris S. Pontifici reservatis absolvere, injunctis de jure injungendis, sub pœna reincidentiae, nisi infra mensem per epistolam et per

medium confessarii absolutus recurrat ad S. Sedem (S. Off. 16 Jun. 1897).

Quando autem neque confessarius (quia v. gr. ei pœnitens iterum se præsentrare nequeat), neque pœnitens epistolam ad S. Pœnitentiarium mittere possunt, si durum sit pœnitenti adire alium confessarium, licet pœnitentem absolvere. (S. Off. 9 Nov. 1898 et 5 Sept. 1900).

En, quoad hoc ultimum, ex *Acta Ordinis* anno XIX (1900) pag. 203, postulatum et S. Officii Responsum :

Beatissime Pater.

Relate ad censurarum absolutionem Summo Pontifici reservatarum, S. C. Rom. et Univ. Inquisitionis, die 9 Nov. 1898 sequentia decrevit :

« Quando neque confessarius neque pœnitens epistolam ad S. Pœnitentiarium mittere possunt, et durum sit pœnitenti adire alium confessarium, in hoc casu liceat confessario pœnitentem absolvere etiam a casibus S. Sedi reservatis absque onere mittendi epistolam. »

His statutis, Episcopus N. N. ad pedes S. V. provocatus, humiliter expostulat : An, ut onus epistolam mittendi cesset, scribendi impedimentum adstringere debeat confessarium simul et pœnitentem ; vel sufficiat, sicuti aliqui interpretati sunt, quod pœnitens scribendi impar, eidem confessario a quo vi decreti 1886 et 1897 absolutus fuerit, se præsentrare nequeat, et ipsi durum sit alium confessarium adire ; licet confessarius absolvens, pro pœnitente epistolam ad S. Sedem mittere posset. Quod et Deus etc.

Feria IV, die 5 Sept. 1900.

In Congregatione Generali S. R. et U. Inquisitionis ab Emin. et Rev. DD. Cardinalibus Inquisitoribus habita, exposito prædicto dubio, præhabitoque RR. DD. Consultorum voto, iidem EE. ac RR. Patres responden-

dum mandarunt : Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

Sequenti vero fer. VI, die 7 ejusdem mensis et anni, in solita audientia SS^{mi} D. N. Leonis Div. Prov. Papa XIII a R. P. D. Adessore habita, SS^{mus} resolutionem EE. ac RR. Patrum adprobavit. J. Can. Mancini S. R. et U. I. Not.

II. Quoad casus episcopales :

1° « Qui detinetur *censura* Episcopo reservata, si Episcopum non possit personaliter adire vel ejus delegatum, et impedimentum sit perpetuum vel diuturnum potest absolvi a quovis confessario; sed si impedimentum non sit perpetuum, cum onere adeundi Episcopum vel ejus delegatum quum cessaverit impedimentum. » Costantini n. 963, VI.

2° « Quilibet confessarius potest absolvere, si poenitens reus peccati Episcopo reservati, sine gravi incommodo nequeat per se (quamvis possit per litteras) adire Episcopum vel ejus delegatum, dummodo impedimentum sit perpetuum, idest (ut hic intelligitur) non habeat definitum tempus, vel impedimentum duret ad quinquennium, ut ex. gr. fieri potest in militibus, in adolescentibus qui in collegio morantur, in illis qui carcere detinentur. Censentur impedimentum habere perpetuum regulares, mulieres, senes sexagenarii, filiifamilias, patresfamilias qui suis rebus superesse debent, impuberes, etsi petant absolutionem pubertate adepta, inopes, longa et non levi agritudine laborantes, x. gr. febri quartana, et convalescentes ex morbo. — Si impedimentum sit diuturnum, nempe duret saltem ad sex menses, idem est dicendum. » Costantini n. 783, IV. Cfr. Gury n. 575.

Quod si impedimentum sit breve, nempe non duret ad sex menses, et urgeat aliqua gravis causa confitendi, controvertitur. Alii tunc negant et recurrunt ad absolu-

tionem indirectam. — « Alii vero consent quod absolutio in casu impedimenti etiam temporanei directe concedi valeat; quum in cap. *Eos qui* de Sent. Excom. dicatur : « Eos qui a sententia canonis vel hominis, cum ad illum, a quo alias de jure fuerant absolvendi, nequeunt propter imminens mortis articulum *aut aliud impedimentum legitimum* pro absolutionis beneficio habere recursum, ab alio absolvantur. » Sane ubi eadem est ratio (ne scilicet propter dilationem pœnitentiæ periculum imminet animarum. Cap. Finali de Pœn. et remiss.), idem quoque jus adesse debet. Ita Sanchez, Palao, Roneaglia, Sporer, Diana, Gury (n. 575), Ballerini (ibid), Bertagna, alique. Ex his aliqui dicunt remanere onus se præsentandi superiori quamvis de casu sine censura reservato ageretur; alii vero (ut Sanchez, Salmanticenses et Bertagna) dicunt hoc onus imponendum esse solum pro casu in quo censura adsit et de jure imponi debeat. » Berardi, Praxis n. 1061, XIV, pag. 988.

3° Hodie potest simplex confessarius sive sæcularis sive regularis peregrinos absolvere a peccatis in alterutra tantum diœcesi reservatis, dummodo non venerint in fraudem reservationis. Dico : in alterutra; quia si in utraque, tunc communiter tenent quod non potest. Cfr. Haine q. 82. Gury n. 573. Quær. 4° et 5°. Ballerini ibid. Berardi n. 1061, VIII et IX. (Quoad peccatum reservatum in utraque diœcesi vide Gury pag. 513. Item Berardi pag. 981 in fine.)

4° In pluribus diœcesibus datur, certis diebus, et in certis circumstantiis simplicibus confessariis facultas absolvendi a reservatis.

In nostra Archidiœcesi Mechliniensi declarat R^{mus} Dns Archiepiscopus, in litteris jurisdictionis mentem suam esse : « 4° Ut quilibet confessarius in hac diœcesi approbatus valide absolvat a reservatis, dum excipit confessionem in ordine ad matrimonium : item dum

excipit confessionem personæ quavis de causa rationabili domi retentæ, sive susceptio sacræ Eucharistiæ vel Extremæ Unctionis sequatur, sive non. Item dum confessionem excipit in ecclesia in qua ea die, vel postridie, fit adoratio perpètua SS^{mi} Sacramenti, vel preces quadraginta horarum instituuntur. 5° Ut quilibet confessarius, in hac diœcesi approbatus, valide absolvat quemlibet pœnitentem qui peccatum reservatum commisit, si hic communionem vel celebrationem missæ aut Sacramenti administrationem omittere nequeat sine notabili damno famæ, sinistris suspicionibus, aut gravi obloquio. Item si merito timeat ne pœnitens, sine absolutione dimissus, prætermittat implere confessionis annuæ et communionis paschalis præcepta. 6° Ut prædicta n^{is} 2°, 3°, 4°, 5° intelligantur etiam de casibus pontificiis, a quibus facultatem absolvendi habemus. »

Ad 3^m. Resp. Cum in 1° casu agatur de tempore paschali, et proin de communione paschali, et forte etiam de confessione annua; et sufficiat quod in alterutra diœcesi, aut pœnitentis scilicet, aut confessarii, facultas fiat confessariis hac occasione absolvendi a reservatis, saltem si merito timeatur ne pœnitens, sine absolutione dimissus prætermittat implere confessionis annuæ et communionis paschalis præcepta; et insuper facile impediri possint pœnitentes ne Episcopum vel ejus delegatum adeant, quin ideo impediuntur adire Patrem Sempronium; — cumque in 2° casu agatur de infirmo in lectulo detento (quoad quem proinde in hac archidiœcesi Mechliniensi nulla est difficultas), qui, ordinarie saltem, ipse Romam scribere nequit, quique confiteri nequit cui vult, sed adhibere debet confessarium qui potest et vult ad eum venire, vel quem inservientes accersire volunt aut ad eum accedere permittunt; — constat perfacile fieri posse quod P. Sempronius optime se gesserit in utroque casu; unde, quan-

doquidem nemo iudicandus est male egisse nisi de hoc constet, concludendum est P. Sempronium non esse improbandum et minime constare quod in suo agendi modo non possit pergere.

CASUS 133. — 28.

Pater Petronius cum quadam puella sua pœnitente habet oscula morosa, illam premit contra pectus, et cogit sedere super genua; illam tangit super vestes in omnibus partibus corporis, et interdum genua nuda cum tentamine procedendi ultra, sed hoc avertit puella dicens quod hoc esset peccatum mortale. Confessarius animadvertens puellam non intelligere quod jam adsit peccatum grave relinquit eam in sua ignorantia, eamque postea se accusantem de pravis cogitationibus tantum absolvit.

Quæritur 1º Quid sit absolutio complicitis? Evolve responsum.

2º Quæ pœnæ statutæ sint in absolventem complicem?

3º An possit adhuc P. Petronius absolvere puellam in casu, et quare?

Ad 1^m. Resp. Est absolutio qua confessarius qualemcumque personam complicem suam in peccato turpi atque inhonesto contra sextum decalogi præceptum commissio, audet absolvere ab isto peccato nondum ab alio confessario directe remisso, extra casus legitime excipiendos.

Responsum patet generatim ex his verbis Bullæ Benedicti XIV, *Sacramentum Pœnitentiæ*: « Omnibus et singulis Sacerdotibus,... tametsi alioquin ad confessiones excipiendas approbatis et quovis privilegio et indulto... suffultis..., interdicimus et prohibemus, ne aliquis eorum extra casum extremæ necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo et deficiente tunc quoque alio sacerdote qui confessarii munus obire possit, confessionem sacramentalem personæ complicitis in peccato turpi atque inhonesto contra sextum decalogi præceptum commissio excipere audeat, sublata propterea illi

ipsi quacumque auctoritate et jurisdictione ad qualemcumque personam ab hujusmodi culpa absolvendam, adeo quidem ut absolutio, si quam impertierit, nulla atque irrita omnino sit, tamquam impertita a sacerdote, qui jurisdictione ac facultate ad valide absolvendum necessaria privatus existit, quam ei per praesentes has nostras adimere intendimus. Et nihilominus, si quis confessarius secus facere ausus fuerit, majoris quoque excommunicationis poenam, a qua absolvendi potestatem nobis solis nostrisque successoribus dumtaxat reservamus, ipso facto incurrat; declarantes etiam, quod nec in vim cujuscumque jubilæi... confessionem dicti complices hujusmodi quisnam valeat excipere eique Sacramentalem absolutionem elargiri; cum ad hunc effectum et in hoc casu nullus confessarius (utpote qui in hujusmodi peccati et poenitentis genere jurisdictione, ut praefertur, careat, et absolvendi facultate a nobis privatus existat) habendus sit pro confessario legitimo et approbato. »

Explanatur Responsum per partes :

1°) Est absolutio qua *confessarius*. Verum quidem est quod Benedictus XIV in supra citata Bulla *omnibus et singulis sacerdotibus* interdicat et prohibet ne aliquis eorum complices sui in peccato turpi confessionem sacramentalem excipere audeat; verumtamen, dum excommunicationis poenam in contravenientes indicit, loquitur dumtaxat de confessario, dicens : « Et nihilominus, si quis *confessarius* secus facere ausus fuerit, majoris quoque excommunicationis poenam... ipso facto incurrat. »

Unde concludunt Doctores ad excommunicationem incurrendam requiri ut agatur de *confessario*. Ita Bertolotti casus conse. tom. I, pag. 352; Lehmkühl n. 936, 3°; Berardi n° 1071 in fine.

2°) Dicitur : *Qualemcumque personam* : quæ verba sumpta sunt ex ipsa Bulla Ben. XVI supra citata. Unde

concludunt Doctores nil referre cujusnam sexus sit illa persona, neque oportere ut illa sit in aetate puberi, modo sit capax peccati mortalis.

3°) Dicitur : *Complicem suam in peccato turpi atque inhonesto contra sextum decalogi praeceptum* : ut etiam habet Bulla citata. Unde conveniunt Doctores oportere ut peccatum sit :

1° Commissum ex mutuo consensu invicem manifestato; complex enim definitur socius in crimine. 2° Certum ex utraque parte, ita ut excludatur omne dubium sive juris, sive facti. 3° Mortale ex utraque parte non tantum interne sed etiam externe; ita ut uterque sciat non tantum se sed et socium mortaliter peccare. 4° Contra sextum decalogi praeceptum, quod ex declaratione S. U. Inquisitionis diei 28 Maji 1873 ita intelligendum est ut comprehendat etiam illa peccata « quae consistunt in meris colloquiis et aspectibus qui complicitatem important ».

Notandum tamen in solis verbis vel sermonibus dubium num fuerit peccatum ex utraque parte mortale, et num adfuerit vera complicitas facilius concipi posse. Cfr. Lehmkuhl n. 935.

Ex his principiis seu conditionibus requisitis deducunt Doctores complicitatem in sensu Bullae non adesse si actus exterior sit ex objecto venialis, ut tactus manuum, osculum leve, etsi utrimque fiat affectu libidinoso; quia non est peccatum mortale externum; item si tactus impudicus et ex objecto mortalis fiat ab una parte, altera externe renitente, esto forsitan interne consentiat; item si sacerdos induceret puellam ad credendum nullum esse peccatum, si turpiter ab ipso tangi se sineret, et ea, ab ipso decepta, bona fide se turpiter tangi pateretur; idem dicendum videtur si ipsa quidem peccasset, sed ex circumstantiis prorsus particularibus omnino credendum fuisset quod ipsa nihil omnino aut

nihil mali (v. g. propter somnum, ebrietatem, amentiam vel manifestam stoliditatem) percipere potuisse: item si confessarius dubitet, an pœnitens quoque graviter peccaverit: esto enim casus compliceis ab aliis reservatis differat, in hoc tamen illis est æquiparandus, quod odiosus sit et strictæ interpretationis. Cfr. Acta S. Sedis append. IX Comm. Bullæ « Apostolicæ Sedis » pag. 350; Berardi n. 1066; Haine q. 92 de Pœnit.

Indubium videtur auctoribus quod si peccatum complicitatis sit peccatum sacerdotis cum puero, non possit ille puer postea factus sacerdos complicem suum sacerdotem ab isto peccato absolvere. Utrum autem Benedictus XIV sub nomine *Criminis* a quo sacerdos complicem non potest absolvere vide Bullam *Apostolici muneris*, comprehendere voluerit etiam peccatum pueri cum puero, aut pueri cum puella, si forte puer postea fiat sacerdos confessarius, de hoc non constat. Cfr. Berardi n. 1068 et 1069.

4°) Dicitur: *Audet absolvere ab isto peccato*. Casus compliceis intelligendum esse de absolutione *ab ipso complicitatis peccato*, constat ex Bulla Benedicti XIV, et ex Responso S. Pœnitentiariæ 16 Maji 1877, dicentis: « Privationem jurisdictionis absolvendi complicem in peccato turpi, et adnexam excommunicationem quatenus confessarius illum absolverit, esse in ordine ad ipsum peccatum turpe in quo idem confessarius complex fuit ».

Quodsi complex sacrilege hujus peccati confessionem omitteret, et sacerdos confessarius *culpabiliter* ab interrogando abstineret, teneretur, ut in eodem Responso addit S. Pœnitentiaria, confessarius sacerdoti qui hac ratione complicem non tamen a peccato complicitatis absolvit, omni studio ob oculos ponere enormitatem delicti sui, et abominabilem abusum Sacramenti Pœnitentiæ, nec aliter ei beneficium absolutionis imper-

tiri, quam præmissa gravissima adhortatione ut officium confessarii dimittere studeat, nec non imposita obligatione ut a confessionibus compliceis audiendis in posterum omnino absteineat, monita eadem persona complice, si denuo compareat, ut a peccato complicitatis, et cæteris invalide confessis apud alium confessarium se accuset.

Ad ipsam compliceis *absolutionem* quod spectat, quamvis generatim loquendo in odiosis verba sint strictæ interpretationis, in præsentī tamen materia verbum *absolvere* latiore aliquo sensu interpretantur S. Pœnitentiaria (1^a Martii 1878) et S. Officium (10 Dec. 1883). Juxta Responsa illarum Congregationum, ad incurrendam excommunicationem in absolventes complicem latam sufficit quod confessarius complicem suum fiete absolvat: et quidem hanc fictionem latiore quodam sensu intelligunt ita ut sufficiat quod confessarius videatur complicem absolvere v. g. orationem quamdam aut alia verba pronuntiando, aut etiam tacendo, ita ut videatur tamen per signa aut manuum gestus revera pœnitentem a peccato relaxare. (Quoad Responsum S. Pœnitentiariæ diei 1re Martii 1878 vide Nouv. Revue Théol. tom. XIV (1882) pag. 142. — Quoad Responsum S. Officii diei 10 Dec. 1883 vide ibidem tom. XVI pag. 365.) Imo ex Responso S. Pœnitentiariæ diei 19 Feb. 1896 (vide *Acta Ordinis* tom. XV, pag. 81) constat sufficere quod complex fuerit malitiose inductus a confessario ad erronee putandum complicitatis peccatum jam non esse necessariam confessionis materiam. Propositum fuit sequens dubium :

« II. An incurrat censuras in absolventes complicem in peccato turpi latas, confessarius qui, ad vitandas præfatas censuras, *induxit directe vel indirecte* pœnitentem complicem ad non declarandum peccatum turpe, cum ipso commissum, et deinde complicem absolvit, sed

peccatum complicitatis non declarantem? Ratio dubitandi est *quia nemini **fraus** sua patrocinari debet*; insuperque si, talia agendo, confessarius censuras praeceveret, jam prohibitio absolvendi complicem, sub poena excommunicationis, illusoria plerumque videretur.

Directe autem confessarius inducit pœnitentem quando positive et explicite eum præmonet de tacendo peccato complicitatis, *quia v. g. illud jam novit et declaratio illius esset inutilis.*

Indirecte vero inducit quando confessarius suadere conatur pœnitentem, sive quod actio turpis cum ipso commissa non est peccatum, sive saltem non tam grave ut de ipso inquietari debeat; unde pœnitens concludit ipsi licere non declarare tale peccatum, et ab eo declarando revera abstinet.

Sacra Pœnitentiaria, mature consideratis expositis, et approbante SS^{mo} Dno N. Leone PP. XIII, declaravit: « Excommunicationem reservatam in Bulla *Sacramentum Pœnitentiæ* non effugere confessarios absolventes vel fingentes absolvere eum complicem, qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id confessarius pœnitentem induxit, sive *directe* sive *indirecte*. »

Notandum quod verba: *induxit directe vel indirecte*: in exposito postulato, et consequenter etiam in Responso eidem dato, sumuntur sensu prorsus singulari quem in hoc tantum postulato et in Responso eidem dato habent. Nam præter sensum quem ex communi acceptione habent connotant hoc in loco malitiosam deceptionem pœnitentis (*nemini **fraus** sua patrocinari debet*), inductionem scilicet ad erronee putandum peccatum complicitatis jam non esse (*inductio directa*) vel nequidem fuisse (*inductio indirecta*) necessariam materiam confessionis.

Inductio autem *directa* prout a postulante exponitur

importat directam absolutionem ab ipso complicitatis peccato. Dum enim confessarius dicit pœnitenti quod peccatum aliquod, vel peccati circumstantiam non debet declarare quia illud jam novit et declaratio esset inutilis, patet per se illud peccatum vel illam circumstantiam in confessione ab ipso comprehendi, et absolutionem ab illis directam dari. Unde non mirum quod confessarius qui ita agit cum suo complice, habeatur ut absolvens complicem; directe enim absolvit vel fingit directe absolvere ab ipso complicitatis peccato.

Inductio vero *indirecta* prout a postulante exponitur stare nequit cum peccato complicitatis. Si enim ponitur peccatum complicitatis vere existere, nimirum peccatum commissum ex mutuo consensu invicem manifestato, ex utraque parte *certo* mortale non tantum interne sed et externe, ita ut uterque complex *certo sciat* non tantum se sed et socium mortaliter peccare, quomodo cum hoc stare potest quod confessarius suadere conetur pœnitentem, actionem turpem cum ipso commissam non esse peccatum vel saltem non tam grave ut de ipso inquietari debeat; et quod pœnitens hoc revera credat et inde sincere concludat sibi licere non declarare tale peccatum et ab eo declarando absterneatur?

Ob sensum prorsus singularem quem verba: *induxit directe vel indirecte* habent in postulato et consequenter in Responso eidem dato, nihil potest ex hoc Responso inferri contra confessarium qui complici confiteri petenti in urgenti necessitate ubi nullus alius confessarius potest haberi, **aperte** diceret: ob præsentem necessitatem possum quidem te audire et a peccatis absolvere, non tamen absolvere possum a complicitatis peccato, de quo proinde in præsentī confessione melius tacebis; scias tamen te sub gravi teneri ad peccatum illud postea, data occasione, apud alium confessarium accusandum.

Non desunt Doctores qui dicant confessarium in casu urgentis necessitatis absolvere posse directe ab ipso complicitatis peccato; communis tamen sententia stat pro absolutione indirecta tantum. Quod si revera potest directe absolvere, equidem indirecte absolvens non incurreret excommunicationem, quippe quæ lata est contra confessarium qui cum non possit absolvere a complicitatis peccato, tamen ab eo absolvit aut fingit absolvere, non vero contra confessarium qui cum possit ab eo directe absolvere, non absolvit ab eo, nisi indirecte tantum.

Quoad verbum: *Audet*, animadvertendum etiam hoc sumptum esse e Bulla Benedicti XIV supra citata. Ibi enim jurisdictione privat eum qui confessionem sacramentalem personæ complicitis... *excipere audeat*: et excommunicatione percipit eum qui *secus facere ausus fuerit*. Hinc sequitur quod si confessarius inadvertenter absolvit suum complicem quem non agnovit in confessione, valida est absolutio etiam quoad ipsum complicitatis peccatum, et non incurritur excommunicatio.

Idem dicendum ubi confessarius dubitat utrum pœnitens sit ipsius complex, si caute interrogato pœnitente dubium perseverat.

5º) Dicitur: *Nondum ab alio confessario directe remisso*. Nam « si hoc peccatum sit directe remissum, communior etiam auctorum sententia tenet sacerdotem complicem non amplius in id jurisdictione carere, quia sicut superiores non intendunt sibi reservare peccata jam directe remissa, ita nec auferre jurisdictionem in hoc casu, cum nulla sit obligatio hæc peccata iterum clavibus subjiciendi. « Verum si quis pudor in sacerdote qui miseranda fragilitate in peccatum turpe cum alio impeerit, si qua Sacramenti reverentia, si qua suæ salutis cura, numquam audiet, præter casum gravis alienius necessitatis, earum personarum confessiones

quibuscum talis naturæ peccatum commiserit.» (Gousset t. II, n. 489). Imo casu quo confessarius excommunicatus ob absolutionem complicitis ex speciali facultate absolvitur, ei expresse injungitur ut ab audiendis personarum complicitis confessionibus abstineat. » Theol. Mechlin. De censuris append. n. 35, q. 3.

6^a) Dicitur: *Extra casus legitime excipiendos*: « Nam excipe, si absolvat in articulo vel morali periculo mortis: dummodo tunc desit alius, etiam non approbatus; vel, si adsit alius, hic supervenerit post inceptam confessionem, aut nolit absolvere, aut adhiberi nequeat sine periculo infamiae aut sine populi scandalo, quia v. g. est publice suspensus, excommunicatus, aut tandem huic pœnitens confiteri renuat. Secus in eo rerum discrimine, valide quidem absolveret, ne quis illius culpa pereat, sed illicite, pœnasque non effugeret. » Haine q. 92. Explan. Dixi 1°. — Cfr. Berardi n. 1073.

« Omnes norunt quod periculum mortis adesse censetur etiam si quis navigationem valde periculosam esset suscepturus; aut versaretur captivus inter infideles cum nulla vel exigua spe habendi unquam sacerdotem a quo absolvatur; aut esset in periculo incidendi in amentiam perpetuam; idemque dicunt de muliere jam-jam instante partu difficili... sed regula ista, quæ certe valet pro casibus reservatis (quamvis Tridentinum dixerit, sacerdotes extra articulum mortis in iisdem casibus nihil posse, valebitne etiam pro absolutione complicitis? Affirmant Salmanticenses; viget enim semper eadem ratio, ne scilicet ea occasione aliquis pereat. Idem sentiunt Griffini (III Reg. X), Commentator Rom. capp. IX, pag. 332, 335), Ballerini (n. 587, not. a) et D'Annibali (Comment. n. 81). Nisi itaque decretum in contrarium supervenerit, dicendum videtur quod in istis quoque circumstantiis, deficiente ut supra alio sacerdote, complex non solum indirecte, sed etiam

directe (prout faceret in articulo mortis presse sumpto) complicem absolvere possit. » Berardi n. 1074.

« In locis Missionum, in quibus nullus sacerdos præter unum complicem reperiretur, probabile est eundem non vetari quominus complicem absolvat; siquidem in Constit. Benedicti XIV supponitur alios confessarios in ipso loco non deesse, vel saltem facile adiri posse. (Ball. Palm. n. 655; Lehmkühl II, n. 937 etc.) Attamen hæc absolutio quoad peccatum complicitatis indirecta tantum foret, excepto casu utique rarissimo, quo nulla spes sit alium sacerdotem in hunc locum venturum esse. » Génicot II, n. 354, IV.

Ad 2^m. Resp. Excommunicatio ipso facto incurrenda et Summo Pontifici speciali modo reservata, a qua non absolvitur nisi sub expressa clausula quod ab audiendis personæ complicitis confessionibus absteineat; et si duas, vel bis unam similiter absolvere attentaverit, officium parochi seu confessarii, quo tam perditæ abusus est, curet dimittere; et si sic absolverit tres aut plures, vel unam ter aut pluries, præfatum officium infra terminum ab absolvente, pensatis circumstantiis, præfiniendum, sed non ultra sex menses quatenus fuerit parochus, et non ultra tres menses quatenus fuerit simplex confessarius, dimittat, dimissumque amplius non resumat. Verum si ob aliquam gravem et justam causam infra præscriptum terminum dimittere nequeat, recurrat suppresso nomine litteris secretis et signatis ad eandem S. Pœnitentiarum, rem totam exponendo, ut opportune in Domino discerni possit.

Ad 3^m. Resp. In casu deest ipsum peccatum complicitatis; animadvertit enim Petronius puellam non intelligere quod adsit peccatum grave; neque proinde amisit Petronius facultatem eam absolvendi; omnino tamen dedecet illum adhuc excipere confessionem istius puellæ.

CASUS 134. — 29.

Pater Petronius, obtenta Superioris benedictione postquam huic dixerit quod vocatus fuerit ad suam pœnitentem ægrotantem, pergit ad cameram hujus, ubi solus cum sola loquitur de variis; sed de confessione sive facienda sive non facienda ne verbum quidem ibi dicitur, quamvis parentes puellæ putent eum ad confessionem excipiendam venisse. Hac occasione ambo incidunt in grave peccatum externum contra sextum Decalogi præceptum.

Quæritur 1° Quodnam sit peccatum sollicitationis quatenus ex jure ecclesiastico denuntiationi obnoxium est? Sub qua pœna denuntiatio facienda sit? et quæ pœnæ statutæ sint in sacerdotem sollicitantem?

2° Quæ requirantur ut casus sollicitationis revera adsit? Evolve responsum.

3° An habeatur in casu, et quare?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. Est peccatum sacerdotis provocantis ad turpia cum certa relatione ad confessionem.

Quoad 2^m Resp. Sub pœna excommunicationis nemini reservatæ, ut constat ex Bulla *Apostolicæ Sedis*, ubi sub n. 4 recensetur his verbis: « Negligentes sive culpabiliter omittentes denuntiare infra mensem confessorios sive sacerdotes, a quibus sollicitati fuerint ad turpia in quibuslibet casibus expressis a Prædecessoribus nostris Gregorio XV Constit. *Universi* (20 Aug. 1622), et Benedicto XIV Constit. *Sacramentum Pœnitentiæ* (1 Jun. 1741).

Quoad 3^m Resp. Pœnæ in sollicitantes ex Bulla Gregorii XV sunt suspensio ab exercitio Ordinis, privatio beneficiorum, dignitatum et officiorum quorumcumque, et perpetua inhabilitas ad illa; et insuper quoad Regulares privatio vocis activæ et passivæ. His addidit Benedictus XIV perpetuam inhabilitatem ad Sacrificii celebrationem. Omnes tamen sunt ferendæ sententiæ.

Ad 2^m. Resp. Vi Constitutionis Gregorii XV *Universi dominici gregis* (20 Aug. 1622) et Benedicti XIV *Sacramentum Pœnitentiæ* (1 Jun. 1741) requiruntur sequentes conditiones: 1° Ut intercesserit provocatio, —

eaque 2° ad turpia; — 3° ut hæc facta sit a Sacerdote: et quidem 4° cum certa relatione ad confessionem.

Explanantur hæ conditiones:

1° *Provocatio*, id est invitatio seu incitatio, quocumque modo fiat *sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam*; modo dictum vel factum fuerit *certa* sollicitatio; si enim *dubia* sit, sive dubio juris, sive facti, cessat obligatio denunciandi; — tum quia in dubio nemo fama sua privandus est, — tum quia delicta dubia non sunt dicenda delicta; — tum quia in pœnis benignior interpretatio est facienda. Haine q. 93, de Pœnit.

« *Certa et graviter culpabilis* (vel quæ propter vehementia indicia pro tali haberi debet) ». Lehmkühl n. 975.

Interim non requiritur ut sequatur principalis effectus per sollicitationem intentus, seu quod persona provocata consentiat; ut constat ex verbis Rom. Pontificum: *sollicitare vel provocare tentaverint... sive sollicitationi pœnitens consenserit, sive consensum minime præstiterit*. — Nec interest sollicitetur femina an vir, — aut in ejusnam gratiam sollicitatio fiat: sed sufficit, sollicitetur *quæcumque persona illa sit*; — aut *sollicitatio a confessario non pro se ipso sed pro alia persona facta fuerit*. Nec pariter refert si peccatum ab ipso pœnitente committendum sit, an vero pœnitens provocetur, ut ad modum lenonis inducat alium ad peccandum sive cum confessario sive cum alio; multo magis quia in Bulla etiam tractatus turpes comprehenduntur; unde denunciandus esset quoque confessarius qui amasiam habens pœnitentem rogaret ut locum ubi cum illa fornicare possit concedere velit. Neque requiritur provocatio directa, sed sufficit etiam indirecta: « si nempe non quidem aperte ad malum incitet sed ejus facta vel dicta talia sint, ut ad malum alliciant, satisque pateat quod malitiose processerit finemque rectum ha-

bere non potuerit. Hic casus exprimitur in illis Bullæ verbis : *aut cum eis illicitos et inhonestos sermones vel tractatus temerario ausu habuerit*. Nota quod Pontifex ait *temerario ausu*, nempe, ut dixi, ex vera malitia; ut puta, si pœnitenti dicenti se nudam a quodam visam fuisse, confessarius diceret: *Utinam et ego te vidissem...!* Malitia ab ignorantia, ab inadvertentia, a simplicitate et a mera imprudentia sedulo distingui debet. » Berardi n. 550. Cfr. Haine q. 93.

Neque requiritur ut hic et nunc sollicitatio compleatur, sed sufficit quod hic et nunc fiat initium sollicitationis, quæ postea compleatur : v. g. si dantur litteræ sollicitantes postea legendæ, vel si fit interrogatio de habitatione et postea sequitur sollicitatio domi. Lehmkuhl n. 975.

2° *Ad turpia*, id est, *ad venerea*, ut constat ex duobus e sexdecim decretis congregationis S. Officii, diei 11re Feb. anni 1661, in Bulla Benedicti XIV *Sacramentum Pœnitentiæ* (1 Jun. 1741) denuo solemniter confirmatis :

« 3. An confessarius sollicitando propter parvitatem materiæ sit denuntiandus? R. quum *in rebus venereis* non detur parvitas materiæ, et si daretur, in re præsentī non daretur, censuerunt esse denuntiandum, et opinionem contrariam non esse probabilem. ».

Ex hoc Responso collato cum quæsito constat solam sollicitationem ad venerea esse denuntiandam. Si enim sollicitatio etiam ad aliud quam ad venerea esset denuntianda, sequeretur quod Congregatio quoad hoc aliud elusisset quæsitum, quod supponi non debet.

« 11. An confessarius, qui sollicitat ad actus illicitos *extra actus venereos* sit denuntiandus? R. Negativam opinionem esse probabilem. »

Quæri posset an etiam in interrogationibus casus sollicitationis adesse possit?

« Resp. Aff. cum cl. Ballerini (591, q. 2, not. a.¹, Roncaglia, et Auctore opusculi *Istruzione pei novelli confess.* (II, 289); idque accideret si interrogationes in turpem sermonem aperte degenerarent: ita ut recta intentio adesse nequiverit, et de temerario ausu non sit ambigendum: ut puta, si juvenem dicentem se peccasse cum puella, confessarius interrogaret dicens: eratne valde arcta? Idem dic de instructionibus in materia sexti et maxime circa usum matrimonii, quæ etiam in turpem sermonem nulla ratione cohonestatum degenerare possunt. Cæterum cautissime procedatur antequam casum sollicitationis quoad interrogationes et instructiones adfuisse decernatur.

Multæ imprudentiæ ex ignorantia vel defectu reflectionis committuntur, quæ a sermonibus turpibus ex malitia et temerario ausu factis (de quibus Bulla loquitur) sedulo distingui debent. Aliunde plurima sic nude considerata videri possunt malitiosa, quæ, si scirentur circumstantiæ in quibus dicta fuerunt, nullam (ne imprudentiæ quidem) reprehensionem mererentur ». Berardi n. 550, V.

3º *Facta a sacerdote* qualiscumque sit, sive sæcularis, sive regularis, sive approbatus, sive non. Quare si is, qui sollicitat, non sit sacerdos, denuntiatio, ex hoc capite, facienda non est. Sed quaritur: An denuntiatio fieri debeat, si poenitens sollicitaverit et confessarius tantum consenserit? Respondetur affirmative per se, ut constat ex Resp. S. Officii (11 Feb. 1661) ad sequens dubium:

« 9. An confessarius sollicitatus, si metu inductus sollicitationi consentiat, sit denuntiandus? R. Aff. et opinionem negativam non esse probabilem. »

Dixi per se, quia si poenitens non possit ullo modo confessarium denuntiare quin propriam improbitatem exponat et seipsum diffamet, non videtur ad hoc teneri,

eo magis quod nullam fidem meretur impudens persona quæ asserit se ad turpia sollicitasse confessarium, eumque consensisse.

4° *Cum certa relatione ad confessionem.* Hæc autem relatio juxta Pontificias Constitutiones duplex est : alia respicit actum confessionis, alia respicit locum confessionis ; singula autem sufficit.

Pius IV (16 April. 1561) statuit esse casum S. Officii sollicitationem perpetratam *in actu confessionis*; et Paulus V (20 Jul. 1614) idem esse dicendum declaravit de sollicitatione perpetrata extra occasionem confessionis in confessionali, seu *in loco confessionis*.

Utramque deinde legem in suis Bullis distinctim enuntiarunt Pontifices Gregorius XV, et Benedictus XIV; et quidem primo :

I. *De sollicitatione in actu confessionis* in suis constitutionibus dicunt :

a) Gregorius XV : « in actu *sacramentalis* confessionis, sive ante, sive post immediate, seu occasione vel prætextu confessionis, etiam confessione non secuta ».

b) Benedictus XIV : « vel in actu *sacramentalis* confessionis, vel ante, vel immediate post confessionem, vel occasione aut prætextu confessionis ».

Hic igitur agitur de *sacramentali* confessione et decernitur eum esse denunciandum qui pœnitentem sollicitat ad turpia, vel 1° in ipsa sacramentali confessione ; vel 2° ante eam aut immediate post eam ; vel 3° illius occasione aut prætextu, etiamsi deinde ipsa confessio sacramentalis jam non sequatur.

Quoad 1^m nulla est difficultas.

Quoad 2^m Notandum. Verba *ante* et *post* respiciunt confessionem sacramentalem vere factam. — In Bulla Gregorii XV verbum *immediate* ita ponitur ut dubium sit an utrumque, scilicet *ante* et *post*, an vero solum verbum *post* afficiat. Ex Bulla autem Benedicti XIV

constat verbum *immediate* afficere solum verbum *post*. Non refert igitur si aliquod intervallum unionem moralem non destruens decurrat inter sollicitationem et confessionem. v. g. Confessarius sollicitat pœnitentem prope confessionale eum expectantem, deinde ingreditur confessionale, induit superpelliceum et stolam, et tandem confessionem audit.

Item pœnitens pergit ad sacristiam ut vocet confessarium, ab eoque sollicitatur; deinde vadit ad confessionale, dum interim confessarius superpelliceo et stola se induit, et deinde ad confessionale accedit et confessionem audit. Cfr. Berardi n. 553, 2°.

Adverbium *immediate* stricte est intelligendum, ita ut inter confessionem et sollicitationem nihil aliud mediet, id est, si neque sacerdos, neque pœnitens ad alia facta diverterint; ut si confessum statim in cubiculum duxerit et provocaverit; aut si domum invitet confessum, aut domi suæ expectare se jubeat et domi sollicitet; aut si det ipsi chartam, in qua eum ad turpia incitat, postea legendam. Cfr. Haine q. 93.

Quoad 3^m. Notandum. Verba *occasione aut prætextu* non respiciunt confessionem factam, sed faciendam, ut patet ex verbis quæ sequuntur: « *etiam confessione non secuta*. Neque respiciunt confessionem in futuro, v. g. crastina facienda, ut patet ex Responso Supremæ (11 Feb. 1661): « 4. An confessarius qui feminam dicentem se velle in crastinam confiteri sollicitat, sit denuntiandus? R. Negativam opinionem esse probabilem.

Sed respiciunt confessionem faciendam hic et nunc moraliter, sive quia pœnitens serio petierit a confessario ut hic et nunc confessionem suam audiat, sive quia confessarius eum ad hic et nunc confitendum serio aut fiete invitaverit. — Si sollicitatio proxime præcedit confessionem dicitur facta *ante* confessionem, ut supra dictum est; si vero non proxime præcedit confessionem,

sive hæc dein adhuc sequatur sive non, dicitur facta occasione aut prætextu confessionis.

Prætextu confessionis habetur sollicitatio, si ipse sacerdos confessionem prætextat respectu ipsius pœnitentis, i. e., prius exposeat an velit confiteri, ut eum sollicitet; non vero si pœnitens eam prætextat ut confessarium sollicitet; « in sensu enim Bullæ prætextus confessionis non a pœnitente sed a confessario provenire debet. Ita sentiunt Theologi passim. Cfr. Salmant. (XXI, IV, 54). D'Annibali (255) etc. » Berardi 555, III. Neque habetur prætextus confessionis si ipse confessarius eam prætextat ad alios decipiendos.

Hinc, qui licentiam a Superiore peteret, ut in domum mulieris se conferat prætextu confessionis, sed finis esset eundi ad eam tentandam, non esset denun-
tandus, quia prætextus confessionis non est respectu pœnitentis, sed superioris. Berardi n. 555, IV.

Summatim recolligendo ea omnia quæ dicta sunt circa relationem sollicitationis ad actum confessionis late sumptum (quatenus nempe comprehendit etiam alias clausulas, ante, immediate post, occasione et prætextu, ad auxilium memoriæ sequens regula efformari pòtest. Sollicitatio in actu confessionis perpetrata fuisse censetur, si facta fuerit aut dum confessio reipsa peragebatur sive immediate post, aut dum tamquam actualiter facienda sive a pœnitente sincere (expresse vel interpretative) petebatur, sive a confessario utcumque proponebatur. Berardi n. 556.

II. *De sollicitatione in loco confessionis* in suis constitutionibus dicunt :

a) Gregorius XV : « sive extra confessionis occasionem, in confessionali aut in loco quocumque ubi confessiones audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantibus ibidem confessiones audire ».

b) Benedictus XIV : « vel etiam extra occasionem

confessionis in confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato, aut electo, cum simulatione audiendi ibidem confessionem. »

Uterque Pontifex hic excludit non tantum actum confessionis presse sumptum, sed etiam omnia quæ ad illum pertinent, ut v. g. petitio pœnitentis, invitatio confessarii ad sacramentalem confessionem. Hic casus igitur totaliter differt a præcedenti.

« Locus confessionis (prout explicat Ben. XIV) est confessionale, sive alius locus ad audiendas confessiones destinatus aut electus.

Quid sit *confessionale* non est explicandum; sed notari potest quod locus in quo audiuntur confessiones Monialium seu aliarum feminarum degentium in Monasteriis et Conservatoriis, tamquam verum confessionale habetur, ut declaravit Suprema (25 Nov. 1874).

Loca destinata : sunt ea in quibus ex stabili destinatione confessiones excipiuntur, prout sunt illæ cellulæ vel genuflexoria quorum usus fixus est ut ibi virorum confessiones excipiantur.

Demum *locus electus* : est locus quilibet, ubi pro tali vel tali circumstantia (v. g. occasione Missionis, Festi. communionis generalis etc.) confessarius sedem suam ad excipiendas virorum confessiones figit ». Berardi n. 557 et seq. — Certum est autem requiri quod locus ille sit locus confessionis absque eo quod ibi confessio simuletur : quod clare patet ex ipsis Constitutionibus Gregorii XV et Benedicti XIV : ad minus enim requirunt quod sit locus ad confessionem *audiendam* (Greg. XV), imo ad confessiones *audiendas* (Ben. XIV) electus; talis autem dici nequit locus qualiscumque, eo ipso quod ibi auditio confessionis simuletur : aliud enim est confessionem *audire* et aliud est confessionis auditionem simulare. — Requiritur insuper ut in loco confessionis sacerdos sollicitans simulet audire confessionem, et

quidem personæ quæ ibi non venerit ad confessionem faciendam; nam eo ipso jam haberetur petitio confessionis et adesset prima relatio ad confessionem, quam Pontifices hic voluerunt excludere per verba: « extra confessionis occasionem ». Quoad ipsam autem simulationem confessionis notari potest quod juxta Pontificias Constitutiones hic magis attendenda sit actio confessarii quam actio pœnitentis: loquuntur enim de simulata *auditione* confessionis et non de simulata confessione: « simulantes ibidem confessiones *audire* » (Greg. XV), — « Cum simulatione *audiendi* ibidem confessionem » (Ben. XIV).

Ad 3^m. Resp. 1° Quoad relationem ad actum confessionis, non adest casus sollicitationis, quia desunt omnia quæ relationem ad actum confessionis constituunt.

2° Quoad relationem ad locum confessionis, notandum est quod cubiculum personæ saltem vere ægrotantis, ut in facti specie ponitur esse, evadit locus ex necessitate confessioni vel confessionibus (si pluries confiteri velit) destinatus. Idem dic a fortiori de loco apud lectum infirmorum in hospitalibus.) Berardi n. 559. — Sed hoc non sufficit ad constituendum casum sollicitationis, cum ab utroque Pontifice ad hoc insuper requiratur ut ibidem sacerdos simulet confessionis auditionem: de qua tamen simulatione nihil apparet in casu. Unde videtur neque quoad relationem ad locum confessionis adesse casus sollicitationis.

CASUS 135. — 30.

Puella sanitati restituta venit visum P. Petronium in locutorium, et postea in Sacristiam, quibus in locis habetur confessionale, et in utroque casu iterum graviter simul peccarunt contra sextum. Tandem, quadam die peracta puellæ confessione apud Petronium in confessionali quod ille habet

in conventuali ecclesia, rogat eam Petronius ut ad locutorium se conferat. Annuit puella, et adit locutorium, ubi, post pauca præambula, iterum eam in grave luxuriæ peccatum inducit Petronius.

Quæritur : An his in casibus Petronius vere sollicitans fuerit ?

Ad quæstionem Resp. In primo et secundo casu : Negative, nisi in ipso confessionali confessionem simulando peccasset cum illa puella, de quo tamen nihil in casu. Ratio est quia locutorium et sacristia non ideo fiunt loca confessionis quod inibi habeatur confessionale : deinde etiamsi essent loca confessionis adhuc requireretur ab utroque Pontifice (Greg. XV et Ben. XIV) ut ibi Petronius simulaverit confessionem audire, de quo nihil in casu.

Quoad tertium casum, prænotandum : 1° Ad hoc ut sollicitatio relationem habeat ad confessionem, non requiritur ut in confessione aut ante aut immediate post etc. sollicitatio *compleatur*, sed sufficit quod tunc initium habeat et postea compleatur ; ita ut poenitens postea tantum rem animadvertat : ut si domum invitet puellam, et domi eam postea sollicitet. Attamen, cum in tali supposito relatio sollicitationis ad confessionem nitatur præsumptioni, quod scilicet sollicitatio domi aperte facta seu completa, jam inchoata fuerit in confessione ; et cum aliunde hæc relatio debeat esse moraliter certa ; requiritur ut in tali supposito adsint vehementia indicia quibus moraliter certum fiat sollicitationem jam inchoatam fuisse in actu confessionis, vel ante vel immediate post etc.

2° Dicitur in casu : « peraeta puellæ confessione... rogat eam Petronius ut ad locutorium se conferat. » Hæc verba *per se* nullam sollicitationem involvunt. *Per accidens* tamen eam involvere possunt, ut si in locutorio nihil cum ipsa peragendum habeat, et solum (post ordinaria præambula) agatur de re turpi. Et hoc habetur in casu. Dicitur enim : « Annuit puella, et adit locutorium,

ubi, post pauca præambula, iterum eam in grave luxuriæ peccatum inducit Petronius. » Insuper prædicta invitatio ad locutorium potest *per accidens* esse directa et hic et nunc completa sollicitatio ad turpia, dum scilicet confessarius et puella solent in singulis occasionibus simul peccare; et hoc iterum habetur in casu. Dicitur enim: « Puella sanitati restituta venit visum P. Petronium in locutorium et postea in sacristiam, et in utroque casu *iterum* graviter simul peccarunt contra sextum. »

Unde invitatio facta a Petronio ut puella se conferat ad locutorium est ejusdem significatus ac invitatio ad turpia, sicut verba: « an non venis ad cellam meam? » in ore meretricis erga suum clientem, aut juvenis erga amasiam suam, cum qua ibi solet fornicari, æquivalent invitationi ad fornicationem. Quibus notatis:

Resp. Quoad tertium casum affirmative, ob exposita in prænotando.

CASUS 136. — 31.

Petrus interne omnia dogmata Catholica admittit; sed ad evitandas molestias a suis comitibus qui libertini sunt, se gerit ut liberum cogitorem, ipsorum doctrinæ applaudendo.

Quæritur 1º Quænam pœnæ a jure statutz sint contra hæreticos et apostatas?

2º An Petrus sit hæreticus?

3º An peccaverit et censuram incurrerit?

Ad 1^m. — Resp. 1º Excommunicatio latæ sententiæ Summo Pontifici speciali modo reservata. (Constitutio *Apostolicæ Sedis* Pii IX Tit. I, n. 1º).

2º Irregularitas. « Irregulares sunt, et quidem probabilius ex infamia juris (Decret. l. 5, t. 7, c. 13), qui publice ad sectam hæreticam vel schismaticam defeecere aut in apostasiam lapsi sunt. Quare, si ad fidem conver-

tuntur, dispensatione indigent ut ad Ordines admittantur, prout de hæreticis respondit S. Inquis. 4 Dec. 1894 (Coll. P. E. n. 1178). Cæteri hæretici, etiam publici, non videntur esse irregulares, nisi personaliter damnati, excommunicationi quam ipso jure contrahunt, per annum satisfacere contempserint : tunc enim incurrunt infamiam juris, ex Decret. l. 5, t. 7, c. 13. » Génicot II, n. 638.

3º « Privantur officiis, beneficiis et dignitatibus, reddunturque inhabiles ad illa in posterum possidenda : sed ad hoc requiritur ut hæresis sit publica. — Notandum tamen illam privationem effectum suum producere ipso jure quoad titulum solummodo, non vero quoad possessionem, quam retinet hæreticus usque ad sententiam criminis declaratoriam. » Piatius De jure Regul. tom. III, p. 152, q. 6, 4º, et confer pag. 145, q. 3, n. 3º.

4º Privantur sepultura ecclesiastica hæretici et apostatæ. Distinguendum tamen inter notorios et occultos. *Quoad priores* nulla requiritur sententia criminis declaratoria. « Attamen, si quis ex iis saltem probabiliter cum Ecclesia reconciliatus obiit, licebit eum, secluso scandalo, sepultura ecclesiastica donare. (Gury cas. II, pag. 191). Insuper *ad vitanda graviora mala* tolerari potest ut consanguinei acatholici inferantur sepulcro gentilitio familiarum catholicarum (S. Inquis. 30 Mart. 1859; Coll. P. F. n. 1603). Eadem S. Inquisitio 4 Jan. 1888 declaravit tantum in sensu hujus Responsi, videlicet *ad prævenda majora mala*, intelligendum esse Decretum 389 Conc. Plen. Baltim. II, quo idem ex mente S. Sedis Ap. tolerari posse edicitur. (Coll. P. F. l. c.) » Génicot II, n. 627. — « *Quoad posteriores*, id est, hæreticos (et apostatas) occultos, juxta sententiam probabiliorē, ut locus sit præfatam pœnam applicandi, necessaria est judicis sententia criminis declaratoria » Piatius p. 153, q. 6, 5º.

Ad 2^m. Resp. Negative; ad veram enim hæresim requiritur internum iudicium erroneum intellectus cum assensu pertinaci contra fidem catholicam, idest contra veritatem quæ ut revelata et ab Ecclesia ut credenda proposita cognoscitur. Porro Petrus minime errat circa fidem catholicam, nam « interne omnia dogmata catholica admittit et credit », ut dicitur in facti specie. Ergo.

Ad 3^m. Quoad 1^m Resp. Affirmative. Agit enim contra præceptum negativum prohibens veram fidem negare, falsamve profiteri vel simulare. Hinc Christus (Matth. X, 33) ait : « qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo qui in cœlis est. »

Quoad 2^m Resp. Negative, cum non sit hæreticus, ut supra dictum est, neque sit de numero eorum qui dicuntur hæreticis credentes, aut hæreticorum fautores, receptores aut defensores.

CASUS 137. — 32.

Judas, suadente Sempronio, nomen dedit sectæ Massonicæ; Cletus vero adscribitur Unioni Internationalistarum. Hæc omnia rescians Titius, credensque societati prohibitæ addictos esse denunciandos, nullum horum denuntiat.

Quæritur 1° Quibus verbis in Constitutione *Apostolicæ Sedis* exprimat excommunicatio lata contra sectas Massonicas aliasque ejusdem generis societates?

2° Quænam tres classes personarum hac censura plectantur, explicando?

3° An omnes supra in casu memorati incurrant excommunicationem, dando rationem?

Ad 1^m. Resp. Exprimitur hisce verbis : « Nomen dantes sectæ Massonicæ, aut Carbonariæ, aut aliis ejusdem generis sectis quæ contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu palam, seu clandestine machinantur;

nec non iisdem sectis favorem qualemcumque præstantes; earumve occultos coryphaeos ac duces non denuntiantes, donec non denuntiaverint. »

Ad 2^m. Resp. Hac censura plectuntur : 1° Omnes et singuli qui nomen dant seu se cooptant : a) sectæ Massonica; b) sectæ Carbonariæ; c) aliis ejusdem generis sectis, quæ scilicet similem scopum prosequuntur, nempe « contra Ecclesiam vel legitimas potestates machinantur, sive id clam sive palam fecerint, sive exegerint, sive non, a suis asseclis secreti servandi juramentum ». (Instructio S. Inquis. 10 Maji 1884. Vide *Nouv. Rev. Theol.* tom. XVI pag. 407 sub n. 3°). — Inter has autem comprehenditur ex Decreto S. Inquis. 12 Jan. 1870 secta Americana seu Hibernica Fenianorum; insuper ex fine quem prosequuntur, patet iisdem adscribendos esse Solidarios, Mazzinianos, Nihilistas, Anarchistas, Internationalistas (Mare n. 1331); imo « idem dicendum de socialistis, ubicumque cœtus eorum qui hoc nomen præ se ferunt amico fœdere coeunt et in suis operationibus conspirant cum ea secta quæ nunc passim in plerisque Europæ regionibus statum rerum politicarum et æconomicarum plane novum inducere conantur (D'Annib. *Comment.* in h. l.; Hilarius a Sexten. op. cit. p. 171).

Hi enim omnes, specioso prætextu perficiendæ materialis condicionis plebeiorum, ea moliuntur quæ ad plenam eversionem Ecclesiæ et Status tenderent. Neque solida videtur distinctio quam quidam (Vermeersch, *De prob. et cens.* lib. n. 13) faciunt inter eos Socialistas qui profiteantur velle se causam suam vi et cædibus promoveri ac proinde Anarchistis accenseantur, et eos qui mediis tantum legalibus se usuros esse asseverent. Etenim hi reapse non absolute rejiciunt media violenta et omnibus legibus civilibus divinisque contraria, sed tantum ad tempus et hypothetice, nimirum quia existi-

mant, in præsentī rerum condicione, perverso suo fini assequendo magis profutura esse media legalia, parati tamen violenta adhibere quotiescumque ea in particularibus adjunctis necessaria forent ». Génicot, n. 596.

Nota. Ex principiis generalibus de censuris liquet singulos hac excommunicatione affici tantum si finem societatis et censuram hanc cognoverint.

2° Hac excommunicatione plectuntur *iisdem sectis favorem qualemcumque præstantes*. « Favorem autem præstare censentur qui prædictas societates propagant, confovent, in suis ædibus seu domibus vel alibi receptant atque occultant, iis intersunt (eo in casu quo eorum præsentia ac participatio huiusmodi conventibus reapse affert eidem sectæ aut sectatoribus emolumentum aliquod. s. c. Inquis. ex litt. s. c. de Prop. Fide 15 Jul. 1876 ap. Collect. n. 1862) vel potestatem faciunt ut alicubi convocentur, iisdem aliquid ministrant, sive alias consilium, auxilium vel favorem palam aut in occulto, directe vel indirecte, per se vel per alios, quoquo modo præstant, necnon alios hortantur, inducunt, provocant aut suadent, ut huiusmodi societatibus adscribantur, annumerentur, seu intersint, vel ipsas quomodolibet juvent ac foveant. Cfr. Clementis XI, Constit. *In Eminenti* § 3.

Non tamen ex hoc capite excommunicationem incurreret qui unum vel alterum sectarium domi reciperet aut occultaret, cum necessarium sit ut ipsismet sectis seu societatibus huiusmodi favor præstetur. — Neque ut excommunicatus habendus foret qui semel aut iterum societatibus hisce interesset, sine ullo animo sese iis aggregendi vel favendi, sed curiositatis tantum causa; sufficientem enim favorem talis præstare non videtur. — Neque etiam hanc excommunicationem incurrunt sæculares principes, tolerando seu non prohibendo societatum conventus, cum ex mera tolerantia per se

favor non tribuatur. » Theol. Mechlin. De Censuris n. 16, IV, q. 1^a.

3° « Eidem vero poenæ subjacent sectarum *occultos coryphaeos ac duces non denuntiantes, donec non denuntiaverint*.

Igitur 1° Sub poena excommunicationis denuntiandi non sunt hodie, ut olim, quilibet societatem prohibitarum socii ac cooperantes, sed tantum earum occulti coryphæi ac duces. Hi autem denuntiandi sunt ubi occulti sunt ut coryphæi, licet publice noti sint ut liberi muratorii (S. Off. 19 April. 1893) : nec per se desinunt esse occulti ex eo quod eorum nomina in ephemeridibus, præcipue in ephemeridibus massonicis, efferantur, cum ignorari possit utrum veritatis causa, an vero ad fallendum illa nomina evulgentur (S. C. Inquis. 1 Feb. 1871). Quare ex diversis circumstantiis concludi debet, quandonam coryphæi dici possint publice noti, et quandonam adhuc dici debeant occulti. Sufficit autem reos ad Episcopos vel Inquisitores detulisse etiam per personam intermediam. Notaveris ex S. Off. Resp. 19 April 1893, obligationem non cessare apud eas regiones in quibus liberi muratorii, et ideo ipsorum coryphæi a gubernio civili tolerantur, et ab ecclesiastica potestate puniri non possunt nec ullo modo cohiberi. Cfr. Nouv. Rev. Theol. tom. 25 p. 374 seq.

Porro, ut ex hoc capite excommunicatio incurratur, communiter requiritur, ut ultra mensem post cognitam obligationem denuntiatio differatur, tum quia, cum poena gravis sit, requiritur notabilis dilatio, gravem neglectum præ se ferens, tum quia terminus unius mensis assignatur quoad sollicitantes confessarios denuntiandos ». Theol. Mechlin. De Cens. n. 16, IV, q. 1^a.

2° Additur in tenore excommunicationis : *donec non denuntiaverint*. Unde si excommunicatio fuit contracta, quia denuntiatio fuit diu (puta ultra mensem) dilata,

manet non denuntians sub excommunicatione reservata, quamdiu non denunciaverit : atvero ipso facto denuntiationis cessat non tantum reservatio, sed ipsa excommunicatio, ut declaravit S. Inquis. 1 Feb. 1871 (Bucceroni Theol. Mor. de Const. Apost. Sedis n. 25), et verbis Bullæ conformius videtur.

Ad 3^m. Resp. 1° Supposito quod excommunicationem et sectæ suæ machinationem contra Ecclesiam vel legitimas potestates cognoscant, excommunicationem incurrunt tum Judas quia nomen dedit sectæ Massonicae ; tum Cletus quia nomen dedit alii ejusdem generis sectæ, nempe Internationalistarum, ad quam pertinent Anarchistæ et pessima elementa aliarum sectarum ; tum denique Sempronius quia Massonicae sectæ favorem præstitit suadendo Judam ut nomen huic sectæ daret.

2° Titius contra conscientiam quidem peccat, quia licet credat societati prohibitæ addictos esse denuntianos, nullum tamen horum denuntiat ; verum excommunicationem non incurrit quia illi tantum denuntiandi sunt qui sectarum sub hac excommunicatione prohibitarum occulti coryphæi sunt ac duces ; nullus autem eorum qui in facti specie nominantur, exhibentur ibi ut tales ; et aliunde conscientia erronea efficere nequit ut quis excommunicationem incurrat quæ non existit. Ergo.

CASUS 138. — 33.

P. Quintilianus prædicat quod confessarius sub peccato mortali non possit *voluntarie* cogitare de peccatis a tali vel tali pœnitente confessis ; quod non debeat imponi pœnitentia pœnitentibus scrupulosis, qui sæpe repetunt suam pœnitentiam ; et quod pœnitens tanto sub peccato quanto et confessarius teneatur silentium servare circa omnia dicta in confessionali.

Quæritur 1° Quid sit sigillum sacramentale et quinam sigillo illo teneantur ?

2º Quæ cadant sub sigillo sacramentali ?

3º An P. Quintilianus omnia recte dixerit in cathedra veritatis, et quomodo tu dixisses ?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. Est inviolabilis obligatio servandi secreti de omnibus quæ in ordine ad absolutionem sacramentalem a pœnitente dicta sunt, neque utendi eorum notitia in gravamen pœnitentium, sine illorum consensu.

Quoad 2^m Resp. Sacramentali sigillo tenentur omnes qui ex confessione immediate vel mediate, licite vel illicite, notitiam habent rei sub sigillo comprehensa.

Ita *immediate* ex confessione notitiam hujusmodi rei habent :

1º Ipse confessarius, sive verus fuerit sive fictus, etiamsi laicus.

2º Interpres et ille qui alterius peccata confitenda conscribit.

3º Illi qui confessionem alterius, aut aliquid de alterius confessione, casu aut industria audierunt.

Mediate vero ex confessione notitiam ejusmodi habent :

1º Superior a quo extra confessionem petitur facultas absolvendi a peccato reservato vel cui se sistit, qui fuerit absolutus ab alio cum onere standi mandatis Ecclesiæ.

2º Hi omnes, quibus sive confessarius, sive alius quilibet, notitiam confessionis habens, aliquid sub sigillo cadens manifestaverit.

Ad 2^m. Resp. Sub sigillo cadunt :

I. *Directe* illud omne et solum quod in ordine ad confessionem sacramentalem manifestatum est. Ratio est : quia sigillum est aliquod annexum confessioni sacramentali ; quod autem annexum est alicui sacramento, non extenditur directe ultra illud. Hinc *directe* cadunt sub sigillo :

1° Peccata pœnitentis in ordine ad absolutionem manifestata, etiam levissima, et vel tantum materialia, aut opere externo non completa, sed solum proposita aut cogitata. Neque excipiuntur publica; quare sigillum infringeret qui de meretrice publica diceret eam peccata luxuriæ cum magno dolore confessam esse.

2° Circumstantiæ peccatorum, etiam post absolutionem declarata, quatenus reipsa sunt aut saltem existimantur sapienter vel insipienter, necessariæ aut utiles ad peccatorum declarationem : ut si pœnitens in ordine ad confessionem sacramentalem revelet proclivitatem suam ad iram, ad venerem, aut revelet peccata aliena, aut sui peccati complices, aut objectum peccati, puta si vir dicat, se imprecatum fuisse filio ebrioso aut virginis defloratori. Hæc enim omnia a pœnitente dicuntur ut præcepto confessionis satisfaciat, et, si ea tantum quæ prorsus necessaria sunt silentio sacramentali subjacerent, non satis provisum esset securitati plurimorum pœnitentium, qui necessaria ab utilibus vel superfluis discernere nequeunt.

II. *Indirecte* ea quæ, licet non sint ex declaratis a pœnitente in Ordine ad confessionem sacramentalem, cum ea tamen sunt connexa, ita ut si revelentur, in cognitionem peccatorum expositorum perducere, aut pœnitenti gravamen afferre possent, ex quo sacramentum redderetur odiosum et desertum. Hinc *indirecte* cadunt sub sigillo :

1° Pœnitentia a confessario injuncta, nisi hæc sit de minimis, quæ plerumque solent imponi pro venialibus levissimis, v. g. ter Ave, vel unum Pater et Ave et hujusmodi ; si enim major revelaretur, daretur occasio suspicandi pœnitentem mortale aut multa venialia admisisse.

2° Indispositio pœnitentis, item negatio absolutionis ; ex ipsis enim concludi potest, ipsum graviter peccasse.

3° « Illa omnia, quæ, attenta sæculi nequitia, poenitentem irisionibus exponerent, aut fideles a sacramento avertere possent, ut sunt defectus tam naturales quam morales ex sola confessione cogniti ». Haine q. 112.

Ad 3^m. Quoad 1^m Resp. Quintilianus aberrat in omnibus.

Quoad 2^m Resp. De primo, de voluntaria scilicet cogitatione etc., non loquerer, sed mere dicerem confessarium teneri strictissima obligatione inviolabiliter et in omni casu servandi secretum confessionis.

De secundo tacerem omnino

De tertio, si aliquando opus esset, dicerem poenitentem teneri ad secretum naturale circa ea quæ revelare nequit sine injuria et contemptu Sacramenti, aut sine injusto damno confessarii, aut quin ipse confessarius sit rationabiliter invitus. Cfr. Gury n. 652 ; S. Alph. n. 647.

CASUS 139. — 34.

Blasius confessarius nonnumquam aliquid ex auditis in confessione manifestat, nominando non personas, sed oppidum vel parœciam, vel cœtum, vel certam hominum classem, dicens v. g. : In hoc oppido regnat ingens morum corruptio ; ibi multi sparguntur perversi libri. In hac parœcia vix invenitur puella quæ sit virgo ; vel juvenis qui sit in statu gratiæ ; multas habui confessiones reparandas et communionem sacrilegas etc.

Quæritur 1° Quandonam habeatur violatio sigilli indirecta ?

2° An revelationes indirectæ sint veræ violationes sigilli ?

3° Quantum sint peccatum ?

4° An poenis ecclesiasticis subiaceant sicut violationes directæ ?

5° Quid de modis loquendo Blasii ?

Ad 1^m. Resp. Violatio sigilli indirecta habetur quando confessarius aliquid dicit, facit vel omittit ex quo alius secretum confessionis arguere, divinare aut suspicari possit, vel ipse poenitens pudorem aut quodvis

aliud gravamen propter suam confessionem subire cogatur. Ball. Palm. n. 900.

Ad 2^m. Resp. Aff. quia etiam de illis verificatur quod violatur obligatio servandi secreti de omnibus quæ in ordine ad absolutionem sacramentalem a pœnitente dicta sunt, et non utendi eorum notitia in gravamen pœnitentium, sine illorum consensu.

Ad 3^m. Resp. Indirectæ revelationes sunt *ex genere suo* peccata mortalia.

Dicitur *ex genere suo*, nam in his admitti quandoque potest parvitas materiæ, videlicet quando res quæ narratur talis est ut sit periculum aliquod ingerendi suspicionem alicui, sed adeo tenue ut non sufficiat ad imprudentiam gravem, nec ad gravem irreverentiam contra Sacramentum. Cfr. Génicot n. 380, II. Gury n. 649. Haine q. 110. Theol. Meehlin. n. 105.

Ad 4^m. Notandum. Concilium Lateranense IV. Capite 21. *Omnis utriusque sexus fidelis* dicit : « Caveat autem omnino (confessarius) ne verbo vel signo, vel alio quovis modo prodatur aliquatenus peccatorem ; sed si prudentiori consilio indigerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat : quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam, in arctum monasterium detrudendum ».

Pœnæ illæ, ut ex textu patet, sunt ferendæ sententiæ. Hoc notato :

Resp. Cum in citato capite 21 Concilii Lateranensis dicatur : *præsumpserit revelare*, « requiritur ut confessarius revelet peccatum *præsumptuose*, idest graviter malitiose » (Ferraris ad verbum : sigillum Sacram. n. 33); hoc autem etiam in revelatione indirecta adesse potest ; quo in casu confessarius pœnis subjaceret. Cfr. Berardi Praxis n. 1152. Requiritur tamen ut revelatio

peccati pœnitentis facta sit tertio : neque extenduntur pœnæ ad usum scientiæ cum gravamine pœnitentis. Berardi n. 1160.

Ad 5^m. Resp. Dum dicit, ut ex auditis confessionibus expertus :

1° « In hoc oppido regnat ingens morum corruptio ; ibi multi sparguntur perversi libri », secundum S. Alphonsum (lib. 6, n. 654) ex communissima sententia frangit indirecte sigillum, si oppidum sit parvum (puta si non constet tribus millibus hominum circiter), quia talis revelatio cum redundet in infamiam communitatis, redundat etiam in gravamen pœnitentium ex quorum confessionibus hoc didicit : secus vero si oppidum sit magnum.

2° « In hac parœcia vix invenitur puella quæ sit virgo : vel juvenis qui sit in statu gratiæ » frangit evidenter sigillum, et quidem directe, cum de omnibus generaliter affirmet, adeo ut vix ulli exceptioni locum relinquat.

3° « In hac parœcia multas habui confessiones reparandas et communiones sacrilegas » frangit indirecte sigillum, ut supra dictum est de oppido.

CASUS 140. — 35.

Blasius dum prædicat sæpe utitur scientia hausta ex confessione ; imo quando conferentiam dat monialibus, non raro una alterave dicit : Hoc tantum scire potest ex mea confessione. Insuper, dum casus rarus et difficilior ipsi occurrit, hunc pluribus exponere solet.

Quæritur 1° In quo usus scientiæ ex confessione habitæ differat a sigilli violatione ?

2° Quid Clemens VIII decreverit quoad Superiores Regulares relate ad scientiam haustam ex confessione subditorum ?

3° Quas cautelas confessarius consilio indigens pro casu difficiliori adhibere debeat ?

4° An licite agat Blasius, necne, et quare ?

Ad 1^m. Resp. In hoc differt usus scientiæ ex confessione habitæ a sigilli violatione quod :

1° Hic usus haberi possit absque eo quod aliquid ex confessione reveletur aut pœnitenti quodcumque gravamen obveniat ; violatio vero sigilli semper fiat cum aliqua directa vel indirecta revelatione ex confessione, aut cum gravamine pœnitentis.

2° Quod violatio sigilli non possit unquam licere ; dum vero usus scientiæ ex confessione haustæ liceat ubi abest omne periculum revelationis et gravamen pœnitentis. « Generalis regula est, fere ab omnibus recepta, licitum esse uti notitia confessionis, ubi nulla revelatio intervenit, nec ullum pœnitenti gravamen infertur. » S. Alph. lib. VI, n. 657.

Ad 2^m. Resp. Clemens VIII 26 Maji 1594 decrevit ut sequitur : « Tam superiores pro tempore existentes, quam confessarii qui postea ad superioris gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne ea notitia quam de aliorum peccatis in confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem utantur ».

Ad 3^m. Resp. Confessarius indigens consilio pro casu difficili cautelas quasdam adhibere debet quibus efficaciter vitentur tum fractio sigilli tum indirecta quam directa, tum gravamen pœnitentis. Nimirum :

1° Consilium, quantum fieri potest, petatur libris auctorum potius quam personis.

2° Ubi libri non sufficiunt, consilium petatur solum a persona quæ vere juvare possit. Multi summa levitate, etiam circa casus in quibus nulla adest difficultas, cum omnibus quos obviam habent, prætextu consilium inquirendi, loquuntur.

3° Consilium petatur secreto, non vero præsentibus aliis, qui nihil juvare possunt, maxime si essent sæculares.

4° Exponatur casus theoretice, non declarando illum

sibi in confessionali occurrere, et reticendo omnes circumstantias individuantes, quæ ad ipsam difficultatem proprie non spectant; ita ut mere proponatur ipsa difficultas, seu, ut dicunt nodum quæstionis. Quid enim oportet ut confessarius indicet v. g. quod casus ei acciderit, aut quod acciderit heri, aut in tali missione vel in tali ecclesia etc.?

5° Si, non obstantibus cautelis, adsit periculum ne Doctor consultus in cognitionem personæ deveniat, tunc licentia consilium cum tali periculo exquirendi a pœnitente ipso petatur. Cfr. Berardi n. 1153, 20°.

Ad 4^m. Quoad 1^m scilicet: « Blasius dum prædicat sæpe utitur scientia hausta ex confessione. »

Resp. Cum distinctione: Aff. si scientia illa utitur ita ut absit periculum revelationis directæ vel indirectæ et gravamen pœnitentis; secus negative.

Quoad 2^m scilicet: « imo quando conferentiam dat etc. »

Resp. Non videtur licite agere, quia non videtur hoc fieri posse quin moniali illi gravamen inde obveniat, et odiosa ei fiat obligatio quam habet confitendi tali confessario.

Quoad 3^m scilicet: « Insuper, dum casus rarus et difficilior ipsi occurrit, hunc pluribus exponere solet. »

Resp. Si absque vera necessitate ita agit, minime approbandus est, quamvis forte stricte loquendo illicite non agat.

CASUS CONFERENTIARUM
ANNI 1907

CASUS 141. — I.

Cajus sacerdos iter faciens ad vicinam civitatem, et perveniens ad tabernam medio itinere sitam, rogatur ut statim ingrediatur et religionis auxilia præbeat moribundo jam sensibus destituto. Videns casum maxime urgere, absolvit sub conditione moribundum, eumque deinde, cum desit tempus ad quaerendum oleum infirmorum, sub conditione inungit oleo communi; quo facto expirat moribundus.

Quæritur 1º Quid apud Catholicos sit Extrema-Unctio? Proba illam esse verum et proprie dictum Novæ Legis sacramentum?

2º Quinam sint hujus Sacramenti effectus?

3º Quænam sit hujus Sacramenti materia remota?

4º An Cajus valide administraverit Extremam Unctionem in casu.

Ad 1^m. Resp. Extrema Unctio est Sacramentum Novæ Legis quod a sacerdote, per olei benedicti unctionem et præscriptam orationem, christiano periculose ægrotanti confertur ad sanitatem animæ et corporis.

Extremam Unctionem esse Sacramentum est de fide, et implicite docetur in Scriptura.

Est de fide. Patet ex Tridentino sess. XIV de Extr. Unct. can. 1º: « Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere et proprie Sacramentum, a Christo Domino institutum, et a beato Jacobo promulgatum; sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit. » Sed jam ante Concilium Tridentinum plura alia Concilia Extremam Unctionem Sacramentum esse significarunt, ejusque usum commendarunt: citari præcipue possunt Synodi sæculi IX: Cabilonensis anni 813, Aquisgranensis anni 836, Moguntina anni 874, Regiatisensis anni 850 etc.; item Concilium Constantiense anni 1414, et Florentinum anni 1439.

Implicitè docetur in Scriptura. Etenim, in Epistola S. Jacobi V. 14 et 15 legitur: « Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ; et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: et oratio

fidei salvabit infirmum et alleviabit eum Dominus : et si in peccatis sit, remittentur ei. » His verbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta Ecclesia didicit, S. Jacobus attribuit huic Unctioni infirmorum omnia quæ ad verum et proprie dictum Sacramentum requiruntur. Ad hoc enim :

1° Requiritur invisibilis gratiæ signum visibile seu sensibile, et hoc signum indicatur verbis : « Orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. » « Nam, ut ait Tridentinum (sess. XIV de Extr. Unct. Cap. I), Unctio aptissime Spiritus Sancti gratiam, qua invisibiliter anima agrotantis inungitur, repræsentat : » et forma seu oratio quæ unctionem comitatur, indicat expressis verbis invisibilem gratiam per unctionem obtinendam.

2° Requiritur quod signum illud visibile seu sensibile habeat vim efficiendi seu conferendi gratiam quam significat ; et hæc vis indicatur verbis : « et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et, si in peccatis sit, remittentur ei ; » his enim verbis explicatur res et effectus sacramenti, scilicet, ut Tridentinum (loc. cit. Cap. II) ex Apostolica traditione interpretatur, gratia Spiritus Sancti ejusque effectus in anima et corpore inuncti ægrotantis.

3° Requiritur tandem permanens Christi institutio ; et hæc liquet ex ipsa ritus natura et efficacia prout ibidem ab Apostolo Jacobo describitur ; solus enim Deus unctioni et verbis eam concomitantibus vim gratiam conferendi tribuere potest ; et neque in textu Jacobi, neque alibi, legitur quod Christus ritum illum ad tempus tantum instituerit ; unde institutio habenda est ut permanens, quod cæteroquin ipsa ejusdem natura postulat.

Ad 2^m. Resp. cum Tridentino (loc. cit. Cap. II)
« Res porro et effectus hujus sacramenti illis verbis ex-

plicatur : Et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus : et, si in peccatis sit, dimittentur ei : Res etenim hæc gratia est Spiritus Sancti, cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, et ægroti animam alleviat et confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando : qua infirmus sublevatus, et morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit, et sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur. »

Ad 3^m. Resp. 1° Quoad validitatem. Materia remota Extremæ Unctionis est oleum olivarum episcopali benedictione consecratum.

Dicitur : « *oleum olivarum* » : hoc enim solum in communi loquendi modo absolute et sine addito *oleum* nuncupari solet. Constat quoque ex perpetua traditione et praxi Ecclesiæ. Quare Eugenius IV (Decr. pro Armenis) materiam hujus sacramenti dicit *oleum olivæ*.

Dicitur : « *episcopali benedictione consecratum* » : quod deducitur ex sequentibus decisionibus :

1° Sub Paulo V (qui sedit ab anno 1605 ad annum 1621) a Sacra Universalis Inquisitionis Congregatione die 13 Jan. anni 1611 (non vero 1665 ut habet Haine, neque 1655 ut habent Bucceroni et Génicot) damnata fuit « *tamquam temeraria et errori proxima* » propositio dicens « *Extremam Unctionem oleo episcopali benedictione non consecrato ministrari valide posse.* »

2° Ad dubium : *An in casu necessitatis parochus ad validitatem Extremæ Unctionis uti possit oleo a se benedicto*, negativum responsum Congregationis S. Officii approbavit Gregorius XVI die 14 Sept. 1842.

3° Die 15 Maji 1878 S. C. S. Officii respondit : « Oleum a presbytero benedictum est materia prorsus inepta Sacramento Extremæ Unctionis conficiendo, et ne in extrema quidem necessitate valide potest adhiberi. »

Cfr Collect. S. C. de Prop. Fide n. 1146, 1149, 2076. Animadvertendum tamen illud tantum oleum dici *materiam ineptam* seu *episcopali benedictione non consecratam*, quod neque ab episcopo, neque a sacerdote pontificia facultate gaudente benedictum est: nam a profecto (ait Ben. XIV De Syn. diœc. lib. VIII, c. I n. 4) posse saltem ex commissione sive expressa, sive tacita Romani Pontificis, a simplici sacerdote preparari materiam aptam ad conficiendum sacramentum Extremæ Uctionis, res videtur exploratissima, quam nemini liceat in questionem adducere: siquidem in Ecclesia Orientali mos viget, a mille et amplius annis in ea receptus, ut ipsimet presbyteri, cum se accingunt ad infirmum inungendum, oleum in ea sacramentali Uctione adhibendum benedicant..... Hanc autem Orientalium consuetudinem Ecclesia Latina non solum non improbavit, sed ratam habuit.....

Sed quod adhuc clarius ostendit ab Ecclesia Latina validum haberi Sacramentum Extremæ Uctionis a sacerdotibus Græcis, oleo tunc a semetipsis benedicto, administratum, est decretum editum a Clemente VIII, in quo permittuntur Italo-Græci in prædicto ritu perseverare: *circa oleum sanctum infirmorum* (sunt verba decreti) *non sunt cogendi presbyteri Græci olea sancta præter chrisma, ab episcopis Latinis diœcesanis accipere: cum ejusmodi olea ab eis in ipsa oleorum et sacramentorum exhibitione, ex veteri ritu, conficiantur ac benedicantur: quod Clementis decretum fuit a nobis totidem fere verbis renovatum et confirmatum in nostra Constitutione 57°, § 4, nostri Bullar. tom. I, pag. 172. Neutiquam autem id tolerandum fuisset, si oleum simplicis sacerdotis benedictione sacratum, ne per potestatem quidem a Romano Pontifice sive expresse sive tacite eidem sacerdoti factam, esset materia idonea ad conficiendum sacramentum Extremæ Uctionis.»*

2° Quoad liceitatem. «Necesse est ut oleum fuerit eodem anno benedictum, et quidem ab Episcopo diœcesano vel, sede vacante, ab Episcopo vicino. Ut enim jubet Rituale Romanum tit. V. c. 1, n. 3. *Singulis annis Feria V in Cœna Domini* (oleum infirmorum) *ab episcopo benedictum, veteri combusto, renovandum est.* Communiter existimant Theologi graviter peccare presbyterum qui, extra casum necessitatis, adhiberet oleum vetus vel ab alio episcopo consecratum. (S. Alph. n. 708; Ball. P. n. 11) » Génicot n. 416.

Ad 4^m. Resp. Negative, ut patet ex responso ad præcedentem quæstionem.

CASUS 142. — 2.

Titius nuperrime parochus renuntiatus, dum infirmi morti proximi confessionem accipit, Vicarium suum sanctum Oleum afferre jubet. Cum hic advenerit, timens Titius ne tempus ad singulos sensus inungendos desit, mandat ei ut inferiores partes liniat, dum ipse superiores inungit. Uterque tamen singulas formas diversarum unctionum proprias adhibet. Re ita perfecta, animadvertit parochus oleum catechumenorum loco olei infirmorum a Vicario ob nimiam festinationem allatum esse. Quare jubet ut alterum afferat; sed frustra; nam ante reditum Vicarii moribundus e vita discedit.

Quæritur 1° Quænam sit Extremæ Uctionis materia proxima? quænam forma?

2° Cum S. Jacobus apostolus dicat: «Infirmatur quis in vobis? Inducat *presbyteros* Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum etc.» quæritur quinam hic intelligantur *presbyteri*? et quot presbyteri requirantur ad Extremam Uctionem administrandum?

3° An Titius valide administraverit Extremam Uctionem in casu?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. Materia proxima est unctio ægrotantis.

Ad validitatem requiritur talis applicatio olei, ut infirmus vere dici possit inunctus. Diversa autem pro diversis temporibus in diversis Ecclesiis fuit et est adhuc

in unctionum numero disciplina. Apud Orientales, sæculo IX, tres tantum inveniuntur unctiones : postea vero, hodieque, Græci inungunt frontem, mentum, ambas genas, pectus, manus et pedes. De Latina Ecclesia suo tempore scribebat Albertus Magnus in 4 dist. 23. Art. 16 : « Diversarum Ecclesiarum et Ordinum diversus est usus, quia in quibusdam Ecclesiis unguuntur loca plura, et in quibusdam pauciora. » In sacramentali S. Gregorii Magni præcipitur unctio quinque sensuum ; in aliis vetustis ritualibus, præter sensuum organa, inungendæ jubentur partes in quibus eminet dolor, ut exponit Benedictus XIV. (De syn. diœc. lib. VIII c. 3, n. 3). Eugenius IV, in decreto ad Armenos præcipit unctiones : « in oculis propter visum ; in auribus propter auditum ; in naribus propter odoratum ; in ore propter gustum et locutionem ; in manibus propter tactum ; in pedibus propter gressum ; in renibus propter delectationem ibidem vigentem. » Quæ etiam præcipiuntur in Rituali Romano, notante omittendam esse semper unctionem renum in feminis, et etiam in viris nimia infirmitate laborantibus.

Ex quibus omnibus concludebat Benedictus XIV (l. c.) : « Tanta autem in unctionum numero difformitas non fuisset singularum Ecclesiarum arbitrio permissa, si certum earum numerum sacramenti validitas exposceret. » Itaque ad materiam proximam constituendam sufficit, quoad valorem, unica unctio. « Favet etiam Concilium Tridentinum (sess. XIV, Cap. I de Extrem. Unct.), quod nedum multiplices unctiones non commemorat aut innuit, sed etiam aperte docet, materiam proximam hujus sacramenti esse reponendam in actione ungendi, *nam unctio aptissime Spiritus Sancti gratiam, qua invisibiliter anima ægrotantis inungitur, repræsentat* ; quæ autem representatio in unica infirmi unctione cum unicæ formulæ prolatione sat sufficienter

verificatur » Acta S. Sedis vol. 39 pag. 274. Hoc etiam clare eruitur ex Decreto S. Cong. Inquis, diei 25 April. 1906, approbato a Papa Pio X 26 ejusdem mensis et anni. (Vide hoc Decretum : Acta S. Sedis l. c.; Collat. Brug. tom. XI, p. 527).

Ad liceitatem certe sub gravi requiritur in Ecclesia Latina ut, saltem extra casum necessitatis, inungantur quinque corporis partes quas, veluti sensuum instrumenta, homini natura tribuit, nempe oculi, aures, nares, os et manus. Præscribuntur etiam unctio pedum et, quoad viros, unctio renum de qua respondit S. Inquis. 28 Aug. 1889 eam numquam prætermitti posse, nisi in casibus particularibus decentiæ satis consuli aliter nequeat. « Attamen etiam recentissimi Auctores (D'Annib. III, n. 414) docent omitti posse unctionem pedum et renum si ita fert usus loci, ut in multis regionibus, ex. gr. in Belgio, pro unctione renum obtinet. » Génicot, n. 417.

Quoad 2^m Resp. 1° Ut de numero et loco unctionum non concordant antiqui libri rituales, ita nec de formula *orationis fidei*, de qua B. Jacobus. Unde Benedictus XIV (l. c. cap. 2) ait : « Formam sacramenti Extremæ Unctionis non esse a Christo Domino institutam *in specie infima*, ut aiunt, hoc est, certis verbis præscriptam, Theologi omnes admittunt, atque ex mox referendis diversis formulis, etiam in Ecclesia Latina in illius administratione usurpatis, evidenter demonstratur. Quæ nunc in Ecclesia Latina sit adhibenda, jam a Tridentino accepimus, et clarius in Rituali Romano explicatur, neque est qui non intelligat eam esse deprecativam ; quemadmodum deprecativam pariter esse quæ adhibetur a Græcis, liquet ex eorum euchologio in officio olei Sancti. » Relataque deinde opinione eorum qui ex verbis Apostoli « *oratio fidei* » sentiunt deprecationem pertinere ad essentiam sacramenti, dicit alios Theologos

docentes nihil sacramenti substantiae detrahi per formam modo absoluto, non deprecativo, prolatam, dummodo per eam significetur unctionem fieri « in nomine Domini », efficax certe argumentum desumere ex innumeris, quas exhibent, formis absolutis, et non deprecativis in variis Ecclesiis Latinis olim usurpatis, quin Romani Pontifices eas tamquam insufficientes respuerint.

2º Præcepta apud Latinos forma, in Rituali Romano explicata est hæc : ad oculos : *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum deliquisti. Amen.* Idem juxta Rituale Romanum repetitur ad alia loca inungenda, mutando illorum respectivam designationem, scilicet, ad aures : *quidquid per auditum deliquisti* ; ad nares : *per odoratum* ; ad os : *per gustum et locutionem* ; ad manus : *per tactum* ; ad pedes : *per gressum* ; et ad lumbos sive renes : *per lumborum delectationem.*

Græci adhibent hanc formam : *Pater sancte, medice animarum et corporum, sana servum tuum hunc ab illa quæ ipsum delinet, corporis et animæ infirmitate.* Hanc autem ut validam habendam esse patet ex eo quod Sedes Apostolica numquam eam corrigendam esse judicaverit, vel in Concilio Florentino, vel dum sub variis Pontificibus Græcorum in administrandis sacramentis ritus in examen vocati fuerunt.

3º Die 25 Aprilis 1906 cum Supremæ Congregationi Inquisitionis quæsitum fuerit ut unica determinaretur formula brevis in administratione Sacramenti Extremæ Unctionis in casu mortis imminenti, Em. et Rmi Patres Generales Inquisitores decreverunt : In casu veræ necessitatis sufficere formam : *Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Amen.* Quod Decretum S^{smus} Dns Pius X die 26 ejusdem mensis et anni adprobavit. Vide acta S. Sedis vol. 39, pag. 273 ; Collat. Brug. tom. XI, pag. 527).

Ex hoc decreto clare eruitur ad essentiam formæ nullam requiri sensuum expressionem, et ad materiam proximam constituendam unicam unctionem, consultius in fronte peragendam, sufficere; colligitur quoque Extremam Unctionem non esse iterandam, nequidem sub conditione, quotiescumque sub descripta forma fuerit administrata; absolute namque et absque ulla restrictione docetur illam formam sufficere, ita ut valor censeatur esse in tuto nec iterationi sit locus. Attamen, seposita positiva prohibitione, nihil obstat quominus facta hac unctione, statim huic addantur unctiones rituales, ut constat tum ex approbato ritu Græcorum juxta quem, postquam, ut scribit Arcudius (de concordia Ecclesiæ orientalis et occid. l. 5, c. 6), unus presbyter unctiones peregerit formamque pronuntiaverit, alter succedit et easdem partes corporis ungit et eadem prorsus forma sacramenti utitur; — tum ex more Latinorum qui facta unctione oculorum, qua jam valide sacramentum existit, adhuc inungunt alios sensus; et ratio est quia omnes illæ unctiones per modum unius administrationis peractæ constituunt unam inunctionem.

Ad 2^m. Quoad 1^m Resp. Per presbyteros illos intelligendos esse solos sacerdotes definivit Tridentinum sess. XIV De Extr. Unct. can. 4: « Si quis dixerit, presbyteros Ecclesiæ, quos beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremæ Unctionis ministrum non esse solum sacerdotem; anathema sit. » Huic definitioni conformis semper et ubique fuit praxis Ecclesiæ, quæ nunquam aliis quam sacerdotibus hujus sacramenti collationem permisit, uti testantur libri rituales tam orientalis quam occidentalis Ecclesiæ.

Quoad 2^m Respondet Benedictus XIV (De syn. diœc.

lib. VIII, cap. 4, n. 4) : « Firmiter tenendum est per unum tantum sacerdotem valide sacramentum confici : quod et definivit Alexander III in cap. *quaesivit* de verbor. signif. : *nos itaque tibi taliter duximus respondendum, quod sacerdos, uno praesente clerico, et etiam solus, potest infirmum ungere* : hodieque vigens in Ecclesia Latina usus confirmat ». Notat deinde (n° 5 et 6) testibus antiquis ritualibus, plures olim in Ecclesia Latina, ubi commode fieri poterat, adhibitos fuisse presbyteros, singulis unctionem unam cum debita oratione exequentibus : a quo usu paulatim recessit ecclesia occidentalis, ne, retributione presbyteris debita gravati pauperes sine Extrema Unctione decederent, et sacra Unctio infamaretur nomine *sacramenti divitum*. Deinde postquam dixit n° 8 quod Ecclesia Græca antiquam adhuc retinet consuetudinem adhibendi in administratione hujus sacramenti septem sacerdotes, vel saltem tres ubi septem sacerdotes praesto non sint, ait : « neque Ecclesia Latina hanc Græcorum disciplinam, quam et ipsa pluribus saeculis religiose servavit, unquam improbavit, modo Græci nobiscum credant et fateantur valide posse idem sacramentum ab unico sacerdote administrari. »

Sed jam antea, anno scil. 1742, in Constitutione sua 57^a *Etsi pastoralis* super ritibus Græcorum § 5, n. 3, declaraverat : « Nec refert utrum eadem Extrema Unctio per unum vel plures presbyteros fiat, ubi hujusmodi viget consuetudo, dummodo credant et asserant illud sacramentum, servata debita materia et forma, ab uno presbytero valide et licite confici. Idem sacerdos materiam adhibere, formamque pronuntiare respective debet, ac praeterea qui ungit, idem dicat formam respondentem, nec alius ungat, et alius formam pronuntiet. »

Ad 3^m. Resp. 1° Ut constat ex responso ad 2^m partem praecedentis quaestionis, validitati non obstat quod

et Parochus et Vicarius simul peregerint unctiones, eo quo fecerunt modo.

2º Utrum validitati obstet quod unctiones factæ fuerint cum oleo Catechumenorum, controvertitur inter Theologos. Utraque sententia, affirmativa scil. et negativa habetur ut probabilis.

CASUS 143. — 3.

Pater Judocus advocatur ad virum qui prope conventum in plateam de tecto cecidit; rogat Pater ut transferatur moribundus in domum vicinam, et audiens quod sit protestans currit quærere aquam et Oleum sacrum; eumque deinde sub conditione baptizat, absolvit, inungit

Quæritur 1º Qua sub pœna et quanto sub peccato prohibeatur Regulari administrare Sacramenta exeuntium?

2º Quandonam, scilicet in quo casu liceat ei sacramenta illa administrare?

3º An necne bene fecerit P. Judocus, et quare?

4º An forsitan aliquam pœnam incurrerit? Proba.

Ad 1^m. Resp. Extra casum necessitatis sub gravi ei prohibitum est, absque licentia parochi, sive ejus qui parochi loco est, exeuntium sacramenta, viaticum scilicet et Extremam unctionem, administrare infirmo sibi non subdito; et quidem juxta Pii IX Constitutionem « *Apostolicæ Sedis*, » si hoc facere præsumat, incurrit excommunicationem latæ sententiæ Romano Pontifici simpliciter reservatam.

Ad 2^m. Resp. Licet ei exeuntium sacramenta administrare:

1º Subdito suo, « et his qui regularium jure censentur, quales heic sunt *novitii*; *famuli* actu famulantes et residentes intra claustra monasterii; *tertiarii*, qui collegialiter vivunt vel cum claustralibus habitant; *paupe-res in hospitalibus ipsorum degentes*, item probabilius

alumni convictores ; immo juxta plures hospites saeculares, quos intra eorum septa inopinato casu infirmari contigerit. » Haine de Extr. Unct. q. 10.

2° Etiam non subdito cum licentia parochi.

3° In casu necessitatis quo parochus vel abest, vel non potest aut irrationabiliter recusat moribundum inungere ; etenim, ut ait Benedictus XIV (De syn. dioec. lib. VIII, Cap. IV, n. 7) : « Cum Ecclesia urgente mortis periculo, cuilibet sacerdote potestatem fecerit absolvendi a quibusvis censuris et peccatis, verosimile certe non est, quod cupiam sacerdote interdixerit, ne in eodem statu ac vitae discrimine constituto, cum parochus abest, administret Extremam unctionem, quae est perfectio et complementum Pœnitentiæ, neque ad sui validitatem requirit in ministro potestatem jurisdictionis sicuti sacramentum Pœnitentiæ. » Neque dubitandum est hoc intelligendum esse etiam de casu ubi mors imminet et regularis possit prior adesse. Neque enim Ecclesiæ, neque parochi potest mens esse ut moribundus potius sine sacramentis moriatur quam sacramenta ei administrentur a regulari, dum Parochus aut Vicarius longius distans, si queratur et domi inveniatur et statim accurrere possit et velit, adhuc fortasse tempestive adesse poterit, sed fortasse etiam non inveniet nisi mortuum.

Ad 3^m. Notanda. 1° Dicitur in casu : *moribundus* : mors igitur imminere supponitur.

2° Dicitur : *prope conventum* : supponitur igitur citius e conventu quam e parochiali ecclesia urgens auxilium afferri posse.

3° Consideratis iis quæ de moribundo in casu dicuntur et modo agendi Judoci concludendum videtur moribundum sensibus esse destitutum.

4° In casu neque constat utrum ille protestans jam fuerit baptizatus, neque an fuerit formaliter hæreticus ;

inquisitio autem in casu est impossibilis. Materialiter autem hæreticus moribundus sensibus destitutus absolvi sub conditione potest; et si de ejus baptismo dubitatur, potest sub conditione baptizari; baptizatus autem et absolutus potest inungi.

5° Quum adultus baptizandus est sub conditione ob dubium utrum sit baptizatus aut valide baptizatus, regulariter loquendo prius est baptizandus sub conditione, et deinde sub conditione absolvendus. Ecclesia ita præscribente ut naturalis ordo successionis in receptione sacramentorum servetur. Ast, in casu urgentis necessitatis ubi adest sacerdos qui possit morientem absolvere, sed deest aqua qua statim possit illum baptizare, satius est ut morientem prius sub conditione absolvat, et deinde aquam quaerat; absolutio enim in instanti dari potest, ita ut per hoc non retardetur baptismi administratio si forte moribundus baptizatus non sit; dum e contra, si jam forte sit baptizatus, quaesitio aquae ad baptizandum, et ipsa deinde baptismi administratio sub conditione, tantum insumere possunt tempus ut non supervivat, et absolvi jam non possit qui absolute non vero baptismo indigebat. Quibus notatis:

Resp. Si revera mors ita imminere videbatur ut non potuerit rationabiliter parochus aut ejus vicarius acciri, bene fecit Judocus administrando sacramenta morienti; sed melius in præsentī casu eum prius absolvisset sub conditione, et tunc cucurrisset querere aquam et oleum sanctum.

Ad 4^m. Resp. Negative: quia etiamsi forte erraverit in aliquo, bona fide tamen egit, quod sufficit ut nullam potuerit pœnam incurrere.

CASUS 144. — 4.

Pater Timoratus vices gerens parochi absentis, vocatus ad puerum in articulo mortis constitutum, noluit illum sacro Oleo ungere, quia dubitabat, an ad rationis usum pervenisset, necne. In alio quoque casu ipsi fuit satis dare absolutionem puero moribundo, non ministrando SS. Viaticum, nec Extremam Unctionem, tum quia puer ad primam Communionem nondum erat admissus, tum quia parentes verebantur expensas majores in exequiis.

Quæritur 1° Quis sit Extremæ Unctionis subjectum?

2° An Extrema Unctio conferri possit a) adulto in gravi infirmitate baptizato? b) mulieri in partu laboranti? c) difficilem chirurgicam operationem subituri? d) senio deficientibus? e) veneno infectis? f) capite damnis?

3° Detur solutio duorum casuum, dicendo an Pater Timoratus bene senserit, recte se gesserit; afferendo rationes solutionis.

Ad 1^m. Resp. Ecclesiæ Latinæ perpetua et constans traditio fuit Extremam Unctionem exhibendam esse solis illis baptizatis qui peccati sint aut fuerint capaces et tali morbo laborent unde peritorum iudicio mors secutura prudenter timeatur: eamque traditionem, ex Apostoli Jacobi verbis deductam, omniumque Theologorum consensione firmatam explicarunt et inculcarunt Eugenius IV, in Decreto ad Armenos, inquit: « Hoc sacramentum, nisi infirmo de ejus morte timeatur, dari non debet; » et Concilium Tridentinum sess. XIV, cap. 3, dicens: « Declaratur etiam esse hanc Unctionem infirmis adhibendam, illis vero præsertim qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur: unde et sacramentum exeuntium nuncupatur: » ac demum Catechismus ejusdem Concilii § 18, de Extrema Unctione. Hinc vero fit ut Extrema Unctio illis denegetur qui, cum sano sint corpore, probabile aut etiam certum adeunt vitæ periculum, puta quia mare transgressuri, prælium commissuri, aut ultimo supplicio plectendi sunt, sicuti statuunt Concilium Mediolanense IV anni 1576, et Cameracense anni

1586; hinc etiam Extrema Unctione muniri nequeunt feminae partui propinquæ, aut qui periculosam operationem chirurgicam subituri sunt, nisi jam ante partum aut operationem ex infirmitate periclitentur; possent tamen si vel in partu aut operatione, vel postea ex partu aut operatione periclitentur. Cfr. Ben. XIV. De syn, diœc. lib. VIII, Cap. V et VI.

Ad 2^m. Quoad a) Resp. Aff. Nam ad dubium: « quando quis paganus adultus sufficienter instructus riteque dispositus baptizatur, quia in gravem incidit morbum, debetne, imo potestne ei conferri sacramentum Extremæ Unctionis immediate post baptismum? »

Resp. fuit: « Affirmative, servata forma decreti S. Officii anni 1803. » Ita S. C. de Prop. Fide 26 Sept. 1821.

Quoad b) Resp. Aff.; tunc enim jam adest periculosa infirmitas ex ipso difficili partu orta.

Quoad c) Resp. Neg. nisi jam ante operationem ex infirmitate periclitentur, ut supra dictum est.

Quoad d) Resp. Aff.; licet nulla alia speciali afficiantur ægritudine, ipsa enim gravis et annosa senectus infirmitas est quæ interiora vitæ organa labefactat, et mox ducit ad interitum. Cfr Ben. XIV (l. c. Cap. V, n. 2 in fine) et Rit. Rom.

Quoad e) Resp. Aff. si intelligatur quæstio de veneno mortifero, quia etiam illud interiora organa labefactat et mox ducit ad interitum.

Quoad f) Resp. Neg. ut dictum est supra ad 1^{am} quæstionem.

Ad 3^m. Resp. Pueris ante usum rationis deneganda est Extrema Unctio, etiamsi in gravi versentur vitæ discrimine, quia nimirum, cum nondum potuerint ullâ, vel levi culpâ foedari, illis non congruit sacramenti forma: *Indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti*. Statim vero atque ad usum rationis pervenerunt, ungi possunt, quia, attenta humana fragilitate, supponi potest quod

re ipsa saltem venialiter peccaverint. Unde Statuta diœc. Mechlin., n. 292 habent : « Quamvis infantibus nondum rationis usum adeptis, et amentibus, quos ab ortu nunquam mentis compotes fuisse constat, Extrema Unctio conferri non possit, pueri tamen qui peccare potuerint et vel adeo Sacramenti Pœnitentiæ capaces existant, tam salubri remedio in supremo vitæ discrimine non priventur, sed præmissa confessione, et proposita, quantum libet, sacramenti hujus virtute oleo sacro liniantur. » Et Rituale Romanum : « Debet autem hoc sacramentum infirmis præberi, *qui cum ad usum rationis pervenerint*, tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur. »

In dubio an puer pervenerit ad usum rationis, Extrema Unctio ei dari potest sub conditione : si es capax. Cfr S. Alph. n. 719. Ad rem etiam hæc faciunt Benedicti XIV verba (de syn. diœc. lib. VIII, Cap. VI, n. 2) : « quandocumque censentur capaces sacramenti Pœnitentiæ, sunt pariter idonei reputandi ad Extremam Unctionem, quæ est illius complementum, quamvis nondum tanta polleant judicii maturitate ut videantur apti ad rite participandam Eucharistiam, de cujus ineffabili excellentia et sanctitate non ita facile edoceri queunt. » Hinc :

In 1° Casu, cum non agatur de infante, sed de puero de quo Timoratus dubitat an ad rationis usum pervenisset, sequitur quod eidem potuisset Extremam Unctionem sub conditione administrare, et si fecisset puto quod melius se gessisset.

In 2° vero casu, cum ibi agatur de puero capaci, ut liquet ex allegatis excusationibus, non recte se gessit ; nonobstantibus enim allegatis rationibus debuisset puero illo administrare saltem Extremam Unctionem ejus erat certe capax ; imo et Viaticum ejus etiam videtur puer ille fuisse capax, cum mere allegetur

excusatio quod ad primam communionem nondum erat admissus, quæ ratio non probat quod non poterat puer ille distinguere inter panem illum coelestem et panem ordinarium.

CASUS 145. — 5.

Pacomius, Vicarius, accedit ad graviter decumbentem, qui dicit : Volo confiteri et sanctam Communionem recipere, nolo vero inungi, quia credere nequeo in hisce unctionibus adesse gratiam. Juxta hæc desiderata agit Vicarius.

Altera vice accersitur ad domum in qua quis correptus apoplexia est dum copulam adulterinam haberet. Vicarius impertit absolutionem et cum sanctum Oleum secum habeat, agonizantem inungit, qui unctione finita ex hac vita discedit.

Quæritur 1° Quosnam excludat Rituale Romanum a receptione sacramenti Extremæ Unctionis?

2° An necne Vicarium approbes et quare ?

Ad 1^m. Resp. Excludit illos qui sequentibus verbis designantur : « Si infirmus, dum phrenesi aut amentia laborat, verosimiliter posset quidquam facere contra reverentiam sacramenti, non inungatur, nisi periculum tollatur omnino. Impœnitentibus vero, et qui in manifesto peccato mortali moriuntur, et excommunicatis, et nondum baptizatis, penitus denegetur. Non ministretur etiam prælium inituris, aut navigationem, aut peregrinationem aut alia pericula subituris, aut reis ultimo supplicio mox afficiendis, aut pueris rationis usum non habentibus. »

Ad 2^m. Quoad 1^m Casum. Notandum ex Berardi (Praxis n. 762, O.) : « Quid si infirmus confiteretur quidem, sed hæreses proferret, et forsitan in ipsam confessionem parum credere ostenderet? R. Hæresis materialis dari potest sine dubio, idque etiam quoad illos qui inter Catholicos conversantur, prout fatentur Reuter, Croix et Gury. — Inter nos quoque contingere

potest quod aliquis speciatim si in doctrina Catholica solidam instructionem non habuerit, et plurimis præjudiciis contra Ecclesiam et sacerdotes fuerit imbutus) non paucos contra fidem errores habeat, quin se errando delinquere existimet, nec facile quod reapse erret persuaderi possit. Confessarius itaque in casu moribundum absolvere posset, neque in iis momentis quæstiones cum illo facere deberet, contentus si infirmus sit paratus ad amplectendam veritatem, si illam cognosceret. » Quo notato :

Resp. Approbo, dummodo Pachomius implicitum saltem moribundi assensum in hoc fidei dogma obtinuerit per generalem assensum in omnia generatim fidei dogmata et veritates ; ita ut fundate existimaverit moribundum materialiter tantum errare ; quia error ille materialis peccatum non est, neque obstat susceptioni sacramentorum Pœnitentiæ et Viatici.

Quoad 2^m Casum : Notanda ex Berardi, 1° Relate ad absolutionem (Praxis n. 762, N.) : « Non obstante auctoritate S. Augustini, S. Antonini et sacerdotalis Romani (qui liber a privato auctore exaratus fuit), Ecclesia non solum in Rituali Romano, sed etiam in pluribus Conciliorum et Pontificum decretis (cfr Lugo XVII, 40), semper docuit hujusmodi absolutionem non esse dandam. Attamen in his duobus ultimis sæculis praxis hos moribundos absolvendi adeo universaliter a Theologis (inter quos S. Lig. n. 482) suadet, et a parochiis observatur, ut jam disciplinam Ecclesiæ esse mutatam dicere oporteat : unde donec Ecclesia ipsa aliter definierit concluderem, hanc absolutionem dari non solum posse sed debere : idque quamvis moribundus vitam scelestissimam duxerit, vel (ut ait S. Lig. n. 483) in ipso actu peccati (v. g. furti, fornicationis etc.) sensibus destitutus remanserit ; forte enim in corde suo pœnitere potest vel potuit. »

2° Relate ad Extremam Unctionem (Praxis n. 778, 3°) : « In aliquibus locis Parochi et Capellani Ospitalium recedunt a regula Ritualis, jamque a longo tempore efformata est praxis communissima non solum absolutionem sed etiam Extremam Unctionem dictis moribundis concedendi saltem in quibusdam casibus obviis; atque ex tali administratione nullum scandalum sequitur, sed potius perturbationes et scandala orirentur si sacramentum non administraretur; et, quatenus ita sit, communem praxim sequi licere dicerem. Si tamen ageretur de casibus extraordinariis, ita ut Extremæ Unctionis administratio male audiretur, tunc in istis etiam locis abstinendum esset. » His notatis :

Resp. Approbo quoad absolutionem, et secluso scandalo etiam quoad Extremam Unctionem ob exposita in prænotatis.

CASUS 146. — 6.

Rogatur P. Arnulphus ut statim visum eat agonizantem, quem eodem die adhuc visitavit; sed, quum modo aliis rebus præpeditus sit, orat P. Rizzerium ne gravetur ipse vices gerere et tendere ad moribundum, Qui respondit: Risu dignum est singulis diebus visum ire infirmos, ceteroquin hoc officium est parochi et sacerdotum sæcularium! — Nequaquam! reponit P. Arnulphus, hoc officium est confessarii, qui fuit a secretis et cui ergo omnia peccata et delicta agonizantis nota sunt.

Quæritur 1° Quis teneatur visum ire infirmos et ægrotantes?

2° Quando? 3° Quoties? et 4° Quosnam præcipue.

Ad 1^m. Resp. 1° Ad hoc tenentur Parochi alique curam animarum habentes, ut deservitores et coadjutores qui Parochi officium subeunt. Constat ex Rituali Romano dicente : « Parochus in primis meminisse debet, non postremos esse muneris sui partes ægrotantium curam habere. Quare cum primum noverit, quempiam ex fidelibus curæ suæ commissis ægrotare, non

expectabit ut ad eum vocetur, sed ultro ad illum accedat; idque non semel tantum sed saepius, quatenus opus fuerit; horteturque parochiales suos, ut ipsum admo-
neant, cum aliquem in parochia sua agrotari contigerit, praecipue si morbus gravior fuerit. Si parochus legitime impeditus, infirmorum, ut quando plures sunt, visita-
tioni interdum vacare non potest; id praestandum curabit per alios sacerdotes, si quos habet in parochia sua, aut saltem per laicos homines pios et christianos charitate praeditos. »

2º Ad id quoque tenentur Vicarii, in quantum ex munere suo parochos in adimplendis obligationibus adjuvare, ac illorum etiam vices agere tenentur, quando necessitas aut justa ratio id requirit.

3º Quod vero confessarios infirmorum seu alios quos-
cumque attinet, ipsi non quidem per se et ex officio, cum etiam confessario qua tali visitatio infirmi nullibi praescribatur, sed ex charitate, quatenus infirmorum visitatio est opus charitatis, ad id obligari possunt.

Ad 2^m. Resp. Ex Rit. Rom. : « Cum primum no-
verit quempiam ex fidelibus curae suae commissis agro-
tare, non expectabit ut ad eum vocetur, sed ultro ad illum accedat. »

Ad 3^m. Resp. Ex Rit. Rom. : « Non semel tantum, sed saepius, quatenus opus fuerit. — Ingravescente morbo, parochus infirmum frequentius visitabit, et ad salutem diligenter juvare non desinet. »

Ad 4^m. Resp. Quamvis omnes infirmi indiscrimi-
natim sine acceptione personarum a parocho visitandi sint, tamen ex Rituali Romano praecipuam curam geret pauperum qui humanis auxiliis destituti, benigni ac providi pastoris charitatem et operam requirunt; et peccatorum ut in viam salutis eos dirigat atque a diabo-
licis insidiis salutarium adjumentorum praesidio defen-
dat ac tueatur.

CASUS 147. — 7.

Elpidius, amore sincero Coletam prosequens, desiderat cum ea matrimonium contrahere et petit ut hæc sponsalia cum eo ineat. Hæc, amans alium juvenem, quod non audet revelare, promittit ficte sponsalia, in quorum fidem dat suum annulum Elpidio, a quo et recipit alium. Nunc, renuente Coleta stare fictæ suæ promissioni, Elpidius intendit matrimonium inire cum sorore Coletæ.

Quæritur 1º Qualis debeat esse consensus in sponsalibus ?

2º Quinam sint effectus sponsalium ?

3º An absque dispensatione Elpidius possit inire matrimonium cum sorore Coletæ ? Proba.

Ad 1^m. Resp. Consensus in sponsalibus debet esse mutuus, internus et externus, liber et deliberatus inter personas determinatas et habiles.

Debet esse *mutuus* : sponsalia enim sunt futuri matrimonii mutua promissio : sicut autem non subsistit matrimonium sine mutua corporum traditione, ita nec sponsalia sine mutua hujus traditionis sponsione subsistunt. Hinc tritum illud adagium quod sponsalia claudicare non possint, seu valida esse ex una parte, non ex altera.

Debet quidem promissio etiam mutuo esse acceptata, sed eo ipso quod fit mutua promissio, hæc mutua acceptatio adest.

Debet esse *internus* : quia est proprie actus voluntatis. « Qui ficte promisit, in foro externo ita tractatur, ac si vera sponsalia fecisset, nisi fictionem probare possit ; attamen etiam tum et in foro externo et in foro interno ad injuriam fictione illatam, quantum fieri potest, reparandam tenetur ; nisi forte ad injuriam, quam ipse passus est, evadendam fictum consensum posuit. » Lehmkuhl, n. 658, 1º.

Debet esse *externus*, seu externe manifestatus, quia cum sponsalia sint contractus debent promissio et acceptatio utrimque innotescere, quod fieri non potest nisi externe signis manifestentur. « Neque dicere : *non*

accipiam alteram uxorem nisi te, vel : tibi semper fidelis ero, ex se sufficit ut sponsalia contrahantur, quia non satis exprimitur, num unquam aliquam uxorem ducere velit, vel matrimonialem fidelitatem intelligat : nisi forte ex circumstantiis illa loquendi ratio satis determinetur ad sensum absolutum. » Lehmkuhl. n. 659, 3°.

Debet esse *liber*, id est : immunis ab *errore* et a *metu*.

Error substantialis, qui scilicet versatur vel circa naturam sponsalium, vel circa personam quacum contrahitur (ut si intendens promittere Annæ, promittat Catharinæ), vel circa qualitatem redundantem in ipsam personam (ut si quis nobilem tantum uxorem ducere intenderit, et illa quacum sponsalia contrahit, nobilis non sit), sponsalia reddit invalida.

Error mere accidentalis, si causam dederit contractui et *dolus* adfuerit alterius partis, etiam invalida reddit sponsalia *ob ipsum dolum* ; repugnat enim quod decipiens aliquod jus ex dolo acquisiverit erga deceptum ; deficiente autem hoc jure deficiunt sponsalia, quæ, qua talia, seu in ratione sponsalium, claudicare non possunt, ut jam supra dictum est.

Error vero accidentalis qui non proveniat ex dolo alterius partis, non vitiat sponsalia, etiamsi causam contractui dederit : quia verus datur consensus in substantiam. Observandum tamen huic contractui proprium esse quod non tantum dissolvi possit ipso jure ex utraque parte, v. gr. ex utriusque contrahentis consensu, sed etiam ex voluntate unius cui datur justa causa resiliendi, quamvis possit non resilire ; talis, inter alias, causa est « si notabilis mutatio accadat vel detegatur quæ, si a principio cognita fuisset, a sponsalibus deteruisset (Bus. ap. S. Alph., n. 863). Ratio est : magnam libertatem requiri ad ineundum matrimonium, ac

proinde merito supponi partes quæ sponsalia ineunt tacite apponere condicionem : *si res in eodem statu permanent*. Nec refert utrum causa mutationis sponsalia subsequatur, an, in seio altero contrahente, præcesserit. Nam in Jure paria sunt : non esse et non apparere. (Ball. P., n. 306). » Génicot n. 447, 4°

Metus injuste incussus ab altero contrahente (aut a tertio at sciente et aliquomodo comprobante vel influente altero contrahente, aut a tertio ad extorquendum consensum etiamsi hoc ignoret alter contrahens dummodo talis sit quod revera ob illum præstetur consensus sine illo non præstandus, invalidat sponsalia : tum quia lædit libertatem ad sponsalitium contractum requisitam ; — tum quia ex parte illius qui metum passus est deest consensus internus ; minime enim hic intentionem habet vere contrahendi, seu obligationem assumendi ; — tum quia si metum passus ligaretur, haberet alter jus in injustum, quod implicat ; — tum quia ex injusta metus incussione habet metum incutiens obligationem irritum habendi consensum alterius ex hoc metu ortum ; stante autem hac obligatione quæ ex justitia est, oriri seu incipere nequit jus erga metum passum, neque proinde obligatio metum passi erga metum incutientem : jus enim et obligatio sunt correlativa.

Hinc « qui sincere sibi dicere potest, se metu quocumque injusto ad matrimonii promissionem esse perductum, aliter non promissurum, obligatione implendi non tenetur. » Lehmkuhl, n. 658, 2°. Ceterum, si metus ille in concreto spectetur, non dubitandum quin deprehendatur esse saltem relative gravis ; nam « vix credibile est metum tum absolute tum relative levem, esse causam satis efficacem contractus. » Costantini, n. 385.

Nota. « Æquum certe videtur partem illam quæ metum alteri incusserit, aut dolose in errorem eam induxerit, aut seiverit eam metu vel errore detineri,

obligatam manere, non vi sponsalium, quæ, ut putamus, non exstant, sed vi promissionis suæ, accedente alterius partis acceptatione, ac proinde ab altera hac parte posse adigi ad matrimonium. Imo accedente libera repromissione hujus partis, jam videntur sponsalia exsurgere. » Constantini de sponsalibus, n. 836. Cfr Lehmkühl, n. 658, 2º in fine.

Debet esse *deliberatus* : id est, elicited cum sufficienti discretione relate ad hunc contractum, et cum ea advertentia quæ sufficiat ad peccatum mortale directe voluntarium ; quia sponsalia inducunt gravem obligationem justitiæ : nemo autem censetur velle sub gravi se obligare, nisi sufficienter adverterit et plene consenserit. Quare semi-deliberata sponsalia nequidem sub levi obligant. Attamen deliberatio confundi non debet cum maturitate consilii et ponderatione omnium rei circumstantiarum : multa enim deliberate fiunt, quæ nec prudenter, nec sapienter acta, præsertim in hoc negotio, quoniam *amor cæcus est*.

Debet esse *inter personas determinatas*. Id sponsalibus cum quocumque alio contractu commune est.

Tandem debet esse inter personas *habiles ad contrahendum*. Licet autem conditio communis sit omnis contractus, ut fiat inter personas habiles ad contrahendum, hic tamen speciali ratione personæ habiles esse debent, quatenus ipsæ sunt objectum futuri contractus matrimonialis, qui promittitur (1).

(1) Decretum de Sponsalibus et Matrimonio jussu et auctoritate SS. D. N. Pii Papæ X a S. Congregatione Concilii 2ª Aug. currentis anni 1907 editum, cujusque dispositiones ubique vim legis haberi incipient a die solemnî Paschæ Resurrectionis D. N. J. C. proximi anni 1908, constituit atque decernit ea quæ sequuntur.

DE SPONSALIBUS

I. — Ea tantum sponsalia habentur valida et canonicos sortiuntur effectus, quæ contracta fuerint per scripturam subsignatam a partibus et vel a parrocho, aut a loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus.

Ad 2^m. Resp. Sunt tres sequentes : 1° Obligatio gravis tum fidelitatis tum justitiæ contrahendi matrimonium tempore congruo cum illa persona quacum sponsalia inita sunt. Unde :

a) Graviter peccat qui sine justa causa a sponsalibus resilit, vel eorum executionem notabili tempore differt, dum altera pars eam serio urget.

b) Si sponsus aut sponsa, stantibus sponsalibus, absoluta sponsalia cum alia persona contrahat, hæc

Quod si utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura adnotetur ; et alius testis addatur, qui cum parochi, aut loci Ordinario, vel duobus testibus, de quibus supra, scripturam subsignet.

II. — Nomine parochi hic et in sequentibus articulis venit non solum qui legitime præest parœciæ canonice erectæ ; sed in regionibus, ubi parœciæ canonice erectæ non sunt, etiam sacerdos cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissa est, et parochi æquiparatur ; et in missionibus, ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacerdos a missionis Moderatore ad animarum curam in aliqua statione universaliter deputatus.

DE MATRIMONIO

III. — Ea tantum matrimonia valida sunt, quæ contrahuntur coram parochi vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus, juxta tamen regulas in sequentibus articulis expressas, et salvo exceptionibus quæ infra n. VII et VIII ponuntur.

IV. — Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio adstant.

§ 1. A die tantummodo adeptæ possessionis beneficii vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi ;

§ 2. Intra limites dumtaxat sui territorii : in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide adstant ;

§ 3. Dummodo invitati ac rogati, et neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.

V. — Licite autem adstant ;

§ 1. Constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de jure servandis ;

§ 2. Constito insuper de domicilio, vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii ;

§ 3. Quod si deficiat, ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio

posteriora sunt invalida : quia continent promissionem de re illicita, scilicet de matrimonio contra fidem priorum sponsalium contrahendo.

2° Impedimentum impediens ne sponsi contrahant matrimonium cum quacunque alia persona quamdiu stant sponsalia.

3° Impedimentum dirimens matrimonium cum mu-

adsint, indigent licentia parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas, quæ ab ea excuset ;

§ 4. Quoad *vagos*, extra casum necessitatis parochi ne liceat eorum matrimoniis adistere, nisi re ad Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam adstipendi impetraverit ;

§ 5. In quolibet autem casu pro regula habeatur, ut matrimonium coram sponsæ parochi celebretur, nisi aliqua justa causa excuset.

VI. — Parochus et loci Ordinarius licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinato et certo, ut matrimoniis intra limites sui territorii adstipat.

Delegatus autem, ut valide et licite adstipat servare tenetur limites mandati, et regulas pro parochi et loci Ordinario n. IV et V superius statutas.

VII. — Imminente mortis periculo, ubi parochus, vel loci Ordinarius, vel sacerdos ab alterutro delegatus, haberi nequeat, ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimationi prolis, matrimonium contrahi valide ac licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus.

VIII. — Si contingat ut in aliqua regione parochus loci Ordinarius, aut sacerdos ab eis delegatus, coram quo matrimonium celebrari queat, haberi non possit, eaque rerum conditio a mense jam perseveret, matrimonium valide ac licite iniri potest emissio a sponsis formali consensu coram duobus testibus.

IX. — § 1. Celebrato matrimonio, parochus, vel qui ejus vices gerit, statim describat in libro matrimoniorum nomina conjugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii, atque alia, juxta modum in libris ritualibus vel a proprio Ordinario præscriptum ; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit.

§ 2 Præterea parochus in libro quoque baptizatorum adnotet, conjugem tali die in sua parochia matrimonium contraxisse. Quod si conjux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se, sive per curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptismi librum referatur.

tuis consanguineis sponsorum in primo gradu, quod vocatur *publica honestas*. Oritur autem ex omnibus et solis sponsalibus proprie dictis; i. e. absolutis et validis, nec aufertur etiam si sponsalia mutuo consensu, vel morte unius vel ex alia causa dissolvantur. Hinc si mutua fiat matrimonii promissio sub conditione honesta de futuro contingenti, non oritur impedimentum publicæ honestatis, nisi dum purificata conditione conditionata promissio transeat in absolutam et vera fiant sponsalia. Unde si quis, pendente conditione, contrahe-

§ 3. Quoties matrimonium ad normam n. VII aut VIII contrahitur, sacerdos in priori casu, testes in altero, tenentur in solidum cum contrahentibus curare, ut initum conjugium in præscriptis libris quam primum adnotetur.

X. — Parochi qui heic hactenus præscripta violaverint, ab Ordinariis pro modo et gravitate culpæ puniantur. Et insuper si alicujus matrimonio adstiterint contra præscriptum § 2ⁱ et 3ⁱ num. V, emolumenta *stolæ* suæ ne faciant, sed proprio contrahentium parochi remittant.

XI. — § 1. Statutis superius legibus tenentur, omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex hæresi aut schismate conversi (licet sive hi, sive illi ab eadem postea defecerint), quoties inter se sponsalia vel matrimonium ineant.

§ 2. Vigent quoque pro iisdem de quibus supra catholicis, si cum acatholicis sive baptizatis, sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtæ religionis vel disparitatis cultus, sponsalia vel matrimonium contrahunt; nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum.

§ 3. Acatolici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam.

Præsens decretum legitime publicatum et promulgatum habeatur per ejus transmissionem ad locorum Ordinarios: et quæ in eo disposita sunt ubique vim legis habere incipiant a die solemni Paschæ Resurrectionis D. N. J. C. proximi anni 1908. Interim vero omnes locorum Ordinarii curent hoc decretum quamprimum in vulgus edi, et in singulis suarum diocesium parochialibus ecclesiis explicari, ut ab omnibus rite cognoscatur.

Præsentibus valituris de mandato speciali SS^{mi} D. N. Pii Papæ X, contrariis quibuslibet etiam peculiari mentione dignis minime obstantibus.

Datum Romæ die 2^a mensis Augusti anni 1907.

ret matrimonium cum sorore suae sponsae valide contraheret quamvis illicite.

Ad 3^m. Resp. Dist. 1° Si Elpidius certior factus fuerit de fictione consensus Coletæ et existimet se valide contrahere posse cum Coletæ sorore, valide contrahit pro foro interno absque ulla dispensatione. Attamen ut possit valide contrahere etiam pro foro externo, probanda ibi esset fictio Coletæ, aut petenda dispensatio.

2° Idem dicendum etiamsi ignoret fraudem Coletæ, si Elpidius nesciat ex sponsalibus oriri impedimentum (publicæ honestatis) dirimens matrimonium cum com-partis consanguineis in primo gradu; tunc enim bona fide contrahit, et cum de facto nullum ortum sit impedimentum ex invalidis sponsalibus, valet matrimonium saltem in foro interno.

3° Si vero ignoret Coletæ fraudem, et sciat ex sponsalibus validis oriri impedimentum dirimens matrimonium cum Coletæ sorore, non potest cum hac matrimonium contrahere absque dispensatione super impedimento quod falso putat existere; mere enim simularet matrimonium contrahere, cum illud habeat ut certo nullum.

CASUS 148. — 8.

Guilielmus et Bertha Angliæ incolæ et religione Catholici, sponsalia valida de futuro contraxerunt; sed antequam veniret dies statuta pro celebratione matrimonii habuerunt copulam carnalem perfectam, quin tamen inde conceptio secuta sit. Postea vero mutatis animis ex mutuo consensu sponsalia dissolverunt.

Quæritur quid faciat copula sponsalibus validis superveniens.

Ad questionem Resp. Copula *fornicaria* cum com-parte, non fecit unquam matrimonium, cum sit essentialiter copula extramatrimonialis. Sed cum consensus mutuus, unde matrimonia justa nascuntur, non verbis

dumtaxat, sed aliis quoque signis exterioribus patefieri ac declarari possit; hanc ob rem Alexander III (cap. *veniens* de sponsalibus), Innocentius III (cap. *Tua nos* eod. tit.), et Gregorius IX (cap. *Is qui fidem* eod. tit.) decreverunt ut *carnalis* copula, si sponsalia de futuro certa ac valida praeceperant, cum in iudicio tum extra iudicium pro vero conjugio haberetur, nisi impedimentum canonicum obstitisset. Et in hac juris præsumptione tantum roboris inesse voluerunt, ut firmum ipsa statueret sanciretque jus, nec probationem contrariam ullam admitteret. Deinde vero matrimonia clandestina quum Concilium Tridentinum irrita infectaque esse jussisset, jus illud priscum, ut erat necesse, valere desiit ubicumque promulgata vel moribus usuque recepta Tridentina lex. Quibus autem illa locis non viget, in iis semper Apostolicæ Sedis iudicium fuit, canones quos indicavimus, ratos atque firmos permansisse.

Die autem 15 Feb. 1892 Leo XIII per Apostolicas Litteras supra memoratos canones et alias quascumque juris canonici ea de re dispositiones, etiam speciali mentione dignas abrogavit et abolevit, et pro abolitis et abrogatis, ac si nunquam prodiiissent, haberi voluit, simul decernens ac mandans ut deinceps illis in locis, in quibus conjugia clandestina pro validis habentur, a quibusvis iudicibus ecclesiasticis in quorum pro ejusmodi matrimoniales causas agitari et judicari contigerit copula carnalis sponsalibus superveniens non amplius ex juris præsumptione conjugalis contractus censeatur, nec pro legitimo matrimonio agnoscatur seu declaretur.

(Vide Acta Ordinis tom. XI pag. 50; Acta S. Sedis tom. 24, pag. 441).

CASUS 149. — 9.

Sempronius habens sponsalia cum Caja, experitur eam fornicatam esse cum alio; quare Cajæ valedicens aliam sibi quærit sponsam.

Quæritur 1° Quomodo dissolvantur sponsalia valida?

2° An potuerit in casu Sempronius sponsalia cum Caja resignare et cum alia contrahere?

Ad 1^m. Resp. Sponsalia valida 1° Dissolvuntur morte alterutrius, ut per se patet.

2° Dissolvuntur *generatim loquendo*: tum per voluntatem utriusque sponsi, seu per mutuum et liberum utriusque contrahentis in dissolutionem consensum, quia contractus ex natura sua solubilis, qualis est sponsalitiis contractus, sicut ex mutuo consensu nascitur ita per eundem dissolvitur, juxta regulam juris: *Omnis res per quas causas nascitur, per easdem et dissolvitur*; — tum per voluntatem unius resilientis ob justam causam, quamvis possit non resilire: quia dissolutis sponsalibus ex una parte, dissolvuntur etiam ex altera parte, cum sponsalia nequeant claudicare. Justæ autem causæ ob quas una pars resilire possit sunt præcipue: Crimen alterius grave, signanter fornicatio cum tertia persona, commissum post sponsalia vel ante commissum sed postea tantum innotescens; mutatio notabilis superveniens, aut notabilis defectus ante sponsalia quidem existens sed postea tantum innotescens; electio status perfectioris; lapsus temporis intra quod erat contrahendum, et etiam discessus alterius contrahentium ad locum valde remotum. Dixi: *Generatim loquendo*: Nam dispositio legis particularis, vel etiam generalis sed pro casu particulari obstare potest ne sponsalium dissolutio sola contrahentium voluntate perficiatur. Ita impuberum sponsalia non posse dissolvi absque dispensatione statuit jus ne illa ætas ob naturalem suam inconstantiam nimis exponatur mutationibus. Ita etiam quandoque Statutis provincialibus vel diœcesanis prohibetur ne sponsalia

publica et præsertim solemnia sine iudicis interventu solvantur, quo perfectius levitatis et scandali periculum removeatur: quæ lex particularis, utpote rationabilis, servanda est.

3° Dissolvuntur etiam præter contrahentium voluntatem per superveniens impedimentum quod matrimonium impossibile reddat: ut si superveniat impotentia perpetua; ordo sacer; perpetua amentia; professio religiosa; item si unus sponsorum matrimonium cum alia contrahat.

Ad 2^m. Resp. Aff. quia fornicatio sponsæ cum tercio, sive post contracta sponsalia, sive ante sed in seio comparte contrahente, ab omnibus habetur ut causa ob quam sponsus resilire possit.

CASUS 150. — 10.

Cneus habens sponsalia valida cum Berta, fornicatur cum Thecla consanguinea Bertæ in secundo gradu. Hoc autem, dum ante matrimonium banna proclamantur, revelatur et notum fit Bertæ.

Quæritur 1° Quid sint banna? quid statuat Tridentinum circa banna? Quanta sub obligatione facienda sint banna et denuntianda sint impedimenta?

2° An Berta possit sponsalia cum Cneo resignare et cum alio contrahere?

3° Ad quid teneatur Cneus si Berta adhuc velit matrimonium cum eo contrahere.

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. Banna sunt proclamationes quibus parochus, aut alius legitime deputatus, publice annuntiat, matrimonium inter personas quas nominat, brevi contrahendum esse, et qui noverit inter eos impedimentum existere, illud declaret.

Quoad 2^m Resp. Præceptum latum in Concilio Lateranensi sub Innocentio III, relatum cap. *Cum inhibitio*, *De clandestina desponsatione*, lib, 4. Decretal. innovavit

Concilium Tridentinum sess. XXIV, cap. I *de Reform. Matr.*, illudque determinavit quoad numerum, locum et tempus, his verbis : « Sancta Synodus... præcipit ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium paroco, tribus continuis diebus festivis, in ecclesia inter Missarum solennia publice denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum... Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesse- rint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatio fiat, vel, saltem paroco et duobus vel tribus testibus præsentibus, matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denuntiationes in ecclesia fiant, ut, si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur : nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur : quod illius prudentiæ et iudicio sancta Synodus relinquit. »

Quoad 3^m Resp. 1° Banna facienda sunt sub gravi. Constat imprimis ex eo quod valde gravis sit finis ob quem præcepta sunt : quippe præcipiuntur ut præcaveri possint tum nullitas contractus, tum sacrilegium contrahentis, tum irreverentia Sacramenti. — Constat etiam ex gravitate pœnæ contra transgressores statutæ. Concilium enim Lateranense parochum matrimonio assistentem sine præviis proclamationibus ad triennium suspendi jubet, contrahentes autem condignam pœnitentiam injungi. Insuper si matrimonium sine proclamationibus contractum postea reperiatur nullum ob impedimentum dirimens, proles nata erit illegitima, non obstante bona fide parentum, et mandat Concilium Tridentinum, ut separentur et spe dispensationis consequendæ careant. Cfr Ben. XIV De Syn. diœc. l. XII, c. VI, n. 2.

2° Impedimenta tam impediencia quam dirimentia *generatim et per se* denuntianda sunt sub gravi, cum materia sit gravis ut mox dictum est.

Dictum est *generatim et per se*, quia per accidens et in quibusdam circumstantiis qui cognoscit impedimentum, non tenetur illud revelare.

Ita 1° Non tenentur, ut multi merito existimant qui id noverunt sub secreto *consilii*, quia ratione suæ professionis ab iis petitum est consilium, quales sunt parochi, doctores, advocati, medici, obstetrices etc. Ita enim expostulat bonum commune; quia si hi fidem fallant, jam nemo erit qui in rebus difficilibus consuli possit, et omnis consiliis præcluditur aditus, cum maximo totius societatis detrimento.

2° Nec obligatur qui sine propria infamia, aut alio gravi detrimento suo aut suorum, impedimentum revelare non posset: cum gravi enim proprio detrimento non tenemur avertere malum alterius, nec obligat lex ecclesiastica. Sola infamia tertiæ personæ apud parochum vel Episcopum non videtur excusare, alioquin lex Ecclesiæ fere inutilis redderetur: si tamen in casu extraordinario alia gravia mala et scandala ex revelatione merito timerentur, vel etiam hæc obfutura prævideretur, obligatio cessaret. Theol. Mechlin., n. 21.

Ad 2^m. Resp. Aff. Ratio est, quod Cneus fornicando fregerit fidem per sponsalia datam, et merito suspectus habeatur pro futuro: hinc obtinet axioma: *Frangenti fidem, fides frangatur eidem*.

Ad 3^m. Resp. Tenetur procurare dispensationem dummodo hæc absque nimio incommodo obtineri possit. Ratio est, quia quilibet tenetur, si possit, etiam cum suo incommodo, non tamen improporcionato, remove causas quibus culpabiliter impedivit ne alter fruatur jure suo.

Dictum est: dummodo dispensatio absque nimio incommodo obtineri possit, quia ob nimis grave incommodum conditioni delinquentis haud proportionatum censeri posset obtentu moraliter impossibilis. Attamen

ob reparandum damnum aut injuriam sponsæ v. g. per deflorationem illatam, potest teneri ad procurandam dispensationem etiam cum graviore incommodo. (Cfr S. Alph., n. 858 et Ball. P. vol. 6, n. 289 seqq.)

CASUS 151. — II.

Baltazar, pessimæ conditionis juvenis, qui insuper secreto laborat morbo caduco, quod non revelat Luciæ, cum illa matrimonium aggreditur, quin et Lucia parentum consensum habuerit. Parochus quoque duo post banna huic matrimonio benedicit, ne parentes nuptias impedire satagant, nam Lucia brevissime paritura est.

Quæritur 1º An sponsi teneantur defectus et quos revelare?

2º An requiratur consensus parentum?

3º Quis possit in bannis dispensare?

4º Qui, quantum et quare peccaverint in casu?

Ad 1^m. Resp. Dist. Defectus substantiales, atque etiam non substantiales si reddant contractum perniciosum, si nempe futuri sint causa damni satis gravis, *per se* tenentur sponsi manifestare. Sicut enim peccat contra justitiam qui credenti se bonas merces emere vendit noxias, ita a fortiori qui cum defectu pernicioso vult matrimonium contrahere. Hinc ex gr. manifestandus est morbus contagiosus in alterutro, et graviditas in sponsa. Cfr S. Lig., n. 864; Gury, n. 732, q. 4; Lehmkühl, n. 670 NB.; Costantini, n. 856, 4º; Haine, q. 20.

Dico *per se*; nam 1º fieri potest quod habeatur compensatio. Scit v. gr. sponsa sponsum occultare defectum gravem perniciosum sponsæ, ideoque et ipsa occultat defectum similem.

2º Tales esse possent circumstantiæ ut jus occultantis defectum prævaleat; pro quo vide casum 74^m Costantini et confer Haine, q. 20. Defectus vero non substantiales si nuptias non reddant noxias, sed tantum

minus appetibiles (ut si sponsa sit corrupta quæ virgo putatur, deformis quæ pulchra, pauper quæ dives), non tenentur sponsi manifestare; ratio est quia hoc consuetudine receptum est.

Ad 2^m. Resp. 1° Quantum ad sponsalia de futuro : *quoad validitatem* : « generatim cum communi sententia statuendum est, ad sponsaliorum validitatem nedum consensum, sed ne scientiam quidem parentum *per se* necessariam esse. » Ballerini ad n. 732, q. 3, Gury.

Dicitur *per se*, quia si ob valde rationabilem dissensum parentum, ipsum matrimonium sit illicitum, patet hunc dissensum tunc indirecte efficere ut sponsalia non possint valide contrahi, cum ad illicitum non possit jus acquiri.

2° Quantum ad sponsalia de præsentī, seu matrimo-
niale contractum, consensus parentum neque jure naturali, neque jure canonico requiritur ad validitatem (C. Trid. sess. 24 de Reform. matr. c. I); *ordinarie* tamen requiritur parentum consensus ad licite contrahendum.

Dicitur *ordinarie* quia aliquando tales sunt circumstantiæ ut etiam invitis parentibus contrahere liceat.

Ad 3^m. Resp. Ordinarius potest in bannis dispensare ex justa causa, si aliunde satis videtur constare nullum adesse impedimentum. (Trid. l. c.).

Nota 1° Nomine Ordinarii hic venit non tantum Episcopus, sed et ejus Vicarius Generalis, qui unum tribunal cum Episcopo facit (S. Alph., n. 1007). Uterque hanc dispensandi facultatem delegare potest. — Quando nupturientes ad diversas dioceses pertinent, probabilius dispensatio ab utroque Ordinario obtinenda est. Probabilis tamen habetur sententia opposita. Cfr S. Alph., n. 1006; Lehmkuhl, n. 675, II; Génicot, n. 451, II.

2° Juxta Tridentinum (l. c.) quando nulla vel una tantum proclamatio ante matrimonium facta est, ante

illius consummationem denuntiationes in ecclesia faciendae sunt; sed id etiam prudentiae Episcopi relinquitur, et in praxi fieri non solet.

3° Ut licite ab omnibus proclamationibus dispense-
tur, requiritur ut urgeat legitima, gravissima et ineluctabilis causa (Ben. XIV, Constit. *Nimiam licentiam* 18 Maji 1743).

Minores causae sufficiunt ut ab una alterave proclamatione dispensetur. Tales autem causae sunt periculum fornicationis, infamia imminens e partu sponsae defloratae, matrimonium civile jam contractum vel propediem contrahendum etc. Dum autem ab una alterave proclamatione dispensatum est, in ipsa proclamatione dici debet, eam esse unam pro tribus, vel secundam pro secunda et tertia. Cfr Lehmkühl, n. 675; Génicot, n. 541.

4° Parochus proprie dispensare in bannis non valet; attamen potest aliquando, dum scilicet gravis urget necessitas matrimonium statim celebrandi ita ut tempus desit ad Superiorem recurrendi, ex epikeia proclamationes omittere, et sine illis ad matrimonium sponso admittere. Hoc clare innuit Tridentinum (l. c.). Cfr Lehmkühl, n. 675; Theol. Mechlin., n. 21, q. 9.

Ad 4^m. Resp. In casu, prout exponitur, neque de parcho, neque de sponsa, neque de sponso constat quod peccaverint.

1° De parcho dicitur: duo post banna matrimonio benedixit, ne parentes nuptias impedire satagant. Sed non constat quod in hoc peccaverit: agitur enim de casu urgenti, cum Lucia brevissime sit paritura.

2° De sponsa dicitur quidem quod sit brevissime paritura, sed utrum conceperit de copula ipsi voluntaria an vero violenta et involuntaria non dicitur: unde non constat eam peccasse ex hoc capite.

Dicitur etiam quod matrimonium aggreditur quin

parentum consensum habuerit; sed cum brevissime sit paritura, non constat quod ex hoc capite peccaverit, eo vel magis, quod et ipse parochus duo post banna ipsius matrimonio benedixerit, ne parentes nuptias impedire satagerent. Insuper, quod ipsa sit gravida, imo brevissime paritura, minime celat aut celare valet sponso.

3^a De sponso dicitur quidem quod sit pessimæ conditionis juvenis, sed quod ab ipso gravida sit Lucia non dicitur.

Dicitur etiam de ipso quod Luciae non revelat se laborare morbo caduco, sed non constat eum in hoc peccare, tum quia non immerito præsumere potest eam, non obstante hoc morbo, ultro consentire in matrimonium cum ipso ad infamiam vitandam, tum quia non constat Luciam ab ipso gravidam esse; unde possibile est quod hic adsit mutua compensatio.

CASUS 152. — 12.

Titius tendit ad ecclesiam ut cum Caja matrimonium contrahat. Et en! ad parochum, qui adventum nupturientium in sacristia expectat, accedit Berta, duobus testibus stipata, quæ jurat quod cum Titio vera contraxit sponsalia et ab eo habet prolem progenitam, quod duo confirmant testes fide digni. Rogante parocho, quare hoc non citius dixerit, affirmat Berta se tantum hac ipsa die scivisse quod Titius Cajam ducturus in uxorem esset. His dictis, denuntiatur parocho quod Titius et Caja, qui eadem illa die jam civiliter juncti fuerunt, ingrediuntur ecclesiam.

Quæritur quid ad casum, seu quomodo parochus se gerere debeat tum erga Bertam, tum erga nupturientes?

Prænotandum. Quod Titius tendat ad ecclesiam cum Caja ad matrimonium contrahendum, hoc sufficit quidem ut Berta sponsalia cum ipso contracta dissolvere possit; sed non est ratio per se cur ipsa teneatur sponsalia dissolvere et Titium a sua erga ipsam obligatione

liberare. Unde speculative loquendo et abstractione facta a lege civili, si puella vellet teneretur Titius relinquere Cajam et matrimonium inire cum Berta.

Dixi : speculative loquendo : nam matrimonium Bertæ cum Titio practice loquendo jam factum est moraliter impossibile. Quenam enim affulget spes quod Titius consentiat relinquere Cajam et ducere Bertam? Quod si Titius cogatur valedicere Cajæ quam amat, et ducere Bertam, quam jam ob Cajam aversatur, nonne maxima mala et scandala ex hoc coacto matrimonio expectari debent?

Addidi : et abstractione facta a lege civili. Matrimonio enim civiliter contracto cum Caja, jam non potest Titius civiliter ducere Bertam, cum etiam lex civilis prohibeat polygamiam : et si Titius cum Berta contrahit tantummodo coram Ecclesia, utique coram hac valebit matrimonium ; sed hac validitate non obstante, quum matrimonium coram Ecclesia initum posthabeatur matrimonio civili ab iis qui civilem potestatem obtinent, poterit Caja eum cogere ut secum vivat, quod fortasse parum displicebit Titio : unde publicus concubinatus, publica scandala, odia et inimicitie inter familias : Berta vero marito suo privatur et jam ad alias nuptias non poterit transire.

Concludendum igitur in hac jurium collisione valde prevalere jus Titii, cumque licite posse matrimonium contrahere cum Caja : imo debere, quia non potest renunciare juri vitandi tot incommoda quin deficiat officiis suis erga seipsum et erga proximum. Quum vero matrimonium cum Berta sit illicitum, manifestum est ipsa sponsalia cum Berta esse soluta vel saltem suspensa. Sed manet Titio onus reparandi damna a Berta toleranda. Vide Costantini casum 75^m. Quibus notatis.

Ad questionem. Respondeo. Paucis doceat parochus Bertam, matrimonium suum cum Titio factum esse

impossibile, tum quia infelicissimum foret, tum ob matrimonium civile jam contractum cum Caja; ideoque eam jam non posse obsistere matrimonio Titii cum Caja; posse quidem rationabilem damnorum reparationem exigere, sed hanc melius et tutius peti posse extra præsentiam Cajæ, imo in scia Caja, ne nimis exasperetur animus Titii. — Deinde assistat matrimonio Titii cum Caja, veluti si Berta non comparuisset.

CASUS 153. — 13.

Jacobus et Anna, qui a parentibus consensum obtinere nequeunt contrahendi inter sese matrimonium, quadam die qua cum parcho et quibusdam aliis ex utriusque familia pransuri erant, convenerunt ut sub prandio matrimonium contraherent; nempe, cum intentione connubendi diceret Jacobus: sumo Annam in uxorem! Anna vero: Et ego sumo Jacobum in maritum! Quod et fecerunt, parcho sibi claudente aures ad prima hæc verba prolata; qui et renuit inscribere hoc matrimonium in regestis, dicens se ne ullum verbum audivisse Annæ.

Quæritur 1° Unde vox *matrimonii*?

2° Quid sit matrimonium?

3° Qualis esse debeat mutuus consensus contrahentium?

4° Quinam sint ministri hujus sacramenti?

5° Quid et quare judices de connubio Jacobi et Annæ?

Ad 1^m. Resp. Matrimonium sic dicitur a voce « *mater* », eo quod femina ideireo maxime nubere debeat ut mater fiat; — vel quia prolem concipere, parere, educare matris munus est; id est quia in matrimonio curæ præcipuæ a matre proveniunt.

Ad 2^m. Resp. Matrimonium ex natura sua prout Deus hanc condidit est: contractus quo mas et femina mutuo et legitimo consensu sibi invicem potestatem exclusivam in mutuum corpus facientes, ineunt individuum et perpetuam vitæ societatem natura sua ordi-

natam ad mutuū adiutorium et ad prolem procreandam et educandam. Vinculum inde oriens dicitur matrimonium in facto esse.

Dicitur : *Contractus quo mas et femina mutuo et legitimo consensu sibi invicem potestatem exclusivam in mutuū corpus facientes* : nam matrimonium exigit diversitatem sexuum, et initur maris et feminae consensu, estque ex ipsa sua essentia contractus quo mutua iura transferuntur, mutua scilicet potestas in mutuū corpus : et hæc potestas est exclusiva quoad alios omnes, adeo ut non tantum polyandriam, polygamiā et vagum concubitum excludat, sed nec ipsi contrahentes potestatem servant in propriū corpus, secundum illud Apostoli ad Cor. I^æ, VII, 4. « *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* » Consensus autem ille non tantum debet esse mutuus sed et legitimus, id est, inter personas habiles ad contrahendum et præstitus juxta formam ad validitatem legitime præscriptam si quæ sit.

Dicitur : *ineunt individuan et perpetuam vitæ societatem* : nam « forma matrimonii, ait S. Thomas (III, q. 29, a. 2) consistit in quadam indivisibili conjunctione animorum, per quam unus conjugum indivisibiliter alteri fidem servare tenetur. » Hæc autem societas non ad certum tempus per quod humana potestate insolubilis sit iniri potest, sed est natura sua perpetua, id est donec maneat utriusque conjugum vita.

Dicitur : *natura sua ordinatam ad mutuū adiutorium* : ea enim est ipsa maris et feminae natura, ut in conjugio mutuū levamen et subsidium invicem sibi reperiant, et concupiscentiæ naturalem satisfactionem. « *Dixit quoque Dominus Deus : non est bonum esse hominem solum : faciamus ei adiutorium simile sibi.* » Gen. II, 18. « *Propter fornicationem autem unusquis-*

que suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat. » I Cor. VII, 2.

Dicitur : *et ad prolem procreandam et educandam* : hæc sane essentia est matrimonii, ut uterque conjugum alteri jus tradat in corpus suum ad generandum. Dico : *jus tradat* : nam exercitium hujus juris minime est matrimonio essenziale, et possunt conjuges unanimi consensu jure illo non uti. — Dico : *ad generandum* : nempe ad actus per se aptos ad generandum, quamvis generatio per accidens, ex gr. ob sterilitatem, non sequatur. Quum vero proles procreata est, ipsa quoque matrimonii natura postulat ut a genitoribus educetur.

Ex his deducuntur sequentia :

1º Qui nolunt inire contractum aut societatem nisi dissolubilem mutuo consensu aut saltem potestate mere humana seu civili, non ineunt matrimonium.

2º Qui in pactum deducunt conditionem ut uxor se aliis utendam tradat, aut ut singula pars contrahens maneat libera coeundi cum aliis, non ineunt matrimonium ; quia carnem dividentes non exclusivam sibi invicem faciunt potestatem in mutuum corpus.

3º Qui in pactum deducunt conditionem onanistice tantum coeundi, aut prolem si forte concipiatur destruendi sive ante sive post nativitatem, non ineunt matrimonium ; naturalem enim ordinationem matrimonii ad prolem procreandam et educandam excludunt a sua societate quam ordinant ad libidinem innaturaliter explendam ; unde ineunt contractum substantialiter turpem, et essentialiter a matrimonio diversum.

4º Neque ineunt matrimonium qui certum prolis numerum statuantes in pactum deducunt conditionem deinde onanistice tantum coeundi aut ulteriorem prolem destruendi, quia licet illi ineant individuum vitæ societatem in ordine ad prolem procreandam et educandam, non tamen eam ut talem ineunt perpetuam sed ad

tempus tantum, pro reliquo vero tempore ineunt eam ut supra in n° 3°. Coniugal^{is} autem societas est natura sua individua et perpetua : unde dicta conditio in pactum deducta destruit matrimonii essentiam, aequae ac si contraheretur dumtaxat ad quinquennium.

Ad 3^m. Resp. Mutuus contrahentium consensus debet ex parte utriusque esse : 1° Legitimus, nempe praestitus ab habili ad contrahendum et in forma ad validitatem legitime praescripta si quae sit, ut jam supra dictum est. 2° Internus seu verus. 3° Externus, seu signis externis comparti manifestatus. 4° Liber seu immunis ab errore substantiali et a metu gravi. 5° Deliberatus seu elicitus cum sufficiente discretionem relate ad hunc contractum et cum plena advertentia, saltem virtuali. « Explicitus autem consensus in contractum ipsum, et implicitus consensus in obligationes quae exinde derivant, sine dubio ad contractus firmitatem sufficiunt. Hinc validum habetur matrimonium quod uxor inivit ut iniri seu celebrari solet, quamvis forte actus matrimonialis notitiam non habuerit. Propterea etiam Sacra Congregatio Concilii, ubi rogatur ut matrimonium cum ejusmodi ignorantia initum nullum declaret, illi petitioni non acquiescit; sed aut solet decernere suadendum esse ut dispensatio in matrimonio rato et non consummato (si sufficientes dispensandi rationes adsint) a Summo Pontifice concedatur, ut in Decreto 18 Dec. 1869, aut si rationes dispensandi non adsint, nupturientes, ut in Decreto 14 Martii 1856, ad cohabitandum inducit negando dispensationem in matrimonio rato. » Theol. Mechlin. nota ad pag. 65. Cfr. *Nouv. Rev. Theol.* tom. 13, p. 418.

Ad 4^m. Resp. Hodie certum est non sacerdotem sed ipsos contrahentes esse hujus Sacramenti ministros. De fide enim est ex Tridentino (sess. 24, cap. 1) « clandestina matrimonia, libero contrahentium con-

sensu facta, rata et vera esse matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita non fecit, et proinde jure damnandi sunt illi, et eos S. Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant ». Porro docet insuper Ecclesia inter christianos validum esse non posse matrimonialem contractum quin eo ipso sit Sacramentum. Ergo.

Esse autem revera Ecclesiæ doctrinam quod ipse validus contractus matrimonialis inter christianos sit Sacramentum patet ex sequentibus :

1) Ex Concilio Tridentino quod (sess. 24 can. 1) definit : *Matrimonium esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicæ Sacramentis*. Atqui, si distinctio admitteretur inter contractum et Sacramentum, matrimonium dici non posset vere et proprie Sacramentum, sed dici deberet Sacramentum hoc esse adjectum matrimonio. Cum autem Concilium pronuntiet ipsum matrimonium esse Sacramentum, recte concluditur, illud in quo consistit essentia matrimonii, seu ipsum contractum conjugalem, a Christo ad dignitatem Sacramenti fuisse elevatum.

2) Ex eo quod Pius IX in litteris ad regem Sardiniae datis 19 Sept. 1852 errorem huic doctrinæ oppositum proscripsit dicens : « Dogma fidei est, matrimonium a Jesu Christo Domino Nostro ad dignitatem Sacramenti esse elevatum, atque doctrina Ecclesiæ Catholicæ, Sacramentum non esse qualitatem accidentalem contractui superadditam, sed de ipsa matrimonii essentia esse, ita ut unio conjugalis inter christianos non sit legitima, nisi in matrimonii Sacramento, extra quod merus concubinatus tantum invenitur. »

3) Ex ejusdem Pii IX verbis in Allocutione 27 Sept. 1852 super negotiis ecclesiasticis Reipublicæ Neogratensis : « Cum nemo ex catholicis ignoret aut ignorare possit, matrimonium esse vere et proprie unum ex septem Evangelicæ legis Sacramentis, a Christo Do-

mino institutum : ac propterea inter fideles matrimonium dari non posse quin uno eodemque tempore sit Sacramentum, atque idcirco quamlibet aliam inter christianos viri et mulieris, præter Sacramentum, conjunctionem, cujuscumque etiam civilis legis vi factam, nihil aliud esse nisi turpem atque exitialem concubinatum, ab Ecclesia tantopere damnatum : ac proinde a conjugali fœdere Sacramentum separari nunquam posse ; et omnino spectare ad Ecclesiæ potestatem ea omnia decernere, quæ ad idem matrimonium quovis modo possunt pertinere. »

4) Ex verbis Leonis XIII in *Encycl. Arcanum divinæ Providentiæ* 10 Feb. 1880 : « Jam vero Apostolis magistris referenda sunt, quæ Sancti Patres nostri, Concilia et universalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt, nimirum Christum Dominum ad sacramenti dignitatem evexisse matrimonium ;..... » — « ob hanc causam matrimonium est sacramentum quia est sacrum signum et efficiens gratiam et imaginem referens mysticarum nuptiarum Christi cum Ecclesia. Istarum autem forma ac figura illo ipso exprimitur summæ conjunctionis vinculo, quo vir et mulier inter se conligantur, quodque aliud nihil est, nisi ipsum matrimonium. Itaque apparet omne inter christianos justum conjugium in se et per se esse sacramentum ; nihilque magis abhorrere a veritate, quam esse sacramentum decus quoddam adjunctum, aut proprietatem allapsam extrinsecus, quæ a contractu disjungi ac disparari hominum arbitratu queat. » — Tandem agens contra distinctionem, vi cujus Regalistæ contractum nuptialem a Sacramento disjungunt, sic prosequitur : « Etenim non potest hujusmodi distinctio, seu verius distractio, probari ; cum exploratum sit in matrimonio christiano contractum a sacramento non esse dissociabilem ; atque ideo non posse contractum verum et legitimum consistere quin sit eo ipso Sacra-

mentum. Nam Christus Dominus dignitate Sacramenti auxit matrimonium ; matrimonium autem est ipse contractus, si modo sit factus jure. »

Ad 5^m. Resp. Spectatis dumtaxat dissensu parentum et consensu contrahentium cum adhibitione astuta et dolosa parochi et testium, connubium illud est certo validum, et, per se saltem, certo graviter illicitum.

I. Est certo validum. Nam :

1° Non obstat dissensus parentum, ut fide certum est ex Tridentino quod (sess. 24, cap. I) anathemate damnat eos qui falso affirmant, matrimonia a filiis-familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata, vel irrita facere posse.

2° Validus est consensus contrahentium, cum adsint omnes conditiones requisitæ supra in responso ad 3^m quæstionem. Non enim legitimæ consensus formæ ex Tridentino requisitæ cap. I. *Tametsi* sess. 24 obstat astuta et dolosa parochi et testium adhibitio, quandoquidem ad quæsitum : « Si sacerdos adfuerit ; nihil tamen eorum quæ agebantur vidit neque audivit, utrum tale matrimonium valide contrahatur : vel potius tamquam sine sacerdote, nullius sit ponderis et momenti ? S. C. C. ad episcopum Giennensem (anno 1581) respondit : « Non valere, si sacerdos non intellexit ; *nisi tamen affectasset non intelligere.* » Quæ responsio convenit cum alio ejusdem congregationis judicio edito 29 April. 1593 in quadam causa Ulyssiponensi : S. Congregatio censuit, si vera sint quæ narrantur et parochus affectaverit non intelligere, matrimonium valere. Ben. XIV De Syn. dioc. lib. 13 cap. 23, n. 1. Porro ex Ben. XIV (ibid. n. 11) constat « prædicta verba : *nisi affectasset non intelligere*, de eo casu accipienda esse quo parochus invitatus ad matrimonii contractum adhibitus ideo nec videt nec percipit quia data opera neque videre voluit neque percipere, cum tamen et videre et percipere

naturaliter potuisset eadem ratione qua testes ad eum ipsum actum adhibiti et vidisse se et percepisse fatentur. » Et de hoc hodie nullum superesse potest dubium, quia idem Pontifex, cum hujusce generis casus accidisset declaravit standum esse pro validitate (Ibid. l. c.) (Cfr Berardi Praxis, n. 860; Gury Ball., n. 836, 851, 852 (1).

II. Est certo graviter illicitum, saltem per se; quia cum contemptu regularum canonicarum celebratur. (Cfr Ben. XIV de syn. diœc. l. c., n. 10, ubi dicit quod Parochus « contrahentes serio monere debeat matrimonia hujusmodi *sine gravi culpa celebrari non posse*: sibi autem dictam esse legem ut eosdem contrahentes, si id quod deliberarunt reipsa perfecerint, ad superiorem deferat a quo gravi pœna plectendi erunt. »

CASUS 154. — 14.

Naboth cum Athalia conjugium iniit. Vespere maritus vult rem habere cum uxore, quæ ira abrepta dicit: Me non tanges umquam! — Cui vir: sed in hoc consistit matrimonium, ut proles procreentur! — Perinde est! repetit mulier: non tanges me umquam! — Sequentibus diebus advocatur mater Athaliæ, postea confessarius Athaliæ, qui repetunt ad satietatem tactus omnino licitos esse inter conjuges, quinimo et copulam. Frustra canunt omnes; Athalia per plures menses recusat omnem familiaritatem cum marito, et tandem hac occasione in dementia perpetuam incidit.

Queritur 1º Quomodo probetur merito fuisse damnatam a Pio IX in Brevi Apostolicæ Sedis die 22 Aug. 1851 propositionem sequentem ab auctore Nuytz propugnâam: Jure naturæ matrimonii vinculum non est indissolubile?

2º Quænam sint bona matrimonii? et an ad ejus substantiam, adeoque validitatem pertineant?

3º An conditio in pactum deducta servandi castitatem et debitum non petendi repugnet substantiæ matrimonii, idque faciat invalide contrahi?

4º Quid ad casum, seu an matrimonium Naboth cum Athalia fuerit validum, et si ita, quid Naboth consulendum?

(1) Nota. Pro futuro, incipiendo a Paschate proximi anni 1908, vide Decret. S. C. C. 2 Aug. 1907, n. IV, § 3, pag. 544 supra in nota.

Ad 1^m. Resp. Propositionis damnatæ media tantum pars hic citatur ; integra autem propositio hæc est : « Jure naturæ matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest. » In hac propositione negatur matrimonii vinculum esse jure naturæ, seu, quod idem est, ex ipsa matrimonii natura prout Deus hanc condidit, tale quod non possit potestate mere humana seu civili valide dissolvi. Hanc autem doctrinam merito damnatam esse probatur :

1° Ex Scriptura, quæ dicit (Gen. II, 24) : « Relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ et erunt duo in carne una. » Hinc concludit Christus dicendo : « Itaque jam non sunt duo sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit homo non separet » (Matth. XIX, 6). Porro, si Christo teste, ab hominis creatione ipse Deus convenienti providens generis humani propagationi matrimonium ita condidit ut inter masculum et feminam constituerit conjunctionem seu vinculum firmum et stabile, ut important verba : « relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ et erunt duo in carne una » ; patet per se, matrimonio semel contracto cum tali vinculo ab ipso Deo constituto, jam neque mutuo contrahentium consensu, neque ulla mere humana potestate vinculum istud posse rumpi seu dissolvi ; patet etiam contrahentes, si absolute nolint sub tali indissolubili vinculo contrahere, invalide contrahere. Ergo merito damnata est his opposita doctrina Nuytz.

2° Ex Tridentino quod Sessione XXIV can. 5 et 7, hæc statuit contra dissolutores matrimonii : « Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge, dissolvi posse matrimonii vinculum ; anathema sit. » — « Si quis dixerit Ecclesiam errare cum docuit et docet, juxta

evangelicam et apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi; et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjugue vivente, aliud matrimonium contrahere; mœcharique eum qui, dimissa adultera, aliam duxerit, et eam quæ, dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit. » Evidens est in his agi de ipsa matrimonii natura quam ita Deus condidit ut potestate humana indissolubile sit. Ergo propositio Nuytz adversatur evangelicæ et apostolicæ doctrinæ et proinde merito damnatur.

3° Leo XIII in suis Encyclicis Litteris *arcanum divinæ Sapientiæ*, 10 Feb. 1880 (Nouv. Rev. Théol., tom. XII, p. 56 sqq) dicit : « Cum matrimonium habeat Deum auctorem, fueritque vel a principio quædam Incarnationis Verbi Dei adumbratio, ideo inest in eo sacrum et religiosum quiddam, non adventitium, sed ingentum, non ab hominibus acceptum, sed natura insitum. Quocirca Innocentius III (cap. 8 de divort.) et Hon. III cap. XI de transact. decessores Nostri, non injuria nec temere affirmare potuerunt apud fideles et infideles existere sacramentum conjugii... Igitur cum matrimonium sit sua vi, sua natura, sua sponte sacrum, consentaneum est, ut regatur ac temperetur non principum imperio, sed divina auctoritate Ecclesiæ, quæ rerum sacrarum sola habet magisterium. » Hinc sic :

Matrimonium est essentialiter res sacra, et hoc neque habet neque habere potest a contrahentium consensu, aut ab ulla humana potestate aut auctoritate, sed habet a Deo qui ejus naturam ita condidit; ergo matrimonium semel valide contractum jam non est sub potestate contrahentium aut ullius mere humanæ auctoritatis; ergo ab his non potest dissolvi. Ergo, iterum propositio Nuytz est merito damnata.

Nota 1° Ex eo quod matrimonium propria sua natura sit humana potestate indissolubile, sequitur legem naturalem prohibere ne mere humana potestas validum matrimonium dissolvere attentet; unde Christi verba: « *quod ergo Deus conjunxit homo non separet* », jam ipsam legem naturalem exprimunt, quamquam simul etiam ut positivum Christi præceptum haberi possunt, eo scilicet modo quo etiam verba: « *non adorabis deum alienum* » exprimunt legem naturalem simul et divinam positivam.

2° Quamvis ex ipsa matrimonii natura vinculum solvi non possit potestate mere humana, huic tamen naturæ nullatenus repugnat vinculum illud solvi potestate divina; quod enim Deus conjunxit, Deus separare potest; potuitque Deus hanc potestatem cum limitibus sibi benevisis Ecclesiæ suæ conferre.

Ad 2^m. Resp. « Tria enumerantur matrimonii bona, nimirum proles, fides et sacramentum, i. e. procreatio filiorum, fidelitas erga compatem et vinculi perpetuitas; ipsa enim matrimonii essentia requirit traditionem juris ad debitum, obligationem servandi fidem alteri, atque perpetuitatem ligaminis seu indissolubilitatem » Matharan, n. 89. Hæc autem tria bona ad substantiam matrimonii, adeoque ad ejus validitatem pertinere constat ex fine primario institutionis matrimonii et ex verbis hujus institutionis. Ad bonum enim prolis conjunxit Deus masculum et feminam in unam carnem; ad bonum fidei voluit ut essent duo, non tres aut plures, in una carne; et ad bonum sacramenti voluit ut homo patrem suum et matrem relinqueret et uxori suæ adhæreret.

« Si igitur sponsi intentionem solum manifestent vitandi prolem, adulterandi et convolandi ad alias nuptias, illam autem in pactum non deducant, nec adjiciant tanquam conditionem ex qua pendeat con-

sensus, peccant manifesto, valent tamen nuptiæ, quoniam unusquisque jus verum alteri tradit atque obligationes essentielles suscipit. Sin autem prava illa intentio triplex in pactum deducatur, et adjiciatur tanquam conditio ex qua consensus pendeat, nullum jus reapse comparti traditur, nulla obligatio matrimonio essentialis suscipitur, et connubium est prorsus invalidum non modo propter triplicem appositam conditionem, sed propter unamquamque ex illis : unaquæque enim repugnat substantiæ matrimonii, nec potest aliquis contrahere obligationem sive reddendi debitum comparti petenti, sive servandi fidelitatem, sive perpetuum efficiendi vinculum, et simul eodem actu contradictoriam aliquam contrahere obligationem. Hinc Gregorius IX hunc canonem merito edidit : *Si conditiones contra substantiam conjugii inferantur, puta si alter dicat alteri : contraho tecum si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut, si pro quæstu adulterandam te tradas : matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliae conditiones appositae in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.* Decretal. l. 4, tit. 5, c. 7, etc.). » Matharan, n. 89.

Ad 3^m. Resp. Affirmative. Ratio est quia singula illa conditio in pactum deducta confert utrique contrahenti contradictorium jus quoad ipsum essentielle objectum matrimonialis contractus. Dum enim matrimonialis contractus essentialiter conferre debet utrique contrahenti jus in corpus alterius in ordine ad ejusdem usum, singula illa conditio in pactum deducta confert utrique contrahenti jus hunc ipsum usum denegandi, imo vi impediendi : et sub hac tantum conditione expressa et absoluta contrahitur. Manifestum est autem duo illa jura contradictoria se invicem elidere. Porro,

deficiente, in ipso contractu, jure contrahentium circa essentielle matrimonialis contractus objectum, deficit ipse matrimonialis contractus.

Quidam dicunt : Conjugatus non tenetur petere debitum ; ergo uterque conjux potest renunciare usui quantum ab ipso pendet ; ergo possunt conjuges de hoc convenire ; ergo in ipso matrimoniali contractu possunt hanc abtinentiam ab usu in pactum deducere. Sed respondetur : Verum quidem est quod conjugatus non tenetur per se petere debitum ; sed verum est etiam quod petenti tenetur reddere ; et hæc reddendi obligatio supprimitur per dictam conventionem ; hæc autem suppressa, eo ipso supprimitur jus exigendi, nam correlativa hæc sunt. Porro, dum et jus exigendi et obligatio reddendi supprimentur in ipso matrimoniali contractu, et ea tantum conditione contrahitur, seu consensus præstatur, patet fictas ibi esse tum mutuam traditionem, tum mutuam acceptionem juris in mutuum corpus ; et cum ficta traditio et ficta acceptatio non sufficiant ad validum contractum matrimonialem, patet hunc contractum initum cum dicta conditione in pactum deducta nullatenus valere, et proinde etiam ipsam radicem deesse, in qua jus radicale ad usum deberet subsistere (1).

(1) Catherine possède une terre qu'elle offre à Jean *avec le droit exclusif et inaliénable de la cultiver, pour tout le temps qu'ils vivront tous les deux*. Ce n'est pas que Jean, s'il accepte, sera obligé de la cultiver, ou que Catherine désire qu'il la cultive. Non, au contraire même ; car Catherine ne la lui offre *avec le droit de la cultiver*, qu'à la condition expresse et absolue qu'il s'engage envers elle à ne pas la cultiver, et qu'il lui reconnaisse le droit de l'en empêcher s'il voulait essayer de le faire. — Dans de telles conditions je me demande en quel sens elle lui donne le droit de cultiver sa terre, et même le droit exclusif et inaliénable de la cultiver, pour tout le temps qu'ils vivront tous les deux.

Est-elle saine d'esprit cette Catherine ? On pourrait en douter ; car dans cette offre qu'elle fait à Jean il y a deux dispositions contradictoires qui mises ensemble constituent une absurdité.

Ad 4^m. Quoad 1^m. Resp. Modo Athalia intenderit verum matrimonium contrahere, valet, quamvis forte actus conjugal^{is} seu copulæ notitiam non habuerit (ut jam supra ad q. 3, casus præc. notatum est ex Theol. Mechlin.) ; vel etiam licet malitiosam intentionem habuerit inhærentes obligationes non adimplendi, « quia, ut ait Haine q. 43 in fine, voluntas contrahendi verum matrimonium, et consequenter obligationes omnes matrimonii proprias suscipiendi, consistere potest cum intentione easdem non adimplendi. Stant enim simul se obligare ad aliquid et tamen ex malitia non velle huic obligationi satisfacere. »

Quoad 2^m Resp. Casum suum exponat Naboth

Voilà pourtant une image fidèle et exacte du contrat en question, où il y a de plus, comme offre correspondante, l'offre faite par Jean à Catherine du droit d'exiger de lui qu'il cultive la terre de Catherine ; mais ce droit là aussi n'est offert que dans des conditions qui le neutralisent entièrement et lui ôtent toute réalité.

Dans ce contrat on fait coexister le droit, accordé à chacun des deux contractants, d'exiger la culture de la terre, avec le droit opposé, également accordé à chacun d'eux, de refuser et d'empêcher la culture. Celui-ci neutralise celui-là, en sorte qu'il n'en reste qu'une vaine chimère, que pour le besoin de la cause on décore du nom de droit radical ; mais le nom ne fait pas la chose. — Si l'offre mutuelle de Catherine et de Jean, dégagée des dispositions contradictoires qui s'y trouvent quant au droit de culture, était mutuellement acceptée, et si après la passation de ce contrat Jean, ou la terre, devenait inepte à la culture, ou si pour une raison quelconque la culture de la terre était empêchée, le contrat, qui ne finit qu'à la mort de l'un des contractants, continuerait d'exister, et ce contrat donnant essentiellement le droit de culture, ce droit continuerait lui aussi d'exister dans le contrat comme dans sa racine : voilà le droit radical. Mais dans le cas présent c'est tout autre chose. Ici c'est un simulacre de droit, un droit purement chimérique qui doit tenir lieu du droit réel essentiellement requis pour constituer le contrat dans lequel, par supposition, ce même droit réel, qui n'existe pourtant pas, devra désormais subsister comme dans sa racine. C'est évidemment absurde.

Inutile de dire ce qui dans le contrat de mariage en question correspond à la terre de Catherine, et à la culture de cette terre.

Ordinario suo qui videbit utrum spes affulgeat dissolutionem matrimonii rati et non consummati a divina Ecclesiæ potestate obtinendi.

CASUS 155. — 15.

Thecla sortita est maritum non bonum, a quo sæpissime graviter percutitur: die quadam aufugit ad parentes suos. Instat parochus ut ad maritum redeat quod præstare renititur Thecla, quæ, quamvis absolutionem sacramentalem enixis precibus efflagitet, non absoluta dimittitur. Discedens mulier clamat: scit Deus quantum sacramenta recipere desidero, et quod redire ad maritum non valeo, ne quid pejus mihi accadat! Maritus vero contentus de discessu uxoris, concubinam in ejus locum suffecit.

Quæritur 1º Quomodo solvatur matrimonium?

2º Quandonam liceat separatio thori et habitationis?

3º Cujusnam sit de legitimitate separationis judicare?

4º Quid diceres parochus? quid Theclæ? proponentibus tibi casum?

Ad 1^m. Resp. Dist.: I. Matrimonium solvitur *simpliciter*, seu quoad vinculum: 1º Morte unius conjugum; 2º Potestate divina: quod enim Deus conjunxit, Deus separare potest; potuitque Christus hanc potestatem cum limitibus sibi benevisis Ecclesiæ suæ conferre. Hac divina potestate matrimonium solvitur in casu Apostoli. — Matrimonium etiam fidelium ratum sed non consummatum solvitur per professionem solemnem, quod est de fide catholica, ex Tridentino (sess. XXIV. De Sacram. Matr. can. 6.): « Si quis dixerit matrimonium ratum non consummatum per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi: anathema sit. » Hoc autem fieri ex divina potestate collata Ecclesiæ patet ex eo quod professionis solemnizatio penitus pendet a voluntate Ecclesia. Sed hoc idem matrimonium, nempe ratum sed non consummatum, eadem divina potestate etiam extra professionem solemnem ab Ecclesia solvi posse patet ex eo quod

Ecclesia jam per plura sæcula hac potestate usa est et hodieum frequenter utitur. — Matrimonium vero fidelium ratum et consummatum non constat unquam ab Ecclesia fuisse solutum.

II. Matrimonium solvitur *secundum quid*, seu manente vinculo, per separationem thori vel habitationis.

Ad 2^m. Resp. Quando justa adest causa, ut declaratur, indirecte saltem, a Tridentino (ibid. can. 8) : « Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum seu quoad habitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit : anathema sit. » Causæ autem præcipuæ istæ sunt : 1° Mutuus consensus ; 2° Grave animæ vel corporis periculum ; 3° Alterutrius adulterium.

Ad 3^m. Resp. Hoc pendet a diversitate casuum ; sæpe enim ipsi conjuges sufficienter de legitimitate separationis suæ judicare poterunt ; sæpe etiam hoc spectabit ad parochum aut confessarium ; imo aliquando spectabit ad ipsum Episcopum.

Ad 4^m. Resp. Cum in casu dicatur Theclam *saepissime* a marito suo *graviter* fuisse percussam, ejusque maritum jam concubinam in ejus locum suffecisse, dubia esse nequit causa separationis quoad habitationem ; unde Theclæ consilium darem ut recurrat ad Episcopum contra parochum : parochus vero dicerem cum non recte agere, imo male agere cogendo Theclam per absolutionis denegationem ut ad maritum redeat. Quodsi ipse dubium quodcumque habeat, vel forte Statuto aliquo diocæsano detineatur, deferat casum ad Ordinarium, sed afflictæ afflictionem non addat.

CASUS 156. — 16.

Homo dives infantem suum dedit mulieri pauperi enutriendum; infans in ignem cadit et fit valde deformis; nutrix non audens istum infantem deformatum patri ejus reddere, substituit proprium filium alteri similem. Hic infans substitutus fit pulcher robustusque juvenis et matrimonium init cum egregia puella istam historiam ignorante.

Quæritur 1º Quænam sint impedimenta matrimonii?

2º Quis seu quotuplex error dirimat matrimonium et quo jure?

3º An matrimonium in casu sit validum?

Ad 1^m. Resp. Impedimenta mere prohibentia, quæ scilicet matrimonium illicitum quidem sed non invalidum reddunt, exprimuntur hoc versu:

Ecclesiæ vetitum, tempus, sponsalia, votum.

Impedimenta vero dirimentia seu quæ obstant ne matrimonium valide contrahatur, exprimuntur sequentibus versibus:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Ætas, affinis, si clandestinus et impos,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ.

Ad 2^m. Resp. Error substantialis qui videlicet versatur vel circa ipsam personam, ut si loco Titiae cum qua sponsus contrahere intendebat, scamno nuptiali (sponso non advertente) se sisteret Caja; vel circa qualitatem redundantem in personam, sive *per se*, eo quod qualitas illa sit *per se* intenta magis quam ipsa persona, ut si quis intenderet uxorem ducere filiam regis, aut si quæ intenderet nubere primogenito alicujus nobilis: sive *per accidens*, ut si quis talem qualitatem explicite vel implicite exigat per modum conditionis sine qua non.

Impedimentum hoc dirimit matrimonium jure naturali, quia nequit esse contractus ubi contrahentium consensus non cadit in idem substantiale contractus objectum; jam vero error circa personam, vel qualitatem redundantem in personam, est error circa ipsam

substantiam, cum primum et substantiale objectum contractus matrimonialis sit persona, cum qua est contrahendum.

Ad 3^m. Resp. Affirmative, quia puella illa matrimonium contraxit cum pulchro illo robustoque juvene cum quo contrahere intendebat. Nil in casu refert error circa genealogiam hujus juvenis.

CASUS 157. — 17.

Alpidius rem habuit pessimam cum Sabina, moniali, quæ exinde concepit. Aufugit hæc e conventu, et paulo post contrahit matrimonium in facie Ecclesiæ cum Alpidio, non revelans parochi quod emisit votum perpetuæ castitatis. Hisce peractis omnia sincere pandit V. P. Seraphino.

Quæritur 1° Quid faciat votum castitatis quoad matrimonium?

2° Quot peccata commiserit Sabina?

3° Quid V. P. Seraphinus agere debeat?

Ad 1^m. Resp. 1° Votum solemne castitatis dirimit matrimonium contrahendum. Est de fide ex Tridentino quod (sess. XXIV, can. 9) anathema pronuntiat contra eos qui dixerint « *clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto.* »

2° Votum solemne castitatis in religiosa professione emissum dissolvit matrimonium ratum non consummatum. Est de fide ex Tridentino quod (sess. XXIV, can. 6) dicit : « *Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.* » Quamvis autem « Castitatis votum (Ben. XIV De Syn. diœc. lib. XIII, c. XII, n. 13) sacris ordinibus annexum, solemne sit et habeatur, juxta Decretalem in cap. unic. de voto, in 6, cujus hæc sunt verba : *Illud solum votum*

*debere dici solemne, etc., quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem expressam, vel tacitam, factam alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis » : hoc tamen votum solemne non dissolvit matrimonium ratum non consummatum, quia Ecclesia, a qua sola tota voti solemnitas inventa est, ut expresse declaratur a Bonifacio VIII in cap. unic. de voto in 6, his verbis : *voti solemnitas ex sola Ecclesiae institutione est inventa*). talem effectum huic voto non affixit, ut Benedictus XIV (l. c., n. 14) testatur his verbis : « Cum Joannes XXII suam ediderit Constitutionem, quæ incipit *Antiquae*, sub titulo *de voto, et voti Redemptione*, in collectione ejusdem decretalium tit. 6, indubium firmumque mansit, quamvis matrimonium ratum, sed non consummatum dissolvat religiosa professio, minime tamen per susceptionem sacrorum ordinum dissociatum illud censi oportere. »*

3° Votum solemne castitatis emissum post contractum matrimonium ratum et consummatum impedit tam redditionem quam petitionem debiti.

4° Votum simplex castitatis non solvit matrimonium contractum; neque *de jure communi* dirimit matrimonium contrahendum, sed illud mere impedit.

Dico : *de jure communi* : nam 1° Vota simplicia quæ a scholaribus post biennium novitiatus emittuntur in Societate Jesu, ex speciali privilegio Gregorii XIII Constit. *Ascendente Domino* (25 Maji 1584) dirimunt matrimonium contrahendum, donec vovens non sit a superiore ejectus vel dimissus cum debita licentia; non tamen solvunt matrimonium ratum ante contractum. 2° Juxta sententiam communioem votum simplex castitatis emissum ab uxore quæ dedit licentiam viro sacros ordines suscipiendi, obstat ne hæc post mortem viri aliud matrimonium inire valide possit. (Ben. XIV De Syn. diœc. l. XIII, cap. XII, n. 16).

5° Votum simplex castitatis, si cum eo matrimonium sit valide contractum, facit quod petitio debiti ex parte illius qui voto ligatur sit *per se loquendo* mortaliter mala : « quia (ut dicit Haine q. 91) debet servare votum quantum sine injuria alterius servare potest ; atqui potest illaso jure compartis a petendo debito abstinere : ergo tenetur. — Dixi : *per se loquendo* : nam Doctores communiter excipiunt, si adsit periculum incontinentiæ in altero conjuge ; itemque si alter interpretative debitum exigat, nempe quando mulier verecunda est et vir sentit ejus voluntatem de debiti petitione ; quia tunc potius est reddere quam petere. Præterea petere posset, si dispensationem ad petendum debitum obtinuisset ab Episcopo aut confessario mendicante, aut voti irritationem ab altero conjuge factam. »

Ad 2^m. Resp. 1° Dicitur in casu : « Alpidius rem habuit pessimam cum Sabina, moniali, quæ exinde concepit. » Hic habetur 1° peccatum grave contra castitatem per fornicationem ; 2° peccatum grave contra virtutem religionis per violationem voti ; 3° si Sabina votum castitatis, etiam simplex tantum, emisit in religione ab Ecclesia approbata, habetur peccatum grave contra virtutem religionis per sacrilegium personale, ob luxuriosam violationem personæ Deo per votum castitatis sacratæ. Cfr Casus Conferentiarum anni 1904, pag. 135 ; Elbel part. III conf. VII, n. 181 et part. II confer. XVIII, n. 584 ; Génicot, tom. I, n. 280 ; 4° peccatum grave contra charitatem ob scandalum directum, quod inest omni peccato gravi cum complice patratum.

2° Dicitur : « Aufugit hæc e conventu ». Per hanc fugam graviter etiam peccavit Sabina.

3° Dicitur : « Contrahit matrimonium in facie Ecclesiæ cum Alpidio, non revelans parochi quod emisit votum perpetuæ castitatis ». Si matrimonium contraxit

absque voti dispensatione, ut videtur, graviter peccavit et matrimonium sacrilege suscepit; imo invalide suscepit si voto solemni ligata erat.

Ad 3^m. Resp. Dist. Vel Sabina est monialis proprie dicta, solemnibus votis ligata, vel non.

Si 1^m. Aufugiendo facta est apostata a religione et incurrit sextam excommunicationem latae sententiae Papae simpliciter reservatam; et insuper matrimonium contrahere praesumendo incurrit primam excommunicationem latae sententiae Episcopis sive Ordinariis reservatam. Dicit autem Concilium Tridentinum sess. XIV cap. 7 de Reservatione: « extra quem (mortis scilicet) articulum, sacerdotes quum nihil possint in casibus reservatis, id unum poenitentibus persuadere nitantur, ut ad Superiores, et legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant ». Itaque V. P. Seraphinus persuadere nitatur Sabinae ut ad Ordinarium accedat, vel ad eum recurrat per parochum absque cujus scitu res ejus equidem non componentur, cum fuga ejus et excommunicationes incursae nullitasque matrimonii ob solennia vota spectent ad forum externum, et non diu parochum latebunt.

Si 2^m. Non est proprie apostata, nullam excommunicationem incurrit et validum est matrimonium. Manet tamen semper quod res suas cum Ordinario componere debet, sive per seipsam, sive per parochum, ut mox dictum est. Et si Sabina hoc promittere velit et de caetero bene disposita reperiatur, absolvat eam Seraphinus, et si ipse sit Regularis mendicans, jam concedat illi dispensationem ad debitum petendum.

CASUS 158. — 18.

Petrus matrimonium contraxit cum Caja ignorans eam esse consanguineam suam in quarto gradu æquali.

Quæritur 1º Quotuplex sit impedimentum cognationis.

2º Quo jure et in quibus gradibus consanguinitas dirimat matrimonium?

3º Quid de validitate matrimonii Petri cum Caja in casu?

Ad 1^m. Resp. Cognatio, impedimentum dirimens matrimonium, est triplex, scilicet: cognatio *naturalis* seu *carnalis* quæ ex carnali generatione oritur et vocatur *consanguinitas*; cognatio *spiritualis*, quæ inducitur tum per Baptismum, tum per Confirmationem; et cognatio *legalis*, quæ per adoptionem contrahitur.

Ad 2^m. Prænotandum. Cognatio carnalis seu consanguinitas est vinculum seu conjunctio sanguinis inter personas quarum una descendit ab altera, ut filius a patre, aut quæ ab eodem propinquo stipite descendunt, ut fratres et sorores. Hinc duplex distinguitur consanguinitas, una in linea recta, altera in linea collateralis. Itaque

Resp. Dist. 1º quoad lineam rectam. *Jure ecclesiastico* dirimit matrimonium probabilius in omni gradu. Patet ex responso Nicolai I ad consultationem Bulgarorum, cap. 39, ubi sic legitur: « Inter eas personas quæ parentum liberorumve locum inter se obtinent, nuptiæ contrahi non possunt, veluti inter patrem et filiam, vel avum et neptem, inter matrem et filium, vel aviam et nepotem, *et sic usque ad infinitum* ».

Insuper consanguinitatem in primo gradu lineæ rectæ matrimonium dirimere *jure naturæ* fere omnes conveniunt. De reliquis gradibus disputatur; numquam tamen in ullo gradu lineæ rectæ dispensatur.

2º Quoad lineam collateralem. Certum est consanguinitatem *jure ecclesiastico* matrimonium fidelium hodie dirimere usque ad quartum gradum inclusive, et non ultra. Ita enim statuit Innocentius III in Concilio

Lateranensi IV his verbis : « Prohibitio copulae conjugalís quartum consanguinitatis et affinitatis gradum de cætero non excedat : quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari ». An autem insuper *jure naturae* dirimat matrimonium in primo gradu seu inter fratrem et sororem, non convenit inter Doctores, alii affirmant, ut Sanchez lib. 7, disp. 52, n. 11; alii vero negant, quibus aperte favere videtur S. Thomas 2^a 2^{ae}, q. 154, a. 9 ad 3. Sunt quoque qui putant matrimonium in primo gradu saltem jure positivo divino irritum dicendum esse. Numquam autem in eo gradu dispensatur. Alii vero gradus lineae collateralis jure naturae non irritant ac in eis etiam dispensatio conceditur. Egre tamen conceditur dispensatio in secundo gradu tangente primum, et in litteris Datariae Apostolicae 19 Junii 1895 « oneratur Episcoporum conscientia ut sedulo invigilent ne Sanctae Sedi precantes accedant nisi verae causae canonicae jure commendent, et litteris manu propria exaratis rationes in quolibet casu explacent, necnon circumstantias, quibus putent gratiam esse concedendam ». Cfr. Collat. Brug. t. I, p. 30; Theol. Mechlin., n. 76.

Ad 3^m. Resp. Non valet illud matrimonium, ob impedimentum consanguinitatis de quo, utpote mere irritante, nulla excusat ignorantia.

CASUS 159. — 19.

Titius Catholicus baptizavit moribundum infantem viduae infidelis, quam deinde post paucos annos, cum et ipsa ad fidem conversa et rite baptizata esset, duxit in uxorem absque ulla dispensatione.

Quæritur 1° Quid sit cognatio spiritualis?

2° Inter quas personas et quo jure dirimat matrimonium?

3° Quid de validitate matrimonii Titii cum vidua in casu?

Ad 1^m. Resp. Cognatio spiritualis est propinquitās personarum proveniens ex Baptismo vel Confirmatione.

Ad 2^m. Resp. Dirimit matrimonium ex jure ecclesiastico : 1° Inter ministrum Sacramenti et subjectum hujusque genitores; 2° Inter patrinum vel patrinam et filiolum vel filiolum, eorumque genitores. Ita Concilium Trid. (sess. XXIV, cap. 2 De Reform. matrim.) restrinxit impedimentum hoc quod antea ad plures extendebatur.

Ad 3^m. Resp. Valet matrimonium Titii cum conversa vidua in casu. Cum enim persona non baptizata sit incapax cognationis spiritualis, qui baptizat aut levat prolem mulieris infidelis contrahit quidem cognationem spiritualem cum prole quam baptizat aut levat, non vero cum ejus matre; unde nec postea, si ipsa baptizatur, prohibetur cum ea matrimonium inire. Cfr Sanchez lib. 7, disp. 60. Theol. Mechlin., n. 77.

CASUS 160. — 20.

Nathan jam per quinquennium habet uxorem infirmam, cujus curam agit ancilla, quacum Nathan jam diu familiaritatem nimiam habuit, quinimo ad copulam pervenit perfectam et quidem jam pluries. Sæpe etiam ei dixit: Uxore mea defuncta, ducam te in uxorem et nollem aliam conjugem assumere. Ad hæc tamen et similia verba numquam ancilla quidquam respondit. Mortua uxore Nathan revera matrimonium contraxit cum ancilla, nulla petita dispensatione.

Quæritur 1° Quid sit impedimentum criminis? Explica?

2° Ex quo motivo sit introductum?

3° An impedimentum hoc contrahatur ab ignorantibus?

4° Quid de validitate matrimonii Nathan cum ancilla?

Ad 1^m. Resp. Impedimentum criminis est impedimentum quod, concurrentibus certis circumstantiis provenit ex adulterio, vel ex conjugicidio vel ex utroque simul, et matrimonium dirimit.

Primum quod impedimentum criminis inter duos inducit, est : Adulterium cum fide mutuo data de matrimonio post mortem compartis contrahendo, aut attentatione matrimonii durante legitimo matrimonio.

Ad 1^m hoc crimen requiruntur sequentes conditiones : 1° Adulterium formale ex utraque parte, et consummatum seu de se aptum ad generationem ; et quidem ex communi interpretatione Doctorum requiritur ut adulterium sit formaliter injuriosum ex parte utriusque erga eandem personam conjugem.

2° Promissio seria, absoluta, acceptata et mutua futuri matrimonii post mortem conjugis incundi (Génicot, n. 485 ; Lehmkuhl, n. 767) ; aut attentatio utrimque formaliter injuriosa conjugi adhuc viventi.

3° Debent tum adulterium, tum promissio aut attentatio matrimonii tempore ejusdem matrimonii coexistere : quare aut debet promissio subsequi adulterium, aut, si antecessit, debuit ante adulterium non esse retractata.

Secundum quod impedimentum criminis inter duos inducit, est ; conjugicidium cum conspiratione, seu, utroque patrans,

Requiritur : 1° Conspiratio utriusque in necem alterius conjugis ; 2° Mors ex tali conspiratione revera secuta ; 3° intentio matrimonii saltem ab alterutro conspirantium habita. Imo probabilis quoque videtur nonnullorum (Feye, n. 453) opinio : requiri ut hujusmodi intentio non tantum in uno sed in utroque complice adsit, et externe manifestetur, saltem ita ut prolata ab una parte non rejiciatur. Cfr Génicot, n. 485 ; Lehmkuhl, n. 769.

Tertium quod impedimentum criminis inter duos inducit, vocari solet utrumque simul et sequentes requirit conditiones : 1° Adulterium quale supra explicatum est.

2º Homicidium conjugis ab una parte patratum, altera inſcia vel invita. Hic ergo non requiritur machinatio de qua ſupra.

3º Utrumque fieri debet, eodem ſtante matrimonio.

4º Cædes facienda eſt animo contrahendi matrimonium cum adultero : id enim communiter auctores ex fine legis deducunt. (Schmalzgr. in Decret. l. 4, t. 2, n. 52). Et quidem S. Alph. (n. 1036 cum aliis neceſſarium ducit quod hic animus alteri parti manifeſtatus fuerit antequam cædes patretur ; et plures graves auctores etiam recentes id ſaltem probabile opinantur, ex. gr. D'Annib. III, n. 441. « Quare aliqua ſaltem extrinſeca probabilitas huic ſententiæ denegari nequit. » Génicot, n. 486.

Ad 2^m. Resp. (Lehmkuhl, n. 770) : « Rationem ſeu finem, cur *hæc ſpecialis* lex ab Eccleſia ſtatuta ſit, eſſe criminis commiſſi pœnam, ſeu aliis verbis, hujus legis internam rationem a legiſlatore intentam eſſe punitiōnem, teſtatur Card. de Lugo *de pœnit.* diſp. 16, n. 337, imo a ſcriptoribus *communi ſententia* ſupponitur. Quia vero motivum finale et rei ratio formalis, ſub qua intenditur, illud eſt, quod eſt in re præcipuum, merito dixeris, impedimenta, de quibus agimus, *principaliter habere rationem pœnæ* ».

Ad 3^m. Resp. Controvertitur ; verum, *dummodo uterque complex dum crimen poneret legem hanc ignoraverit.* negantem ſententiam « probabilem habent optime notæ Theologi (Ball. P., n. 1044 ſeqq ; Lehmkuhl II, n. 770 ; D'Annib. III, n. 442), imo et Canoniſtæ (Gasp. n. 658). — Deinde negari nequit hoc impedimentum habere rationem pœnæ et quidem extraordinariæ : talis autem ab ignorantibus non videtur incurri ». Génic. II, n. 487, IV. Imo docet S. Alphonsus l. 6, n. 1074 probabiliffimum eſſe, ab ignorantibus non incurri pœnas a lege eccleſiaſtica impoſitas, quando ſunt extraordi-

nariæ (vel exorbitantes), scil. quæ per se ne in confuso quidem prævideri possunt.

Dixi : *dummodo* etc. : nam cum ex cap. *Laudabilem* (Decretal. lib. 3, tit. 33, cap. 1) alteruter independenter a complice hac lege irritante ligetur, sequitur quod si alteruter eorum pœnam cognoscebat quando actum ponebat quo crimen quoad omnia sua requisita complebatur, eo ipso incurrerat inhabilitatem lege statutam ; uno autem inhabili matrimonium valide contrahi nequit.

Ad 4^m. Resp. Valet matrimonium Nathan cum ancilla, vel saltem hujus validitati nihil obstat ex capite impedimenti criminis, cum hoc impedimentum in casu non obtingat ; deficient enim ex parte ancillæ tum promissio de matrimonio post mortem uxoris contrahendo, tum acceptatio promissionis Nathan.

CASUS 161. — 21.

Emilius infidelis matrimonium inivit cum Judæa. Postea adamans Rosam viduam christianam adulterium cum hac commisit, eique matrimonium promisit contrahendum post mortem ægrotantis uxoris. Respondit Rosa se nolle matrimonium inire cum homine non baptizato. Emilius igitur cæco amore erga Rosam ductus veneno occidit uxorem suam, inscia Rosa. Nunc autem jam suscepto baptismo proponit matrimonium Rosæ, quæ acceptat.

Quæritur 1° An infideles ligentur impedimentis ecclesiasticis matrimonii ?

2° An in casu subsistat impedimentum matrimonii dirimens ?

Ad 1^m. Resp. Infideles certo non ligantur, saltem directe, impedimentis sola auctoritate Ecclesiæ constitutis. Ecclesia enim auctoritatem non habet in eos qui non fuerunt baptizati, secundum illud Apostoli I, Cor. V, 12 : *quid... mihi de iis, qui foris sunt, judicare?*

Indirecte tamen attingi possunt impedimento ecclesiastico, si nempe conjungi velint cum fidelibus, qui subiiciuntur impedimentis Ecclesiae. Ex eo enim quod v. g. mulier fidelis inhabilis reddatur aliquo impedimento canonico, indirecte et per consequentiam inhabilis erit vir infidelis qui cum ea vult contrahere, cum matrimonio in ratione contractus non possit claudicare.

Ad 2^m. Resp. 1° In casu non existit impedimentum disparitatis cultus, cum Emilius jam sit baptizatus.

2° Neque existit impedimentum criminis. Ex parte enim Emilii non existit, quia crimina sua patravit in infidelitate, nondum Ecclesiae legibus subjectus; neque ex parte Rosæ existit, quia minime fuit complex conjugidii, quod, ipsa in scia, solus Emilius patravit; et impedimentum ob solum adulterium, absque ulla relatione ad matrimonium contrahendum cum Emilio, non contrahitur. Aliud foret si Rosa uxorem Emilii occidisset vel cædis ab Emilio patratae particeps fuisset, aut cum eo convenisset de matrimonio post mortem uxoris cum ipso contrahendo: tunc enim impedimentum directe incurrisset ipsa Rosa, et indirecte seu per consequentiam etiam Emilius. Cfr Haine, q. 122.

CASUS 162. — 22.

Paulus Hollandus catholicus in Angliam profectus negotii causa, matrimonium ibi contraxit coram ministro hæretico cum Berta, Angliæ incola et religione Anglicana. Reversus in Hollandiam objurgatur a parcho ob contractum istud matrimonium, tum quia valde probabiliter baptizata non est Berta, matrimonium autem contractum cum infideli est nullum ob impedimentum dirimens disparitatis cultus; tum quia saltem contra vetitum Ecclesiae contraxit matrimonium mixtum absque Ecclesiae dispensatione et absque cautelis ab Ecclesia ut conditionibus imponi solitis; tum quia coram ministro hæretico contraxit.

Queritur 1° a) Quid sit impedimentum disparitatis cultus? b) quo jure

matrimonium dirimat? c) quæ sint conditiones quas S. Sedes in dispensando exigit? d) quid de Pauli matrimonio cum Berta in casu censendum quantum spectat ad impedimentum disparitatis cultus?

2º a) Quo jure matrimonia mixta sint illicita? b) quis ab illo impedimento dispensare possit? c) ob quas causas? d) sub quibus conditionibus? e) ad quid Paulus sub hoc respectu teneatur?

3º a) Quamnam formam solemnem matrimonii præscripserit Tridentinum Decreto de Reformatione matrimonii sess. 24. cap. 1.? b) an forma hæc spectet etiam matrimonia mixta? c) an validum sit matrimonium Pauli cum Berta.

4º Quodnam sit discrimen inter Hollandiam et Angliam quoad impedimentum clandestinitatis in matrimoniis hæreticorum inter se? — in matrimoniis Catholicorum inter se? — et in matrimoniis mixtis inter partem Catholicam et partem hæreticam?

5º An Paulus dicendus sit communicasse in divinis cum hæreticis, eo quod contraxerit coram ministro hæretico?

Ad 1^m. Quoad a) Resp. (Theol. Meehlin., n. 92 q. 1^a) : « Est impedimentum dirimens matrimonium contrahendum inter duas personas, quarum una est baptizata, altera non est baptizata. Perinde est, sitne pars baptizata catholica, vel hæretica, schismatica, apostata : unde tam hæretici quam catholici invalide contraherent cum Judæis, Mahumetanis aliisque infidelibus ; imo et cum catechumenis jam credentibus, sed nondum Baptismo aquæ regeneratis, uti compertum esse tradit Benedictus XIV in epistola ad Card. Eboracensem ».

Quoad b) Resp. Licet conjugium fidelis cum infideli jam a prioribus Ecclesiæ sæculis habitum fuerit ut illicitum, etiam jure naturali et divino, ob perversionis periculum partis fidelis aut prolium, unde a variis Patribus, aliisque Sacræ Scripturæ interpretibus, de tali matrimonio intelligantur verba Pauli tum I, Cor. VII, 39, ubi de christiana vidua ait : *cui vult nubat : tantum in Domino*, tum II, Cor. VI, 14 ubi monet fideles : *Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ*

societas lucis ad tenebras? tamen hæc cultus disparitas non jure naturali aut divino, sed tantum ecclesiastico dirimit matrimonium; et quidem non jure scripto, cum textus generalis ac disertus desideretur, sed consuetudinario i. e. per antiquissimam consuetudinem inducto. «Hæc tamen consuetudo, ait Génicot, n. 487, jam a pluribus sæculis vim veræ legis universalis obtinuit, ita ut impedimentum disparitatis cultus censendum sit vigere etiam in ecclesiis quæ nuper in locis ethnicorum fundantur. Id extra dubium ponit praxis S. Sedis erga loca Missionum, et affirmat Benedictus XIV (Constit. *Singuli Nobis*, 9 Feb. 1749). Exceptionem tamen videtur admittere S. Sedes pro casu plane extraordinario, in quo pauci fideles tam procul a reliquis sejuncti vivant, ut neque compartem christianam ducere, neque ad dispensationem recurrere possint: qui casus expositus erat a Vicario Apostolico Mandeïuriæ. Hos enim non esse inquietandos, si cum parte infideli nuberent, respondit S. Inquis. 4 Jun. 1851 (coll. P. F., n. 12751 »).

Quoad c) Resp. (Haine, q. 123 ad 3^m): «Conditiones requisitæ sunt quatuor sequentes: 1° Ut adsit justa et gravis aliqua causa; 2° Ut cohabitatio fieri possit sine contumelia Creatoris et absque periculo perversionis pro parte catholica; 3° Ut detur securitas de universa prole utriusque sexus catholice educanda; 4° Ut pars catholica promittat se pro viribus curaturam, ut conjux infidelis ad veram fidem convertatur ».

Quoad d) Resp. Berta in casu dicitur Angliæ incola et religione anglica. Inquirendum est igitur de valore ipsius baptismi. — Ex hac autem inquisitione:

Vel 1° Constat Bertam esse valide baptizatam, et tunc non adest impedimentum dirimens disparitatis cultus; unde saltem ex hoc capite matrimonium Pauli invalidum non est.

Vel 2° Constat Bertam non esse valide baptizatam,

et tunc nullum est matrimonium ob impedimentum disparitatis cultus.

Vel 3° Habetur de ipsius Baptismi validitate dubium positivum, ita ut ex utraque parte habeantur probabilia motiva; et tunc ex Responsis S. U. Inquis. 17 Nov. 1830; 9 Sept. 1868; 18 Sept. 1872; 7 Jul. 1880; 18 Sept. 1890 Baptismus habendus est ut validus in ordine ad matrimonium, et standum est pro valore matrimonii.

Vel 4° Ob probationum defectum ignoratur Baptismi collatio, et tunc ex S. U. Inquis. 1 Aug. 1883 in ordine ad matrimonium præsumendum est : *a*) pro baptismi collatione : « si pars vel partes parentes habuerint pertinentes ad sectam quæ baptismum ut necessarium habet, vel in qua saltem ordinarie administratur, et iidem parentes in secta sua zelosi fuerint; — vel si juxta unius tantum parentis sectam et animi ut supra zelosam dispositionem præsumptio faveat baptismo, modo in educatione prolis de facto et indubie primas habuerit partes, nec alter conjux cognoscatur positive contrarius collationi baptismi ». — *b*) contra collationem baptismi : « si pars vel partes acatholicæ parentes habuerint ad sectam pertinentes quæ baptismum respuit, — vel infantium baptismum non admittit et in qua non confertur nisi adultis, v. g. 30 jam adeptis, — vel parentes qui, dum in vivis essent, professi sint se nolle ad ullam sectam pertinere, seque Ens supremum honestis potius moribus, quam speciale aliquo cultu honorare ». — *c*) Nec pro nec contra, sed recurrendum est ad S. Sedem : « si parentes in secta sua secordes fuerint, aut ad sectam pertinuerint quæ baptismum quidem non respuit, sed eum non habet ut necessarium et in qua ordinarie non administratur ».

Ad 2^m. Quoad *a*) Resp. Matrimonia mixta, nempe contracta inter personas baptizatas religione dispa-

quarum una est catholica, altera acatholica seu haeretica vel schismatica regulariter loquendo graviter illicita sunt, nedum jure ecclesiastico, sed etiam naturali et divino.

Quod sint illicita jure ecclesiastico, patet ex eo quod Ecclesia semper ea prohibuerit, ut constat ex Brevi Benedicti XIV (4 Nov. 1741) in quo Pontifex eadem vocat detestabilia connubia, *quæ S. Mater Ecclesia perpetuo damnavit atque interdixit*. Constat insuper ex variis textibus SS. Patrum, Conciliorum ac SS. Pontificum decretis.

Quod autem regulariter etiam illicita sint jure naturali et divino, patet ex eo quod plerumque in iis adest periculum proximum perversionis tum partis catholicæ tum prolis nascituræ, cui periculo se temere exponere utrumque jus prohibet. Ad rem habet in Encycl. *Arcanum* Leo XIII : « Cavendum est, ne scilicet conjugia facile appetantur cum alienis a Catholico nomine : animos enim de disciplina religionis dissidentes vix sperari potest futuros esse cætera concordēs. Quin imo ab ejusmodi conjugiiis ex eo maxime perspicitur esse abhorrendum, quod occasionem præbent vitæ societati et communicationi rerum sacrarum, periculum religioni creant conjugis catholici, impedimento sunt bonæ institutioni liberorum, et persæpe animos impellunt, ut cunctarum religionum æquam habere rationem assuescant, sublato veri falsique discrimine ».

Quoad b) Resp. Cum hic agatur de universali totius Ecclesiæ disciplina ac lege, patet dispensationem ab hoc impedimento a nullo Episcopo jure ordinario concedi posse, sed unice spectare ad Sanctam Sedem et ad eos quibus S. Sedes hanc facultatem delegaverit. — Solet autem talis facultas delegari Ordinariis universaliter in locis Missionum, pro casibus tantum urgentioribus in regionibus catholicis. Cfr Haine, q. 88 ad 2^m; Génicot, n. 517.

Quoad *c)* Resp. S. Sedes dispensationem in impedimento mixtæ religionis non largitur nisi ob gravem causam, qualis est Ecclesiæ utilitas, bonum publicum, gravissimum malum vitandum, vel alia e canonicis causis ad elargiendas matrimoniales dispensationes generatim necessariis. (S. Inquis. Instruct. ad omnes Episcopos Orientales 12 Dec. 1888; Coll. P. F. n. 1444.)

Quoad *d)* Resp. Uti declarat S. U. Inquis. (21 Jul. 1880) : « S. Apostolica Sedes semper constanterque retinuit atque retinet, nullimode in vetito mixtæ religionis fas esse dispensare, nisi singulis in casibus præter causas canonicas simul concurrant **tres conditiones** sequentes, videlicet : — 1º Ut partes, et præsertim hæretica, veras **cautiones** præstiterint, quibus se coram Ecclesia obligent ad ea, quæ ab iisdem eadem Ecclesia exigit : inter quæ præcipuum locum tenet catholica educatio universæ omnino proles absque ulla exceptione sive restrictione. — 2º Ut Superior ecclesiasticus moralem certitudinem habeat sive de cautionum sinceritate pro præsentī, sive de earundem adimplemento pro futuro. — 3º Ut cautionis exhibitio notoria sit, vel saltem talis esse possit ad omne scandalum removendum ».

Relate autem ad **cautiones**, de quibus n. 1º, sic legitur in Instructione S. Officii 12 Dec. 1888 : « Exigendæ enim præterea sunt opportuna a contrahentibus cautiones de amovendo a conjuge catholico perversionis periculo, de conversione conjugis acatholici ab illo pro viribus curanda, ac de universa prole utriusque sexus in catholicæ religionis sanctitate omnino educanda. Has autem cautiones jus naturale ac divinum cum postulet, nulla unquam humana auctoritate mixtæ nuptiæ sine ipsis permitti possunt ».

Extenditur autem præfata obligatio de universa prole educanda in religione catholica tam ad prolem

forsan natam quam nascituram. Cum enim quæsitum fuisset an in impedimentis mixtæ religionis et disparitatis cultus « etiam in articulo mortis non aliter dispensari posset nisi 1° ambo promittant educationem omnis prolis in religione catholica: et quidem 2° non solum prolis forte adhuc suscipienda, sed etiam antea in concubinato vel civili matrimonio jam susceptæ, in quantum scilicet hoc a parentibus adhuc dependet: atque nisi etiam 3° pars catholica (licet privatim tantum) promittat quod, in quantum poterit, conversionem partis non catholicæ procurare sataget »: S. Officium 18 Mart. 1891 respondit: « Cautiones etiam in articulo mortis esse exigendas... »

Notari tamen potest quod habet Génicot, n. 489: « Attamen, urgente necessitate, dispensatio dari poterit ad validandum matrimonium jam attentatum, licet pars infidelis (aut acatholica, n. 418) renuat satisfacere condicionibus de educatione prolis, etc. Etenim S. Inquisitio interrogata de sanatione in radice in his adjunctis data, 2 Jun. 1897 respondit (N. Rev. Théol. t. 29, pag. 942): episcopum potuisse uti facultatibus suis, dummodo reliquæ conditiones necessariæ adfuerint. Nec mirum: nam matrimonio jam attentato tantæque necessitate urgente, pars catholica non *temere* prolem suam periculo perversionis exponit, sed malo commisso medetur quatenus fieri potest ».

Quoad e/ Resp. Si Paulus ad meliorem frugem revertatur, antequam ad Sacramenta admitti possit, ad Episcopum recurrendum erit ut etiam in foro externo a Paulo præstentur cautiones prætermissæ. Ita ex litt. S. C. S. Officii 23 Aug. 1877 et 12 Mart. 1881. — Ad quæsitum vero utrum pars catholica (quæ valide contraxit coram parocho schismatico) facti pœnitens, non valens obtinere a parte schismatica observationem conditionum jure naturali et divino præscriptarum, pro-

mittat procurare pro viribus ipsius conversionem atque educationem catholicam universæ prolis, admittenda sit ad Sacramenta, S. Off. 10 Feb. 1892 respondit : « Affirmative si pars catholica facti vere pœnitens sit, prævia absolutione a censuris, impositisque salutaribus pœnitentiis, dummodo sincere promittat se summo studio curaturam universæ prolis utriusque sexus educationem in catholica religione et partis schismatica conversionem ».

Ad 3^m. Quoad a) Resp. Tridentinum sess. XXIV, cap. 1 de Reform. matrimonii præscribit ut sequitur : « Qui aliter quam præsentente paroco, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt : eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit : et hujusmodi contractus irritos, et nullos esse decernit, prout eos præsentì decreto irritos facit, et annullat. — Decernit insuper, ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat a die primæ publicationis, in eadem parochia factæ, numerandos ».

Quoad b) Resp. *Per se*, affirmative. Nam S. Cong. Concil. die 18 Jan. 1663 declaravit hæreticos quoque, ubi decretum *Tametsi* est publicatum, teneri talem formam observare, et propterea ipsorum etiam matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram ministro hæretico vel magistratu loci contracta, nulla atque irrita esse. (Collect., n. 1388, 3º).

Dico : *per se* : nam variis in locis, ubi publicata est lex Tridentina, ea non obligantur hæretici, adeo ut ibi valida sint non tantum matrimonia hæreticorum inter se, sed etiam matrimonia mixta, sine forma Tridentini : quod quoad Hollandiam declaravit Ben. XIV die 4 Nov. 1741. Vide Theol. Mechlin., n. 87 cum append.

Quoad c) Resp. Cum decretum Tridentini non

obliget in Anglia, ubi Paulus matrimonium contraxit cum Berta, et Berta sit Angliæ incola quæ, ut docet Benedictus XIV (De Syn. diœc. lib. VI, cap. VI, n. 12) propter individuitatem contractus exemptionem suam Paulo communicat, nihil obstat ex capite impedimenti clandestinitatis quominus validum sit eorum matrimonium.

Hanc Benedicti XIV doctrinam citat et amplectitur Clemens XIII in litteris 15 Maji 1767 ad Archiepiscopum Mechliniensem; item Pius VII in rescripto 27 Jun. 1805 ad imperatorem Napoleonem; et S. Officium in rescripto anni 1878 apud Zitelli *Apparatus* editio anni 1888, pag. 426. Cfr Feye, n. 317 seq.; Theol. Mechlin., n. 86, q. 7.

Ad 4^m. Resp. 1° Quoad matrimonia hæreticorum inter se nullum est discrimen: quia neque in Anglia neque in Hollandia Decretum *Tametsi* quoad hæreticos promulgatum est in eorum parochiis; unde hæreticorum illorum matrimonia sine præsentia parochi et duorum testium facta, irrita ex hoc capite nunquam dici poterunt.

2° Quoad matrimonia catholicorum inter se hoc habetur discrimen quod in Hollandia Decretum *Tametsi* quoad catholicos promulgatum est in eorum parochiis, non ita in Anglia; unde matrimonia clandestina catholicorum invalida sunt in Hollandia, dum e contra valent in Anglia si alteruter eorum ibi domicilium aut quasi-domicilium habet, aut vagus est, aut advena ex loco ubi pariter Tridentinum non viget: imo **fortasse** etiam valet si advena ex loco ubi lex Tridentina viget Angliam ingressus est non intentione matrimonium contrahendi, sed alia de causa, puta recreationis causa, vel ob mercaturam aliave negotia, quin intentionem habeat ibidem domicilium aut quasi-domicilium acqui-
rendi: quia advenæ et peregrini *generatim loquendo* non

adstringuntur lege communi in loco ab hac lege exempto; neque advena in casu lege communi adstringitur *per accidens* ob fraudem, quia fraus supponitur abesse. Dixi : **fortasse**, quia multum disputatur. Cfr Theol. Meehlin., n. 86; Génicot, n. 502, 4°; Lehmkühl, n. 780; Haine, q. 136 ad 3^m (1).

3° Quoad matrimonia mixta, quamvis hæc tam in Hollandia quam in Anglia sint valida, discrimen tamen esse potest quoad validitatis rationem. Dum enim in Anglia matrimonium contrahit Anglus cum Angla, aut pars Angla catholica cum parte hæretica Hollanda utraque pars contrahens exempta est a lege Tridentina; in Hollandia vero pars catholica, sive Hollanda sit sive Angla, per se ligatur lege Tridentina, et per accidens tantum valide contrahit quia pars hæretica communicat illi exemptionem suam ob individuitatem contractus matrimonialis (2).

Ad 5^m. Resp. Distinguendum juxta Instructionem S. Officii 22 Martii 1879 : Aff. si contraxit coram hæretico ministro veluti sacris addicto et quasi parochi munere fungente; negative vero si, lege civili ita imperante, adivit ministrum hæreticum, personam magistratus mere civilis agentem, ob finem politicum, nempe ut habeantur civiliter honesti conjuges prolesque censeatur legitima.

CASUS 163. — 23.

Parochus quidam Bruxellis rogatur ut benedicat nuptiis Domini Agapiti, qui numquam frequentat sacramenta, qui immo recusat confiteri ante matrimonium ecclesiasticum, suscipiendum ob desiderium sponsæ,

(1) Pro futuro vide supra pag. 25. Decret. S. C. C. 2 Aug. 1907, n. XI, § 1. — (2) Ibid. n. XI, § 2.

nam ipse Massonicus est, puella vero sincere pia, sed quæ a parentibus adigitur ad hasce nuptias.

Quæritur 1º Qualis metus dirimat matrimonium? An talis adsit in casu?

2º An possit vel debeat puella in casu resistere parentibus?

3º Quid dicendum puellis piis, quæ desiderant cum peccatoribus publicis matrimonium inire?

4º An parochus possit procedere ab benedictionem hujus conjugii, et quomodo, scilicet, an cum missa et cum benedictione nuptiali?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. Dirimit matrimonium metus gravis injuste incussus ad extorquendum consensum matrimonialelem.

Metus hic intelligitur gravis sive absolute sive relative, et injuste incussus sive de se, sive secundum modum seu rationem incutiendi. Indifferens autem est an malum quod timetur sit inferendum immediate isti personæ, quacum quis vult contrahere, an vero parentibus ejus, fratribus, sororibus, aut filiis aliisve consanguineis et amicis quorum malum non secus quam proprium timet: tunc enim malum personis illis intentatum redundat in ipsam personam cui metus incutitur. Similiter indifferens est, sive metus alicui personæ incutiatur ab illa quæ cum ipsa matrimonium vult contrahere, sive a tertia. Hinc si pater puellæ quemdam juvenem injusto metu compellat ad matrimonium cum sua filia, matrimonium erit nullum, licet filia eoactionis sit ignara; quia eadem isti juveni fit injuria ejusque libertas æque læditur ac si metus a filia esset incussus. Debet insuper metus esse incussus ad extorquendum consensum matrimonialelem: debet enim se habere per modum causæ injustæ extorsionis consensus; cum ideo hoc impedimentum obtineat, ut malevolis eripiaturs facultas sibi per vim conjugem copulandi.

Non requiritur tamen quod metus incussio fuerit in hunc finem incepta; sufficit quod hic finis deinde accedat, seu quod metus incussio deinde in hunc finem

dirigatur et pergat; ab eo enim momento quo finis ille accedit, verificatur quod metus injuste incutiatur in ordine ad extorquendum matrimonialem consensum. Hinc si puella, incidens in manus latronis, ex metu offerat illi matrimonium cum ipso aut ejus filio si velit a malo inferendo desistere, ille vero consentiat quidem desistere, sed sub ea solum conditione ut revera matrimonium contrahatur, matrimonium istud esset nullum. E contra vero, si puella in posito casu matrimonium offerret juveni adventanti, si eam e manibus latronis liberet, acceptatâ et verificatâ hac conditione validum esset hoc matrimonium (modo aliud non obstat impedimentum dirimens, signanter clandestinitas); cum tunc nulla habeatur extorsio consensus matrimonialis, et metus mere occasionaliter se habeat ad illum consensum.

Quoad 2^m Resp. Timor reverentialis non sufficit generatim loquendo ad impedimentum dirimens metus constituendum. Attamen potest metus gravis etiam a parentibus injuste incuti, et non raro incutitur; quo in casu dirimeret matrimonium, ut per se patet. Sed ex facti specie non constat quod ita se gesserint puellæ parentes in casu.

Ad 2^m. Notandum. Agapitus in casu non dicitur hæreticus, unde non agitur hic de impedimento mixtæ religionis proprie dicto. Ast dicitur Massonicus, et spectata lege naturali et divina pejoris facile conditionis erit Agapitus ipso hæretico. Hæreticus enim intelligitur qui saltem Christum agnoscit et suo modo colit; massonicus vero generatim nullam revelatæ religionis veritatem agnoscit et verum Deum nullatenus colit. Plerique hæretici in bona fide versantur ita ut materialiter tantum hæretici sint; hoc autem de massonicis dici nequit. Hæretici generatim non persequuntur Ecclesiam Catholicam; dum massonicorum præcipuus scopus est

Ecclesiam et Religionem christianam funditus destruere, Fidemque e cordibus hominum radicitus evellere.

Unde matrimonium cum massonico haud minus quam matrimonium cum hæretico periculum creat perversionis tum partis catholicæ tum prolis nascituræ : cui periculo se temere exponere utrumque jus naturale scilicet et divinum prohibet. Ad rem habet in *Encycl. Arcanum* (10 Feb. 1880) Leo XIII : « Cavendum est ne scilicet conjugia facile appetantur cum alienis a catholico nomine : animos enim de disciplina religionis dissidentes vix sperari potest futuros esse cætera concordēs. Quin imo ab ejusmodi conjugiiis ex eo maxime perspicitur esse abhorrendum, quod... periculum religioni creant conjugis catholici, impedimento sunt bonæ institutioni liberorum, et persæpe animos impellunt, ut eunctarum religionum æquam habere rationem assuescant, sublato veri falsique discrimine ». Hinc

Resp. Potest et per se debet puella in casu parentibus resistere.

Dico : *per se* : nam periculum perversionis aliquando ita remotum est ut jure naturæ matrimonium non reddat illicitum ; imo licet periculum non sit adeo remotum fieri tamen potest quod puella catholica et pia, quæ graves habeat rationes (v. gr. ob circumstantias familiarum, aliave motiva magni ponderis) matrimonium cum massonico ineundi, non temere periculo sese exponat, neque peccet illud matrimonium ineundo. Nec obstat quod ipsa comparti massonico occasionem præbeat profanandi sacramentum, cum justa de causa liceat petere quod alius potest præstare absque peccato, licet prævideatur non præstiturus nisi illicite.

Ad 3^m. Resp. Exponantur illis ea quæ supra dicta sunt in prænotato ad questionem præcedentem. Verum, quando jam in eo est puella *pia*, ut *desideret* matrimonium cum *publico peccatore*, hæc omnia matrimonium

non impediunt, tum quia ad eor eorum amore abreptum non transeunt, tum præcipue quia tunc plerumque gravis subest ratio ob quam puella, quamvis ceteroquin pia, cum hoc homine contrahat; unde tunc meliori quo potest modo adlaborandum est ut ipsa saltem Sacramentum digne suscipiat, et cautelas omnes quantum potest adhibeat quoad liberam praxim suæ religionis, et christianam proles educationem.

Ad 4^m. Resp. Quoad similes casus, ex pluribus S. Pœnitentiariæ et S. Officii responsis, constat generatim debere parochum recurrere ad Ordinarium, si potest; quod si non potest ad Ordinarium recurrere, potest hujusmodi matrimonio assistere, sed absque missa, nisi gravia adjuncta aliter exigant. — Quoad autem particularem casum matrimonii cum addicto sectæ Massonum, ut in præsentī casu, respondit S. Officium 21 Feb. 1883: « quod attinet ad matrimonium, in quo una contrahentium pars clandestinis aggregationibus notorie adhæret, donec Apostolica Sedes generale decretum hac in re non ediderit, oportet ut Pastores caute et prudenter se gerant, et debent potius in casibus particularibus ea statuere, quæ magis in Domino expedire judicaverint, quam generali regula aliquid decernere. Omnino vero excludatur celebratio Sacrificii Missæ nisi quando gravia adjuncta aliter exigant ». Juxta hoc igitur responsum regulariter excluditur missa, et consequenter etiam benedictio nuptialis quæ datur infra Missam. Cfr Theol. Mechlin., n. 32.

CASUS 164. — 24.

Frater Pomponius, diaconus ex Ordine Seraphico, quadam die cum puella aufugit et postea matrimonium civile contraxit; habet ex ea pueros duos, quibus et uxori una victum et vestitum acquirit quum fungatur ludimagistri officio. Sed anxietatibus quam multis agitatus et salutī suæ

providere cupiens, ad omnia paratum se dicit ut gratiam divinam recuperare valeat.

Quæritur 1º a) Quid sit impedimentum Ordinis? b) quo jure dirimat matrimonium? c) a quo tempore? d) quamnam pœnam incurrat contrahens matrimonium cum impedimento Ordinis?

2º Quas pœnas incurrerit Pomponius?

3º Quæ media supersint ad assequendum desiderata sua?

4º Quid ei ergo facto opus?

Ad 1^m. Quoad a. Resp. Est inhabilitas ad contrahendum matrimonium, orta ex susceptione Ordinis Sacri. Constat ex Tridentino quod sess. XXIV, can. IX dicit: « Si quis dixerit, clericos in Sacris Ordinibus constitutos, vel regulares, castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto: et oppositum nihil aliud esse, quam damnare matrimonium: posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiant se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum; anathema sit: quum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id quod possumus tentari ».

Quoad b) Resp. Dirimit matrimonium jure mere ecclesiastico, seu ex lege Ecclesiæ quæ castitatis votum, saltem implicitum, ab ipsa susceptioni Ordinis Sacri adnexum solemnizavit, ut liquet ex cap. unico *de Voto* in 6º, illique affixit effectum dirimendi matrimonium contrahendum, non vero dissolvendi matrimonium ratum et non consummatum. Cfr supra, Casum 157-17 q. 1^m.

Quoad c) Resp. (Theol. Mechlin., n. 74, q. 2): « Determinari nequit quo præcise tempore vigere cœpit. Certum tamen est hoc impedimentum ante Bonifacium VIII exstitisse, ut patet ex prop. LXXII Syllabi 8 Dec. 1864 a Pio IX damnata: *Bonifacius VIII votum castitatis in ordinatione emissum nuptias nullas reddere primus asseruit*. Constat etiam jam sæculo XII illud viguisse ex conciliis Lateranensi I anni 1123 et Lateranensi II anni 1139; deinceps vero confirmatum fuisse per Euge-

nium III in Concilio Remensi, ac novissime per Concilium Tridentinum sess. XXIV, can. 9. Multi autem putant, multo antiquius esse, et primis sæculis invaluisse ».

Quoad Italo-Græcos Benedictus XIV Constit. *Etsi pastoralis*, irritum declaravit Matrimonium quod *post* sacram ordinationem contraheret subdiaconus, diaconus vel presbyter.

Nota quod singulas causas matrimoniales in quibus de impedimento solemnisi voti castitatis vel Ordinis Sacri agitur, ad Sanctam Sedem deferri jussit Instructio S. Inquisitionis 20 Jun. 1893 ad Episcopos Orientales. (Collect. de P. Fid., n. 1572).

Quoad d) Constat ex textu Constit. *Apostolicæ Sedis* excommunicationem latæ sententiæ Ordinario reservatam incurrere tum illos qui in Sacro Ordine constituti matrimonium contrahere, tum eas quæ idipsum cum illis attentare præsumunt.

Ad 2^m. Resp. Supposito quod frater ille Pomponius fuerit solemniter professus, alias pœnas incurrit de jure communi, alias de jure particulari Ordinis nostri.

I. De jure communi 1° Cum Pomponius temere dimiserit habitum religionis suæ, incurrit excommunicationem latæ sententiæ qua, ex cap. II *Ut periculosa*, tit. *Clerici vel Monachi*, in 6°, plectuntur Regulares qui temere habitum religionis suæ dimittunt.

Ad hanc excommunicationem incurrendam nil refert quod Regularis ille sit apostata necne; quia non contra apostatas lata est sed mere contra eos Regulares qui habitum suæ religionis temere dimittunt, quod fieri potest absque apostasia, sicut etiam apostasia existere potest absque habitus dimissione, quo in casu hæc excommunicatio ad rem non pertineret, ut per se patet. Hanc autem excommunicationem *implicite* in Constitutione *Apostolicæ Sedis* comprehendere, patet ex sequenti-

bus ejusdem Constitutionis verbis : « Quæ vero censurae sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti, Nostris aut Prædecessorum Nostrorum Constitutionibus latae sunt, atque hactenus in suo vigore perstiterunt, sive pro Romani Pontificis electione, sive *pro interno regimine quorumcumque Ordinum et Institutorum Regularium*, necnon quorumcumque Collegiorum, Congregationum, Cœtuum, Locorumque Piorum, cujuscumque nominis aut generis sint, *eas omnes firmas esse, et in suo robore permanere volumus et declaramus* ».

« Agitur nimirum de censuris sancientibus obligationes, quæ ad regimen Regularium, qua tales sunt, pertinent, sive demum respiciant generatim Regularium statum, sive peculiare aliquod Institutum ». Nota P. Ball. ad n. 978 Gury.

2º Declaravit S. Officium 22 Dec. 1880 : « Clericos in sacris constitutos vel Regulares aut moniales post emissum solemne castitatis votum præsumentes contrahere matrimonium sic dictum *civile* in locis, ubi lex Tridentina de clandestinitate viget, incurrere excommunicationem latae sententiæ Episcopis seu Ordinariis reservatam ».

Hanc igitur etiam excommunicationem, et quidem ex duplici titulo : quatenus scilicet in Sacris constitutus, et quatenus solemni voto castitatis ligatus, incurrit Pomponius; et hoc quidem etiamsi matrimonium suum adhuc ob alia impedimenta dirimentia, v. g. affinitatis, consanguinitatis nullum esset, ut contra comment. Reat., Cretoni et Ballerini (apud Gury, n. 976 nota a), edit. 1875) declaravit S. Officium 13 Ian. 1892.

II. Ex jure particulari Ordinis, supposito quod contra grave superioris præceptum a conventu vel residentia discesserit, incurrit excommunicationem qua n. 86 Constitutionum Generalium plectuntur omnes et singuli Ordinis nostri apostatae, quo nomine, ex n. 87

earundem Constitutionum, hic intelliguntur non tantum Fratres quos tales jus retinet, sed etiam illi, qui contra grave Superioris praeceptum a conventu vel residentia discedunt quovis prae-textu, etiam accedendi ad Superiores. Non videtur tamen tale praeceptum Superioris grave contineri in ipsa generali dispositione numeri 183 earundem Constitutionum, ubi dicitur : « Nemini, nisi de licentia Superioris singulis vicibus impetrata et causa probata ac benedictione accepta, e Conventu egredi liceat ».

III. Præterea n° 91 earundem Constitutionum de Pomponii casu dicitur : « Religiosi... qui matrimonium attentarunt, prævio debito processu, ex Ordine ejeciantur ». Porro, ex Bulla *Apostolicæ Sedis* : « Suspensionem perpetuam ab exercitio ordinum ipso jure incurrunt Religiosi ejecti extra Religionem degentes ». Hæc suspensio est 5^a inter suspensiones latæ sententiæ Summo Pontifici reservatas.

Notandum est quod, juxta Pii IX Constitutionem, illa suspensio non incurrebatur nisi a religiosis proprie dictis, id est, qui solemnem emisissent professionem. Unde neque novitii, neque simplicium votorum professi eidem subdebantur, nequidem Societatis Jesu professi, licet veri religiosi habendi sint. Verum die 4 Nov. 1892 ex sacra Congreg. Episc. et Regul., de expresso Sanctitatis Suae mandato prodiit Decretum, ubi n° 4 constituitur et decernitur : « Alumni votorum solemniū, vel simplicium perpetuorum vel temporalium, in Sacris Ordinibus constituti, qui expulsi vel dimissi fuerint, perpetuo suspensi maneant, donec a S. Sede alio modo eis consulatur ; ac præterea Episcopum benevolum receptorem invenerint, et de ecclesiastico patrimonio sibi providerint. » — Unde, ita resolvante eadem S. C. Epis. et Reg. die 20 Nov. 1895 ad 1, non potest Episcopus prædictis alumni licentiam concedere ut Ordi-

nem exercere valeant, sed ad nutum suum, uti mos est concedere clericis alienæ diœcesis ad tempus in sua diœcesi commorantibus, quin onera Episcopi benevoli receptoris in se suscipiat. Cfr Piatum de jure Reg. tom. II, p. 619.

Ad 3^m. Resp. Cum agatur de impedimento juris mere ecclesiastici, superest dispensatio Pontificia: et quidem quoad eos qui jam civiliter juncti sunt, aut alias in concubinato vivunt, per Decretum S. Officii 20 Feb. 1888 « Sanctitas sua (Leo XIII) benigne annuit pro gratia, qua locorum Ordinarii dispensare valeant sive per se sive per ecclesiasticam personam sibi benevisam ægrotos in gravissimo mortis periculo constitutos, quando non suppetit tempus recurrendi ad S. Sedem, super impedimentis quantumvis publicis matrimonium jure ecclesiastico dirimentibus, excepto sacro Presbyteratus Ordine, et affinitate lineæ rectæ ex copula licita proveniente. — Mens autem est ejusdem Sanctitatis Suae, ut si quando, quod absit, necessitas ferat, ut dispensandum sit cum iis, qui sacro Subdiaconatus aut Diaconatus Ordine sunt insigniti, vel solemnem professionem religiosam emisierint, atque post dispensationem et matrimonium rite celebratum convaluerint, in extraordinariis hujusmodi casibus, Ordinarii de impertita dispensatione Supremam Sancti Officii Congregationem certiore faciant et interim omni ope curent, ut scandalum, si quod adsit, eo meliori modo quo fieri possit removeatur tum inducendo eosdem ut in loca se conferant, ubi eorum conditio ecclesiastica aut religiosa ignoratur, tum si id obtineri nequeat, injungendo saltem iisdem spiritualia exercitia aliasque salutare pœnitentias, atque eam vitæ rationem, quæ præteritis excessibus redimendis apta videatur, quæque fidelibus exemplo sit ad recte et christiane vivendum ».

Notandum. Hac facultate uti non possunt cum

moribundis qui matrimonium civile non inierunt, nec in concubinato vivunt (S. Off. 17 Sept. 1890), neque cum iis qui olim in concubinato vixerunt et etiam prolem genuerunt, sed actualiter in eo non vivunt (S. Off. 3 Maji 1899 apud Collat. Brug.); sed eadem uti possunt etiamsi impedimentum se teneat penes partem benevalentem, non vero penes compartem aegrotantem (S. Off. 1 Jul. 1891).

Ad 4^m. Resp. Recurrat ad Episcopum seu Ordinarium.

CASUS 165. — 25.

Philippus Judæus matrimonio consummato junctus cum Titia infideli, eam cum prole relinquit, eo quod ipsa ad religionem Catholicam amplectendam et ad baptismum proxime suscipiendum se disponit. Postea etiam Philippus amore æstuans erga puellam christianam, a qua et ipse amatur, susceperit baptismum ut illam ducere possit. Sed ecce! dum banna proclamantur apparet Titia quæ virum reclamat.

Quæritur 1° a) Quid sit impedimentum ligaminis? b) quo jure dirimat? c) quomodo agendum in dubio de morte prioris conjugis?

2° Quid intelligatur per casum Apostoli, et quandonam locum habeat?

3° De quibusnam conjux ad fidem conversus interpellare debeat compartem, antequam ad novas nuptias possit transire?

4° An et quandonam S. Sedes dispenset in iis interpellationibus?

5° Quandonam in Casu Apostoli dissolvatur matrimonium?

6° An summus Pontifex dissolvere possit vinculum matrimonii fidelium rati sed non consummati?

7° An in casu detur locus dispensationi in impedimento ligaminis existente inter Philippum et puellam?

Ad 1^m. Quoad a) Resp. Impedimentum ligaminis est inhabilitas ad secundum matrimonium durante priore.

Quoad b) Resp. Cum illud impedimentum fundetur in matrimonii unitate, quatenus hæc pluralitatem tam uxorum quam virorum excludit, patet illud, sicut ipsam illam unitatem, esse juris naturalis et divini. Matrimo-

nium autem esse unum jure naturæ, seu, quod idem est, ipsam matrimonii naturam prout hanc Deus condidit, excludere pluralitatem tam uxorum quam virorum, clare innuit Adam quando a Deo inspiratus ait (Gen. II, 24) : « *Relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una* »; nam, ut observat Innocentius III cap. *Gaudemus, De divortiiis* : « Non dixit tres vel plures, sed duo; nec dixit : adhærebit uxoribus, sed uxori ».

Imò ipse Christus ex citatis verbis concludens (Matth. XIX, 6) : « *Itaque jam non sunt duo, sed una caro* », aperte unitatem matrimonii docet, ut observat Concilium Tridentinum sess. XXIV, adeoque istis verbis contentam ostendit. Porro si jus naturæ, seu ipsa matrimonii natura prout hanc divina Sapientia ordinavit, excludit pluralitatem tam uxorum quam virorum, patet eandem pluralitatem excludi etiam jure divino; jus enim naturæ nihil aliud est quam ipsa Dei voluntas ordinem rationis conservari jubens, perturbari vetans.

Animadvertendum tamen I, quod unio simultanea unius uxoris cum duobus aut pluribus viris multo magis repugnat naturæ matrimonii quam unio unius viri cum duabus aut pluribus uxoribus. Polyandria enim, seu conjunctio simultanea plurium virorum cum una femina repugnat primario matrimonii fini, nempe procreationi et debitæ educationi prolis. Mulieres enim quæ pluribus viris commiscuntur, sicut meretrices, ut plurimum prolem non procreant. Si autem proles nascatur, incertum est ejus sit viri; incertum habet patrem, adeoque statum et cognationem : unde natum est fieri ut debita ejus educatio negligatur. Deinde virorum pluralitas destrueret pacificam cohabitationem, cum unus vellet alteri prædominari : nec ordo familiæ patitur plura capita in uno corpore. Hinc est quod stante

primo matrimonio mulieris, nuptiæ cum secundo viro semper habitæ fuerint illicitæ et invalidæ, etiam apud infideles et barbaros.

Polygamia vero seu unius viri cum duabus aut pluribus feminis simultanea conjunctio, non repugnat primario matrimonii fini, nempe procreationi et debitæ educationi prolis. Attamen : 1° Repugnat æqualitati inter virum et mulierem quoad hunc finem, quatenus mulier sui corporis potestatem uni viro tradere debet, dum vir jus sibi reservat etiam alii vel aliis eandem potestatem faciendi. 2° Repugnat perfectæ educationi prolis quæ exigit ne difficultatibus ex polygamia sequi natis involvatur. 3° Repugnat paci et concordiæ seu tranquillæ cohabitationi conjugum, quæ per pluralitatem conjugum multis exponitur periculis, cum communicatio plurium in se amata causet zelum et lites.

Animadvertendum II, quod Deus a quo, utpote totius naturæ creatæ conditore et ordinatore, penitus pendent rerum essentia, substantia et natura, potest has, prout Ipsi placuerit, moderari et mutare. Porro :

1° Deum hoc fecisse quoad matrimonii essentiam non diu post diluvium, ita ut hæc deinceps, licet unionem simultaneam plurium virorum cum una uxore adhuc excluderet, non tamen excluderet unionem simultaneam plurium uxorum cum uno viro, constat :

a) Exemplis Abraham, Jacobi, Davidis, aliorumque pietate insignium virorum, qui certe plures uxores non assumpsissent, nisi id valide et licite fieri posse credidissent.

b) Ex lege Mozaica, ubi frequenter licita supponitur pluralitas uxorum, imo implicite approbatur, ut Deut. XXI, 15 ubi Deus per Moyzen præscribit, quomodo vir habens duas uxores et ex utraque filium, substantiam inter eos dividere debeat.

c) Ex communi sententia tum Patrum, tum Doctorum Judæorum.

d) Ex matrimonio Esther cum Assuero conjugato quod ei Mardocheus, vir Deum timens, non consulisset et in quo tota Judæorum gens non exsultasset, nisi ab omnibus ut validum et licitum habitum fuisset.

2º Christum Deum, cui omnis potestas tradita est in cœlo et in terra, matrimonium ad primævam revocasse unitatem quam a divino institutore (Gen. II, 24) acceperat, constat ex Scriptura (Luc. XVI, 18 ubi Ipse ait : « *Omnis, qui dimittit uxorem suam et alteram ducit, mœchatur* ». Si enim adulter est qui dimissa uxore sua cum altera copulatur; multo ergo magis, ut innuit Innocentius III (in cap. *Gaudemus, De divortiis*), qui sua retenta priori uxore ad alteram accedit, adulter erit. « Atque ob eam rem, fieri intelligimus, ait Catechismus Romanus, ut si infidelis quispiam, gentis suæ more et consuetudine, plures uxores duxisset, cum ad veram religionem conversus fuerit, jubeat eum Ecclesia ceteras omnes relinquere ac priorem tantum justæ et legitimæ uxoris loco habere ».

Quoad c) Resp. In dubio de morte prioris conjugis, novum matrimonium contrahere non licet; cum de morte prioris conjugis moraliter certo constare debeat, ne sacramentum periculo nullitatis et contrahentes periculo adulterii exponantur. Unde cap. *Dominus, De secundis nuptiis* lib. IV Decretal. dicitur : « Nullus ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus »; et cap. *In præsentia, De sponsalibus et Matrimoniis*, decernitur, quod non possunt mulieres ad alias nuptias convolare seu admitti, etiam post diutinam virorum absentiam, *donec certum nuntium recipiant de morte virorum*. Hinc quoties manet prudens dubium de morte prioris conjugis, ad matrimonium procedi non potest, sed causa

remittenda est ad Ordinarium, ut pleniori iudicio res tanti momenti expendatur. Ut autem Ordinarii certam haberent normam quam in huiusmodi iudiciis sequantur, ex S. U. I. (13 Maji 1868) produit « Instructio ad probandum obitum alicujus conjugis », quam Instructionem vide apud Bucceroni Enchir. pag. 176 ad n. 833 Gury. — Declaravit insuper S. Officium 6 Maji 1891 : « De morte prioris conjugis certo constare posse etiam ex præsumptionibus, indiciis et adnunculis aliisque probationibus quæ de jure communi admittuntur, dummodo legitimæ sint ac sufficientes, juxta ea quæ habentur n° 6 Instructionis Supremæ hujus Congregationis S. Officii (13 Maji 1868) ad probandum obitum conjugis ». Tandem ipse Ordinarius, si questio incerta manet, ad S. Sedem recurrere debet, ut dicitur n° 11 ejusdem Instructionis.

Ad 2^m. Resp. Casus Apostoli est casus dissolutionis matrimonii, ex privilegio in favorem fidei concesso a Christo Domino, et promulgato per Apostolum (I Cor. VII), a quo nomen suum accepit.

Consistit autem in eo, quod matrimonium non baptizatorum, licet consummatum, dissolvi possit in casu quo una pars convertitur ad fidem et baptizatur, dum altera pars non vult cohabitare cum parte fidei aut licet cohabitare consentiat, tamen non velit cohabitare pacifice, id est, non nisi cum blasphemia divini nominis seu contumelia Creatoris, aut partem conversam ad peccatum mortale attrahendo, aut catholicam proles educationem impediendo (S. Off. 14 Dec. 1848), aut etiam in concubinato perseverando (S. Off. 4 Jul. 1853 et 11 Jul. 1886) etc. (1). — Imo, etsi non volens cohabitare

(1) Responsum S. Off. 11 Julii 1886 ad octo postulata Vicarii Apostolici Natal. quoad privilegium in favorem fidei concessum, totam doctrinam Ecclesiæ circa hoc privilegium clare exponit.

Responsum hoc vide: Acta S. Sedis vol. XXII. pag. 745; Acta Ordinis vol. IX pag. 145; Nelle Rev. Théolog. tom. XXII. pag. 55

vellet converti, posset adhuc esse locus privilegio. Vide S. Off. resp. 8 Jul. 1891 et 26 April. 1899.

Ad 3^m. Resp. Antequam ad novas nuptias licite et valide (S. C. de Prop. Fide 5 Mart. 1816) transire possit, pars ad fidem conversa debet, nisi tamen Pontificiam dispensationem quoad hoc obtinuerit, interpellare partem infidelem non solum an velit et ipsa ad Fidem converti, sed etiam an velit pacifice cohabitare sine contumelia Creatoris. Interpellatio hæc facienda est (aut dispensatio ab ea petenda) post Baptismum, nec nisi gravi de causa ac prævia S. Sedis venia, ante Baptismum fieri potest. Vide S. Off. resp. 13 April. 1859. Ubi vero novum matrimonium absque prævia interpellatione aut dispensatione ab ea, invalide contractum fuit, non datur locus sanationi in radice, sed, positis ponendis, consensus renovandus est. Cfr S. Off. resp. 19 Jan. 1900 apud *Revue Théol.* fr. tom. v. p. 271.

Nota tamen 1° « Licet infidelis, facta interpellatione, sine Creatoris contumelia se cohabitaturum polliceatur, pertinere ad Episcopum, ipsius onerata conscientia, ut omni adhibita diligentia et perpensis singulorum casuum circumstantiis et moribus regionum, judicet utrum parti ad fidem conversæ permittenda sit cohabitatio juxta ea quæ traduntur a Ben. XIV De syn. diœc. lib. XIII, cap. XXI, n. 1 ». S. Off. 7 Aug. 1891.

2° « Inter facultates quæ Episcopis et Vicariis Apostolicis Asiæ, Africae et Americae, necnon Præfectis Missionum in iisdem partibus tribuuntur, hanc etiam quæ sequitur legere est, his verbis expressam : Dispensandi cum gentilibus et infidelibus plures uxores habentibus, ut post conversionem et Baptismum quam ex illis maluerint, si etiam ipsa fidelis fiat, retinere possint, *nisi prima voluerit converti* ». Ben. XIV De syn. diœc. lib. XIII, cap. XXI, n. 6, ubi deinde agit de interpellatione facienda sive apud illam primam si vir

convertatur, sive apud virum si illa prima convertatur; et de renovando omnino consensu, si vir conversus contrahat cum una ex additis suis uxoribus, quæ et ipsa fidelis fiat.

Ad 4^m. Resp. Aff. scilicet quando ignoratur ubinam conjux infidelis degat, ac moraliter impossibile judicetur in hujusmodi cognitionem venire, aut si, ejusdem habitâ notitiâ, legitima interpellatio eidem fieri non posse dignoscatur. Nec Sedes Apostolica difficilem se præbet eam petentibus dispensationem quam urgens causa suadet concedendam. Ita Gregorius XIII locorum Ordinariis, parochis et presbyteris missionariis Societatis Jesu, in Angola, Æthiopia et Brasilia degentibus, potestatem fecit dispensandi cum quolibet conjuge qui christianæ religioni nomen dedit, ut novum possit matrimonium inire, omissâ interpellatione alterius conjugis infidelis quem constat legitime interpellari non posse; et Benedictus XIV facultatem concessit Apostolico Nuntio, Venetiis commoranti, ut in simili rerum eventu possit ab ejusdem interpellationis onere relevare conjuges conversos, existentes in loco pio catechumenorum ejusdem civitatis Venetiarum. Cfr Ben. XIV De Syn. diœc. l. VI, cap. IV, n. 3 et lib. XIII, cap. XXI, n. 3. — Ut autem jam edixerant Greg. XIII et Ben. XIV et nûper iterum declaravit S. Inquis. (4 Feb. 1891; acta S. Sedis tom. 26, p. 62) : « Matrimonium ejus cum quo dispensatum fuerit, etiamsi postea innotuerit conjugem infidelem suam voluntatem juste impeditam declarare non potuisse et ad fidem etiam tempore initi matrimonii conversam fuisse, nihilominus numquam rescindi, sed validum esse debebit ».

Notandum tamen quod in Indulto quo variarum regionum Episcopis, Vicariis Apostolicis etc. conceditur facultas dispensandi pro casibus ordinariis ut est casus absentiae compartis, adjicitur clausula : *dummodo scili-*

et adhibitis antea omnibus diligentis, etiam per publicas ephemerides, ad reperiendum locum ubi conjux inhabitet, iisque in irritum cessis, constet saltem summarie et extrajudicialiter conjugem absentem moneri legitime non posse, aut monitum infra tempus in monitione præfixum suam voluntatem non significasse ».
Cfr Rev. Théol. fr. tom. 2, p. 90.

Ad 5^m. Resp. « Dissolvitur quando pars fidelis aliud matrimonium validum contrahit. Ita colligitur ex cap. *Gaudemus*, et expresse edicitur in Resp. S. Off. 11 Juli 1886. Unde fit, ut tunc tantum, et non ante, infidelis quoque valide possit contrahere novas nuptias ». Theol. Mechlin., n. 54, cfr Ben. XIV De Syn. diœc. lib. VI, cap. IV, n. 4.

Ad 6^m. Resp. Aff. et hæc sententia, in quam hodie omnes conveniunt, præcipue fundatur in constanti praxi Romanorum Pontificum per quatuor saltem posteriora sæcula, a Martino V, anno 1431, ad Pium X feliciter regnantem. — Hæc potestas Romano Pontifici competens prorsus Episcopis deneganda est, cum neque consuetudine illam habeant, neque concessione Pontificis, qui e contra eam sibi uni reservat, et ea non utitur nisi ad petitionem partis vel partium, concurrentibus simul gravibus et urgentibus causis.

Ad 7^m. Resp. 1° Cum matrimonium Philippi cum Titia semper subsistat eo quod Titia nullum subsequens matrimonium contraxerit (cfr responsum ad 5^m questionem supra), debet Philippus, jam etiam ipse baptizatus, ad eam redire; et hoc quidem etiamsi, dum adhuc Judæus esset contraxisset cum alia Judæa, et simul cum hæc baptismum deinde suscepisset; ut in tali casu, qui contigit Florentiæ anno 1726 a S. Congr. Concil. decisum fuit, ut videre est apud Ben. XIV De syn. diœc. lib. VI, cap. IV, n. 4.

2° In prædicta causa Florentina, quærebatur etiam,

an saltem jus esset Summo Pontifici, primum matrimonium, in infidelitate contractum et consummatum, suprema sua auctoritate relaxandi, veniamque concedendi conjugum, tardius ad fidem converso, ut in prædictis rerum circumstantiis, posset cum secunda uxore permanere. Sed quæstio illa indecisa remansit, ut testatur Ben. XIV loco citato n. 5. — Hinc :

3º Minime constat ex praxi Ecclesiæ quod in casu Philippi detur locus dissolutioni matrimonii ipsius cum Titia, seu dispensationi in impedimento ligaminis (quod obstat matrimonio Philippi cum puella) per dissolutionem matrimonii Philippi cum Titia.

CASUS 166. — 26.

Gennadius habens sponsalia valida et absoluta cum Lælia init nuptias cum Caja consobrina Læliæ ; sed ecce ! dum templo egrediuntur, automobili curru eliditur Caja quæ statim expirat.

Quæritur 1º Quid sit impedimentum publicæ honestatis ? et quo jure sit introductum ?

2º Ex quotuplici capite oriatur et quousque se extendat ?

3º An Gennadius possit adhuc sine dispensatione matrimonium contrahere cum Lælia ?

Ad 1^m. Resp. Impedimentum publicæ honestatis est propinquitas personarum orta sive ex sponsalibus de futuro, sive ex matrimonio rato, inhabilem reddens utrumque sponsum ad contrahendum matrimonium cum consanguineis alterius, etiam illegitimis, intra gradus a lege definitos.

Omnes conveniunt impedimentum hoc esse juris ecclesiastici tantum, et semel contractum non cessare cessante causa quæ illud produxit, sed perpetuo manere.

Ad 2^m. Resp. Oritur ex duplici capite, nempe :

1º Ex sponsalibus de futuro validis et absolutis,

etiam elandistine initis; dirimitque matrimonium cum consanguineis compartis in primo tantum gradu utriusque lineæ.

Constat ex Tridentino quod (sess. XXIV de reform. matr. cap. 3) decrevit: « *Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant* ».

Quod autem debeant esse absoluta, hoc definitur in cap. unico § 1. *De Sponsalibus* in 6º: « *Cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem existentem, sicut consensum non habentibus, et incertis, nulla publicæ honestatis justitia oriatur, etc.* ». Dum autem impleta conditione transierint in absoluta, produciunt impedimentum; tunc enim jam verificatur quidquid ad impedimentum inducendum requiritur.

2º Ex matrimonio rato, sive valido sive invalido, dummodo invalidum non sit ex defectu consensus; dirimitque matrimonium contrahendum cum consanguineis compartis usque ad quartum gradum inclusive. Probatur sequentibus:

Capite unico *de Sponsalibus et matrimoniis* in 6º dicit Bonifacius VIII: « *Ex sponsalibus puris et certis, etiamsi consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione sint nulla, dummodo non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax ad impediendum et dirimendum sequentia Sponsalia vel Matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum justitiæ publicæ honestatis* ». — Quamvis ibi mere agatur de sponsalibus proprie dictis, seu de sponsalibus de futuro, ab omnibus tamen tamquam indubium tradebatur eadem a fortiori matrimonio rato applicanda esse; quia absurdum foret publicam honestatem oriri e sponsalibus, minime vero e matrimonio rato, quod validius vinculum inducit. Itaque, vi

hujus communis interpretationis, ante Tridentinum, ex matrimonio, etiam invalido, modo invalidum non erat ob defectum consensus, oriebatur impedimentum publica honestatis, et quidem usque ad quartum gradum inclusive.

Jamvero Concilium Tridentinum tollendo impedimentum, quod oriebatur ex sponsalibus invalidis, et restringendo illud ad primum gradum pro sponsalibus validis, nullam fecit mentionem illius, quod oriebatur ex matrimonio : ergo hoc etiamnum perseverat, ut ante Concilium, ac dirimit usque ad quartum gradum inclusive, modo matrimonium non sit invalidum ex defectu consensus.

Utrumque manifeste sequitur ex declaratione S. Pii V, in Constitutione *Ad Romanum*, ubi sic loquitur : « *Motu proprio, auctoritate apostolica, tenore praesentium declaramus et definimus, decretum Concilii hujusmodi omnino intelligendum esse, et procedere in Sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio, sic ut praefertur contracto (verbis de praesenti conceptis); sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus et gradibus, quibus de jure veteri ante praedictum decretum Concilii introductum erat* ».

Notandum 1º Non oritur hoc impedimentum ex matrimonio civili, ut declaravit ac statuit Leo XIII per decretum diei 17 Martii 1879. Disputatur autem utrum oriatur ex matrimonio invalido ob impedimentum clandestinitatis. Alii negant ob defectum consensus *legitimi*; alii affirmant, dummodo non desit consensus *verus*.

2º Dum matrimonium est invalidum ob impedimentum dirimens *ortum ex sponsalibus de futuro*, oritur quidem ex eo impedimentum ad dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia cum consanguineis compartis usque ad quartum gradum inclusive, *non autem ad praecedentia sponsalia dissolvendum*, ut loquitur Bonifacius

VIII in cap. unico *de sponsalibus* supra relato. Unde, si hæc non sint aliunde dissoluta, non obstat hoc publicæ honestatis impedimentum quominus priora illa sponsalia de futuro fiant sponsalia de præsentī, seu quominus matrimonium illud adhuc celebretur. Sicut enim ante Tridentinum non admittebatur, ita nec post Tridentinum admittitur reciproca illa actio qua præcedentia sponsalia dum posteriora irritant, ab his vicissim irriterentur.

Ad 3^m. Prænotandum. Ante Tridentinum jus disponebat ut impedimentum publicæ honestatis ortum ex matrimonio *invalidato* per idem publicæ honestatis impedimentum ortum ex præcedentibus sponsalibus, non dissolveret ista sponsalia præcedentia; et hæc juris dispositio (restricta tamen ad primum gradum quoad impedimentum ortum ex sponsalibus) adhuc perseverat post Tridentinum. Sed hæc juris dispositio absque jure extenditur a quibusdam post Tridentinum ad impedimentum publicæ honestatis ortum ex matrimonio *valido*, qui casus ante Tridentinum contingere non poterat: imo, absque jure extenditur ad publicam honestatem ortam ex matrimonio *invalido* quidem, sed non *invalidato* per ipsum præexistens impedimentum publicæ honestatis, qui etiam casus ante Tridentinum contingere non poterat, et in quo nunc post Tridentinum jam nullatenus obtinet illa reciprocitatis ratio ob quam publica honestas non admittitur in præjudiciū priorum sponsalium. Itaque

Resp. Negative, quia inter Gennadium et Læliam habetur impedimentum dirimens publicæ honestatis ortum ex matrimonio rato Gennadii cum Caja consobrina Læliæ. Ante Tridentinum, matrimonium Gennadii cum Caja fuisset nullum ob impedimentum publicæ honestatis ortum e sponsalibus cum Lælia. Nunc autem impedimentum illud, a Tridentino ad primum gradum

restrictum, non diremit dictum matrimonium; unde jam non potest hic locus dari reciprocae actioni ob quam ante Tridentinum sponsalia Læliæ cum Gennadio non dirimebantur.

CASUS 167. — 27.

1) Sempronius matrimonio contracto cum Berta, postea fornicatur cum Tecla consanguinea Bertæ in secundo gradu.

Cneus duxit Liam viduam, quæ habebat filium; hic duxerat Dinam. Jam mortuis Lia ejusque filio, Cneus duxit Dinam.

Quæritur 1º Quid sit impedimentum affinitatis?

2º Ad quem gradum dirimat matrimonium? et quo jure?

3º Quid dicendum de affinitate, quæ matrimonio jam contracto supervenit? quid igitur de Sempronio in casu?

4º An valeat matrimonium Cnei cum Dina?

Ad 1^m. Resp. Impedimentum affinitatis est propinquitās personarum orta ex copula carnali perfecta, sive licita sive illicita, in quantum hæc propinquitās dirimit matrimonium contrahendum inter singulam partem coeuntem et compartis consanguineos intra gradus definitos.

Dicitur : Orta ex copula *perfecta* : id est, ex copula per se apta ad generationem, ad quod jam non est requirendum, cum veteribus, ut femina seminaverit : siquidem jam constat effusionem humoris apud feminas nullatenus requiri ad generationem. Præsumitur autem in utroque foro, copulam, quæ certo habita fuerit, etiam fuisse aptam ad generationem, nisi de opposito constet : quia judicandum est ex ordinariè contingentibus. Cfr Genicot, n. 480.

Nota. Oritur impedimentum ex copula perfecta cum muliere invita, dormiente, ebria, amente : quia cum iis fieri potest actus generationi aptus.

Ad 2^m. Quoad 1^m Resp. 1° In linea recta dirimit probabilius in quocumque gradu, cum pro hac ab antiquo eadem viguerit norma ac pro impedimento consanguinitatis et decreta Concil. Later. et Trid. videantur intelligenda de linea collateralis.

2° In linea collateralis affinitas orta ex copula licita dirimit matrimonium usque ad quartum gradum inclusive, ut statuit Innocentius XIII (Decretal. l. 4, t. 14, c. 8^r; orta vero ex copula fornicaria dirimit tantum usque ad secundum gradum inclusive, ut statuit Trid. sess. XXIV de reform. Matr. cap. 4.

Quod si orta sit ex copula habita inter eos quorum matrimonium est invalidum, distinguendum est : Si mala fide fuerit consummatum, saltem ab una parte, affinitas non extenditur ultra secundum gradum, utpote proveniens ex copula fornicaria; si vero bona fide ab utraque parte fuerit consummatum, juxta alios se extendit ad secundum gradum tantum, quia copula illa, licet animo conjugali sit habita, fornicaria equidem est in se; juxta alios vero se extendit usque ad quartum gradum inclusive, quia licet copula illa sit fornicaria a parte rei, seu in se, est tamen formaliter maritalis seu licita; et huic ultimæ sententiæ favet declaratio S. C. Concilii 3 Dec. 1667 relata apud Zamboni et citata a Ben. XIV quest. can. 291. Cum vir quidam, postquam matrimonium ejus declaratum fuisset irritum propter impedimentum consanguinitatis, vellet ducere consanguineam uxoris suæ in tertio gradu, S. Congr. respondit : *Non posse contrahere, obstante illi tum impedimento publicæ honestatis, tum affinitatis.*

In praxi itaque pro his casibus in tertio et quarto gradu petatur dispensatio in utroque impedimento : utrumque autem satis exponitur declarando matrimonium putativum fuisse consummatum.

Quoad 2^m Resp. 1° quoad lineam collateralem, cer-

tum est affinitatem sive ex copula conjugali sive ex fornicaria, in nullo gradu dirimere matrimonium jure naturæ.

2° Quoad lineam rectam, « probabilius affinitas, etiam in primo gradu lineæ rectæ e legitimo matrimonio oriunda, *jure tantum positivo* matrimonium dirimit (Schmalzgr. in Decret. l. 4, t. 14, n. 103). Huic opinioni ipsa S. Sedes adherere videtur, dum universaliter pronuntiat *affinitatem quæ in infidelitate naturaliter contrahitur e copula tum licita, tum illicita, non esse impedimentum pro matrimoniis quæ in infidelitate ineuntur* ». S. Inquis. 26 Aug. 1891. Idem moraliter certum est de eadem affinitate e copula illicita: quippe quæ minus validum vinculum inducit, utpote carens vitæ communis societate. Génicot, n. 481, I.

Nota a) Copula carnalis tum licita, tum illicita inter infideles habita inducit canonicum impedimentum post baptismum et irritat matrimonium tunc contrahendum; ut constat ex declaratione S. C. de Prop. Fide 23 Aug. 1852, et ex responso S. Off. 26 Aug. 1891, ubi post verba mox citata prosequitur: « *Evadere tamen impedimentum pro matrimoniis quæ ineuntur post baptismum, quo suscepto infideles fiunt subditi Ecclesiae, ejusque proinde legibus subjecti* ». Similiter jam responderat S. Off. 16 Sept. 1824 ad dub. 2^m Archiep. Quebecensis. Sufficit autem alterutrius conversio ut contracta affinitas evadat impedimentum. Similiter quando agitur de uno fidei altero infidei, impedimentum existit. Nec refert utrum affinitas sit contracta ex facto partis fidelis vel infidelis, ut eruitur ex citato responso 16 Sept. 1824 ad 2 et 4. Ibi tamen ad 2^m notatur quod « *Ecclesia dispensando cum parte catholica super disparitate cultus ut cum infidei contrahat, dispensare intelligitur ab iis etiam impedimentis a quibus exempta est pars infidelis* ». Cfr Nouv. Rev. Th. tom. 29, pag.

661 et ibi cit. Decr. S. Off. mensis Jun. 1895; Collat. Brug. tom. 5 pag. 226 sq.; Theol. Mechlin., n. 79.

Nota b). In primo gradu lineæ rectæ ex *copula matrimoniali* Ecclesia nullibi legitur dispensasse; et testatur Benedictus XIV (De Syn. diœc. lib. IX, cap. XIII, n. 4), Pontifices, licet sæpius rogatos, a dispensando semper abstinuisse. Similiter in opere « Acta S. Sedis » tom. 2, p. 128, asseritur inutiliter S. Sedi preces porrigi, ut dispensatio obtineatur pro matrimonio contrahendo super impedimento affinitatis in linea recta ex copula licita. Cfr Instr. S. Off. 9 Dec. 1874; et Acta S. Sedis tom. 27, p. 242. Recentius quoque, cum ob urgentes rationes in speciali casu fuisset implorata dispensatio super impedimento affinitatis in secundo gradu lineæ rectæ ex copula licita, S. Off. die 8 Dec. 1901 respondit : *non concedi*.

Si vero affinitas oriatur ex *copula fornicaria*, tunc etiam in primo gradu lineæ rectæ S. Sedes non raro dispensat præsertim si copula non est publica. Si tamen affinitas proveniat ex copula habita cum matre illius personæ quam quis vult ducere in uxorem, requiritur omnino ut persona illa non potuerit ullomodo esse fructus dictæ copulæ; secus enim periculum foret ne quis duceret propriam filiam in uxorem.

Ad 3^m. Quoad 1^m Resp. Qui ob *incestum formalem* cum persona *consanguinea conjugis* in primo aut secundo gradu, contraxit affinitatem cum comparte petere debitum prohibetur, sed reddere debet innocenti juste petenti.

Attamen cum hæc prohibitio juxta longe communio-rem sententiam se habeat per modum pœnæ, excusant ab illa :

1° Metus gravis (S. Alph., n. 1071 tamquam probabilius), quia, sicut metus gravis mali excusatur a lege ecclesiastica, ita etiam a pœna per ipsam imposita.

2° Ignorantia juris prohibentis : qui enim non formaliter transgreditur legem humanam, nec poena humana plecti debet, cum poena non sit ulterius protrahenda quam delictum fuerit.

3° Ignorantia facti; si v. g. ignoret personam quam peccat esse consanguineam suae uxoris, aut certo credat esse in gradu remotiori quam in secundo; tunc enim vel deest incestus formalis, vel saltem deest formaliter in gradibus in quibus contra eum Ecclesia poenam statuit. Imo cum cap. *Si quis* (Decretal. lib. IV) dicatur : qui *scienter* cognovit, concludunt plures, excusare a poena ignorantiam facti crassam et supinam.

4° Ignorantia poenae, cum agatur de poena gravissima et extraordinaria ita ut secundum rei naturam ne in confuso quidem possit prævideri.

Nota. Qui poenam incurrit : 1° Potest et debet petere si alter sit in periculo incontinentiae, vel tacite petat : in his casibus moraliter reddit potius quam petit.

2° Controvertitur utrum non possit petere si est ipsemet in periculo incontinentiae.

3° Potest ab hac poena absolvi a confessario regulari approbato respectu saecularium.

Quoad 2^m Resp. Prædictam poenam incurrit Sempronius, nisi excusetur ut mox dictum est.

Ad 4^m. Resp. Aff. quia affinitas non parit affinitatem.

CASUS 168. — 28.

Theonas, juvenis triginta annorum, tantum indulsit passionibus quod incapax factus fuerit copulam habendi cum uxore, quam modo duxit, et testibus medicis numquam recuperaturus sit potestatem copulam exercendi.

Quæritur 1° Cur impotentia dirimat matrimonium dum sterilitas illud non dirimit ?

2° An conjugium in casu sit validum ? Proba.

3° Quid ergo uxori consulendum ?

Ad 1^m. Resp. Quia impotentia, non vero sterilitas opponitur essentiae contractus matrimonialis. Nam essentia contractus matrimonialis exigit quod uterque contrahens det comparti potestatem sui corporis in ordine ad copulam carnalem perfectam, seu aptam per se ad generationem: hoc autem præstare potest sterilis, non vero impotens utpote carnalis copulae perfectae incapax. Ergo.

Neque ad potentiam vel impotentiam quidquam facit potestas generandi, quâ potentes carere possunt, ut contingit in sterilibus, et quam habere possunt impotentes, cum absque ulla copula generatio obtineri possit, sive ope instrumenti semen injiciendo in uterum feminae, sive semen ad vaginae os affundendo vel applicando. Neque nova haec sunt, cum jam ipse S. Thomas (quodlib. 6, art. 18) talem conceptionem contigisse referat, indeque concludat posse mulierem absque miraculo concipere salva omnimoda virginitate, posseque virum salva virginitate (largius accepta prout solum requirit interiorem electionem mentis) esse patrem naturaliter propter pollutionem nocturnam quae quocumque casu ad matricem mulieris perveniret.

Ad 2^m. Notanda. Impotentia dirimens matrimonium est ex S. Thoma (suppl. q. 58, a. 1) « *impotentia coeundi* », seu *incapacitas*, — *vel ex parte viri*, — *vel ex parte feminae, habendi copulam carnalem perfectam, i. e. de se aptam ad generationem*.

Dicitur : de se aptam : unde, qui copulam perfectam exercere possunt, licet (v. g. ob sterilitatem) laborent impotentia generandi, non sunt inhabiles ad contrahendum.

Duplex igitur distinguitur impotentia conjugalis : una *ad coitum*, altera *ad generationem*. Prior, quae proprie impotentia vocatur, est impedimentum dirimens, posterior quae vulgo *sterilitas* nuncupatur, non est impedimentum.

Impotentia proprie dicta dividitur in *naturalem* et *accidentalem*, in *perpetuam* et *temporalem*, in *absolutam* et *respectivam*, in *antecedentem* et *consequentem*.

Impotentia *naturalis* est quæ provenit ex vicio intrinseco: id est, ex naturali corporum dispositione, quæ ad perficiendam unionem corporum per copulam perfectam apta non est, v. g. vel ex naturali frigidityte, vel ex nimio calore, quo fit ut vir semper seminet, antequam ad coitum pervenire valeat, vel ex inaptitudine partium genitalium, etc. Econtra impotentia *accidentalis* est quæ oritur ab extrinseco, scilicet: vel ex hominis opera, vel etiam ex maleficio quod raro contingit.

Impotentia *perpetua* est quæ vel nullo modo tolli potest, vel non nisi cum vitæ periculo, aut per miraculum, aut per media illicita. Econtra *temporalis* dicitur quæ vel sponte cessabit, vel per media naturalia et ordinaria tolli potest. Inter media naturalia et ordinaria comprehenduntur preces Ecclesiæ et exorcismi: quia effectus exorcismorum, licet supernaturalis, censetur tamen ordinarius, non striete miraculosus.

Impotentia *antecedens* est, quæ præcedit contractum matrimonialem; *consequens* vero quæ contracto matrimonio supervenit.

Impotentia *absoluta* dicitur, quæ est respectu omnium, quali laborant spadones utroque carentes testiculo, absolute frigidi etc. *Respectiva* vero, quæ est respectu aliquarum personarum tantum; ut si mulier sit nimis areta respectu unius viri, non respectu alterius. Sed quid de muliere mutilata? Distinguendum:

1º Si organum conceptionis est integre et radicitus sublatum, non valet matrimonium. Mutua enim collatio juris ad copulam per se aptam ad generationem est de essentia contractus matrimonialis. Atqui mulier ita mutilata non potest alteri contrahenti tale jus conferre: nedum enim copula cum ipsa sit apta per se ad genera-

tionem, nequidem per accidens conceptio ex ea contingere potest, adeo ut non sit magis ad generationem apta quam ea quæ fieret in vase præpostero aut in ore. Imo copula cum tali persona, nedum sit copula matrimonialis et juxta naturam, est prorsus contra naturam, cum non sit duorum sexuum unio, sit vero unio masculi cum persona sexu orbata. Sexus enim distinguitur juxta diversitatem functionis in ordine ad generationem; id autem quod proprie, proxime et essentialiter sexum femineum constituit est ipsum organum conceptionis. Cætera enim omnia quæ ad femineum sexum pertinent, in hoc suam essendi rationem habent, et mere consequenter et accessorie se habent ad illud. Ita x. gr. organum conceptionis indiget viâ apta qua semen virile accipiat et partum edat, et hæc est ratio essendi vaginæ; et sic de cæteris.

2º Si conceptionis organum est imperfecte seu partim tantum sublatum, adeo ut ovulatio pergat, et proinde copula sit adhuc per se apta ad generationem, valet matrimonium. (Cfr Collat. Brug. tom. 7, pag. 482; Matharan. n. 202.

3º Contingit etiam dubium esse utrum partim tantum an vero totaliter sublatum sit organum, et tunc matrimonium si contrahitur est dubie validum. Non ideo tamen est semper illicitum, ut constat ex nonnullis decisionibus S. Officii pro casibus *individualibus*. Ita ad dubium : Num mulier N..... cui operatione chirurgica ablata sunt duo ovaria et uterus, admitti possit ad matrimonium contrahendum; S. Off. re mature perpensa, die 30 Julii 1890 respondit : Matrimonium non esse impediendum.

Et ad dubium : Num mulier, per utriusque ovarii excisi defectum sterilis effecta, ad matrimonium ineundum permitti valeat et liceat, necne; jam respondit idem S. Off. die 3 Feb. 1887 : Re mature diuque per-

pensa, matrimonium mulieris, de quo in casu, non esse impediendum. Similiter expenso casu mulieris N., cui utrumque ovarium manu chirurgica abscissum fuerat, S. Off. 29 Aug. 1901 respondit : Matrimonium in casu non esse impediendum. — Verum juxta Antonelli in opere De conceptu impotentiae et sterilitatis, pag. 103 sq. (Ratisbonae a. 1900) responsiones datae, ut supra, tantum respiciunt casus occurrentes et ad alios extendi nequeunt eo magis quod particularia casus et rationes ob quas fuit ita responsum nos lateant. In praxi, casu occurrente, Sedes Apostolica consulenda est.

Porro mulier mutilata regulariter non licite contraheret cum viro istius mutilationis ignaro. — De non licita ipsa operatione, si non fieret ad medendum corpori, vide apud Waffelaert tom. II, n. 96, in nota; Capellmann, pag. 25 sq. et tract. De jure et justitia n. 66, q. 2.

Denique notari potest quod impotentia antecedens perpetua dirimit matrimonium non tantum jure naturae, ut jam in responso ad 1^m quaestionem probatum est, sed etiam jure ecclesiastico ut constat ex variis canonibus, causa 33 quaest. 1 et ex tit. *De frigidis et maleficiatis*, lib. IV Decretal.

Dicitur : *antecedens*, quia impotentia subsequens reperit matrimonium jam valide contractum, illudque dissolvere nequit.

Dicitur : *perpetua*, quia impotentia temporalis non impedit de se, ne fiat traditio potestatis ad copulam pro tempore quo cessabit : siquidem conjux, qui ea laborat radicaliter est potens, quod sufficit ad valorem matrimonii. Ob eandem rationem, ob radicalem scilicet potentiam, valide contrahere potest moribundus licet actu impotens ob morbum. — Ex positiva tamen Ecclesiae lege irritat impotentia impuberum licet temporalis tantum. His notatis :

Resp. Conjugium Theonæ est invalidum tam jure naturæ quam jure ecclesiastico: ut constat ex prænotatis; quia impotentia Theonæ est certa, antecedens, perpetua et absoluta.

Ad 3^m. Resp. Cum in casu matrimonium sit certo nullum, conjuges putativi statim quoad thorum separari debent, saltem si ipsi nullitatis conscii sint. Simul tamen habitare ut frater et soror poterunt, si id cupiant. Quodsi uxor separari cupiat aut debeat, aliudve matrimonium inire desideret, recurrat ad Ordinarium.

Dicendum est: *Saltem si ipsi nullitatis conscii sint*: nam si conjuges versarentur in bona fide, non numquam ob incommoda alias secutura, et ad peccata formalia præcavenda, essent in bona fide relinquiendi. Cfr Theol. Mechlin., n° 71.

CASUS 169. — 29.

Francisca crastina die nuptias celebratura confitetur Patri Judoco, narratque se emisisse votum simplex perpetuæ et perfectæ castitatis, quod paracho non est ausa revelare. Pater rogat ut remittantur nuptiæ in alium diem ut dispensatio petatur in hoc voto. Hoc impossibile esse objicit Francisca, quum omnia parata sint ad matrimonium celebrandum. — Quum hæc ita sint, respondet P. Judocus, quieto animo contrahas, dispenso ego tecum.

Quæritur 1° Quæ sint privilegia Regularium circa impedimenta matrimonii?

2° An cesset impedimentum, urgente necessitate, ita ut matrimonium valide contrahi possit? et an petenda sit adhuc postea dispensatio?

3° An necne bene egerit P. Judocus? Proba.

Ad 1^m. Resp. 1° Circa impedimenta matrimonii dirimentia, nullo gaudent privilegio.

2° Circa impedimenta matrimonii mere prohibentia: a) *Ecclesiae vetitum*, — *tempus*, — *sponsalia*: nullum habent privilegium.

b) Quoad *votum* : « eandem potestatem regulares tum superiores, tum alii confessarii ex eorum commissione habent, qua Episcopi ordinarie pollent; idque vi delegationis S. Pontificis. S. Alph. De voto n. 257 — Hæc potestas *per se* ad externam jurisdictionem et fidelium gubernationem pertinet; ideoque illa potestas, sive quæ vi muneris sive quæ per alterius delegationem exercetur, ad forum sacramentale non restringitur, nisi in delegatione id expresse aut æquivalenter notatur : quare communis est opinio, et Episcopos et regulares (quibus per suos superiores ita communicatum est) posse etiam extra confessionem dispensare ». Lehmkühl, tom. I, n. 472. Cfr casus conferentiarum anni 1904, pag. 147 supra.

Ad 2^m. Quoad 1^m Resp. 1° Impedimentum juris naturalis aut divini positivi, non cessat ut omnes admittunt. Idem dicendum de impedimento juris ecclesiastici in quo Ecclesia dispensare non solet.

2° Si impedimentum sit juris ecclesiastici tantum, et in eo dispensare soleat Ecclesia, probabile est legem impedimentum inducentem cessare in casu urgentis necessitatis, qui *perplexus* dici solet, nimirum cum, omnibus jam ad nuptias paratis, detegitur impedimentum *occultum* cujus dispensatio jam opportuno tempore obtineri nequeat, talisque naturæ ut nuptiæ sine scandalo vel infamia differri non possint. Ratio est quia in hoc casu lex evaderet noxia et scandala gigneret.

Dicitur : *occultum* : nam patet casum minime obtinere, quando detegitur impedimentum natura sua publicum, uti votum solemne et consanguinitas : quippe quod absque ulla sponsorum infamia revelari possit.

De urgenti hoc casu dicit Berardi in sua praxi n. 941 in fine : « tunc aut impedimentum per se cessaret, aut Parochus seu confessarius dispensare posset : et hæc hodie est doctrina communissima et in praxi tuta. » —

Sententiam istam tamquam fundatam et in praxi satisfuturam refert et pluribus vicibus repetit S. Ligorius. Theol. mor. de Pœnit., n. 613; Istruz. e prat. c. 16, n. 114, et c. 20, n. 57 etc.

Novissime hanc ipsam doctrinam tamquam probabilem tradunt Berengo 135 v. Mirabitur, Del Vecchio (II 1006); Costantini qui n° 912 dicit: « Si Episcopus adiri non possit, nulla justa causa est cur pars illa, quæ non est in bona fide, possit licite celebrare matrimonium, nisi periculum infamiae et scandali immineat: nam si hoc periculum adsit, probabile sane est parochum vel confessarium posse declarare legem ecclesiasticam, qua impedimentum est constitutum, quamvis gravissimi momenti, vim non habere in tantis angustiis ». — « Adde, ait Berardi de occasionariis n. 136, hæc in re jam esse introductam consuetudinem, vi cujus matrimonia hujusmodi jam certe valere debent in conscientia ».

Quoad 2^m Resp. In jure hoc non præscribitur. Plures equidem auctores monent, ad majorem securitatem, seu ad cautelam, ad S. Pœnitentiarum recurrendum esse, vel saltem hunc recursum prodesse, ad obtinendam dispensationem vel declarationem de validitate. Verum, frustra petitur *declaratio* de validitate. Jam enim a sæculo et amplius monitum istud ab auctoribus datur, et hucusque nondum apparuit talis *declaratio*, quæ eo ipso omne dubium sustulisset, et controversiam diremisset. Neque videtur multum prodesse dispensatio a S. Pœnitentia petenda; impedimentum enim jam cessavit et valide contractum est matrimonium, ita ut pro foro interno dispensatio sit sine objecto; pro foro vero externo quid valet dispensatio Pœnitentiariæ sub fictis nominibus data, et solum post contractum jam matrimonium petita?

Ad 3^m. Resp. Dist. Francisca emisit suum votum simplex castitatis vel privatim, vel in religione approbata.

Si 1^m Judocus, quem suppono confessarium mendicantem, bene egit, suppositis tamen supponendis quoad extentionem dispensationis quam concessit. Etenim, ex positiva Christi concessione possunt Episcopi, *per se*, in hoc voto dispensare cum subditis suis. Cfr Lehmkühl I, n. 471 et 472. — Dicitur : *per se* : quia Summus Pontifex, pro suprema sua in Ecclesia potestate, potest Episcoporum jura restringere (in adificationem tamen, non in destructionem), eaque de facto quoad dictum votum restringit, illud sibi reservando. Verum notant Doctores hanc reservationem, cum deroget *juribus* Episcoporum et voventibus sit onerosa, strictissimæ interpretationis esse (cfr Haine tom. I, de 2° Dec. præc. q. 89), et sese non extendere ad casum urgentis necessitatis : unde in tali casu (qui est casus Franciscæ) Episcopi possunt proprio suo jure, a Christo ipsis concessa et a Papa tunc non ligato aut restricto, dispensationem concedere, non quidem absolute, sed quantum necessitas exigit : utrum autem hæc restrictio proveniat ex aliqua reservatione papali, an vero ex ipsa rei natura, alii decident. Atqui, Regulares mendicantes possunt ex concessione generali Summi Pontificis dispensare in votis quoties id jure suo ordinario possunt Episcopi (vide responsum ad 1^m quæstionem supra) : ergo in casu urgentis necessitatis dispensare etiam possunt in voto privato perpetuæ et perfectæ castitatis. Ergo *eatenus* bene egit Judocus.

Dico : *eatenus* : nam supra addidi : suppositis supponendis quoad extentionem dispensationis quam concessit : Dispensationem enim illam concedere nequit absolute, ut mox dictum est etiam de Episcopis, sed quantum necessitas exigit, id est, solummodo in quantum votum istud obstat licito matrimonio et licito matrimonii usui, ut patet ex rescriptis pro dispensatione a voto castitatis ubi adest sequens clausula :

« Facultatem concedit... castitatis votum simplex ab ea private emissum (ad hoc tantum ut matrimonium servatis de jure servandis contrahere et in eo debitum conjugale reddere et exigere licite valeat) in sacramentalem confessionem semel quolibet mense et in alia pœnitentiæ opera a te discrete præscribenda, et tandiu duratura quamdiu commutationi hujusmodi locus erit, inter quæ sint etiam aliqua pietatis, quæ oratrix quotidie faciat, ut ea adimplens meminisse semper possit obligationis, qua hujusmodi voto obstringebatur, prout ipsius oratrix animæ saluti in Domino expedire judicaveris, dispensando Apostolica auctoritate, arbitrio tuo commutandi; pro foro conscientiæ et in sacramentali confessione tantum; ita tamen ut, si oratrix extra licitum matrimonii usum contra VI Dec. præceptum (quod absit) deliquerit, sciat se contra castitatis votum facturam; et si viro, cui nubit, supervixerit, castitatem servare teneatur, utpote eodem voto ut prius obstricta; et ita illam moneas ».

Si 2^m Francisca, rebus suis cum Ordinario rite compositis, prorsus soluta erat ab omni nexu ex religiosa professione orto inter eam et religiosam congregationem cui addicta fuit et Ecclesiam quæ professionem suam acceptavit; vel non.

Si primum, videtur idem dicendum ac in primo supposito; quia eo ipso videtur votum Franciscæ mutatum fuisse in votum privatum.

Si secundum, male egit Judocus. Nam religiosa professio per votorum emissionem constituit onerosum contractum, ligantem ex una parte ipsam professam, et ex altera parte, tum congregationem cui professa adscripta est, tum Ecclesiam quæ professionem accepit. Porro Judocus nihil potest in hunc contractum. Ergo.

CASUS 170. — 30.

Zeno viduus, nuptias initurus cum Syra, sorore Adæ uxoris suæ defunctæ in libello supplici pro dispensatione Romana obtinenda intendit quidem recte exprimere impedimentum affinitatis ex matrimonio consummato cum Ada, verum alto premere silentio 1º commercium carnale tum cum Ada ante matrimonium, tum cum Berta, altera Syræ sorore, nuper habitum; 2º votum non nubendi post mortem Adæ emissum.

Quæritur 1º Quandonam existat inter sponsos multiplex affinitas, et an semper in libello supplici sit exprimenda?

2º An omnia impedimenta tum dirimentia, tum impediencia, in eodem libello supplici exprimi debeant? et quid faciendum, si cum impedimento publico occurrat occultum?

3º Quid Zenoni agendum ut valide cum Syra contrahere possit?

Ad 1^m. Quoad 1^m Resp. (Theol. Mechlin., n. 79). « Hæc quidem non habetur ex eo quod cum eadem persona comparti consanguinea fuerit copula licita vel illicita iterata, verum tunc inter sponsos existit 1º quando una pars copulam habuit cum pluribus comparti consanguineis, v. g. sponsus carnaliter cognovit duas sorores sponsæ; 2º quando una pars copulam habuit cum persona comparti multipliciter consanguinea, v. g. sponsus cognovit sponsæ consobrinam, quæ hujus consanguinea est in 2º gradu duplici; 3º quando utraque pars copulam habuit cum persona comparti consanguinea, v. g. sponsus cum sorore vel consobrina sponsæ, hæc autem cum fratre vel consobрино sponsi; 4º quando cum persona comparti consanguinea habita fuit copula tum illicita tum licita, v. g. sponsus (viduus, cum uxore defuncta, quæ erat soror sponsæ, ante matrimonium et in matrimonio copulam habuit. Præterea multiplicatur affinitas, si plures ex hisce causis concurrant. Cfr Pyrrhus Corradus, lib. 7, c. 5, n. 91 seqq.; Feye, n. 371 ».

Quoad 2^m Resp. 1º Quævis multiplicитatis species ad valorem dispensationis exprimenda est in libello supplici pro foro interno qui sub fictis nominibus con-

scribitur et tam occulta quam publica impedimenta continere debet; excepta ea quæ in quarta hypothesi indicatur, et pro qua sufficit exprimere affinitatem ex actu licito, ut expresse habetur in Instruct. S. C. de Prop. Fide 9 Maji 1877 sub 7° his verbis: « In petenda vero dispensatione super impedimento affinitatis primi vel secundi gradus lineæ collateralis, si impedimentum nedum ex matrimonio consummato cum defuncto conjugē oratoris vel oratricis, sed etiam ex copula antemrimoniali seu fornicaria cum eodem defuncto ante initum cum ipso matrimonium patrata oriatur necesse non est, ut mentio fiat hujusmodi illicitæ copulæ, quemadmodum patet ex responso S. Pœnitentiariæ diei 20 Martii 1842, probante S. M. Greg. XVI ad Episc. Namurcensem, quod generale esse idem Tribunal litteris diei 10 Dec. 1874 edixit ».

2° Item in libello supplici pro foro externo si nulla ex eis sit occulta: aut, licet cum publica una aut plures occultæ jungantur, si ille, ejus nomine dispensatio petitur, ultro, imo in casu particulariter periculoso in scriptis vel saltem coram testibus, consentiat, illeque in hoc consentire possit quin diffamet aut lædat aliam personam quæ non consentit, aut consentire non potest.

Ad 2^m. Quoad 1^m. Resp. Cum in hac prima quæstionis parte impedimenta in quibus petenda est dispensatio supponantur omnia publica aut omnia occulta: Respondeo: Aff., ut constat ex Instr. S. C. de Prop. Fide diei 9 Maji 1877. Vide Theol. Mechlin., n. 99, q. 1; Génicot, n. 527.

Quoad 2^m Resp. Petatur directe a S. Pœnitentiaria sub fictis nominibus dispensatio ab utroque impedimento, addendo impedimenti publici relaxationem petitam iri in foro externo; deinde pro foro externo petatur ab Ordinario dispensatio in impedimento publico.

Ad 3^m. Resp. Nihil obstat quominus in libello pro

dispensatione Romana obtinenda in foro externo manifestet solum impedimentum affinitatis ex matrimonio consummato, cœtera impedimenta alto silentio premendo. Dum enim exponit affinitatem ex copula licita, eo ipso publica honestas noscitur adesse, quia in ea includitur (Theol. Mechlin., n. 80); cœtera autem impedimenta de quibus in casu non sunt publica.

Attamen, ut valide cum Syra contrahere possit debet Zeno in altero libello supplicii pro foro interno sincere et complete exponere omnia sua impedimenta tum publica, tum occulta (excepta tamen affinitate orta ex copula antematrimoniali cum Ada, ut liquet ex Instr. S. C. de Prop. Fide 9 Maji 1877 sub 7° supra citato, tum dirimentia, tum mere prohibentia.

CASUS 171. — 31.

Judith, famula Holophernis, ab hujus filio sæpe cognoscitur. Interim pater, qui eam item ardentissime amat, matrimonium cum ea contrahit in facie Ecclesiæ. Tamen illa illicite pergit agere cum filio. Quadam die Judith omnia pandit confessario P. Angelico, qui statim exclamat: Matrimonium tuum est invalidum! sed dispensationem petam, et tunc oportebit, ea obtenta, renovare consensum inter te et maritum tuum! Judith respondet: Age, Pater, nam numquam auderem amplius hæc omnia revelare confessario. Interea, addit Pater, reddere debitum potes, sed petere tibi non licet, et redeas ad me post quindenam. V. Pater petit et obtinet dispensationem, sed non redit Judith. Tunc sibi dicit: Petam dispensationem in radice, et omnia salva erunt.

Quæritur 1° Qua ratione revalidentur matrimonia?

2° Quæ sit sanatio matrimonii in radice?

3° An approbandus sit P. Angelicus in omnibus?

Ad 1^m. Resp. Dist. Ex variis enim causis possunt matrimonia esse nulla: nempe: 1° Ex defectu materiæ essentialis seu ob impotentiam antecedentem et perpetuam; 2° Ex defectu formæ intrinsecæ contractus matri-

monialis, seu ex eo quod sive unus sive uterque conjux debitum consensum non præbuerit ; 3° Ex defectu formæ substantialis extrinsecæ, seu ex eo quod parochus et duo testes non adfuerint; 4° Ex inhabilitate contrahentium, quia suberat impedimentum aliquod dirimens.

Si 1^m nullo modo, ut patet, validum fieri potest.

Si 2^m. « Validum fiet per novum consensum utriusque partis, vel illius partis, in qua verus et satis liber consensus defuit. Accedente enim hoc consensu consensui alterius partis, qui jam adfuit et perseverat, contractus conjugalis exsurgit. Neque in dubium revocanda est perseverantia consensus in altera parte: nam satis exprimitur per usum conjugalem, et cohabitationem voluntariam, aut per alia externa signa. Nihilominus ut removeatur omne prorsus periculum invaliditatis, juvabit (nisi malus exitus timeatur) petere etiam ab altera parte ut renovet consensum ». Costantini, n. 920.

Si 3^m. Validum fit per renovatum consensum coram paroco et testibus, publice vel occulte, prout nullitas matrimonii publica vel occulta fuerit, nisi « Ordinarius ob peculiares circumstantias judicaverit expedire, ut secreto... potius celebretur,... dummodo tamen publicum scandalum alia ratione removeri possit » (Cardin. Caprara Instruct. de matr. irrit. revalid.).

Quodsi pars una neque per se, neque per procuratorem, neque per litteras velit renovare consensum coram paroco et testibus recurrendum est ad *sanationem in radice*, remoto semper scandalo, quod fieri potest divulgando matrimonii convalidationem. — Si vero utraque pars nolit matrimonium inire in forma ab Ecclesia præscripta, donec maneant in hac prava voluntate, nullum superest remedium.

Si 4^m. Matrimonium nullo modo potest convalescere si causa invaliditatis sit impedimentum a quo Ecclesia

dispensare nequit (uti inhabilitas inter consanguineos in primo gradu lineæ rectæ), vel de facto non dispensat (uti inhabilitas orta ex copula licita in primo gradu lineæ rectæ). — Si vero causa invaliditatis sit impedimentum in quo Ecclesia dispensare solet, hac dispensatione revalidandum est. Et quidem si impedimentum sit notum utrique, vel sine periculo sive separationis sive infamiae manifestari possit, potest sufficere dispensatio ordinaria illa quæ utriusque consensus renovationem formalem requirit. Si vero impedimentum uni tantum sit notum, nec sine gravi incommodo manifestari alteri parti possit, uti v. g. affinitas ex copula illicita, requiritur dispensatio ordinaria illa quæ formalem utriusque consensus renovationem non requirit, et quæ pro hujusmodi urgentiori casu in recentioribus rescriptis S. Pœnitentiariæ, sicut et in facultatibus ab eadem ad quinquennium concedi solitis, implicite continetur his verbis : *et quatenus hæc certioratio absque gravi periculo fieri nequeat, renovato consensu juxta regulas a probatis auctoribus traditas*. Harum enim regularum ultima hæc est : si ex præfatis modis nullus secure adhiberi possit, quia v. g. prævidetur quod compars potius dissensum quam consensum exprimeret, aut pessimam conciperet suspicionem, restat ut pars impedimenti conscia, eo sublato, sola renovet consensum interne et externe, v. g. animo conjugali compartem debitum exigentem cognoscendo, atque sic cum alterius consensu virtualiter perseverante, et quasi in actu exercito per conjugalem usum se manifestante, contractum perficiat. Cfr S. Alph., n. 1117; Theol. Mechlin., n. 94, q. 4.

Ad 2^m. Resp. Est dispensatio in impedimento dirimente juris ecclesiastici, qua matrimonium invalide contractum convalidatur *absque renovatione consensus*, ita ut consensus olim emissus et nunc virtualiter perseverans, sublato impedimento quo inefficax erat, efficax

reddatur et inducat vinculum matrimoniale, seu matrimonium efficiat validum, revera quidem eo momento quo datur dispensatio sed fictione juris ab ipso momento contractus. In eo maxime differt hæc dispensatio a dispensatione ordinaria, quæ aufert tantum impedimentum in ordine ad novum consensum præstandum. « Vi istius sanationis in foro ecclesiastico legitimi habentur conjuges et proles non tantum ex *nunc*, sed etiam ex *tunc*, ut aiunt, seu *per fictionem juris* ab ipso momento contracti olim matrimonii. Ex quo sequitur quod non tantum ad præsens, sed etiam respectu ad præteritum illis juribus fruantur quæ solis competunt legitimis. Hoc autem fit in ordine ad quosdam legitimitatis effectus legales qui, cum a lege procedant, a legislatore tribui possunt, et eadem ratione illegitimitatis legales effectus possunt aboleri. Exemplum hujusmodi abrogationis legis, quoad effectus etiam ante productos, vide in Clementia *Quoniam, De immunitate ecclesiarum*. » Theol. Meehlin., n. 102.

Ad 3^m. Resp. Neg. Nam 1° Valde imprudenter statim exclamavit Angelicus matrimonium esse nullum. Posito enim quod matrimonium contraxerit Judith absque dispensatione, oportebat primum opportunam dispensationem procurare priusquam Judith de invaliditate matrimonii certiore faceret, ne jam nunc nullitate matrimonii consciam periculo exponat copulæ formaliter fornicariæ.

2° Turpiter errat dicendo quod debitum reddere possit, postquam ipse monuit Judith de invaliditate matrimonii. Fornicaria enim est illa copula.

3° Petit dispensationem in radice : quia Judith non reedit ! Putat igitur hanc dispensationem effectum suum obtinere quin executioni mandetur !

CASUS 172. — 32.

Titus annos jam quindecim secum habet concubinam filiam defuncti fratris sui, quæ graviter decumbit et continuis precibus efflagitat ut advocetur Pater Ezechias, qui fama sanctitatis et bonitatis per universam gaudet civitatem. Renuit prius Titus dicens : Matrimonio conjungi non possumus cum obstet lex civilis ; et impossibile est ut ad nosocomium transferaris, ergo ad quid vocare sacerdotem ? Instante tamen fine advocatur P. Ezechias.

Quæritur 1º An principes sæculares possint constituere impedimenta matrimonii ?

2º Quot et quænam sint impedimenta civiliter dirimentia ?

3º Quid de matrimonio cum impedimento civili dirimente contracto ?

4º Quid Patri Ezechiae faciendum ?

Ad 1^m. Resp. 1º Principes sæculares non possunt constituere impedimenta quoad matrimonia fidelium. Matrimonium enim fidelium est sacramentum : « De sacramentis autem statuere et præcipere, ait Leo XIII (*Encycl. Arcanum*), ita, ex voluntate Christi, sola potest et debet Ecclesia, ut absonum sit plane potestatis ejus vel minimam partem ad gubernatores rei civilis velle esse translatam. » — Eandem doctrinam idem Pontifex diserte tradit in Epist. ad Episcopum Prov. Venetæ 8 Feb. 1893 (*Acta S. Sedis* t. 25, pag. 459 seqq.) ubi scribit : « Quævis alia potestas, præter illam ad quam hujusmodi administratio spectat, de conditionibus ad matrimonium rite ineundum necessariis... tum denique de cæteris rerum adjunctis, ex quibus perficitur matrimonium ipsum honeste ac sancte celebretur, judicium ferre nec potest, nec debet ». Quomodo autem Status matrimoniis christianorum civiles effectus agnoscere debeat, declarat in eadem Epistola : « Civilem potestatem civiles conjugii effectus statuere ac disponere quidem posse : sed quod ipsum matrimonium proxime spectat, Ecclesiæ sancendum relinqui oportere : profiteatur eadem laica potestas verum ac legitimum matrimonium esse quod a Christo Jesu institutum fuit et ab

Ecclesia reapse proponitur; indeque ad effectus, qui ex civium conjugii in civili consortio consequuntur, sive denegandos, sive concedendos procedat ». Hinc nulla est in conscientia obligatio abstinendi a matrimonio quod sola lex civilis prohibet. Attamen, ne ipsi conjuges vel eorum proles gravia detrimenta patiantur, ne turbis ansa detur etc., conditiones a lege civili requisitæ regulariter implendæ erunt, dummodo nihil illicitum in se contineant. Cfr Génicot, n. 466, II.

2º Potestati civili competit facultas ponendi impedimenta non tantum prohibentia, sed etiam dirimentia matrimonium infidelium.

Hanc doctrinam, quæ communissima fuit superioribus sæculis inter Theologos, veteres Canonistæ tamquam certam tradebant, (Schmalzgr. in Decretal. l. 4, t. I, n. 367).

Rationem afferunt : matrimonium infidelium non esse sacramentum, sed contractum aliquatenus civilem cui princeps certam formam, conditiones et solemnitates præstitui potest, sub pœna nullitatis servandas, sicut pro reliquis contractibus facere potest et debet.

Etenim ipsa necessitas communis boni postulat ut matrimoniis infidelium a principe civili apponi possint quædam impedimenta, cum ab Ecclesia apponi nequeant, a communi autem utilitate prorsus postulentur. Igitur, dummodo constet vim legis scriptæ vel consuetudinariæ inter infideles vigentis esse ut matrimonium quoddam ob rationabile impedimentum nullum sit, licet ea doctrina uti ad aliud matrimonium neo-conversis permittendum : quam regulam et ipsæ SS. CC. Inquis. et de Prop. Fide quandoque secutæ sunt et tamquam tutam normam Missionariis transmisere. (S. C. de Prop. Fide 26 Jun. 1820 ad Vic. Apost. Tunkini Occid., et S. C. S. Off. 20 Sept. 1854 ad Vic. Apost. Yun-nan).

Ex responso anni 1854 deducitur matrimonium contractum inter infideles ligatos affinitate legitima primi gradus lineæ collateralis, quod omnino a lege civili erat prohibitum etiam sub pœna mortis, haberi ut invalidum; et in responso anni 1820 nullum declaratur matrimonium quod vir infidelis cum muliere infideli inierat, ommissa quadam cæremonia cujus ommissio juxta Tunkini regestas censetur matrimonii impedimentum dirimens. Cfr Gén., n. 467; Theol. Meehlin, n. 60 q. 4.

Ad 2^m. Resp. Cum matrimonium, etiam absque eo quod sit sacramentum, propria sua natura sit aut validum et indissolubile, aut invalidum, sequitur rationem dirimentis impedimenti habere omnes illæ legis civilis dispositiones quæ matrimonialem contractum aut nullum faciunt, aut rescindibilem. Dispositiones autem illæ spectant : 1° ætatem; 2° ligamen; 3° consensum; 4° conjunctionem personarum per consanguinitatem et affinitatem; 5° formam civiliter substantialem.

1° Quoad ætatem dicit codex civilis art. 144 : L'homme avant dix-huit ans révolus, la femme avant quinze ans révolus, ne peuvent contracter mariage.

2° Quoad ligamen dicit art. 147 : On ne peut contracter un second mariage avant la dissolution du premier.

3° Quoad consensum dicit art. 180 : Le mariage qui a été contracté sans le consentement libre des deux époux, ou de l'un d'eux, ne peut être attaqué que par les époux, ou par celui des deux dont le consentement n'a pas été libre. Lorsqu'il y a eu erreur dans la personne, le mariage ne peut être attaqué que par celui des deux époux qui a été induit en erreur.

Quod attinet ad consensum parentum : art. 182 et seq. determinant a quibusnam et quamdiu nullitas matrimonii propter defectum consensus parentum requisiti provocari possit. Articuli autem 148, 149, 150 et

160 quibus parentum consensus requiritur modificati fuerunt per legem 30 Aprilis 1896 ejus novas dispositiones vide Theol. Mechlin. Append. ad n^m 10 ubi etiam vide modificationes per articulum quartum ejusdem legis statutas quoad actum reverentialem de quo agunt articuli 151, 152 et 153 codicis civilis et articulus 3 legis diei 16 Aug. 1887.

4° Quoad consanguinitatem et affinitatem dicit codex civilis art. 161 : En ligne directe, le mariage est prohibé entre tous les ascendants et descendants légitimes ou naturels, et les alliés dans la même ligne. — art. 162. En ligne collatérale, le mariage est prohibé entre le frère et la sœur légitimes ou naturels, et les alliés au même degré. — art. 163. Le mariage est encore prohibé entre l'oncle et la nièce, la tante et le neveu. — art. 348. Le mariage est prohibé entre l'adoptant, l'adopté et ses descendants; entre les enfants adoptifs du même individu; entre l'adopté et les enfants qui pourraient survenir à l'adoptant; entre l'adopté et le conjoint de l'adoptant, et réciproquement entre l'adoptant et le conjoint de l'adopté.

5° Quoad formam civiliter substantialem dicit Codex art. 74 : Le mariage sera célébré dans la commune où l'un des deux époux aura son domicile. Ce domicile, quant au mariage, s'établira par six mois d'habitation continue dans la même commune. Art. 75 : L'officier de l'état civil, dans la maison commune, en présence de quatre témoins, parents ou non parents.... recevra de chaque partie, l'une après l'autre, la déclaration qu'elles veulent se prendre pour mari et femme; il prononcera, au nom de la loi, qu'elles sont unies par le mariage, et il en dressera acte sur-le-champ.

Ad 3^m. Resp. 1° **Quoad forum civile.** Dicit Picot tamquam pranotandum ad n. 180 et sequentes Codicis civilis, ibi agentis de iis quibus jus competit petendi

declarationem nullitatis matrimonii contracti : « Les empêchements *dirimants* font naître des demandes en nullité du mariage contracté. Or, il existe deux classes de *nullité* : les nullités absolues et les nullités relatives. — La nullité est *absolue* quand elle résulte d'une infraction à une règle d'ordre public : elle empêche le mariage d'avoir une existence légale, et, par suite, elle peut être invoquée dans tous les temps et par toute personne intéressée. S'il y a défaut absolu de publicité, si l'un des époux est engagé dans les liens d'un premier mariage, ou si les époux sont parents ou alliés au degré prohibé, il existe une nullité absolue. — La nullité est *relative* quand elle résulte d'une infraction à une règle introduite seulement dans un intérêt privé ou de famille : elle ne rend pas le mariage nul, mais seulement annulable, et la demande en nullité ne peut être formée que pendant un certain temps et seulement par des personnes déterminées. Si l'un des époux n'a donné qu'un consentement vicié (art. 180), ou s'il n'a pas obtenu le consentement de ceux sous la puissance desquels il se trouvait (art. 182), le mariage qu'il a contracté est entaché d'une nullité relative. — Le mariage contracté avant la puberté est frappé d'une nullité particulière, qui participe de la nullité absolue et de la nullité relative ; car il peut être attaqué par toute personne intéressée, mais seulement pendant un certain délai (art. 183).

2º *Quoad forum ecclesiasticum et conscientiae*. Impedimentum civile, qua tale, irritum est quoad fideles ; unde matrimonium fidelium minime afficit.

Ad 4^m. Resp. Per decretum S. Officii 20 Feb. 1888 fuit consessum ut locorum Ordinarii dispensare valeant sive per se sive per ecclesiasticam personam sibi beneviam ægrotos juxta civiles leges conjunctos *aut alias in concubinato viventes* in gravissimo mortis periculo con-

stitutos, quando non suppetit tempus recurrendi ad S. Sedem, super impedimentis quantumvis publicis matrimonium jure ecclesiastico dirimentibus, excepto sacro Presbyteratus Ordine, et affinitate lineæ rectæ ex copula licita proveniente. « Possunt Ordinarii illam facultatem subdelegare habitualiter, parochis (i. e. actu curam animarum exercentibus, exclusis vice-parochis et capellanis), uti et missionariis qui parochialibus funguntur muneribus, sed pro casibus in quibus desit tempus ad ipsos Ordinarios recurrendi et periculum sit in mora. (S. Off. 1 Mart. 1889 et 23 Aprilis 1890) » Theol. Mechlin., n. 101 B in fine. Hinc si loco Patris Ezechiae vocatus fuisset parochus loci, potuisset hic, si tamen de facto subdelegata ab Ordinario prædicta facultate gaudebat, moribundam cum patruo suo jungere, etiam absque ullo teste (1); prudenter tamen et cautelis adhibitis ne sacramentale sigillum frangeret, cum ante confessionem moribundæ auditam ignorabat miserum ejusdem in concubinato statum.

Verum, non apparet quod accessum ad moribundum concedere parochi velit Titus (2). Non remanet igitur

(1) Ad quæsitum : « An decretis (20 Febr. 1888 et 1 Mart. 1889) vere comprehendatur etiam facultas dispensandi ab impedimento clandestinitatis; adeo ut ex gr. Parochus, ab Episcopo habitualiter delegatus, possit in sua Paræcia vel conjungere non suos sed extraneos inibi casu existentes, dispensando a præsentia Parochi proprii, ad quem nullimodo valeat haberi recursus; vel etiam conjungere suos, sed *sine testibus*, pariter dispensando ab eorum præsentia, cum omnino non sint qui testium munere fungi possunt? S. Off. die 13 Dec. 1899 respondit : Affirmative. Vide Collat. Brug. t. 5, p. 260. Porro in hoc impedimento clandestinitatis posset cum moribundis concubinariis quandoque etiam dispensari ob infamiæ periculum vel ob difficultates ex lege civili oriundas. Cfr Putzer, n. 60 in nota et Collat. Brug. t. 5, p. 424 sq.

(2) In audientia habita ab infrascripto ejusdem S. Congregationis a secretis die 9 mensis Maji anno 1909, Sanctitas Sua, benigne excipiens votum Eminenti Patrum, declarare dignata est ac decernere, quemlibet sacerdotem, qui ad normam art. VII decreti *Ne temere*, imminente mortis

tur nisi ut Pater Ezechias eam, quam melius potest, ad mortem præparet, eamque si mors proxime instet usque ad mortem assistat.

CASUS 173. — 33.

Clementia magno cum gaudio iniit matrimonium, sed gaudium ejus versum est in luctum. Nam cum maritus ejus sit bibulus sufficientem pecuniam pro familiæ necessitatibus non præbet, ne minus ipse habeat ad bibendum; nihilominus valde irascitur dum omnia non sunt juxta gustum suum parata, imo frequenter percutit uxorem; insuper non permittit ut uxor sola egrediatur, quia timet — et hoc absque motivo — ne ipsa in alicujus familiaritate versetur, unde etiam millenæ aliæ difficultates oriuntur inter conjugatos illos. Quamobrem vellet Clementia civiliter disjungi a marito.

Quæritur 1° Quas ob causas jure nostro peti possit divortium civile?

2° An divortium civile propria conjugum auctoritate effici possit?

3° An liceat Catholicis pro divortio civili apud civilem magistratum instare? Proba.

4° Quid Clementiæ consulendum.

Ad 1^m. Resp. Causæ ob quas jus nostrum admittit divortium proprie dictum, seu quoad vinculum, sunt *præcipue* quatuor sequentes: 1^a Mutuus consensus conjugum sub certis tamen conditionibus et cautionibus a

periculo, ubi parochus vel loci Ordinarius vel sacerdos ab alterutro delegatus haberi nequeat, coram duobus testibus matrimonio adsistere valide ac licite potest, in iisdem rerum adjunctis dispensare quoque posse super impedimentis omnibus etiam publicis matrimonium jure ecclesiastico dirimentibus, exceptis sacro presbyteratus ordine et affinitate lineæ rectæ ex copula licita.

Datum Romæ ex ædibus ejusdem S. Congregationis, die 14 mensis Maji anno 1909.

D. Card. FERRATA, Præfectus.

(Vide Collat. Brug. tom. XIV. pag. 442).

Verum Decretum *Ne temere* (2 Aug. 1907) n. IX. § 3 (Vide pag. 547 supra), videtur obstare quominus declaratio diei 9 Maji 1909 possit in præsentī nostro casu prodesse.

lege præscriptis (art. 233). 2° Adulterium uxoris respectu mariti, et vicissim mariti respectu uxoris, sed tantum in casu quo ille concubinam tenuerit in domo conjugali (art. 229 et 230). 3° Sævitiæ aut injuriæ graves unius respectu alterius (art. 231). 4° Condemnatio unius ad pœnam infamantem (art. 232). Quæ causa in Belgio est abrogata, cum codex pœnalis anni 1867 nullam mentionem faciat de pœnis infamantibus. Dantur tamen condemnationes quæ gravem injuriam respectu alterius constituere possunt.

Dictum est : *præcipue* : quia ex art. 310, si separatio corporis et bonorum, pronuntiata ob aliam causam quam ob adulterium uxoris, duraverit per tres annos, potest pars contra quam fuit primitus sententia lata obtinere divortium, si compars non consentit ad illico redintegrandam cohabitationem.

Ad 2^m. Resp. Negative, sed semper requiritur auctoritas judicis civilis, qua deficiente omnia invalida reputantur.

Ad 3^m. Resp. 1° Si matrimoniale vinculum non existit, eo quod vel matrimonium in conscientia et coram Deo et Ecclesia invalidum sit, aut ab Ecclesia solutum, præhabita pro adjunctis auctoritatis ecclesiasticæ sententia, licet catholicis pro divortio civili apud civilem magistratum instare; ut colligitur ex responso S. U. I. 9 Sept. 1824), dummodo divortium postulans rite instruatur « *id non ideo fieri, ut solvatur matrimoniale vinculum, quia nullo jam vinculo detinetur; sed tantum ut se ac parochum a legalibus pœnis civilibusque vexationibus redimat. Eodem sensu ac modo quo toleratur primus actus civilis, expressio nempe consensus coram civili magistratu, tolerari potest et secundus, ut nimirum se partes eximant ab effectibus primi* ». Interim immediate addit S. U. I. : « *Hiscæ vero penes Gubernium peragendis non se immiscere debent mis-*

sionarii. Qui nubere exposeit, ipse negotium suum agat ».

2° Si matrimoniale vinculum existit, constat non licere in ullo casu vinculi hujus dissolutionem a civili magistratu petere, etiam sine animo novas ineundi nuptias : hoc enim tum naturali tum divino juri repugnat.

3° Si cum matrimoniali vinculo existit vinculum civile, hujus civilis vinculi dissolutionem a civili magistratu petere cum animo novas ineundi nuptias nullo in casu licet; quia cum hoc unitati matrimonii advessetur, repugnat juri tum naturali tum divino.

Quodsi in dicto supposito vinculi civilis dissolutio, seu civile divortium desideretur cum animo novas nuptias non ineundi, et tantum ad effectus civiles vinculi civilis effugiendos, non licet quidem illud petere si lex civilis permittat separationem quoad habitationem et bona temporalia, ut apud nos, et hæc separatio judicetur sufficiens ut quis contra alienas molestias se tueri possit; tunc enim justa ratio petendi divortii quamvis mere civilis desinit.

At, si separatio non judicetur sufficiens, aut lex civilis non nisi divortium a vinculo civili concedat, licitum videtur illud petere in gravissimis quibusdam rerum adjunctis, ad propriam securitatem. Nam ut supra habetur in Resp. S. U. I. diei 9 Sept. 1824 : « Eodem sensu ac modo quo toleratur primus actus civilis, expressio nempe consensus coram civili magistratu, tolerari potest et secundus, ut nimirum se partes eximant ab effectibus primi ». Utriusque enim actus civilis est eadem natura; idem est spiritus legis seu eadem intentio legislatoris in actu matrimonii civilis et in sententia divortii. Cfr Theol. Mechlin. App. ad n. 56; Haine q. 83; Génicot, n. 56r.

Ad 4^m. Resp. Consulendum Clementiæ ut patientiam habeat, et frequenti prece auxilium Dei efflagitet. Ceterum non indiget divortio proprie dicto ut infelici

suo statui provideatur, cum sola corporum et bonorum separatio sufficiat. Igitur si contingat quod res ei intolerabilis videatur, recurrat ad Ordinarium, sive per se sive per parochum pro separatione, et hac, ubi opus fuerit, ab ecclesiastico iudice decreta, recurrere quoque licebit ad separationem corporis et bonorum ad effectus civiles obtinendos.

« Non raro conjuges tantum ab auctoritate civili separationem petunt. Quod si ita separati versentur in bona fide, eos non esse inquietandos putat Müller (lib. III, § 227), cum vix fructus admonitionis sit sperandus ». Theol. Mechlin. App. ad n. 56.

CASUS 174. — 34.

Eglon, paterfamilias jam sex puerorum onanista est abhinc decem annis; tamen bis vel ter in anno absolutionem recipit, quamvis sincere confessario omnia pandat. Cui confessarius unus: Amice, est peccatum grave, noli hoc crimen amplius committere. — Alter: Expecta viginti dies post fluxum uxoris menstruum, tunc eam cognoscas, et non habetur periculum concipiendi. — Tertius: Abrumpas copulam cœptam, et satagas ut non adsit periculum seminationis in te et in uxore. — Quartus nihil dicit, sibi cogitans: ad quid?

Quæritur 1º Ad quid teneatur uxor in usu matrimonii erga virum onanistam?

2º Quid censeas de responsis vel modis agendi confessariorum in casu? adde rationem.

Ad 1º. Resp. 1º Uxor tenetur huic viri inordinationi non consentire, adeo ut parata sit illam efficaciter impedire si posset; et a fortiori cavere debet ne maritum directe vel indirecte, puta querelis de partus doloribus et periculis, de puerorum molestiis, etc., ad hanc damnabilem praxim impellat. Imo econtra interdum suaviter maritum impellere debet ut copulam rite perficiat, vel (si gravis ratio obstat, puta extraordinarium

partis periculum) ab eadem penitus absteineat. « Ab hac tamen hortatione abstinere poterit, si maritus jam satis novit invitum uxoris animum et omnino in peccatum perseveraturus cognoscitur : ad inutilem enim correptionem faciendam nemo tenetur » Génicot, n. 550. Attamen in quovis casu ad aliquam repugnantiam patefaciendam, sin minus singulis vicibus saltem identidem, perpetuo tenebitur, ne plane acquiescens consentire ipsa incipiat, vel marito consentientem se præbere videatur. Ad rem facit responsum S. Pœnitentiariæ diei 27 Maji 1847 ad sequentem consultationem : 1° An possit absolvi mulier, quæ pateretur equidem virum si recte ageret in copula conjugali, vehementer autem desiderat, ut se retrahat vir quia mulier illa prolem habere formidat? 2° An possit absolvi mulier, quæ in copula conjugali posset suis blanditiis obtinere a viro, quod non se retraheret, et non facit; quia illa copula sibi displicet?

Respondit ad utrumque : Negative.

Si vero mulier onanismum detestetur, illumque meliori modo impedire conetur; tunc quum actus mariti in initio sit licitus (ut supponimus), et quum ipsa ex sua parte rei licitæ operam det, jam non est cur actui ipsi (usque dum in fine non vitietur), et delectationi carnali exinde exsurgenti consentire non possit. Hinc quoad *redditionem* debiti S. Pœnitentia, interrogata an liceret, præsertim si uxor denegando se exponat periculo sævitiarum, aut timeat ne maritus ad meretrices accedat, respondit 23 Aprilis 1822 : « Cum in proposito casu mulier, e sua quidem parte, nihil contra naturam agat, detque operam rei licitæ, tota autem actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui, loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit, ideo si mulier, post debitas admonitiones, nihil proficiat, vir autem instet, minando verbera, aut mortem, aut

alias graves sævitias, poterit ipsa, ut probati theologi docent, citra peccatum passive se præbere: cum in his rerum adjunctis ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat, idque ex gravi causa, quæ eam excusat, quoniam charitas, qua illud impedire teneretur, cum tanto incommodo non obligat ». Simile responsum jam dederat 16 Nov. 1816.

Quod autem spectat ad *petitionem* debiti, S. Ligu-rius l. 6, n. 947 dicit quod « justam causam habebit, si ipsa esset in periculo incontinentiæ, vel si deberet alias privari suo jure petendi plus quam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo an ei sit satis grave incommodum, vel ne, tunc se continere ». Hoc in casu minime cense-
tur uxor peccato viri cooperari, cum ipsa tunc debitum petens jure suo utatur, atque utatur quidem ex justa causa, ne videlicet in peccatum incontinentiæ labendo grave malum animæ suæ consciscat.

2º Si onanismus non ordinario modo, seu non sola retractione viri, sed alio modo fieret, puta ope instru-menti præservativi, quo vel vir membrum virile obteg-
it ne semen recipiatur in vase muliebri, vel femina virilis seminis accessum ad uterum impedit, ita ut statim ab initio copula contra leges naturæ inchoaretur et contra eas perficeretur, sane mulier tali rei nullatenus acquies-
cere vel cooperari posset. Tunc enim malitia se tenet ex parte actus, qui *per se* malus est, utpote prorsus contra leges naturæ peractus. Cfr Theol. Mechlin., n. 45 q. 5; Haine q. 168; Berardi, n. 327; Lehmkuhl, n. 858; Collat. Brug. tom. V, p. 163; Génicot, n. 550.

3º Sub gravi etiam tenetur mulier cavere ne sive proprio motu sive ex mariti sollicitatione eundem ona-nismi finem prosequatur lotionibus uteri vel vaginæ brevi post coitum peractis ad semen expellendum; item ne ope instrumenti semen ex utero hauriat, aut sinat hauriri.

« Notari demum potest quod onanismus cum fortuita et necessaria copulae interruptione confundi non debet. Omnes enim admittunt, conjuges posse copulam interrumpere v. g. ad evitandum scandalum (aliqua persona ex improvise superveniente); tunc enim copulam interrumpunt non jam ut semen extra effundant, sed ex alio motivo; unde illa seminis effusio *præter intentionem eveniens* pollutioni involuntariæ æquiparatur. S. Lig., n. 918. » Berardi, n. 328.

Ad 2^m. Resp. 1us **dicit** : « Amice, est peccatum grave, noli hoc crimen amplius committere. » Hic primus igitur monet Eglonem de gravitate criminis, et, ut videtur ex casu, monitum absolvit.

Bene agit monendo Eglonem; bene etiam agit Eglonem absolvendo si Eglon monitus serio promittat ab onanismo abstinere in posterum, et sincere doleat de præterito. Nihil enim tunc obstat quominus absolutionem accipiat.

Duobus dubiis circa obligationem confessariorum interrogandi et monendi onanistas, respondit S. Pœnitentiaria 10 Mart. 1886.

I. Quando adest fundata suspicio pœnitentem, qui de onanismo omnino silet, huic crimini esse addictum, num confessario *liceat* a prudenti et discreta *interrogatione* abstinere, eo quod prævideat plures a bona fide exturbandos, multosque sacramenta deserturos esse? — An non potius *teneatur* confessarius prudenter ac discrete interrogare?

II. An confessarius, qui, sive ex spontanea confessione, sive ex prudenti interrogatione, cognoscit pœnitentem esse onanistam, *teneatur* illum de hujus peccati gravitate, æque ac de aliorum peccatorum mortalium, *monere*, eumque (uti ait Rit. Rom.) paterna charitate reprehendere, eique absolutionem tunc solum impertiri, cum sufficientibus signis constet, eundem dolere de

præterito, et habere propositum non amplius onanistice agendi?

S. Pœnitentia, attento vitium infandum, de quo in casu, late invaluisse, ad proposita dubia respondendum censuit, prout respondet :

Ad I. *Regulariter* negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

Ad II. *Affirmative*, juxta doctrinas probatorum auctorum.

Quoad 1^m quæsitum, jam 21 Maji 1851 ad dubium : qua nota theologica digna sit propositio dicens : Numquam expedit interrogare de hac materia utriusque sexus conjuges, etiamsi prudenter timeatur ne conjuges, sive vir sive uxor, abutantur matrimonio : responderat S. Congr. Inquis. : Propositionem, prout jacet, esse falsam, nimis laxam, et in praxi periculosam.

Quoad 2^m quæsitum, Ex responso S. Pœnit. 14 Dec. 1876 jam constabat, non satisfacere muneri suo confessarios qui, « quando pœnitens solummodo accusat onanismum, altum silentium servant, et finita confessione peccatorum, illum verbis generalibus ad contritionem excitant, illique asserenti se detestari omne peccatum lethale, sanctam absolutionem impertiuntur. (Integrum textum tum declar. S. Off. 21 Maji 1851, tum Resp. S. Pœnit. 14 Dec. 1876 et 10 Mart. 1886, vide apud Nouv. Rev. th. tom. 18, pag. 536 sqq.)

In Resp. S. Pœnit. 10 Mart. 1886 ad 1^m dicitur : « *Regulariter* ». « Illud : *Regulariter* : ait Lehmkuhl, n. 859, innuit, *interdum per exceptionem* fieri posse ut potius res silentio premenda sit, ne sine ulla spe fructus bona fides in fidem malam convertatur. » Profecto nemo de hoc dubitat; sed 1° Nota, ut exceptio illa obtineat, debere confessario constare de duplici facto, nimirum quod pœnitens malitiam gravem onanismi ignoret, et quidem *bona fide*; et simul ita interius dispo-

situs sit, ut si de hac malitia instruat, mallet sacramentis valedicere et damnationem incurrere quam onanismo renuntiare. 2° « Nota bonam fidem proprie dictam, scilicet excusantem a toto vel a tanto, hic sane raram esse et diu durare non posse : existere potest ad tempus, præsertim circa onanismum *passivum*, scilicet in junioribus uxoribus quæ concubitus prorsus ignaræ nuptui traduntur et ab initio virum onanistam nactæ sunt. Frequentius accidere potest ut conjuges apprehendant quidem *gravem* sed non totam onanismi malitiam. » Theol. Mechlin., n. 45 q. 6. — « Pauci in errore vere invincibili de malitia onanismi versantur, cum in iis regionibus in quibus tam late invaluit ille abusus, passim tum libris, tum ephemeridibus pessimus ille mos vituperetur. » Génicot, n. 551, 1°.

2us **dicit** : « Exspecta viginti per dies post fluxum uxoris menstruum : tunc eam cognoscas, et non habetur periculum concipiendi ! » Quoad hanc praxim declaravit S. Pœnitentiaria (16 Jun. 1880) « Conjuges prædicto modo matrimonio utentes inquietandos non esse, posseque confessarium sententiam de qua agitur, illis conjugibus, caute tamen, insinuare, quos alia ratione a detestabili onanismi crimine abducere frustra tentaverit. » Videtur autem Eglon talibus conjugibus adnumerandus : potuitque proinde confessarius hanc praxim caute insinuare : et si Eglon bene dispositus promisit ab onanismo abstinere poterat absolvi.

3us **dicit** : « Abrumpas copulam, et satagas ut non adsit periculum seminationis in te et in uxore. » Jam supra notatum est in fine responsi ad præcedentem quæstionem, onanismum non esse cum fortuita et necessaria copulæ interruptione confundendum ; sed ibi facile concipitur quod emissio seminis si forte contingat, præter intentionem eveniat, et absque consensu fiat.

In præsentī vero casu theoretice quidem potest hoc

idem fingi vel verbis exprimi, sed practice haud facile factis producet, praesertim dum copula exercetur ad sedandam libidinem, ut aiunt: libido enim per copulam nedum sedetur potius multo magis excitatur, unde medium est fini contrarium. Hinc scribit Génicot, n. 551, 3º « quo planiorem viam sternat iis qui ob gravia obstacula a copula rite perficienda abhorrent, eos prudenter moneat (confessarius) non esse ipsis omnimodam castitatem cum uxore servandam, sed licere actus imperfectos, prout supra expositum est (n. 546). Id tamen non est extendendum ad ipsam copulam incipiendam et, antequam proximum sit pollutionis periculum, abruptandam : nam generatim multo minore pugna resistetur concupiscentiæ qua conjux ante copulam urgeatur, quam desiderio pollutionem perficiendi post abruptam copulam. Non est tamen fides deneganda iis qui interdum se contrarium expertos esse perhibent. » Idem habet Lehmkuhl, n. 837, 2º. « Revera concupiscentia potius excitabitur, ita ut conatu magno et pugnâ pollutio reprimenda sit. Quapropter, etsi theoretice cum S. Alph. auctoribus illis (qui excusant conjuges copulam inchoantes ad sedandam concupiscentiam, eamque, hac sedata, seu cessante pollutionis periculo, abruptantes ad numerosam prolem vitandam) assentiri licet, id ad praxim admodum raro utile erit. »

Itaque, si copulam incipiant cum intentione quidem eam abruptandi tempestive, adeo ut hæc abruptio neutri creet proximum pollutionis periculum, sed simul animo ita dispositi ut velint copulam consummare si sub illa ex utraque vel etiam ex alterutra parte inexpectato superveniat vel immineat seminatio; et si de facto ita copulam vel tempestive abruptant vel consumment: existimo eos non peccare : quia copulam exercendo operam dant actioni ipsis licitæ, ut suppono, et non

videntur per se teneri ad copulam semel inceptam persequendam usque ad consummationem. Si vero intendant copulam protrahere usque dum immineat seminatio, eamque tunc abrumpere; aut licet intendant copulam tempestive abrumpere, ut supra, si tamen se retrahant dum inexpectato supervenit vel imminet seminatio, graviter peccant; et quidem in primo supposito ab initio actionis, cum ab initio intendant copulam usque ad seminationem protrahere et extra copulam seminare; in secundo supposito, non ab initio, sed in fine, cum eorum copula conjugalis desinat in verum et proprie dictum onanismum.

Huc spectat Responsio S. Pœnitentiariæ (13 Nov. 1901) circa sequentem casum onanismi :

Titius parochianus, dives, honorabilis, ac bonus christianus, in confessione de usu matrimonii prudenter interrogatus, confitetur se cum uxore, etiam aliquatenus repugnante, coitum semper abrumpere ne sequatur proles; et a me quæsitus, fatetur se ferme semper extra vas mulieris seminare; a me redargutus, statim reponit se ita agere propter duplicem rationem : 1° ne prole numerosiore status familiæ dejiciatur (jam enim habet filium et filiam); 2° ne uxor iterata graviditate nimium defatigetur. Qui de inanitate harum rationum a parcho admonitus, reponit hunc agendi modum ipsi probatum fuisse a quodam perillustri confessario, in quodam recessu quem nuper in quadam communitate peregit, modo maritus in actu intendat sedationem concupiscentiæ, et non pollutionem.

Joannes parochus, miratus hunc præclarum confessarium, qui nuper in quodam majori seminario theologiæ moralis lector fuerat, talem agendi modum probasse, nihilominus Titium in hoc agendi modo perseverare volentem, absolvere non est ausus. Titius vero de sua dimissione offensus suum parochum ignarum ac super-

bum ubique prædicat, utpote sententiam aliorum corrigentem et onera importabilia pœnitentibus imponentem.

Joannes parochus, his omnibus permotus, quæ in detrimentum parochi, imo et ipsius religionis multum cedunt, ab Eminentia vestra humiliter ac reverenter exposcit :

Quidquid sit de præterito, quomodo se gerere debeat cum Titio qui probabilissime ad confitendum revertetur, et in sua agendi ratione pertinaciter perseverabit?

Sacra Pœnitentaria, mature consideratis expositis, respondit :

Parochum de quo in casu recte se gessisse, atque absolvi non posse pœnitentem qui abstinere nolit ab hujusmodi agendi ratione, *quæ est purus putus onanismus.*

Datum Romæ in S. Pœnitentaria, die 13 Nov. 1901.
(Ex Collat. Brug. tom. 7, pag. 104.)

Ex omnibus igitur præcedentibus, concludendum quod remedium Egloni a suo confessario datum, abstractione facta a communiter imo fere semper contingentibus, non est quidem secundum se necessarie malum, saltem graviter; sed quod male agit confessarius consulendo remedium quod practice fere semper desinit in verum et proprie dictum onanismum.

4us « **Nihil dicit**, sibi cogitans : ad quid? » In hoc non est approbandus; nam debuisset saltem ad modum primi confessarii conatus adhibere ut Egloni horrorem onanismi inculceret, eumque ad absolutionem obtinendam disponeret. Quodsi Eglonem jam bene dispositum supponebat, non ideo tamen inutile, imo potius eo ipso magis utile et opportunum erat horrorem criminis menti et cordi Eglonis altius inculcare, ut jam in posterum magis satagat ab hoc crimine abstinere.

Nota. Ex eo quod affundendo vel applicando viri semen ad os vaginæ conceptio contingere possit, per-

peram concluderetur a peccato gravi excusari posse eos qui, sive copulæ sint incapaces sive conceptionem vitare velint, semen voluntarie emittunt ad os vaginæ. Omnis enim pollutio voluntarie procurata peccatum est mortale, ad quemcumque finem quis illam seminis emissionem ordinet. Constat cæteroquin ex responso S. Officii die 26 Martii 1897 a Leone XIII approbato et confirmato ad dubium : An adhiberi possit artificialis mulieris fecundatio? scilicet ; *Non licere*. Constat quoque ex condemnatione propositionis 49^a inter reprobata ab Innocentio XI : « Mollities jure naturæ prohibita non est ».

CASUS 175. — 35.

Monica sæpe sæpius debitum denegat marito suo; aliquando quum semi ebrius sit; aliquando per dies et hebdomadas quum ipsa vindictam sumere velit de uno alterove verbo vel facto mariti, quod ipsi displicuit.

Quæritur 1° An uxor interdum possit vel debeat marito suo conjugalem copulam denegare, et quando, et quare?

2° An peccet Monica graviter, et quid ei dicendum?

Ad 1^m. Resp. Uxor potest interdum, imo interdum debet copulam marito denegare; nimirum :

1° *Potest* quoties maritus vel non urget, vel non petit humano modo, vel exigendi jure caret.

Dico : a) quoties vir non urget : tunc enim ipse vir rei decisionem uxoris beneplacito relinquere censetur.

b) Quoties non humano modo petit; ut si petat usu rationis carens sive ob amentiam, sive ob perfectam ebrietatem; nam ut obligatio inducatur necesse est ut jus humano modo urgeatur.

c) Quoties exigendi jure caret, ut per se patet. Hinc denegare potest tum primo bimestre, quia hoc ei concessum est ab Ecclesia; — tum si maritus adulterium commisit sive incestuosum sive non : quia per illud

amisit exigendi jus; nam frangenti fidem, fides servari non debet; — tum si « vir culpa sua uxorem et sobolem in summa egestate relinquit, ex. gr. dum stipendium potu excessivo profundit. Ipse enim sibi imputare debet hanc denegationem, a qua non videtur recedendum esse ob periculum incontinentiæ, quod et ipsum voluntarium est ». Génicot, n. 553, 6°.

2° *Debet* saltem *per se*, quoties petitio mala est ob circumstantiam se tenentem ex parte ipsius copulæ; ut si petatur loco aut modo indebito, aut si ex eo nascatur periculum mortis, gravis morbi aut alterius mali gravis. Nam eadem circumstantia quæ petitionem facit malam, etiam redditionem *per se* facit malam.

Dixi : *per se*, nam dummodo copula non sit substantialiter vitiata, aliquando adesse potest causa justa quæ circumstantiæ malitiam tollat quoad redditionem.

« Quod si petitio sit mala ob circumstantiam se tenentem ex parte solius petentis, quia v. g. ipse solus obstrictus est voto castitatis, aut petit ad pravam finem, licitum est ei reddere, imo videtur obligatorium; quia non amisit per hoc jus in corpus alterius; sicut si quis vovisset non repetere depositum, tenerer repetenti reddere, nec cooperarer peccato, quia pono actum de se et mihi licitum. » Haine q. 167.

Ad 2^m. Notandum. Ex Berardi Praxis n. 336 : « Ad decidendum an denegatio debiti matrimonialis gravis sit nec ne, observandæ sunt circumstantiæ, et pro praxi (supponendo semper quod uxor sine ulla legitima ratione debitum recuset) sequentes regulæ statuendæ videntur :

Peccatum mortale reponi debet 1° in magna obstinatione, etiam pro una vice dumtaxat, dum vir serio et instantanter petit; ita ut manifesto pollutionis periculo expositus remaneat; et hic notandum quod in denegatione debiti etiam pro una vice dumtaxat facilius

peccare possunt mortaliter mariti quam uxores; ipsæ enim præ verecundia non adeo instanter petere audent; 2º in denegationibus non interpolatis sed notabiliter continuatis; ita ut vir (quamvis non adeo instanter petiverit) videns quod mulier ter, quater, quinquies recusavit, de facile animo dejiciatur, et per longum tempus petere non audeat; 3º in denegatione interpolata quidem sed frequenti, maxime si maritus sit juvenis aut valde ad venerem pronus.

Si autem uxor raro (v. g. semel aut bis in mense, viro quotidie petente) recuset, et vir ipse satis acquiescat; tunc de peccato saltem mortali inculari non debet. Imo contingere potest quod ne venialiter quidem peccet, nempe si aut aliquam se eximendi causam habeat; aut etiam pro sola sua commoditate virum roget ut ea vice abtineat, et ille non ægre sed omnino benevole consentiat. Ceterum in praxi hujusmodi mulieres adhortandæ sunt ut propriis viris perfecte obediant. V. S. Lig. l. 6, n. 940.

Uxor de regula ordinaria tenetur reddere debitum viro solum quando expresse petit; sed vir debet reddere debitum uxori, quamvis ipsa expresse non petat; a parte enim uxoris petitio tacita sufficit. Graviter ergo peccat maritus quando ex indiciis animadvertit quod uxor copulam vehementer desideret, et nihilominus debito suo non satisfacit; et in quovis casu gravissime delinquant illi pessimi viri, qui, sive ex avaritia (ut scilicet prolem evitent), sive ex malevolentia, sive ex amore concepto erga alias, ad proprias uxores nunquam aut fere nunquam divertunt, quamvis bene præsumere debeant quod ipsæ id valde ægre ferunt. S. Lig., n. 928. » His notatis :

Resp. Graviter peccat Monica in casu; eique dicendum ut viro suo perfecte obediat; omnesque obligationes conjugatæ mulieris melius implere satagat.

Responsum S. Congregationis de disciplina Sacramentorum, ad dubium circa facultatem dispensandi ab impedimentis matrimonialibus imminente mortis periculo.

(Spectat *Notandum* in fine paginae 604 supra.)

VENETIARUM.

In plenario coetu a S. Congregatione de disciplina Sacramentorum, habito die 13 mensis Augusti anno 1909, dirimendum propositum est dubium, « utrum facultas dispensandi ab impedimentis matrimonialibus imminente mortis periculo in casu art. VII decreti *Ne temere*, facta per decretum huius S. Congregationis die 14 Maji 1909 (1), valeat dumtaxat pro concubinariis; an etiamsi non agatur de concubinariis, sed alia adsit causa ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimationi prolis? » Cui dubio Emi Patres responderunt: « *Negative* ad primam partem, *Affirmative* ad secundam. »

Die autem 15 praefati mensis et anni SSmus D. N. Pius Papa X, audita relatione R. P. D. Secretarii ejusdem S. Congregationis, supra relatam Emorum Patrum declarationem ratam habere et confirmare dignatus est.

Datum Romae ex aedibus ejusdem S. Congregationis, die 16 mensis Augusti anno 1909.

D. Card. FERRATA, Praef.
PH. GIUSTINI, Secret.

L. † S.

(1) Vide supra, pag. 642, nota (2).

INDEX RERUM

p. = pagina, c. = casus, q. = quæstio, V. = vide.

A

Abortus quid? quinam incurrunt excom. latam in eum procurantes? p. 174, c. 49, q. 5 et q. 6, 6° et 7°.

Abrogatio legis. Conditiones requisitæ ut lex consuetudine contraria abrogetur. p. 52, c. 14, q. 1.

Abstinentia a carnibus. quid prohibet præceptum abstinentiæ a) extra quadragesimam, b) in quadragesima? — quosnam obligat et quanta ejus obligatio? — quinam excusantur? — quid importat lex de non permiscendis epulis? — quandonam obligat et quanta ejus obligatio? p. 228, c. 62.

An dispensationes quas Ordinarius ex delegatione Apostolica concedit omnibus, valent quoque pro Regularibus et signanter pro Fratribus Minoribus? p. 242, c. 65.

Accessio modus acquirendi dominium. p. 271, c. 72, q. 2.

Actus humanus. quid et quotuplex. p. 9, c. 1.

— interni. qua ratione inter cogitationes peccaminosas a se invicem differunt desiderium, gaudium et delectatio morosa? p. 67, c. 20, q. 1.

— pœnitentis. quatenus dicuntur materia Sacram. Pœnitentiæ? p. 434, c. 120.

Adulterium V. *Luxuria* (juxta naturam).

Advertentia. Signa imperfectæ advert. p. 63, c. 18, q. 4.

Æquivocatio quid est? an licet aliquando ea uti? p. 207, c. 55.

Affinitas impedimentum matrim. quid est? ad quem gradum dirimit et quo jure? p. 617, c. 167.

- Quam pœnam incurrit qui ob incestum formale cum persona consanguinea conjugis in 1° aut 2° gradu contrahit affinitatem cum comparte? quid circa hoc faciunt metus et ignorantia? p. 620, ad 3um.
- Quandonam existit inter sponso multiplex affinitas et an semper in libello supplici est exprimenda? p. 631, c. 170, q. 1.
- Aggressor** injustus, V. *occidere*.
- Amentes** an subsunt legibus? p. 43, c. 11, q. 1.
An possunt admitti ad Eucharist. p. 381, c. 106, q. 3.
— perpetuo. An sit mortale eos ad turpia aut blasphemiam excitare? p. 43, c. 11, q. 5.
- Amphibologia**. V. *æquivocatio*.
- Amplexus**. V. *impudicitia*.
- Animantia** fera, mansuefacta seu cicurata. p. 271, c. 72, q. 2.
- Apes** quandonam perditur earum dominium? p. 271, c. 72, q. 2.
- Apoplexia** correpti peccatores an absolvendi. p. 452, c. 20, q. 1.
- Apostasia**. Quæ pœnæ a jure statutæ contra apostatas? p. 505, c. 136.
- Approbatio** Ordinarii loci ad audiendas confessiones sæcularium et Monialium requiritur ad validitatem. p. 465, ad 1um, A, 1° et 2°; et p. 470, ad 4um.
Undenam habent Religiosi approbationem? quasnam limitationes apponere potest Episcopus approbationi Regularium? An eo ipso quod approbati sunt possunt Regulares absolvere sæculares a peccatis Episcopo reservatis? An approbationem unquam supplet Ecclesia? p. 464, c. 129.
- Aspectus** inhonestorum. V. *Impudicitia*.
- Assistentia** parochi ad matrimonium massonici cum parte catholica. p. 599, ad 4um. — ad matrimonium gene-

ratim. p. 559, c. 153; et p. 544, nota (1) Decretum
2 Aug. 1907 de matrimonio.

Attritio. V. *Contritio*.

B

Banna quid sunt? quid statuit Trident. circa banna?
quanta sub obligatione facienda sunt banna, et
denuntianda sunt impedimenta? p. 551, c. 150.

Dispensare in bannis quis potest? p. 554, c. 151, q. 3.
Quid si, perfecta jam civilis matrimonii caeremonia,
denuntietur matrimonio obstare sponsalia contracta
cum altera quæ jam prolem ex sponso peperit? p. 557,
c. 152.

Baptismus. Ejus materia, forma, minister. — quantum
peccatum prætermittere sacerdotem? an parochus
quodam jure præ aliis gaudet? p. 388, c. 109. —
quos producit effectus? etiam præsentem obice? an
reliquos postea adhuc producit, et quid ad hoc
requiritur? quænam servanda in receptione Neo-
conversorum? an sub conditione conferendus hære-
ticis qui se convertunt ad religionem catholicam,
undecumque veniant et ad quamcumque sectam
pertineant? p. 392, c. 110. — quid si dubie bapti-
zatus velit matrimonium contrahere? p. 586, c. 162,
q. 1, d.

Bestialitas. V. *Luxuria* (contra naturam).

Binatio p. 159, c. 44.

Blasphemia quid? quotuplex? quantum peccatum? p. 138,
c. 39.

Bona uxoris. De quibusnam bonis in singulis matrimonii
regiminibus juxta Codicem civilem libere disponere
potest? Normæ juxta quas uxor licite potest eleemo-
synas sive in scio, sive invito marito erogare. p.
331, c. 85.

C

Calumnia quid? in quo differt a simplici detractio? ad quid tenetur calumniator? p. 213, c. 57.

Carcerati an licet eis carcerem effringere? hoc eis suadere? eisque ad hoc instrumenta præbere? p. 49, c. 13, q. 4.

Carnes manducans die abstinentiæ ad evitandas irrisiones. p. 19, c. 3, q. 3. — V. *Abstinencia* a carnibus.

Castitatis votum quale Rom. Pfcī reservatur? p. 145, c. 41, q. 4.

Castrare seipsum vel alium an licet? p. 176, 3º.

Casus apostoli quid? quandonam locum habet? De quibusnam conjux ad fidem conversus interpellare debet compartem antequam ad novas nuptias possit transire? an et quandonam S. Sedes dispensat in iis interpellationibus? quandonam in casu apostoli dissolvitur matrimonium? p. 605, c. 165.

— perplexus. an cessat impedimentum matrimonii, urgente necessitate, ita ut matrimonium valide contrahi possit? et an tunc petenda est adhuc postea dispensatio? p. 626, c. 169.

— Reservatus. V. *reservatio*.

Caupones permittentes peccata hospitum. p. 9, c. 1.

Causa pia quid? an testamentum vel legatum ad causam piam valet, quamvis careat formâ a lege civili requisita? p. 290. II.

Cautiones ad matrim. mixtum requisitæ. p. 591, quoad d)

Cephalotripsia V. *craniotomia*.

Cessatio finis legis justæ in casu particulari non facit quod cesset lex in illo casu. p. 57, c. 16, q. 4.

— dispensationis in voto castitatis p. 630, si 1um, in fine; et p. 151, ad 5um Resp. 1º in fine.

Cessio bonorum. An bona cedens potest aliquid secreto servare? an reliqua debita solvere postea debet si potest? p. 365, c. 100.

Charitas quid est et quotuplex? Ejus objectum materiale, formale? — quotuplex amor erga Deum distinguitur et qualis ad præceptum implendum requiritur? quandonam præceptum charitatis erga Deum urget et quomodo ei satisfacit? p. 89, c. 27.

— erga proximum. quis proximus? — quid important verba « sicut teipsum? » Cum quanto incommodo succurrendum est proximo in necessitate? quis ordo charitatis? quænam delectionis signa debentur etiam inimicis? p. 92, c. 28.

Choreæ p. 114, c. 33.

Circumstantiæ actus humani quomodo distinguuntur? quænam exprimendæ in confessione et quare? p. 23, c. 4.

Clandestinitas. quannam formam solemnem matrimonii præscripsit Tridentinum sess. 24, cap. 1? an forma hæc spectat etiam matrimonia mixta? quodnam discrimen inter Hollandiam et Angliam quoad impedim. clandest. in matrimoniis hæreticorum inter se? — in matrimoniis Catholicorum inter se? — et in matrimoniis mixtis inter partem Catholicam et partem hæreticam? p. 586, c. 162, q. 3 et 4. — Pro nunc p. 544, nota (1) p. 544. Decretum 2 Aug. 1907 de matrimonio.

Cognatio. quotuplex est impedimentum cognationis? quo jure et in quibus gradibus consanguinitatis dirimit matrim.? p. 580, c. 158.

— Spiritualis quid est? Inter quas personas et quo jure dirimit matrim.? p. 581, c. 159.

Collectio stipendiorum missæ. V. *Missa*.

Commodatum quid? obligationes commodantis et commodarii. p. 311, c. 80, q. 1 et 2. — Discrimen inter commodatum et mutuum. p. 317, c. 81, q. 1.

Communicatio fidelium quænam vetita cum infidelibus et Judæis? — quænam cum hæreticis, signanter quoad

matrim.? sub quibus conditionibus licet funeribus et sepulturæ hæreticorum interesse? p. 81, c. 25. — an catholicus matrimonium contrahens cum acatholico in Anglia coram ministro hæretico communicat cum eo in divinis? p. 586, c. 162, q. 5.

Communio paschalis. quandonam obligat præceptum ecclesiasticum communionis? quinam possunt determinatum ad hoc tempus extendere, sive generatim pro omnibus loci fidelibus, sive in casibus particulare? an elapso tempore determinato expirat obligatio? p. 247, c. 67. — Ubinam et a quo recipienda est? an loci circumstantia obligat sub gravi? quis in hoc dispensare potest? an requiritur causa gravis? an requiritur dispensatio formalis, seu licentia expressa, an vero sufficiat licentia rationabiliter præsumpta? quodnam est hujus præcepti motivum? p. 250, c. 68.

— Quotidiana. p. 417, c. 115.

Distributio communionis p. 260, c. 70. — p. 302, c. 77.

Quibus neganda communio? p. 414, c. 114.

Compensatio occulta quid et quotuplex? condiciones requisitæ ut liceat. p. 356, c. 95. Compensatio occulta ob retentam partem mercedis. p. 173, 3° et 4°.

Complex. quid sensu canonico intelligitur per absolutionem complicitis, et quamnam ad illam constituendam requiruntur? quæ pœnæ statutæ sunt in absolventem complicem? p. 485, c. 133.

Conceptio artificialis, seu absque copula. p. 622, ad 1um.

Conductio. V. *Locatio-conductio*.

Confessarius quandonam et quomodo tenetur pœnitentem interrogare? quomodo se gerere debet cum pœnitente de quo certo scit, aut dubitat, eum admisisse peccatum quod non confitetur? quomodo cum pueris? p. 445, c. 123. — an tenetur docere pœnitentem versantem in ignorantia? p. 454, c. 126. — an

tenetur interrogare et monere quoad onanimum?
V. Onanismus.

Confessio sacramentalis. quos, quoties et quando obligat præceptum ecclesiasticum confessionis? p. 246, c. 66. quid est confessio sacramentalis? quo jure tenetur peccator mortalia sua confiteri? quid et quotuplex est confessionis integritas? quæ circumstantiæ sunt in confessione exprimendæ? p. 442, c. 122. quæ causæ excusant ab integritate materiali confessionis? p. 447, c. 124.

Confirmationis sacramentum. Ejus effectus, minister? ejus est simplicem sacerdotem delegare? quinam valide et fructuose confirmantur? an valide sed cum obice susceptum reviviscit? an obligatur christianus sub gravi eam suscipere? p. 398, c. III.

Congregatio rituum. *V. Rubricæ.*

Consanguinitas quid est? quo jure et in quibus gradibus dirimit matrim? p. 580, c. 158. — an gradum consanguinitatis exprimere debet in confessione qui incestum commisit cum consanguinea? p. 65, c. 19, q. 4.

Conscientia an et quare liceat necne agere contra conscientiam erroneam prohibentem vel præcipientem? quale et quantum peccatum committit qui contra talem conscientiam agit? p. 30, c. 6. — qua conscientia sunt dirigendi actus humani? quomodo conscientia probabilis aut etiam dubia evadere potest moraliter certa? p. 32, c. 7.

Consensus. Signa imperfecti consensus. p. 63, c. 18.

Conservatio vitæ et membrorum quatenus præcepta? p. 342, c. 89, ad 1um.

Consuetudinarii quinam sunt et quom. cum illis agendum? p. 458, c. 127.

Consuetudo ut lex. Conditiones requisitæ ut consuetudo præter legem vim legis obtineat. p. 52, c. 14.

- Consulere** minus malum determinato ad majus an licet?
p. 195, c. 52, q. 3.
- damnificationem. V. *cooperatio* — quomodo consilium efficaciter revocatur? quid si consilio tempestive revocato, alter nihilominus damnum infert?
p. 359, c. 97.
- Contractus** quid et quotuplex? Requisita ex parte materiae?
p. 292, c. 76. — quotupliciter differunt inter se obligatio juramenti et obligatio contractus? quid facit juramentum contractui adjectum? quid interest quod contractus valeat ex justitia, an ex religione tantum? p. 309, c. 79.
- Contritio** quid? ejus condiciones? quotuplex? Utrum vel qualis amor cum attritione requiritur? an in confessione propositum explicite elici debet? an relapsus semper est signum quod contritio bona non fuerit?
p. 437, c. 121. — V. *Actus* poenitentis.
- Contumelia** quid est et quot modis fieri potest? quantum et quale peccatum? p. 217, c. 58.
- Cooperatio** quomodo distinguuntur cooperantes ad damnum et quis est inter eos ordo restitutionis? p. 359, c. 97. — p. 363, c. 99. — an latrones rapinae et caedi paratos licet adjuvare perfringendo seram domus?
p. 371, c. 102.
- Copula** carnalis subsequens sponsalia an efficit matrim.?
p. 548, c. 148.
- fornicaria. V. *Luxuria* juxta naturam.
- Correctio** fraterna p. 100, c. 30.
- Craniotomia** p. 175, c. 49, q. 5 et 6, 6° et 7°.
- Credere** credenda necessitate medii — praecepti. p. 77, c. 24. Modus agendi cum ignorantibus credenda. ibid.
- Creditores**, quinam inter eos praeferendi et quo jure?
p. 368, c. 101.
- Crimen** impedimentum matrim. quid et quotuplex? Requi-

sita ad singulum? Ex quo motivo introductum? an contrahitur ab ignorantibus? p. 582, c. 160.

D

Damnificatio voluntaria et formaliter injusta, conjuncta cum errore circa personam. p. 346, c. 90, 3°.

— ex communi consilio. p. 359, c. 97.

Damnum. quænam damni quantitas requiritur ad peccatum mortale. p. 267, c. 71, q. 2.

Debita ordo solvendi. p. 368, c. 101 — privilegiata. Ibid.

Debitum conjugale. Utrum uxor interdum possit vel debeat marito copulam denegare, et quando, et quare? p. 655, c. 175. — Utrum denegatio debiti conjugalis sit grave peccatum? p. 655, c. 175 Notandum ad 2um.

Defensio contra aggressorem injustum p. 176, ad 3um.

Defraudatio tributi p. 50 ad 4um.

Deinde. quid de illo verbo quoad formam absolutionis p. 377, c. 105.

Delectatio morosa an induit malitiam specif. circumstantiarum sicut desiderium? p. 226, c. 61, q. 2.

Denegatio sacram. publico peccatori. V. *Sacramentum*.

Denuntiatio confessarii sollicitantis. p. 495, c. 134, q. 1.

— occultorum coryphæorum ac ducum sectæ Massonicae, etc. facienda? — sub qua pœna? p. 507, c. 137.

— impedimentorum matrim. p. 551, c. 150, q. 1.

Depositum, contractus. quid? obligationes deponentis et depositarii. p. 311, c. 80, q. 3.

Derelictæ res. p. 271, c. 72, q. 2; et p. 279, c. 73, q. 2.

Desiderium absolutum rei malæ quale peccatum? quid de desideriiis conditionatis? p. 69, c. 21.

Desperatio. V. *Spes*.

Detractio quid est et quantum peccatum? Unde dignoscenda gravitas læsionis per detractionem? an numquam licet crimen vel defectus occultos proximi manifestare? p. 210, c. 56. — p. 214, ad 2um.

Diaconus an potest baptizare p. 388, c. 109, q. 2.

Diaria prava accipere, emere, legere. p. 118, c. 34.

Dies festus. an præceptum sanctificandi dies festos obligat sub gravi, et quos? ad quid obligat? In hoc præcepto, quatenus obligat ad abstinendum a certis operibus, quænam materia æstimanda est parva? an coalescit materia? quænam necessitas ad excusandum sufficit? p. 152, c. 42. — quid est audire Missam et quænam conditiones requiruntur ut satisfiat præcepto audiendi Sacrum? causæ excusantes ab auditione sacri? p. 154, c. 43.

Diffamatio ex confessione oriunda. p. 447, c. 124.

Dilatio absolutionis. p. 458, c. 127, q. 1.

Dilectio inimicorum. V. *Charitas*.

Dimissi Regulares. V. *Ejecti*.

Dirimentia impedimenta matrim. p. 575, c. 156.

Disparitas cultus, imped. matrim. quid est? quo jure dirimit matrimonium? conditiones requisitæ ad dispensationem? p. 586, c. 162, q. 1.

Dispensare a lege quis potest valide, quis licite? p. 61, c. 17.
— in votis quinam possunt? V. *Votum*.

Dispensatio ab uno superiore negata et ab alio hujus negationis in scio concessa valetne? p. 61, c. 17, q. 3.

Dissolutio sponsalium. V. *Sponsalia*

— matrimonii rati. V. *matrimonium*

— matrimonii quoad torum. V. *Separatio*

Distinctio peccatorum specifica — numerica. p. 65, c. 19.

Distributio communionis. V. *Communio*.

Divinatio p. 131, c. 37.

Divortium quas ob causas jure nostro peti potest divortium civile? an propria conjugum auctoritate effici potest? an catholicis licet pro divortio civili apud civilem magistratum instare? p. 643, c. 173.

Dolor in contritione, V. *contritio*.

Dolus in contractibus, p. 303, c. 78.

Dominica, V. *Dies festus*.

Dominium quid est et quotuplex? modi originarii acquirendi dominium? et quænam res hisce modis etiam nunc acquiri possunt? p. 271, c. 72. — Modi derivativi acquirendi dominium? p. 281, c. 74, q. 1.

Dominus quid debet servis suis? p. 167, c. 47.

Donatio quid et quotuplex est? requisita ut valeat. p. 292, c. 76.

Dubitans, seu dubia conscientia p. 32, c. 7, q. 1 et 2.

— temerarie de malo proximi p. 220, c. 59, q. 2.

— de jejuniis naturali p. 254, c. 69, q. 1.

— poenitens docendus. V. *confessarius*.

Duellum quid et quotuplex? quom. se habet ad quintum Decalogi præceptum? quasnam poenas Ecclesia statuit contra illud? p. 184, c. 50 — quatenus possunt absolvi duellantes lethaliter vulnerati et sensibus destituti? p. 452, c. 125.

E

Ebrietas quid est et quotuplex? quale et quantum peccatum? p. 191, c. 51.

Ecclesiæ potestas legislativa. V. *Potestas*.

— potestas quoad matrimonium. V. *matrimonium*.

Educatio est officium parentum. V. *Parentes*.

Effectus malus an imputandus ei qui causam voluntarie ponit quin effectum quem tamen prævidet intendat? p. 9, c. 1, q. 3.

Effractio carceris. V. *Carcerati*.

Ejecti Religiosi an sunt suspensi? p. 603, III.

Eleemosyna p. 97, c. 29. Normæ juxta quas uxor potest eleemosynas erogare. p. 331, c. 85.

Emancipatio filiorum. p. 334, c. 86.

Emptio-venditio quid est et quom. perficitur? p. 321, c. 82.

- quatenus valet emptio rei furtivæ? p. 281, c. 74, q. 5; p. 321, c. 82; p. 363, c. 99, q. 3 et 4. — quid præcise constituit in emptore rei furtivæ bonam fidem, sive in exteriori, sive in interiori foro? ad quid tenetur si eadem bona fide rem vendidit, vel, re cognita, rem furi restituerit? p. 353, c. 94.
- Ephemerides fidei adversantes.** p. 118, c. 34.
- Episcopus.** ejus potestas dispensandi in votis p. 149, ad 3um; p. 627 ad 1um b); p. 629, si 1um.
- Epulæ** non permiscendæ. quid importat hæc lex? quandonom obligat et quanta sub obligatione? p. 228, c. 62, q. 4.
- Error** qualis invalidat votum, p. 145, c. 41, q. 1. — qualis invalidat contractum? p. 303, c. 78; p. 295, 6.
- communis quoad jurisdictionem. p. 471, 2°.
- quoad sponsalia. p. 541, c. 147, q. 1.
- quoad matrim. quis seu quoduplex error dirimit matrimonium et quo jure? p. 575, c. 156, q. 2.
- Esus** carnium die prohibito. V. *abstinentia*.
- Eucharistia.** Materia Eucharistiae conficiendæ? quænam circa Euch. credenda? quamdiu manet realis præsentia? p. 408, c. 113.
- Panis consecrandus sit recens, p. 122, c. 35.
- V. *Communio, Missa, Sacrificium*.
- Examinandus** poenitens. V. *Confessarius*.
- Excisio** ovarii in femina p. 621, c. 168, ad 2um, Notanda.
- Excommunicatus** an et quatenus licet ab eo sacramenta petere? p. 385, c. 108, q. 1.
- Exemplum** pravam. V. *Scandalum*.
- Extrema** Unctio quid? An verum Sacramentum? Effectus?
- Materia remota? p. 521, c. 141.
- Materia proxima? Forma? quinam « Presbyteri »? quot requiruntur? p. 525, c. 142.
- Qua sub pœna et quanto sub peccato prohibetur Regulari administrare Sacramenta exeuntium?

quandonam licite ab eo administrantur? p. 531, c. 143.

Quis subjectum? an conferri potest : a) adulto in gravi infirmitate baptizato? b) mulieri in partu laboranti? c) difficilem chirurgicam operationem subituris? d) Senio deficientibus? e) veneno infectis? f) capite damnatis? p. 534, c. 144. — quosnam excludit Rituale Romanum ab ejus receptione? p. 537, c. 145.

F

Fama læsa reparanda. p. 214, ad 2um.

Famulus-Famula. Eorum obligationes erga dominos. p. 172, c. 48. — an peccat famula si feria VI carnes præparat domino hoc ei præcipienti? p. 19, c. 3, q. 3.

Famula industria. p. 351, c. 93.

Fatum provocans ad peccatum. p. 43, c. 11.

Fecundatio artificialis. V. *Conceptio*.

Femina mutilata p. 621, c. 168, ad 2um, Notanda.

— abortum sibi procurans. V. *Abortus*.

Ferum V. *Animantia*.

Fictio sacramentorum. V. *Sacramentum*.

Fides divina. quom. amittitur habitus infusus? p. 77, c. 24. quænam fide divina credenda? V. *Credere*.

— bona in præscriptione. p. 281, c. 74, q. 3; — in possessione. p. 353, c. 94, q. 1.

Filii. Eorum obligationes erga parentes, p. 162, c. 45. quinam ex jure Gallico dicuntur filii familias? quale dominium habent? quid de lucris quæ faciunt in domo paterna? p. 334, c. 86.

Fœtus expulsio. V. *abortus, partus acceleratio, occidere*.

Forensia opera die festo prohibita. V. *Dies festus*.

Fornicatio. V. *Luxuria juxta naturam*.

Juvenis fornicationem patravit cum puella et nata

est proles, ad quid ambo tenentur erga prolem? ad quid tenetur juvenis erga puellam : a) si ipsa consensit quin juvenis matrim. ei promiserit; b) si eam per promiss. matrim. seduxerit; c) si eam non consentientem oppresserit? p. 372, c. 103.

Fractio sigilli sacram. V. *Sigillum*.

Franco-Murarii V. *Secta Massonica*.

Fraus in contractu p. 303, c. 78.

Fructus. eorum restitutio a possessore malæ fidei. p. 357, c. 96.

Fuga rei. V. *Carcerati*.

Furtum. Furti quantitas requisita ad peccatum mortale? p. 267, c. 71, q. 2. — Minuta furta quom. possunt esse vel fieri gravia? quandon. coalescunt ad mortale? ad quantam materiam coalescentia crescere debent ut hæc sit gravis? p. 339, c. 88. — Furtum vaccæ peste laborantis, p. 346, c. 90.

G

Gaudium de præterito peccato p. 67, c. 20.

Gratitudo, virtus quid? Undenam oritur debitum gratitudinis? p. 162, c. 45, q. 3.

H

Hæresis p. 505, c. 136, q. 2.

Hæretici. Eorum conventicula frequentare, funus comitari. p. 81, c. 25. — an et quatenus licet sacramenta petere ab hæretico ministro? p. 385, c. 108, q. 1. Poenæ a jure statutæ contra eos. p. 505, c. 136.

Herus V. *Dominus*.

Homicidium V. *Occidere*.

Honestas publica, imped. matrim. quid est et quo jure introductum? Ex quotuplici capite oritur et quousque se extendit? p. 613, c. 166.

Hostia consecranda sit recens p. 122, c. 35.

Hypotheca p. 368, c. 101, q. 1.

I

Idiomatis minus gnaro confessario quid agendum? p. 447, c. 124.

Ignorantia quoad actus humanos quid et quotuplex? p. 14, c. 2, q. 1. — quid facit in ordine ad voluntarium et peccatum? ibid. q. 2. — an in omni materia et circa peccata tum interna tum externa admitti potest? Ibid. q. 3. — an dari potest invincibilis circa peccata interna in eo qui externa ad quæ tendunt novit esse mortalia? p. 226, c. 61, q. 1. — an confessarius tenetur docere pœnitentem versantem in ignorantia? p. 454, c. 126. — an excusat a reservatione? p. 461, c. 128, q. 4. — an excusat a prohibitione petendi debitum ob incestum formalem cum persona consanguinea conjugis in 1° aut 2° gradu? p. 620, ad 3um.

Illegitimi liberi, officia parentum erga eos. p. 166, c. 46, V. *Spurius*.

Immunditia, p. 195, c. 52, q. 1.

Impediens alium a consecutione alicujus boni. p. 348, c. 92.

Impedimenta matrim. impediencia. p. 575, c. 156; dirimentia p. 575, c. 156.

Facultas dispensandi cum moribundis, super quibus impedimentis? p. 604, ad 3um, Decretum S. Officii 20 Febr. 1888; Declaratio S. C. de Disciplina Sacram. 15 Aug. 1909, p. 658 (plura alia Decreta vide p. 642, c. 32, ad 4um et in notis ad hunc locum).

Quæ sunt privilegia Regularium circa ea? p. 626, c. 169, q. 1 et 3. — an cessat impedimentum, urgente necessitate, ita ut validitati matrim.

jam non obstat? et an petenda adhuc postea dispensatio? p. 626, c. 169, q. 2. an omnia imped. tum dirim. tum impediencia, in eodem libello supplicii exprimi debent? et quid si cum impedimento publico occurrat occultum? p. 631, q. 2. an principes sæculares possunt constituere impedimenta matrim.? quot et quænam sunt imped. civiliter dirimentia? quid de matrim. cum impedim. civili dirimente contracto? p. 637, c. 172.

Impotentia imped. matrim. — Cur impotentia dirimit matrim. dum sterilitas illud non dirimit? quid est impotentia? quom. dividitur? quid de muliere mutilata? p. 621, c. 168.

— temporalis impuberum irritat eorum matrimonium. p. 625 in fine.

Impuberes qui? p. 145, c. 41, q. 2. — quinam possunt vota eorum irritare? ibid. — quoad matrim. p. 625 in fine.

Impudicitia quid et quotuplex est? an et quantum sunt peccata aspectus, tactus et oscula extra connubium? p. 204, c. 54.

Inadvertentia quid est? quid facit in ordine ad voluntarium et peccatum? p. 14, c. 2.

Incestus V. *Luxuria* juxta naturam.

Indissolubilitas matrim. p. 566, q. 1.

Industriales fructus V. *Fructus*.

Inebriari necessitatis alicujus causa. V. *Ebrietas*.

Infideles an ligantur impedimentis ecclesiast. matrim? p. 585, c. 161. — Communicatio cum illis. p. 81, c. 25.

Infidelitas, vitium contra fidem. p. 79, ad 2um.

Innocentis occisio. V. *Occidere*.

Innominatus contractus p. 292, c. 76, q. 1.

Inquirendi, instruendi, interrogandi obligatio in confessione. V. *Confessarius*.

Integritas confessionis V. *Confessio* sacramentalis.

Interesse, forma census (mutuum improprie dictum) p. 317, c. 81.

Interni actus. qua ratione inter cogitationes peccaminosas a se invicem differunt desiderium, gaudium et delectatio morosa? p. 67, c. 20.

Interpres confessionis tenetur sigillo. p. 511, c. 138.

Interruptio prandii die jejunii. p. 234, c. 63, q. 3.

— copulæ conjugalis p. 646, c. 174 ad 1um in fine, et ad 2um, 3us dicit.

Inventio, *Inventor*. ad quid tenetur inventor rei recenter perditæ? quando res vere ut derelictæ et nullius haberi possunt? An et quando per inventorem acquiritur hujusmodi rei dominium? p. 279, c. 73.

Irritare votum quinam possunt? p. 145, c. 41, q. 2. An lex irritans in pœnam criminis applicanda est eam ignorantibus? p. 582, c. 160, q. 3.

Itinerantium Religiosorum privilegium quoad confessionem faciendam? p. 475, II.

J

Jejunium ecclesiasticum. In quo consistit? quanto sub peccato obligat et quosnam? quid de collatiuncula? quid de frustulo panis quod mane sumitur? quænam præterea etiam absque speciali ratione a jejunantibus licite sumuntur? p. 234, c. 63.

Quinam excusantur a jejunio? quinam et quatenus valent ab eo dispensare? an die jejunii licet laborem inusitatum et cum jejunii observantia impossibilem assumere? p. 239, c. 64, q. 1 et 4.

— naturale. quid importat præceptum Ecclesiæ hoc ad communionem præscribens? quinam casus ab hac lege excipiuntur? p. 254, c. 69.

Judex. quomodo judicis sententia differt a lege? quid ad

utramque facit quod in falsa præsumptione fundetur? p. 57, c. 16.

Judicium temerarium quid est? quantum et quale peccatum? p. 220, c. 59.

Juramentum. conditiones liciti juramenti. p. 141, c. 40.

— cum restrictione mentali, an licet? p. 141, c. 40.

— contractui adjectum. p. 309, c. 79.

— promissorium. p. 141, c. 40; p. 309, c. 79.

Jurisdictio pro audiendis confessionibus. V. *Regulares*.

Jusculum. Dispensatus ab abstinentia die jejunii, si valetudinis causa jusculo tantum carnis utitur in refectioe in qua de cetero utitur cibis esurialibus, an peccat? p. 228, c. 62, ad 4um.

— quoad jejunium naturale ante communionem. p. 254, c. 69, ad 2um 4°.

Justa defensio contra aggressorem. V. *Occidere*.

Justitia commutativa quid est? quænam furti aut damni quantitas requiritur ad peccatum mortale contra eam? p. 267, c. 71.

L

Labor die festo prohibitus. V. *Dies festus*.

— excusans a jejunio. V. *Jejunium*.

An die jejunii licet assumere inusitatum laborem cum jejunio impossibilem? p. 239, c. 64, q. 1 et 4.

Lacticinia tempore quadragesimæ. p. 228, c. 62, q. 1.

Largitio munerum. quid importat prohibitio facta Regularibus de largitione munerum? ad quænam bona se extendit prohibitio? an ea recipiens acquirit eorum dominium? sub quanta obligatione et sub quanam pœna tenetur ad restitutionem et cuinam restituendum? p. 103, c. 31.

Lectio librorum prohibitorum, quæ scripta juxta defini-

tionem Episcoporum Belgii veniunt sub nomine pravorum librorum et perniciosorum diariorum? Da horum præcipuorum elenchum? an graviter peccant hujusmodi prava diaria atque scripta exitiosa accipientes aut legentes? quomodo cum illis agendum in confessionali? p. 118, c. 34.

Legata pia valent quamvis testamentum careat formalitatibus jure civili requisitis. p. 288, c. 75, q. 2.

Lex. quodnam est subjectum legis? an legibus Ecclesiae subsunt pueri? an amentes? an si lucida habent intervalla? an mortale est excitare perpetuo amentem ad turpia aut blasphemiam? p. 43, c. 11. an peregrini tenentur legibus juris communis quando versantur in loco ubi hæ non vigent? an legibus particularibus proprii territorii a quo absunt? quid si peregrinus a proprio territorio discesserit ut se legis obligationi subducat? an peregrini et vagi tenentur legibus loci in quo commorantur, licet nullum ibi domicilium vel quasi domicilium acquisierint? p. 45, c. 12. — an lex humana, præsertim civilis, obligat in conscientia, idque sub gravi? quodnam est inter legem moralem et legem pœnalem discrimen? an datur lex pure pœnalis? quid de lege quæ successiones gravat tributo; quid de lege quæ venationem prohibet? p. 49, c. 13. — quid de lege fundata in falsa præsumptione? p. 57, c. 16.

Ligamen impedim. matrim. quid est? quo jure dirimit? quid agendum in dubio de morte prioris conjugis? p. 605, c. 165.

Locatio-conductio. quid et quotuplex? obligationes locatoris et conductoris. p. 326, c. 83.

Locus sacer ad missam audiendam. p. 155, 3º.

Luxuria contra naturam. quid et quotuplex? Unde nomen Sodomiae? quomodo Sodoma periit? et quomodo Lot evasit incendium? quomodo peccavit Lot offerendo

Sodomitis filias suas abutendas, et cujusnam gratia fuit liberatus ab universali interitu urbium? p. 195, c. 32. — ad quid tenetur uxor in usu matrimonii erga virum onanistam? p. 646, c. 174.

- juxta naturam. quid et quantum peccatum est fornicatio? quid sunt et quamnam a luxuria diversam peccati speciem addunt luxuriæ : violenta fornicatio, adulterium, incestus, sacrilegium carnale? p. 199, c. 53.

M

Machinatio V. *Crimen*.

Majorennis quis dicitur etc. p. 334, c. 86. V. *Filii*.

Mandatum quid et quotuplex? obligationes mandantis et mandatarii. p. 311, c. 80, q. 4. — Mandans damnum quo loco tenetur ad restitutionem? quomodo mandatum efficaciter revocatur? an ad restitutionem tenetur qui mandatum suum tempestive revocavit si alter nihilominus damnum infert? p. 359, c. 97.

Manifestare crimen vel defectus occultos proximi quando licet? p. 210, c. 56, q. 3.

Maritus an irritare valet vota uxoris? V. *Irritare*.

Massones V. *Secta Massonica*.

Mater. ejus obligationes erga prolem. p. 166, c. 46; p. 372, c. 103, q. 1; p. 375, c. 104.

— dubia a quo conceperit. p. 375, c. 104, q. 2 et 3.

— abortum procurans an casum reservatum incurrit? V. *Abortus*.

Matrimonium quid est? qualis debet esse mutuus contrahentium consensus? quinam sunt hujus sacramenti ministri? p. 559, c. 153. — an est jure naturæ indissolubile a quacumque mere humana potestate? quænam sunt bona matrim.? an hæc pertinent ad ejus substantiam? an conditio in pactum deducta ser-

vandi castitatem et debitum non petendi repugnat substantiæ matrimonii, idque facit invalide contrahi? p. 566, c. 154. — quom. solvitur matrim.? p. 573, c. 155. — quid facit votum castitatis ad matrimonium? p. 576, c. 157.

— infidelium, etiam consummatum dissolubile in casu apostoli. V. *Casus apostoli*.

An Summus Pflex dissolvere potest matrim. fidelium ratum non consummatum? an matrimonium infidelium, consummatum in infidelitate, si, utroque postea converso ad fidem, nondum illud consummarunt ut fideles? p. 605, c. 165, q. 6 et 7.

Quid dicendum puellis piis quæ desiderant cum publicis peccatoribus, signanter cum Massonicis, matrim. contrahere? an potest parochus procedere ad benedictionem talis conjugii et quom., scilicet an cum missa et cum benedictione nuptiali? p. 595, c. 163, q. 3 et 4. — quom. revalidantur matrimonia? p. 633, c. 171, q. 1.

Medicus quoad secretum. p. 222, c. 60.

quoad abortum, partus accelerationem, embryotomiam et craniotomiam. V. *Abortus*.

Mendacium quid, quotuplex et quantum peccatum? p. 207, c. 55.

Mercatus die festo. V. *Dies festus*.

Mercimonium missarum plectitur censura. V. *Missa*.

Mercx quid est et quotupliciter potest determinari? an licet merces permiscere vilioribus ejusdem speciei? p. 321, c. 82.

Meritum supernaturale quid et quotuplex? quid requiritur ad meritum de condigno, quid ad meritum de congruo? quid de condigno, quid de congruo mereri possumus? p. 25, c. 5.

Metus ut impedimentum actus humani. quid et quotuplex, et quid facit in ordine ad voluntarium et peccatum? p. 19, c. 3, q. 1. Differentia inter vim et metum. p. 19, c. 3, q. 2. — qualis metus invalidat votum? p. 145, c. 41, q. 1. — qualis invalidat sponsalia? p. 543. — qualis dirimit matrim? p. 596, c. 163.

Minorennis, quis etc. p. 334, c. 86. V. *Filii*.

Missa obligatio eam audiendi. V. *Dies festus*.

In quo loco audienda? p. 155, 3°.

Valor missæ. — an una missa potest pluribus stipendiis satisfieri? an peccat mortaliter qui differt sacra pro quibus stipendium accepit? p. 419, c. 116. — an missa potest alteri ad celebrandum dari, retenta stipendii parte? quid circa hæc omnia et circa colligentes missas statuit Pius Papa X Decreto 11 Maji 1904? p. 421, ad 2um, et p. 424, c. 117.

Mixta religio nupturientium. quo jure illicita sunt matrimonia mixta? quis ab illo impedimento potest dispensare? ob quas causas? sub quibus conditionibus? ad quid tenetur qui mixtum matrimonium contraxit cautionibus prætermissis? p. 586, c. 162.

An forma quam Tridentinum Decreto « Tametsi » præscripsit spectat etiam matrimonia mixta? p. 586, c. 162, q. 3, b).

Moderamen inculpatæ tutelæ servandum in defensione. p. 177. Dico 1°.

Mollities p. 195, c. 52, q. 1.

Moniales quoad confessionem p. 465, 2°.

— nubentes p. 576, c. 157.

Monitio fraterna p. 100, c. 30.

— pœnitentis. V. *Confessarius*.

Monomachia V. *Duellum*.

Morosa delectatio. V. *Delectatio morosa*.

Mortale peccatum formale: requisita? p. 63, c. 18, q. 2. quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale

potest esse veniale tantum, aut etiam nullum?
Ibid. q. 3.

Mortui in duello an sepultura eccles. honorandi? V.
Duellum.

Mulier V. *Femina*.

Munerum largitio. V. *Largitio* munerum.

Murarii, Francomurarii. V. *Secta* massonica.

Mutatio sententiæ. an inter plures opiniones probabiles
licet modo hanc, modo oppositam sequi? q. 38, c. 9.

Mutilatio. an licet seipsum aut alium mutilare? p. 176, 3º.
— mulieris. p. 622 ad 2um. Notanda.

Mutus quoad confessionem p. 447, c. 124.

Mutuum proprie dictum, quid est? Discremen inter com-
modatum et mutuum? an licet lucrum percipere
ex mutuo? Tituli exigendi aliquid supra sortem.
p. 317, c. 81.

— improprie dictum. Ibid.

Mysteria necessario credenda. V. *Fides* divina.

N

Naturales filii quinam? quænam parentes debent illis?
p. 167, ad 2um. V. *Spurius*.

Necessitas medii, præcepti. quænam necessitate medii,
quænam necessitate præcepti scienda et credenda?
p. 77, c. 24, q. 1. — an possunt absolvi qui ea igno-
rant? Ibid. q. 3. — quomodo cum hujusm. agendum
in confessione? Ibid. q. 4.

Cum quanto incommodo succurrendum est proximo
in variis suis necessitatibus? p. 92, c. 28.

Quanam in necessitate, et quatenus licet auferre
rem alienam? — qui necessitate coactus rem
alienam surripuit, an tenetur postea restituere?
p. 342, c. 89.

— Extrema, gravis, communis. V. *Charitas*.

Nomen dantes sectæ Massonicæ aut Carbonariæ. V. *Secta* Mass.

O

Obedientia a filiis præstanda parentibus. p. 162, c. 45.

Obreptitia dispensatio, quænam est et an valet? p. 61, c. 17.

Observantia. virtus quid? quom. distinguitur a pietate? p. 162, c. 45, q. 3.

vana. (superstitio) p. 131, c. 37.

Occasio. quodnam discrimen inter occasionem et periculum peccandi? p. 458, c. 127.

Occasionarii quinam sunt? et quom. cum illis agendum? p. 458.

Occidere. an unquam liceat seipsum occidere? an et quibus licet occidere malefactores? an aliquando licet occidere innocentem? p. 174, c. 49.

— foetum p. 174, c. 49, q. 5 et 6, 6º et 7º.

Occulta compensatio. V. *Compensatio* occulta.

Occupatio modus acquirendi dominium. p. 271, c. 72, q. 2.

Octavum Decalogi præceptum quid prohibet? p. 207, c. 55.

Oleum infirmorum. p. 521, c. 141, q. 3.

Omissio. quandonam peccatum omissionis incipit imputari? p. 69, c. 21, q. 2.

Onanismus. quid est? p. 195, c. 52, q. 1. — ad quid tenetur uxor in usu matrim. erga virum onanistam? p. 646, c. 174. Utrum confessarius tenetur interrogare pœnitentes circa onanismum? an monere? Diversi modi agendi confessoriorum cum onanistis. p. 646, c. 174.

Opera prohibita die festo. V. *Dies festus.*

cum jejunio incompatibilia, an licet ea assumere si sunt inusitata? p. 239, c. 64, q. 1 et 4.

Oppressio feminæ — restitutio ob eam. p. 372, c. 103, q. 2, c).

Oratio. quænam et quo ordine sunt petenda? — quom. orandum? Efficacia orationis pro se, pro aliis? p. 127, c. 36.

Oratorium privatum? semipublicum? quoad Missam præceptam? p. 155, 3°. Decreta S. C. Rit. 23 Jan. 1899 et 3 Aug. 1901.

Ordo charitatis. V. *Charitas*.

— restitutionis. V. *Restitutio*.

— Sacer. (quoad matrim.) quid est impedimentum ordinis? quo jure dirimit matrimonium? a quo tempore? quamnam poenam incurrit contrahens matrim. cum imped. ord.? quasnam poenas incurrit diaconus ordinis seraphici aufugiens, qui matrim. contrahit civile? Posito quod velit salutem suam providere, quæ media supersunt illi ad hoc? p. 599, c. 164.

Oscula V. *Impudicitia*.

Ova tempore quadragesimæ. p. 228, c. 62, q. 1.

Ovarii excisio in femina. p. 621, c. 168, ad 2um Notanda.

P

Panis materia Euch. consecrandæ sit recens. p. 122, c. 35.

Parentes. obligationes eorum erga filios. — Ex qua virtute? p. 166, c. 46. — an possunt irritare vota liberorum impuberum? p. 145, c. 41, q. 2. — an eorum consensus requiritur ad sponsalia? p. 554, c. 151, q. 2. ad matrim.? p. 565, ad 5um I, 1° et p. 554, c. 151, q. 2.

Participans in damnificatione. V. *Cooperatio*.

Particulæ consecrandæ sint recentes. p. 122, c. 35.

Partus acceleratio. p. 174, c. 49, q. 5 et 6, 6°.

Paschalis communio. V. *Communio* paschalis.

Paulinum privilegium pro solutione matrim. V. *Casus* Apost.

Peccatum quid etc. p. 63, c. 18.

quænam peccata specie differunt et quæ solo numero? p. 65, c. 19, q. 1.

Perditæ res. V. *Inventio*.

Peregrinus. V. *Lex*.

Per modum potus. quid per illa verba intelligendum quoad eos qui ante communionem aliquid per modum potus sumere possunt. p. 254, c. 69, ad 2um 4°).

Persona sacra p. 134, ad 2um, I, 3°.

Pharmacopola miscens species alienas aut quid aliud præbens. p. 303, c. 78, q. 3.

Pia causa V. *Causa pia*.

Pietas virtus quid est et quosnam respicit? quid ex ea debent filii parentibus? p. 162, c. 45, q. 3 et 4.

Pœnæ duellantium. V. *Duellum*.

— negligentium commun. pasch. V. *Communio pasch.*

— violentis sigillum sacram. V. *Sigillum*.

Pœnalis lex. an detur pure pœnalis? p. 49, c. 13, q. 3.

Pœnitentis actus quatenus dicuntur materia sacram. Pœnitentiæ? p. 434, c. 120.

Pollutio V. *Luxuria contra naturam*, q. 1.

Possessio quoad præscriptionem. p. 281, c. 74, ad 3um.

Possessor malæ fidei quis et ad quid tenetur? p. 357, c. 96.

— dubiæ fidei ad quid tenetur? p. 357, c. 96.

Potestas legislativa competit tum Ecclesiæ, tum Principibus; eamque habent a Deo; neque pendet a prohibitæ vitæ. p. 39, c. 10.

Præscriptio quid et quotuplex? conditiones? p. 281, c. 74.

Præsentia ad Missam audiendam. p. 154, c. 43, q. 1.

Præsumptio falsa. quid ad legem aut iudicis sententiam facit quod in falsa præsumptione fundentur? p. 58, c. 16, q. 2.

— peccatum contra spem. V. *Spes*.

Precarium quid? p. 311, c. 80.

Pretium quid est et quotuplex? Ex quibusnam causis

potest pretium vulgare variari citra injustitiam?
p. 321, c. 82.

Privilegium canonis, p. 134, ad 2um.

Proclamationes matrim. V. *Banna*.

Procuratio abortus. V. *Abortus*.

Promissorium juramentum. V. *Juramentum*.

Proxima occasio. V. *Occasio*.

Proximus quis? V. *Charitas*.

Publica honestas. V. *Honestas publica*.

Pudicitia p. 204, c. 54, q. 1.

Q

Quadragesimale jejunium. V. *Jejunium*.

Quantitas materiæ in furtis requisita ad mortale. V.
Furtum.

Quantum Decalogi præcept. quid importat? p. 162, c. 45.

Quintum Decalogi præceptum quid importat? p. 174, c. 49.

— p. 342, c. 89 ad 1um Notand.

Quotidiana Communio. V. *Communio*.

R

Radices restitutionis. p. 270, ad 3um.

Ratum matrim. an dissolubile? V. *Matrimonium*.

Rebaptizare in dubio p. 392, c. 110. quid observandum in
iteratione? Num præmittenda confessio? an pro-
fessio fidei? Ibid.

quid si dubie baptizatus velit matrimonium contra-
here? p. 586, c. 162, q. 1, d).

Recidivi quinam sunt et quomodo cum illis agendum?
p. 458, c. 127.

Refectio unica die jejunii. — Ejus anticipatio. — Extra
tempus refectionis modicum sumere. V. *Jejunium*.

Regulares-Religiosi. Undenam habent approbationem et
jurisdictionem? quasnam limitationes apponere

potest Episcopus approbationi Regularium? An eo ipso quod ab Episcopo approbati sunt possunt absolvere sæculares a peccatis Episcopo reservatis? an Ecclesia supplet unquam approbationem? an jurisdictionem? p. 464, c. 129.

ad quemnam pertinet jurisdictionem concedere pro Regularibus? an valet Minister Provincialis revocare jurisdictionem pro religiosis ejusdam Patris qui prudentia, bonis moribus et scientia debita est præditus? p. 472, c. 130.

cuinam confiteri possunt? p. 474, c. 131.

qua sub pœna et quanto sub peccato prohibetur eis ne administrent Sacramenta exeuntium? quandonam hoc eis licet? p. 531, c. 143. — quæ sunt privilegia Regularium circa impedimenta matrimonii? p. 626, c. 169.

Ejecti incurrunt suspensionem. p. 603, III.

quatenus possunt casus reservare? p. 462, ad 2um.

Habitu religionis temere dimittentes, — matrimonium civile contrahere præsumentes, quanam pœnas incurrunt? p. 601, ad 2um.

V. *Largitio* munerum.

Reincidentia in censuram. V. 479, c. 132, q. 2.

Religio mixta nupturientium. V. *Mixta religio*.

Religiosi. V. *Regulares*.

Repromissio in sponsalibus necessaria. p. 541, c. 147 ad 1um in impedimento criminis. p. 582, c. 160 ad 1um.

Res furtiva. quatenus valet emptio rei furtivæ? V. *Emptio-venditio*. an licite redditur furi ad recuperatum pretium? p. 353, c. 94.

— derelictæ. V. *Derelictæ res*.

— vacantes. V. *Vacantes res*.

— inventa. V. *Inventio*.

— mobilis uni vendita non tradita, alteri deinde vendita et tradita, cujusnam est? p. 321, c. 82, q. 1.

Reservatio quid est? quis potest peccata reservare? Finis reservationis? an ignorantia excusat? p. 461, c. 128. quantum peccatum committit et quamnam poenam incurrit simplex confessarius qui absolvit a reservatis? quandonam simplex confessarius potest a reservatis absolvere? p. 479, c. 132.

Restitutio quid est? quibusnam titulis debetur? et quamnam requiruntur ut obliget sub gravi? p. 267, c. 71, q. 3. an restituere debet qui alium impedit a consecutione alicujus boni? p. 348, c. 92; p. 351, c. 93, q. 1. ordo restitutionis inter cooperantes ad damnum. V. *Cooperatio*.

quid et quom. restituendum ratione adulterii, si ex eo proles sit certo secuta? quid in dubio an proles sit adulteri vel mariti? quid in dubio an secuta sit ex hoc vel altero adulterio? p. 375, c. 104.

Restrictio mentalis quid est et quotuplex? an aliquando licet ea uti? p. 207, c. 55; p. 141, c. 40, q. 2.

Revalidatio matrimonii quom. fit? p. 633, c. 171, q. 1.

Revelare crimen vel defectus occultos proximi quandonam licet? p. 210, c. 56, q. 3.

Reverentia filiorum erga parentes. p. 162, c. 45, q. 4.

Reviviscentia censuræ p. 479, c. 132, q. 2.

Baptismi. V. *Baptismus*; Confirmat. V. *Confirmatio*.

Rubricæ quanta est potestas Congr. Rituum in re liturgica et an ejus Decreta seu Responsa ad quæsitum particularium personarum habent generalem vim, seu deserviunt pro Ecclesia universali? p. 55, c. 15.

S

Sacramentum quid est? quis instituit? an conveniens est Sacramentorum numerus septem? an habent effec-

tum ex opere operato? an licet ea administrare fatuo vel semifatuo, præsertim Eucharistiam fatuo perpetuo? p. 381, c. 106. — an licet aliquando simulare aut dissimulare sacramenta? p. 384, c. 107. — an et quando licet ea petere ab indigno? p. 385, c. 108. — quibus neganda communio? p. 414, c. 114, q. 2.; Extrema Unctio p. 537, c. 145.

Sacrificium. V. *Eucharistia*. — *Missa*.

An in Missæ Sacrificio una materia, deficiente altera valide consecrari potest? an in tali casu habetur ratio sacrificii? quid de stipendio in tali supposito? quid agendum a sacerdote qui in Sacramenti sump-tione de materiæ aptitudine rationabiliter dubitat? quid si certus sit materiam non esse consecrabilem, ut si aquam consecrasset loco vini? quid sacerdoti faciendum quum tota S. Hostia in calicem ceciderit? p. 408, c. 113. — quantum est peccatum repetere verba consecrationis? p. 414, c. 114. — celebrare sacrilege quantum peccatum? p. 416, 7º.

Sacrilegium quid, quotuplex, quale peccatum, quot modis vel actionibus contingit p. 133, c. 38.

— Carnale. V. *Luxuria* juxta naturam.

Saltatio p. 114, c. 33.

Salutatio inimici. V. *Charitas*.

Sanatio in radice quoad matrim. quid est? p. 633, c. 171, q. 2.

Sartor industrius p. 338, c. 87.

Satisfactio sacramentalis p. 434, c. 120.

Scandalum p. 109, c. 32.

Scientia sciendorum necessitate medii, præcepti. p. 77, c. 24.

Scrupulosi. Conscientia scrupulosa quid? quom. scrupulosi generatim tractandi? quom. si non in omni materia sed in una alterave tantum, et in plerisque aliis laxiores? p. 36, c. 8.

- Secretum** quid et quotuplex? obligatio illud servandi.
causæ ob quas licet illud revelare. p. 222, c. 60.
- Secta** Massonica aut Carbonaria. quibus verbis in Constitutione « Apostolicæ Sedis » exprimitur excomm.
lata contra sectam Massonicam aliasque ejusdem
generis societates? quanam tres classes personarum
hac plectuntur censura? p. 507, c. 137.
— quoad matrimonium. p. 599, ad 4um.
- Seductor** ad quid tenetur p. 372, c. 103.
- Semifatuus**. an licet administrare ei sacramenta, præsertim Eucharistiam? p. 381, c. 106, q. 3.
- Sententia** judicis V. *Judex*.
- Separatio** tori et habitat. quando. licet? cujusnam est de
legitimitate separationis judicare? p. 573, c. 155.
- Septimum** Decalogi præceptum quid importat? p. 267, c. 71.
- Sepultura** eccles. an concedenda : duellantibus? p. 189
ad 3um, 2°, hæreticis et apostatis? 506, 4°.
- Sermones** impios subridendo audiens p. 19, c. 3, q. 3.
- Servilia** opera die festo prohibita V. *Dies festus*.
- Sigillum** sacramentale quid est et quinam illo tenentur?
quæ cadunt sub illo? p. 511, c. 138. sub quibusnam
pœnis præcipitur? p. 515 ad 4um Notand. — Quando
nam habetur violatio sigilli indirecta? an reve-
lationes indirectæ sunt vere violationes sigilli?
quantum sunt peccatum? an subjacent pœnis eccles.
sicut violationes directæ? p. 514, c. 139. In quo usus
scientiæ ex confessione habitæ differt a sigilli viola-
tione? quid Clemens VIII decrevit quoad Superio-
res Regulares relate ad scientiam haustam ex
confess. subditorum? quas cautelas confessarius
consilio indigens adhibere debet? p. 516, c. 140.
- Signa** charitatis inimico exhibenda. V. *Charitas*.
- Simulare** sacramenti administrationem. V. *Sacramentum*.
absolutionem complices. V. *Complex*.
confessionem ad sollicitandum. V. *Sollicitatio*.

Socialismus, *socialistæ* an comprehenduntur sub sectis, seu societatibus quæ in Bulla « Apostolicæ Sedis » sectis Massonicis æquiparantur? p. 508, ad 2um.

Sodomia V. *Luxuria contra naturam*.

Sollicitatio quatenus jure ecclesiastico obnoxia est denuntiationi quid est? sub qua pœna denuntianda? quibus pœnis plectitur? quænam requiruntur ad illam? p. 495, c. 134; p. 503, c. 135.

Species peccatorum et circumstantiarum in confessione exprimendæ. p. 23, c. 4; p. 442, c. 122.

— si una tantum consecratur an adest sacrificium, et quid de stipendio in tali supposito? p. 408, c. 113.

Specifica distinctio peccatorum. V. *Peccatum*.

Spectatores duelli an incurrunt excom.? p. 189, ad 3um.

Spes theologica et vitia opposita. p. 85, c. 26, quom. confessarius juvabit tum præsumentes, tum desperantes? Ibid.

Sponsalia qualem consensum requirunt? Effectus eorum? p. 541, c. 147. Decretum 2 Aug. 1907 de Sponsalibus et Matrimonio p. 544 Nota (1). Quom. dissolvuntur? p. 550, c. 149; p. 551, c. 150, q. 2 et 3.

Sponsi non reputantur conjuges ob supervenientem copulam. p. 548, c. 148. An tenentur defectus, et quos revelare? p. 554, c. 151.

Spurius, *naturalis, illegitimus*. Officia parentum erga eum? p. 166, c. 46, q. 1 et 2. An tenetur credere matri asserenti eum esse illegitimum? p. 376, ad 4^m.

Sterilitas an irritat matrimonium? p. 621, c. 168, q. 1.

Stipendium pro Missa, mercimonium cum stipendiis. V. *Missa*.

Stola quoad auditionem confessionis. p. 477, c. 131, q. 2.

— ad communionem distribuendam. p. 260, c. 70, q. 3.

Suadere minus malum ei qui est ad majus determinatus an licet? p. 195, c. 52, q. 3.

Subjectum legis. p. 43, c. 11, q. 1.

Subreptitia dispensatio quæ est? an valet? p. 61, c. 17, q. 2.

Successio hereditatis. Quid de obligatione tributi gravantis successionem? p. 49, c. 13, q. 4.

Suicidium. V. *Occidere*.

Superstitio p. 131, c. 37.

Surdastri, Surdi quoad confessionem. p. 447, c. 124.

Suspensus, quid si actum sibi prohibitum exercet? p. 387, ad 2um.

Suspicio temeraria quid est? quantum et quale peccatum? p. 220, c. 59, q. 2.

T

Tactus impudici. V. *Impudicitia*.

— **Conjugum.** an licet marito tactus carnales cum uxore quam cognoscere non potest quin causa ejus mortis sit? p. 454, c. 126.

Temerarium judicium. V. *Judicium temerarium*.
quoad suspicionem temerariam V. *Suspicio*.

Tempus requisitum ad præscriptionem. p. 281, c. 74, q. 3.

Tentatio. Dei. p. 131, c. 37.

Territorium. An peregrinus tenetur legibus territorii ubi versatur? p. 45, c. 12, q. 4. an tenetur adhuc legibus sui territorii a quo abest? Ibid. q. 2 et 3.

Tertium Decal. præc. quid importat? p. 152, c. 42.

Testamentum. quænam sunt juxta Cod. Civ. formæ essentielles testamenti holographi? an istis formis destitutum valet in conscientia? p. 288, c. 75.

Testis in judicio, p. 141, c. 40.

Thesaurus quid est? ad quem pertinet jure naturæ? jure positivo? p. 271, c. 72, q. 6.

Toleratus. an et quando licet sacramenta ab eo petere? p. 385, c. 108.

Tori separatio. p. 573, c. 155.

Tributum. an licet defraudare tributum gravans successionem? p. 49, c. 13, q. 4.

Tridentinum quoad matrim. clandestina. p. 559, c. 153.
Tridentinae hujus dispositionis modificatio per
Decret. 2 Aug. 1907, n. III et IV, §. 3. p. 544,
Nota (1).

Trinitas an explicite credenda? p. 77, c. 24.

Turpiloquium an grave peccatum? p. 22, ad 3um, 2°, b.
quoad peccatum complicitatis, p. 487, 3° — sollicitationis p. 496, 1°, Provocatio.

U

Unctio Extrema. V. *Extrema unctio*.

Usucapio. V. *Præscriptio*.

Usura quid est? an licita? p. 317, c. 81, q. 2.

Uxor aliis placens nec ideo ornatum minuens. p. 9, c. 1.

— adulterans. p. 199, c. 53, q. 1; p. 375, c. 104.

— abortum procurans. V. *Abortus*.

— quoad bonorum dominium. V. *Bona*.

— an potest dare eleemosynas. V. *Bona*.

— quoad modum se habendi erga maritum onanistam.
p. 646, c. 174.

— quoad debitum conjugale. p. 655, c. 175.

V

Vacantes res. p. 271, c. 72, q. 2.

Vagabundi, *Vagi* quinam sunt? an tenentur legibus loci
in quo commorantur? p. 45, c. 12, q. 4.

— quoad matrimonium contrahendum. p. 544, Nota (1).
Decretum 2 Aug. 1907 n. V. §. 4.

Valor Sacrificii Missæ. V. *Missæ*.

Vana observantia p. 131, c. 37.

Venari, *Venatio* quid de lege prohibente venationem?
p. 49, c. 13, q. 4.

Venditio V. *Emptio-Venditio*.

Verba obscœna coram aliis proferens. p. 22, ad 3um,
2º, b) V. *Turpiloquium*.

Vestitus ut ornatus muliebris p. 9, c. 1.

Viaticum. quanto sub peccato et qua sub pœna prohibetur
Regularibus ne Viaticum administrent? quandonam
hoc eis licet? p. 531, c. 143.

Vinum de vite, materia Euch. V. *Eucharistia*.

Violatio sigilli sacram. V. *Sigillum*.

Violentia, *Vis* impedimentum actus humani quom. differt
a metu et quid facit in ordine ad voluntarium et
peccatum? p. 19, c. 3, q. 2.

— imped. matrim. qualis dirimit matrim? p. 596,
c. 163.

Virtutes quom. inter se connectuntur? quom. acquiruntur,
augentur, minuuntur, permanent? quid medium vir-
tutis? quis finis virtutum? p. 74, c. 22.

Vis V. *Violentia*.

Visitatio infirmorum. quis tenetur visum ire infirmos et
ægrotantes? quando? quoties? et quosnam præcipue?
p. 539, c. 146.

Vita mediis ordinariis servanda. p. 342, c. 89, ad 1um
Notand.

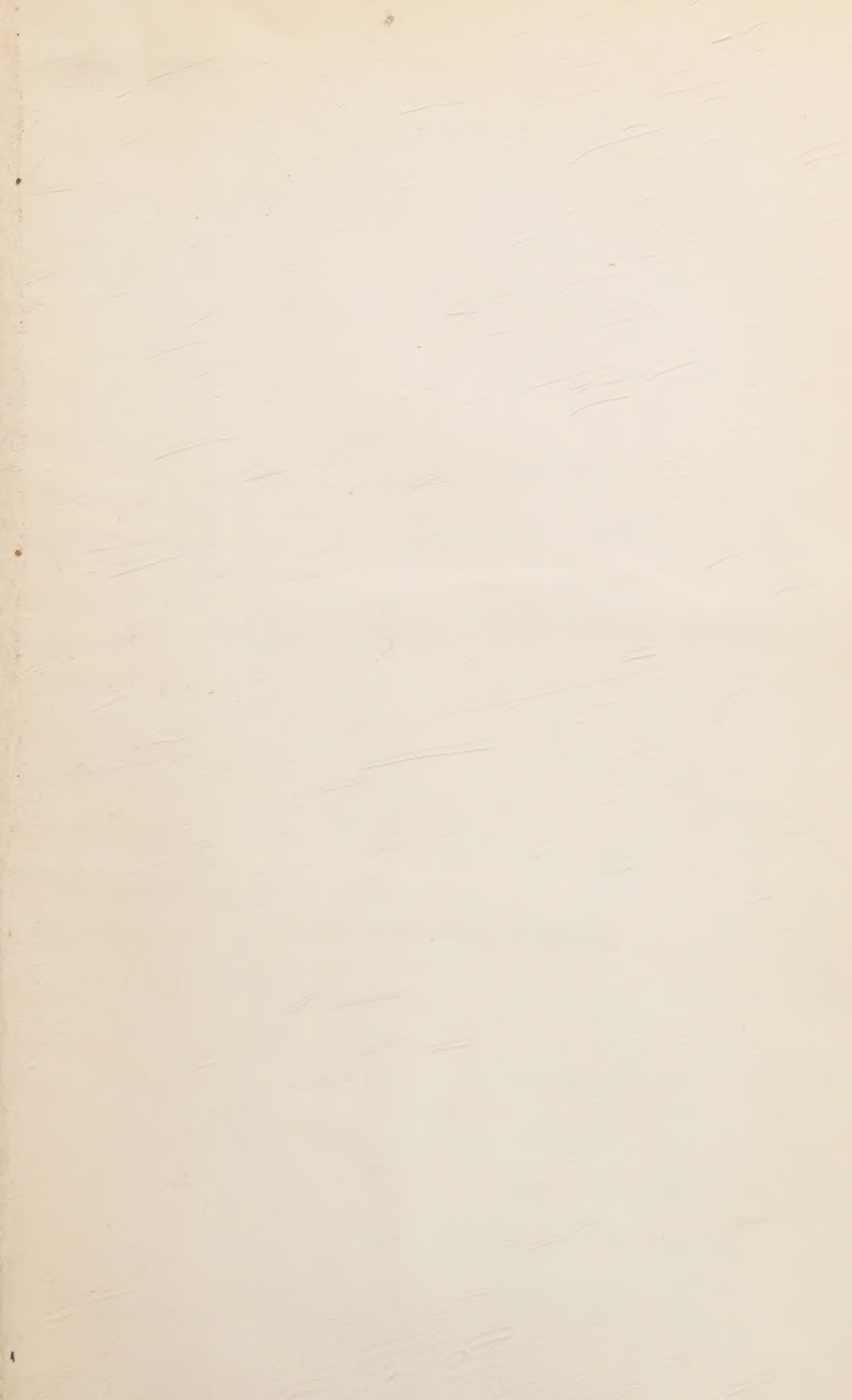
Voluntarium. quid est volunt. in se, quid volunt. in causa?
p. 9, c. 1. q. 2. quid faciunt ignorantia et inadver-
tentia in ordine ad voluntarium? p. 14, c. 2, q. 2.
quid facit metus in ordine ad voluntarium? Diffe-
rentia inter vim et metum? quid facit vis in ordine
ad voluntarium? p. 19, c. 3.

Votum quænam requiruntur ad votum validum? quinam
possunt illud irritare? quinam possunt in eis dispen-
sare? quale votum castitatis reservatur Rom. Pfc.?
p. 145, c. 41. an in casu urgentis necessitatis potest

Regularis Mendicans dispensare in voto perfectæ
et perpetuæ castitatis? p. 626, c. 169, q. 1 et 3.
quid facit votum castitatis in ordine ad matrim.?
p. 576, c. 157.

ERRATA

<i>Pag.</i>	<i>Linea</i>	<i>Lege</i>
42	35	principi.
48	1	ejus.
69	20	festo.
105	12	concurrat.
135	21	n. 181.
136	26	prohibitæ.
137	28	confringendo.
143	20	(l. 4. n. 146).
144	16	tenetur.
148	21	præjudicatur.
150	17	perpetuæ.
151	33	carnis.
232	23	de non permiscendis.
292	19	recurrere.
297	33	Dicitur.
313	18	commodatarii.
343	1	suo.
356	5	vasis.
365	1	nullum.
443	30	speciem.
444	31	n. 286.
453	3	120 ^m — 15 ^m .
456	25	dissimulante.
488	19	Casum.
510	7	societatum.
511	29	peccato.
530	32	propterea.
573	30	ecclesiæ.
575	14	dirimentia.
595	(1) infra pag.	pag. 544.
596	8	ad.
609	4	prodiit.

250.88

L667

Levrie , Athanasio

AUTHOR

Casus Consequentiarum Belgicae

TITLE

Provinciae OFM. 1903-07

250.88

L667

Property of

CBF

Please return to
**Graduate Theological
Union Library**

